STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03271

DER YUDISHER OYTSER

Avraham Engelsher

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אברהם ענגעלשער

דער יודישער אוצר

א זאמלונג פון גלייכווערטלעך פון אלע גדולי ישראל
(שיחות חולין שנעשו על טהרת הקודש)

הביאני אל בית היין, זה דורו של משיח,
כי חולת אהבה אני, למה נמשלו ישראל
לחולה, מה החולה אינו אוכל לא דבלה
ולא פת בריא, אלא פת חמה מעט, כך
הדור הזה אינו מבקש מסכתית ולא קולין
ולא חמורין אלא טעמי האגדות ושיחות הכמים.
(מדרש זוטא שיר השירים פרק ב')

מוציא לאור:
יצחק אייזיק שענבערגער

מכירה הראשית:
ליע עוועניו ספרים צענטער
סופר ובודק
חיים דוד ארי' איינהארן
CH. D. EINHORN
114 LEE AVENUE BROOKLYN 11, N. Y.

SINAI OFFSET CO.
אברהם יצחק פריעדמאן מנהל

דער יודישער אוצר

1

צו דעם בעוואוסטען וועלט׳ס גאון ר׳ יאָשע דענענבורגער ז״ל, דווינסקער רב (בעל המחבר ספרי צפנת פענח), זענען אַמאָהל געקומען צוויי יודען צו האָבען פאַר איהם אַ דין־תורה. דער גאון זייענדיג פערט־עפט אין אַ האַרבען „ירושלמי״, האָט ער זיי אָבגעזאָגט, כמעט אַזוי ווי אַרויס געוואָרפען. זענען די צוויי יודען געגאַנגען צו הגאון ר׳ מאיר שמחה ז״ל, אויך דווינסקער רב, און זיי האָבען איהם דערציילט דאָס אַלעס — האָט זיי ר׳ מאיר שמחה ז״ל געזאָגט — ער איז דאָך גערעכט. עס איז אַ בפירוש׳ע גמרא (אין מסכת בבא קמא דף ו׳), די גמרא פרעגט, פאַרוואָס שטייט אין די משנה „חב״ עס האָט געדאַרפט שטיין „חייב״. מיט צוויי יודין? ענטפערט דערויף די גמרא, דער תנא איז געווען אַ ירושלמי־יוד, דאָרט זאָגט מען אַנשטאָט „חייב״ „חב״, וואַרפט ער אַרויס די צוויי יודין. דער גאון איז דאָך אויך אַ ירושלמי־יוד, ער איז דאָך קלאָר אין גאַנץ ירושלמי, דעריבער וואַרפט ער אַרויס צוויי יודין.

2

דער „חתם סופר״ ז״ל האָט אַ מאָהל מאריך געווען ביים דאַווענען, נאָכ׳ן דאַווענען איז צו איהם צוגעגאַנגען אַ תלמיד און געזאָגט, דער רבי האָט היינט מאריך געווען ביים דאַווענען, איך האָב דערווייל אין דער צייט אָבגעלערינט צוויי בלאַט גמרא מיט תוספות. האָט דער „חתם סופר״ דערויף געענטפערט: די חז״ל זאָגען, המאריך בתפילתו מאריכין לו ימיו ושנותיו, (ברכות נ״ד) דורך דעם לאַנגען דאַווענען וועל איך לענגער לעבען, וועל איך קענען צולערנען די בלעטלעך גמרא.

3

ר׳ שלמה קלוגער ז״ל איז געגאַנגען מבקר חולה זיין אום ראש חודש זיינעם אַ פריינד, אַריינקומענדיג האָט ער געטראָפען ליגען אויפ׳ן טיש אַ ספר און אַ בוך, האָט ר׳ שלמה קלוגער געפרעגט, צי האָט איהר היינט געזאָגט הלל? — אַוודאי, ענטפערט דער חולה, ס׳איז דאָך היינט ראש חודש.

האָט ר׳ שלמה קלוגער זיך אָנגערופען: די גמרא זאָגט, דערפאַר זאָגט מען ניט קיין הלל אום ראש השנה, ווייל „ספרי חיים וספרי מתים פתוחים״, (ר״ה ל״ב) הייסט אַז איך זעה אַז ביי אייך זענען „ספרי חיים וספרי מתים פתוחים״, דורך דעם פרעג איך צי איהר האָט געזאָגט הלל.

4

א בעריהמטער מגיד, נישט קיין ירא שמים, איז אַמאָהל געקומען קיין בריסק האַלטען אַ דרשה, האָט ר׳ חיים ז״ל איהם ניט ערלויבט צו רעדין אין זיין בית המדרש. ס׳טייטש, רבי? – וואונדערט זיך דער מגיד – פאַרוואָס לאָזט איהר מיך ניט האַלטען די דרשה, זי איז דאָך כשר בתכלית הכשרות, איך, ברענג ציטאַטען פון מקרא, משנה, גמרא. ענטפערט איהם ר׳ חיים: פלייש וואָס ס׳איז געשאָכטען געוואָרען ווי געהעריג, דורך אַ שוחט מומחה, און אויך געבדק׳נט כדין, ניט געפונען קיין שום סירכא, און געזאַלצען כדין, פונדעסטוועגען איז עס טריף אויב עס איז געקאָכט אין אַ טריפה׳נער כלי...

5

אויף אַ דין תורה זענען אַמאָהל אָנוועזענד געווען ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל ר׳ יצחק אלחנן ז״ל, קאָוונער רב און דער קאָברינער רב ז״ל, גראַדע איז יענער טאָג געווען זעהר אַ הייסער, אַז זיי האָבען בשום אופן ניט געקענט איינזיצען. אַ קלייניגקייט! – האָט זיך ר׳ אייזיל אָנגערופען – אַז די גמרא זאָגט: „לעולם יראה דיין בעצמו כאלו גיהנם פתוחה לו מתחתיו״ (סנהדרין ז׳). הייסט, אַז עס זענען זיך צונויפגעקומען דריי דיינים, איז דאָך גאָר קיין חידוש נישט פאַרוואָס עס איז אַזוי הייס...

6

וואָס איז די מעשה – פלעגט זאָגען דער חי׳ הרי״ם ז״ל – וואָס אין שלחן-ערוך געפינט זיך ניט קיין „הלכות תשובה״ און אין רמב״ם יאָ? ווייל דער שלחן-ערוך גיט זיך אָב נור מיט דינים, וואָס זענען נוהג בזמן הזה, און כידוע איז תשובה היינט ווייניג נוהג, מען זעהט ניט קיין סך בעלי-תשובה, דער רמב״ם דאַגעגען גיט זיך יאָ אָב מיט אַזעלכע דינים, וואָס זענען היינט ניט נוהג, דעריבער ברענגט ער זיי יאָ...

7

מען האָט דערצעהלט ר׳ אייזשע סלאָנימער ז״ל, אַז דער און דער גדול ריהמט זיך, אַז אין בקיאות איז ער מעהר בקי ווי איהר – האָט ער גע-

ענטפערט: עס איז וואָהר, נאָר דער חילוק איז, ער ווייסט וואו עס שטעהט און איך ווייס וואָס עס שטעהט. דאָס האָט דוד המלך געזאָגט אין תהלים „סעיפים שנאתי“. איך האָב פיינד די „סעיפים-קענער“, די וואָס ווייסען בלויז אין וועלכען „סימן“ און אין וועלכען „סעיף“ די זאַך שטעהט.

8

א געוויסער רב פלעגט שטאַרק מיקל זיין אין שאלות, אפילו געגען ט״ז מיט'ן ש״ך, אַז מען האָט איהם געפרעגט: היתכן? — האָט ער געענט־פערט: אַז איך וועל שטעהן פאַר'ן בי״ד של מעלה וועלען קומען דער ט״ז מיט'ן ש״ך און מיך לאָדען, פאַרוואָס איך האָב גע'פסק'נט געגען זיי, וועל איך מיך פערענטפערען, אָבער אַלענפאַלס וועל איך דאָס פערדינען, אַז איך וועל שטעהען צוזאַמען מיט'ן ט״ז און ש״ך, אָבער ווען איך וועל טריפה מאַכען אַ בהמה, וועט מיך לאָדען די בהמה צו אַ דין־תורה, פאַר וואָס איך האָב זי טריפה געמאַכט, און אפילו איך וועל געווינען, אָבער איך וועל דאָך שטעהן מיט אַ בהמה צו אַ דין־תורה.

9

צום „תפארת שלמה“, דער ראַדאָמסקער רבי ז״ל, זענען אַמאָהל אַריין בעלי־בתים פון שטאָדט איהם מבקר חולה צו זיין, זיצען זיי אַזוי און בעטראַכ־טען מיט פערוואונדערונג די אַלמערס מיט ספרים, וואָס שטעהען ביים רבי'ן אין שטוב. איהר ווייסט — מאַכט צו זיי דער „תפארת שלמה“ — אַז די מחברים פון אָט די אַלע ספרים האָבען זיך קיין נעגעל־וואַסער נישט געשטעלט? קוקען זיי איהם אָהן פערוואונדערט. — וואָס מיינט איהר, רבי? — פרעגען זיי איהם — כ'מיין פשוט — ענטפערט ער זיי — די מחברים פון די ספרים האָבען קיין נאַכט נישט געשלאָפען...

10

דער ליסער רב ז״ל, זייענדיג אַמאָהל הינטערוועגס, האָט ער זיך אָבגעשטעלט אין אַ יודישע קרעטשמע, עס איז דעמאָלט געווען אַ גרויסער פראָסט. אין דעם קומט אַריין דער שטאָדט-שוחט, שעכטען אַ קאַלב פאַר דעם בעל־הבית, דער שוחט איז געווען גוט דורכגעפרוירען, האָט איהם דער בעל־הבית דערלאַנגט אַ כוס בראָנפען, דערנאָך האָט זיך דער שוחט געהייסען געבען אַ צווייטען כוס, און אַזוי כסדר ביז ער האָט אויסגעטרונקען פיער כוסות. נאָך די כוסות געהט זיך דער שוחט נעמען צו דער שחיטה, זאָגט עס דער ליסער רב: לייגט אייך פריהער אַ ביסעל שלאָפען, יעצט טאָרט איהר נישט שעכטען, זיי האָבען נישט געוואוסט אַז דאָס איז דער ליסער רב, האָבען זיי איהם געהייסען גיין זיין וועג און נישט זיך מישען אין פרעמדע עסקים.

דער ליסער רב האָט זיך דאַן אָבגערופען:

— ס'איז מיר שטענדיג קשה געווען אין דעם „חד-גדיא", פאַר וואָס קומט עס דעם שוחט, אַז דער מלאך-המות זאָל איהם שעכטען? בשלמא, דער אָקס, די קאַץ, דער הונד א. אַ. וו. טהוען זיי דאָך אומרעכט, קומט זיי אַ שטראָף. דער שוחט אָבער, אַז ער שעכט דעם אָקס, מאַכט ער דאָך אַ ברכה, נו, אַז מען איז מקיים אַ מצוה, קומט איהם דערפאַר אַ עונש? איצט אָבער, פערשטעה איך שוין, דאָס קומט איהם דערפאַר, ווייל ביים „חד גדיא" איז ער שוין נאָך די ארבע כוסות!...

11

אַ מחבר איז אַמאָהל אַריינגעקומען מיט זיין ספר צו אַ נגיד, ער זאָל ביי איהם קויפען דאָס ספר. דער נגיד איז אָבער געווען אַ קאַרגער, האָט ער דעם מחבר זעהר בעליידיגט מיט פערשידענע זלזולים, און ניט געוואָלט קויפען דאָס ספר. האָט איהם דער מחבר געזאָגט, די חז"ל זאָגען: „פשוט נבילה בשוק ואל תאמר כהנא אנא, גברא רבא אנא" (פסחים קי"ג), איז דאָך קשה, וואו קומט צו אַ תלמיד חכם ער זאָל קאָנען שינדען נבילות? — די גמרא מיינט דערמיט, ווען אַ תלמיד חכם איז מחבר אַ ספר, מעג ער עס געהען פאַר־לעגען אפילו אַ גביר אַ קרח, אַ נבילה, אַבי ער זאָל ניט דארפען אָנקומען צו מענטשען, ליידער לאָזען זיך אָבער די נבילות נישט שינדען...

12

דער לעמבערגער רב הגאון ר' יצחק שמעלקיש ז"ל האָט אַמאָהל געהאַלטען אַ דרשה אום שבת. ווי ער האָט געזעהען, אַז עס איז געקומען ווייניג מענטשען צו הערען די דרשה, האָט ער געהאַט אַ ביסעל חולשות הדעת, ווייל אַ שבת פריהער האָט געזינגען אַ חזן, ער האָט געהייסען „ברוך", און עס איז יאָ געקומען אַ גרויסער עולם... — האָט דער גאון אָנגעהויבען זאָ־גען: „ברוך שאמר והי' העולם", ווען ברוך זאָל הייַנט זאָגען זיינע ניגונים וואָלט זיכער געווען אַ גרויסער עולם.

13

מען האָט געפרעגט דעם ליסער רב ז"ל, פאַר וואָס ער האָט געשריבען אין זיינע ספרים דעם „חות דעת", „נתיבות המשפט" קורצע זאַכען, און אַנדערע חיבורים וואָס זענען אַרויס אין זיין צייט איז געשריבען לאַנגע פלפולים? — האָט דער גאון געענטפערט — די חז"ל זאָגען, „כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונ" (סוכה ה'), דאָס הייסט, אַז אין די קרום פערנעמט דאָס

לענגער ווי אין דער גלייך. אַלזאָ, מיינע פּלפולים זענען גלייך, דעריבער זענען זיי קורצע.

14

איינער איז געקומען צום רבי׳ן ר׳ מאיר׳ל פּרימישלאַנער ז״ל און געזשאַלעוועט זיך אַז ער האָט נישט קיין פּרנסה. — האָט איהם דער רבי ר׳ מאיר׳ל געענטפערט: די חז״ל זאָגען, „תפלה עושה מחצה״, איז דער טייטש „תפלה״ אַז דו וועסט בעטען דעם איבערשטען „עושה״ דער בעשעפער „מחצה״ העלפט...

15

ווען ר׳ אייזיק סלאָנימער ז״ל האָט מחבר געווען דאָס ערשטע ספר, האָט אַ רב עס געזעהען, האָט ער איהם געזאָגט אַז עס איז זעהער גוט. אין עטליכע יאָהר אַרום האָט ר׳ אייזיק ז״ל אַרויס געגעבען נאָך אַ ספר, האָט דאָס דער זעלבער רב געזעהען — זאָגט צו איהם דער רב: די חז״ל זאָגען דאָך, „תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין, דעתם מיתוספת עליהם״ (סוף קינים). ד. ה. תלמידי חכמים וואָס עלטער זיי ווערען קריגען זיי אַ גרעסערען שכל. און איך זעה, אַז דאָס ערשטע ספר איז בעסער געווען ווי דער אַנדערער. — האָט איהם ר׳ אייזיק געענטפערט: זעהט וואָס עס שטעהט פריהער, עמי הארץ כל זמן שמזקינין דעתם מתטפשת. איבער דעם פערשטייט איהר שוין ניט — היינט ווען איהר זענט עלטער געוואָרען — מבחין צו זיין, אַז דאָס צווייטע ספר איז בעסער ווי דאָס ערשטע.

16

אַ למדן האָט אַמאָהל געזאָגט אַ פּלפול פאַר דעם גאון ר׳ משולם איגרא ז״ל. ווי ער האָט געענדיגט דעם פּלפול, פרעגט ער דעם גאון, צי געפעלט אייך דער פּלפול? — האָט דער גאון געענטפערט: עס איז „כשר״. פרעגט ער איהם, וואָס מיינט איהר דערמיט? — האָט דער גאון געענטפערט: די משנה זאָגט „ניקב קרום של מוח טריפה״ (חולין מ״ב), אַז עס איז געלעכערט קרום איז טריפה, אָבער אַז עס איז גאַנץ קרום איז „כשר״...

17

אַ מחבר האָט געבראַכט זיין ספר צו אַ גאון צו נעמען פון עם אַ הסכמה. דער גאון האָט אַריינגעקוקט אין ספר האָט ער געזעהען, אַז עס איז פיעל מיט טעותים און גרייזען, האָט דער גאון געזאָגט צום מחבר: איך בין

שוין אַנ'אַלטער מאַן און אַ שוואַכער, און אין דיין ספר קען איך ניט לער־נען נאָר שטעהענדיג און דאָס איז מיר זייער שווער. — פרעגט איהם דער מחבר: פאַר וואָס דאַרפט איהר עפּעס אויפשטעהען לערענדיג אין מיין ספר? ענטפערט איהם דער גאון מיט אַ שמייכעל: עס איז דאָך אַ בפירוש'ער פסוק, מפני שיבה (פאַר אַ גרייז) תקום (זאָלסט דו זיך אויף שטעלען).

18

אַ מחבר האָט געבּרענגט זיין ספר צו אַ גאון צו נעמען ביי איהם אַנ'הסכמה, אויך האָט ער געבּעטען, אַז ער זאָל איהם זאָגען אַ פּאַסיגען נאָמען צו דעם ספר. דער גאון האָט אַדורך געקוקט דאָס ספר און עס איז איהם ניט געפעלען. רופט זיך אָן דער גאון צום מחבר: עס איז גלייך זאָלסט אַ נאָמען געבּען דאָס ספר „אור פני משה". דער מחבר האָט זיך זעהער געפרייט טראַכטענדיג, אַז דאָס ספר איז דעם גאון זייער געפעלען געוואָרען, דערפאַר האָט ער אַזאַ שיינעם נאָמען געגעבּען דאָס ספר. ווען דער מחבר איז אַוועק געגאַנגען, האָט דער גאון געזאָגט צו די שטוב־מענטשען: איהר ווייסט פאַר וואָס איך האָב געהייסען אָנרופען דאָס ספר „אור פני משה", ווייל אַזוי ווי עס איז געווען אונמעגליך צו קוקען אין די ליכטיגקייט פון משה רבינו אַזוי ווי עס שטעהט אין דער תורה „כי קרן עור פניו", אַזוי קען מען ניט קו־קען אין זיין ספר, ווייל עס איז לויטער טעותים.

19

דער גאון ר' וואָלף פרענקעל ז"ל, דער בעל המחבר פון ספר „משיב כהלכה", איז איינמאָהל פאַרטאָג'ס געגאַנגען אין מקוה און דער משמש איז נאָך געגאַנגען מיט דעם לאַמטער אונטער איהם, האָט דער גאון איהם געזאָגט: מה פשעי ומה חטאתי כי „דלקת" (פון לשון הדלקה אָנצינדען) אחרי (אונטער מיר).

20

צום הרב אַדלער פון האַנאָווע זענען געקומען אַ מאַן מיט אַ פרוי און איהם דערציילט אַזוי: זייער זוהן פאָהרט אַוועק ווייט, ער זאָל פועל'ן ביי איהם אַז ער זאָל אַלע טאָג דאַווענען און לייגען תפילין — האָט ער זיי געגעבען אַ עצה: אַז די טאַשען־טיכלעך זאָלען זיי איהם אַריינלייגען אין תפילין־זעקעל און נאָכהער אַז ער וועט אייך שרייבען, אַז איהר זאָלט עם שיקען די טאַשען־טיכלעך, וועט איהר ענטפערען, אַז דו וועסט לייגען תפילין און דאַווענען וועסט דו געפינען די טאַשען־טיכלעך, זעה זשע זונעשי ווי גרויס איז דער כח פון תפלה...

21

דער דובנער מגיד האָט געזעהען, ווי אַ חברה מושב־לצים האָבען געשפּעט פון די יודישע אמונה און פון ביאת המשיח, האָט דער דובנער מגיד געזאָגט צו זיי: אַ הונגעריגער פוקס האָט געזעהען, ווי אַ קראָהע שטעהט אויף אַ הויכען בוים, זאָגט ער צו די קראָהע: וואָס האָסט דו מורא אַראָב צו גיין צו מיר, משיח איז דאָך שוין געקומען און עס איז מקויים געוואָרען די נבואה „וגר זאב עם כבש" און קיין שום חיה וועט שוין נישט פערצ׳יקען, און אַלע לעבען דאָך שוין בשלום, אַזוי ווי דער פוקס רעדט אַזוי צו די קראָהע, הערט ער אַ קול ווי הונד בילען, איז ער דערציטערט געוואָרען און פרעגט די קראָהע: זעה נאָר פון דערווייטענס, וואָס איז דאָס פאַר אַ קול? האָט די קראָהע געענטפערט: עס געהען פענגער׳ס און זיי פיהרען מיט זיך גרויסע יאַגד־הונד, האָט דער פוקס אָנגעהויבען צו אַנטלויפען — האָט איהם די קראָהע געפרעגט: דו האָסט דאָך געזאָגט, אַז משיח איז שוין געקומען, טאָ פאַר וואָס אַנטלויפסט דו? — האָט דער פוקס געענטפערט: וואָס זאָל איך טוהען, אַז די הונד גלייבען ניט אין ביאת המשיח...

22

אַ גאון איז אַמאָהל אַדורך געפאָרען אַ שטעדטעל, האָט ער בעזוכט די דאָרטיגע שוהל, האָט ער געזעהען, ווי עס איז דאָ פיעל שיינע בילדער, עס איז אויסגעמאָהלט אַ לעמפּערט און אונטערגעשריבען „עז כנמר", אַזוי אַ לייב און אַזוי אַ אָדלער און אַ הערש. דער גאון האָט געזעהען, אַז די מתפללים פיהרען זיך בקלות ראש — האָט דער גאון געזאָגט: עס איז מיר אַ וואונדער, דער גאַנצער מאמר פון ר׳ יהודה בן תימא אין פרק אבות איז דאָ אויסגעמאָהלט „עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי", נאָר דעם סוף מאמר „לעשות רצון אביך שבשמים", דאָס איז דאָ נישט געמאָהלט...

23

איינער האָט אַמאָהל געפרעגט אַ קלוגען רב: וואָס טהוט רש״י הקדוש אויף מיט דעם פשט אויפ׳ן פסוק „ויענו בני יעקב את שכם ואת אביו במרמה" (בראשית ל״ד י״ג), זאָגט רש״י: „במרמה — בחכמה", וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ חכמה פון די בני יעקב, יעדער איינער ווייסט דאָס: אויב די מענטשען וועלען זיין שוואַך, וועט מען זיי לייכט קענען אויס הרג׳ענען? — עס איז געווען זעהער אַ גרויסע חכמה — האָט דער רב געענטפערט — דען זיי האָבען דאָך געקענט באמת אויס הרג׳ענען גאַנץ שכם, אַפילו ווען זיי זענען געווען געזונד, נאָר זיי האָבען מורא געהאַט דאָס די אַלע אַרומיגע מלוכות וועלען זיך אָנגעהמען פאַר זיי, האָבען זיי דעריבער געמאַכט די גאַנצע

שטאָדט פאַר יודען, און דאַן זענען זיי שוין געווען זיכער, אַז קיינער וועט זיך פאַר זיי ניט אָננעהמען...

24

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל איז אַמאָהל געקומען אין שוהל האָט ער געזעהען, ווי איינער האָט געעפענט דאָס סידור'ל, אָנגעהויבען דאַוונען גלייך פון „הודו", געמישט די בלעטלעך ווי אַ ווינד-מיהל, געטוהן אַ קוש ס'סידור'ל און — ואיננו! האָט זיך ר' אייזעל אָנגערופען: יעצט איז מיר ערקלערט געווארען די אסתפקתא אין דער גמרא מגילה, צי „הודו וכוש רחוקות מהדדי" אָדער „סמוכות זו לזו" — איך זעה, אַז זיי זענען זעהער נאָהענט איינע פון די אַנדערע, בסך-הכל איניגע מינוט ועג...

25

אין דער שטאָדט קעמפנא, וואו עס איז געווען רב ר' ישראל יונה לאַנדא דער בעל המחבר „מעון הברכות", איז אַמאָהל אַראָבגעקומען אַ גרויסער חזן — ער האָט געהייסען שמעון — נאָר ער איז געוועזין אַ קל שבקלים: און מען האָט געגען דעם רצון פון רב עס אויפגענומען אַלס חזן אין שטאָדט. דער רב האָט זיך נישט געקענט ענטשליסען, צי ער זאָל וועגען דעם פיהרען אַ מחלוקת, האָט ער זיך געוואָנדען מיט אַ בריעף צו זיין ידיד ר' יוסף הצדיק פויזנער רב, געפרעגט איהם אַ עצה און געשריבען בזה הלשון:... „שמעון זה דורש כל האת'ין שבתורה, את החזיר ואת הטריפה ואת הנבילה (ער עסט אַלע מאכלות אסורות), כיון שהגיע לאת ד' אלקיך תירא פירש... ער איז ניט קיין ירא שמים — וואָס זאָל ער אַלזאָ טהון. ר' יוסף האָט איהם געענטפערט „מוטב להעמיד צלם בהיכל ואל ירבה מחלוקת בישראל. וואָס טהוט דער „מעון הברכות", ער האָט איהם מקרב געווען און כסדר עס געבעטען ער זאָל קומען צו איהם, און יעדעס מאָל איהם מכבד געווען מיט בראָנפען און גוט אָנגע'שיפור'ט, כדי ער זאָל נאָכהער פראַווען אין די גאַסען זיינע שטיק... און איז אין גיכען פער'מיאוס'ט געוואָרען ביי די שטאָדט און מען האָט איהם אַרויסגעטריבען.

26

א רב האָט זיך בעריהמט פאַר דעם בערזשאַנער רב ז"ל, אַז ער קען פערשידענע שפראַכען, האָט איהם דער בערזשאַנער רב ז"ל געזאָגט: די חז"ל זאָגען „אם דומה הרב למלאך כו' יבקשו תורה מפיהו" (חגיגה ט"ו), ד. ה. אַז דער רב איז גלייך צו אַ מלאך, זאָלסטו לערנען תורה פון איהם, און אויב ער איז ניט גלייך צו אַ מלאך זאָלסטו נישט לערנען פון איהם

קיין תורה, איז דאָך אייגענטליך שווער, ווער קען דען אַ מלאך, צו וויסען אויב דער רב איז גלייך צו איהם? נאָר דער תירוץ איז, ווייל די גמרא זאָגט: „אין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי״ (שבת י״ב), מלאכים קענען נישט קיין שפראַכען, דאָס מיינט די גמרא, אויב דער רב איז גלייך צו אַ מלאך, אַז ער קען ניט קיין שפראַכען, קענסטו לערנען פון איהם תורה, אָבער אַז ער קען שפראַכען — קאָנסטו נאָר שפראַכען זיך פון עם לערנען, אָבער נישט קיין תורה...

27

ווען האָט געפרעגט אַ רבי׳ן: פון וואַנען קומט עס וואָס אַפּיקורסים, וועלכע זענען עובר על כל עבירות שבעולם, נאָר די מצוה פון צדקה האַלטען זיי און גיבען גראָד אַ שיינע נתינה? — ס׳איז אַ בפירוש׳ער פסוק — האָט דער רבי געענטפערט — „זה יתנו כל העובר על הפקודים״...

28

דער פּרעמישלא רב ז״ל פלעגט געהען אויף יו״ט צו ר׳ נפתלי ראָפּשיצער ז״ל צו פוס. אַז דער ראָפּשיצער רבי ז״ל איז דאָס געוואָהר געוואָרען, פרעגט ער דעם פּשעמישלא רב: פאַר וואָס פאָהרסט דו ניט אין אַ וואָגען, אויב דו האָסט נישט קיין געלד וועל איך באַצאָהלען פאַר דיר? האָט דער רב איהם געענטפערט: די חז״ל זאָגען „חייב אדם להקביל פני רבו ברגל״ (ר״ה ט״ז), מ׳דאַרף מקבל פנים זיין דעם רבי׳ן מיט דעם „רגל״, ניט מיט אַ וואָגען...

29

דער גאון ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל איז אַמאָהל געפאָהרען אין וועג אַריין צוזאַמען מיט אַ גרויסען גביר אין איין וואָגען, אין מיטען וועג האָט זיך דער וואָגען איבערגעדרייט און זיי ביידע זענען אַריין געפאַלען אין אַ גרוב, האָט ר׳ אייזיל זיך אָנגערופען מיט אַ שמייכעל: אַצינד זענען מיר „תורה וגדולה במקום אחד... (גיטין נ״ט).

30

א חסיד האָט געפרעגט דעם „הפלאה״ ז״ל: אַזוי ווי עס טרעפט זיך איהם צו קויפען דאָס ספר „הקנה״, עס איז אַ יקר המציאות, נאָר דאָס געלד דאַרף ער אויסצוגעבען אויף שבת, וואָס זאָל ער טהון? — האָט איהם דער „הפלאה״ ז״ל געענטפערט: די חז״ל זאָגען „אין מסיחין בסעודה שמא

יקדים קנה לושט" (תענית ה׳) ווייזט דאָך אויס אַז דער ושט איז פאַר׳ן קנה...

31

אמאָהל איז געקומען אַ מחבר מיט זיין ספר צו ר׳ אייזשע סלאָנימער ז"ל און האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר איהם, אַז די הוצאות הדפוס זענען זעהער גרויס. אַזוי ווי ער האָט געקוקט אין ספר, האָט איהם ר׳ אייזשע געענטפערט: עס איז אַנ׳עבירה דאָס געלד – דאָס צו דרוקען, ווייל די חז"ל זאָגען „סימן לעבירה הדרוקן" (שבת ל"ג).

32

צו ר׳ יוסף שאול ז"ל לעמבערגער רב, איז אַמאָהל אַריינגעקומען אַנ׳אָרי־מאַן און פערלאַנגט אַ נדבה. ר׳ יוסף שאול ז"ל, נישט האָבענדיג ביי זיך קיין געלד, איז אַריינגעגאַנגען אין דער צווייטער שטוב און איבער געלאָזט אויף דעם טיש אַ זייגעריל. ווען ער איז צוריק אַריינגעקומען און דערזעהען, אַז דאָס זייגעריל איז נישטאָ, האָט ער געזאָגט: יעצט איז מיר פערענטפערט געוואָרען די גמרא „עני חשוב כמת" (נדרים ס"ד). איך האָב עס קיינמאָהל נישט פער־שטאַנען. מיר זעהען דאָך, דאָס דער גרעסטער אָרימאַן וויל אויך נישט שטאַרבען? נאָר דער פשט איז: „עני חשוב כמת", אַזוי ווי מען טאָר נישט אַ מת לאָזען אַליין אין אַ שטוב, אַזוי טאָר מען אויך נישט איבערלאָזען אַ אָרימאַן אַליין...

33

א מחבר האָט אַמאָהל געמאַכט אַ ספר אויף הלכות פסח, און שריט ביי שריט אָבגעפרעגט דעם ספר „מקור חיים" פון ליסער רב, אויספיהרענ־דיג יעדעס מאָל „ודלא כמק"ח" (כמקור חיים). מיט אָט דעם חבור איז ער געקומען צו אַ גדול בתורה: נעמענדיג ביי איהם אַ הסכמה, האָט איהם דער גאון געענטפערט: אומזיסט דיין אַרבייט, נאָר בלייבט נאָר און מק"ח בלייבט מק"ח;...

34

א בעריהמטער גוטער־יוד איז אַמאָהל געגאַנגען אונטער וועגענס אין אַ שליחות של מצוה, און עס האָט זיך מיט אַמאָהל אַראָבגעלאָזט אַ שלאַקס־רעגען. האָט זיך דער רבי געשטעלט אונטער אַ בוים און געבעטען צו השי"ת, אַז דער רעגען זאָל אויפהערען. וואונדערט זיך דער משמש און פרעגט דעם

רבי'ן: סטייטש, רבי! וואָס טהוט איהר? דער כּהן-גדול האָט דאָך געבעטען „ואל תבוא לפניך תפלת עוברי דרכים בשעה שהעולם צריך לכך" (זאָלסט נישט הערען, דאָס געבעט פון די וועג-וואַנדערער, אַז דער רעגען זאָל זיך אָבשטעלען, ווען די וועלט נויטיגט זיך דערין)? — דער רבי האָט גלייך געענטפערט: דער כּהן-גדול האָט נור געבעטען, אַז עס זאָל נישט דערהערט ווערען דאָס געבעט פון די עוברי דרכים (דרך השם), אָבער נישט פון די עובדי דרך השם! איך געה אין שליחות של מצוה!

35

אין דער צייט פון מלבי"ם זענען מיט אַמאָהל ערשיענען צוויי העברעאישע צייטונגען „הבוקר אור" און „השחר", וועלכע האָבען דעם רעליגיעזען יו-דענטום קיין גרויס נחת נישט פערשאַפט... גלייכצייטיג, האָבען דיביידע צייטונגען זיך געגענזייטיג בעקעמפט קאָנקורענציעל אויסגיעסענדיג איינע אויף די צווייטע קיתונים של שופכין (נישט ערגער פון די היינטיגע). דער מלבי"ם האָט דערויף געזאָגט אַזאַ משל: צוויי הונד האָבען ביינאַכט פערבלאָנדזשעט אין אַ פינסטערען וואַלד. דערזעהענדיג זיך איינער דעם אַנדערען פון וויי-טענס, האָט יעדער געמיינט, אַז דער אַנדערער איז אַ וואָלף, און האָבען שטאַרק געציטערט פאַר פחד. ווען עס איז טאָג געוואָרען, ד. ה. „כשהבוקר אור, כשהשחר עלה", האָבען זיי ערשט דערזעהן, אַז ביידע זענען זיי כלבים...

36

ווען מען האָט ר' יעקעלע גוטווירט ז"ל (וועלכער האָט זיינער צייט גע'שמ'ט אַלס גרויסער חכם) אויפגענומען אַלס רב אין דוקלע, האָט איהם איינער פון די בעלי-בתּים געפרעגט: אויב איהר שמ'ט אַלס אַזאַ גרויסער חכם פאַר-וואָס האָט מען אייך נישט אויפגענומען אַלס רב אין אייער וואוין-אָרט? — עס איז אַ בפירוש'ע גמרא — האָט ר' יעקעלע געענטפערט — „לא אד"ו ראש", דאָרט, וואו יעדער זאָגט דיר „דו", קענסטו קיין ראש נישט זיין...

37

דער ענין וואָס דער עולם האָט לעצטענס אויפגעהערט צו נעהמען תלמידי-חכמים פאַר איידעם'ס און צו געבען קעסט — ערקלערט רבי יהושע'לע קוטנער אויף פאָלגענדען אופן: די חז"ל זאָגען אונז, אַז די שנאה פון די עמי-הארצים צו די תלמידי-חכמים איז אַזוי גרויס, אַז זיי זענען זיי גרייט צוצובייסען. „אמר ר' עקיבא כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור". (פסחים מ"ט) איז אַמאָהל פערצייטענס, האָבען די עמי-הארצים כּדי צו שטילען זייער דאָזיגע תאוה, חתונה געמאַכט זייערע טעכטער פאַר

תלמידי-חכמים, אריינגענומען זיי צו זיך אין הויז אויף קעסט און אזוי ארום געהאט די מעגליכקייט צו בייסען זיי וויפיל נאר זייער הארץ האט געגלוסט. מיט דער צייט האבען זיך אבער די עמי-הארצים אויומגעזעהען, אז דער דאזיגער געשמאקער ביסען קאסט צו טייער, עס שמעקט מיט א שעהנעם נדן, חתונה הוצאות און קעסט, און נאך די קעסט מוז מען ערשט זיין פריש צוגעגרייט, אז דער איידעם וועט באלד אויף צומארגענס ווי ער וועט פערליערען דעם נדן, צוריק קומען שוין מיט'ן ווייב און קינדער נאכאמאל אויף קעסט, האבען זיי זיך מיישב געווען און אויסגעזוכט א ביליגער מיטעל — עס נעהמען זיך צונויף אלע עמי-הארצים פון שטעדטעל און האלטען אויס בשותפות א רב א תלמיד-חכם, מען צאהלט איהם א גראשענדיגע שכירות און — אלע בייסען איהם... דער מאמר פון רבי עקיבא'ן זענען זיי מקיים, און ס'מאכט זיי טאקי אויס ביליגער...

38

צו ר' דוד'ל טאלנער ז"ל איז אמאהל געקומען א בעל-דרשן און געזאגט צו איהם: רבי! איך וועל אייך פרעגען א קשיא: ואם תאמר, מה נאכל? — איך וועל דיר ענטפערען א תירוץ — האט דער טאלנער געענטפערט און דערלאנגט דעם בעל-דרשן א רובעל. צומארגענס איז דער בעל-דרשן ווידער געקומען און געפרעגט די אייגענע קשיא. — איך האב דאך אייך נעכטען געענטפערט א תירוץ — האט דער טאלנער געזאגט. — הערט אויס, רבי — האט דער בעל-דרשן געענטפערט — איך האב נעכטען איבערגעקייט אייער תירוץ, איז ער מיר געבליבען ווייטער קשה...

39

דער קעלמער מגיד ז"ל, האט אמאהל אויסגערופען אין א דרשה: הערט אויס נגידים! איהר זאלט למען השם זעהען צו געבען צדקה, אויב נישט וועלען דאך די ארימעלייט אויסגעהן פון הונגער, וועט איהר דאך טענה'ן טא מה רעש? — ניין רבותי — שרייט ווייטער דער קעלמער — די הייליגע תורה זאגט „כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", וועט איהר דאך מוזען פארטרעטען זייער ארט...

40

דער קעלמער מגיד ז"ל האט געזאלט האלטען א דרשה אין א בית המדרש, נור דער גאנצער עולם האט זיך דאן געפינען אויפ'ן הויף. ר' מגיד! — רופען זיך אב די יודען וואס האבען זיך געפינען אין בית המדרש — זאגט אייער דרשה, וועט שוין ממילא ווערען אנ'עולם. — שרייט אויס דער קעלמער

מגיד: „קול אומר (קעלמער) קרא ואומר, מה אקרא, כי כל הבשר חציר״, אַז דער יוד געפינט זיך אין חצר. איי וועט איהר דאָך פרעגען, ס׳טייטש חצר קומט דאָך ניט מיט קיין יוד — אָט רבותי, דאָס פרעג איך טאַקע, ווי קומט אַ יוד אין חצר אַריין.

41

דער בעוואוסטער גאון ר׳ אייזעלע סלאָנימער ז״ל האָט זיך אַמאָהל צוזאַמענ־געטראָפען מיט אַ בעריהמטען חזן. ביים טיש נעהמענדיג אַ ביסעל בראָנ־פען, איז דער חזן געוואָרען אַ ביסעל בגילופינ׳דיג און פרעגט דעם רב: רבי, מען זאָגט אַ חזן איז אַ נאַר, יעדער וועט מודה זיין, אַז איך בין ניט קיין נאַר. — פון אייך איז קיין ראיה ניט — האָט איהם ר׳ אייזשע געענט־פערט — ווייל די חז״ל זאָגען: „אין מביאין ראיה מן השוטים״. (שבת ק״ד)

42

א גרופע חסידים האָבען געגעסען אַ סעודה ביי ר׳ נפתלי ראָפשיצער ז״ל. דער רבי האָט געזעהן, אַז עס איז דאָ אַ גרויסער עולם און די סעודה איז נעבעך אַ קליינע. רופט זיך אָב דער רבי: רבותי! איך בעט אייך עס זאָל זיין ביי אייך דין מיט רחמים. — פרעגען איהם די חסידים, וואָס מיינט איהר רבי? — כ׳מיין פשוט — ענטפערט ער — איהר זאָלט שניידען דין און עסען מיט רחמים.

43

דער בריסקער רב ר׳ יאָשע בער ז״ל איז אַמאָהל געשטאַנען און אַרויס גע־קוקט דורכ׳ן פענסטער און געזעהען, ווי עס פאָהרען דריי פוערישע פערד מיט וואָגענס היי, איינע אונטער די אַנדערע, און יעדעס פערד האָט געגע־סען היי פון פאָדערשטען וואָגען. פרעגט דער בריסקער רב אַ שטעהענדיגען מענש נעבען איהם, וועלכען פערד — מיינט איהר — איז אַמבעסטען פון די אַלע דריי? — יענער האָט ניט געוואוסט צו ענטפערען — האָט דער גאון מני׳ ובי׳ געזאָגט: דעם מיטעלסטען פערד איז אַמבעסטען, ווייל אי ער עסט, אי עס ווערט עם גרינגער די משא פון וואָגען...

44

צו ר׳ חיים בריסקער ז״ל איז אַמאָהל געקומען אַ מחבר מיט אַ ספר נאָך אַנ׳הסכמה, ר׳ חיים האָט אַריינגעקוקט אין ספר און געזאָגט צום מחבר: ווען איהר וועט געהן אין גאַס זאָלט איהר דאָס ספר מיט נעהמען מיט אייך

וועט עס אייך היטען. האָט דער מחבר געפרעגט: איז דאָס ספר אַזוי הייליג, ניין! — האָט ר׳ חיים געענטפערט — די כוונה מיינע איז אַנ׳אַנדערע, די גמרא זאָגט „תלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה״ (ברכות מ״ג) (אַ תלמיד חכם זאָל ניט געהן אַליין באַנאַכט, כדי די מזיקים זאָלען עס נישט טשעפּען) ווען איהר וועט אָבער דאָס ספר מיט נעמען מיט אייך, וועלען אייך די מזיקים נישט טשעפּען, זיי וועלען זעהענדיג דאָס ספר וויסען, אַז איהר זענט נישט קיין תלמיד חכם

45

אַ בעריהמטער פּראָפעסאָר האָט געפרעגט ר׳ אייזיל חריף ז״ל, וואָס איז די מעשה, אַז אַמאָהליגע יודישע רבנים זענען געווען אויסער גאונים אין לערנען, אויך גרויסע געלעהרטע אין וועלטליכע וויסענשאַפטען, ווי למשל: דער רמב״ם, דער רלב״ג. און היינטיגע רבנים זענען אין וועלטליכע וויסענשאַפטען אין גאַנצען אומוויסענד? מיר אַהרט אויך די זעלבע קשיא — האָט ר׳ אייזיל געענטפערט — וואָס איז די מעשה אַז אַמאָהליגע יודישע געלעהרטע זענען אויך אין לערנען, געווען קלאָר אין ש״ס בבלי, ירושלמי, ווי למשל: דער רמב״ם, דער רלב״ג. און היינטיגע יודישע געלעהרטע זענען אין לערנען אין גאַנצען עמי הארצים?...

46

ווען האָט געפרעגט דעם רבי׳ן ר׳ יהונתן אייבעשיץ ז״ל: וואָס איז די סיבה אַז עס קומט אַ יוד מיט אַ שאלת-טריפה און דער רב פסק׳נט ס׳איז טריף, מאַכט ניט דער יוד קיין טענות, אפילו עס בעטרעפט אַ גרויסער היזק, אַנדערש אָבער איז, אַז עס קומען צום רב, איינער מאָנט ביים צוויי-טען געלד. און אַז דער רב פסק׳נט איינעם צו, ווערט דער צווייטער צאָרענ-דיג אויפ׳ן רב, כאָטשע דער היזק איז אַ גאַנץ קליינער? דאָס איז דער-פאַר — האָט דער רבי ר׳ יהונתן געענטפערט — ווייל דעם מענטש אַהרט נישט אַזוי וויט וואָס ער האָט היזק, נאָר וואָס דער צווייטער פערדיגט.

47

ווען ר׳ חיים אויערבאַך ז״ל, דער מחבר פון „דברי משפט״ אויפ׳ן ש״ך, איז געוואָרען אויפגענומען אַלס רב אין פלאָצק, איז איהם אויסגעקומען צו פאָהרען דורך קוטנע, און ווי געוועהנליך, איז ער אַוועק צו ר׳ יהושע׳לע ז״ל. ר׳ יהושע׳לע האָט זיך זעהר נעפרעהט, ער האָט איהם שטאַרק מכבד געווען, און געבעטען, אַז ער זאָל זאָגען פאַר איהם דעם פלפול, וואָס ער האָט זיך צוגעגרייט צו זאָגען אין די ערשטע דרשה. ר׳ חיים האָט עס מיט צופרידענהייט געטהון. נאָר אַזוי ווי ר׳ יהושע׳לע איז געווען אַ געגנער פון

פלפול, ליב האָבענדיג צו לערנען אויפ'ן אָרט, האָט ער צולעגט דעם גאַנצען פלפול, האָט ר' חיים געהאַט גרויס חולשות־הדעת, און ער האָט זיך אָבגערופען: קוטנער רב! איך וועל אייך עפּעס זאָגען, לעתיד — זאָגען די חז״ל — וועט זיין די ערשטע שאלה בּיים יום הדין: „פלפלת בחכמה", (שבת ל"א) האָסטו עפּעס מפלפל געווען — וועל איך ענטפערען יאָ, און אַז מען וועט מיר נישט גלויבען, וועל איך נאָכזאָגען מיינע פּלפּולים, און אויב דער כביכול וועט מיך אָבּווענדען, וועל איך זיך ניט שעמען, און וועל זאָגען, איך האָב מחדש געווען לויט ווי מיין שכל האָט דערגרייכט, ווען אָבער די מתיבתא דרקיע וועט לאחר מאה ועשרים שנה פרעגען דעם קוטנער רב „פלפלת בחכמה" וועט ער ענטפערען איך בּין ניט קיין מפלפל, נאָר דאָס וואָס אַנדערע זענען מחדש קען איך צולייגען, זאָל דער כביכול מוחל זיין און זאָגען אַ פּלפּול, וועל איך ווייזען וואָס איך קען...

48

ר' משה יוסף טייטעלבוים ז"ל, רב אין דער אונגאַרישער שטאָדט אוהעל האָט געפיהרט אַ ישיבה ווי עס האָבען געלערענט אַ גרויסע צאָהל בחורים מופלגי תורה, זיי האָבען, ווי דער מנהג איז, געגעסען „טעג" ביי בעלי־בתים, אָבער נאָר ביי אַזעלכע בעלי־בתים, וואָס האָבען אָנגעהערט צו די אָרטאָדאָקסישע קהלה. ביי אַנדערע בעלי־בתים פלעגט מען נעהמען נאָר שטיצע וואָכען־געלד, אָדער ראש־חודש־געלד, אָבער עסען ביי זיי — דאָס נישט. האָבען זיך איינמאָהל צוזאַמענגענומען עטליכע פון די נישט אָרטאָדאָקסישע יודען און זיי זענען אַוועק צום רב מיט אַ טענה: פאַרוואָס לאָזט איהר אייערע בחורים ביי אונז נישט עסען קיין „טעג" און געלד זענט איהר מתיר צו נעהמען פון אונז? ממה נפשך! אויב מיר זענען ביי אייך טריפה, דאַרף אונזער געלד אויך זיין טריפה? — האָט דער גאון געענטפערט מיט אַ שמייכעל: האָט איהר אַמאָהל בעמערקט, ווען איהר שיקט פרעגען אַ שאלה אויף אַ גאַנז און זי ווערט טריפה, טאָר מען דאָס פלייש נישט עסען, אָבער די פעדערען מעג מען יאָ נוצען, דאָס הייסט אַז כאָטש דאָס עוף איז טריפה, אָבער די פעדערען מעג מען דערפון יאָ אָבפליקען...

49

צום קוזמער רבי'ן ז"ל איז אַמאָהל אַריינגעקומען אַ מענטש און געבעטען, אַז ער זאָל איהם אַרויסגעבען אַ תשובה אויף זיינע חטאים, מיט סיגופים און תעניתים, האָט דער קוזמער ז"ל געענטפערט מיט אַ שמייכעל: די נשמה האָט ער שוין בעגראָבען, יעצט געהט ער בעגראָבען דעם גוף אויך, (ער האָט איהם אַרויסגעגעבען אַ תשובה, אָבער נישט מיט קיין סיגופים, נאָר אַז ער זאָל זיין אַנ'עובד הד' בשמחה).

50

דער „נודע ביהודה" איז אַמאָהל געווען צו גאַסט ביים „פני יהושע", ווען זיי זענען אַזוי געזעסען און געשמועסט אין לערנען, איז אַריינגעקומען דעם פני יהושע'ס ווייב און געבייזערט זיך. אויף איהר מאַן, די פרוי איז געווען אַ הינקעדיגע אויף איין פוס, און האָט געהאַט אַ הויקער און אַ בעלעם אויף אַ אויג. דער „נודע ביהודה" האָט פערוואונדעט געפרעגט דעם „פני יהושע". ווי קומט צו איהם אַזאַ ווייב, האָט איהם דער „פני יהושע" געענטפערט: זי שטאַמט פון אַ גרויסער משפחה פון לויטער מיוחסים, מיין צרה איז אָבער, וואָס זי האָט נישט געהאַט מעהר קיין מיוחסים אין דער פאַמיליע... ווען דער „נודע ביהודה" האָט איהם געזאָגט, אַז ער פערשטעהט נישט, וואָס ער האָט געמיינט, האָט ער איהם ערקלערט: פערציג טעג פאַר'ן געבוירען רופט מען אויס „בן פלוני לבת פלונית", ווען מען האָט אין הימעל אויסגערופען, אַז זי וועט זיין מיין פרוי, איז איהר זיידע, אַ גרויסער צדיק, געקומען צום רבש"ע מיט אַ טענה, אַז ער וויל נישט, אַז זיין אייניקעל זאָל חתונה האָבען מיט אַזאַ פראָסטען מענטש ווי איך. האָט מען איהם געענטפערט: אַז זי וועט זיין אַ הינקעדיגע אויף איין פוס, איז ער שוין געבליבען שטיל. איז אָבער געקומען איהר עלטער-זיידע, דער גרויסער גאון, און גע'טענה'ט: ווי קומט זי צו אַזעלכען ווי איך? האָט מען איהם געזאָגט אַז זי וועט האָבען אַ הויקער אויף די פלייצע — און ער האָט שוין אויך מעהר ניט גערעדט. איז אָבער נאָך דעם געקומען דער עלטער-עלטער-זיידע און גע'טענה'ט: אַז זיין אייניקעל איז צו הויך פאַר אַזעלכען ווי איך, האָט מען איהם איינגעשטילט מיט דעם, וואָס זי וועט האָבען אַ בעלעם אויף אַן'אויג. אָבער — האָט דער „פני יהושע" פערענדיגט — ווען זי וואָלט געהאַט נאָך אַ יחוס אין דער משפחה, וואָלט זי דאָך געבוירען געוואָרען אַ שטומע און נישט געקאָנט שרייען אויף מיר.

51

אין הפלאה'ס צייטען איז געווען אין פראַנקפורט אַ חזן, וואָס האָט געקענט זינגען, מיט אַמאָהל האָט מען עם געהעכערט די פענסיע, אַזוי אַז זי האָט זיך אויסגעגלייכט באַלד מיט'ן הפלאה'ס פענסיע. דער גאון האָט דערויף געזאָגט „עושה מעשה זמרי" לשון זמר — (זינגען) ומבקשים שכר כפנחס" (דער נאָמען פון הפלאה).

52

ר' יעקב ליב בריסקער האָט מען געשדכנ'ט פאַר זיין טאָכטער אַ זוהן פון אַ גרויסען עושר, מען האָט אָט דעם זוהן געוואָלט אָבשרייבען אַ גאַנץ

גרויס גיט מיט אַ מיהל. ר׳ לייב האָט אָבער נישט געוואָלט הערען דערפון (ווייל דער חתן איז געווען אַ עם־הארץ). היתכן — זאָגט דער שדכן — ווי קען מען עס בידים אַוועקוואַרפען אַזאַ גליק? — וואָס זאָל איך אָבער טהון — האָט ר׳ לייב געלאַסען געענטפערט — אַז איך האָב מורא פאַר די צוואה פון ר׳ יהודה החסיד, איך הייס לייב און דער חתן הייסט לייב. — דאָס איז עס גאָר — האָט דער שדכן געזאָגט — האָט איהר במחילה אַ טעות, ער הייס גאָר משה שמעון. — איך האָב נישט קיין טעות — האָט ר׳ לייב געענטפערט — נאָר איהר האָט פערגעסען די גמרא „כל הנותן בתו לעם הארץ כאילו כופתה לפני ארי" (פסחים מ״ט), הייסט ער זשע לייב און איך הייס דאָך אויך לייב...

53

דער צאַנזער רב ז״ל האָט אַמאָהל דערהאַלטען אַ שאלה פון אַ רב. זעהענדיג, אַז דער רב ווייסט נישט קיין פשט אין אַ רש״י, שרייבענדיג עס אַ טיטול האָט ער געקלעהרט, וואָסער טיטול זאָל איך עם שרייבען. „גאון" קען איך דאָך נישט שרייבען, ווייל עס וועט דאָך זיין אַ ליגען. האָט ער זיך מיישב געווען און געשריבען טאַקע „גאון", ווייל אין די גאונים׳ס צייטען האָט מען נאָך נישט געוואוסט רש״י׳ס פשט...

54

דער „אבני נזר" ז״ל, בעוואוסטער סאָכאַטשאָווער רבי און רב, זייענדיג אין אַ אויסלענדישען קוהר־אָרט, האָט איהם אַ רעפאָרם־ראַבינער בעגעגענט אום שבת און געפרעגט: רבי, פאַרוואָס טראָגט איהר אום שבת אַזאַ וואַרימען ווינטער־הוט (שטריימיל)? — דאָס איז דערפאַר, ווייל דער שבת איז ביי אייך אַזוי קאַלט — האָט דער סאָכאַטשאָווער רבי ז״ל געענטפערט.

55

א מחבר האָט געבערענגט אַ חיבור אויף קהלת צום „נודע ביהודה" אויף אַנ׳הסכמה, ווי בעוואוסט האָט דער „נודע ביהודה" קיינעם נישט געגעבען קיין הסכמה, ווי דער גאון האָט אַריינגעקוקט אין חיבור רופט ער זיך אָן צום מחבר, איך וועל אייך זאָגען אַ מקצת שבחו בפניו אַז איהר זענט אַ גרויסער חכם, דער מחבר האָט זייער אַ הנאה געהאַט, און ער האָט זיך אויך געוואָלט מאַכען פאַר אַן עניו, זאָגט ער צום נודע ביהודה — עס איז ניט מיין כח נאָר איך האָב געהאַט סייעתא דשמיא. און דער זכות פון מיינע עלטערן זענען מיר בייגעשטאַנען. — דער גאון האָט אָבער איהם געזאָגט, ניין! איך זעה גיט דאָ קיין סייעתא דשמייא נאָר פשוט, איך זעה

אַז עס איז אַ חכמה נפלאה, פרעגט איהם דער מחבר, פון וועלכען פשט זענט איהר אַזוי נתפעל געוואָרען, האָט איהם דער גאון רוהיג געענטפערט — עס איז דאָך בעוואוסט אַז שלמה המלך איז געווען אַ גרויסער חכם און דו ר׳ מחבר מיט דיין פשט האָסט דו איהם געמאַכט פאַר אַ שוטה און אים כדי צו מאַכען פון אַ גרויסען חכם אַ גרויסען שוטה דאַרף מען דאָך באמת צו זיין אַ גרויסער חכם...

56

דעם סראָצקער רב מוהרי״ל ז״ל האָט מען געפרעגט אַמאָהל: פאַרוואָס, אַז אַ מענטש קומט אויף די עלטער, ווערט פון איהם אָבגעטהון אַלע תאוות, נאָר די תאוה פון געלד בלייבט. — האָט דער גאון געענטפערט: געלד איז דאָך אַ דבר שבמנין (עס צעהלט זיך), און אַ „דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל״ — אַז מען זאָל אַפילו אַלט זיין טויזענד יאָהר ווערט די תאוות הממון נישט בטל.

57

אַ גרויסער רב איז אַמאָהל אַריינגעקומען צו אַ קאַרגען גביר נאָך אַ נוי־טיגע נדבה, האָט דער גביר געזאָגט מיט אַ שמייכעל: איהר ווייסט דאָך אַז איך בין אַ „בן־נח״, וואָס ווערט נהרג אויף אַ פחות משוה פרוטה. — איך וויים דאָס טאַקע — האָט דער רב געענטפערט — און דערפאַר וואונדערט מיך אויך, אויב איהר זענט שוין יאָ אַ „בן־נח״, פאַרוואָס האָט איהר זיך אויס־געקליבען צו זיין דוקא אַ „חם״?...

58

אַנ׳אפיקורוס איז געקומען צו אַ רב און מיט איראָניע געבעטען, אַז דער רב זאָל איהם מטיב־חלום זיין. — וואָס האָט דיר גע׳חלומ׳ט? — פרעגט דער רב — כ׳האָב געזעהען: אַ בייזען הונד, ווי ער קריצט מיט די צייהן און רייסט זיך פון די קייט. אַ שרעק. — שרעק זיך נישט מיין קינד — האָט איהם דער רב בערוהיגט — דאָס האָסטו געזעהען דיין אייגענעם שאָטען! האָסט גאָרנישט וואָס מורא צו האָבען.

59

דער „הפלאה״ ז״ל האָט אַמאָהל צוזאַמען גערופען אַ צעהן מענטשען צו דאַוונען מיט מנין. צווישען זיי האָט זיך געפונען איינער וואָס דער „הפלאה״ ז״ל האָט איהם נישט געוואָלט מצרף צו זיין צו מנין, ווייל ער איז געווען

אַ חשוד, האָט ער געהייסען מען זאָל רופען אַנ׳אַנדער׳ן. דער מענטש האָט דאָס מרגיש געווען, זאָגט ער צום הפלאה: רבי! „חלבנה" איז דאָך אויך געווען גערעכענט פון די סימני הקטרת? — האָט דער „הפלאה" געענטפערט: צוליב דעם איז דאָך טאַקע געווען „אחד עשר סמנים"...

60

ד״ר שמשון רפאל הירש ז״ל איז אַמאָהל פערבעטען געוואָרען צו אַ חנוכת־הבית פון אַ נייַ אויסגעבויטער סינאַגאָגע, וואָס די רעפערמאַטאָרען האָ־בען אויפגעשטעלט. די בעלי־בתים האָבען עם אַרומגעפיהרט איבער׳ן שיינעם בנין און אויך איהם דערציילט די נייע תקנות וואָס זיי ווילען איינפיהרען. ווען ער איז אַוועק געגאַנגען, האָבען איהם די בעלי־בתים געפרעגט: נו, וואָס זאָגט איהר עפּעס צום בנין? — עס איז זעהער עהנליך צו נח׳ס תיבה — האָט ד״ר הירש געענטפערט — עס איז „מבית ומחוץ בכופר" פיעל מיט כפירה.

61

אַ למדן איז געקומען צום „נודע ביהודה" און האָט געבעטען ביי איהם, ער זאָל איהם געבען רשות נאָכצוזאָגען עם זיינע הידושים. דער גאון האָט איהם געגעבען רשות און ער האָט עם געזאָגט אַ פּלפּול פון פיער שעה צייט. ווי ער האָט געענדיגט דעם פּלפּול, פרעגט ער דעם גאון: ווי געפעלט אייך דער פּלפּול. — האָט דער גאון געענטפערט: דיין גאַנצער פּלפּול איז נישט ווי „ר׳ מאיר" און נישט ווי „ר׳ יהודה". דער למדן איז געבליבען שטיין פערוואונדערט, וועלכער ר״מ און ר״י מיינט איהר? האָט איהם דער „נודע ביהודה" געענטפערט — די גמרא ברענגט אַ פלוגתא אין פּסחים י״ב, אַז ר״מ האַלט „אדם טועה ב׳ שעות" און ר״י האַלט „אדם טועה ג׳ שעות" און דו ביסט זיך טועה און רעדסט פיר שעה דברים של טעות. דאָס איז דאָך נישט ווי ר״מ און נישט ווי ר״י...

62

ווי בעוואוסט האָט דער חתם סופר ז״ל געפיהרט אַ ישיבה אין פּרעשבורג, און די בחורים פלעגען עסען „טעג" ביי די נגידים פון שטאָדט. האָט זיך אָבער געפונען דאָרט אין שטאָדט אַ יוד אַ עושר, און ער האָט אין קיין פאַל נישט געוואָלט נעמען צו זיך אַ בחור אויף אַ „טאָג" צו עסען דער חתם סופר פלעגט זאָגען אויף איהם, אַז ער איז אַ „מחזיק תלמידי חכמים" אָן אַ חי״ת, ס׳הייסט אַ... „מזיק". איינמאָהל בעת עס איז פאָרגעקו־מען אין דער ישיבה אַ פייערונג, האָט מען דעם דערמאָהנטען עושר נישט איינגעלאַדען, דאָס האָט איהם שטאַרק פערדראָסען, און ער האָט דאָס פאָר־

געהאַלטען דעם „חתם סופר", פאַרוואָס מען האָט איהם נישט איינגעלאַדען. דער „חתם סופר" האָט איהם געענטפערט: ס'שטעהט אין פסוק (חיי שרה) „וישתחו לעם הארץ לבני חת". אייגענטליך ווי שיקט זיך עס, אַז מ'זאָל זיך ביקען פאַר אַן עם הארץ? איז דער תירוץ „לבני חת", די עמי הארצים זע-נען אַזעלכע וואָס זענען „מחזיק" תלמידי חכמים, מיט אַ „חי"ת", צו זיי מעג מען זיך ביקען. ווי איז אָבער, אַז דער עם הארץ איז נישט פון די „בני חית". ער איז אַ מחזיק ת"ח אָן אַ „חי"ת", אַ מזיק הייסט עס, צו אַזעלכען טאָר מען זיך נישט ביקען, אַזעלכער האָט זיך קיין כבוד נישט פערדינט...

63

דער „חידושי הרי"ם" ז"ל איז אַמאָהל, זייענדיג אין ווארשא, פערבעטען גע-וואָרען אום שבת אויף סנדקאות ביי איינעם פון די אַסימילאַטאָרען, קו-מענדיג אויס'ן ברית האָט דער „חי' הרי"ם" בעמערקט, ווי די געסט האָבען אין איילעניש אַוועק געוואָרפען די ברענעדיקע פאַפיראָסען. — האָט זיך דער „חי' הרי"ם" אָנגערופען: דער מדרש זאָגט, אַז צוליעב דעם וואָס אליהו הנביא האָט אַמאָהל צו שאַרף געשטראָפט די יודען, איז ער נענש געוואָרען, אַז ער זאָל זיין אויף יעדען ברית. אייגענטליך, וואָס פאַר אַן עונש איז דאָס, אַז מען געפינט זיך אויף אַ ברית? נאָר איצטער — האָט דער „חידושי הרי"ם" ז"ל אויסגעפיהרט — זעה איך אַז צו זיין אויף אַ ברית איז טיילמאָהל טאַקע אַן אָבקומעניש אַן אמת'ער עונש מן השמים...

64

דעם מהרש"ל'ס וויב איז אַמאָהל געווען איינגעלאַדען אויף אַ שמחה צו איין אָנגעזעהענעם בעל-הבית. אויף די שמחה איז גראָד אָנוועזענד געווען דער בירגערמייסטער פון שטאָדט, אַ בעהאַלטענער שונא ישראל. ווען זיי זע-נען געזעסען ביים טיש, רופט זיך אָהן דער בירגערמייסטער צו דעם מהרש"ל'ס פרוי: איך האָב געהערט, אַז מ'רוהמט אייך פאַר אַ קלוגע פרוי, ערקלערט מיר אַלזאָ, איך בעט אייך, פאַרוואָס אַז מען פרעגט עפּעס אַ פראַ-גע ביי אַ יוד, וועט ער קיינמאָל נישט ענטפערען גלייך, נאָר ער וועט ענט-פערען צוריק מיט אַ פראַגע? פאַרוואָס טאַקע זאָל ער נישט ענטפערען מיט אַ פראַגע? — האָט איהם די רביצין גלייך געענטפערט.

65

די אַלמנה פון דעם בעריהמטען גאון „תוספות יום טוב" איז געווען זעהער אַ קלוגע און געלעהרטע פרוי, זי האָט אויך זעהער גוט געקענט תלמוד.

אַ צייט נאָך איהר מאַנ'ס טויט האָט מען אי.ה.ר גערעדט אַ שידוך, און גראָד האָט דער צווייטער מאַן אויך געהייסען יום טוב, האָט די פרוי געזאָגט: „יום טוב שני לגבי ראשון כחול" (דער אַנדערער יום טוב געגען ערשטען איז ווי וואָכעדיג).

66

אַ אַפּיקורוס האָט אַמאָהל געהאַט אַ ויכוח מיט דעם רבי'ן ר' יהונתן ז"ל פון פּראָג, און צווישען זיי ביידע איז געווען אַ פּאַרקאַן. ר' יהונתן איז געשטאַנען פון דער זייט פּאַרקאַן און דער אַפּיקורוס איז געשטאַנען פון דער אַנדערער זייט פּאַרקאַן. האָט דער אַפּיקורוס געפרעגט דעם רבי'ן ר' יהונתן: זאָגט מיר, דעם צווישענשייד פון אַ יוד צו אַ חזיר. האָט דער רבי ר' יהונתן געענטפערט: דער פּאַרקאַן איז דער צווישענשייד...

67

ר' מרדכי ז"ל פון טשערנאָביל האָט געפרעגט אַמאָהל זיינעם אַ חסיד, וואָס איז געקומען צו עם אויף שבת: צו וואָס ביסטו געקומען? האָט דער חסיד געענטפערט: צו הערען פון אייך רזין דאורייתא (דאָס הייסט, סודות התורה). האָט ר' מאָטעלע עם געזאָגט: ניין דו ביסט געקומען „לשובע ולא לרזין" (דאָס הייסט, בעטען אויף פּרנסה נישט אויף צו הערען רזין)...

68

אַ אַפּיקורוס איז אַמאָהל אַריין געקומען צו אַ גאון אום פסח צו די הגדה צו שפּעטין פון איהם. האָט דער אַפּיקורוס געפרעגט: ווי האַלט איהר יעצט אין די הגדה? — האָט דער גאון געענטפערט: איך האַלט יעצט ביי ואתא כלבא...

69

אַ חברה הפקר-יונגען זענען אַמאָהל געשטאַנען אין גאַס צו שפּעטין פון יע-דען דורכגייענדיגען יוד. איז אַמאָהל אַדורכגעגאַנגען אַ עלטערער פרומער קלוגער יוד, האָט די מעשה איהם זעהער פערדראָסען, איז ער צו געגאַנגען צו איינעם פון זיי און האָט עם געגעבען די האַנד און האָט עם געזאָגט שלום עליכם, דו קענסט מיך? — האָט ער געענטפערט: איך קען אייך נישט. — האָט דער אַלטער געזאָגט אַ שאַנדע, דו ביסט אַ יונגערמאַן און איך בין אַ אַלטער מאַן, און איך דערקען געכער אַ מענטש פאַר דיר. — האָט ער געפרעגט: זאָגט מיר, פון וואַנען קענט איהר מיך? — האָט דער אַלטער עם

געענטפערט: דאָ נישט לאַנג האָב איך דיך געזעהען, איך האָב אַ הגדה פון פסח שטעהט אויס געמאָהלט די ארבעה בנים, און דו ביסט פונקט פאַדאָבּע־נע צו דעם געשטאַלט פון דעם רשע, איבער דעם האָב איך דיך דער־קענט...

70

צום מלבי״ם ז״ל איז געקומען אַמאָהל אַ פרייער מענטש און איהם גע־פרעגט אַזאַ שאלה: דער דין איז, אַז מען דאַרף זיך אויף שטעלען פאַר תלמידי חכמים. אויך ווייסט מען, אַז עס איז אַ סגולה, אַז מען זעהט הינד קומען אַ קעגען, צו זעצען זיך אויף דער ערד. וואָס זשע טהוט מען אויב מען זעהט אַ תלמיד חכם קומט אַ קעגען און אויך הינד קומען אַ קעגען, צי זאָל מען זיך זעצען צי אויפשטעהען?

— האָט דער מלבי״ם ז״ל געענטפערט: עס איז אַ כלל וואו מען ווייסט נישט די הלכה ווי דער דין איז, גייט מען נאָך דעם מנהג פון דער וועלט (אַזוי ווי די חז״ל זאָגען: פוק חזי מה עמא דבר — ברכות מ״ה) טאָ קום מיט מיר אַרויס אין גאַס, וועלען מיר זעהען, וואָס מענטשען וועלען טוהען, אַז זיי וועלען זעהען מיך מיט דיר, צי וועלען זיי זיך זעצען אָדער שטעהן.

71

צו אַ בעוואוסטען רב איז געקומען אַ מחבר מיט אַ פירוש אויפ׳ן תרגום און געבעטען, אַז ער זאָל איהם צופאַסען אַ נאָמען אויף זיין חיבור, אין וועלכען ס׳זאָל זיך געפינען דאָס וואָרט יצחק, זיין נאָמען. — איהר קענט אַ נאָמען געבען אייער חיבור „יצחק כפשוטו ולא כתרגומו״ — האָט איהם דער רב געענטפערט. סטייטש? — פרעגט דער מחבר פערוואונדערט. וואָס פערשטעהט איהר נישט — האָט דער רב געענטפערט; אויפ׳ן פסוק „כל השומע יצחק לי״ מאַכט דער תרגום אויפ׳ן וואָרט יצחק — וחדי, זיך פרעהען, בשעת דער אמת׳ער פשט פון יצחק איז — שפּעטען...

72

אַ מגיד איז זייענדיג אַמאָהל אין קראָקא אַריינגעקומען אין אַ קלויז, האָט ער געזעהען, ווי מען געהט דאַוונען מנחה, בשעת אין דרויסען איז שוין געווען גוט פינסטער און מען האָט שוין זיכער געמעגט דאַוונען מעריב, האָט ער געגעבען אַ קלאַפּ אין בעלעמער און געזאָגט: יעצט איז מיר פערענט־פערט געוואָרען די גמרא „ברכות״, ווי די גמרא פרעגט „תנא היכא קאי דקתני „מאימתי״, ענטפערט די גמרא „תנא אקרא קאי״, דאָס הייסט, דער תנא מיינט די שטאָדט קראָקא (אקרא־קאי), וואו מען דאַוונט שפּעט מנחה, איז

ממילא ריכטיג, דאָס די משנה פרעגט: „מאימתי" — ווען־זשע דאַווענט מען מעריב.

73

זקי' לויביטשער האָט אַמאָהל מלוה געווען אַ פרעמדען חסיד, נישט פון זיינע חסידים. אויף דער פראַגע: ווי קומט ער צו די לוי' — האָט ער געענטפערט: דער נפטר איז דאָך שוין אויפ'ן עולם־האמת, ווייסט ער דאָך שוין, אַז דער אמת איז מיט מיין רבי'ן, ממילא זענען מיר דאָך שוין חסידים פון איין רבי'ן.

74

אין אַ שטעדטעל איז געווען אַ מנהג, נישט קובר צו זיין אַ מת, ביז מען וועט אויף איהם געפינען אַ זכות. איינמאָהל איז געשטאָרבען אַ גרויסער עם־הארץ און קיינער האָט נישט געוואוסט וואָס פאַר אַ זכות איהם צו זאָגען. — האָט זיך אַ קלוגער רב אָנגערופען: איך האָב געפינען אויף איהם אַ זכות דאָס ער האָט אין בית־הכּסא קיינמאָהל נישט מהרהר געווען אין דברי תורה...

75

פאַרוואָס, פרייטיג־צו־נאַכט'ס מאַכט אין שוהל קידוש דער חזן און מוצאי־שבת־קודש מאַכט הבדלה דער שמש, נישט דער חזן. האָט אַ קלוגער רב געענטפערט: חייל די חז"ל זאָגען. „אם אין דעת הבדלה מניין" און די וועלט זאָגט דאָך, אַז אַ חזן איז אַ שוטה.

76

א רבי האָט אַמאָהל געטראָפען איינעם לויפען, פרעגט ער איהם: פאַרוואָס לויפט איהר אַזוי? — כ'לויף נאָך פרנסה — האָט ער געענטפערט. — האָט דער רבי געפרעגט: פון וואַנען ווייסטו, אַז דיין פרנסה געפינט זיך פאַר דיר און דו דאַרפסט זיך נאָך איהר יאָגען, טאָמער געפינט זיך דיין פרנסה אונטער דיר און דו ענטלויפסט גאָר דערפון?

77

א פרייער האָט געפרעגט אַ רב: פאַרוואָס האָט מען פאַר די עשרת בני המן געדאַרפט אויפשטעלען אַ תלי', מ'האָט דאָך געקענט זיי מכבד זיין

מיט עשר מכות? — ווען מ'וואָלט זיי איינגעטיילט די מפורש לויטן סדר, וואָלט „ערוב" אויסגעפאַלען פאַר „דלפון" און אַ קימא לן האָבען מיר, אַז אַ „דלפון" קען קיין „ערוב" ניט זיין — האָט דער רב מני' ובי' געענטפערט.

78

דער דובנער מגיד ז"ל איז אַמאָהל געקומען אין אַ שטעדטעל. פאַרטאָג'ס צום דאַוונען איז אַריינגעקומען אַ גביר, און ווען ער האָט געזאָגט בײַ ברכות „אלקי נשמה" ואתה עתיד ליטלה ממנה ולהחזירה בי לעתיד לבא, האָט זיך דער גביר שטאַרק צעוויינט. פרעגט איהם דער דובנער מגיד ז"ל: וואָס וויינסטו בײַ „להחזירה" ניט בײַ „ליטלה". — האָט ער געענטפערט: איך האָב אַ קרעטשמע ב"ה, עס פעהלט מיר נישט פון כל טוב, און איך בין אַ פּראַצענטניק, נאָר איך האָב אָבער אַזעלכע בנים גרויסע שאַרלאַטאַנ'עס הולטיי־ער'ס. האָב איך מורא, אַז איך וועל שטאַרבען, וועלען זיי דעם גאַנצען פאַר־מעגען פערהולטייען. און אַז איך וועל אויפשטעהען צו תחיית המתים, וועל איך שוין גאָר נישט האָבען און וועל דאַרפען געהן איבער די הייזער בעט־לען אַ שטיקעל ברויט. — שרעקט אייך נישט ר' יוד — האָט דער דובנער מגיד ז"ל עם געענטפערט — אויב איהר האָט געהאַט אַזעלכע קינדער און איך איהר זענט אַ פּראָצענטניק וועט איהר שוין, דוכט זיך, קיין תחיית המתים נישט אויפשטעהען, דאַרפט איהר נישט וויינען.

79

א פערשטאָרבענער מסור און פושעי ישראל, וואָס האָט איבער געלאָזט קינ־דער נישט בעסערע פאַר איהם, האָט איהם דער רב מספיד געווען: אל תבכו למת, בכו להולך בלא בנים, מ'דאַרף וויינען דערויף, וואָס ער האָט די קינדער אין איינוועגס נישט מיט גענומען...

80

א משולח פון אַ ישיבה איז געקומען צו אַ גביר אַ קמצן נאָך אַ נדבה. אומזיסט אייער טרחה — ענטפערט דער גביר — די גאַנצע שטאָדט ווייסט, דאָס איך גיב נישט קיין נדבות. — איך בין דען געקומען נאָך אַ נדבה — ענט־פערט דער משולח — איך בין גאָר געקומען אייך מבקר חולה זיין. — מבקר חולה זיין? — פרעגט ער איהם פערוואונדערט — איך בין ב"ה געזונד! — איהר האָט אַ טעות! איהר זענט קראַנק! שלמה המלך זאָגט אין קהלת: „גם זה רעה חולי... עושר שמור לבעליו לרעתו". — אָבער וואָס זענט איהר געקומען גראָד מיך מבקר חולה זיין, ס'איז פערהאַן נאָך חולאים אין שטאָדט?

– פערשטעהט איהר מיך – ענטפערט דער משולח – די גמרא זאָגט: אַז אַ מבקר חולה נעהמט צו אחד מששים מחליו, טאָ וואָס זשע קען איך האָבען, ווען איך וועל קומען צו איינעם וואָס האָט ס'קדחת? אייערס אַ אחד מששים וועט עכ"פ בעטרעפען היבשע טויזענד'ערס...

81

דער „חפץ חיים" ז"ל, איידער ער איז געוואָרען מפורסם, איז ער געווען אַ גרויסער אָרימאַן און געלעבט אין דחקות. די שטאָדט-לייט האָבען איהם געוואָלט שטיצען, נאָר ער האָט נישט געוואָלט נעהמען. איינמאָהל פרעגט איהם די מוטער: זעהסט דאָך, אַז עס איז נישט דאָ קיין שטיקעל ברויט אין שטוב און מען וויל דיך מהנה זיין, פאַרוואָס ווילסטו נישט נעהמען. – ליבע מוטער! – האָט דער „חפץ חיים" געענטפערט – מענטשען ווילען מיר געבען, נאָר דאַן, ווען איך וויל נישט נעהמען; ווען אָבער איך זאָל וועלען נעהמען, וועט מען שוין נישט וועלען געבען...

82

אין לעמבערג איז געווען אַ דיין וואָס האָט גענומען שוחד. דער דיין האָט געהאַט אַ טבע מאריך צו זיין ביים וואָרט „אחד" פון „קריאת שמע", דעם עולם איז די זאַך געווען קשה. ווען מען האָט דאָס דערצעהלט דעם גאון ר' יוסף שאול נאַטאַנזאָהן ז"ל, האָט ער געזאָגט: וואָס חידוש'ט איהר זיך, די גמרא זאָגט „כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" (שבת י'). דער דיין ווייסט אָבער ביי זיך, אַז ער איז נישט קיין דן דין אמת, איבער דעם איז ער מאריך ביים וואָרט „אחד", ס'הייסט אַז ער איז מודה, דאָס דער אויבערשטער איז אַ יחיד און ער איז צו איהם קיין שום שותף נישט...

83

א רב האָט געטהון אַ שידוך מיט אַ מחותן אַ פראָסטען מענטש, נאָר ער האָט געגעבען אַ סך געלד נדן. האָבען עם די מקורבים געפרעגט: היתכן? – האָט ער געענטפערט: עס איז דאָ אַ סך קשיות אויפ'ן רמב"ם, נאָר דער „כסף משנה" פערענטפערט דאָס.

84

ווען האָט אַמאָהל געפרעגט דעם אַפּאָטשנער רבי'ן וואָס איז דער חילוק פון אַ צדיק ביז אַ רשע: – לעולם – האָט דער רבי געענטפערט – זענען ביי-

דע זינדיג. נאָר דער חילוק איז: דער צדיק כּל זמן ער לעבט, ווייסט ער, אַז ער איז זינדיג, און דער רשע — כּל זמן ער זינדיגט, ווייסט ער, אַז ער לעבט.

85

א גוטער־יוד האָט געזאָגט, אַז פון אַלע ערפינדונגען קען אַ יוד זיך אַ סך אָבלערנען: פון טעלעפאָן — אַז וואָס מען רעדט דאָ הערט מען דאָרט; פון טעלעגראַף — אַז יעדעס וואָרט קאָסט געלד; פין באַהן — אַז מיט איין מינוט קאָן מען פערשפּעטיגען; פון ראַדיאָ — אַז אַ וואָרט ווערט נישט פער־לוירען.

86

א קאַרגער נגיד האָט אַמאָהל געגעבען צדקה אַ פאַלשע מטבע. האָט מען דערציילט דאָס דעם רב. האָט ער זיך אָנגערופען: ער האָט מקיים גע־ווען „וצדקתו עומדת לעד", מען וועט זי קיינמאָהל נישט קענען אויסגעבען...

87

צו אַ רבּי'ן איז אַמאָהל געקומען אַן אַפּיקורוס זיך מתוכּח זיין. — פרעגט דער אַפּיקורוס דעם רבּין: רבּי! צו וואָס בעדאַרף מען לאָזען אָנוואַקסען אַרום דעם מויל אַ באָרד מיט וואָנסעס, איז דען נישט בעקוועמער אָן אַ באָרד? — און צו וואָס — פרעגט איהם צוריק דער רבּי — בעדאַרף מען אַרום אַ גאָרטען אַ צוים, אַ פּלויט, אַ פּאַרקאַן? — וואָס הייסט, צו וואָס? — ענטפערט דער אַפּיקורוס — די צוים פערהיט דעם גאָרטען, אַז עס זאָל נישט אַריינקריכען קיין חזיר און די פלאַנצונגען צוטרעטען! — דערויף האָט דער רבּי געענטפערט: די באָרד און די וואָנסעס אַרום דעם מויל זענען אויך אַ צוים, אַז עס זאָל נישט אַהין אַריינקריכען קיין חזיר, און אַלע יודישע פלאַנצינגען צוטראַטעווען...

88

אין אַ שטעדטעל איז אַ מאָל געשטאָרבען אַ גביר אַ קמצן ווי דער שטיי־גער האָט די „חברה קדושה" געוואָלט געלד, אָבער די קינדער האָבען נישט געוואָלט געבען, אין ער איז געלעגען צוויי טעג. ביים „הספּד" האָט דער רב געזאָגט " אם יום או יומיים יעמוד" אויב דער מת איז אויפגע־האַלטען געוואָרען צוויי טעג „לא יוקם" טאָר מען נישט נעמען „נקמה" פון

דער חברה, „כי כספו הוא" ווייל אין דעם איז נאָר שולדיג דאָס געלד...
אָבער נישט די חברה האָט געמיינט איהם מבזה צו זיין...

89

א גוטער־יוד, אַ שטאַרקער עניו פלעגט זאָגען, ווי גוט איז וואָס די תורה האָט גע׳אַסרט גאוה, ווען די תורה זאָל הייסען זיך האַלטען בגאוה, ווי אזוי וואָלט איך מיך געקאָנט האַלטען גרויס, איך — אַזאַ ווערעמיל, אַ גאָרנישט...

90

ר׳ יחזקאל שינאַווער ז״ל האָט אַ מאָל געשריבען אַ בריעף צו איינעם פון די „פרייע" האָט ער זיך אונטערגע׳חתמענט „הדורש שלומו מאהבה" האָבען איהם די מקורבים געפרעגט: היתכן? האָט ער געענטפערט: „מאהבה" מאַכט די ראשי תיבות „מחניפין את הרשעים בעולם הזה".

91

א קאַרגער נגיד איז אַמאָהל יום־טוב באַנאַכט צוגעגאַנגען צום רב און איהם געזאָגט: גוט יום־טוב! — גיט בעסער אין דער וואָכען — האָט דער רב געזאָגט מיט אַ שמייכעל — יום־טוב בין איך אייך מוחל...

92

א „שומר־שבת" האָט אַמאָהל געטראָפען איינעם וואָס האָט געטראָגען אום שבת אַ זייגערל אויף אַנ׳אָרט וואו עס איז נישט געווען קיין עירוב האָט ער איהם געפרעגט: פאַרוואָס טראָגט איהר, מ׳טאָר דאָך נישט טראָגען. — האָט יענער געענטפערט: ס׳איז דאָך אַ תכשיט און אַ תכשיט מעג מען דאָך טראָגען. — האָט דער „שומר־שבת" געענטפערט: ווי איך זעה, ביסטו אויך אַ שעהנער תכשיט, פאַרוואָס דען טראָגט מען דיך נישט?.

93

א יוד אַ למדן איז צוגעגאַנגען צום רב אין בית־המדרש און געפרעגט פשט אין דער גמרא „כל העוסק בבנין מתמסכן", וואָס איז אייגענטליך די סכנה פון בויען? — ער בלייבט דערנאָך אַ גרויסער בעל־חוב — האָט דער רב איראָניש געענטפערט. — פון וואַנען איז דאָס די ראי׳ — פרעגט דער יוד. — וואָרום די גמרא זאָגט אין שבת — ענטפערט דער רב — „הבונה כמה

יבנה ויהא חייב״, דאָס הייסט, וויפיעל דאַרף מען בויען ער זאָל זיך בע-
שולדיגען? — ענטפערט די גמרא: „הבונה כל שהוא...

94

צו אַ רעפאָרם-ראַבינער איז מען געקומען פרעגען אַ שאלה וועגען אַ צעבּ-
ראָכען פיסעל ביי אַנ׳עוף. — דער ראַבינער איז צוגעגאַנגען צו דער
ספרים-שאַנק און אַרויס גענומען אַ גמרא „בבא קמא״ און שטאַרק פערטיעפט
זיך אין פרק „כיצד הרגל״...

95

בשעת ר׳ פנחס ז״ל איז געוואָרען רב אין פראַנקפורט, איז צו איהם געקו-
מען אַ קהלה-פאָרשטעהער, אַ שטאַרקער מתנגד, און האָט איהם געפרעגט
בזה הלשון: צי איז אמת, אַז איהר, ר׳ פנחס, זענט געפאָהרען קיין מעז-
ריטש צום רבי׳ן ר׳ בער? — האָט ר׳ פנחס געענטפערט: ס׳איז אמת, אַז איך
בין צום רבי׳ן געפאָהרען. אָבער יעצט טהוט עס מיר באַנג. — יאָ — ביטערט
דער מתנגד — אָבער ווי קומט עס, וואָס אַזאַ גרויסער פערזאָן, אַנ׳אָדם גדול,
ווי איהר זענט, זאָל זיך נישט האָבען פריהער בעקלערט, וואָס ער טהוט?
— איהר פערשטעהט מיך נישט — ענטפערט ווייטער ר׳ פנחס — מיר טהוט
יעצט באַנג, פאַרוואָס איך בין נישט געגאַנגען צופוס, וואָס עס וואָלט נאָך
געווען אַ פיעל גרעסערע מצוה...

96

ר׳ עקיבא איגר ז״ל איז אַמאָל אין ספירה-צייט געקומען קיין וואַרשא. האָ-
בען איהם די ראשי-הקהל פערבעטען אין ראַבינער-סעמינאַר, ער זאָל
פערהערען די תלמידים, וואָס לערנען זיך אויף רבנים. ר׳ עקיבא איגר פער-
הערט די תלמידים אין לערנען און אין יודישקייט — זענען זיי נעבעך זעהר
ווייט דערפון. — קענט איהר חשבון? — פרעגט ער זיי — יאָ, אודאי — כאַפּען
זיך אַלע אָהן — אויב אַזוי טאָ זאָגט-זשע מיר — מאַכט ר׳ עקיבא איגר —
וויפיעל האָבען מיר היינט אין דער ספירה?...

97

ר׳ חיים בריסקער ז״ל איז אַמאָהל געגאַנגען אין אַ תענית-טאָג קלויבען
נדבות, איז ער אַריין צו אַ גביר. דער גביר איז געזעסען ביי אַ פער-
טעל הוהן און געגעסען. פון גרויס בושה האָט ער נישט געקענט פערענט-
פערען זיך, נאָר די פרוי האָט זיך אָנגערופען: רבי! מיין מאַן איז אַ שוואַ-

כער, ער מוז עסען. — האָט זיך ר׳ חיים אָנגערופען: דאָס וואָס ער עסט יעצט אַהרט מיך נישט, נאָר דער עיקר אַהרט מיך, אויב ער עסט יעצט אויף די הוהן, וואו וועט ער נעהמען אַ „כפרה" אויף יום־כפור.

98

ר׳ אברהם יצחק הכהן קוק ז״ל, רב אין ירושלים, איז אַמאָהל געזעסען אַ גאַנצע נאַכט און געשמועסט מיט זיין שווער ר׳ דוד ראַבינאָוויטש ז״ל אין לערנען. די רעביצען האָט צוגעגרייט פאַר זיי נאַכט־עסען, אָבער זיי האָבען נישט אויפגעהערט צו שמועסען. נאַכהער ווי די רעביצין האָט זיך געבייזערט אויף זיי, זיי זאָלען עסען, האָט זיך ר׳ אברהם אָנגערופען: אמת טאַקע, דו האָסט פאַר אונז געברענגט אַ בפירוש׳ן „שלחן ערוך", אָבער דער מגן „דוד" מיט דעם מגן „אברהם" (געמיינט דעם מאָגען „קיבה") זענען מחולק אויף דעם שלחן ערוך...

99

דער בעוואוסטער חוסטער רב ר׳ יואל צבי ראטה ז״ל, דער מחבר פונ׳ם ספר „בית היוצר", איז אַמאָהל געזעסען פסח ביי נאַכט צום סדר, נעבען עם איז געזעסען זיינס אַ יונגעלע פין פינף יאָר, אין האָט זיך גיט אייגעהערט צום פאָטער׳ס ווערטער. ווען דער רב איז צו געקומען צי די ווערטער זכאי הוא, חסיד הוא, האָט ער געפרעגט דעם פאָטער, טאַטע, — אַז דער רבונו של עולם איז אַ חסיד, פאַר וואָס זשע זאָגט ער ניט, ויצמח פורקני׳ ויקרב משיחי׳,״? פאַר וואָס קימט ניט די גאולה? דער פאָטער איז געוואָרען שטאַרק איבערראַשט פונ׳ם קינד׳ס זעהר קלוגע פראַגע.

100

א בחור איז געקומען מיט זיין פאָטער נאָך סמיכה צו ר׳ אייזלען, האָט ער איהם ניט געגעבען, אין געזאָגט דעם פאָטער, אַז זיין זון איז אַ „מלאָך" איז דער פאָטער אַוועק מלא שמחה, אַז מען האָט דערנאָך געפרעגט ר׳ אייזלען, ס׳טייטש ער איז דאָך אַ עם האָרץ פאַר וואָס האָט ער עם גע־רופען „מלאָך". — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע — דאָס מיין איך דאָך טאַקי, ווייל „לא ניתנה תורה למלאכי השרת", (קידושין נ״ד).

101

א ווילנער מורה־הוראה איז געקומען צו ר׳ אייזיל סלאָנימער מיט אַ זוהן און אַ איידעם, אויף צו נעהמען פאַר זיי סמיכה. ער האָט זיי פערהערט

און דעם זוהן האָט ער געגעבען סמיכה און דעם איידעם נישט, האָט דער מורה־הוראה איהם געפרעגט; סטייטש; דער איידעם איז דאָך דער זעלבער למדן וואָס דער זוהן? — האָט ר׳ אייזיל געענטפערט: קיין בעסערען זוהן האָט ער דאָך נישט געקענט נעהמען, אָבער אַנ׳איידעם האָט ער דאָך געקענט נעהמען אַ גרעסערען למדן...

102

ר׳ הירש מלך דינאָווער ז״ל האָט אַמאָל פערענטפערט די בעקאַנטע וועלט׳ס־קשיא: פאַרוואָס מען מאַכט נישט קיין ברכה אויף צדקה־געבען, ווייל אויב מען וועט דאַרפען מאַכען אַ ברכה איידער מען גיט צדקה, וועט מען זיך מאַכען הכנות, וואַשען די הענט, דערווייל קען דער אָרימאַן שטאַרבען...

103

מען האָט געפרעגט ר׳ אייזלען, פאַרוואָס ער מאַכט עפּעס קליינע חיבורים ווי דאָס ספר „מרבה עצה״, „מרבה תבונה״ — האָט ער געענטפערט: ספרים זענען דאָך ביי די בעלי־בתים אַ עקזעקוציע, איז בעסער אַ קליינע עקזע־קוציע...

104

אַמאָל זענען געקומען צו ר׳ אייזלען ז״ל אַ פּאָר ישובה־בחורים נאָך סמי־כמיכה, איינער אַ בקי דער אַנדערער אַ חריף, האָט ער דעם בקי געגעבען סמיכה און דעם חריף נישט, ווייל — האָט ער געזאָגט — „סיני ועוקר הרים סיני עדיף״ (סוף הוריות) ווייל ווען דער חריף זאָל אפילו וועלן עוקר זיין דעם הר סיני, וועט ער צוליעב זיינע חריפות נישט וויסען וואו דער „הר״ איז...

105

א ווילנער משכיל האָט געזאָגט צו ר׳ אייזיל: רבי! קוקט נישט וואָס איך בין אַ משכיל, איך בין „אי פליישיג, אי מילכיג״. — ענטפערט איהם ר׳ אייזעלע: אויב אַזוי זייט איהר דאָך גאָר טריפה...

106

איינמאָהל האָט מען איינגעלאַדען ר׳ אייזעלע אין אַ קליין שטעדטעל אויף אַ ברית, זענען געקומעןביידע רבנים פון שטעדטעל, רופט זיך אָב ר׳ איי־

זיל: אַזאַ אָרעם „טויט" קליין שטעדטעלע, אין צוויי רבנים — „וגם את המת יחצון"...

107

ר' אייזיל פלעגט זיין גאַנצע חדשים אונטערוועגס צודרוקען זיינע חיבורים. ווען ער פלעגט צוריק קומען קיין סלאָנים, פלעגט ער זאָגען: אַ נס וואָס סלאָנים וויל מיר נישט אָבזאָגען, וואָרום אויב זיי וואָלטען יאָ וועלען, וואָלטען זיי מיך קיינמאָל נישט געטראָפען אין דער היים...

108

איינמאָהל האָט ר' אייזיל ז"ל געטראָפען די חברה-קדישא, גייענדיג פון בית-עולם אָנגעטרונקען. — רופט זיך אָן ר' אייזיל: זיי געהען פון עולם האמת מיט פוס פון „שקר" (שיכור) — ער האָט אויך זיי געזאָגט: עפרן איז אַלע מאָהל „חסר", נאָר ביי דער קבורה איז ער „מלא" (פרשת חיי שרה).

109

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל ווען ער האָט געדרוקט זיין ספר האָט איהם אַ גילוח געפרעגט: וואָס דאַרפט איהר היינט מאַכען ספרים, קיינער דאַרף דאָס נישט היינטיגע צייט. — האָט איהם דער גאון געענטפערט: אדרבה, היינט דאַרף מען נאָך מעהר דרוקען ספרים ווי אַ מאָהל, ווייל עס איז דאָך ידוע, אַז מ'פּיהרט זיך, אַז ווען עס ווערט אויסגעריסען אַ האָר פון די באָרד, לייגט מען אריין די האָר אין אַ ספר, און היינט — אַז עס איז דאָ אַזוי פיעל האָר פון די בערד, דאַרף מען דאָך אַ סך ספרים.

110

ר' אייזעלע פלעגט אויסגעהען גיך שמונה-עשרה. אַז מ'האָט איהם געפרעגט פאַרוואָס אַלע רבנים זענען מאריך און ער נישט? האָט ער געענטפערט: „אַלע רבנים געהען אויס „נאָך" קהל, אָבער אין סלאָנים געהט אויס „קהל" נאָך מיר"...

111

אין דער שטאָדט ווי ר' אייזיל חריף ז"ל איז געווען רב האָט זיך אַמאָהל געמאַכט, אַז דער שטאָדטישער בעל-קורא איז זעהר אַלט און שוואַך געוואָרען און עס האָט זיך נישט געהערט זיין קריאה, איז מען געקומען צו

ר׳ אייזלען און עס דאָס דערציילט. — האָט ר׳ אייזעלע געזאָגט: מען זאָל געהמען אַנ׳אַנדער׳ן בעל-קורא, אַ יונגערען, מיט אַ שטאַרקע שטימע, אַז מען זאָל הערען. איז געקומען דעם פריהערדיגען בעל-קורא׳ס צד צו ר׳ אייזעלען טענה׳ן, אַז דער בעל-קורא האָט דאָך אַ חזקה דערויף, ער איז דאָך שוין מעהר פון פערציג יאָהר אַ בעל-קורא. — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע: איהר זענט דאָך לומדים, ווייסט איהר דאָך, אַז צו חזקה מוז מען דאָך האָבען אַ „קול״, אַז נישט איז די חזקה קיין חזקה נישט...

112

אמאָהל האָט ר׳ אייזעלע בעגעגענט דעם דאָקטאָר פון סלאָנים, רופט ער זיך אָב צו איהם: מילא, מיר וואוינען אין סלאָנים, וויל מיר ווייסען, אַז עס איז דאָ אַ דאָקטאָר. אָבער איהר, וואָס איהר ווייסט, אַז אין סלאָנים איז נישטאָ קיין דאָקטאָר. ווי אַזוי וואוינט איהר דאָ? עס שטייט דאָך, „כל עיר שאין בה רופא, אסור לדור בה״ (סנהדרין)?...

113

ר׳ אייזיל איז אַמאָהל געקומען צו אַ גביר נאָך מעות-חטים, האָט דער גביר גאָר ניט געגעבען, רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע צו אים „איר מוזט מסתמא האַלטען, אַז „עץ הדעה תאנה היתה״, (ברכות מ׳) נישט קיין חטה, דעריבער גיט איר אַ פייג.

114

ווען ר׳ אייזיל חריף ז״ל איז אַוועק פון קוטנע, האָט דער קוטנער קהל שטאַרק חרטה געהאַט, וואָס זיי האָבען אַרויס געלאָזט אַזאַ גרויסען גאון, האָבען זיי געשיקט צי אים אַ שליח מיוחד, מיט אַ נייעם כתב רבנות. — האָט ר׳ אייזעלע עס געזאָגט — די גמרא זאָגט „קרי לה נערה וקרי לה קטנה, אמר ר׳ פפא קטנה דמן נעורן״ (חולין ה׳) פרעגט תוס׳ פאַרוואָס זאָגט מען ניט פאַרקערט נערה דמן קוטנא, נאָר דער תירוץ איז, נעורן געפונען מיר אַז עס איז געווען אַ שטאָדט, אָבער קוטנא איז קיין שטאָדט נישט...

115

דער גאון ר׳ נפתלי כ״ץ ז״ל, דער בעל מחבר פון ספר „סמיכת חכמים״, האָט געהאַט אַ תלמיד; ער האָט געהייסען ר׳ שמשון. דער ר׳ שמשון איז געוואָרען אַ גרויסער עושר – האָט ער אינגאַנצען פאַרגעסען אינ׳ם רבי׳ן – איז ר׳ נפתלי אַמאָל אַדורך געפאָהרען דורך זיין שטאָט, אין דער תלמיד ר׳ שמשון איז געקומען איהם מקבל פנים זיין, נאָר דער ר׳ שמשון האָט איהם ניט מכבד געווען, אַזוי ווי עס דאַרף אַ תלמיד מכבד זיין אַ רבי׳ן. רופט זיך אָב דער גאון: די משנה זאָגט (שבת ק״ג) „הכותב שם משמעון״ (ד. ה. אַז איינער שרייבט אין שבת דאָס וואָרט „שם״ פין וואָרט „שמעון״ — ער האָט געוואָלט שרייבען „שמעון״ אין האָט נאָר געשריבען די ערשטע צוויי אותיות פון „שמעון״ — איז ער חייב). אייגענטליך פאַר וואָס כאַפּט ניט די משנה אָן „שם משמשון״; — נאָר דער תירוץ איז — פירט אויס ר׳ נפתלי — ווייל דער מסדר פון משניות איז דאָך געווען ״רבי״, און ווייל „שמשון״ האָט פערגעסען אין „רבי׳ן״ – האָט „רבי״ פערגעסען אין „שמשון״...

116

צוויי גאונים האָבען זיך משדך געווען, האָבען זיי זיך געקריגט וועגען דעם נדן; האָט די כלה׳ס פאָטער געזאָגט צום חתן׳ס פאָטער: איהר דאַרפט זיך צובייגען צו מיר, ווייל מיין נאָמען דערמאָנט מען אין הימעל, און אייער נאָמען דערמאָנט מען ניט, ווייל די חז״ל זאָגן „מ׳ יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני״ (סוטה ב׳) אָבער „בן פלוני לפלונית״ רופט מען ניט אויס — דערמאָנט מען דאָך נאָר מיין נאָמען, ניט אייערען...

117

דער גאון ר׳ אליהו ווילקיטער ז״ל, האָט אַמאָל געגעבען איינעם שבת ביי דעם טיש „שיריים״ געפיהלטע פיש. — רופט זיך אָב דער מענטש: איך

ס ניט קיין געפיהלטע פיש; ענטפערט איהם דער גאון: „שוטה אינו מרגיש" (שבת י"ג), אַ שוטה פיהלט נישט...

118

דער גאון ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל, ווען ער האָט געדרוקט זיין ספר „מרבה תבונה", וועלכעס איז געווען אַ קליינער פאָרמאַט, האָט ער דאָס ספר אַמאָל געוויזען אַ עושר, פרעגט איהם דער עושר וויפיעל קאָסט דאָס? ענטפערט דער גאון: אַ רובעל, וואונדערט זיך דער עושר, אַזאַ קליין ספר'ל אַ רובעל? ענטפערט איהם דער גאון: לויט ווי איך זעה, האַלט איהר און די שיטה פון „דבר אחר" — ווייל די חז"ל זאָגען אויף דעם פסוק „ואהבת וגו' ובכל מאדך בכל ממונך", — דבר אחר, בכל מדה ומדה שמודד לך, (ברכות נ"ד) — קומט אויס אַז איהר, וואָס קוקט אויף די מדה (די מאָס) פון ספר — אויף די „לענג, ברייט און גרעב". — האַלט איהר דאָך אין די שיטה פון „דבר אחר"; איך אָבער — פיהרט אויס דער גאון — האַלט ווי דער ערשטער פשט — „בכל ממונך" — מיט'ן גאַנצען געלד, ניט לויט דער מאָס..

119

דער שינאָווער גאון האָט קיינמאָל ניט געזאָגט קיין תורת ביי דעם טיש, האָט מען איהם אַ מאָל געפרעגט פאַרוואָס ער זאָגט ניט קיין תורה ברבים? — האָט דער גאון געענטפערט: די גמרא זאָגט: „המתנבא מה שלא שמע מיתתו בידי אדם, והכובש נבואתו, — מיתתו בידי שמים: (סנהדרין פ"ט) (ד. ה., אַז אַ נביא זאָגט נביאות, וואָס ער האָט ניט געהערט דאָס נביאות, קומט איהם אַ עונש בידי אדם, אָבער אַ נביא, וואָס האַלט איין זיין נביאות און זאָגט אונגאַנצען ניט דאָס נביאות, קומט איהם נאָר אַ עונש בידי שמים.) —און איך ווייס טאַקע ניט, וואָס צו טוען, — צי איז מיין תורה „תורת אמת" — קומט אויס, אַז איך וועל ניט זאָגען — בין איך מחוייב בידי שמים, און טאָמער פערקעהרט – וועל איך דאָך זיין בכלל „נביא שקר" וועל איך זיין מחוייב „בידי אדם", — דעריבער קלויב איך זיך אויס גליי־כער ניט צו זאָגען קיין תורה, און איך זאָל געשטראָפט ווערען „בידי שמים" איידער געשטראָפט צו ווערען בידי אדם, — ווייל דוד המלך האָט געבעטען „נפלה נא ביד ד' וביד אדם אל אפולה"...

120

צו ר' יאַנקעלע ראַדזימינער ז"ל איז איינער געקומען נעמען פון איהם אַ ברכה, – האָט איהם דער צדיק געענטפערט: „גיי צו אַלע רוחות"; —

האָט דער מענטש אָנגעהויבן וויינען, זאָגט צו איהם ר׳ יאַנקעלע ז״ל: שוטה! — דאָס איז דאָך „יעקב׳ס“ ברכה „ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה“ (בראשית כ״ח י״ד).

121

צו ר׳ אייזיל חריף ז״ל סלאָנימער רב, זענען געקומען צוויי מחותנים צו האָבען פאַר איהם אַ דין־תורה; דעם חתנ׳ס פאָטער האָט געטענה׳ט, אַז די כלה׳ס פאָטער דאַרף געבען קעסט, ווייל ער האָט דאָך גענומען אַ איי־דעם אַ למדן, וואָס דאַרף זיצען און לערנען. — און די כלה׳ס פאָטער האָט געטענה׳ט, אַז אַזוי ווי אויף דעם חתן ליגט דאָך דער חוב צו געבען דאָס ווייב מזונות, — דעריבער דאַרף זיין פאָטער געבען קעסט. — פרעגט זיי ר׳ אייזעלע: ווי הייסט די כלה? האָבען זיי געענטפערט: חיה, האָט זיך ר׳ איי־זיל אָנגערופען: „מאן דיהיב חיי יהיב מזוני“ (תענית ח׳:), ד. ה. דער, וואָס האָט געגעבין חיה, דער דאַרף געבין מזונות...

122

ר׳ אייזיל חריף איז אַמאָל געזעסען ביי אַ סעודת־מצוה, איז אַריין ג[...]קו־מען דער שוחט, האָט איהם ר׳ אייזיל מכבד געוועזען מיט פירות, וואָס זענען געליגען אויפ׳ן טיש; פרעגט איהם דער שוחט: רבי די חז״ל, זאָגען דאָך, „אין אורח מכניס אורח“ (ב״ב צ״ח) — האָט איהם ר׳ אייזיל געענט־פערט: ניט שטענדיג איז „אין“ דער טייטש „נישט“ אַמאָל איז „אין“ דער־טייטש „יאָ“, ווייל די חז״ל זאָגען דאָך „אין שוטה מרגיש“ (שבת י״ג) — טאָ דאַרף דאָך דיין שחיטה זיין אסור, ווייל אַ שוחט דאַרף דאָך האָבען אַ הרגשה אין דעם חליף, און אַ שוטה קען דאָך ניט מרגיש זיין, — מוז דאָך זיין, אַז דער טייטש פון „אין“ איז יאָ, — אַז אַ שוטה קען אויך מרגיש זיין... איז דאָ אויך דער טייטש „אין“ יאָ; אורח מכניס אורח...

123

דעם „פני יהושע׳ס“ ווייב איז געווען אַ גרויסע מלומדת, אין דער העב־רעאישער שפראַך. איינמאָל האָט ער אַהיים געברענגט אַ אורח, אויף שבת, און עס איז געווען ווייניג אָנגעגרייט, האָט ער דערקענט אין איהר אַז עס פערדריסט איהר אַביסעל. — רופט ער זיך אָב צו איהר: דו ווייזט טאַקע, אַז די חכמים זענען גערעכט, וואָס האָבען געזאָגט: „אשה עיניה צרה באורחים“ (ב״מ פ״ז) — האָט די רעביצען געענטפערט: ביי אַ רעביצען האָ־

בען דאָס די חכמים נישט געזאָגט, דעם רב׳ס „עין״ אַליין מוז זיין אַ „צרה״ ווייל אַ רב מיט אַ גוטען „עין״ ווערט פון רב - אַ „רעב״...

124

דער גאון ר׳ עקיבא איגר ז״ל האָט אַמאָל געזעהען אין שבת שטעהען צוויי יודען אין גאַס, איינער האָט געדייכערט אַ פּאַפּיראָס, אין דער צווייטער האָט געבעטען אַ פּאַפּיראָס פון דעם ערשטען, - האָט דער גאון זיך אָנגע-רופען צו דעם צווייטען - „עשה שבתך חול״ ביסטו מקיים, „ואל תצטרך לבריות״ (שבת קי״ח) ביסטו ניט מקיים, היתכן?...

125

א געוויסער אפיקורס איז אַ מאָל געקומען צום ווילנער גאון, ריהמענדיג זיך, אַז ער האָט שוין עובר געווען אויף דער גאַנצער תורה, נאָר קיין „מאבד עצמו לדעת״ (מס׳ שמחות פרק ב׳), איז ער נאָך נישט געווען, — ענטפערט איהם דער ווילנער גאון: ווען דו זאָלסט זיין אַ מאבד עצמך לדעת, — וואָלסטו מקיים געווען אַ מצוה „ובערת הרע מקרבך״, (דברים י״ג) — דעריבער האָסטו דאָס ניט געטהון...

126

דער דובנער מגיד ז״ל איז אַמאָל אין אַ ווינטער-טאָג געווען אויף אַ סעודת-מצוה. ער האָט זיך ווי זיין שטייגער, געזעצט ביים עק טיש. ביים טיילען די מאכלים האָט מען, ווי געוועהנלעך, אָנגעהויבען ביים אויבענאָהן, וואו מען האָט געגעבען יעדען איינציגען אַ האַלב עוף, אַביסעל נידריגער — אַ האַלב עוף פאַר צוויי מענטשען; נאָך ווייטער, וואו דער דובנער מגיד איז געזעסען, — האָט מען געטיילט אַ האַלב עוף פאַר פיהר מענטשען. האָט זיך דער דובנער מגיד אָנגערופען: יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא „המצפה לשלחן אחרים, עולם חשוך בעדו, (ביצה ל״ב:). ד. ה. דער, וואָס זיצט ביי יענעמ׳ס טיש — איז די וועלט פינצטער פאַר איהם. וואָס איז דער אויסדרוק דע פון? ווייל אַ האַלב פאַר פיהר איז שוין געוויס נאכט...

127

אמאָל איז געווען אַ יוד אנ׳אביון, וואָס האָט בעקומען בירושה אַ ש״ס מיט פוסקים, —האָט ער פערקויפט דאָס ש״ס מיט פוסקים אויף עסען. דערנאָך ווען ער האָט שוין ניט געהאט אויף עסען, האָט ער אָנגעהויבען זאמלען

נדבות. — האָט מען איהם געפרעגט: ס'טייטש, איהר זאָלט ווערען א מקבל? האָט ער געענטפערט: אצונד, אז איך האָב שוין ממלא כרסי געווען בש"ס ופוסקים, איז דאָך שוין פאר מיר „מותר" קבלה...

128

דער גאון ר' עקיבא איגר ז"ל, איז אמאָל געגאנגען יו"ט אין גאס, האָט ער אָנגעטראָפען א חברה פרייע־יונגען — האָבען געררייכערט סיגארעטען, האָט זיי דער גאון געזאָגט „גוט שבת" אייך, פרעגען זיי דעם גאון, רבי? היינט איז דאָך גאָר יו"ט, ניט שבת, האָט זיי דער גאון געענטפערט: אז איך האָב געזעהען אייך רויכערען, האָט זיך מיר געדוכטען אז היינט איז שבת...

129

צו ר' אבלי פאסאווילער איז געקומען א בעל־עגלה מיט די בייטש, און פרעגט איהם צי ער מעג נעמען א גרושה, פרעגט איהם ר' אבלי, איהר זענט א כהן? ענטפערט דער בעל־עגלה יאָ, — רופט זיך אָב ר' אבלי: איהר מעגט נעמען די גרושה, זענען אלע דיינים פון זיין בית־דין געבליבען פאר־וואונדערט — רופט זיך אָב צו זיי ר' אבלי, וואָס וואונדערט איר זיך אזוי, איהר זעהט דאָך אז דער בעל־עגלה איז געקומען מיט'ן בייטש און ער פרעגט צי מעג ער נעמען א גרושה ארויף אויף זיין וואָגען...

130

אמאָל זענען פרנסים פון א קהלה, געקומען קלאָגען זיך אויף זייער רב, צו ר' אבלי פאסאווילער ז"ל, אז ער איז מיט זיי ניט שוה בשוה, האָט ר' אבלי געשיקט רופען דעם רב און זאָגט צו איהם: אז א רב דארפט דורכ־קומען מיט זיין קהלה בשלום, — רופט זיך אָב דער רב צו ר' אבלי'ן: עס שטייט דאָך נאָר „ש"ץ מותר להחניף" אָבער ניט א רב — ענטפערט איהם ר' אבלי: אז א ש"ץ איז דאָך א נאר, דארף מען איהם זאָגען, אז מותר להחניף, אָבער א רב איז דאָך א תלמיד־חכם, דארף ער אליין פערשטיין...

131

צו ר' אבלי פאסאווילער ז"ל איז געקומען א געפאלענער בעל־הבית נעמען פון איהם א בריוו צו זאמלען נדבות אויף הכנסת־כלה, האָט ער איהם געגעבען א בריוו, דער בעל־הבית האָט נעבעך פון גרויס צרות גענומען זיך

צום כוס: אזוי אז ער האָט פארלוירען דעם בריוו, האָט מען דאָס איבער געגעבען ר׳ אבעלע׳ן: ווען דער בעל-הבית איז געקומען צו איהם נאָך א צווי-טען בריוו, רופט זיך ר׳ אבעלע אָב, צו איהם: פארוואָס זאָגט מען עפעס שיכור ווי לוט (עירובין ס״ה, הגיע לשכרותו של לוט), און ניט ווי נח (בראשית ט׳ כ״א). נאָר דער תירוץ איז: נח האָט קיין טעכטער נישט גע-האָט האָט ער גימעגט טרינקען, אָבער דו לויט, וואָס דו האָסט קינדער׳ חתונה צו מאַכען, ווי קומסטו צו שיכור׳ען? ביסטו דאָך א אמת׳ר שיכור ר׳ אבעלע האָט איהם געגעבען אַ צווייטען בריעף, נאָר בתנאי ער זאָל שוי מעהר נישט טרינקען...

132

אמאָהל איז ר׳ אייזעל חריף ז״ל געפאָהרען אין א פיהר, דער פורמאַן האָט איהם זייער דערקוטשעט מיט דעם פאָהרען, ווייל אַלע וויילע האָט ער זיך אנידער געשטעלט אין וועג רוהען. — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע צו איהם: איהר ווייסט, פאַר וואָס רופט מען אָהן די פורמאַנעס בעלי-עגלות? — ווייל מען איז ביי זיי אין גלות, וויל מען פאָהרען, ווילען זיי דווקא רוהען; וויל מען רוהען, ווילען זיי דווקא פאָהרען...

133

אמאָהל האָט אַ פורמאַן געפרעגט ר׳ אייזלען, אַזוי ווי ער האָט געהערט אין קלויז פון דעם מגיד, אַז עס וועלען זיין צווי משיחים: משיח בן יוסף און משיח בן דוד, זאָל ער איהם זאָגען, צו וואָס דאַרף מען צווי. — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע: איינער אויסצולייזען פון גלות, און דער צווי-טער אויסצולייזען פון די בעלי-עגלות...

134

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אַבעלי פאָסאָווילער ז״ל אויף אַ הסכמה, האָט ר׳ אַבעלי אַריינגעקוקט אין ספר און געזאָגט: אַז דאָס ספר האָט גע-דאַרפט שרייבען דער ווילנער גאון. — פרעגט דעם מחבר: וואָס עפעס דער ווילנער גאון? — ענטפערט ר׳ אבעלי: אַז דער גאון וואָלט דאָס געמאַכט וואָלט דאָס בעסער געווען...

135

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזעל ז״ל בעטען א הסכמה אויף זיין פירוש צו משלי. — רופט זיך אָב צו איהם ר׳ אייזעל: דער פירוש האָט איהר בעסער געדאַרפט שרייבען אויף איוב. — פרעגט דער מחבר: פאַרוואָס ע״פעס אויף איוב? — ענטפערט איהם ר׳ אייזיל: ווייל איוב איז שוין געווען געוועהנט צו צרות, וואָלט ער געהאַט נאָך א צרה. אָבער אויף שלמה המלך, וועלכער איז נישט געווען צוגעוואָהנט צו צרות, איז א רחמנות...

136

צו ר׳ אברהם דאַנציג ז״ל, דער מחבר פון „חיי אדם״ זענען אַמאָהל געקומען צוויי יודען אויף א דין תורה — איינער האָט געהאַלטען א גאָלדענעם רענדעל אין דער האַנד און געטענה׳ט, אז דעם רענדעל האָט ער געפונען; און דער אַנדערער האָט געטענה׳ט, אז ער האָט איהם גאָר געפוינען, און דער מוחזק האָט דאָס ביי איהם צוגעגזל׳ט. — אויסהערענדיג די טענות, רופט זיך אָב ר׳ אברהם מיט אַזאַ לשון: דעם רענדעל גיט מיר אַוועק און איך וועל אייך באַלד זאָגען דעם פסק־דין. — ר׳ אברהם איז אַריין מיט דעם רענדעל אין א צווייטע שטוב. וועלכע איז נאָר געווען אָבּגעטיילט מיט א לייווענד־ווענטעל, און גענומען לערנען אויפ׳ן קול אין א גמרא די דינים פון „סימנים״, און גערעדט צו זיך אַזוי: „חי וואָלט געווען, אַז איינער פון זיי זאָל זאָגען א סימן, אַז אין רענדעל איז דאָ א לעכעל — קומט אויס על פי הלכה, וואָלט ער דאָך געווינען״. — נאָכהער איז ער אַריינגעקומען, און געזאָגט צו זיי: קינדערלעך, זאָגט מיר א „סימן״ אויפ׳ן רענדעל. — כאַפּט זיך אַרויס דער צווייטער און זאָגט: „ער איז מיט א לעכעל״. — ענטפערט איהם ר׳ אברהם: געה געזונדערהייט, דער רענדעל געהערט צום מוחזק, ווייל דער רענדעל איז אָהן א לעכעל..

137

אויפ׳ן פאָניעוויזער שטאָדט־חזנ׳ס זוהן, אויך א חזן, אָבער אָהן דעם טאַלאַנט און שטימע פון פאָטער, פלעגט דער דעמאָלטיגער רב ר׳ שמואל פנחס ז״ל זאָגען: דער „ומפני חטאינו״ איז דעם טאַטענס; נאָר דער „ואין אנו יכולים״ איז שוין דעם זוהנ׳ס...

138

דער גרויסער חזן ר׳ ניסן בעלזער פלעגט קומען אמאָהל אויף אַ שבת צו ר׳ דוד׳ל טאַלנער ז״ל. ניסן אַליין האָט געהאַט אַ הייזעריגע שטימע, נאָר דער עיקר איז געווען די קאַפעליע. — פרעגט איהם דער טאַלנער: זאָג מיר, ניסן, וויפיעל קאָסט דיך די קאַפּעליע? — אַנדערהאַלבען טויזענד! — ענט־פערט ניסן — אויב אַזוי ביסטו אַ קמצן — זאָגט דער טאַלנער — עס קאָסט דיך אָב אַזוי פיעל, לאָזט מען זיך קאָסטען נאָך עטליכע הונדערטער אַ יאָהר און מען דינגט שוין אַ חזן אויך...

139

ר׳ יאָשע דינובורגער ז״ל, דווינסקער רב, איז אַמאָהל זייענדיג אין לובלין אַריין צום „תורת חסד״, לובלינער רב, — האָט דער תורת חסד ז״ל איהם געשטעלט אַ שטוהל און געזאָגט: „שב בני שב״ (יבמות ט״ז), און האָט איהם געפרעגט וויעפיעל מאָל געפינט זיך דאָס לשון אין ש״ס. — האָט ר׳ יאָ־שע געענטפערט מני׳ ובי׳: זיבען מאָל כמנין „שב״... (אויף תרגום־לשון איז „שב״ דער טייטש זיבען).

140

דער גאון ר׳ ישעי׳ פיק האָט אַמאָהל געשריבען צו אַ רב, וועלכער האָט געמאַכט אַ גרייז אין אַ גמרא, בכדי עס זאָל נישט זיין שווער. — די גמרא זאָגט (מגילה דף ו׳) „לאוקמי גירסא סייעתא דשמא״, מיינט מען אַזוי אויסצומעקען אַ גירסא און צו מאַכען אַ גרייז איז קיין קונץ נישט, אָבער „לאוקמי גירסא״, ריכטיג צו מאַכען די גירסא, וואָס עס שטעהט אין דער גמרא, צו פערשטעהן דעם פשט, מען זאָל נישט דאַרפען מאַכען קיין גרייז, צו דעם דאַרף מען סייעתא דשמיא...

141

דער „קדושת לוי״ איז אמאָל געקומען אין אַ שטאָדט אריין אויף שבת; זענען איהם גע ומען מקבל פנים זיין צוויי רבנים: דער רבי פון די שניידערס און דער רבי פון די מעהל־הענדלערס. דער קדושת לוי האָט דערקענט, אַז זיי זענען געקומען חוזק מאַכען, האָט ער צו זיי געזאָגט: אַזוי ווי איך וייס נישט ווער פון אייך ביידע איז גרעסער — איך זאָל איהם פריהער געבען שלום, גיב איך אייך ביידע צוזאַמען „איין שלום״; ער האָט

דערמיט געמיינט דעם פסוק „אין שלום אמר ד׳ לרשעים״ – עס איז נישט דאָ קיין שלום צו די רשעים). נאָכדעם האָבען זיי איהם געבעטען, אַז ער זאָל זיי זאָגען עפּעס אַ דברי-תורה; האָט ער זיי געזאָגט: די גמרא זאָגט „עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת״ (שבת ל׳) ד. ה., אַז ארץ ישראל וועט אַרויסגעבען זיידענע קליידער און פערטיגע עסענוואַרג. – איז דאָך קשה: וואָס פאַר אַ ריווח וועט פון דעם זיין? נאָר יעצט איז דאָס מיר פאַרענטפערט, ווייל יעצט דאַרף מען האָבען שניידער מיט מעהל-הענדלער און זיי מאַכען זיך באַזונדערע רבנים, אַ רב פון די שניידער, אַ רב פון די מעהל-הענדלער; אָבער ווען משיח וועט קומען, און די ערד וועט אַרויסגעבען פערטיגע זיידענע קליידער און פערטיגע שפייז, וועלען מיר דאָך האָבען דעם ריווח, וואָס מיר וועלען פטור ווערען פון אַ שניידער-רב, און אַ מעהל-הענדלער-רב.

142

איינמאָל איז דער „קדושת לוי״ צו געגאַנגען, נאָך שמונה-עשרה, צו מענטשען, וואָס האָבען מיט איהם מיט געדאַווענט, און האָט זיי געגעבען שלום; און ווי זיי האָבען זיך אַזוי געוואונדערט, האָט ער זיי געענטפערט: די אַלע מענטשען זענען ביי שמונה-עשרה נישט געוועזען דאָ, נאָר זיי האָבען מיט זייערע געדאַנקען, אַרומגעשוועבט אויף די ירידען אין פרעמדע שטעט, און נאָך שמונה-עשרה האָבען זיי אויפגעהערט צו טראַכטען און זענען צוריק אַהער געקומען פון יענע ווייטע ערטער, קומט זיי דאָך אַ אמת׳ן שלום-עליכם... (פון דעם שטאַמט דאָס ווערטעל „אין הימעל אַ יריד״, ווייל אין מיטען שמונה-עשרה זענען זיי מיט די געדאַנקען אויף די ירידען, און אַז די תפלות קומען אַרויף אין הימעל אַריין איז דאָך אַ גאַנצער יריד).

143

ווען דער „קדושת לוי״ האָט געגעסען קעסט ביי דעם שווער, האָט ער אַליין משמש געווען די אורחים, וואָס זענען געקומען צו זיין שווער; ער אַליין האָט זיי געברענגט בינדעלעך שטרוי און זיי געמאַכט די געלעגערס; האָט איהם זיין שווער געפרעגט, פאַרוואָס ער איז זיך אַליין מטריח, פאַר-וואָס ער גיט בעסער נישט דעם ערל אַ פּאָר גראָשען ער זאָל טראָגען דאָס שטרוי? האָט ער איהם געענטפערט: אַזאַ איינפאַל! האָט דער שווער; מכבד זיין אַ ערל מיט אַזאַ גרויסע מצוה, און איהם נאָך צו געבען געלד.

144

דער אייזיל סלאָנימער איז אַמאָל געפאָהרען אין באַהן מיט די רבנישע מלבו־שים, אַנטקעגען זענען געזיסען צוויי דייטשען אָנגעטוהען אייראָפּעאיש, האָט איינער פון זיי אָנגעהויבען ליצנות צו מאַכען פון גאון, דערביי זענען געזיסען אַ פּאָר מענטשען, וואָס זיי האָט פערדראָסען, און האָבען געבעטען דעם גאון ער זאָל איהם ענטפערען, און מקיים זיין דעם פּסוק „ענה כסיל כאולתו" (משלי כ"ו, ועי' שבת ל' ע"ב) — האָט דער גאון געענטפערט: וואָס וואונדערט איר זיך אַזוי אויף איהם. ווער עס לערענט נאָר אַ שטיקעל חומש מיט רש"י, ווייסט, אַז ווי עס איז דאָ צוויי טייטשען איז איינער פון זיי ווערט שטענדיג אָנגערופען מיט'ן נאָמען „דבר אחר"...

145

אַנ'אַפּיקורס האָט אַמאָל געפרעגט דעם רשב"א ז"ל (זעה שו"ת הרשב"א ח"ד סימן קפ"ז) וויא אַזוי שטייט אין פּרשת ויחי „לא יסור שבט מיהודה עד כי יבוא שילה" אַז ביז משיח וועט קומען וועט דאָס מלכות פון יהודה זיך נישט אָבטהון, מיר זעהען דאָך, אַז דאָס מלכות האָט זיך יאָ אָבגעטהון? האָט איהם דער רשב"א געענטפערט, אַז אַזוי איז דער טייטש אין פּסוק „לא יסור שבט מיהודה עד" (דאָס וואָרט „עד" גייט צו צום פּריי־הערדיגען) ד. ה. אַז אויף אייביג וועט זיך די ממשלה פון יהודה נישט אָבטהוען („עד" איז דער טייטש אייביג ווי „לעד") ווייל „כי יבא שילה" משיח וועט קומען; „ולו יקהת עמים" דעמאָלט וועט צוריקקעהרען די מלוכה צו יהודה...

146

דער דובנער מגיד ז"ל איז געקומען צו אַ גביר נאָך אַ נדבה, דער נגיד האָט זיך אָנגעבייזערט אויפן מגיד מיט חוצפה. — אויב אַזוי — האָט דער דובנער מגיד געזאָגט: קאָן מען אויף אייך זאָגען, אַז איהר זענט אַ פּסול אַ ממזר, — דער נגיד הערענדיג דאָס, איז געוואָרען שטאַרק בייז, — ביי־זערט זיך נישט — האָט דער דובנער מגיד רוהיג געענטפערט. די חז"ל זאָ־גען, אַז צוליב דעם וואָס, „ליצני הדור היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה" (בבא מציעא פ"ז), האָט דער אויבערשטער געמאַכט עהנליך יצחק'ס צורה צו אברהם אבינו, כדי מען זאָל זעהען, אַז „אברהם הוליד את יצחק", דאָס איז אָבער נאָר געגוגענד געווען פאַר די מענטשען וואָס האָבען געוואוינט אין

שכינות מיט אברהם אבינו און בעמערקט די עהנליכקייט, אָבער די וואָס האָבען נעוואוינט ווייט, און קיינמאָל יצחק'ן נישט געזעהן, פאַר זיי האָבען דאָך די ליצני הדור ווייטער געקאָנט רעדען? דערפאַר טאַקי זאָגען די חז"ל, אַז אברהם האָט אַרויסגעגעבען אַ מטבע „זקן וזקנה (אברהם ושרה) מצד זה ובחור ובתולה (יצחק ורבקה) מצד זה" (ב"ק צ"ז), אַזוי אַרום האָט, יעדער איינער וואָס האָט באַקומען די מטבע, געזעהן די עהנליכקייט פון יצחק'ן צו אברהם — דאָס איז אַלץ — האָט דער דובנער מגיד פערענדיגט: אַז מ'גיט אַרויס די מטבע, אָבער, אַז מען גיט נישט די מטבע, האָבען די לצים ווייטער אַ ברירה צו זאָגען וואָס זיי ווילען.

147

דער „חכם צבי" ז"ל האָט איינמאָל, צוליב אַ מחלוקה, געמוזט פערלאָזען זיין שטאָדט אַמסטערדאַם, און אַוועק קיין פוילען, וואו ער איז שפעטער געוואָרען רב אין לעמבערג. אויפ'ן וועג האָבען עהם מענטשען געפרעגט, ווי ער גייט — האָט דער חכם צבי ז"ל געענטפערט: אין דער תורה שטעהט, אַז דער מלאך האָט געפרעגט הגר'ן צוויי שאלות, פונוואַנען קומסטו און וואוהין גייסטו? דערויף האָט הגר געענטפערט: „מפני שרה גבירתי אנכי בורחת" (בראשית ט"ז ח'). בלויז אויף איין שאלה האָט זי געענטפערט, דאַגעגען אויף דער צווייטער פראַגע: „אנה תלכי", האָט זי נישט געענטפערט. דערפון איז געדרונגען, אַז ווען איינער אַנטלויפט, קען ער נישט ענטפערען וואוהין ער געהט, אַבי ער אַנטלויפט פון פייער...

148

אַ קאַרגער גביר האָט גענומען אַנ'אורח אויף שבת. נאָך די פיש האָט דער גביר געטרינקען אַ ריין גלעזעל שפירט, און דעם אורח האָט ער צוגעגאָסן אַ ביסעל וואַסער. — האָט דער אורח זיך אָנגערופען: איצט איז מיר פערענטפערט געוואָרען די רש"י אין פרשת נח, פריהער שטעהט „י"ש" דורשין אותו לשבח — אויב עס איז ריינער בראָנפען איז גוט, אָבער „וי"ש" מיט אַ „וא"ו" המוסיף — ד"ה, אַז מען גיט עפּעס צו צום „י"ש" איז שוין „לגנאי", מאַכט עס דאָס ערשטע ביסעל אויך קאַליע...

149

צום אַלטען טשאָרטקאָווער רבי'ן ז"ל איז געקומען אַ רב און פערקלאָגט זיך אויף די שטאַרקע פרעסט, וואָס זיי פערערגערען דעם מצב פון יודען.

— האָט דער רבי געענטפערט: אין אַלעם זענט איהר שולדיג. — ס'הייסט מיר זענען שולדיג — האָט זיך דער רב געחידוש'ט. — אַוודאי אַזוי — האָט דער רבי געזאָגט — די חז"ל זאָגען: כל הדן דין אמת לאמיתו, נעשה שותף להקב"ה במע"ב (שבת י'). איז ממילא פערצייטענס, ווען די דיינים האָבען געפסק'נט אַ דין אמת, זענען זיי געווען שותפים צום אויבערשטען. און ס'איז דאָך אַנ'אַלטער כלל: קדירא דבי שותפא לא חמימא ולא קרירא (עירובין ג'). און דערפאַר איז דאָס וועטער געווען נאָרמאַל, נישט צו קאַלט און נישט צו וואַרעם... אַנדערש איז אָבער היינט בעוונותינו הרבים, אַז ס'איז פערהאַן דיינים וואָס פסק'ענען נישט קיין דין אמת, איז דאָך ממילא אויס שותפות, איז טאַקע צוליעב דעם — גוט קאַלט אָדער גוט הייס...

150

ר' מאיר'ל פרימישליאַנער פלעגט זאָגען, אַז דאָס וואָס יודען טרינקען צו־זאַמען בראָנפען און זאָגען „לחיים" איז מסוגל צו פרנסה, ווייל נאָכ־דעם ווי די צוויי יודען פון „לחיים" צוגייען זיך בלייבט איבער „לחם"... (דער מקור פון „לחיים" זאָגען, זעה אין מס' שבת ס"ז).

151

אַ כתה מתנגדים זענען אַמאָל געקומען צום „תורת יקותיאל" ז"ל, אַז ער זאָל געבען אַ הסכמה מחרים צו זיין די חסידים, שטיצענדיג זיך, אַז דער ווילנער גאון האָט אויך מסכים געווען דערויף. — האָט דער „תורת יקותיאל" געענטפערט: מ'געפינט ביי דער עקידה, אַז די ציווי צו שעכטען יצחק'ן איז געקומען פון אייבערשטען אַליין. דאַגעגען די ציווי נישט צו שעכטען איז שוין געקומען דורך אַ מלאך. — פאַרוואָס איז דער ערשטער ציווי אויך נישט געקומען דורך אַ מלאך? — איז געדרונגען דערפון, אַז ווען אַ מלאך הייסט „נישט שעכטען" פאָלגט מען עהם, דאַגעגען ווען אַ מלאך הייסט „שעכטען" קען מען איהם נישט פאָלגען. אויף שעכטען מוז מען שוין האָבען אַ הסכמה פון דעם רבונו של עולם אַליין...

152

אַ פרייהער האָט געפרעגט ר' יאָשע בער ז"ל, בריסקער רב, אין ליצנות: אַזוי ווי ער האָט אַ מכה אויף די האַנד, צי מעג ער זיך צולייגען וויערע־מילך אויף אַ רפואה, ווייל עס וועט דאָך זיין „בשר בחלב" וואָס איז אָסור אַפילו אויף אַ רפואה (פסחים כ"ד). — האָט איהם דער גאון געענט־

פערט: דו האָסט אַ עצה, דו זאָלסט וואַרטען ביז די מכּה וועט גרויס ווע־רען, עס זאָל זיין זעכציג מאָל אַקעגן די זויערע־מילך, וועט עס דאָך בטל ווערען בששים, וועסטו שוין קענען צולייגען...

153

אַ קלוגער אָרימאַן איז געקומען צום גאון ר׳ אפרים זלמן מרגליות, בראָ־דער רב, בעטען פון עהם ער זאָל איהם באָרגען הונדערט רענדליך. — ר׳ אפרים זלמן האָט געוואָלט וויסען פריהער, צי ער איז אַ בן־תורה, האָט ער איהם געפרעגט פריהער, צי ער האָט שוין געזעהען זיינע ספרים: „ראש אפרים״, „בית אפרים״, „יד אפרים״. — האָט דער אָרימאַן געענטפערט: דער „ראש אפרים״ איז בעוואוסט אין דער גאַנצער וועלט, אַז ער איז אויסגע־צייכענט. דעם „בית אפרים״ זעה איך, איז אויך שיין (ווייל ער האָט געוואוינט אין שיינע שטיבען); נאָר דעם „יד אפרים״ האָף איך, אַז אַצינד וועל איך זיך דערוויסען, צי ער איז גוט...

154

ר׳ דוד׳ל טאַלנער ז״ל האָט אַמאָל געזאָגט: אויף צוויי זאַכען האָט אַ רבי תרעומות און די וועלט האָט הנאה: דאָס ערשטע — איינער קומט צום רבין נאָך אַ ברכה אויף אַ בן־זכר, בעט דער רבי 52 גילדען כמנין „בן״, וואָלט אָבער „בת״ געוועזן דער טייטש פון אַ זוהן, וואָלט ער דאָך געהאַט 402 גילדען; דאָס צווייטע — אַז מען קומט צום רבי׳ן, ער זאָל מתפלל זיין פאַר אַ חולה, זאָגט מען צו 18 גילדען כמנין ח״י — וואָלט „מת״ געוועזן דער טייטש פון לעבען, וואָלט ער דאָך געהאַט 440 גילדען. דער רבי האָט דער־פון תרעומות און די וועלט האָט הנאה...

155

איינער האָט געפרעגט ר׳ גרשון העניך ז״ל, ראַדזינער רבי — די אנשי סדום האָבען געפרעגט: „האחד בא לגור וישפוט שפוט?״ (בראשית י״ט ט׳). — וואָס איז דאָס פאַר אַ קשיא? אין סדום איז דאָך אַלץ געוועזן פאַר־קעהרט, דאַרף דאָך טאַקע אַזוי זיין, אַז דער תושב זאָל קיין דעה נישט האָ־בען, נאָר דער פרעמדער זאָל זיין דער גאַנצער דעה־זאָגער? — האָט ר׳ גרשון העניך געענטפערט: דער פרעגער איז דאָך געוועזן אַ סדום׳ער, האָט ער טאַקע געפרעגט פערקעהרט...

156

אַרב האָט אַמאָל געפרעגט אַ בעל-מדקדק: ווי קומט צו זאָגען על פּי דקדוק „שאול-תחתי", אָדער „שאול-תחתית". – האָט דער בעל מדקדק געענטפערט: „שאול תחתי" – ס'איז אין דר'ערד. – האָט דער רב כּלאחר יד געזאָגט: כ'האָב געהאַט אַ טעות שאול תחתית – האָט דער בעל מדקדק פערבעסערט: ס'איז אויך אין דר'ערד! האָט דער רב געשמייכעלט...

157

צום „תפארת שלמה" איז מען געקומען פרעגען אַ שאלה: אַזוי ווי עס איז געשטאָרבען אַ גרויסער אפיקורס, וואו זאָל מען איהם מקבר זיין. ביים פּאַרקאַן, אָדער אין די רייהען פון אַנדערע קברים? – בעגראָבט איהם וואו איהר ווילט, האָט ער געענטפערט – אַבי בעגראָבט איהם...

158

ר' אייזיל חריף ז"ל איז געווען אַמאָל סנדק אויף אַ ברית. ווען מען האָט געהאַלטען ביי די ברכה, ביי די ווערטער: „ויקרא שמו בישראל", איז דער בעל ברית געבליבען שטעהן און נישט געוואוסט, וואָס פאַר אַ נאָמען צו געבען דעם קינד. – האָט ר' אייזיל געהייסען, אַז מען זאָל איהם רופען אברהם. – נאָכ'ן ברית האָט מען דעם רב געפרעגט: פאַר וואָס ער האָט גראַד געהייסען דעם „רך הנימול" רופען אברהם. – האָט ר' אייזיל געענט-פערט: איך האָב געזעהען, אַז דער טאַטע שטעהט ווי אַ תרח – האָב איך זיך געטראַכט, אַז דער פּאַסיגסטער נאָמען פאַר'ן זוהן וועט זיין „אברהם"...

159

אַ מחבר אַ עם הארץ איז געקומען צו ר' אייזיל חריף ז"ל נאָך אַ הסכמה, אויף דעם שער איז געשטאַנען: „פאַרפאַסט פון רד"ק", ד. ה. ר' דוד קלמנ'ס. אַז דער מחבר איז אַוועק – רופט זיך אָב ר' אייזיל: ער האָט בעדאַרפט שטעלען דור"ק (דור"ק הייסט אַ עם הארץ), וואָלט עס געהייסען: דוד ר' קלמנ'ס...

160

איינער איז אַמאָל נאָך געגאַנגען אַ רב פון אונטען, און האָט געהאַלטען אין דער האַנד אַ בייטעל מיט געלד. דער רב האָט זיך אויסגעדרייט און דאָס דערזעהען, רופט ער זיך אָפּ: היתכן? עס שטעהט דאָך בפירוש „אין הולכין בממון אחרי הרוב״ (ב״ק כ״ז).

161

איינער האָט דערלאַנגט אַ רב אַ כוס בראָנפען און האָט געזאָגט לחיים רבי. און האָט פערגעסען צו געבען איהם צו פערבייסען, צו מאַכען אַ בורא מיני מזונות. — האָט דער רב זיך אָנגערופען: די חז״ל זאָגען דאָך, „מאן דיהיב חיי יהיב מזוני“... (תענית ח׳).

162

א ראש ישיבה איז אַמאָל אַרויס געגאַנגען נאָכ׳ן שיעור פון די ישיבה אויף אַ פּאָר מינוט, און דערווייל האָבען די תלמידים אָנגעהויבען צו טאַנצען און צו שפּרינגען. אין דעם עפּענט דער ראש־ישיבה די טהור, און אַ תלמיד האָט פּונקט געעפענט אַ גמרא „שבועות״ און אָנגעהויבען לערנען מיט אַ ניגון, כדי אָבצונאַרען דעם ראש־ישיבה, אַז ער האָט גאָרנישט געטהון. דער ראש־ישיבה האָט אָבער דערקענט, אַז ער האָט זיך אַרומגעשלאָגען — רופט ער זיך אָפּ: „מכדי תנא ממכות קא סליק מאי שנא דתנא שבועות״... (שבועות ב׳).

163

אין אַ שטעדטעל האָט דאָס קהל, בשעת זאָגענדיג סליחות, ביי די ווערטער „אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה״, שטאַרק אָנגעהויבען שרייען אויפ׳ן קול און ביי „אבינו מלכנו כתבנו בספר זכיות״ האָבען זיי נישט גע־שריגען — האָט דער רב זיך אָנגערופען: דאָס קלאָגט טאַקע דער מקונן ירמיהו הנביא „כל עמה נאנחים מבקשים לחם״ — אַלע זיפצען נאָר אין די צייט — ווען זיי בעטען אויף ברויט. אָבער נישט בשעת זיי בעטען צופער־שרייבען צו ווערען אין ספר זכיות...

164

אַ משולח האָט אַמאָל געזאָגט: פּערצייטענס איז געווען גוט צו פאָהרען זאַמלען געלד — איינער האָט געזאָגט: ר' יוד! נאַ, נעהם געלד! — אַ צווייטער האָט געזאָגט: נאַט אייך ר' יוד! נעהמט געלד! — און פון נאַ און נאַט האָט געלוינט צו זיין נע-ונד. היינט זאָגט קיינער נישט „נאַ" און נישט „נאַט" (מ'גיט קיין געלד נישט), לוינט זיך נישט צו זיין נע-ונד.

165

דער גאון ר' יאַקילע חריף פון ווילנא, קומענדיג קיין אַמעריקא אַלעס רבי, האָבען די גבאים איהם געבעטען, אַז די דרשה זאָל ער האַלטען שבת אין דער פריה — נישט אַזוי ווי דער אַלטער מנהג, אַז מען זאָגט די דרשה אין מיטען טאָג, נאָר אַזוי ווי די מאָדערנע רבנים — האָט ר' יאַקילע נישט געוואָלט. — האָבען זיי איהם געפרעגט: פאַרוואָס? — האָט ער געענטפערט: די משנה זאָגט, תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתם מתיישבת; עמי הארצים כל זמן שמזקינין דעתם מטורפת (סוף קינים). איבער דעם איז פאַר תלמידי חכמים גלייכער צו דרשה'נען אין מיטען טאָג, ווייל זי איז שוין עלטער; אָבער היינט זענען די מאָדערנע רבנים עמי הארצים, איבער דעם דרש'ענען זיי אין דער פריה, ווייל שפּעטער ווערט דאָך זיין דעתם מטורפת...

166

אַ קלוגער רב איז אַמאָל געזעסען ביי אַ סעודה צוזאַמען מיט אַ חברה לעהרערס פון די שקאָלעס. האָבען זיי איהם מכבד געווען מיט ברכת המזון, האָט דער רב אויפגעהויבען דעם כוס און געזאָגט, אַז עס איז דאָ איין רב דאַרף מען זאָגען „ברשות מורי ורבי", אָבער אַז עס איז דאָ אַ סך „מורים" (לעהרערס) דאַרף מען זאָגען „שמעו נא המורים"... (במדבר כ', י'):

167

אין אַ שטאָדט איז אַמאָל געקומען אַ מגיד, זעהר אַ הויכער געוויקסיגער. איז ער [illegible] צום דאַוואָר, וועלכער האָט געהייסען אויפ'ן ביינאָמען „פוקס"

צו נעהמען ביי איהם רשות צו זאָגען אַ דרשה אין שטאָדטישען בית-המדרש. צוקומענדיג צום דאָזאָר׳ס שוועל פון די טהור; האָט זיך דער מגיד געמוזט איינבייגען, ווייל ער איז געווען אַ הויכער, און עס האָט אויסגעזעהן ווי ער ביקט זיך צום דאָזאָר. האָט איהם דער דאָזאָר געפרעגט אין געלעכטער: וואָס ביקט איהר זיך צו מיר, צי בין איך דען אַ שר. — האָט דער מגיד געענטפערט: איך ווייס, אַז איהר זענט נישט קיין שר; נאָר די חז״ל זאָגען: „תעלא בעידניה סגיד לי׳״ (מגילה ט״ז), אין דער צייט ווען דער „פוקס״ איז דער פרנס, ביק זיך צו איהם...

168

א רב איז אַמאָל געפאָהרען אויף די באַהן דריטע קלאַס, אין דעם זעלבען וואַגאָן איז געזעסען אַ פרייהער און חוזק געמאַכט פונ׳ם רב און געזאָגט: ווי קומט עס, רבי לעבען! אַז איהר, אַ יחסן, זאָלט פאָהרען דריטע קלאַס. — האָט דער רב געענטפערט: מילא, איך קען נאָך געפונען אַ תירוץ, אָבער דו, וואָס לויט ווי איך זעה, ביסטו אַנ׳ערשט קלאַסיגער עזות פנים, ווי קומסטו צו פאָהרען דריטע קלאַס...

169

א משכיל האָט געפרעגט דעם רבי׳ן ר׳ ברוך פון מעזבוז ז״ל: פאַרוואָס זאָגען די חז״ל „שינת רשעים נאה להם ונאה לעולם״ (סנהדר׳ ע״ב), וואָס איז דאָס אַזוי גוט פאַר די וועלט, ער וועט זיך אויסשלאָפען און ווייטער טהון זיינע מעשים? — הער אויס — האָט דער רבי געענטפערט — די חז״ל מיינען אַזוי, „ונאה״ — ווען איז דאָס, אויב „לעולם״, ווען זיי שלאָפען איין אויף אייביג...

170

א רב אַ למדן, נאָר אַ שטיקעל קל און אַ קנאַפער ירא-שמים, איז געקומען צו אַ רבי׳ן אויף יו״ט. דער רבי האָט דערקענט אין איהם, אַז ער איז נישט קיין ירא-שמים, האָט דער רבי צו איהם געזאָגט: דו ווייסט דעם פשט פון דעם דרש „את ד׳ אלקיך תירא — לרבות תלמידי חכמים?״ (ב״ק מ״א). אַ תלמיד-חכם ברויך אויך מורא האָבען פאַר׳ן אויבערשטען.

171

דער בעוואוסטער בדחן שמואל מַטשעוויטצער איז געקומען אויף אַ חתונה אין אַ שטעדטעל אין גרויס-פוילען. דאָרט איז געווען אַ מנהג, אַז בשעת אַ סעודת מצוה האָט מען דעם רב געגעבען געלד. שמואל בדחן איז גע-שטאַנען און געשיט מים גראַמען און נוטריקונ׳ס און נישט בעקומען קיין גראָשען, און דעם רב האָט מען געהאַלטען אין איין געבין געלד. — רופט זיך אָהן שמואל בדחן: עולם! איך וועל אייך פרעגען אַ קלאָץ-קשיא. אומע-טום אין דער גמרא ווייסט מען, אַז „רב און שמואל קריגען״ (זענען מחולק) און דאָ זעה איך, אַז רב (געוויזען אויפ׳ן רב) קריגט (בעקומט), און שמואל (געוויזען אויף זיך) קריגט נישט... נאָכדעם, ווי דער עולם האָט זיך שוין גע-האַט גוט אויסגעלאַכט פונ׳ם געלונגענעם איינפאַל, רופט זיך אָהן שמואל בדחן: אָבער איך קאָן אייך די קשיא פערענטפערען. ווייסט איהר, פאַרוואָס דאָ קריגט רב און שמואל קריגט נישט? ווייל „רב תנא הוא ופליג״ (עירובין נ), ווייל רב קען לערנען דעריבער קריגט ער, אָבער שמואל (געוויזען אויף זיך) איז אַ וואַיטעק — קריגט ער נישט!

172

ניַח בדחן איז געשטאַנען אויף אַ רבי׳שע חתונה און געדרשנ׳ט פורים תורה. דער רבי האָט שטאַרק נהנה געווען, האָט ער געזאָגט צום משמש: גיט אים אַ גלעזעל וויין! נח האָט זיך מכלומר׳שט בעליידיגט און געזאָגט: ביי נח׳ן שפּיעלט דען אַ ראָלע אַ גלעזעל וויין, נח איז געווען דער ערשטער וויין-פלאַנצער! (ויטע כרם וישת בתוך אהלו): טאָ גיט איהם אַ גלעזעל בראָנ-פען! — זאָגט דער רבי. — רופט זיך אָהן נח: י״ש, דורשין אותו לגנאי ביי נח׳ן. פונדעסטוועגען — כאַפּט ער זיך צוריק — י״ש מרבותינו, י״ש פון אַ רבי׳ן דורשין אותו לשבח — און האָט געטרונקען לחיים.

173

אַין לאָדז פלעגט אַרומגעהן איינער מיט אַנ׳איינרעדעניש, אַז ער איז לאָ-דזער מורה-הוראה. ר׳ חזקי׳ לוביטשער פלעגט איהם צובאַצעווען, אַז ער איז טאַקע לאָדזער מורה-הוראה, אַי פאַרוואָס בעקומט ער נישט קיין פענסיע? דערפאַר — זאָגט ער — פסק׳נט ער דאָך טאַקע נישט קיין שאלות.

174

ר׳ יאָשע דענעבורגער ז״ל, דווינסקער רב, איז אַמאָל געגאַנגען אויפ׳ן בית החיים אין וואַרשא, און פון שטאַרקען פערקאָכט זיין שטענדיג אין לערנען, האָט ער אָנגעהויבען רעדען אין לערנען. האָבען מענטשען איהם געפרעגט: רבי! עס איז דאָך אַ לועג לרש? (ברכות י״ח). [דער רב האָט געזעהן לויט די אויפשריפטען פון די מצבות אויף פויליש וואָסערע תכשיטים דאָ ליגען] האָט ער געענטפערט: און אַז זיי וואָלטען געלעבט, וואָלטען זיי דען פערשטאַנען וואָס איך רעדט...

175

דער מלבי״ם ז״ל, האָט אַמאָל דערהאַלטען אין פורים „שלח מנות״ פון אַ חברה אַסימילאַטאָרען אַ צורה פון אַ חזיר געמאַכט פון צוקער. האָט זיי דער מלבי״ם ז״ל צוריק געשיקט זיין אייגענע פאָטאָגראַפיע, און האָט צוגעשריבען: איהר האָט מיר געשיקט אייער צורה, שיק איך אייך מיין צורה. איבער אַ יאָהר האָבען זיי איהם ווייטער געשיקט אַ צורה פון אַ דבר אחר האָט ער זיי צוריק געשריבען: עס איז מיר גאָרנישט איינגעפאַלן, אַז איהר האָט מיך אַזוי ליעב, אַז דעם ביסען פון מויל האָט איהר מיר אויך אַוועק געגעבען...

176

דער „נודע ביהודה״ ז״ל, איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט, איז ער אַריין אין בית המדרש און האָט געוואָלט דאַווענען מנחה בציבור, איז דאָרט געווען צעהן יודען, נאָר איינער איז אַרויס געגאַנגען און האָט נישט געוואָלט מיט דאַווענען, ווייל ער איז געווען אַ פרייהער. — האָט דער גאון זיך אָנגערופען: אַצינד איז מיר רעכטיג געוואָרען, דאָס וואָס האָט מיך שטענדיג געאהרט: פאַרוואָס? ווען יעקב האָט געשיקט אַ מנחה צו עשו׳ן, סטאַדעס שאָף מיט פאַסטוכער; און יאַגד-הינט וואָס דאָס געהער צו פאַסטוכער, האָט ער נישט געשיקט? — נאָר דער תירוץ איז, ווייל דאָס אַלעס איז דאָך געווען אַ מנחה, און די הינד — לויט ווי איך זעה — אַנטלויפען דאָך גאָר פון מנחה...

177

א קלוגער אָרימאַן איז געווען אויף אַ חתונה. ער איז געשטאַנען בײַ דעם אויווען, ווי דער שטייגער, קיינער האָט זיך אויף איהם נישט אומגעקוקט. נאָך די סעודה איז צוגעגנב׳עט געוואָרען אַ זילבערנעם לעפעל, האָט מען באַזוכט דעם אָרימאַן און מען האָט בײַ איהם נישט געפינען. רופט זיך אָן דער אָרימאַן: אויף מיר איז געזאָגט געוואָרען דער פסוק „נשכחתי כמת מלב״ (תהלים ל״א). בשעת די סעודה בין איך אין גאַנצען פערגעסען געוואָרען, מען האָט זיך אויף מיר נישט אומגעקוקט, מיר צו געבען עפּעס פון די סעודה, נאָר „הייתי״, ווען בין איך דערמאָנט געוואָרען — „ככלי אובד״, אַזוי ווי עס איז נאָר פערלוירען געוואָרען דער זילבערנער לעפעל, דעמאָלט האָט מען זיך אין מיר דערמאָנט...

178

ווען ר׳ שלמה קלוגער ז״ל איז חתן געוואָרען, האָט איהם דער פאָטער פון די כלה צוגעזאָגט צו שיקען אַ גאָלדענע קייט אַ מתנה. איז אָבער אַדורך אַ צײַט און ער האָט נאָך אַלץ נישט געהאַט דערהאַלטען די קייט — האָט דער גאון איהם געשריבען: איך האָב געפינען צו אייך אַ רמז אין דער תורה, אין פרשת וירא שטעהט אויף דעם וואָרט „ויתמהמה״ (פערזאָמט) אַ שלשלת (אַ קייט)...

179

ר׳ עקיבא איגר ז״ל ווען ער איז געווען אַ קליין יונגעל, איז ער שוין געווען אַ גרויסער חריף. איינמאָהל האָט איהם די מוטער דערלאַנגט צום מיטאָג „קאַשע״, פרעגט איהם דער פאָטער: וואָסער תירוץ זאָגסטו אויף די קאַשע. האָט ר׳ עקיבא איגר געענטפערט: „אין מסיחין בסעודה״ (תענית ו׳). נאָך די סעודה פרעגט ער איהם: אַצינד האָסטו שוין אַ תירוץ. — ענטפערט ער: אַצינד איז דאָך שוין קיין קאַשע נישטאָ...

180

דער קעלעמער מגיד איז געקומען אין אַ שטאָדט האַלטען אַ דרשה. דאָרטען איז געווען נאָך אַ דרשן וואָס מען האָט אים געגעבען זייער אַ קליינעם

בעלוינונג פאַר זיינע דרשות, פרעגט ער דעם קעלעמער מגיד: זאָגט מיר פאַרוואָס איז מיין בעלוינונג אַ קלענערע ווי אייערע, איך בין דאָך אויך אַ בעריהמטער דרשן? האָט דער קעלעמער מגיד איהם געענטפערט: מיר געפינען אין דער גמרא, אַמאָל שטעהט „אמר רבא" און אַמאָל שטעהט „רבא אמר"? נאָר דער תירוץ איז, אַז ווען רבא קריגט זיך מיט איינעם שטעהט „רבא אמר", ד. ה. רבא זאָגט אַזוי און „אביי" זאָגט אַזוי, אָבער אַז עס איז נישטאָ קיין שום מחלוקת – שטעהט „אמר רבא", אַזוי איז שטענדיג דער זעלבער כלל – אויב דער „נאָמען" איז פאַר דעם „זאָגען", ד. ה. אַז דער דרשן איז אַ מפורסם נאָך איידער ער זאָגט די דרשה – „קריגט ער"; נאָר אויב דאָס זאָגען איז פאַר דעם נאָמען, ד. ה. ער איז נישט מפורסם, דענסט-מאָל קריגט ער נישט, נאָר אַ קליינעם שכר...

181

א גאון האָט געהאַט זעהר אַ שלעכט ווייב, אַמאָל איז זי קראַנק געוואָרען – און געשטאָרבען, האָט דער גאון געלאָזט אויסקריצען אויף די מצבה: „פה נטמנת האשה הכשירה". – האָט מען געפרעגט דעם גאון: פאַרוואָס האָט איהר אַזוי געשריבען אויף איהר? זי האָט דאָך אייך שטענדיג מצער גע-ווען? – האָט ער געענטפערט: די חז"ל זאָגען „איזהו אשה כשרה – כל שעושית רצון בעלה" (תדב"א פ"ט), און מיט איהר שטאַרבען האָט זי דאָך באמת געטהון דעם רצון פון מאַן – קומט דאָך איהר דעם טיטול „אשה הכשירה"...

182

א פרייהער האָט אַמאָל געזאָגט צום דובנער מגיד ז"ל: אויב איהר װעט מיך – קענען מחזיר למוטב זיין, וועל איך וויסען אַז איהר קענט אויפטהוען. – האָט דער דובנער איהם געענטפערט מיט אַ משל, אַזוי ווי זיין שטייגער: אַ סוחר, וואָס איז צוריקגעקומען פון זיין רייזע פון אויסלאַנד, האָט מיט-געברענגט פאַר זיין דינסט אַ טייערען בלאָזער אויף אויפצובלאָזען גיך דאָס פייער פון קיך. ווען ער האָט דאָס געגעבען די דינסט, האָט ער געזאָגט צו איהר: אַז דו וועסט אריין לייגען די קוילען אין די קיך און דו וועסט בלאָזען מיט דעם בלאָזער, וועט ווערען אַ גרויס פייער אין איין רגע. די דינסט האָט אַזוי געטהון, געהט זי צו צום בעל-הבית און זאָגט איהם: איך האָב געטהוען אַזוי ווי איהר האָט געהייסען, איך האָב געבלאָזען און גע-

בלאָזען און עס האָט גאָרנישט געהאָלפען. דער בעל-הבית געהט צו צו דער קיך זעהט ער קאַלטע קוילען ליגען. זאָגט ער צו איהר: דו נאַר איינער, דער בלאָזער העלפט נאַר, אַז דו טוהסט אריין אַ פונק פייער. דענסטמאָל דערזעהט דער בלאָזער דאָס פייער און עס ווערט אַ גרויסער פלאַקער פייער. אָבער אַז עס איז קיין פונק פייער נישטאָ, וואָס העלפט דער בלאָזער? – אַזוי איז מיט דיר – ענדיגט דער דובנער מגיד – אַז עס איז נישטאָ אין דיר קיין פונק אמונה, איז דאָך בחנם מיין בלאָזען...

183

אמאָל איז געווען אַ דין-תורה ביי דעם „הפלאה“ ז״ל, און איין בעל-דין – וועלכער האָט געוואוינט אין אַ אַנדער שטאָדט האָט איבער געשיקט די טענות צום מורה-הוראה פון זיין שטאָדט, ער זאָל פאַר איהם טענה׳ן. דער „הפלאה“ האָט אָבער דערקענט, אַז די טענות זענען פאַלשע. האָט ער געשריבען אַ בריעף צום בעל-דין מיט דעם לשון „מערים אדם על „תביעתו“ ומכניסה במו״ץ שלו“ (פסחים ט׳), „תביעתו“ הייסט די טענות, מו״ץ איז ראשי תיבות מורה-צדק... (מורה-הוראה).

184

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזיל חריף ז״ל בעטען אַ הסכמה אויף זיין – ספר „יהגה חכמה“ – האָט ר׳ אייזיל אַריינגעקוקט אין ספר; און זעהענדיג, אַז די גוטע און קלוגע ווערטער איז נישט דעם מחבר׳ס, עס שטעהט שוין אין די פריהערדיגע ספרים, און זיינע אייגענע ווערטער זענען טאַקע נישט גוט. – רופט ער זיך אָב צום מחבר (אויף פויליש): דו האָסט גאַנץ ריכטיג אַ נאָמען געגעבען דעם ספר „יהגה חכמה“, ווייל צאָ יעגאָ טאָ ניע חכמה, אַ צאָ חכמה – טאָ ניע יעגאָ...

185

א רב האָט אַמאָל אַהיימגענומען צו זיך אויף שבת אַנ׳אורח, אַ למדן. ער – איז אָבער געווען אַ גרויסער בעל-גאוה. ביים טיש האָט ער כסדר געשיט מיט דרשות, און האָט געבלאָזען פון זיך. ער האָט נישט געלאָזט דעם רב קומען צום וואָרט. דעם רב האָט דאָס זעהר פאַרדראָסען – רופט ער זיך אָן צום אורח: ס׳איז בעוואוסט, אַז דער „שבת קודש“ איז אַ גרויסער

בעל מכניס אורח, ווייל אז „ראש-חודש" געפאלט אין שבת שענקט איהם דער שבת אַוועק דעם גאַנצען מוסף, ווייל מען זאָגט דעם נוסח פון ראש-חודש „אתה יצרת" און אַ שענערען אורח, צום ביישפּיעל: אַז „יום טוב" געפאַלט אום שבת שענקט איהם דער שבת אַ גרעסערע „מתנה" און ער לאָזט זיך באַניגען אין שמונה-עשרה, בלויז וואָס מ'דערמאָנט איהם נאָר, און אַז „יום-כפור" געפאַלט אום שבת, גיט ער איהם אַלס אַוועק, און פאַסט צו-זאַמען מיט דעם אורח יום-כפור; טאָ אייגענטליך, פאַרוואָס אַז ראש-השנה געפאַלט אום שבת, לאָזט איהם דער שבת נישט בלאָזען קיין שופר? — איז דאָך געדרונגען —פיהרט אויס דער רב — אַז אַ אורח אין אַ פרעמדע שטוב טאָר נישט בלאָזען פון זיך...

186

ווען מען האָט דעם רבי'ן ר' העשיל ז"ל גערעדט אַ שידוך מיט די טאָכ-טער פון דעם גאון ר' שאול וואהל ז"ל, זענען זיי זיך צוזאַמען געקומען אויף איין אָרט, נאָר דער חתן איז געווען אין אַ שטוב, און די כלה איז געשטאַנען אין פאָדער-הויז, וועלכער ס'איז געווען נידעריגער ווי די שטוב מיט איין שטאַפּעל. האָט ר' העשיל אָנגעהויבען מיט איהר צו רעדען פון די שטוב אַרויס, און ער האָט נישט געוואָלט אַראָב גיין צו איהר ווי זי איז געווען. — רופט זי זיך אָן צו איהם: „נחות דרגא ונתיב איתתא" (יבמות ס"ג). ני-דער אַראָב אַ שטאַפּעל ווען דו ווילסט נעהמען אַ ווייב (דער אמת'ער פשט איז: דו זאָלסט נעהמען אַ ווייב, אפילו ווען זי איז נישט אַזאַ מיוחסת ווי דו)...

187

אַ אפיקורוס איז געקומען צו אַ גאון און האָט איהם געפרעגט: פאַרוואָס — האָט איהר אונז פיינד, אונז האָבען דאָך אַלע איין טאַטען. — ענטפערט איהם דער גאון: אמת טאַקע, דאָס מיר האָבען איין טאַטען, אָבער איין „סותר" האָבען מיר נישט. דען וואָס עס איז ביי אייך „מותר", איז ביי אונז „אסור"...

188

צום גאון ר' שלמה קלוגער ז"ל איז געקומען אַמאָל אַ בעל-הבית פון שטאָדט פאַרטאָג'ס. ער איז געווען אַ גרויסער שטאָדט-בעל-מחלוקת אַ

מחרחר-ריב, און געקומען זיך קריגען מיט דעם גאון. דער בעל-הבית האָט געהייסען „זאב״ — רופט זיך אָן דער גאון: וואָס ביסטו געקומען אַזוי פריה צו מיר, עס איז דאָך נאָך נישט צומאָלט דער זמן פון קריאת-שמע, ווייל די חז״ל זאָגען, אַז דער זמן קריאת-שמע איז „משיכיר בין זאב לכלב״ (ברכות ט׳), ד.ה. אַז עס איז שוין לעכטיג, אַז מ׳קען דערקענען אַ צווישענשייד פון אַ זאב (וואָלף) ביז אַ כלב (הונד), און יעצט דערקענט מען גאָרנישט קיין חילוק פון אַ זאב צו אַ כלב...

189

אפיקורוס וואָס האָט זיך שטענדיג פאַרשטעלט פאַר אַ ירא-שמים האָט זיך — גערזשאַלעוועט פאַר דעם רב, אַז די חסידים יאָגען איהם שטאַרק. זאָגענדיג דעם רב, איך בין דאָך אויך אַ ירא-שמים. — ענטפערט איהם דער רב, וועלכער האָט איהם געקענט וואָס פאַר אַ תכשיט ער איז: אויב דו ביסט אַ ירא-שמים און דו ציטערסט פאַר אַ עבירה, טאָ פאַרוואָס קוקסטו אין אַ שפּיגעל עטליכע מאָל אין טאָג. די חז״ל זאָגען דאָך, אָסור להסתכל בדמות אדם רשע (מגילה כ״ח), (ד. ה. מ׳טאָר נישט קוקען אַ רשע אין פנים אַריין) . . .

190

ביי דעם לעמבערגער רב ר׳ יעקב אורינשטיין ז״ל (דער בעל מחבר פון ספר „ישועות יעקב״) איז געווען אַמאָל אַ דין-תורה. האָט ער די טענות פון די בעלי-דינים אויפגעשריבן אויף אַ פּאַפּיער. זיין אייניקעל ר׳ הירשעלע אורינשטיין איז געווען נאָך אַ קליין יונגעל האָט גענומען דאָס פּאַפּיער און האָט דאָס צושניטען אויף שטיקלעך. האָט זיך דער זיידע אויף איהם געבייזערט און איהם געפרעגט: פאַרוואָס האָסטו צושניטען די טענות? — האָט ער געענטפערט: כ׳האָב „גוזר טענות״ געווען (גוזר איז טייטש צושניטען, אַזוי ווי מ׳געפינט „לגוזר ים סוף לגזרים״)...

191

דער גאון ר׳ עקיבא איגר איז אַמאָל געווען אין וואַרשא, האָט מען איהם פאַרבעטען אין ראַבינער-סעמינאַר, ער זאָל פאַרהערען די תלמידים. — ער האָט זיי געפרעגט אין לערנען און קיינער האָט נישט געוואוסט צו ענט-

פערען. פרעגט ער דעם פיהרער פון סעמינאַר: היתכן, מ'רופט דאָס ראַבּי-נער-סעמינאַר, ווי האָבען זיי דאָס רבנות, אַז זיי קענען גאָרנישט. האָט ער געענטפערט: דער סעמינאַר איז נאָר אויסצולערנען די עקזאַמענס וואָס אַ רב דאַרף צום דעם רבנות, אָבער נישט צו ענדיגען דאָס רבנות. — האָט דער גאון זיך אָנגערופען: קומט דאָך אויס, אַז דער וואָס ענדיגט די לעהרע פון דעם סעמינאַר, איז ער נישט קיין „רב" נאָר אַ „ערב רב"... (שמות י"ב ל"ח).

192

אַ אָרימאַן איז אַמאָל געקומען צו ר' חיים וואָלאָזינער ז"ל ערב פסח און האָט איהם געפרעגט: צי מעג ער טרינקען די פיער כוסות פון מילך? האָט דער גאון אַרויסגענומען דריי רובעל און האָט איהם געגעבען ער זאָל זיך קויפען וויין. די תלמידים האָבען זיך שטאַרק געוואונדערט, פאַרוואָס ער האָט איהם נישט געענטפערט אויף די שאלה, אויך וואָס ער האָט איהם גע-געבען דריי רובעל. אויף די פיער כוסות איז דאָך גענוג אַ רובעל. — האָט דער גאון זיי געענטפערט: איהר דאַרפט דאָך פערשטעהן, אַז דער יוד האָט אויך נישט קיין פלייש אויף יו"ט, ווייל ווען ער זאָל האָבען פלייש, ווי אַזוי וועט ער מעגען טרינקען די לעצטע צווי כוסות וואָס מ'דאַרף טרינקען נאָך די סעודה. ער וועט דאָך זיין פליישיג. וואָלט ער דאָך ממילא קיין שאלה נישט געפרעגט. — דערפאַר מוז מען דאָך איהם געבען אויף פלייש אויך...

193

אַ קלוגער רב האָט אַמאָל געוואָלט באָרגען געלד ביי אַ גוי — האָט ער איהם נישט געוואָלט באָרגען. רופט זיך אָן דער רב צו די מענטשען, וועלכע זענען דערביי געשטאַנען: דאָס איז אַ „מכּה אשר לא כתובה בתורה, ווייל אין די תוכחה שטעהט „הוא ילוך" וגו' (דברים כ"ח מ"ד) [ער וועט דיר באָרגען]. היינט, אַז ער וויל אויך נישט באָרגען, איז עס דאָך אַ מכּה אשר לא כּתובה...

194

ווען דער צאַנזער רב ר' חיים ז"ל, איז נאָך געווען אַ יינגעל, האָט איהם אַ רב געפרובט, אין לערנען, און האָט איהם געפרעגט, זאָג מיר, ווען

אדם הראשון האָט מקדש געווען חוה'ן ווער זענען געווען די „עדות". (קידו-שין דאַרף צו האָבען עדות) (קידושין ס"ה), דענסטמאָל איז דאָך נאָך קיין מענטש אויף דער וועלט נישט געווען, – האָט ער געענטפערט: די גמרא זאָגט אין קידושין דף ס"ה, אַז צוליעב דעם דאַרף מען עדות ביי קידושין און מ'זאָגט ניט דערביי הודאות בעל-דין כמאה עדים דמי, אַז מען זאָל זיי אליין גלייבען. ווייל עס איז אַ ריעותא פאַר אַנדערע מענטשען, ווייל קיין אַנדערער וועט דאָך שוין ניט קענען חתונה האָבען מיט איהר, ווייל זי ווערט דאָך אַ אשת-איש, איבער דעם גלייבט מ'ניט זיי אַליין, נאָר מ'דאַרפט עדות, אָבער אדם הראשון האָט דאָך קיינעם ניט קיין שלעכט'ס געטהוען מיט דעם וואָס ער האָט גענימען חוה'ן, ווייל עס איז דאָך נאָך ניט געווען קיין שום מענטש אַחוץ זיי, דאַרפט מען דאָך ניט קיין עדות...

195

ווען דער „קדושת לוי" איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט, איז ער פלוצלונג נישט געזונט געוואָרען. דער רב פון דער שטאָדט איז איהם ניט געקומען מבקר-חולה זיין, ווייל ער איז געווען אַ שטיקעל בעל- גאוה, נאָר ער האָט געשיקט זיין זוהן אויף זיין אָרט, איהם מבקר-חולה זיין, און דער זוהן האָט געזאָגט אַ תירוץ פאַרוואָס דער טאַטע איז נישט געקומען, דער קדושת-לוי האָט זיך דערוואוסט, אַז דער רב פלעגט זאָגן תורה וועלכעס ער האָט דאָס אַרויס גענומען פון ספרים און האָט דאָס געזאָגט און זיין נאָמען, גלייך ווי ער אַליין וואָלט דאָס מחדש געווען, – רופט זיך אָן דער קדושת-לוי צו דעם רב'ס זוהן. די זאָלסט זאָגען דעם טאַטען, אַז איך האָב חס-ושלום ניט קיין שום תרעומות אויף דיין טאַטען פאַרוואָס ער איז ניט געקומען מיך מבקר-חולה זיין, ווייל ער האָט רעכט, ווייל די חז"ל זאָגען „הרב שמחל על כבודו כבודו מחול" משום שהתורה שלו הוא (קידושין ל"ב), ד. ה. פאַרוואָס קען אַ רב מוחל זיין אויף זיין כבוד, ווייל די תורה איז זיין, אָבער דיין טאַטע — פירט אויס דער קדושת-לוי: וואָס די תורה איז ניט זיין, קען ער דאָך ניט מוחל זיין אויף זיין כבוד, ער זאָל קומען צו מיר...

196

אַ אָרימאַן וואָס פלעגט אַרום פאָהרען קלויבען נדבות, איז אַמאָל אַדורך – געפאָהרען דורך די שטאָדט אַפּט, און ער האָט אָבגעטרעטען ביי דעם אַפטער רב ז"ל, ווען ער האָט זיך געזעגענט מיט איהם, פרעגט דער אַפטער

רב, ווי גייסטו פון דאַנען, — האָט דער אָרימאַן געענטפערט: איך ווייס אַליין ניט ווי צו גיין, נאָר איך גיי, ווי השי״ת וועט מיך פיהרען, אַזוי ווי עס שטייט „המכין מצעדי גבר״ — האָט דער אַפּטער רב ז״ל געזאָגט צו איהם: יעצט פאַרשטעה איך וואָס די חז״ל זאָגען „עניות מעביר את האדם על דעת קונו״ (עירובין מ״א), איז דער טייטש, דאָס עניות פיהרט דעם מענטש פון איין שטאָדט צו די אַנדערע שטאָדט, אויף דעם אייבערשטענ׳ס דעת, ווי ער וועט איהם פיהרען...

197

ווען מען האָט געבויט דאָס בית־המדרש אין אַפּט, האָט דער אַפּטער רב אַליין אַכטונג געגעבען אויף די אַרבייטער, אַז זיי זאָלין ניט באַלמוטשען די צייט. ער האָט אָבער געהאַט „עגמת נפש״ צוזעהנדיג זייער פוילקייט. — רופט ער זיך אָן: אַצונד פאַרשטיי איך דעם פשט אין די גמרא „הרוצה לאבד מעותיו ישכור פועלים ואל ישב עמהם״ (ב״מ כ״ט). אייגענטליך, צו דאַרפט די גמרא געבען אַ עצה ווי אַזוי צו פאַרלירען געלד? נאָר דער פשט איז: דער וואָס וויל נאָר בלויז זיין געלד פאַרלירען זאָל ער דינגען אַרבייטער, אין זאָל נישט זיצען מיט זיי ביי די אַרבייט. ווייל אויב ער וועט זיין ביי די אַרבייט וועט ער פערלירען דאָס געזונד אויך פאַר עגמת־נפש, נישט בלויז דאָס געלד...

198

ווען דער „רמ״א״ איז געוואָרען רב אין קראָקע איז ער געקומען צום קיסר אָנגעטוהען זעהר שיינע מלבושים. האָט ער איהם געפרעגט עס שטעהט דאָך „אל תתהדר לפני מלך״ אויך שטייט „יאה עניותא ליהודאי״ (חגיגה ט׳) ד.ה. עס איז שיין אָרימקייט פאַר יודען, — האָט דער רמ״א געענטפערט. די צווייטע פראַגע פערענטפערט די ערשטע פראַגע ווייל אַז אָרימקייט איז שיין, איז דאָך שיינע מלבושים ניט שיין, האָב איך דאָך מקיים געווען טאַקע „לפני מלך אל תתהדר״...

199

ווען ר׳ פנחס ז״ל דער „הפלאה״ פלעגט זיין אונטערוועגענ׳ס האָט ער זיך געפירט ברייט, געגעכטיגט אין אַ שיינעם האָטעל, און פלעגט געבען אַסך

געלד צדקה, האָט איהם איינער געפרעגט, פאַרוואָס ביי אייך אין שטאָדט לעבט איהר קאַרג? — האָט ער געענטפערט: ווען פנחס איז אויפן אָרט איז ער „בין המצרים" (ווייל פרשת פנחס לייענט מען בין המצרים אין די דריי וואָכען). ד. ה. ענג, קאַרג, אָבער ווען פנחס איז ניט אויפען אָרט (ווען מען לייענט פרשת פנחס אין יום טוב.) דענסטמאָלט פיהרט מען זיך דאָך ברייט, (מען גרייט אָן לכבוד יום טוב גרויסע סעודות...)

200

דער "חיד"א" (ר' חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל, האָט אַמאָל געזאָגט אויף אַ יוד אַ קדוש וואָס פלעגט שטענדיג קומען אין שוהל נאָך דעם ווען מען האָט שוין געענדיגט דאָס דאַווענען נאָך „עלינו לשבח": — איש קדוש עובר „עלינו" תמיד... ד.ה. דער איש קדוש קומט צו „עלינו"...

201

איינער איז אַמאָל געקומען צו זיין רבי'ן אויף שבת פרשת בא. האָט איהם דער רבי געפרעגט: פאַרוואָס האָסטו נישט געוואַרט אויף פרשת בשלח? ווייל דער עולם קומט שטענדיג אויף שבת שירה. האָט ער געענטפערט: ווייל „מצוה בו יותר מבשלוחו" (קדושין מ"א)...

202

צום לעמבערגער רב זענען אַמאָל געקומען אַ שווער מיט אַ איידעם אויף אַ דין-תורה. דער חתן האָט געמאָהנט דעם שווער די קעסט, וואָס ער האָט איהם צוגעזאָגט, כדי ער זאָל קענען זיצען און לערנען, און זאָל ווערען אַ בקי בש"ס. און יעצט איז ער חוזר. דער שווער האָט געטענה'ט: די משנה זאָגט דאָך, „טוב תורה עם דרך ארץ" (אבות פרק ששי). האָט דער רב געזאָגט צום שווער: אמת, עס איז טאַקע אַ בפירוש'ע משנה, אָבער עס איז גלייכער אַז דיין איידעם זאָל זיצען און לערנען און זיין בקי אין גאַנץ ש"ס, און די איינע משנה זאָל בלייבען ביי איהם שווער. איידער ער זאָל ריכטיג מאַכען בלויז די משנה, און דורך דעם זאָל בלייבען ביי איהם גאַנץ ש"ס שווער...

203

דער רבי פון לובלין, דער „חוזה", פלעגט ליעב האָבען צו רעדען מיט ר׳ הירשלי זדיטשובער ז"ל שאַרפע ווערטלעך. איינמאָל ווען ר׳ הירשלי האָט זיך געזעגענט מיט דעם „חוזה", האָט איהם ר׳ הירשלי געבעטען ער זאָל איהם באָרגען אויף די הוצאות – האָט ער איהם געבאָרגט. זאָגט צו איהם דער „חוזה": ר׳ הירשלי! איך האָב דיך געכאַפּט אין מיין האַנד אַריין. ווייל עס שטעהט דאָך, „עבד לוה לאיש מלוה" (משלי כ"ב). – האָט איהם ר׳ הירשלי געענטפערט: פערקעהרט, איך האָב אייך געכאַפּט. ווייל די חז"ל זאָגען, „הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו" (קידושין כ"ב)...

204

אין א שטאָדט איז אַמאָל געווען א „מסור", וואָס פלעגט האַלטען אין איין זאָגען „תהלים" און „תקון חצות". האָט דער רב געזאָגט: וואָס טויג מיר זיין זאָגען, „אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי" (קידושין כ"ח)...

205

צוויי מענטשען זענען אַמאָל געקומען אויף א דין-תורה צום „הפלאה". פרעגט דער גאון צו איין בעל-הבית, צי ער קען זאָגען א „הן" (א הן-צדק), אַז דער אמת איז מיט איהם. האָט ער געענטפערט: אַז איך קען זאָגען אַפילו הונדערט מאָל „הן". דער גאון האָט אָבער דערקענט, אַז ער וויל זאָגען א ליגענד. האָט ער געמאַכט א „פשרה". האָבען די מענטשען וואָס זענען דאָר-טען געווען געפרעגט דעם גאון: פאַרוואָס האָט איהר געמאַכט א פשרה, בשעת דער בע"ד וויל זאָגען א סך מאָל „הן". האָט דער גאון געענטפערט: רש"י זאָגט אין חומש אויף „הין" אַז א „הין" איז צוועלף לוגין (ליגענד) איז דאָך א קל-וחומר, אַז אין איין „הן" שטעקט צוועלף לוגען, טאָ וויפיל ליגענד שטעקט שוין אין א סך מאָל „הן"...

206

ווען דער „נודע ביהודה" איז געוואָרען רב אין פראָג איז דער דעמאָלס-דיגער גאון ר׳ זרח איידליץ נישט געווען מיט איהם בשלום. און דאָרט איז דעמאָלסט געווען א דיין, ער האָט געהייסען ר׳ ברוך. האָט דער ר׳

ברוך דיין נאָך געזאָגט ר׳ זרח׳ן אַ חידוש פון „נודע ביהודה״, צוזאָגענדיג דערביי, אַז דער „נודע ביהודה״ האָט מכוין געווען צום „אמת״. — רופט זיך אָן ר׳ זרח צו די אָנוועזענדע: זעהט נאָר! „על שמועות רעות [„שמועות״ איז דער טייטש „הלכות״] אומר ברוך דיין [זאָגט ברוך דיין] אמת״ (ברכות נ״ד), אַז דאָס איז אמת; ד׳יתכן?!...

207

א תלמיד פון חתם־סופר האָט אַמאָל געמאַכט אַ סעודה פאַר אַלע תלמידים. — צווישען זיי האָט זיך אויך געפינען דער גאון „מהר״ם שי״ק״ ז״ל; ווען דער עולם איז זיך שוין צוזאַמען געקומען, האָט זיך געמאַכט אַ שאלה אויף דעם פלייש, איז דער בעל־הסעודה געווען זעהר מרה־שחורה׳דיג, ווייל ער האָט נישט געוואוסט וואָס ער זאָל זיי אַצינד געבען צו עסען; רופט זיך אָן דער „מהר״ם שי״ק״: עס שטעהט, „ועשה [דו זאָלסט מאַכען] למען אוהביך [פאַר דיינע גוטע פריינד] שוכני עפר״ [קאַרטאָפּלעס וואָס ליגען אין דער ערד]. האָבען אַלע מסכים געווען צו עסען בלויז קאַרטאָפּלעס...

208

דער „לבושי שרד״ איז געווען רב אין „סאַראָקע״. די שטאָדט־מענטשען זענען געווען זעהר שלעכטע. איז געבליבען ביי דעם גאון במוסכם, אַז ער זאָל אַוועק פון די שטאָדט. ווען ער איז אַוועק, זענען אַלע איהם געגאַנגען באַגלייטען. ווען אַלע זענען שוין געווען אונטער די שטאָדט, דרייט זיך דער גאון אויס מיט׳ן פנים צו דער שטאָדט און הייבט אָן צוליבען די שטאָדט. האָבען זיי איהם געפרעגט: פאַרוואָס האָט איהר פריהער געהאַט „תרעומות״ אויף די שטאָדט? — האָט ער געענטפערט: דעם גאַנצען פאַרדראָס האָב איך דאָך נאָר געהאַט אויף אייך, וואָס איהר האָט מיך מצער געווען. דאָס איז אַלץ געווען ווען איהר זענט געווען אין שטאָדט, אָבער אַצינד, אַז איהר אַלע זענט אונטער די שטאָדט — פיהרט אויס דער גאון — ווי גוט און ווי שיין ביסטו טייערע שטאָדט סאַראָקע...

209

ד״ר אייזעלע איז אַמאָל געקומען ערב פסח צו אַ קאַרגען גביר נאָך מעות חטים. האָט דער גביר נישט געוואָלט געבען. דערביי האָט זיך דער

גביר גערייניגט די קעשענעס פון חמץ. — רופט זיך ר׳ אייזעלע אָן: איהר דאַרפט נישט רייניקען די קעשענעס, ווייל איהר זענט דאָך נאָר אַ יוד ביז צו די קעשענע – קומט דאָך אויס, אַז די קעשענע איז אַ „חור שבין יהודי לעכו״ם״ (פסחים ח׳), דאַרף מען דאָך נישט קיין בדיקה...

210

אַ מחבר וואָס ער האָט געהאַט „סמיכה״ פון דעם שטעדטעל „דאַלנע״ איז געקומען מיט זיין חיבור צו ר׳ אייזעל סלאָנימער נאָך אַ הסכמה. ר׳ אייזעל האָט אַדורך געקוקט דאָס ספר – זאָגט ער צום מחבר: איהר זענט טאַקע אַ „סמוך״, אָבער „אינו נראה״ [עס געפעלט מיר נישט]; ווייל די גמרא זאָגט „סמוך ואינו נראה, זה היושב בעמק״ (מגילה ג׳), און דו זיצט דאָך אין „דאַלנע״ (עמק)...

211

אַ גאון איז אַמאָל איינגעשטאַנען ביי ר׳ נתנאל ראָטשילד אין שטוב. פרעגט ער דעם גאון: רבי! זאָגט מיר צי ביי מיר אין שטוב פיהרט זיך על פי רוח התורה.– זאָגט ער איהם: – ניין – ווייל אין די תורה שטעהט, „ורם לבביך ושכחת כו׳״, און ביי אייך איז דאָך נישט אַזוי...

212

ר׳ אייזעלע סלאָנימער פלעגט זאָגען: וואָס איז די מעשה, וואָס די נגידים גיבען אַ נדבה אַ קאַליקע, און קיין למדן גיבען זיי נישט! – ווייל פאַר אַ קאַליקע האָבען זיי מורא, אויב זיי וועלען נישט געבען קיין נדבה, קענען זיי אפשר אויך ווערען אַזוי, אָבער קיין למדן זענען זיי שוין פאַרזאָרגט, אַז זיי וועלען נישט ווערען...

213

אַמאָל איז ר׳ אייזעלע אַריין צו אַ גביר, אַ פרומען, נאָר זייער אַ קאַרגער. ווי דער גביר האָט דערזעהען פון דערוויטענ׳ס ר׳ אייזעלען האָט ער זיך בעהאַלט׳ן אונטער דעם אויווען. אויף דעם טיש איז געלעגען אָפען אַ מוסר-

ספר אויפגעמישט „שער הענוה". – רופט זיך אָב ר' אייזעלע: ער האָט בעסער געדאַרפט לערנען „שער הגאוה", וואָלט ער זיך נישט געמאַכט אַזוי נידעריג...

214

אנ'אַפיקורוס איז אַריין געקומען צו דעם לעמבערגער רב. דער אַפיקורוס איז שוין אַלט געוועזן אַ נייִנציגער. – רופט זיך אָן דער גאון צו איהם: די חז"ל זאָגען, „כל איסורים שבתורה בטל בששים" (פסחים ל'), (ווען דער מענטש ווערט זעכציג יאָהר – ווערען זיי בטל, און ער וואַרפט זיי אַוועק); אבל מין במינו (אַ מין און אַ אַפיקורוס), אַפילו באלף לא בטל (אַפילו ער זאָל אַלט זיין טויזענד יאָהר וואַרפט ער דאָס נישט אַוועק...

215

דער דובנער מגיד איז אַמאָל געקומען צו אַ גביר נאָך אַ נדבה. האָט ער נישט געוואָלט געבען. – זאָגט ער צו איהם: „לא תקפוץ את ידך", פאַרמאַך נישט דיין האַנד פון צו געבען אַ נדבה, „כי פתוח תפתח את ידך", דערמאַן זיך, אַז דו וועסט אַמאָל עפענען די האַנד פאַר'ן טויט און דו וועסט גאָרנישט מיטנעמען...

216

ווען דער „אבני נזר" איז געוועזן אין קאָצק פסח צום סדר. – האָט דער קאָצקער רבי ז"ל נישט געגעבען קיין מרור. – האָט דער „אבני נזר" זיך אָנגערופען: די גמרא קלערט, צי מרור דאורייתא צי דרבנן, איז דאָך אַ ראי', אַז ס'איז דאורייתא, ווייל די רבנן געבען דאָך נישט קיין מרור.

דריטער העפט

217

א „משכיל" האָט געפרעגט דעם בריסקער רב, ר' יאָשע בער ז"ל, פאַרוואָס געפינט זיך אין אייערע ספרים וואָס איהר האָט מחבר געוועזן, בלויז „חומרות", נישט קיין „קולות"? — האָט דער גאון געענטפערט — אין 7 דינים האָב איך מיקל געוועזן. 1) אַז מען מעג דאַווענען „מעריב" נאָך „חצות", (זעה רבינו יונה ברכות) 2) אַז יעדער מעג לייגען רבינו תם'ס תפילין, נישט בלויז גרויסע יראי שמים, (זעה אין ברכי יוסף פון חיד"א) 3) אַז יוצר זאָגען אין מיטען דאַווענען איז נישט קיין „הפסק", 4) מען מעג פאַסטען אום ראש השנה (זעה אין ת' שאגת ארי'), 5) אַז מען פערגעסט איין טאָג צו ציילען ספירה, זאָל מען ווייטער ציילען מיט אַ ברכה (זעה או"ח), 6) אַז מען מעג לערנען ערב תשעה באב וואָס איז געפאַלען אין שבת (זעה או"ח 7), אַז מען מעג פאַסטען 2 טאָג יום כפור, צוליעב ספיקא דיומא... (זעה ירושלמי חלה, און ירושלמי ר"ה פ"א).

218

דער „חי' הרי"ם" פלעגט זאָגען, דער טעם פון זאָגען „לחיים" ווען מען טריגקט אַ כוס וויין, ווייל די חז"ל זאָגען היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין, כדי שתיטרף דעתו", (סנהדרין מ"ג.) אויך זאָגען די חז"ל, אַז אַ „אָבל" האָט מען געגעבן צו טרינקען וויין כדי צו טרייסטען, (סנהדרין ע' כתובות ח'). דעריבער זאָגט מען „לחיים" אַז דער כוס זאָל זיין צום לעבען נישט אַזוי ווי יענער כוס... מיט דעם האָט דער „נצי"ב ז"ל, פון וואָלאָזין פערענטפערט דעם מאמר חז"ל „חמרא וחיי לפום רבנן. חיי וחמרי לפום רבנן, ולפום תלמידיהון", (שבת ס"ג:) מיט דעם לשון האָט מען זיך געוואונשען, וואָס איז דער מיינונג „חמרא וחיי" נאָכהער „חיי וחמרא". אויך "לפום רבנן" „ולפום תלמידיהון". ? נאָר פריהער זאָגט מען חמרא נאָכהער זאָל זיין „חיי" נישט אַזוי ווי אַ „יוצא ליהרג" וואָס נאָך דעם טריגקען איז „מיתה" נישט קיין „חיים" נאָכהער

זאָגט מען „חיי וחמרא" נישט אַזוי ווי אַ אבל וואָס מ'גיט דעם „חמרא" נאָכ'ן „מיתה" און די חז"ל זאָגען אין מסכת דרך ארץ, אַז אַ רבי מיט תלמידים זעצען זיך עסען זאָל דער רב, פריהער מאַכען די ברכה און אַלע ענטפערען אָמן. קומט אויס, אַז דער רבי וואָס מאַכט די ברכה דאַרף פריהער פאַרזיכען פון ווין נאָכהער זאָגען לחיים, כדי עס זאָל נישט זיין קיין הפסק דאָס איז די מיינונג, „חמרא" פריהער טרינקען נאָכהער זאָגען לחיים. דאָס איז אַלץ „לפום רבנן" פאַר דעם רבי'ן אָבער די תלמידים קענען פריהער זאָגען לחיים ווייל זיי האָבען דאָך קיין ברכה נישט געמאַכט· איז טאַקע „חיי" פריהער נאָכהער „חמרא" „לפום תלמידיהון..."

219

ר' שלמה'לע אַלטער ז"ל אַ ברידער פון דעם „שפת אמת" ז"ל, האָט אַ מאָל געבערענגט „שלח מנות" פון שפת אמת צום „חי' הרים" ז"ל, האָט דער חי' הרי"ם ז"ל געזאָגט צו איהם — מ'פיהרט זיך דאָך אַז מען גיט דעם „שליח" פאַר דעם וועג. איך וועל דיר געבען פאַר'ן וועג, דעם טעם פאַרוואָס מ'גיט פאַר'ן וועג, ווייל פורים איז דאָך אַ זכר אויף „מחיית עמלק" וואָס אויף איהם שט"ט אין פסוק „אשר קרך בדרך" דעריבער געט מען פאַר'ן „דרך"...

220

דער גאון ר' יצחק סג"ל ז"ל זייענדיג רב אין „דוקלא" איז ער געווען אַ אָרימאַן געלעבט בצמצום. נאָכהער ווערענדיג רב אין פרעסבורג, כאָטש ער האָט געהאַט אַ גרויסע פּענסיע, דאָך האָט ער אויך געלעבט בצמצום אַזוי ווי אין דוקלאַ, — האָט די רביצען זיך אָנגעגרוסען צו איהם — דו ביזט מקיים דעם מאמר חז"ל, „אי חקלאי מלכא ליזוזי „דוקלא" מצוארי' לא נחית" (מגילה ז') ד"ה אַז אַ דאָרפסמאַן אַפילו ווען ער זאָל ווערען אַ מלך, וועט ער דעם „דוקלא" (קויש) פון זיין האַלז נישט אַראָפּנעמען — דו פיהרסט זיך נאָך אַזוי ווי אין דוקלא...

221

דער גאון ר' יהושע'לע דזיקובער ז"ל האָט געזאָגט, דעם טעם וואָס מ'גיט אַ רבי'ן אַ פדיון. ווייל די חז"ל זאָגען „אין הקב"ה נותן משלו כלום אלא נוטל מזה ונותן לזה" (מדרש במדבר פכ"ב ה') קומט דאָך אויס אַז דער צדיק בעהט פאַר איינעם פרנסה, איז ער דאָך אַ „חב

לאחרים" ער שאָדענט דערמיט אַ צווייטען. און דער דין איז „התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה". (בבא מציעא ח') קומט דאָך אויס אַז דער צדיק קען נישט ווערען קיין שליח, דעריבער גיט מען אַ פדיון, הייסט ער אַ „שליח בשכר" און די פוסקים זאָגען אַז אַ שליח וואָס נעמט שכר קען כאַפּען, אַפילו ווען ער שאָדענט אַנדערע...

222

אַ מחבר איז געקומען צום גאון ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל נעמען אַ הסכמה אויף אַ קבלה ספר, עס איז געווען פרייטאָג פאַר נאַכט, זאָגט דער גאון צו איהם, איצט איז שוין שפּעט, לאָמיר ביידע גיין דאַוונען, נאָך שבת וועל איך זעהן דעם חיבור, קומענדיג אין בית-המדרש האָט דער גאון מכבד געווען דעם מחבר, אַז ער זאָל דאַוונען פאַר'ן עמוד, דער מחבר האָט זיך כסדר טועה געווען צוליעב אימתא דציבורא. נאָכ'ן דאַוונען פרעגט איהם דער מחבר, ווי פאַלט איהר אויס מיך מכבד צו זיין מיט'ן דאַוונען, איך בין נישט קיין בעל-תפלה — האָט דער גאון געענטפערט — איהר האָט געוואָלט פון מיר אַ הסכמה אויף קבלה, וועלכעס איך קען זיך נישט דערויף, דעריבער האָב איך אייך מכבד געווען מיט'ן דאַוונען. איך זאָל פון דעם וויסען צו איהר זענט טאַקע אַ „מקובל" צו נישט. ווייל די חז"ל זאָגען, אַז ווען ר' חנינא בן דוסא האָט מתפלל געווען אויף אַ חולה, האָט ער געזאָגט אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא „מקובל" ואם לאו יודע אני שהוא „מטורף"... (ברכות ל"ד:)

223

צום „ישמח ישראל" אלעקסאַנדער רבי ז"ל, איז געקומען איינער אויף שבת. ער איז געווען אַ קנאַפּער ירא שמים, האָט איהם דער רבי מכבד געווען ער זאָל דאַוונען פאַר'ן עמוד, האָט ער זיך אָבער כסדר טועה געווען. ווייל ער האָט געהאַט אימתא דציבורא. — זאָגט צו איהם דער ישמח ישראל — דאַוונען פאַר'ן אייבערשטען וועגען, וועסט דו זיך נישט טועה זיין, ווייל פאַר איהם האָסטו דאָך קיין מורא נישט...

224

דער גאון ר' צדוק הכהן ז"ל פון לובלין. ווען ער האָט חתונה געהאַט מיט'ן צווייטען ווייב, (זי איז געווען דעם יוד הקדוש'ס אַן אייניקעל),

האָט ער געזאָגט פאַר די חופה׳ — דער קאָצקער רבי ז״ל ביי דעם זיווג שני האָט געזאָגט צום חי׳ הרי״ם פאַר די חופה, די חז״ל זאָגען: „המקדש את האשה על מנת שאני צדיק ונמצא רשע מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו״ (קידושין מ״ח), אָבער ווי איז אַז ער איז מקדש אויף דעם תנאי אַז איך בין א „רבי״ און צום סוף איז ער נישט קיין רבי, דאַרף דאָך די קדושין נישט טויגן? האָט דער חי׳ הרי״ם געענטפערט — דאָס שאַט נישט. ווייל זי האַלט דאָך נאָר אייך פאַר אַ רבי ווייל דער עולם חסידים האַלטען אייך פאַר אַ „רבי״ און זיי וועלען דאָך אייך שטענדיג האַלטען פאַר אַ רבי׳ן, אפילו ווען איהר האַלט אייך נישט פאַר קיין רבי. דאָס איז נאָר געווען ביי דעם קאָצקער רבי׳ן ז״ל, — האָט ר׳ צדוק פערציגדיגט — וואָס די גאַנצע וועלט האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ רבי, און איז באמת געווען אַ רבי, אָבער מיך האַלטען זיי דאָך נישט פאַר קיין רבי, בעט איך אייך אַז איהר זאָלט איהר דאָס מודיע זיין פאַר די חופה, אַז איך בין נישט קיין רבי, כדי עס זאָל נישט זיין קיין חשש אויף די קדושין...

225

דער „תפארת שלמה״ ראַדאָמסקער רבי ז״ל האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל, אַז די חסידים קומען צו איהם און זיי זענען איהם מבטל פון לערנען. האָט ר׳ יחזקאל׳ע געענטפערט — די חז״ל זאָגען דאָך „איזהו חסיד שוטה, הרואה אשה טובעת בנהר ואינה מצילה, הרואה תינוק טובע בנהר ואומר לכשאחלוץ תפליי״ (ירושלמי סוטה פ״ג ה״ד) כאָטש ער איז דאָך מכוון לשם שמים ער זאָל נישט האָבען קיין הרהור חטא, אָדער ער זאָל לייגען תפילין, דאָך הייסט ער אַ חסיד שוטה, זעהען מיר, אַז צוראַטעווען אַ יוד איז מען מחויב, כאָטש עס קען אַרויסקומען אַ שאָדען פאַר זיך...

226

ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל פלעגט זאָגען, אַז אַ יוד איז אַזוי ווי אַ מצה טייגעל, כל זמן מען וועלגערט עס איז עס יום־טובדיג. אָבער אַז מען הערט עס אויף צו וועלגערען ווערט עס חמצ׳דיג.

227

צום „תפארת שלמה״ ז״ל איז געקומען אַ באַוואוסטער „מסור פון ראַ־דאָמסק איהם מכבד זיין מיט אַ „סנדקאות״, זאָגט צו איהם דער

תפארת שלמה — עבירות טהוסטו אליין, און מיט מצוות ביזטו מיך מכבד? פרעגט איהם דער מסור — אויב דער רבי וועט נישט זיין אויפ'ן ברית, וועל איך דאך מבייש ווערען, וועט דאך דער רבי האבען אן עבירה? — האט ער איהם געענטפערט — דו, מעגסט טהון גרויסע עבירות, און מיר פערגינסטו נישט קיין קליינע עבירה אויך?...

228

איינער האט געפרעגט דעם „תפארת שלמה" אויף א שידוך פאר זיין זוהן וואס מ'האט איהם געשדכנ'ט מיט א מחותן פון אויסלאנד: האט ער נישט מסכים געווען. פרעגט איהם דער מענטש, אפשר איז דאס א זיווג וואס מען האט אויסגערופען „בת פלוני לפלוני" (סוטה ב') — האט דער ראדאמסקער רבי געענטפערט — ווי אזוי האט דער מלאך געקענט אויסרופען אז דו זאלסט טהון דעם שידוך פון אויסלאנד „דער מלאך הייסט דאך אז דו האסט נישט אויף הוצאות...

229

א חסיד האט געפרעגט דער „תפארת שלמה" ז"ל אויף א שידוך פאר זיין זוהן וואס מ'האט איהם געשדכנ'ט מיט א „בת-יחידה" — האט ער נישט מסכים געווען, ווייל אז איינער קומט אויף די עלטער, אויב ער האט אסאך קינדער, איז ער אמאל ביי דעם זוהן, אמאל ביי דעם זוהן. אבער אז דיין מחותן האט נאר א בת יחידה, וועט ער דאך אויף די עלטער נישט האבען ביי וועמען צו זיין נאר ביי די „בת יחידה" און די חז"ל זאגען דאך, „סבא בביתא פאחא בביתא" (ערכין י"ט). ד. ה., א אלטער מאן אין א שטוב איז פאר די שטוב-מענשען א טרחה...

230

כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין (ברכות ח'), האט דער קאזשעניצער מגיד ז"ל געטייטשט, פאר דעם, וואס דער הימעל האט מורא פאר איהם. דאס הייסט פאר א צדיק, וואס „הקב"ה גוזר גזירות וצדיק מבטלה" (מו"ק ט"ז: שבת ס"ג, ב"מ פ"ה, והקדמת הזוהר י') „דבריו נשמעים" אפילו אונטען אויף די וועלט — כאטש עס זענען דא רשעים — ווערען זיינע רייד געהערט...

231

א גאון האָט אַמאָל געזעהען אין שול ווי 2 מענטשן קריגען זיך צוליעב אַ קדיש זאָגען, רופט זיך אָן דער גאון — איצט איז מיר רעכטיג געוואָרען וואָס עשו האָט געזאָגט „יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב"ז ער האָט אַזוי געזאָגט, אַז דער טאַטע וועט שטאַרבען, און מירביידע וועלען דאַרפען זאָגען קדיש, וועל איך איהם קענען געבען אַ טויט קלאַפּ, און איך וועל נאָך בלייבען ביי מענטשן אַ צדיק...

232

א גאון האָט געטייטשט „אדם ובהמה תושיע ד'" אַז אַ מענטש מיט אַ מענטש קריגען זיך אָדער אַ בהמה מיט אַ בהמה, קענען זיי נאָך אדורכקומען צווישען זיך, אָבער אַ אדם מיט אַ בהמה קריגען זיך, זאָל שוין דער הימעל זיי העלפען...

233

א קאַרגער נגיר האָט געפרעגט דעם דובנער מגיד ז"ל, רבי! צו וועל איך עסען פון לויתן? — האָט ער געענטפערט — אַז איהר גיט נישט קיין צדקה, וועט איהר דאָך אויף יענער וועלט מיטנעמען אַ קדחת, און צו קיין קדחת טאָר מען קיין פיש נישט עסען...

234

די בעלי בתים פון טיקטין האָבען געוואָלט אויפנעמען ר' אייזלען ז"ל פאַר אַ רב, האָט ער נישט געוואָלט, צוליעב די קליינע פענסיע, האָבען די בעלי בתים איהם געזאָגט, רבי! ביי אונז איז דאָך זער ביליג פיש, האָט ער געענטפערט — אַז איהר גיט מיר פענסיע אַ קדחת און צו אַ קדחת טאָר מען קיין פיש נישט עסען...

235

מ'האָט געפרעגט דעם גאון ר' ישעי' פיק ז"ל, ווי געפינט זיך דער מאמר „מכה אשר לא כתובה, זו מיתת צדיקים", האָט ער געענטפערט— דאָס אַליין איז אַ מכה אשר לא כתובה, ווייל עס שטייט נישט אין ערגעץ דער מאמר...

236

דער „מחנה לוי" ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט אין פורים, אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען, אַז המן'ס טאָכטער האָט אַרויפגעגאָסען אויף זיין קאָפּ אַ כלי מיט אומריינקייט, (מגילה ט"ז) אַז עס איז אויסגעהאַלטען על פּי דין. ווייל די חז"ל זאָגען, „המן מן התורה מניין שנאמר המן העץ" (חולין קל"ט:) און די חז"ל זאָגען עץ הדעת חטה היה (ברכות מ'.) און די מעשה פון המן איז דאָך געווען אין פּסח. (זעה: רש"י מגילה ט"ו), און דער דין איז „המוצא חמץ בפסח כופה עליו את הכלי" (פסחים ה')...

237

דער טשערנאָוויצער רבי ז"ל איז אַמאָל געקומען אויף יו"ט צו ר' הירשעלע זדיטשובער ז"ל. יו"ט ביי טאָג נאָכן טיש האָט ער געטרונקען משקה צוזאַמען מיט חסידים אין אכסניא, ווען די חסידים זענען געווען פריילעך האָבען זיי געהייסען דעם בעל אכסניא ברענגען ויין אויף דעם רב'ס קאָנטע אָהן די ידיעה פון רב, ווען ער האָט זיך דערוואוסט דערפון האָט ער זיך געבייזערט אויף דעם בעל אכסניא. נאָך יו"ט האָבען זיי די גאַנצע מעשה דערציילט דעם רבי'ן, אַז דער רב וויל נישט באַצאָלען. האָט דער רבי געפרעגט דעם רב, צו האָסטו געטרינקען, נאָכדעם ווי דו האָסטו שוין געוויסט אַז עס איז אויף דיין רעכנונג? האָט ער געענטפערט יאָ' — זאָגט דער רבי צו איהם, אויב אַזוי דאַרפסט דו באַצאָלען. ווייל עס איז אַ בפירוש'ע משנה „כל משקה שתחילתו באונס וסופו ברצון הרי זה בכי יותן" (מכשירין פ' א') דאַרפסט דו באַצאָלען...

238

דער גאון ר' הירשעלע הורוויטץ ז"ל פראַנקפורטער רב, האָט גערעדט אַ נגיד אַז ער זאָל אַהיים נעמען אויף שבת אַ אורח אַ תלמיד חכם, דער נגיד האָט איהם אָבגעזאָגט, פערענטפערענדיג זיך, אַז ער האָט שוין אַ סך צדקה פושקעס- רופט זיך אָן דער רב צו איהם — די משנה זאָגט: „מפנין ד' וה' קופות מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש" (שבת קכ"ו) און דו ווילסט גאָר מאַכען פערקעהרט מפנה זיין דעם אורח, וואָס ער איז אויך אַ תלמיד חכם, צוליעב די קופות (פושקעס)...

239

אַ רב האָט געהאַט אַ שלעכט ווייב נאָר אַ פרומע, ווען ער האָט געוואָלט עסען האָט זי געזאָגט תהלים. — רופט זיך אַמאָל אָן דער רב, — איצט פערשטיי איך די גמרא, „זכה עזר לא זכה כנגדו" (יבמות ס"ג) אַז ער איז זוכה צו אַ גוט ווייב, איז זי אַ עזר. אַז ער דאַוונט קאָכט זי איהם דערוויי"ל דאָס עסען. אָבער לא זכה איז „כנגדו" אַז ער דאַוונט אין דעם ווינקעל, שטייט זי אַנטקעגען איהם אין אַנדערען ווינקעל און דאַוונט אויך...

240

אַ רב האָט גענומען זווג שני אַ שלעכט ווייב. ווען ער האָט געדאַוונט האָט זי אויך געדאַוונט און נישט צוגעגרייט דאָס עסען. — האָט ער אַמאָל געזאָגט — איצט פערשטיי איך די גמרא, „זיווג שני לפי מעשיו" (סוטה ב') וואָס ער טהוט, טהוט זי אויך נאָך, ער דאַוונט, דאַוונט זי אויך...

241

דעם טעם וואָס מ'כאַפּט די מוציא פון חתן — האָט ר' עקיבא איגער ז"ל געזאָגט — ווייל די חז"ל זאָגען: „מצא או מוציא", (ברכות ח') כאַפּט מען צו די „מוציא" אַז עס זאָל נישט זיין „ומוציא אני מר ממות את האשה" נאָר „מצא אשה מצא טוב"...

242

„כי דור תהפוכות המה" (האזינו) — האָט אַ גאון געטייטשט: אַז אַ פאָטער שיקט דעם זוהן פרייטאָג צו נאַכט'ס נאָך וויין אין קעלער אַריין, גיט ער דעם קריסט דאָס ליכט, און דעם זון הייסט ער ברענגען דעם וויין, און דער זון טהוט פערקעהרט, ער טראָגט די ליכט און דעם קריסט גיט ער דעם וויין, איז עס דאָך יין נסך...

243

ר' הירשלי זדיטשובער ז"ל איז אַמאָל איינגעשטאַנען ביי אַ גביר אין לעמבערג, האָט ער געזעהן אַז אויפ'ן שפיגעל שטעהען גאָלדענע כלים,

כדי עס זאָלען זיך אָבשפיגלען די כלים, עס זאָל זיך דוכטן אַז עס איז דאָ טאָפּעלט. — רופט זיך אָן ר׳ הירשלי ז״ל — איצט איז מיר פאַרענטפערט געוואָרען די וועלט׳ס קשיא אויפ׳ן מאמר חז״ל. „אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, מי שיש לו מנה רוצה מאתיים״ (קהלת רבה פ״א י״ג ופ״ג י׳.) אויב אַז ער וויל טאָפּעלט, האָט ער דאָך יאָ אַ העלפט פון דער תאווה? נאָר איצט איז ריכטיג, ווייל דו באַגערסט טאָפּעלט פון דעם אָבגעשפּיגעלטען אויך. און באמת האָסטו נישט מער ווי אַ פערטעל פון דיין תאווה...

244

ארב האָט געהייסען אויסקריצען אויף די מצבה פון אַ מסור דעם טיטול „שבק חיים לכל חי״ — האָט מען אים געפרעגט היתכן? — האָט ער געענטפערט — וואָס פאַרשטייט איר נישט, ביי זיין לעבען האָט ער דאָך קיינעם נישט געלאָזט לעבען. איצט אָבער „שבק חיים לכל חי״ וועט ער שוין לאָזען אַלעמען לעבען...

245

א קאָרגער גביר, וואָס האָט קיינמאָל נישט געוואָלט געבען אַ גראָשען צדקה, האָט זיך געריהמט פאַר דעם רב פון שטאָדט, אַז ער איז דעם מגן אברהם׳ס אַ אייניקעל, האָט איהם דער רב געזאָגט — אָהן דעם „מחצית השקל״ (דער בעריהמטער פירוש אויפ׳ן מגן אברהם) קען מען נישט דעם מגן אברהם...

246

ווען ס׳איז געווען די מחלוקת פון ווילנער גאון מיט׳ן רב, וועגען חסידים, האָט אַ מתנגד פערמסר׳ט פאַר׳ן רב אויף איינעם פון די חסידים אַז ער האָט געטוען אַ מיאוסע עבירה, — האָט דער רב געענטפערט — גלייב מיר אַז ער האָט נישט געטוען די עבירה צוליעב חסידות...

247

ר׳ ישעי׳לע פראַגער ז״ל האָט געזאָגט פשט אין די גמרא (סוטה מ״ט) „בעוקבא דמשיחא הגפן תתן פרי׳ והיין יהי׳ ביוקר״ אייגענטליך, אַז

עס וועט זיין אַסך וויינטרויבען, וועט דאָך זיין ווין בילינ? נאָר דער תירוץ איז, ווייל די חז״ל זאָגען: „בעוקבתא דמשיחא הוצפא יסגא״ (סנהדרין צ״ז) וועלען זיך אַלע האַלטען פאַר „תלמידי חכמים״ און די חז״ל זאָגען „הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין״ (יומא ע״א) וועט דאָך אויסגעלען ווין...

248

ווען ר׳ אבא מנקר פון לעמבערג איז נפטר געוואָרען, האָט דער רב איהם מספיד געווען: „אבא מת וכלבים של בית אבא רעבים״ (שבת ל׳) ווען ר׳ אבא האָט געלעבט, זענען די הונט געווען זאַט, ווייל ער איז געווען נזהר אין כשרות, האָט ער די טרפות געגעבען די הינט, אַזוי ווי די תורה זאָגט: „לכלב תשליכון אותו״. אָבער איצט אַז ער איז געשטאָרבען בלייבען דאָך די הונט הונגעריג. הייל אַנדערע וועלען אויפעסען זייערס״...

249

ווען עס איז נפטר געוואָרען דער גאון ר׳ ראובן דענענבורגער ז״ל, האָט דער רב איהם מספיד געווען: „אלו זכינו היינו קוראים יחי ראובן ואל ימות, עכשיו שלא זכינו אנו קוראים: וישב ראובן אל הבור״

250

„הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל״ (זהר נשא קל״ד, ותיקוני זוהר תיקון ס״ט, ותיקון ע׳). אייגענטליך, פאַרוואָס דאַרף אַ „ספר תורה״ צו האָבען מזל? זאָגט דערויף דער „מהרם שיף״ ווייל די חז״ל זאָגען „המוציא מציאה יקנה ספר תורה״ (עירובין ס״ד) קומט אויס אַז מען דאַרף שרייבען אַ ספר תורה, דאַרף מען פריהער געפונען אַ מציאה...

251

„אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת זה״ (קהלת ז׳) זאָגט דער „מהרם שיף״ ווייל די חז״ל זאָגען „זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת״ (סוף קינים) קומט אויס, אַז דער וואָס זאָגט אַז די פריהערדיגע טעג זענען בעסער, איז דאָס נישט מחמת חכמה, ווייל ביי די חכמים איז פערקעהרט...

252

דער אַסטראָוועער רב ז"ל צוזעהענדיג אין אַמעריקא דעם שלעכטען מצב אין ענין כשרות, האָט ער אין אַ שמועס געזאָגט: איצט איז ריכטיג דאָס וואָס מען זאָגט: „אבינו מלכנו כתבינו בספר פרנסה יכלכלה", וואָס הייסט „כלכלה" נאָר עס קען אַמאָל זיין אַז איינער האָט פרנסה נאָר ער האָט נישט וואָס צו קויפען, ווייל אַלעס איז טריף, דעריבער בעהט מען אַז עס זאָל אויך זיין „כלכלה", מען זאָל געפינען וואָס צו עסען בכשרות...

253

אַ פרייער האָט געפרעגט אַ גאון, מען זאָגט אין „הודו" „כי כל אלהי העמים אלילים" (כאן צריך להפסיק) און נאָכהער „וד' שמים עשה" פאַר וועמען שטייט דער כאן צריך להפסיק? אַזעלכער וואָס ווייסט נישט „פירוש המלות" וועט דאָך „כאן צריך להפסיק" אויך נישט פערשטעהן. און אַזעלכער וואָס ווייסט פירוש המלות, וועט דאָך אַליין אויך מפסיק זיין. האָט דער גאון געענטפערט — דאָס איז טאַקי פאַר די, וועלכע פער־שטעהען נישט, וועלען זיי דעם כאן צריך להפסיק אויך זאָגען, וועט שוין ממילא זיין אַ הפסק...

254

דער „קצות החושן" פלעגט ראש חודש ניסן הייסען אויפקלעבען מודעות אין בית המדרש, אין וועלכע סוגיא ער וועט האַלטען אַ דרשה אין שבת הגדול, כדי דער עולם זאָל דערווייל אַדורכלערנען גוט די סוגיא, דאָרטען איז געווען אַ רעפאָרם ראַבינער, וואָס פלעגט קלעבען די מודעות ערב שבת הגדול, נישט פריהער. — האָט דער גאון דעריבער געזאָגט: עס איז אַ בפירושע הגדה, „יכול מראש חודש", ד"ה; אַז דער רב יכול'ט, ער קען דרשנ'ען, איז ער מודיע פון ראש חודש אָן, ער האָט נישט קיין מורא אַז דער עולם אַדורכלערנענדיק פריהער די סוגיא, וועלען איהם באַשיטען מיט קשיות, ווייל ער איז זיכער, אַז ער וועט זיך קענען אַ עצה געבען אַנטקעגען זיי. אָבער „תלמוד לומר" אַז ער לערנט זיך צו זאָגען אַ דרשה, איז נאָר ביום ההוא" מוז ער קלעבען די מודעות אין זעלבען טאָג דער עולם זאָל זיך נישט צוגרייטען...

255

פאַר וואָס איז אַ חזן אַ נאַר? ווייל עס שטייט ביי דוד המלך „יודע נגן" און דאָך „ונבון דבר"... נאָך אַ טעם, האָט אַ גאון געזאָגט: ווייל

דער דין איז ,,המשלח ביד חרש שוטה וקטן, המשלח חייב'' (ב''ק ט'') און די חז''ל זאָגען: ,,שליח ציבור שטעה סימן רע לשולחיו'' (ברכות ל''ד.) איז דאָך אַ ראיה אַז ער איז אַ נאַר, ווייל קיין קטן אין אַ חרש איז ער דאָך נישט... נאָך אַ טעם, ווייל עס שטייט: ,,אין חכמה כו' לנגד ד' '', ביים ,,שויתי ד' לנגדי תמיד'' איז נישטאָ קיין חכמה... נאָך אַ טעם זאָגט די וועלט; ווייל דער עולם הניגון איז ביים עולם התשובה, און ס'רוב חזנים זענען נישט קיין יראי שמים, דערפאַר איז ער אַ נאַר, ווייל אַז דו שטייסט שוין ביים עולם התשובה, טהו זשע תשובה אויך...

256

צום רבי'ן ר' העשיל ז''ל איז אַמאָל אַריינגעקומען אַ עושר, אַ גרויסער עזות פנים — האָט איהם דער רבי געזאָגט: איצט איז מיר ריכטיג געוואָרען דער מאמר חז''ל ,,כסף מטהר ממזרים'' (קידושין ע''א) פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? נאָר די חז''ל זאָגען: אַז אַ עזות פנים איז אַ סימן ממזר (ב''מ פ''ג) אָבער אַז ער איז אַ עושר קען דאָך זיין אַז זיין חוצפה נעמט זיך פון ,,עשיר יענה עזות'' נישט פון ממזרות. קומט אויס אַז דאָס כסף איז איהם מטהר פון ,,חשש ממזר''...

257

אַ צדיק איז אַמאָל אַריינגעקומען אין אַ בית המדרש. האָט ער געזעהן ווי לומדים שפּאַרען זיך אין לערנען, נאָר ער האָט דערקענט, אַז עס איז ,,לקנטר'' נישט ,,לשם שמים'' — רופט ער זיך אָן: דאָס בית המדרש איז פיעל מיט תורה. — האָבען זיי געמיינט אַז ער רוהמט זיי אַזוי, — האָט ער זיי געזאָגט: עס שטייט אין זוהר ,,אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא'', מילא בלייבט דאָך, דאָס ביהמ''ד פיעל מיט תורה...

258

אין דער שטאָדט בערגסאַז (אונגאַרען) ווי דער ,,קול ארי', איז געווען רב. האָבען אַ חברה שוסטערס מיט שניידערס אויפגענומען אַ פרישען חזן געגען דעם רצון פון רב. — רופט זיך אָן דער רב. — איצט איז מיר ריכטיג, פאַר וואָס, ווען די יודען אין דעם מדבר האָבען געגלוסט צו ציבעלעס מיט פלייש נישט צום מן. פאַרוואָס האָבען זיי נישט פערלאַנגט קיין חזן אויך. דאָס האָבען זיי דאָך אויך נישט געהאַט פון דעם

מן. נאָר איצט אַז איך זעה, אַז דער עיקר אויפנעמער פון אַ חזן זענען די שוסטערס און שניידערס, דאָס איז דאָך דעמאָלט נישט געווען, ווייל די קליידער זענען דאָך נישט פערפוילט געוואָרען, און די פוס זענען נישט געשוואָלען געוואָרען, האָט מען דאָך קיין שוסטערס מיט שניידערס נישט בעדאַרפט, ממילא א'ז דאָך נישט געווען ווער עס זאָל פערלאַנגען אַ חזן...

259

אַ רב איז אַמאָל געקומען צו אַ גביר פון זיין שטאָדט נעמען אַ נדבה אויף אַ נויטיגע זאַך. — האָט דער גביר איהם געזאָגט: אַז ער גיט שוין געגוג „צדקה בסתר” — האָט איהם דער רב געזאָגט: פאַרוואָס אַז דו טהוסט אַ „עבירה בסתר” ווייס מען דערפון אין די גאַנצע שטאָדט, און פון דיין „צדקה בסתר” האָט נאָך קיינער נישט געהערט...

260

צו דעם „נודע ביהודה” איז אַמאָל געקומען איינער אין אַ ווינטער נאַכט פרעגען אַ שאלה, אין דרויסען איז געווען אַ גרויסע פראָסט, נאָר ביים „נודע ביהודה” איז געווען ליכטיג און וואַרעם. — פרעגט ער דעם „נודע ביהודה” — רבי! לויט ווי איך זעה, האָט איהר עולם הזה, ווערט איהר דאָך שוין געוויס קיין עולם הבא נישט האָבען, ווייל מ'גיט אייך אָב אויף דער וועלט. אָבער איך וואָס האָב נישט קיין עולם הזה, צו וועל איך כאָטש האָבען עולם הבא? — האָט איהם דער גאון געענטפערט: עס איז דאָך אַ קל וחומר, אַז איך וועל יאָ האָבען עולם הבא און דו נישט, מאידך אַז איך אַרבעט נאָר אויף עולם הבא, גיט מען מיר עולם הזה דאָס וואָס איך אַרבעט נישט, אויך, מכל-שכן „עולם הבא” וואָס איך אַרבעט דערויף, וועל איך דאָך אַודאי בעקומען. אָבער דו, מאידך אויף „עולם הזה” וואָס דו אַרבייטסט דערויף האָסטו נישט, מכל שכן, עולם הבא, וואָס דו אַרבייטס נישט דערויף וועסט דו דאָך אַודאי נישט האָבען...

261

ווען דער „שאגת ארי'” איז געוואָרען רב אין מיץ, האָט מען איהם געבערענגט דעם פנקס ער זאָל איינשרייבען אַ נייע תקנה, ווייל דער מנהג איז אַזוי געווען אין גאַנץ דייטשלאַנד. האָט ער איינגעשריבען די „עשרת הדברות”, האָט מען איהם געפרעגט: דאָס איז דאָך נישט קיין

נייעס, — האָט ער געענטפערט: איך זעה אַז די תקנות פון פנקס זענען איהר מעהר מקיים ווי די תורה, האָב איך דעם „עיקר הדת" איינגע־שריבען צווישען די תקנות, אפשר וועט איהר פון היינט אָן שוין מקיים זיין כאָטש די „עשרת הדברות"...

262

דער מחבר פון „ספר הברית" האָט אַרויסגעשיקט אַ פּראָסטען מענטש, ער זאָל אויספערקויפען די ספרים, דער שליח האָט זיך פאַר יעדען בערוהמט, אַז ער איז דער מחבר אַליין. איינמאָל אַריינקומענדיג צו אַ קלוגען גביר, האָט ער מיט איהם אָנגעהויבען שמועסען אין „חכמת הטבע", האָט ער געזעהען אַז ער האָט זיך בלויז געַרוהמט, רופט זיך אָן דעל גביר צו איהם, איך זעה אַז דו ביסט גאָר דער סנדק, נישט דער בעל הברית...

263

דער „קדושת לוי" ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט צו דעם גרעסטען בעל עבירה פון בערדיטשעוו: איך בין דיך מקנא, — פרעגט ער איהם פאַרוואָס? — ענטפערט איהר דער „קדושת לוי" — די חז"ל זאָגען; אַז איינער טהוט „תשובה מאהבה זדונות נעשו לו כזכיות" (יומא פ"ה) היינטזשע אַזאַ גרויסער בעל עבירה ווי דו, אַז דו וועסט טהוען תשובה, וועסטו דאָך האָבען מעהר מצוות ווי איך, דערפאַר בין איך דיך מקנא, דער „קדושת לוי" האָט געפּוּעלט ביי איהם ער זאָל תשובה טהון, זאָגענדיג צו איהם אויך דעם טייטש פון דעם מאמר חז"ל „במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (ברכות ל"ד) ווייל וואָס מער ער איז געווען אַ בעל עבירה האָט ער דאָך מעהר זכיות...

264

„במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (ברכות ל"ד) פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? — זאָגט דער בעל עקידה": אין „כי תצא" ווייל תשובה איז דאָך נאָר „באותו מקום ובאותו אשה" (יומא פ"ו) און דאָרט קען דאָך קיין צדיק נישט שטעהען...

265

איינער איז געקומען צום „ישועות יעקב" לעמבערגער רב ז"ל, נעמען „סמיכה". ער האָט איהם געפּרוּווט אין „יורה דעה" ער האָט אָבער נישט געיכול'ט, — רופט זיך אָן צו איהם דער גאון, אין אַ שמייכעל: דער „פּני יהושע" האָט בעסער געקענט די הוראה ווי דו. זאָגט צו איהם דער מענטש: „יפתח בדורו כשמואל בדורו" (ר"ה כ"ה.) — זאָגט צו איהם דער גאון: „וכי יפתח איש בור" (משפטים) ד"ה איז דען יפתח געווען אַ בור („עם הארץ?")...

266

אַ רב האָט געהאַלטען אַ דרשה אין שבת הגדול אין דער סוגיא פון „טעם כעיקר" נאָך די דרשה גערט צו איהם צו אַ דאָזער פון שטאָדט און גיט איהם אַ „יישר כח", נאָר איין זאַך זאָגט ער איז מיר שווער, וואָס האָט איהר עפּעס נאָר געזאָגט וועגען דעם „תם" און נישט פון די איבעריגע „ארבעה בנים"? — זאָגט צו איהם דער רב: דו האָסט רעכט, ווייל איך זעה טאַקע, אַז דער „שאינו יודע לשאול" איז ביי אונז אין שטאָדט דער חשוב'סטער.

267

איינער האָט געפרעגט ר' ישעי'לע פּראַגער ז"ל פאַרוואָס צום בענטשען דאַרף מען „שבעה שאכלו" און צו „מנין" איז גענוג זעקס מענשען, וואָס האָבען נישט געדאַוונט? ענטפערט איהם דער גאון: וואָס אַהרט דיך אַז נאָך אַ יוד עסט...

268

איינער אַ קנאַפּער „ירא שמים" האָט זיך געזעגענט פאַר דעם סאָכאַטשאָווער רבי'ן ז"ל אַז ער האָט נישט קיין פּרנסה. האָט ער געענטפערט: טהו תשובה, ווייל דער מדרש זאָגט אין פּרשת תשא, אַז דער אייבערשטער האָט גענומען אַ מטבע פון אונטערען כסא הכבוד און האָט געזאָגט: „כזה יתנו" און די חז"ל זאָגען אַז תשובה גרייכט צום כסא הכבוד (יומא פ"ו) ממילא אַז דו וועסט תשובה טהון, וועסטו דאָך זיין ביים כסא הכבוד, וועסטו דאָך קענען נעמען די מטבע...

269

דער דין איז, ביי א „נשתטית" גיט מען דעם מאן א היתר מאה רבנים. אויף דעם האט דער „נודע ביהודה" געפסקנט מיקל צו זיין אז אפילו סתם לומדים, נישט רבנים, איז אויך גוט. האט א גאון דערויף געזאגט, אז דאס איז גאר א חומרא נישט קיין קולא. ווייל עס איז גרינגער צו געפונען מאה רבנים, איידער מאה לומדים"...

270

דער רבי ר' ברוך מעזיבוזער ז"ל, האט זיך משדך געווען מיט אזעלכען וואס חסידים האבען גערעדט אויף איהם. רופט זיך אן א חסיד „דער גרויסער „והוא רחום" האט זיך משדך געווען מיט'ן „ועל חטא" — ר' ברוך האט דאס פערשטאנען, פרעגט ער די אלטע חסידים: איהר האט עפעס געהערט רעדען אויף מיין מחותן? האט איינער געזאגט; אז ביי דעם „אור המאיר" האט מען איהם אמאל פערמאסערט איבער א מעשה. נאר דער „אור המאיר" האט געזאגט אז אויב ס'איז ליגען, וועט ער זיך משדך זיין מיט א גדול הדור. די חסידים האבען שיין אויפגעהערט צו רעדען.

271

דער „חוזה" פון לובלין האט אמאל פערהערט ר' יצחק'ל ווארקער ז"ל ווען ער איז געווען א קינד. האט ער איהם געפרעגט — פארוואס איז א קרוב פסול לעדות אפילו „לחובה" דענסטמאל איז ער דאך שוין נישט קיין נוגע? — האט ער געענטפערט — עס שטייט ביי עדות „ועמדו שני האנשים" ווייזט אויס אז א עדות מוז זיין א מענטש, און אז ער זאגט עדות אויף זיינס א קרוב שלעכטס, איז ער דאך קיין מענש נישט...

272

א גאון האט געזאגט, פאר וואס שטייט ביי מתן תורה „וכל העם רואים את הקולות" (יתרו) נאך וואס האבען זיי געדארפט זעהען די עשרת הדברות? כדי מען זאל נישט מיינען „לא תגנוב" מאכט „לו תגנוב" מיט א „ו" איבער דעם האט מען געדארפט זעהען אז דער לא איז מיט אן „אלף"...

273

א דרשן איז אמאל אריינגעקומען צו ר' מאיר'ל פרישמילאנער ז"ל, האט ער געזעהען ווי די חסידים גיבען גרויסע פדיונים, טראכט ער ביי זיך: פארוואס אז אלע האבען הנאה פון מיינע דרשות גיט מען מיר א קדחת, און דא גיבען זיי אזוי פיעל. — ר' מאיר'ל האט מרגיש געווען זיינע תרעומות, רופט ער זיך אן: א רבי איז דאך א משפיע, איז ער משפיע זיינע כחות צו די חסידים, היינט אז איך בין א „שונא בצע" זענען מיינע מענשען אויך „שונאי בצע" גיבען זיי אוועק דאס געלד. דו ביסט אבער א „אוהב כסף" ביסט דו משפיע אויף די צוהערער זיי זאלען אויך אזוי זיין, ווילען זיי דאס דיר ניט אוועקגעבען...

274

ר' חיים צאנזער ז"ל האט אמאל געזאגט, אויף דעם וואס א טייל חסידישע יונגעלייט, אז זיי ווערען „שוחטים", ווערען זיי אביסעל קעלטער אין חסידות, — אז עס איז מיר פערענטפערט געווארען די גמרא'ס קשיא, „הכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשירה דיעבד? (חולין ב') נאר דער תירוץ איז, ווען מען האט זיי אויפגענומען פאר שוחטים איז זייער שחיטה כשר געווען אפילו לכתחילה, נאר דערנאך אז זיי זענען שוין שוחטים, איז זייער שחיטה נאר כשר בדיעבד...

275

צום פאריסאווער רבי'ן איז געקומען א חסיד וואס האט פערגעסען מיט־צונעמען מיט זיך די תפילין, האט ער געבעטען דעם רבי'ן אז ער זאל איהם בארגען די תפילין, — פרעגט איהם דער רבי — צו האסט דו מיטגענומען דעם „פאס"? — יא רבי! צו האסט דו מיטגענומען „פת" (ברויט) זאגט ער ווייטער יא, — זאגט צו איהם דער רבי: דעם „פאס" האסט דו ניט פארגעסען מיטצונעמען, דעם „פת בסלו" האסט דו אויך ניט פערגעסען, נאר פונקט דעם „פת באפריקי שתיים" (מנחות ל"ד) האסט דו פערגעסען היתכן?...

276

א גאון האָט אַמאָל געזאָגט צו אַ קאַרגען גביר, וואָס האָט זיך אַליין אויך נישט פאַרגינען צו עסען — איצט פערשטיי איך די גמרא: „המקדש אשה על מנת שאני עני ונמצא עשיר אינה מקודשת" (קידושין מ"ח) היתכן? זי זאָל נישט בעשטיין אַז ער איז אַ עושר! נאָר מען מיינט אַ קאַרגען גביר, וואָס לעבט ווי אַן אָרימאַן און באמת איז „ונמצא עשיר" איז פאַר די אשה אַ בזיון טאַקי אַבּצולעבען אזא לעבען. אַז דו האָסט זאָלסט דו געבען! ...

277

א גאון, וואָס האָט געהאַט 8 טעכטער חתונה צו מאַכען, האָט געשריבען צו אַ צווייטען גאון אין אַ מליצה בריעף: „קצתי בחיי מפני בנות חי"ת"...

278

א רב האָט אַמאָל מסדר קידושין געווען ביי אַ חתן אַ אפיקורס, נאָך די חופה פרעגט מען דעם רב, צו האָט דער חתן אַלעס געטהוען אַזוי ווי דער רב האָט געהייסען, — האָט דער רב געענטפערט — ער האָט מיך אַלעס געפאָלגט אויסער איין זאַך האָט ער מיך נישט געהאָרכט, ווען איך האָב איהם געהייסען צוברעכען דאָס גלעזעל מיט'ן פוס, אַזוי ווי דער דין איז (זעה שלחן ערוך אבן העזר ס"ה) האָט ער נאָר בלויז דאָס גלעזעל צובראכען און דעם פוס האט ער נישט צובראכען...

279

א בחור אַ „בעל גאוה" וואס פלעגט אַלע שדוכים אבזאגען, ווייל ער האט זיך געהאַלטען גרויס, און קיין שום מחותן איז איהם נישט געפאַלען, פלעגט איהם דער בראדער רב ז"ל זאגען מוסר, ער זאל זיין אַ עניו, ביז וואַנען ער האט צוגעזאגט אַז ער וועט שוין זיין אַ עניו, דער שדכן האט איהם דערנאך אנגעשלאגען אַ שידוך, מיינענדיג אַז איצט וועט ער שוין וועלען. — האט זיך דער בחור שטאַרק געבייזערט און געזאגט צום שדכן, דו שוטה! מאידך פריהער, וואס איך האב נאך נישט פערמאגט די מדה פון „ענוה" האט מיר קיין שום שידוך נישט

געפאלען, אַ כל שכן היינט אַז איך האָב שוין די מדה פון „ענוה" אויך, האָב איך דאָך שוין אַלע מעלות קומסטו מיר אנשלאגען אַזאַ שידוך? דער רב דערהערענדיג דאס האט ער זיך אנגערופען, איצט פערשטיי איך וואס שלמה המלך האט געזאגט, „גאות אדם תשפילנו (משלי כ"ט) דאס גאות ברענגט איהם, אַז ער זאל זיך שפל'דיג מאַכען, כדי מען זאָל זאגען אויף איהם אַז ער איז אַ עניו אויך...

280

דער „אייזע־נער קאפ" האט געפרעגט דעם „קדושת לוי' ער זאל איהם זאגען פשט אין ירושלמי, אַז ר' חייא האט געזעהען איינעם אַקערען אַ פעלד אין שבועות, האט ער געזאגט, נאך יום טוב, וועל איך אויפ־שרייבען אַנשטאַט „עצרה תהיה לכם" „עצרת „תחיה" לכם" אַז דער עצרת איז אייך מחיה, אייגענטליך נאך וואס האט ער געדארפט נאך יו"ט אויפשרייבען, ער האָט דאָך געקענט אין יו"ט זאָגען מיט'ן מויל, האָט איהם דער „קדושת לוי" געענטפערט — די גמרא זאָגט: אַז ר' חייא האָט געזאָגט אויף אַ ח' אַ ה' (מגילה כ"ד) האָט ער דאָך נאָר געמוזט שרייבען...

281

אַ בעל הוראה איז געקומען צו אַ רב, ווע־לכער האָט פאַר אַ פאָר דאָלאַר געגעבען די הוראה. דער בעל הוראה איז אָבער געוועזן אַ אָרימאַן, האָט דער רב איהם נישט געגעבען סמיכה, — רופט זיך אָן דער בעל הוראה: איהר ווילט אַז איך זאָל זיין בקי אויך אין „נקודות הכסף" און אויך אין דעם „כסף משנה"? איך קען אייך זאָגען אַז אין גאַנץ „יורה דעה" בין איך בקי מיט אַלע „נקודות" אויסער די נקודת הכסף פעלט מיר...

282

דער רבי ר' שמעלקא פלעגט זאָגען אַ דרשה האָט דער עולם שטאַרק געוויינט, דערנאָך איז ער געוואָהר געוואָרען אַז דער עולם פירט זיך ווייטער אויף זייער שטייגער, און זיי מאַכן זיך איינגאַנצען פערגעסען פון דעם מוסר, וואָס ער פלעגט זיי זאָגען. — האָט ער געזאָגט אין אַ דרשה: דאָס זאָגט דוד המלך „לכו בנים שמעו לי" (תהלים ל"ד) עס האָט געדאַרפט שטיין „באו בנים" נישט „לכו" — נאָר דער תירוץ איז, אַז אַפילו ווען איהר וועט שוין אַוועקגעהן פון די דרשה, זאָלט איהר אויך מיך הערען און געדענקען וואָס איך האָב אייך געזאָגט...

283

איינער האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר'ן רבי'ן ר' ברוך ז"ל אויף פרנסה. גיט ער אַ געשריי „רבונו של עולם" איך וועל דיר געבען אַ עצה: נעם צו פון יענעם „בעל עבירה" זיין געלד און גיב דאָס איהם. וועסט דו אפשר זאָגען, אַז ער וועט זיין אויף דיר בייז, טאָ נעם זשע צו פון אַ „כופר בעיקר" ער וועט דאָך געוויס נישט בייז זיין אויף דיר, ווייל ער גלייבט דאָך נישט אין דיר...

284

דער גאון ר' מרדכי בנעט ז"ל האָט געפרעגט ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל: „פאַרוואָס זאָגט מען וידוי מיט'ן סדר פון א"ב ? — האָט ער געענט־פערט: כדי מען זאָל וויסען ווען אויפצוהערען...

285

פאַר די פטירה פון רבי'ן ר' בונם ז"ל פון פשיסחא, האָט די רבי'צן זעהר געוויינט, זאָגט צו איהר דער רבי ר' בונם: וואָס וויינסט דו ? דאָס גאַנצע לעבען האָב איך זיך געלערנט ווי אַזוי נפטר צו ווערען — האָט די רביצן געענטפערט — איך וויל טאַקע דו זאָלסט נאָך לעבען, כדי זאָלסט זיך קענען מעהר לערנען ווי אַזוי נפטר צו ווערען...

286

איינער וואָס האָט שטענדיג ליעב געהאַט צוצושרייבען הגהות אויף ספרים און אונטערשרייבען זיך, האָט אַמאָל געבעטען ביי ר' חיים וואָלאָ־זשינער ז"ל ער זאָל איהם באָרגען אַ גמרא עירובין. האָט איהם ר' חיים געזאָגט: איך וועל דיר באָרגען, נאָר בתנאי דו זאָלסט נישט שרייבען הגהות, און בפרט דיין נאָמען זאָלסט דו נישט אויפשרייבען, אַזוי ווי דיין שטייגער. ווי דער מענש האָט געלערנט די משנה אין (עירובין ל"ה) „חמר גמל" האָט ער נישט פערשטאַנען דעם פשט דערפון האָט ער געטראַכט, אַז עס איז אַ גרייז און האָט צוגעשטעלט אַ הג"ה אין דער זייט „חמור גדול". ווען ער האָט צוריקגעגעבען די הגהות, זאָגט צו איהם ר' חיים. דו האָסט זיך נישט געקענט איינהאַלטען, האָסט דו אויפ־געשריבען די הג"ה צוזאַמען מיט דיין נאָמען אויך...

287

ר׳ יאָשע בער׳ל ז״ל בריסקער רב איז אַמאָל געווען שבת אין אַ אכסניא, ווי עס איז נישט געווען צו שלש-סעודות קיין לחם משנה. פרעגט איהם איינער: „מען קען דאָך יוצא זיין מיט דברי תורה״ (זעה: מגן אברהם ה׳ פסח ס׳ תמ״ד ס״ק ב׳) האָט ר׳ יאָשע בער געענטפערט: טאָמער וועט איינער אָבווענדען די דברי תורה, וואָס איך וועל זאָגען וועל איך דאָך בלייבען אָהן תורה און אָהן שלש סעודות...

288

דער גאון ר׳ מאיר שמחה ז״ל דווינסקער רב, האָט געוואוינט אין ביאַליסטאָק איידער ער איז געוואָרען רב. ווען די דווינסקער בעלי-בתים זענען געקומען איהם אויפנעמען פאַר אַ רב, האָבען זיי געזעהען, אַז די שטיגען וואָס פיהרען אַרויף צו זיין שטוב זענען קרומע און שלעכטע, האָבען זיי זיך אַזוי געווינדערט ווי אַזוי די שטאָדט זעהט נישט צו דינגען דעם גאון אַן אַנדער וווינונג. רופט זיך אָן דער גאון: ביי די שטאָדט זענען די שטיגען „מעלות״ (טרעפען, שטיגען), און ביי איך איז דאָס גאָר חסרונות...

289

אַ משמש האָט אַ מאָל אַראָב געגנב׳עט פון אַ רב׳ס טיש אַ פלעשעל וויין. ווען דער רב האָט דערזעהען איהם טראָגען דאָס פלעשעל, פרעגט ער איהם: וואָס איז דאָ אין דעם פלעשעל? — רופט זיך אָן דער משמש: עס איז אַ פלעשעל וואַסער, זאָגט דער רב צו איהם: גיב מיר אַ ביסעל וואַסער צו טרינקען, דער רב טרינקט, זעהט ער אַז עס איז גאָר זיס. דאָס איז וויין? רופט זיך אָן דער רב, דאָס האָט געזאָגט שלמה המלך „מים גנובים ימתקו״...

290

אין דינאַבורג האָט אַ מאָל חתונה געהאַט אַ כהן, און דער גאון ר׳ מאיר שמחה ז״ל איז געווען מסדר קידושין. נאָך די חופה האָט איהם דער רב געבענשט מיט דעם לשון: עס זאָל מקוים ווערען ביי דיר וקמץ ממנה הכהן, דאָס הייסט, אַז דער מצא זאָל זיין מיט אַ קמץ, „מצא אשה מצא טוב״, נישט מיט אַ חולם „ומוצא אני מר ממות את האשה״ (זעה אין ברכות דף ח׳).

291

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל, דווינסקער רב, האָט אַ מאָל מספיד געווען אַ בחור פון 18 יאָהר. „מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" (איכה ג') דער מדרש זאָגט: מען וועט פרעגען אדם הראשון, פאַרוואָס האָסט דו גורם געווען מיתה אויף די וועלט? וועט ער ענטפערען: יעדער שטאַרבט איבער זיינע אייגענע חטאים. דאָס איז נאָר ריכטיק ביי אַ עלטערען מענש נאָך 20 יאָהר וואָס דער ב"ד של מעלה איז מעניש. אָבער מה יתאונן אדם׳ וואָס וועט אדם ענטפערען „חי" אויף אַ בחור פון 18 יאָהר? בשלמא, „גבר" אַ עלטערער מענטש, „על חטאיו" שטאַרבט איבער זיינע אייגענע זינד. אָבער אַ בחור פון 18 יאָהר, וואָס דער ב"ד של מעלה איז נאָך נישט מעניש, קען דאָך נישט זיין אַז עס איז צוליעב זיינע חטאים. נאָר ער איז געשטאָרבען צוליעב דעם חטא פון אדם הראשון (זעה אין מסכת שבת נ"ה).

292

ר' שלמה קלוגער ז"ל בראָדער רב, האָט אַ מאָל געשריבען אַ בריעף איינעם וואָס האָט געוואוינט אין אַ דאָרף הינטער בראָד. אין דעם טיטעל האָט ער איהם געשריבען, „להרב הגאון בכפר פלוני" דער מענש, וואָס האָט דערהאַלטען דעם ב"יעף האָט זיך זעהר געוואונדערט אויף דעם טיטול, ווייל ער האָט געוואוסט אַז זיין שטייגער איז נישט צו שרייבען אַזאַ טיטול אפילו צו גרויסע רבנים, האָט ער איבערגעפרעגט דעם גאון זייענדיג אין בראָד, — האָט איהם ר' שלמה קלוגער ז"ל געענטפערט, — איך האָב געמיינט אַזוי: להרב הגאון בכפר פלוני, דאָרט אין דיין דאָרף, צווישען עמי הארצים ביזט דו אַ גרויסער גאון...

293

ר' יהונתן אייבעשיץ ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט אין ביהמ"ד אַ חידוש, און איידער ער האָט אָנגעהויבען זאָגען, האָט איינער זיך מקדים געווען, און האָט אָנגעהויבען צו זאָגען זיינס אַ חידוש, — רופט זיך אָן ר' יהונתן ז"ל, — דו ביסט גערעכט וואָס דו האָסט דיך מקדים געווען צו זאָגען פאַר מיר דיין חידוש. ווייל די משנה זאָגט „זקני עמי הארצים כל זמן שמזקינין דעתם מטורפת" (סוף קינים) איבער דעם האָסט דו זיך געמוזט מקדים זיין, ווייל וואָס שפעטער וועט דאָך אַלץ זיין ערגער. דער חידוש אָבער „תלמידי חכמים כ"ז שמזקינים דעתן מתיישבת" איז גלייכער

פאַר אַ תלמיד חכם אַז ער זאָל זאָגען זיינע חידושים וואָס שפּעטער, וועט דער חידוש בעסער זיין.

294

דער אפּטער רב ז״ל פלעגט פיינד האָבען געלד, ווען די שטאָדט מענשן האָבען איהם געשיקט פורים שלח מנות אַסך געלד, האָט ער זיך זעהר געפרייט, און מען האָט דערקענט אַז עס איז ביי איהם זעהר חשוב. האָט איהם זיין זוהן געפרעגט היתכן, די האָסט דאָך פיינד געלד? — האָט ער געענטפערט — היינט דאַרף איך דאָך געבען „מתנות לאביונים״ און אַז איך וועל גאָר נישט מאַכן קיין עסק פון דעם געלד, וועלען דאָך מיינע מתנות אויך נישט האָבען קיין חשיבות. איבער דעם האָב איך היינט געמוזט ליעב קריגען דאָס געלד, און דערנאָך וועל איך עס צו־טיילען אָרימעלייט.

295

ווען דער אפּטער רב ז״ל האָט געהאַט אויף זיך רדיפות פון די שטאָדט־לייט, האָבען זיינע מקורבים איהם געבעטען, ער זאָל זיי שעלטען — האָט ער זיי געענטפערט — אין דער יוגענד ווען איך האָב עוסק געווען אַ גאַנצע טאָג אין תורה פלעג איך שעלטען די וואָס האָבען מיך מצער געוועזן, ווייל זיי האָבען מיר געשטערט דאָס לערנען און מיינע קללות האָבען געפועלט און זיי זענען אומגעברענגט געוואָרען פון די וועלט, האָב איך געבעטען דעם אייבערשטען, אַז מיינע קללות זאָלען ווערען ברכות, אין מיין תפלה איז געוואָרען אָנגענומען. דעריבער איז גלייכער איך זאָל נישט שעלטען, ווייל דערמיט וועט דאָס זיין פאַר זיי אַ ברכה...

296

דער בעוואוסטער „אוהב ישראל״ דער אפּטער רב ר׳ העשיל ז״ל, צוליעב זיין גרויסע אהבת ישראל, האָט געזאָגט פאַר זיין פּטירה: „רבונו של עולם! איך ווייס, אַז איך האָב נישט קיין שום זכות אַז איך זאָל זיין אין גן עדן צווישען די צדיקים, נאָר דו וועסט מיך וועלן אַריינ־נעמען אין גהינם צווישן די רשעים, אָבער דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב זעהר פיינד די דאָזיגע וואָס זענען עובר אויף דיין רצון, ווי אַזוי וועל איך קענען זיין צווישען זיי? דעריבער בעט איך דיר, אַז דו זאָלסט

ארויסנעמען אלע רשעים פון גהינום, כדי דו זאלסט מיך קענען דארט אריינגעמען...

297

דער גאון ר׳ אברהם יהושע העשיל ז״ל פון אפט, ווען ער איז געוואָרען רב אין יאס האט ער געהאט אויף זיך מחלוקת, ווייל ער האט אויפגעדעקט אלע חטאים פון שטאָדט, און ער האט געמוזט ארויס פון שטאָדט. האט ער געזאָגט: „היסר גוים לא יוכיח״ (תהלים צ״ד) די יאסער גויים איז נישט כדאי צו זאָגען „תוכחה״ ווייל זיי זענען נישט מקבל קיין תוכחה...

298

ר׳ ישראל׳טשע ריזשינער ז״ל איז אמאל געווען שבת ביי ר׳ העשעל אפטער ז״ל, ווען זיי זענען געזעסען שבת ביי דעם טיש, האט דער ריזשינער געזעהען אז דער אפטער רבי עסט זעהר ווייניג נישט ווי זיין שטייגער, זאָגט צו איהם דער ריזשינער: מילא איך בין געוואוינט צו עסען ווייניג, אָבער איהר זענט דאָך געוואוינט צו עסען אסאך, פארוואס זענט איהר אצינד משנה פון אייער מנהג, האט דער אפטער געענטפערט: טאקי ווייל איהר עסט ווייניג עס איך אויך ווייניג. דאס קען מען זיך אויסלערנען פון הייליגען שבת, אז שבת קריגט אמאל א אורח — ראש חדש — איז דער שבת איהם מכבד מיט איין תפלה, ביי מוסף דאַווענט מען דעם נוסח פון ראש חדש, ווי איז אז עס קומט א גרעסערער אורח — יום טוב — איז ער איהם מכבד מיט אלע תפילות, נאָך א גרעסערער אורח — יום כיפור — עס ער אויך נישט צוליעב דעם אורח...

299

ר׳ נחום ז״ל פון טשערנאָביל האט געלעבט בדוחק. ווען די חסידים האָבען איהם געוואָלט געבען א שעהנע דירה און מלבושים, האט ער נישט געוואָלט נעמען. — האט ער געזאָגט: איהר ווילט מיך מאַכען פאר אויס חסיד? די חז״ל זאָגען: „האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דאבות״ (ב״ק ל׳) דער וואס וויל זיין א חסיד זאל מקיים זיין וואס שטעהט אין פרק אבות, און דארט שטעהט: „כך דרכה של תורה, פת במלח תאכל... וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל״ (אבות פרק ו׳ משנה ד).

300

ר' נחום ז"ל פון טשערנאָביל האָט געטייטשט דעם מאמר חז"ל „יום הכפורים מכפר אף על שאינם שבים" (יומא פ"ו) יום כיפור איז מכפר אַפילו אויף די עבירות וואָס פועלט נישט אויף זיי קיין תשובה...

301

דער „בעל שם טוב" האָט אַמאָל געפילט מיט „רוח הקודש" אַז ר' נחום ז"ל פון טשערנאָביל קומט צו איהם אויף שבת. האָט ער געזאָגט צו די רבי'צן אַז זי זאָל מאַכן אַ ברייטען אויפנאַהם, ווייל עס קומט אַ גרויסער מאַן צו אונז, ווען ר' נחום ז"ל איז געקומען האָט דער „בעל שם טוב" געזאָגט צו די רבי'צן: היט זיך פאַר דעם אורח, ווייל ער איז אַ גנב, פרעגט זי איהם: איך זעה דאָך אין זיין פיהרונג אַז ער איז אַ הייליגער מאַן. — האָט ער געענטפערט — ער וויל מיט זיינע „מעשים טובים" צוגנב'נען דעם גאַנצען „גן עדן" מיט דעם גאַנצען „עולם הבא"..

302

ר' נחום טשערנאָבילער ז"ל, איז אַמאָל געקומען צו אַ יודישן גראַף, ער זאָל איהם געבען אַ נדבה אויף „פדיון שבויים". פרעגט דער גראַף: ווער איז דאָס דער געפאַנגענער, האָט ער געזאָגט ווער דאָס איז, דער גראַף האָט געוואוסט, אַז דער איז אַ שיכור, פרעגט ער: פאַר איהם זענט איהר זיך אַזוי מטריח — האָט ער נישט געענטפערט: נאָר פאַרן שלאָף פלעגט דער משמש איהם פאַרזאָגען „עין יעקב" האָט ער געשיקט נאָך דעם גראַף, און האָט איהם געהייסען זיך זעצען לעבען איהם, און ר' נחום ז"ל האָט אָנגעהויבען לערנען די אגדה פון „קמצא ובר קמצא" (אין מסכת גיטין נ"ה) און האָט אַזוי געטייטשט: „קמצא" מיינט מען אַ עושר ווייל עשירים זענען „קמצנים" (קאַרגע) (חולין מ"ו) „בר קמצא" (אויסער קמצנים) הייסט אַ אָרימאַן, דורך זיי איז חרוב געוואָרען ירושלים, „דההוא גברא דרחמיה קמצא", עס איז געוועזן אַ מענטש וואָס האָט ליעב געהאַט דעם עושר און דעם אָרימאַן נישט, האָט ער געמאַכט אַ סעודה און געהייסען ברענגען דעם גביר, האָט דער משמש געבראַכט דעם אָרימאַן, האָט ער איהם געהייסען גיין, האָט דער אָרימאַן געבעטען ער זאָל איהם נישט מבייש זיין, ער וועט איהם בצאָלען פאַר דעם עסען, האָט ער נישט געוואָלט, האָט דער אָרימאַן געזאָגט: אַז אַלע רבנן זיצען

און זיי לאָזען דאָס צו, „איזיל איכל קורצא בי מלכא״ וועל איך אויס־געסען מיין ביטער הארץ פאַר דעם אויבערשטען וואָס ער איז דער מלך פון דער וועלט. האָט ער געזאָגט: רבונו של עולם, די יודען האָבען אין דיר מורד געווען, האָט דער אויבערשטער געזאָגט: ווער וועט דאָס אויס־ווייזען, האָט ער געזאָגט שיק זיי אַ קרבן, (דאָס מיינט מען אַ אָרימאַן. אין „זוהר״ ווערט אַ אָרימאַן אָנגערופען „קרבן״) וועסט דו זעהן, צו זיי וועלען איהם אויפנעמען, פירט די גמרא אויס, אַז דער אָרימאַן קומט צום גביר „שדא ביה מומא״ זאָגט יעדער אויף איהם אַן אַנדערען פעהלער... „בניב שפתיים״ אַז ער איז אַ בלאָפער, „ואמרי לה בדוקין שבעין״ אַ טייל נגידים זאָגען: אַז מען דערקענט אין די אויגען אַז ער איז פאַרשיכורט. פאַר אָרימעלייט הייסט דאָס אַ מום, און ביי די גבירים איז דאָס גאָר נישט קיין מום — דער גביר איז זעהר מבוייש געוואָרען און האָט איהם געגעבען אַ שעהנע נדבה...

303

דער „שרף״ פלעגט זאָגען — אַז אַ רב דאַרף מגין זיין אויף די שטאָדט אַז עס זאָל נישט טרעפען קיין שום „שאלה״ דאָס מיינט די משנה „הגס לבו בהוראה״ אַז ער רומט זיך אַז ער האָט אַסאַך שאלות „הרי זה שוטה״ (אבות פ״ד) ווייל ער דאַרף זעהן אַז עס זאָל זיך נישט טרעפען קיין שום שאלות...

304

דער צדיק ר׳ נחום משטערנאָבילער ז״ל קומענדיג אין אַ שטעדטיל ווי עס איז נישט געווען קיין מקוה, איז ער אַריין צום גרעסטען נגיד פון שטאָדט און ער האָט איהם געזאָגט: — איך פערקויף דיר מיין חלק „עולם הבא״ און דו זאָלסט אייפבויען אַ מקוה, — האָט מען איהם געפרעגט היתכן? האָט ער געענטפערט — איהר ווילט זיין חסידים און איך זאָל נישט זיין קיין חסיד. די חז״ל זאָגען אַז דוד המלך האָט זיך דערמיט געררופען חסיד, ווייל ער האָט זיך אינטערעסירט מטהר צו זיין אַ אשה צום מאַן (ברכות ד׳). די חסידים זיינע האָבען זיך אָבער נישט באַניגענט מיט דעם תירוץ. — האָט ער זיי געענטפערט — אדרבה זאָגט מיר, ווי אַזוי קען איך מקיים זיין דעם פסוק „בכל מאודך״ אַז דו זאָלסט ליעב האָבען דעם אייבערשטען מיט דיין גאַנצען פערמעגען — אַז איך בין אַן אָרימאַן, מוז איך דאָך נאָר מקיים זיין מיט דעם אַז איך זאָל אַוועקגעבען מיין חלק „עולם הבא״...

305

ר' לייב מימעלעס (דעם „חוזה'ס" אַ שוואָגער) האָט געפרעגט דעם „שרף" ר' אורי פון אוסטרעלסק, פון וואָס ער איז זיך מפרנס (ער איז געווען אַ אָרימאַן) האָט דער „שרף" געענטפערט: איך האָב 2 קוה (כי) ר' לייב האָט געמיינט אַז ער האָט 2 קוה, וואָס גיבען מילך. האָט ער געשיקט זיין ווייב קויפען מילך ביי איהם, ער זאָל איהם מהנה זיין, איז זי צוריק געקומען און געזאָגט צו איהם, אַז ער האָט נישט קיין קוה, איז ר' לייב איהם געגאַנגען איבערפרעגען וואָס ער האָט געמיינט, האָט דער „שרף" איהם געענטפערט: אַז ער האָט 2 „כי", „כי בו ישמח לבנו" „כי בשם קדשו בטחנו"...

306

דער „שרף" האָט אַמאָל געזאָגט: „די משנה זאָגט אין סוף פיאה, אַז איינער מאַכט זיך פאַר אַ לאָמער אָדער אַ בלינדער שטאַרבט ער נישט פריהער ביז ער ווערט טאַקע אַזוי! ממילא דער וואָס איז נישט קיין רבי און מאַכט זיך פאַר אַ רבי, ווערט ער אויך אַ רבי. וואָס איז דאָס פאַר אַ עונש? — נאָר די אמת'ע רבי'ס גיט מען קליינע פדיונים. און די נאָכגעמאַכטע גיט מען גרויסע פדיונים, פאַרוואָס איז דאָס? ווייל אַ נאַטור זאַך קאָסט ביליגער ווי אַ אויסגעאַרבטע זאַך. די אמת'ע רבי'ס זענען נאַטירליך קריגן זיי ווייניק. דאָס וועט זיין דער עונש — פירט אויס דער „שרף" — אַז ער וועט נישט שטאַרבען ביז ער וועט ווערן אַ אמת'ער רבי, וועט ער דאָך קריגען קליינע פדיונים...

307

דער גאון ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל דווינסקער רב, האָט פערענטפערט וואָס די מפורשים פרעגען אויף דעם וואָס די יודען האָבען געזאָגט אויף דעם מן „ונפשינו קצה בלחם הקלוקל" (פ' חוקת) זאָגט רש"י אַז זיי האָבען געזאָגט: איז דען דאָ אַ בריאה וואָס זאָל זיין אַ „מכניס ואינו מוציא", פאַר דעם האָבען די נחשים זיי געביסען. אייגענטליך ווי אַזוי איז דאָס „מדה כנגד מדה"? נאָר מיר געפונען דאָך אַז דער „יתוש" איז אַ „מכניס ואינו מוציא" (גיטין נ"ו) נאָר זיי האָבען זיך נישט וויסען געמאַכט פון די בריאה. און די חז"ל זאָגען „יתוש לנחש" (שבת ע"ז) ד"ה אַז צו אַ ביס פון אַ שלאַנג זאָל מען צולייגען אַ יתוש אויף אַ רפואה, דעריבער האָבען די נחשים זיי געביסען, זיי זאָלען דאַרפען

צולייגען אַ יתוש, ווען זיי זעהען אַז עס איז דאָ אַזאַ ברי', און דאָך קען זי לעבען, איז טאַקי געווען, „מדת כנגד מדה"...

308

אין קאָוונע איז געווען אַ קאַרגער גביר, האָט מען געפרעגט, דעם קאָוונער רב, ווי אַזוי קען דער גביר זאָגען פסח ביינאַכט „כל דיכפין ייתי וייכול"? האָט דער גאון געענטפערט: דאָס פרעגט איהם טאַקע דער זוהן מה נשתנה הלילה הזה, אויף דערויף ענטפערט ער, עבדים היינו לפרעה, און אַזוי ווי פרעה איז געווען אַ גוזר ואינו מקיים, (רש"י פ' ויגש) קען איך אויך אַזוי — איך זאָג כל דכפין ייתי ויכול, אָבער איך בין נישט מקיים...

309

דער גאון ר' ארי' ליב הורוויץ, סטאַניסלאַווער רב, איז געקומען קיין סטאַניסלאַוו אין חודש אלול אָנגעהמען דאָס רבנות, און האָט געדרשנ'ט די ערשטע דרשה, און באַלד שבת תשובה האָט ער דאָך געדאַרפט אויך דרשנ'ען אַזוי ווי דער מנהג איז, האָט ער אָנגעהויבען די דרשה אַזוי: די חז"ל זאָגען „כי דרוש ידרשנו, אלו חטאות ואשמות" (נדרים ד') דאָס הייסט, ווען איז מעגליך אַ רב זאָל דרשנ'ען איין דרשה נאָך דער אַנדערער, אויב באַלד נאָכ'ן אָנקומען אין שטאָדט איז שבת תשובה, וואָס מען דאַרף דרשנ'ען אַז מען זאָל תשובה טהון אויף די חטאות ואשמות, דענסמאָל איז כי דרוש ידרשנו...

310

א רב וועלכען מען האָט חושד געווען אַז ער נעמט שוחד, איז געוואָרען פלוצלינג טויב, האָט איהם איינער געפרעגט — עס שטעהט דאָך „כי השוחד יעור" (פ' שופטים) אָבער נישט טויב, — האָט דער רב געענטפערט — פאַרצייטנס, אַז מען האָט געגעבען שוחד מזומן געלד, איז דער רב געשטראָפט געוואָרען מדה כנגד מדה, אַז ער איז געוואָרען בלינד, כדי ער זאָל נישט קענען זעהען דאָס געלד. אָבער היינט אַז מען גיט גאָר נישט קיין געלד, נאָר דער בעל-דין זאָגט נאָר צו מיט'ן מויל, און דער רב הערט נאָר בלויז אַ הבטחה, ווערט ער אויך נענש מדה כנגד מדה און ווערט טויב, אַז ער זאָל נישט הערען די הבטחות...

311

א חסיד איז געקומען צו ר' דוד'ל טאָלנער ז"ל, און האָט איהם דער-
צעלט זיינע צרות אַז ער איז אַ אָרימאַן. דער טאָלנער ז"ל האָט
איהם באַלד געזעגנט. דער חסיד איז זעהר געוועזען פערביטערט, ווייל
פריהער איז צוגעגאַנגען אַ עושר, און האָט מיט איהם גערעדט
אַ לאַנגע צייט, און איהם געזעגנט דער רבי באַלד. דער טאָלנער ז"ל האָט
דערקענט וואָס ער טראַכט אַזוי. זאָגט צו איהם דער טאָלנער ז"ל —
מיט דיר האָב איך נישט בעדאַרפט לאַנג רעדען כדי צו וויסען אַז
דו ביסט אַ אָרימאַן. אָבער דעם וואָס דו מיינסט אַז ער איז אַ עושר,
מיט איהם האָב איך לאַנג געדאַרפט רעדען, ביז איך בין דערגאַנגען אַז
ער איז אַ אָרימאַן ווי דו...

312

א קיסר האָט געפרעגט אַ גאון, אַ רייכען, עס שטעהט דאָך „יאה
עניותא ליהודאי" (חגיגה ט') ד"ה אַז אָרימקייט איז שעהן פאַר יודען,
סאָ פאַרוואָס קויפסט דו דיר נישט אַזאַ תכשיט? האָט ער געענטפערט:
מיין שטייגער איז, נישט אויסצוגעבען מיין גאַנץ פערמעגען אויף איין
תכשיט...

313

עס זענען געזעסען עטליכע רבנים, יעדער פון זיי האָט גאָכגעזאָגט
אַ שטיקעל תורה פון זיין טאַטען. צווישען זיי איז געזעסען אַ גאון,
וואָס דער פאָטער איז געוועזען אַ שניידער, האָט ער געזאָגט: מיין פאָטער
האָט מיך געלערנט, אַז קיין געניטשעוועטע סחורה זאָל מען אין האַנט
נישט נעמען נאָר נייע, אייגענע, נישט יענעמ'ס איבער צוקייען און האָט
זיי געזאָגט אייגענע תורה...

314

א מחבר, איז געקומען מיט זיין פירוש „עין אברהם" אויף „עין יעקב"
צו ר' אייזיל ז"ל און האָט געוואָלט ביי ר' אייזיל געלד פאַר דעם
ספר, האָט ר' אייזיל געזאָגט צו איהם: „עין תחת עין ממון" (ב"ק פ"ד)
„עין אברהם" אונטער דעם „עין יעקב", און מייגען מיינט ער געלד...

315

א גאון האָט אמאָל געשריבען אין אַ הסכמה אַז דער מחבר איז „מחזיר עטרה ליושנה". ד"ה פון פּאַפּיר האָט ער וויטער געמאַכט שמאַטעס, וואָס פון דעם מאַכט מען פּאַפּיר...

316

ר' יאָשע סלאָנימער ז"ל האָט אַמאָל געפרעגט ר' אייזלען, וואָס פאַר אַנאָמען ער זאָל געבען זיין ספר וואָס ער וועט מאַכען, — גיב אַ נאָמען „ישת חושך" — האָט ער איהם געענטפערט...

317

דער „מלבים" איז געוועזען רב אין אַ שטעדטעל 2 חדשים. דערנאָך האָט ער זיך אָבגעזאָגט — פרעגען איהם די בעלי־בתים רבי, פאַרוואָס זאָגט איהר זיך אָפּ? — דערפאַר ווייל די שאלה איז ביי מיר די ערשטע, זייט איך בין דאָ רב...

318

א חברה משכילים האָבען געפרעגט ר' אייזיל סלאָנימער: לויט ווי מיר זעהן קענט איהר אַלעס, צווישען משכילים זענט איהר אַ משכיל צווישען לומדים זענט איהר אַ למדן, ווי איז אַז איהר קומט צווישען הינט? — צווישען הינט בין איך איצט צום ערשטען מאָל — האָט ער געענטפערט.

319

דער מלבים", האָט אַמאָל געזאָגט אין אַ דרשה אין בוקאַרעשט: „ווען דאָס בית המקדש איז געשטאַנען, האָט דער כהן געקריגען די „זרוע לחיים והקיבה". דער תלמיד חכם, דער רב הייסט דער „כהן" פערלאַנג איך פון אייך אויך די דריי מתנות: „הזרוע" איהר זאָלט לייגען תפילין, „הלחיים" איחר זאָלט אייך נישט שערען די פאות מיט די באָרד, „והקיבה" דער מאָגען זאָל עסען כשר'ע מאכלים...

320

דער „מתנה לוי", האָט געטראָפען אַ חברה וואָס זענען געגאַנגען אין בלויזען קאָפּ אָהן אַ היטעל, זאָגט ער צו זיי: איהר זענט גערעכט ווייל עזרא הסופר האָט געזאָגט „בושתי ונכלמתי להרים פני אליך, כי עונותינו רבו למעלה ראש", און עס שטעהט דאָך מכסה פשעיו לא יצליח...

321

ר' הירשלי בערלינער ז"ל האָט געזאָגט: כאָטש עס שטעהט אין חושן משפט, אַז עס איז נישטאָ היינט קיין תלמיד חכם געגען אַלע דינים פון אַ תלמיד חכם, אָבער אַנטקעגען דעם וואָס די גמרא זאָגט אין סוף מסכת ברכות „תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא" איז היינט אויך דאָ דער דין פון תלמיד חכם...

322

דער שינאָווער רבי ז"ל זיצענדיג עטלעכע וואָכען אין מעליץ האָבען די חסידים נישט געזאָגט קיין תחנון. (עס איז אַזאַ מנהג ביי חסידים אַז עס קומט אַ אדם גדול זאָגט מען נישט קיין תחנון) — רופט זיך אָן דער רבי — בשלמא איהר זאָגט נישט קיין תחנון, ווייל איהר מיינט אַז איך בין אַ תלמיד חכם, און עס איז ידוע אַז אַ תלמיד חכם איז בבחינת יו"ט און אין יו"ט זאָגט מען דאָך נישט קיין תחנון. אָבער איך ווייס דאָך ביי מיר אַז איך בין נישט קיין ת"ח, פאַר וואָס זאָג איך נישט קיין תחנון. נאָר די חז"ל זאָגען דאָך „אם אפילו שוגגין" (סנהדרין ט') ד"ה אפי' דאָס בית דין איז זיך טועה און זיי מאַכען אַן אַנדערען טאָג יו"ט, איז עס אויך יום טוב, איבער דעם כאָטש איהר האָט אַ טעות אין מיר, בין איך אויך בבחינת יום טוב, דאַרף איך אויך נישט זאָגען קיין תחנון...

323

אמאָל איז אַריין אַ חברה משכילים, פרייטאָג צו נאַכטס צום סאַדיגורער רבי'ן ז"ל, הערען דעם קידוש — רופט זיך אָן דער רבי: איצט איז טאַקי דער ריכטיגער קידוש, ווייל די חז"ל זאָגען אַז דער קידוש איז אַ עדות אויף דעם באַשאַפונג פון די וועלט, און אַז דער רבש"ע איז

אַ יחיד ומיוחד, און ווען איז שייך עדות, נאָר ווען עס איז דאָ אַ הכחשה, איז דאָך ממילא איצט דער ריכטיקער קידוש...

324

אַ למדן איז געקומען צו ר׳ מאיר׳ל דזשיקוווער ז״ל, צו נעמען פון איהם סמיכה. ער האָט איהם זעהר שטאַרק געפּרובט, פרעגט ער — רבי, אַז עס וועט קומען צו אייך אַ אייניקעל פון אַ רבי׳ן, וועט איהר איהם אויך אַזוי פיעל פּרווען? האָט דער גאון געענטפערט — די חז״ל זאָגען „מדאורייתא אין עד נעשה דיין" (כתובות כ׳) „עד" איז דער טייטש אַ סמאַטע (נדה ב׳ המשמשת בעדים) איז דער טייטש „מדאורייתא" אַז איינער קומט נאָר מיט׳ן כח התורה, אין עד נעשה דיין, קען קיין סמאַטע נישט ווערען קיין דיין. אָבער „מדרבנן" אַז איינער קומט מיט׳ן כח פון די רבנן אַז ער איז אַ אייניקעל פון די רבנן, פועלט איהם דער זכות אַז אפילו אַ „עד" (אַ סמאַטע) קען ווערען אַ דיין...

325

ר׳ יצחק׳ל וואָרקער ז״ל האָט געטייטשט: „קשה עלי פרידתכם" (רש״י פ׳ אמור) השי״ת זאָגט עס איז מיר שווער, דאָס וואָס איהר זענט אָבגעשיידט איינער פון אַנדערען, און עס איז נישטאָ ביי אייך קיין אחדות...

326

דער גאון ר׳ מרדכי פינטשובער ז״ל, א תלמיד פון רבי׳ן פין לובלין, איז געווען א גרויסער אָרימאַן, אין געהאַט 3 טעכטער בוגרות׳ן דאָס ווייב האָט איהם געפּאַניגט אַז ער זאָל פאָרען קיין לובלין צו דערציילין דעם רבי׳ן אלעס, נאָר ווען ער פלעגט אריין קומען צום רבי׳ן, האָט ער פון אלע דאַגות פערגעסין אין האָט גאָר ניט דערציילט, דאָס ווייב האָט דאָס פערשטאַנען, איז זי איינמאָל מיט געפאָרין מיט עם קיין לובלין. האָט ער שוין געמוזט אלעס דערציילין דעם רבי׳ן. — פרעגט איהם דער „חוזה״ — פאַרוואָס האָסטו מיר ניט דערציילט ביז היינט — ענטפערט ר׳ מרדכי — איך האָב געווּסט אַז דער רבי ווייסט אַזוי אויך מיין מצב, — זאָגט צו איהם דער „חוזה״ — עס איז ניט אזוי, מיר געפינען אין דער תורה ביי נגעים, אַז אויב די נגע איז אויף אַ מענטש, שטייט „והובא אל אהרן הכהן וראה הכהן את הנגע״ ד. ה. אז אזוי ווי מ׳ברענגט נאָר דעם מצורע צום כהן זעהט ער אַליין די נגע, מ׳דאַרף עס ניט זאָגען, אָבער ביי „נגעי בתים״ שטייט „ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית״ ד. ה. אז די נגע איז אין הויז, און די באַדערפענישען פון שטוב עסין, טרינקען, פרנסה, דארף מען זאָגען דעם כהן...

327

ר׳ דוד׳ל דינובער ז״ל איז געווען אַ מאָל אין די בעדער, און האָט צו געזעהען דאָס פריצות פון די פרייע חברה, האָט ער זיך זייער מצער געווען, — רופט ער זיך אָן — די חז״ל זאָגען אז די „חמי טבריה״ איז געבליבען פון מבול (סנהדרין ק״ח) נאָך וואָס האָט עפּיס דער רבש״ע איבער געלאָזט. אַ זכר פון מבול? נאָר טאָמער וועלין די שפּעטערע דורות פרעגען פאר וואָס איז עפּיס געקומען אַ מבול אויף די וועלט אַזא גרויסען עונש? האָט ער איבער געלאָזט די חמי טבריה. וואָס דאָרט קומען טויזענטער מענטשען באָדען זיך. וועלין זיי זעהען דאָס פריצות. וועלין זיי וויסען אז דער דור המבול איז ווערט געווען פאַר אזעלכע מעשים, אַז עס זאָל קומען אַ מבול...

328

דער גאון ר׳ הירשלי ליסקער ז״ל פלעגט זאָגען אין זיין דרשה אויף שבת הגדול, דער דין איז „בערב תאכלו מצות״ אויך איז דאָ א לאו „לא תגנוב״, וואָס זאָל טוהן א ארימאַן אז ער וויל עסין מצות, מ׳טאָר דאָך ניט גנבנ׳ן, איז דאָך דיביידע דינים א סתירה ? דעריבער זאָלט איהר זעהען אז דער אָרימאַן וועט קומען צו אייך, זאָלט איהר איהם געבין אויף מצות, אזוי וועט איהר פערענטפערין די סתירה אָהן שום פלפול...

329

ר׳ הירשלי ליסקער ז״ל פלעגט אוועק וואַרפין די פדיונים, ווייל ער האָט מורא געהאַט טאָמער איז דאָס געלד וואָס מען האָט עס געגעבין, פערדינט געוואָרין פון חילול שבת. עס איז געקומען צו עם א אָרימאַן וואָס האָט געדאַרפט צו האָבען אויף פיקוח נפש. האָט ער עם אוועק געגעבין, ווייל „פיקוח נפש דוחה שבת״... (יומא פ״ה)...

330

דער גאון ר׳ אָבישל פרנקפורטער פלעגט צו טיילין אָרימלייט כמעט דאָס גאַנצע פערמעגען, האָט מען איהם געפרעגט, די חז״ל זאָגען דאָך „אל יבזבז אדם יותר מחומש״ (כתובות ס״ז) ד. ה. אז א מענטש טאָר ניט צו טיילין מעהר ווי א פינפטעל פון זיין פערמעגען, — האָט ער געענטפערט. אז עס האַלט ביי פיקוח נפש איז דער דין ניט געזאָגט געוואָרין, ווייל מה דאך אז פיקוח נפש איז דוחה שבת. א כל שכן א דין וואָס די רבנן האָבען געזאָגט איז עס דאָך געוויס דוחה...

331

א מתנגד איז אריין געקומען צו ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל אין געפרעגט קשיות אויף חסידים, האָט איהם ר׳ יחזקאל׳ע ז״ל געענטפערט, עס שטייט אין פסוק „ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם — לא תקשו עוד״, איז דער טייטש אזוי, אז עס וועט זיין ומלתם, לא תקשו עוד וועט איהר שוין ממילא קיין קשיות ניט פרעגין...

332

אין זמירות פון שלש סעודות שטייט „ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים

בתורה" אייגענטליך האָט געדאַרפט שטיין „ויזכו לבנים" וואָס בעדייט דאָס וואָרט „לראות" – דערויף ענטפערט דער זמיגראָדער רב – ווייל די חז"ל זאָגען „כל שהוא ת"ח ובנו ובן בנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם" (ב"מ פ"ה) דערויף זאָגט תוס' אין ב"ב נ"ט אין כתובות ס"ב אַז דאָס איז נאָר אַז זיי אַלע האָבען זיך געזעהען צוזאַמען דער זיידע מיט דעם זיהן אין דאָס אייניקעל, דאָס איז דער מיינונג פון וואָרט „לראות" אַז זיי זאָלין זוכה זיין צו זעהן בנים ובני בנים דענסטמאָל וועט זיך שון די תורה קיינמאל פון זיי ניט אפטוהן...

333

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס רש"י זאָגט אין פרשת בשלח „שהיוד על שם המחשבה נאמרה" אז דער גאנצער יוד איז נאר אַז ער איז מסדש די מחשבה...

334

איינער איז אַ מאָל געקומען צו ר' יחזקאל'ע שינאוואֶר ז"ל זיך מזכיר זיין אויף פרנסה, – האָט איהם ר' יחזקאל'ע ז"ל געזאָגט – „שאל אביך ויגדך" פריער בעט דעם טאַטין אין הימעל ווי אַזוי ויגדך" די זאָלסט דיך באַהעפטין אַנבונדען און אייבערשטין [מלשון אגודה] אין דערנאָך „זקניך ויאמרו לך" נאָכהער וועלין די צדיקים העלפין דורך זייערע תפלות...

335

ר' הירשלי חריף ז"ל האָט געזאָגט, פאַרצייטינס האָט מען געגעבין צדקה – איינס. ווייל מען האָט געגלייבט און די גאולה דאַרף מען דאָך ניט דאָס געלד דאָס צווייטע, ווייל מען האָט געגלייבט אַז עס וועט זיך בייטען די צייט און עס וועט בעסער ווערען. ווייל השי"ת קען העלפען אין איין רגע. אָבער היינט איז ניט אַזוי, דאָס מיינט דער פסוק אין רות „וזאת לפנים בישראל" פערצייטענס „על הגאולה" מען האָט געגלייבט און די גאולה „ועל התמורה" מ'האָט געגלייבט אַז עס וועט זיך ענדערען די צייט, איבער דעם "שלף איש נעלו ונתן לרעהו" האָט יעדער אראָב גענימען זיינע שוך אוו אַוועק געגעבין דעם צווייטען...

336

צוויי לומדים זענען אַ מאָל געקומען קיין בערלין, זאמלען נדבות אויף הכנסת כלה פאר זייערע טעכטער, זיי האָבען געוויסט אַז די משכילים גיבען גרויסע

נדבות אין די חסידים גיבען קליינע נדבות האבען זיי געקלערט פון וועמען זיי זאלען נעמען א בריעף צו פון ר׳ הירשלי ז״ל וואס דאס וועט נאר גוט זיין פאר די חסידים. אדער פון מענדעלסון וואס דאס וועט גוט זיין פאר די משכילים, איז געבליבען ביי זיי. אז זיי זאלין זיך טיילען אייבער האט גענומען ביי ר׳ הירשלי דער צווייטער ביי מענדעלסון, דער אנדערער האט געמאכט א סאך מעהר ווי דער ערשטער, האט דער ערשטער געפרעגט ר׳ הירשלי וואס איז די מעשה אז אויף אייער בריעף האט מען וויניגער געגעבען ווי אויף מענדילסון, ווי איז דער כבוד התורה? — האט ר׳ הירשלי געענטפערט — די חז״ל זאגען אז ירמי׳ האט געזאגט אז זיי זאלין נכשל ווערין מיט ניט קיין ארינטליכע מענטשען (ב״ב ט׳) אלזא איהר האט נאר מיינ׳ס א מליצה בריעף, אבער דער צווייטער האט א מליצה בריעף פון ירמיה הנביא, איבער דעם איז ער ער מצליח...

337

א רב האט א מאל געפאדערט אין א דרשה א הוספה אויף זיין פענסיע בכן ער האט ניט קיין פרנסה, רופט זיך אייגער אן — עס שטייט דאך כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל [אבות פ״ו מ״ד] — ענטפערט דער רב — „כך הוא״ אזוי איז נאר דא „הוא״ פת במלח תאכל. אבער ניט אין א אנדער ארט...

338

אין א קליין שטעדטעל איז געשטארבען א קארגער גביר. די חברה קדישא האט געוואלט ביי די קינדער — וועלכע זענען אויך געוועזן קארגע — אסך קבורה געלד. זיי האבין אבער ניט געוואלט געבין, האט זיך די קבורה אויף געהאלטין ביז דעם צווייטין טאג, האט איהם דער רב מספיד געווען, „אם יום או יומים יעמוד״ אויב דער מת האט זיך אויפגעהאלטין מיט די קבורה א טאג אדער צוויי, „לא יקום״, זאל זיך דער מת ניט נוקם זיין אין די שטאדט לייט, ווייל „כי כספו הוא״ ווייל נאר דאס געלד איז שולדיג וואס מ׳האט ניט געוואלט געבין, אבער ניט חס ושלום מ׳האט איהם געוואלט מבזה זיין...

339

ר׳ חיים וואלאזינער ז״ל איז א מאל ארייגעקומען אין בית המדרש שבת אין מיטען טאג, האט ער געטראפין די ישיבה לייט רעדין נארישקייטען. — זאגט ער צו זיי — עס וואלט גלייכער געווען איהר זאלט געווען שלאפען. ווייל „שבת״ מאכט „שינה בשבת תענוג״ ילקוט ראובני ואתחנן — רופט זיך אן א ישיבה בחור — אפשר מאכט דאס „שיחה בשבת תענוג״ ווייל דאס איז אויך א עונג

שבת [שו"ת תרומת הדשן ס"א] — האט דער גאון געענטפערט, — אויף דעם זאָגט דער פסוק „לב חכם לימינו" אַ חכם לייגט אויס די שין דאָס פינטעלע אויף די רעכטע זייט עס זאָל זיין אַ שין מאַכט דאָס שינה. אָבער ולב כסיל לשמאלו. מאכט דאָס פאַר אַ שין מיט דעם פינטעלע אויף לינקס, מאַכט דאָס שיחה בשבת תענוג...

340

א חברה קצבים האָבין זיך געדונגען אַ רב ער זאָל מיט זיי לערנען משניות, ווען זיי האָבען געמאַכט דעם סיום, האָבין זיי געמאַכט אַ גרויסע סעודה.— האָט דער רב זיך אָנגערופען — אויב „כל בני בשר יקראו בשמך" אז די אַלע קצבים וואָס האַנדלין מיט פלייש האָבין זיך גענומען צום לערנען. קען איך שוין גלייבען אַז „להפנות אליך כל רשעי ארץ" אַז אפילו „עמלק" אליין וועט אויך תשובה טהון. ווייל „כשר שבטבחים שותפו של עמלק [קידושין פ"ב]...

341

ר' יצחק וואָלאזינער ז"ל האָט געזאָגט אַ רמז פון די תורה אויף די דרייא ברכות וואָס מען מאַכט אויף די חנוכה לעכט, "עשה לך שרף", דאָס איז „להדליק נר חנוכה" „ושים אותו על נס" דאָס איז „על הנסים" וראה אותו וחי" דאָס איז „שהחיינו"...

342

דער „בעל שם טוב" ז"ל האָט געזאָגט פאַר וואָס ביי די תנאים צו ברעכט מען אַ ערדענע כלי, און ביי די חופה אַ גלעזערנע כלי, ווייל קיין תנאים קען מען ניט מבטל זיין פונקט ווי אַ כלי חרס אַז מען צוברעכט קען מען שוין ניט פעריכטען, אָבער נאָך די חופה קען מען דאָך געטין, פונקט ווי אַ כלי זכוכית וואָס האָט אַ תקנה צו פעריכטען, [שבת ט"ז]...

343

דער לעמבערגער גאון ר' יצחק שמעלקיש ז"ל האָט געלערענט אַלעס בחור צו זאַמען מיט איינעם, וואָס איז נאָכהער געוואָרען אַ פרייער. אַ מאָל איז דער זעלבער געקומען קיין לעמבערג צום גאון אין האָט מיט איהם גערעדט אָן דרך ארץ אין האָט איהם ניט געזאָגט „איהר" נאָר „דיא" דאָס האָט זייער פערדראָסין די מענטשען וואָס זענען געווען ביים גאון, האָבין זיי פון איהם פערלאַנגט ער זאָל געבין געלד אויף תיקון אַזוי ווי דער מנהג פון חסידים,

ער האָט אָבער ניט געוואָלט געבין, קיין איין גראָשען. — רופט זיך אָן דער גאון. — יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרין די רש"י אין פרשת לך לך. אויף דעם פסוק „ואנשי סדום רעים וחטאים, זאָגט רש"י רעים בגופם וחטאים בממונם" אייגענטליך, מ'ווייסט אַז חסידים זענען יראי שמים, און פרייע זענען ווייטער גרויסע נדבנים, זיי גיבען צדקה, הייגט זשע צו וועלכע פּאַרטיי האָבען געקערט די אנשי סדום, זענען זיי געווען חסידים וואָלטין זיי דאָך ניט געווען „רעים בגופם". זענען זיי אַנדערש געווען פון די משכילים, וואָלטין זיי דאָך ניט געווען „חטאים בממונם" נאָר יעצט איז מיר פערענטפערט עס קען זיין, אַז זיי זענען געווען אזוי ווי ער וועלכער בעת ער איז געווען אַ בחור איז ער געווען אַ חסיד נאָכהער איז ער געוואָרין אַ פרייער, איז געבליבעןביידע חסרונות...

344

ווען דער רבי ר' יונתן ז"ל איז געווען אַ יונגעל אין חדר. ער איז שוין דענסטמאָל געווען אַ גרויסער חריף. ווען מ'האָט מסיים געווען אַ מסכת, האָט דער רבי געמאַכט אַ סעודה, דער רבי האָט געהאַט ביי זיך אַ אויסגעריבענע מטבע, זאָגט ער צום רבי'ן ר' יהונתן, ברענג מיר פאַר דעם אַ קוואַטירעל בראָנפען, דער רבי ר' יהונתן האָט געזעהען אין דרויסען אַז עס איז אַ אויס געריבענע מטבע אין האָט זיך געשעהמט צוריק צו קומען אָהן בראָנפען. האָט ער גענומען אַ ביסעל וואַסער און האָט אריין געגאָסען אין פלעשיל, און איז געגאַנגען אין אַ בראָנפען געשעפט, און האָט זיך געהייסין אָן גיסען אַ קוואַטירעל בראָנפען. נאָכהער האָט ער געגעבין די מטבע, האָט דער פער-קויפער ניט געוואָלט נעמין. האָט ער זיך געהייסין צוריק גיסען אַ קוואַטירעל אין די קוואָרט אריין, אזוי איז ער געגאַנגען צו עטליכע, איז ממילא געוואָרען פון דעם ביסעל וואַסער שטאַרקין בראָנפין. און האָט געברענגט דעם רבי'ן דעם בראָנפען מיט די מטבע..

345

דער רבי ר' לייבלי איגר ז"ל האָט געפרעגט דעם אַלטען קאָצקער רבי'ן ז"ל וואָס וועל איך ענטפערין מיין זיידען דעם ר' עקיבא איגר ז"ל אויף דעם שפּעטען דאַוונען, — האָט ער געענטפערט — זאָלסט איהם זאָגען, אַז דער רמב"ם פסק'נט, אַז אַ אַרבייטער שאַרפט די זעג אַ גאַנצע טאָג, און די לעצטע שעה פון טאָג זעגט ער דאָס האָלץ קומט איהם צו באַצאָלען פאַר אַ גאַנצען טאָג. אזוי ווי ער וואָלט געזעגט פון די פריא אָהן...

346

פאַר וואָס זאָגט מען דעם „כהא לחמא עניא" אויף תרגום לשון, — האָט אַ גאון

געזאָגט אַ פּלפּול — ווייל מ'האָט מורא טאָמער וועלין אַריין קומען אַרימעלייט ווען מ'זאָגט כל דכפין ייתי וייכול. נאָר עס איז דאָך דאָ באמת אַ עצה צו פאַר שליסין די טיר, נאָר דאָס וועט נאָר פועל'ן פאַר מענטשען ! וואָס וועט מען אָבער טוהן אַז מלאכים וועלין זיך פאַרשטעלין פאַר מענטשין אזוי ווי ביי אברהם אבינו דעריבער זאָגט מען אויף תרגום לשון, ווייל די מלאכים פערשטייען ניט קיין תרגום, (שבת י"ב)...

347

א גאון האָט געזאָגט. — אַז דאָס ווערטיל וואָס די וועלט זאָגט. אַז עס איז גוט צו טוהן אַ שידוך מיט אַ מפורסם, אַז מען וועט זיך פרעגען אויפ'ן מחותן, זאָל מען ניט דאַרפין דערוויל פערעגינט ווערין אוסרעכענדיג ווער דער מחותן איז, — דאָס איז אַ בפירוש'ער פסוק אין (תהלים ל"ב) „על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא. זאָגען די חז"ל לעת מצא זו אשה (ברכות ח') רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו", ד. ה. מען זאָל ניט דאַרפען דערוויל בערעגינט ווערין צו וועלין וויסען ווער דער מחותן, נאָר דער מחותן זאָל זיין אַ בעוואוסטער מענטש, אַז מ'וועט נאָר דערמאַנען דעם נאָמען זאָל מ'שוין וויסען ווער דאָס איז...

348

אין לעמבערג איז געווען איינער וואָס האָט אלע שבת מנדר געווען אַסאַך צדקה אין נדרים. און דערוואָכען האָט ער אָבער אַלעס פערגעסין און האָט ניט באַצאָלט — האָט דער לעמבערגער רב געזאָגט — יעצט איז מיר ריכטיג געוואָרין די גמרא. שלשה מנוחלי עולם הבא המשייר מקידושא לאבדלתא (פסחים קי"ג) אייגענטליך פאַרוואָס קומט פאַר דעם עולם הבא ? נאָר מ'מיינט אזוי, שבת האָט יעדער יוד אַ קדושה און אַ ריין הארץ. אין אַז ער איז מנדר און שבת מיינט ער מיט'ן גאַנצין הארץ, אָבער באַלד נאָך הבדלה אַז דער שמש קומט מאָנען דעם נדר, איז ער גאָר ניט דער אייגענער, ער פערגעסט גאָר אין אַלעמען דאָס מיינט די גמרא אַז ער לאָזט איבער פון די קדושה פון שבת אויף הבדלה אויך, ער איז נאָך אַלץ מיט די זעלבע קדושה פון שבת, מיט דעם ריינעם געוויסען, איז ער בן עולם הבא...

349

איינער איז געקומען צו דעם גאון ר' יצחק אלחנן ז"ל, קאָוונער רב פרעגין צו ער זאָל פאָרען זאַמלען געלד, האָט ער געענטפערט הגם די חז"ל זאָגען, „מאן דביש לי' בהאי מתא ליזיל למתא אחריתי" [ב"מ ע"ה] ד. ה. אַז עס איז איינעם שלעכט אין זיין שטאָדט זאָל ער גייען אין אַ אַנדער שטאָדט וואָהנען,

אז דאָס איז נאָר אז איינער איז א מחוסר לחם ר״ל אָבער ניט אז איינער וויל נאָהר בלויז זאמלען אסאך געלד, ווייל מיר זעהען אז ביי הושיעה נא דארף מען שאָקלען, [מיט׳ן לולב אין סוכות] ד. ה. אז מ׳דארף געהאָלפין ווערין מיט פרנסה, דארף מען זיין נע ונד, ארום פאָהרען, אָבער אז עס האלט נאָר ביי הצליחה נא, שאָקעלט מען ניט...

350

אין פורים האָבין די תלמידים פון „נודע ביהודה" געמאַכט איין תלמוד פאר א פורים רב, אזוי ווי דער מנהג איז, ווען ער האָט זיך אנגעשיכערט, האָט ער גערעדט אויפ׳ן נודע ביהודה זלזולים, צו מאָרגענס האָט מען איהם דערציילט אז ער האָט מבזה געווען דעם נוב״י, איז ער איהם געגאַנגען מפייס זיין. דער נוב״י האָט איהם מוחל געווען, — פרעגט איהם זיין זון — די וועלט זאָגט דאָך „וואָס ביי א ניכטערין אויף דער לונג איז ביי א שיכורען אויף דער צונג", האָט דער נוב״י געענטפערט — דער כלל איז נאָר ביי א מענטש, אָבער ניט ביי אזא בהמה ווי ער, א ראיה, דערצו, ווייל נאָך וואָס איז מ׳בודק די ריאה נאָך די שחיטה. מ׳קען דאָך די בהמה אָנשיכורען פאר די שחיטה וועט מען דאָך אלעס זעהען אויף די צונג, לויט דעם כלל, מוז דאָך זיין אז דאָס איז נאָר ביי א מענטש ניט ביי א בהמה, אזוי ווי ער...

351

דער בראָדער גאון ז״ל איז געקומען סוכות אין שול אריין און געזעהען אז בשעת דעם ארומגיין דעם טיש מיט דעם אתרוג ביי די הושענות זאָגען, זענען פריהער געגאַנגען די נגידים, נאכהער די תלמידי חכמים, דאָס האָט איהם זייער פערדראָסין — רופט ער זיך אָן — יעצט איז רעכטיג וואָס מען ענדיגט די סליחות מיט די ווערטער, „למען דעת כל עמי הארץ כי ד׳ הוא אלקים, אין עוד מלבדו", אייגענטליך ווי קומט דאָס דאָ א הער? נאָר די חז״ל זאָגען „את ד׳ אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים" (פסחים כ״ב) האָט מען מורא געהאַט טאָמער אז מ׳וועהט זעהען אז די תלמידי חכמים גייען אונטער די נגידים. איז דאָך א סימן אז זיי זענען ניט חשוב, וועט מען דאָך זאָגען אז דער „את" קומט גאָר מרבה צו זיין עפיס אַנדערש חס ושלום, איבער דעם האָט מען מתקן געווען „למען דעת כל עמי הארץ כי ד׳ הוא אלקים אין עוד מלבדו" ארויס צו נעמען די עמי הארצים פון טעות...

352

דער גאון ר׳ חיים סאלאווייציג בריסקער רב ז״ל — פלעגט ארום גיין שפאצירען

און אָן לערנען זיך מיטביידע הענד אויף די תלמידים'ס, אקסלען, און שמיסען אין לערנען דער נציב [ר' נפתלי צבי יהודה ברלין] דערזעהענדיג דאָס, איז ער בייז געוואָרין פאַר וואָס זיי גייען ניט לערנען גמרא מיט תוספות, זאָגענדיג דערביי ר' „חיים על צווארו ויעסוק בתורה" [קידושין כ"ט]...

353

א מתנגד האָט געפרעגט דעם רב ר' שניאור זלמן ז"ל דער מחבר פון רב שו"ע, צו וועלכע כתה וועט משיח געהערין צו די מתנגדים אָדער צו די חסידים, האָט ער געענטפערט – צו די מתנגדים, ווייל אויב משיח זאָל זיין א חסיד וועלען די מתנגדים ניט וועלין גלייבען אין משיח. אפילו ער זאָל באַווייזען מופתים אַזוי ווי משה רבינו...

354

א מתנגד האָט געשפעט פאַר'ן רב ז"ל אויפ'ן נוסח „כתר" וואָס מ'זאָגט אין די קדושה פון מוסף. האָט דער רב געענטפערט – קען דען א קאָוואַל פערשטיין די מלאכה פון א קרוין [כתר]...

355

א מתנגד האָט געפרעגט דעם רב, בכן די ביסט דער קאָפּ פון די חסידים מוסטו גיין אָנגעטוהען אַנדערש ווי אַלע. – האָט ער געענטפערט. – פאַר וואָס ווען די טוהסט דיך אָהן די מלבושים. אין דעם קאָפּ טוהסטו ניט אָן די זעלבע מלבושים, ווייל דער קאָפּ איז אַנדערש...

356

א סלאָנימער משכיל איז אַוועק קיין אַמעריקא צוליעב פרנסה. ער האָט אָבער ניט מצליח געוועזן, איז ער צוריק געקומען קיין סלאָנים, נאָר ער האָט שוין געהאַט אָב געשוירען זיך די באָרד. – איז ער אַריין צו ר' אייזיקעל סלאָנימער ז"ל זיך שואל עצה זיין צו ער זאָל ווערין אַ מלמד, האָט ר' אייזיל געזאָגט, די וועסט בייא דעם אויך ניט מצליח זיין, ווייל די ביסט אַ פערדרייטער מלמד. ווייל די חז"ל זאָגען אויפ'ן פסוק „ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, „מלמד" שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן", [כתובות כ"ז] ביי דיר איז פערקעהרט, ביסט אַרויס קיין אַמעריקא מיט אַ באָרד און ביסט געקומען אָן אַ באָרד האָסטו דאָך איבער געדרייט דעם „מלמד", און קיינער וועט דיר ניט געבין זיין קינד צו לערנען בייא אַ פערדרייטין „מלמד"...

357

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, „באין מליץ יושר מול מגיד פשע״ אז אלע זאָגען חייב, איז דאָך זכאי — ממילא „תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט״, אז דער דין איז „כולו חייב זכאי״ (סנהדרין י״ז)...

358

א רב, האָט געזאָגט אויף די וועלט׳ס קשיא, ...ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה (רש״י בהעלותך) אהרן איז ניט געוואָרען פאַרענדערט ביי זיך, חאָטש אלעס איז געוועז דורך איהם...

359

דער „שפת אמת״ ז״ל האָט אַמאָל פאַרהערט דאָס חומש „פרשת בלק״ דעם היינטיגען גערער רבי׳ן שליט״א ווען ער איז נאָך געווען א קליין קינד. האָט דער „שפת אמת״ געפרעגט אויף דעם פסוק „תמות נפשי מות ישרים, ותהי אחריתי כמוהו״. עס האָט דאָך געדאַרפט שטיין „כמוהם״ א לשון רבים, ווייל עס גייט דאָך אַרויף אויף דעם וואָרט „ישרים״ אויך אַ לשון רבים? האָט דער גערער רבי שליט״א געענטפערט „כמוהו״ איז דער טייטש אַזוי ווי משה רבינו, ווייל מען געפינט אין מס׳ נדרים דף י׳ „נדר במוהי״ מיינט מען משה. דער שפת אמת האָט זייער נהנה געווען פון דעם קלוגען געלונגענעם ענטפער...

360

„הרחמן הוא יברך אבי הילד משמיני והלאה ירצה דמו״ אייגענטליך דער „ירצה דמו״ גייט דאָך אַרויף אויף דעם „רך הנימול״ ניט אויף דעם „אבי הילד״? — האָט דער גערער רבי שליט״א געענטפערט — ווייל יעדער קינד ווען מען איז עס מל׳ע ווייסט מען דאָך ניט צו ער איז באַוויליגט אויף דעם עס קען דאָך זיין ווען ער וואָלט געווען גרויס וואָלט ער זיך ניט געוואָלט מל׳ע זיין, נאָר אַז ער איז דערנאָך מל׳ע זיינ׳ס א קינד, איז דאָך א סימן אַז זיין אייגענע מילה איז אויך געווען ברצון, דעריבער זאָגט מען טאַקע אויף דעם אבי הילד „משמיני והלאה ירצה דמו״ ד. ה. ווען ער איז מל׳ע זיין קינד ווערט דעם פאָטערס בלוט באַוויליגט, ווייל מען ווערט געוואָהר אַז זיין מילה איז אויך געווען ברצון...

361

ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער ז״ל האָט געטייטשט, „עס חסיד״ אַז די חבר׳סט דיך

מיט אַ חסיד, „תתחסד” ווערסט די אויך זיין אַ חסיד. אָבער „עם עקש” אז די חבר'סט דיך מיט אַ עקש, „תתפתל”...

362

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט אַ מאל געזאָגט אויף אַ צדיק וואָס האָט ניט געגעבין קיין צדקה. עס שטייט „זה דור דור — שוא” דאָס דור איז אַ פאַלש דור „מבקשי פניך” אפילו די צדיקים „יעקב” טוהן לאקערען, „סלה” נאך דעם טאלער...

363

ר' מאיר'ל פרימישלאַנגער ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ שווינדלער, „ולכל בני ישראל לא יחרץ” דער עיקר איז אַז יעדער יוד זאָל ניט זיין קיין שווינדלער [אַ חרוץ] „כֶּלֶב אַזוי ווי דאָס האַרץ. „לשונו” אַזוי זאָל זיין די צונג...

364

א גביר האָט געפרעגט דעם לובלינער רב ז"ל, — רבי, איהר בויט אַ ישיבה — אַ פראַכט בנין מיט בעקוועמליכקייטען אין קאמפארט, אמעהר עס שטייט דאָך „פת במלח תאכל, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל” ? (אבות) ענטפערט איהם דער רב ! עס שטייט אָבער אויס געפירט „ואם אתה עושה כן”. ד. ה. די זאָלסט אזוי טוהן פאר דיינטוועגין, אָבער פאר יענעם וועגין דאַרפסטו זעהן איהם צו געבין אַלערליי באַקוועמליכקייטען, — אַ צווייט מאָל האָט ער דאָס מסביר געווען אויף אַ אנדער אויפ'ן, אין פסוק שטעהט „עבד לוה לאיש מלוה” (משלי) אין אַ צווייטען פסוק שטעהט, „לא תשכב בעבוטו כי עני הוא”, איז דאָך אַ סתירה ! נאָר וואָס דען ? דעם ערשטען פסוק דאַרף געדענקען — דער לוה אין דעם צווייטען פסוק — דער מלוה ! דאָ איז אויך דאָס זעלבע. דעם „פת במלח תאכל” דאַרף געדענקען דער לערן-בחור, דאגעגען פאר די וואָס דאַרפען שטיצען די ישובות, זיי דאַרפען געדענקען דעם פסוק „עץ חיים הוא למחזיקים בה, ותומכיה מאושר”...

365

דער לובלינער רב ז"ל איז געקומען צו אַ קאַרגען גביר נאָך אַ נתינה פאַר די ישיבה, יענער האָט געזוכט פערשידענע תירוצים זיך אַרויסצודרעהען פון איהם, — רופט זיך אָן דער רב, די גמרא זאָגט „ישראל קדושים הם, יש לו ואין רוצה, רוצה ואין לו” (חולין ז') פרעגט תוספות, וואָסער הייליגער איז דער,

וואָס האָט און וויל ניט געבין ? נאָר דער תירוץ איז — פירט אויס דער רב, די גמרא זאָגט, אז צוליעב דעם ווערט „רבי" אָנגערופען קדוש ווייל „לא הניח ידיו לפטה מחגירה" (פסחים ק"ד). ער האָט ניט אראבגעלאָזט זיין האנד אונטערען גארטעל, דאָס זעלבע איז אויך סיי מיט די וואָס האָבען ניט, סיי די וואָס ווילען ניט, ביידע שטעקען ניט אריין די האנד אין קעשענע... דעריבער זענען זיי „קדושים"...

366

צו ר' אביש'על פראנקפורטער ז"ל, איז א מאָל אין שמיני עצרת נאָכ'ן דאַווענען צו געגאנגען דער חזן, (וועלכער ר' אביש'ל האָט קנאפ געהאלטען פון איהם) און געזאָגט, דער רב האלט גאָר ניט פון מיר, איהר זעהט דאָך ווען איך האָב געבענשט גשם, האָט מען צוליעב מיר באלד אראָב געשיקט א רעגען! — רופט זיך אָן דער רב — צוליעב אזעלכע ווי די האָט מען אראָפגעשיקט א גאנצען מבול, ניט בלויז א רעגען...

367

א „גילוחי" איז א מאָל אריינגעקומען צו ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל, פרעגט איהם דער רבי וואָס ביסטו, א כהן צו א לוי? פרעגט דער גילוח רבי! וואָס פאלט אייך איין, אז איך בין א כהן אָדער א לוי? — ווייל ווי קיין „ישראל" זעהסטו ניט אויס — ענטפערט איהם דער רב...

368

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, יעדער מענטש דארף זיך אין יודישקייט (3 זאכען אָבצילערנען פון א גנב, 1) אז ער איז ניט פויל און גייט גנב'נען אפילו און מיטען די נאכט. 2) אז עס געלונגט איהם ניט דאָס ערשטע מאָל פרובט ער נאָך א מאָל, און נאָך אמאָל, 3) אפילו א קליינינקייט איז ביי איהם אויך א חשיבות און גנבנ'ט אלעס...

369

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געזאָגט, אז איינעם דאכט זיך אז ער איז פערטיג איז ער אָב געקאָכט... נאָך האָט ער געזאָגט, א חסיד הייסט לפנים משורת הדין, דער דין איז, „לא תונו איש את עמיתו". אין לפנים משורת הדין איז, ער זאָל זיך אליין ניט נארען...

370

פאַר וואָס איז „חותמו של-הקב״ה אמת״ וואָס עפּעס דוקא מיט די מדה אמת, ווייל — האָט דער קאָצקער רבי ז״ל געענטפערט — די חתימה קען מען ניט נאָכמאַכען, ווייל אויב נאָכגעמאַכט, איז דאָך ניט קיין אמת...

371

„גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים״ (ברכות ח׳) היתכן, אַז אַ שוסטער וואָס זיצט אַ גאַנצע טאָג און אַרבעט איז גרעסער ווי אַ ירא שמים, נאָר דער פשט איז — האָט געזאָגט דער קאָצקער רבי ז״ל, „מיגיע כַּפּו״ אַז די הענד אַרבעטין נאָר, אָבער דער מוח איז אין הימעל, דער איז גרעסער, ווי אַ ירא שמים אָהן אַ מלאכה...

372

דער אָסטראָווצער רבי ז״ל, האָט געזאָגט דעם טעם וואָס די ערשטע 2 פּרשיות פון „כי תשא״ זענען גרויסע און נאָכהער קליינע, פאַרוואָס האָט מען ניט מסדר געווען גלייכע פּרשיות ? — ווייל דער דין איז אַז אַ בלינדען טאָר מען ניט אופרופען צו די „תוכחה״ ווייל פאַר אַ „בעל מום״ טאָר מען ניט פאַר לייענען די „מומים״ וועלכעס שטייט דאָרטין דעריבער קען מען ניט צו טיילען די 2 ערשטע פּרשיות, וואָס די גאַנצע מעשה פון עגל שטייט דאָרט, כדי עס זאָל ניט „עולה לתורה״ זיין קיין ישראל, וואָס זיי האָבען געמאַכט דעם עגל. נאָר אַ כהן מיט אַ לוי, וואָס זיי האָבען דעם עגל ניט געמאַכט...

373

דער „אבני נזר ז״ל סאָכאַטשאָווער רבי און רב, האָט געזאָגט, דעם טעם, פאַרוואָס אַז אייגער האָט ניט אויף חנוכה ליכט. מוז ער פאַרקויפען זיין קלייד, וואָס איז דאָס אַנדערש ווי אַלע מצות. אַז „אונס רחמנא פטרי״ ? נאָר ביי אַלע מצות אַז ער האָט אַ „מחשבה טובה״ צו טוהן די מצוה, נאָר ער קען ניט, ווייל ער איז אַ אונס, איז גלייך ווי ער וואָלט געטוהן, אָבער ביי חנוכה איז דאָך דער עיקר מצוה דער פירסום הנס, איז דאָך מיט די מחשבה אליין, נאָר אַזוי גוט, ווי ער וואָלט געטוהן די מצוה פאַר זיך אין שטוב באַהאַלטען, אָבער ניט בפירסום, ווייל די מחשבה זיינע ווייסט דאָך קיינער ניט, פעלט דאָך פירסומי ניסא...

374

דער „חי׳ הרי״ם״ ז״ל איז אמאל געגאנגען צו זאמען מיט ר׳ בעריש מייזליש ז״ל צו א גביר וועגן א ענין, דער גביר איז געווען א פרייער און האט געגעסין טריפות, זיי זענען פונקט אריין געקומען צו איהם ביים מיטאג עסין, האט דער „חי׳ הרי״ם״ געזאגט צו איהם, עסט מיט אגוטען אפעטיט, האט דער גביר זיך אנגערופען — ווען דער רבי זאל וויסען אז איך עס יעצט טריפות וואלט איהר מיר געוויס ניט געווינשען א גוטען אפעטיט, — האט דער חי׳ הרי״ם ז״ל געענטפערט, מני׳ ובי׳. איך האב אייך ספעציעל געווינשען איהר זאלט עסין מיט א גוטען אפעטיט, ווערט דאס הייסין „לתיאבון״ ניט „להכעיס״ ווייל אז איהר ווערט עסין אהן אפעטיט ווערט איהר דאך הייסען א „אוכל נבילות להכעיס״ (סנהדרין כ״ו)...

375

א מתנגד האט געפרעגט דעם „חי׳ הרי״ם״. פאר וואס דאווענען די חסידים שפעט. עס איז דאך א עבירה, האט ער געענטפערט — שטייט „עבירה גוררת עבירה״ ווען דאס זאל זיין א עבירה וואלטען זיי דאך ניט געווען קיין חסידים און געלערינט דער נאך א גאנצען טאג, איז א סימן אז עס איז ניט קיין עבירה...

376

א באוואוסטער „כופר בעיקר״ ר״ל האט א מאל פאר׳ן שטארבען געזאגט, איך טוה תשובה, און האט געשריגען „שמע ישראל״ האבען זיינע קרובים דערציילט דעם „חי׳ הרי״ם״ ז״ל אז ער האט תשובה געטוהן פאר׳ן טויט, — האט דער „חי׳ הרי״ם״ געזאגט צו זיי, ווי פאלט איהר אויס, ער איז געוועזין אזא „כופר״ אז ער האט געוואלט וויזין אז אלע מאמרי חז״ל זענען נישט ריכטיג, דען די חז״ל זאגען „רשעים אפילו על פתחי של גהינם, אינם חוזרין בתשובה״ (עירובין י״ט). האט ער געוואלט וויזען פארקערט אז זיי טוהן יא תשובה אין באמת האט ער ניט געמיינט תשובה צו טוהן, טאקע אזוי ווי די חז״ל זאגען...

377

א מאל האט א ווארשווער יונגערמאן מכבד געווען דעם „חי׳ הרי״ם״ מיט סנדקאות, דער שווער איז אבער געווען א מתנגד. האט ער אליין געוואלט זיין סנדק. דער יונגערמאן האט נעהאט „עגמת נפש״ פון דעם, האט ער

דערציילט, דעם „חי׳ הרי״ם״. האָט דער חי׳ הרי״ם געזאָגט. זאָלסט דיך ניט מצער זיין. ווייל אליהו הנביא ווען ער קומט צום ברית וויל ער אליין זיין סנדק, נאָר אַז ער זעהט אז אַ חסיד האלט דאָס קינד. טרעט ער איהם אָב די מצוה אָבער אַז ער ועט זעהען אַ מתנגד. וועט ער אליין זיין סנדק...

378

אײנער האָט זיך מתנצל געווען פאַר דעם רבי׳ן ר׳ העניך פון אַלעקסאַנדער ז״ל אַז מען איז איהם חושד און מיאוס׳ע זאַכען, פרעגט איהם דער רבי — וואָס זאָגסטו דערויף, האָט ער געענטפערט — איך זאָג, „אשרי מי שחושדין אותו ואין בו״ — האָט דער רבי ז״ל געענטפערט כאַפּ דיך גלייכער אָן אין „אשרי יושבי ביתך״ אין גיי ניט און אַזעלכע מקומות וואָס ברענגען צו אַ חשד...

379

ווען דער אַלעקסאַנדער רבי ז״ל איז געווען מיט ר׳ יחיאל מאיר גאָסטנינער ז״ל אין קאָצק. אויף יום כיפור, האָט זיך דער גאָסטינינער רבי ז״ל זיך געהייסען שלאָגען מלקות ערב יום כיפור, האָט דער אַלעקסאַנדער רבי ז״ל איהם געזאָגט איך גיי אוועק פון טאז (ט״ז) בין איך ניכט אַזוי צוּבראָכען. ווי יחיאל מאיר פון מלכות (מלקות)...

380

א רב איז געקומען מיט אַ חיבור אויף אַ הסכמה צום „חי׳ הרי״ם״. האָט ער איהם געפרעגט, צו ער קוקט עפּיס אין אחרונים, זאָגט ער ניין ! האָט דער „חי׳ הרי״ם״ געזאָגט צו איהם, וועט מען דאָך אין דייז ספר אויך ניט קוקען, די ביסט דאָך אויף אַ אחרון...

381

אײנער האָט דערציילט דעם חי׳ הרי״ם מען רעדט איהם אַ גוטען שידוך נאָר עס איז דאָ אַ פּסול אין די משפחה, דעם מחותנ׳ס אַ ברידער, איז אַ פרייער. עס איז געווען „פרשת תצוה״, האָט דער „חי׳ הרי״ם״ געזאָגט ער זאל טוהן דעם שידוך. ווייל עס שטייט אין היינטיגע פרשה „לשם שבו ואח למה״ איז דער טייטש, „לשם שבו״ זאלסט קוקען אויף דעם מחותן. „ואח — למה״ וואָס טויג דיר צו קוקען אויף דעם ברידער, ווייל דאס הייסט נישט אַז דער שורש איז געמיין, נאר איין ענף איז אוועק געפאַלען, דער שורש הייסט טאַטע מאַמע, אבער ניט פון דער זייט...

382

דער „שפת אמת" ז"ל האט געפרעגט די חז"ל זאָגען „מצות לאו להנות ניתנו" (ר"ה כ"ח) זאָגט רש"י ווייל עס איז א עול, אייגענטליך אז ער טוט אָב די מצוה האט ער דאָך טאָקע הנאה, אַז'ער האָט געפטר'ט דעם עול ? האָט ער געענטפערט — ווייל מצוה גוררת מצוה ווערט ער קיינמאָל ניט פטור פון דעם עול...

383

דער „חי' הרי"ם" איז אמאָל געפאָרען מיט חסידים אויף א וואָגען, האָבען קריסטען זיי געציילט אויף פויליש יעדען דוואַ. האָט דער „חי' הרי"ם" זיך אָנגערופען זיי מאַכען אונז א „דבר שבמנין" און די חז"ל זאָגען „דבר שבמנין אפילו באָלף לא בטל" (ביצה ד') וועט אונז קיין „עין הרע" ניט שאַטען...

384

דער „שפת אמת" ז"ל האָט געפרעגט אויף דעם פסוק אין „לך לך" „ואברכה מברכיך ומקללך אאור, ונברכו בך כל משפחות האדמה", אויב אַלע וועלין זיך בענטשין מיט אברהם, וועט דאָך ניט זיין „מקללך" — האָט ער געענטפערט — א מתנגד האָטשע ער שעלט די חסידים, פון דעסט וועגין וויל ער אין האַרץ אַז זיינע קינדער זאָלען זיין אַזוי ווי די חסידים...

385

אין קאָצק האָט א מאָל דער בעל תוקע געבלאָזען תקיעות בדוחק, האָט דער קאָצקער רבי זייער געלויבט די תקיעות, און האָט געזאָגט „ובשופר" „גדול" „יתקע" אז א גדול בלאָזט שופר, האָטשע „קול דממה דקה ישמע" פונדעסטוועגין איז ומלאכים יחפזון...

386

דער רבי ר' איציקעל ז"ל האט געפרעגט, מיר מאַכען א ברכה אַלע יאָר „ומעביר אשמותינו" פון וואַנען ווייסט מען אַז ער איז מוחל, טאָמער איז עס א ברכה לבטלה ? — האט ער געענטפערט — דער שטייגער איז א קינד אין חדר האט א ציקעריל און זיינע חברים ווילען אויך א שטיקעל, און ער וויל ניט געבין, טרעפט אז א קלוג יונגעל מאַכט עקסטרע א ברכה, מוז ער איהם שוין געבין כדי עס זאָל ניט זיין קיין ברכה לבטלה...

387

אַ רב האָט אַ מאָל געזעהען אַז איינער איז געשלאָפען אויף אַ גמרא, האָט ער זיך אָנגערופען אַ ציגנד איז מיר פערענטפערט די סתירה, „לא איברי לילה אלא לגירסא" די נאַכט איז באַשאַפען געוואָרען צו לערנען, און עס שטייט אויך „לא אברי לילה אלא לשינתא" צום שלאָפען (עירובין ס"ה) יעצט האָט ערביידע מאמרים מקיים געווען...

388

צו ר' יאָשע בער ז"ל בריסקער רב איז געקומען אַ משכיל, און איהם געוויזען אַ שווערין ילקוט, אַז איינער האָט געפרעגט ר' מאיר'ן אַ פסוק, האָט ר' מאיר געזאָגט „לא כתוב במקרא כן" און באמת שטייט יאָ אַזוי אין פסוק? — האָט ער געענטפערט — דער דין איז „דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה" (גיטין ס') נאָר מען מוז זאָגען אַ ביסעל אַנדערש ווי עס שטייט, דעריבער אַז ער האָט געפרעגט ר' מאיר'ן דעם פסוק „בעל פה" האָט ר' מאיר געזאָגט מיט אַ ווינדער „לא כתוב במקרא כן" שטייט דען ניט אַזוי אין פסוק? ווי די זאָגסט, טאָר מען דאָך ניט...

389

אַ מאָל האָט אַ משכיל געזאָגט צו ר' יאָשע בער ז"ל אין אַ תענית, מיט אַ געלעכטער, צו זאָל איך היינט פאַסטען. — האָט ער געענטפערט — די חז"ל זאָגען אַז דער תענית איז אַזוי גוט ווי ער וואָלט מקריב געווען זיין בלוט אויף דער מזבח. ווייל דורך זיין פאַסטען ווערט געמינערט דאָס בלוט, אָבער די האָסט דאָך טריפה בלוט ווייל די עסט טריפות. ווערסט די דאָך מקריב זיין טריפה בלוט...

390

דער רבי ר' יהונתן אייבעשיץ ז"ל פלעגט לייגען אַ בוך אין בית הכסא, כדי ער זאָל ניט מהרהר אין לערנען. האָט ער געליינט, אַז מען גיסט אַרויף „בשר בחלב" אויף אַ בוים, וואַקסט זייער שיינע פרוכטען, ווען ער איז אַרויס געגאַנגען, האָט ער געזאָגט, יעצט איז מיר רעכט דאָס וואָס שטייט אין די תורה „ביכורים" לעבין „בשר בחלב" מיינט מען. אַז די זאָלסט ניט קאָכען „בשר בחלב" כדי דורך דעם זאָלסט די אַרויף גיסען אויף דער בוים עס זאָל וואַקסען שיין...

391

דער סאָכיטשאָווער רב ז״ל האָט געזאָגט, אויף דעם מנהג, פאַר וואָס מען שפּילט אין חנוכה? ווייל היינט צינדט מען אין שטוב, אין דער פּירסום איז פאַר די קינדער פון שטוב, דעריבער שפּילט מען כדי זיי זאָלען ניט שלאָפען, ווייל אויב זיי וועלין שלאָפען, וועט דאָך קיין פּירסום ניט זיין.

392

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געזאָגט אויף די רש״י „וישלח יעקב מלאכים״ מלאכים ממש, אַ יוד אַ טובה צו טוהן פון עשו הרשע מעג מען מטריח זיין אפילו אַ מלאך אויך...

393

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געטייטש, „ויהי מקץ שנתיים ימים״ יעדער יוד זאָל מאַכען אַ ענדע צו די פערשלאָפענע יאָהרען נאָר אַלעס צו טוהן וואַכענדיג ניט פערשלאָפען. „והנה עומד על היאור״ און זיך אָבשטעלען ביי דעם ליכטיגקייט...

394

נאָך האָט ער געזאָגט, „אדוני שאל את עבדיו״ השי״ת פרעגט זיינע יודעלעך „היש לכם אב או אח״ עטץ ווייסט אַז עטץ האָט אייביג אַ אדון, אָבער צי האָט עטץ פאַטערליכע פריינדשאַפט „ונאמר אל אדוני״ ענטפערען מיר יודען, „יש לנו אב זקן וילד זקונים״, מיר האָבען איהם דעם אַלטען טאַטען ווייטער, פון לאַנגע יאָהרען און די אַלטע תורה הקדושה...

395

נאָך האָט ער געזאָגט „ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה״ יעקב האָט געלעבט אין מצרים אין גרויס צער, ביי איהם איז אָבער געוועזען אַלץ גוט. ער האָט אַלץ מקבל באהבה געוועזן, „טוב״ באַטרעפט 17...

396

א גאון — האָט אַ מאָל געענפערט — די וועלט׳ס קשיא אין „פרשת בא״ פאַרוואָס, שטייט „ולא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה״ שטייט „לא תוציא״

א לשון יחיד, און „ועצם לא תשברו בו" שטייט א לשון רבים, נאָר די חז"ל זאָגען „אין מוציא אחר מוציא" אז איינער האָט מוציא געווען, איז שוין דער צווייטער פטור אויף די הוצאה, אָבער „יש שבר אחר שבר" דעריבער ביי הוצאה שטייט א לשון יחיד, ווייל נאָר איינער איז מחויב, אָבער ביי „שבירת עצם" זענען א רבים אויך מחוייב...

397

א רבי האָט געטייטשט „ווי העמודים וחשקיהם כסף" (תרומה) „ווי" די העקעליך די אָנהענגערס וואָס האַלטען פון זייערע „עמודים" (רבי'ס) „וחשקיהם" און טוהן גלוסטען צו זיי, „כסף" האָבען געלד און פרנסה...

398

דער מדרש זאָגט „ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות" האָט א גאון געזאָגט, ווייל עץ הדעת אתרוג היה" (סנהדרין ע"א) דאָס איז ראשון לחשבון עוונות ווייל פון אדם הראשון האָט זיך אָנגעהויבען די עוונות...

399

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט א מאָל געזאָגט, ווען אברהם אבינו וואָלט זיך מיט מיר געוואָלט טוישען, אז איך זאָל זיין „אברהם", און ער זאָל זיין „בינם", וואָלט איך ניט געוואָלט, ווייל וואָס א ריווח וועט דער אין הימעל האָבען דערפון...

400

נאָך האָט ער געזאָגט, „עין ד' אל יראיו" דער „עין ד'" איז פאַרהאַן ביי די „יראים", זיי זעהען אַלעס...

401

דער „חי' הרי"ם" האָט געטייטשט די גמרא „כל ימי עני רעים", פרעגט די די גמרא „והאיכא שבתות ויו"ט" ענטפערט די גמרא „שינוי וסת תחילת חולי מעיים" (ב"ב קמ"ה) „עני" מיינט מען א „עני בדעת" (נדרים מ"א) פרעגט די גמרא דערויף, שבת קריגט דאָך יעדער א ריכטיגען דעת ווייל עס איז דאָ א נשמה יתירה, ענטפערט די גמרא, „שינוי וסת תחילת חולי מעיים" קריגט ער א גרויסען בויך, ער בלאָזט פון זיך...

402

ר׳ ברוך סטיצינער ז״ל האָט געזאָגט פאַר וואָס ביי אַ נזיר זאָגט די תורה ווען עס טרעפט ביי איהם אַ טומאה „פלוצלינג״ און ביי אַ כהן זאָגט ניט די תורה „פלוצלינג״ ? ווייל אַלע שלימאזלען טרעפען אַ פרימען. דעריבער ווייל דער נזיר האָט אויף זיך גענומען אַזעלכע זאכען וואָס מען מעג, און ער האָט אויף זיך געאסר׳ט, טרעפט זיך ביי איהם פלוצלינג אַ טומאה, דעם 29׳טיגען טאָג, און ער דאַרף אויפסנייע אָנהויבען ציילין 30 טאָג, אָבער דער כהן איז אַ קלוגער, טרעפט זיך איהם ניט קיין פלוצלינגע טומאה...

403

ווען ר׳ יצחק׳ל וואָרקער ז״ל איז געקומען פון ר׳ מאָטעלע טשערנאבילער ז״ל קיין פרשיסחא צום רבי׳ן ר׳ בינם ז״ל, האָט איהם דער קאָצקער רבי ז״ל געפרעגט, וואָס האָסטו געזעהען אין טשערנאָביל, האָט ער געענטפערט, ער האָט געזעהען „דעם בעל שם טוב׳ס טישעל״, האָט דער קאָצקער רבי ז״ל געזאָגט צו איהם איהר האָט געזעהען אַ אלטען טיש פון אַ הונדערט יאָהר, אונדזער רבי ווייזט אונז שטענדיג אַלטע זאכען פון זעקס טויזענד יאָהר, די באַשאפונג פון הימעל און ערד. און ווער עס האָט דאָס באַשאפען...

404

דער רבי פון לובלין דער „חוזה״ ז״ל האָט געפרעגט דעם רבי׳ן ר׳ בינם ז״ל, וואָס מיינט מען „השמר לך פן תשכח״ ווי עס שטייט „השמר פן״ איז דאָך אַ לאו (פסחים מ״ב) ווי אַזוי איז מיגליך ער זאָל ניט איינמאָל פארגעסען ? האָט דער רבי ר׳ בינם ז״ל געענטפערט, דער דין איז ביי שכחה, אַז איינער פערגעסט אין פעלד אַ סאַך תבואה אויף אַ מאָל איז דאָס ניט קיין שכחה, ווייל ער וועט זיך שפעטער געוויס דערמאַנען, אַזוי דאָ אויב ער איז אַ צדיק און געדענקט שטענדיג אין השי״ת. אפילו ער פערגעסט אַ מאָל וועט ער זיך געוויס דערמאַנען...

405

דער רבי ר׳ העניך ז״ל פון אלעקסאַנדער האָט אַ מאָל געפרעגט אַ חסיד פאַר וואָס ער קומט קנאַפּ צוזאַמען מיט חסידים, האָט ער געענטפערט ! די וועלט זאָגט, אַז פון נישט צוזאַמען קומען האָט מען נישט קיין חרטה, — האָט דער רבי ז״ל געזאָגט איהם : עס איז אמת ווי די זאָגסט, אַז פון נישט צוזאַמען קומען האָט מען נישט קיין חרטה, אויף די עבירות וואָס מען האָט געטוהן...

406

„טוב תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון" (אבות פ"ב) האט ר' יחזקאל'ע קאזמיר ז"ל געטייטש, אויב א מענטש איז עוסק בלויז אין לערנען, מיינט ער אז ער איז שוין פערטיג און געפונט ניט אויף זיך קיין זינד, פאלט ער טיילמאל אין גיאות, אבער אז ער איז עוסק אויך אין האנדעל, קען ער זעהען אויף זיך חסרונות, דאס מיינט מען „שיגיעת שניהם", אז ער האנדילט אויך „משכחת עון" געפונט ער אויף זיך א עון, ממילא קען ער שוין ניט זיין קיין בעל גאוה...

407

ווען ר' ישראל'משע ריזינער ז"ל איז געזעסען אין תפיסה, האט ער געזאגט: „גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא", דאס וואס איך זיץ אין תפיסה האב איך קיין זארג ניט, „רע כי אתה עמדי" עס איז מיר נאר שלעכט, איך האב נאר צער דערפון וואס די שכינה איז זיך מצער, ווייל „כי בצרתם לו צר" (ישעיה ס"ג) האב איך פון דעם צער...

408

דער רבי ר' בינ'ם ז"ל האט געזאגט „וירוממך לרשת ארץ" (תהלים ל"ז) אז פאר די ירושה פון ארץ ישראל, וועלין יודען ווערין דערהויבען, און עס וועט זיי גוט זיין, דערויף האט דער אמשינאווער רבי ז"ל געזאגט א רמז פון די חז"ל אז מען טאר ניט פאסטען ערב שבת, כדי מען זאל ניט אריין גיין אין שבת אריין ווען מען איז געפאניגט (עירובין מ"א)...

409

דער רבי ר' בינם ז"ל האט געזאגט אויף דעם זוהר אז יום כפורים מאכט כ'פורים" אזוי ווי פורים, מיט וואס איז פורים גרעסער ווי יום כיפור, נאר ווייל די חז"ל זאגען „חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'" אין דער עינוי פון דעם איז גרעסער ווי דער עינוי פון גוף...

410

דער קאצקער רבי ז"ל האט געזאגט „הנוי והנצח לחי עולמים" אלע שיינע זאכען, אין צייט ארום פערלירען זיי דאס שיינקייט, אבער די זאכען וואס זענען „לחי עולמים" איז א אייביגע שיינקייט...

411

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט, די יונגעלייט וואָס זיצען אין דער היים „הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו" אייגנטליך אז „אינו עושה" ער טוט גאָר ניט אין בית המדרש פאר וואָס קומט עם שכר? נאָר מען מיינט ההולך ער גייט אוועק פון די היים, האָט ער שכר פאַר דעם, ווייל כל זמן מען איז צוגעבינדען צו די שטוב איז שווער צו לערנען און דאַווענען...

412

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט אַ מאָהל געזאָגט אַ יונגערמאַן וואָס פלעגט לערנען שיעורים אין דער היים. די גמרא דערציילט (אין מסכת שבת ד' י"ג) אַ מעשה פון אַ תלמיד וואָס איז געשטאָרבען יונגערהייד, איז דאָס ווייב געקומען אין בית המדרש, און האָט געזאָגט מיין מאַן האָט אזוי פיעל געלערינט פארוואָס איז ער געשטאָרבען יונגער הייד, אַמאָל איז אליהו הנביא אדורך געגאַנגען פאַר איהר, האָט זי איהם אויך דערציילט דאָס אַלעס, האָט אליהו איהר געפרעגט, ווי אזוי האָט ער זיך געפירט מיט דיר אין די ימי נדה. אייגענטליך ווי פאַלט ער אויס דאָס צו פרעגען? נאָר ער האָט פערשטאַנען אַז מסתמא האָט ער געלערינט שיעורים אין שטוב ניט אין שטיבעל, ווייל אז ניט, פונוואַנעט ווייסט זי צוזאָגען, אַז מיין מאַן האָט אַ סאַך געלערינט, אפשר האָט ער אין שטיבעל ווייניג גילערינט, נאָר מוז זיין אז ער האָט געלערינט אין דער היים, דעריבער האָט זי געזעהען אַז ער לערינט אַסאַך, האָט אליהו געזאָגט אויב אזוי, אַז ער איז צוגעבינדען צו די שטוב, ווי פירט ער זיך אויף „בימי נידותך"...

413

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטש „כי כל „שאור" וכל „דבש" לא תקטירו ממנו אשה לד'" נישט פאריש, נישט היימיש ד. ה. ער זאָל ניט טוהן קיין מצוה אזוי ווי אַ פּאָער אָהן דעת, אין ניט היימיש אזוי ווי די חז"ל זאָגען, „חברותא כלפי שמיא מי איכא" (ברכות ל"ד)...

414

נאָך האָט ער געטייטשט „ויחר אף ד' במשה" דעם חרון אף וואָס השי"ת האָט געהאַט אויף די מצריים, דאָס האָט משה אויך געקריגען, פריער האָט משה ניט געוואָלט גיין קיין מצרים אויסלייזען די יודען, נאָר דער נאָך ווען דער חרון אף פון אַ ד' איז אריין אויך אין משה, ער האָט אויך געקריגען אַ חרון אף אויף די מצרים, איז ער דענסטמאָל געגאַנגען זיי אויסלייזען, אזוי דאַרף זיין ביי

יעדען צדיק וואס ער טוט פאר דעם כלל ישראל, דורך דעם וואס ברענט אין איהם דער חרון אף פון אייבערשטען דאס וואס יודען זענען משועבד אונטער די סטרא אחרא ח"ו, דענסטמאל קען ער זיי טוהן א טובה...

415

דער דובנער מגיד ז"ל האט געטייטש דעם פסוק „ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" אז די ווערסט מיד מיינסט די נישט מיך. ביי מיין סחורה ווערט מען נישט מיד, דער קאצקער רבי ז"ל האט זייער געלויבט דאס ווארט...

416

א מתנגד האט א מאל געזאגט מיט א שמייכעל צום קאצקער רבי'ן ז"ל, איהר זענט אזוי גרויס אז ביז אין זיבעטין הימעל, האט ער געענטפערט — איך בין אזוי קליין אז מען מוז איינבייגין אלע 7 הימלען צו מיר...

417

ר' מענדילע ווארקער ז"ל האט געזאגט, אז מען דארף ווייניג רעדין, אפילו אזא זאך וואס איך וועל דאס סיי ווי מוזען רעדין שפעטער, פון דעסטוועגין כל זמן אז ער קען זיך איינהאלטען זאל ער ניט רעדין. א ראיה פון די חז"ל „כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה", אייגענטליך פאר וואס איז דאס אזוי? נאר די תורה ווייזט אונז דאס אויבער דערמאהנטע אז חאטשע צום סוף וועל איך דאס מוזען רעדין אבער דערווייל זאלסט די דיך איינהאלטען און ניט פריער רעדין...

418

ר' יצחק'ל ווארקער ז"ל איז א מאל געגאנגען ווינטער באנאכט צוזאמען מיט די חסידים מחדש זיין די לבנה, האט ער געווארט א צייט, ווייל עס איז געווען פערוואלקענט, האט ער געזאגט צו די חסידים „מצוה גוררת" א מצוה וואס שלעפט זיך, „מצוה", איז אויך א מצוה דאס ווארטען אליין איז אויך א מצוה...

419

נאך האט ר' יצחק'ל ווארקער ז"ל געטייטשט „חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים" וואס האבין זיי

געטוהן אין די שעה? נאָר דער טייטש איז „היו שוהין שעה אחת ומתפללין" זיי האָבען אין די שעה געבעטין, אז „כדי שיכוונו" אז זיי זאָלען קענען מכוון זיין, ביי דעם דאַווענען...

420

נאָך האָט ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל געזאָגט, פאַר וואָס פרעגט די משנה „מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע" און ניט „מה בין אברהם לבלעם" נאָר צווישען אברהם און בלעם האָט מ'ניט געקענט דערקענען אַ חילוק, ווייל אויך בלעם איז געגאַנגען אָנגעטוהן אַ באָרד מיט פיאות, נאָר און דיא תלמידים האָט מעז אָנגעזעהען אַ חילוק...

421

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, דעם טייטש פון די ברכות, „אוזר ישראל" „עוטר ישראל" וואָס ביי קיין שום ברכה שטייט ניט דאָס וואָרט „ישראל" נאָר „אוזר" איז טייטש אַ גאַרטעל, „עוטר" איז טייטש אַ קאַפעל, מיט דעם ווערט מען אָנגערופען „ישראל" אַ רעכטער יוד...

422

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, „הוי דן את כל האָדם לכף זכות" „כל האדם" דעם גאַנצין מענטש, אַז די וועסט דן זייז דעם גאַנצין מענטש וועסט די געפונען אויף יעדין יוד אַ זכות...

423

אמאָל האָט דער חי' הרי"ם ז"ל געזאָגט צו אַ רב, די חז"ל זאָגען „זכור ושמור בדבור א' נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר, ואין האוזן יכולה לשמוע", (ר"ה כ"ז) אייגענטליך וואָסער ניץ האָט מען געהאַט פון דעם. אַז סיי ווי קען מען דאָס ניט רעדין און הערין? נאָר ווייזט אויס דערפון, אַז ווערטער וואָס גייען פון אַ הויך אָרט. חאָטש דער מענטש קען עס ניט באַגרייפין. דאָך טוט דאָס אַ פעולה אין מענטש...

424

דער „ריזינער" ז"ל האָט געפרעגט אַ מאָל דעם חי' הרי"ם ז"ל ווער מאַכט דעם שאָסע אין פולין יודען צו ערלים?, האָט דער חי' הרי"ם געענטפערט, יודען

האָבען זיך אונטער געגומען די אַרבייט, — האָט דער ריזינער געזאָגט, ווער קען דען מאַכען אַ וועג, אַז נישט נאָר יודען...

425

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אַלעקסאַנדער האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס ער גרייט ניט שבת צום טיש (12 חלות) י"ב חלות, נאָר 2 חלות, ווייל אַ יוד מיט ב' חלות, איז אויך י"ב חלות...

426

ווען מען האָט אויפגערופען דעם זון פון רבי'ן ר' העניך ז"ל צום ספר ווען ער איז געוואָרען בר מצוה, נאָך די ברכה „ברוך שפטרני" האָט ער געזאָגט צום זין, איך בין שוין דיינע פטור, אָבער די ביסט נאָך ניט מיינע פטור...

427

אַמאָל האָט דער רבי ר' העניך ז"ל פון אלקסאַנדער, געזאָגט צו איינעם פאַר וואָס ווערט אָנגערופען דער „רחם" פון אַ אשה, „קבר", (כריתות י') ווייל מען קען דאָרטען באַגראָבען ווערין ....

428

א פרוי האָט אַמאָל געוואָלט אריין גיין צום רבי'ן פון אַלעקסאַנדער מזכיר זיין אַ חולה, דער משמש האָט ניט געוואָלט אַריין לאָזען, האָט דער רבי געהייסען אַריין לאָזען, און האָט געזאָגט, צו זיין אַ רבי איז דאָך אַ עונש און דיא חז"ל זאָגין דאָך „השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין" (ב"ק י"ג.) אַז צו אַ עונש, איז אַ אשה גלייך צו אַ איש...

429

א רב איז אַ מאָל געקומען צו אַ קאַרגען נביר נאָך אַ נדבה פאַר אַ ישיבה, האָט ער איהם אָפגעזאָגט, — זאָגט צו איהם דער רב יעצט זעה איך ווי רייך דער רבש"ע איז, אַזוי ווי עס שטייט „כי לי הכסף ולי הזהב" און ווי דער שטייגער איז, אַז אַ גביר וואַרפט אַריין אַ הונדערטער אין אַ מיסט-קאַסטען, וועט ער זיך ניט פאַטשקען די הענט אין אַ רויסנעהמען, און אַ מילאָנער, וועט אפילו צוליעב אַ טויזענטער אויך זיך ניט מטפל זיין אין אַרויס נעהמען, הייגט זעה זשע ווי רייך איז דער אין הימעל, אַז ער האָט אַריינגעוואָרפען אַזוי פיעל

טויזענטער אין אזא מיסט קאסטען ווי ביי אייך, און ער נעמט זיי ניט ארויס...

430

א שווער האט גענומען א איידעם א למדן אין האט איהם צו געזאגט צעהן יאהר קעסט, צעהן טאג נאך דער חתונה, זאגט דער שווער צו איהם „יום אחד בשנה חשוב שנה (ר"ה ב') א טאג איז גערעכענט פאר א יאהר, האסטו שוין אב געגעסין דיינע קעסט, — ענטפערט איהם דער איידעם, אויב אזוי האב איך דאך שוין געוואהנט מיט איהר 10 יאהר און קינדער, קומט דאך איהר א גט (יבמות ס"ד)...

431

איינער האט זיך געזשאלעוועט פאר א רבי'ן אז ער האט א איידעם, אין דאס פאר פאלק לעבט ניט בשלום, דערצייילינדיג איהם, אז זיי האבין זיך אליין געשדכ'נט, — האט דער רבי געזאגט — דאס מיינט דער פסוק „טובים השניים" ווען לעבין זיך גוט דאס פאר פאלק, אז „מן האחד" ווען זיי זענען פון אייבערשטען אליין וואס מען האט אויסגערופען בת פלוני לפלוני (סוטה ב')...

432

א גאון וואס האט געהאט א שלעכט ווייב און זי פלעגט זיך האלטען גרויס, גלייך ווי ער, האט ער געזאגט יעצט איז מיר פערענטפערט די סתירה, איינמאהל שטייט „מצא אשה מצא טוב", און א אנדער ארט שטייט, „ומוצא אני מר ממות את האשה"? (זעה ברכות ח'.) נאר דער תירוץ איז „איש" באטרעפט 311, „אשה" באטרעפט 306, דאס איז מרמז אז זי דארפט האלטען דעם מאן העכער פאר זיך אין איהם שעצען, דעריבער מצא „אשה" איז „טוב" אבער „ומוצא אני את „האשה" מיט א ה' 311, גלייך מיט איהם. דאס איז ביטער...

433

א רב וואס האט געהאט 8 טעכטער חתונה צו מאכען, האט געשריבען צו א צווייטען רב אין א מליצה „קצתי בחיי מפני בנות חית"...

434

א רב האט א מאל געזאגט, — צו איינעם — וואס פלעגט געבין גרויסע נדבות אין שול, גאר א גאנצע וואך פלעגט ער בארגען געלד און קיינעם ניט

וועק געבין א גראָשען, — „בפרוע פרעות בישראל" — און נאכהער „בהתנדב עם" פריהער באצאָל די חובות פון יודען, און דער נאָך גיב נדבות...

435

ר' איצעלע וואָלאזינער ז"ל איז געווען מיט א דעפוטאציע ביים עסטרייכישען מיניסטער. פרעגט איהם דער מיניסטער, פארוואָס זיצט דער רבי לינק'ס? האָט ער געענטפערט: ווייסט דען ניט דער מיניסטער אַז יודען האָבען ניט קיין רעכט... פארוואָס שליגגט איהר זיך יודען איינער דעם צווייטען? האָט ער געענטפערט פיש אַז זיי זענען ניט אין דער פריי זיי לעבין אין ענגעניש שלינגען זיי איינער דעם צווייטען...

436

דער גראָדנער ראש ישיבה איז אריין אין א שמוב וואו אַ חברה האָבען געשפילט אין קאָרטען. זאָגען זיי, רבי, די תורה זאָגט „אחרי רבים להטות" און מיר זענען דאָך מעהר, קומט מיט אונז שפילען, האָט ער זיי געענטפערט, ווען א געזונטער קומט אריין אין אַ שפיטאָל, וואו עס ליגען א סאך קראנקע, צו דארף ער זיך אויך לייגען מיט זיי? די תורה זאָגט „אחרי רבים להטות", מיינט זי, געזונטע....

437

דער גאון ר' בעריש מייזל'ש ווארשאַווער רב איז געווען א מאָל ביי דעם עסטרייכישען קיסר, האָט דער קיסר איהם מכבד געווען מיט א ציגאַר, ער האָט געהאַלטען דעם ציגאַר, און האָט ניט פארויכערט, פרעגט איהם דער קיסר, פאר וואָס רויכערט איהר ניט דעם ציגאר? — האָט ער געענטפערט, איך וויל ניט אַז אַ מתנה פון מיין קעניג זאָל פארלאָרען גיין מיט'ן רויך...

438

א יונגערמאַן איז א מאָל געפאָרען קיין פראנקפורט, און האָט געהאַט מיט זיך עטליכע טויזענד רובעל, אויפען וועג איז ער אריין אין אַ בית הכסא האָט ער דערווייל אנידער געלייגט דאָס געלד אויף א באַלקען, און האָט נאכהער פערגעסין דאָס צו נעמין, אין וועג האט ער זיך געכאַפט אַז ער האָט ניט דאָס געלד, האָט ער אָנגעהויבען צו שרייען און וויינען, דורך דעם פענצטער האָט איהם דער גאון ר' אבישעל ז"ל דערזעהען האָט ער איהם אַרויף גערופען, זאָגט ער צו איהם וויין ניט מיין קינד איך האָב דאָס געלד, רוה דיך אָב עס עפּעס,

נאָכהער וועל איך דיר געבין דאס געלד, דערוויל אַז ער איז שוין געוועז בארוהיגט האָט ער זיך דערמאָנט אַז ער האט דאס פערגעסין אין בית־הכסא, איז ער אהין געלאפען און האט געפונען דאס גאנצע געלד. איז ער צוריק אריין צו ר׳ אבי׳של, האָט איהם ר׳ אבי׳של געזאָגט, איך האָב דיר נאָר צוריק געגעבין דעם ישוב הדעת האָב איך געוויס אַז די וועסט שוין געפונען דאָס געלד...

439

פאר וואָס איז אַ חזן אויך אַ שוחט? — ווייל עס שטייט: „רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם״.

440

א גאון האָט אַמאָל געזאָגט צו אַ פריינען חזן יעצט איז מיר רעכט, דער מאמר חז״ל חזן „עובר״ לפני התיבה״ ד. ה. ער איז אַ חזן וואָס איז עובר אויף די תורה...

441

א קלוגער מגיד איז אריין צום באראָן ר׳ אנשיל ראָטשילד בעטין אַ נדבה אויף חתונה צו מאַכען זיינע טעכטער, האָט איהם דער לאָקיי ניט אריין געלאָזט, זאָגט איהם דער מגיד. זאָגט איהם אַז איך וויל נאָר רעדין איין וואָרט ניט מער, האָט ר׳ אנשיל איהם געהייסין אריינלאָזין. ווען ער איז אריין צום באראָן. זאָגט דער מגיד „גמרא״ פרעגט איהם דער באראָן, וואָס מיינט איהר? גוט, מאָרגען, ר׳ אנשיל, (די ראשי תיבות פון „גמרא״) פרעגט איהם וויטער דער באראָן, וואָס פערלאַנגט איהר? „גמרא״ גוט, מעות, ר׳ אנשיל, דער באראָן גיט איהם 20 מאַרק, זאָגט דער מגיד „גמרא״ גיט, מעהר. ר׳ אנשיל פרעגט דער באראָן פאַרוואָס דינגט איהר זיך, זאָגט דער מגיד, „גמרא״ גרויסע, מיידין, ר׳ אנשיל...

442

איינער האָט געפרעגט אַ מגיד, פאַרוואָס ווען עס איז דאָ אַ גרויסער עולם, ביי אייער דרשה זאָגט איהר בעסער ווי ביי אַ קליינעם עולם. — ענטפערט דער מגיד — ווייל עס שטייט „ברוך שאמר והיה העולם״ ווען לויבט מען דעם זאָגער אַז עס איז דאָ אַ גרויסער עולם. ווייל עס זאָגט זיך בעסער, אָבער „במתי מעט כמה שנאמר״ ווי עס זאָגט זיך...

443

דער „שפת אמת" ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט צו א יונגערמאַן „הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל" מען שלאָפט נישט, מען היט דאָס יודישקייט... נאָך האָט דער „שפת אמת" געזאָגט „ויוצאים בכסף וזהב ואין בשבטו כושל" דאָס געלד האָט זיי נישט געשאַט... נאָך האָט דער „שפת אמת" געזאָגט, „איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי" (פ' ויגש) ווי אַזוי וועל איך אויפגיין צום טאַטען אין הימעל כל זמן אַז איך האָב ניט מתקן געווען די ימי נערות...

444

דער פאָריסובער רב ז"ל איז אַ מאָל געגאַנגען שפּאַצירען מיט דעם „שפת אמת" ז"ל אין זומער אין אַ גרויסע היץ, רופט זיך אָן דער פאָריסובער רב ז"ל אַז עס איז זעהר אַ גרויסע היץ עס איז שווער צו פאַרטראָגען. — האָט דער „שפת אמת" ז"ל געענטפערט, אַז מען נעמט אויף זיך צו האָבען אַ עול מלכות שמים „כשור לעול וכחמור למשא" איז דאָך „חמרא אפי' בתקופת תמוז קריר ליי" (שבת נ"ג)...

445

דער „שפת אמת" ז"ל איז אַ מאָל געווען ביי אַ גביר אין שטוב האָט ער איהם געוואָלט מכבד זיין מיט אַ גרויסען כיבוד, האָט דער „שפת אמת" ניט געוואָלט, — האָט איהם דער בעל הבית געפרעגט, די חז"ל זאָגען דאָך, „כל מה שאומר לך בעה"ב עשה" (פסחים פ"ו) ד. ה. אַלץ וואָס דער בעה"ב הייסט דיך זאָלסטו טוהן, — האָט דער „שפת אמת" געענטפערט, עס שטייט דאָך אויסגעפירט, „חוץ מצא" ד. ה. אויסער ער הייסט דיך אַרויסגיין פון זיין שטוב, אייגענטליך אַז דער בעל הבית הייסט איהם אַרויס גיין פון זיך מוז ער דאָך איהם פאָלגען אַז ניט וועט ער איהם אַרויס וואַרפען? נאָר מען מיינט, דאָס וואָס די חז"ל זאָגען „הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", (אבות פ"ד) דאָס הייסט „צא"

בעמערקונג! אין ש"ס איז דער „חוץ מצא" פעררינגעלט, ווייל אין תנא דבי אליהו רבה פרק ו' שטייט „כל מה שאומר לך בעל הבית עשה כשהוא דבר כשרות" ד. ה. אַז אויב ער הייסט דיך טוהן אַ דבר איסור זאָלסטו עס ניט פאָלגען, אַזוי איז אויך געווען אַ גירסא אין ש"ס „חוץ מצד איסור" נאָר עס איז געשטאַנען, „חוץ מצ"א" דאָס האָט געמאַכט „חוץ מצד איסור" נאָר דער מדפיס האָט געמיינט אַז עס מאַכט „חוץ מצא" אין האָט געדריקט אָהן די איבער שטרייכעלעך, נאָר די השערה איז ניט קיין ריכטיגע ווייל אין דעם ערשטען ש"ס פון יאָהר רנ"ב, שטייט אויך „חוץ מצא"...

446

א יונגערמאן האט מזכיר געווען פאר דעם „שפת אמת" ז"ל אז זיין קינד זייגט ווייניק, און האט גאר ניט פערלאנגט פון „שפת אמת" אז ער זאל איהם זאגען חסידות, האט דער „שפת אמת" עם געענטפערט, זעה די זאלסט אויך עפיס זייגען...

447

א יונגערמן האט זיך מזכיר געווען פאר דעם „שפת אמת" ז"ל אז מען האט עם צוגעגנב'ט דאס שטריימיל אין גור, האט דער „שפת אמת" ז"ל עם געענטפערט, דער עיקר זאלסטו זעהן מען זאל דיר דעם קאפ נישט צו גנבנ'ען...

448

איידער דער „שפת אמת" ז"ל איז געווארען רבי, האט ער א מאל געגעסין „מלוה מלכה" צו זאמען מיט נאך חסידים, ווען מען האט געזונגען די זמירות פון אליהו הנביא, צוקומענדיג צום פסוק „אשרי מי שראה פניו בחלום", האט איינער זיך אנגערופען מיט א שמייכעל צום „שפת אמת" אויב ער האט שוין א מאל געזעהען אליהו הנביא אין חלום, — האט ער געענטפערט — וואס פרעגסטו פונקט אויף דעם „אשרי", און ניט אויף „אשרי האיש אשר לא הלך כו' ובמושב לצים לא ישב...

449

א מאל איז געקומען א חסיד צום „שפת אמת" מיט א צושלאגען פנים, און האט דערציילט, אז ער איז א דורך געפארען דורך א שטאט, און האט אהן גערופען דעם דארטיגען רבי'ן ביי דעם נאמען, האבען די חסידים עם אזוי צושלאגען, פרעגט איהם דער „שפת אמת" ז"ל נאך וואס האט דאס דיר גיטויגט, האט דער חסיד געענטפערט, וואס איז דען אז מען רופט יא ביי דעם נאמען, האט דער „שפת אמת" עם געזאגט, זעהסט דאך, וואס איז...

450

דער „שפת אמת" האט א מאל געזאגט צו א יונגערמאן, וואס האט בודק געווען די כתבים פון „שפת אמת" זייענדיג אין זיין שטוב אליין, ווען דער „שפת אמת" איז אריינגעקומען, האט ער צו איהם געזאגט, עס שטייט „לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך" אייגענטליך וואס מיינט מען „פן" וואס דאס איז

אלשון „ספק? גאר דער טייטש איז, „לא תעבור בי" די זאלסט נים אדורך גיין דורך מיר די זאלסט געוואהר ווערין מיינע סודות... „פן בחרב אצא לקראתך" טאמער וועט א מאל אויסקומען אז איך וועל דארפען גיין מיט דיר אין די מלחמה אריין, וועסט די דאך וויסען אלע מיינע סודות...

451

דער „שפת אמת" ז"ל האט געזאגט דעם טעם פאר וואס „עכו"ם ששבת חייב מיתה" (סנהדרין נ"ח:) ווייל שבת איז דאך א עדות וואס יודען זאגען עדות אויף דעם אייבערשטען. (זעה תוס' חגיגה ג' שבת קי"ח) אין דער דין איז דאך ביי עדות „נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותו בטלה" (מכות ה'.) דעריבער טאר ער קיין שבת נים היטען...

452

דער „שפת אמת" ז"ל האט זיך אמאל געזעגינט מיט א גרוסען רבי'ן אין זיין צייט, האט איהם דער רבי געזאגט השי"ת זאל העלפען עס זאל זיין צווישען אונז א „אהבה רבה" האט דער „שפת אמת" ז"ל געענטפערט! מען דארף „אהבת עולם" אויך... [ד"ה דער עולם זאל אויך זיין צווישען זיך שלום, נים בלויז וואס די רביים זענען צווישען זיך שלום איז שויז געננוג]. (זעה ברכות י"א.)

453

דער „שפת אמת" ז"ל האט געטייטש „ויקרא אל משה וידבר אליו מאוהל מועד, לאמור, דאס קול וואס דער צדיק הערט פון הימעל בשעת ער איז אליין, דאס ווערט געזאגט פאר עם אליין, אבער „מאוהל מועד" דאס קול וואס ער הערט ווען מען איז צוזאמין מיט א עדה יודען „לאמור" דאס איז געזאגט געווארען ער זאל דאס זאגען אנדערע...

454

דער רבי ר' בינם ז"ל פון ווארקע האט געטייטשט דאס וואס די גמרא זאגט „נזרקה בו מינות" אז מינות איז אזוי ווי א איינשפריצונג א ביסעלע מינות מאכט קאלע דעם גאנצען מענטש אזוי ווי א איינשפריצונג וואס ווירקט אויף דעם גאנצען מענש...

455

ר' יחזקאל'ע ז"ל פון קוזמער האט געזאגט. אויף דעם מאמר חז"ל „תורה מגינה ומצלי בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, ומצוה מגינה דוקא בעידנא דעסיק בה" (סוטה כ"א), אייגענטליך פארוואס איז תורה מגין אפילו ווען ער איז ניט עוסק אין איהר, נאר ביי תורה, אפילו אז איינער לערינט די הלכות פון סוכות אין פסח, האטש עס איז ניט יעצט דער זמן פון די מצוה, אבער דעם שכר פון לערנין האט ער, ווייל ער האט דאך מקיים געווען די מצוה פון „תלמוד תורה" דאס מיינט מען : די תורה איז מגין אז ער לערינט אפילו אין אזא צייט „דלא עסיק בה" וואס ער טוט דענסטמאל ניט די מצוה. ווייל דער זמן פון די מצוה איז ניט יעצט, נאר ווייל די מצוה פון לערנען האט ער דאך מקיים געווען, דעריבער איז עס מציל, אבער ביי א מצוה אויב ער טוט ניט אין דער צייט איז עס דאך גאר קיין מצוה ניט דאס מיינט מען נאר „בעידנא דעסיק בה" ווען די צייט איז דערויף ער זאל די מצוה טוהן דענסטמאל איז עס מציל...

456

דער רבי ר' יעקב דוד ז"ל פון אמשענאוו, האט געטייטשט, דעם פסוק, „וזאת הברכה אשר בירך משה" דער עיקר ברכה איז געווען, „איש אלהים את בני ישראל" אז מיט יודין זאל שטענדיג זיין א „איש אלקים" א צדיק א רבי...

457

א משכיל איז א מאל אריין געקומען צו ר' נפתלי ראפשיצער ז"ל. דער משכיל פלעגט שטענדיג זוכען חסרונים אויף די צדיקי הדור, האט דער ראפשיצער ז"ל זיך אנגערופען צו איהם, „ויקנאו למשה במחנה" אויף משה רבינו האבען זיי גערעדט, פאר וואס ער איז אב געזונדערט פון מענטשען, ער דארף זיין „במחנה", צווישען מענטשען זיי צו לערנען. „לאהרן קדוש ד'" אויף אהרן האבען זיי גערעדט, ער איז דאך א „קדוש" ווי קומט ער צו זיין א רודף שלום, און צומישען זיך צווישען מענטשען, ער דארף זיין אבגעזונדערט...

דער יודישער אוצר

פיפטער העפט

458

איינער איז צוריק געקומען פון ארץ ישראל, נאכדעם ווי ער האט דארטען אויפגעגעסין דאס גאנצע געלד, וואס ער האט געהאט, האט ער דאס דערציילט ר' אייזיל חריף ז"ל, סלאנימער רב, — רופט ער זיך אב, — יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא „יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו", (ברכות נ"ד) אייגענטליך ווי געפונט זיך א מענטש וואס ער זאל ליבער האבען געלד, ווי דעם גוף? נאר יעצט זעה איך אז אויף דיר גייט דאס ארויף, די ביסט געפארען קיין ארץ ישראל צו באגראבען דיין גוף, און צום סוף האסטו גאר באגראבען דיין געלט אין ארץ ישראל, אין דעם גוף האסטו אהער געברענגט קיין חוץ לארץ צו באגראבען, האסטו דאך דאס געלד ליבער ווי דיין גוף...

459

דער יוד הקדוש האט געזאגט אז פון דעם פסוק „ואקחה פת לחם" איז געדרונגען אז פאר אורחים דארף מען געבין לחם „משנה" ווייל די גמרא זאגט „פת באפריקי שתים" (מנחות ל"ז). „פת" איז דער טייטש צוויי...

460

דער רב ז"ל דער מחבר פון „תניא" האט א מאל געזאגט אויף דעם וואס דער ר"ן פרעגט אין מסכת ראש השנה (דף כ"ט) אויף דעם רי"ף פאר וואס מ'האט געבלאזען שופר אין שבת, ביי זיין בית־דין"? ווייל די חז"ל זאגען „מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה" (ברכות ח) קומט אויס, אז די ד' אמות של הלכה איז א בית המקדש, ממילא האט דער ר' אלפס געהאלטין זיין בית־דין אזוי ווי א בית מקדש. און די משנה זאגט דאך דארטן „במקדש היו תוקעין" אז ר"ה איז געפאלען אין שבת, האט מען אין בית המקדש געבלאזען...

461

ר' יחזקאל'ע קוזמיר ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס שטייט אין שמונה עשרה פון „ראש השנה" „ובתורתך כתוב לאמור" אין דער תורה שטייט נאָר „לאמור" צו לערנען די דינים פון „שנים אוחזין" פון „שור שנגח" אָבער „שמע ישראל", א יוד דאַרף פון דעם צו דער הערין „ד' אלקינו ד' אחד...

462

צו ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל, זענען געקומען 2 שותפים עם בעטין ער זאָל זיי שרייבין א „שטר שותפות" האָט ער אויפגעשריבען א. ב. ג. ד. האָבען זיי געפרעגט וואָס איז דאָס? האָט ער זיי געענטפערט דאָס איז ראשי תיבות „אמת ברכה" „גזל דלות"...

463

דער קאָזעניצער מגיד ז"ל פלעגט זאָגען „אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך" די חז"ל זאָגען „לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פ"ז:) דעריבער האָט מען יודען געשיקט אין גלות, כדי ס'זאָל זיך צו זיי באַהעפטען גרים, ווייל די אומות העולם זאָלין זעהען דאָס גרויסקייט פון יודישען פאָלק, אין זיך מגייר זיין, [דערום זאָגען די חז"ל אויף דעם פסוק „שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" (ישעיה מ"ו) ווער זענען די „אבירי לב" „גובאי טפשאי" דער פאלק „גובאי" אין בבל, „דהא לא איגייר גיורא מינייהו" עס איז פון זיי, זיך קיינער ניט מגייר, אויך די „בני מתא מחסיא" זענען אבירי לב, „דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימנא בשתא", זיי הערין 2 מאָל אין יאָהר די דרשה די הלכות פון פסח און סוכות, און קיינער איז זיך פון זיי ניט מגייר, דערום הייסען זיי „אבירי לב" רשעים], אין ווען מען באָרגט געלד אויף פראָצענט, אז דער מלוה זעהט, אז ער איז ניט געזיכערט מיט'ן קרן, ווייל ער האָטש דעם קרן אָבנעמען, ער האָט גאָר גיט אין זינען דעם פראָצענט, הייניגע צייט אז יודען זענען געדריקט. און „עגיות מעביר על דעתו ועל דעת קונו" (עירובין מ"א) איז מען ניט זיכער מיט די יודען אַליין, בעט מען „הרם קרן ישראל עמך" לייז זיי אויס פון גלות וועסט די האָטשע האָבען דעם קרן, האָב ניט אין זינען דעם פראָצענט, די גרים...

דאָס זעלבע פלעגט זאָגען דער „קדושת לוי", —פאָטער אין הימעל! לייז אויס די יודען כל זמן זיי זענען יודען. אויב ביסט וועסטו זיי מוזען אויסלייזען אפילו ווען זיי וועלין חלילה זייו גוים...

464

ר' דוד'ל טאלנער ז"ל פלעגט טייטשען „ולא זכר שר המשקים" אז דער תורה-לערנער געדענקט ניט „את יוסף" צו מעהרען דאס לערנען, צו חזר'ן דאס לערנען, [דער תלמיד חכם, הייסט שר המשקים, אזוי ווי די חז"ל זאגען, דערום הייסט ער „דמשק אליעזר" „שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים" (יומא כ"ה)] דאן „וישכחהו" פערגעסט מען. [ווייל די חז"ל זאגען „אם תעזבני יום, יומים אעזבך" (ירושלמי סוף ברכות, ווזהר שמיני, ורש"י פ' עקב)]...

465

נאך האט ר' דוד'ל געזאגט „ויהי מקץ שנתיים ימים" וואס איז דער סוף אז מען פערשלאפט די טעג. „ופרעה" דער יצר הרע, „חולם" שטארקט זיך „והנה עומד", אין שטעלט זיך אויף די פיס [„חולם" איז טייטש געזונט, עתים חלים" (ר"ה כ"ח)...

466

דער דובנער מגיד ז"ל איז געוועזן ביי א קארגען גביר נאך א נדבה, ער האט ניט געוואלט געבין, דער גביר האט געהאט א היגד אין שטוב, האט ער אנגעהויבען בילען אויף איהם, האט דער גביר עהם געשלאגען מיט א שטעקען, רופט זיך אן דער דובנער מגיד „רשע למה תכה רעך" (שמות ב')...

467

דער בריסקער רב ר' יאשע בער ז"ל, איז געקומען אין א דארף פון עמי הארצים, האבען זיי איהם געפרובט, פרעגענדיג איהם ווען דער מולד איז, ער האט גראדע ניט געדענקט, האט ער זיי געזאגט, אז אויב עס איז דא א לוח באכצוקוקען, טאר מען ניט פס'קענען פון אויסענווייניג, זענען זיי געגאנגען זוכען א לוח, האבען זיי ניט געפונען, צוריק קומענדיג צום בריסקער רב, האט ער זיי אנגעכאפט א צייט ווען דער מולד איז, וואס ס'איז איהם סתם געקומען אויפ'ן רעיון, ווייל יעצט וועלין זיי דאך נישט קענען וויסען סיי ווי די ריכטיגע צייט. ווייל זיי האבען דאך ניט קיין לוח, אזוי ארום האט ער זיך פון זיי ארויס געדרייט...

468

ווען דער ר' העשיל לובלינער ז"ל איז נאך געוועזן א יונגעל, און מ'האט איהם

אָנגעהויבען רעדען שידוכים, זענען אַמאָל צו איהם אַריינגעקומען אַ גרויסער רב מיט אַ שדכן, איהם צו פערהערין, זאָגט צו איהם דער רב, ס'איז אמת, וואָס מען זאָגט אויף דיר, אַז װעלכעס ספר מען מישט דיר אויף קענסטו זאָגען? — פרואווט — האָט דער קליינער געענטפערט, דער רב האָט גענומען אַ גמרא און אויפגעמישט אויף דעם ליידיגען טאָװעל, און איהם געהייסען זאָגען, דער קליינער האָט אָנגעהויבען לערנען אויפ'ן קול נאָר קיין װאָרט האָט מען ניט געהערט, פרעגט איהם דער רב, פאַרװאָס הערט מען נישט קיין װאָרט? — װייל מען זעהט נישט קיין װאָרט — האָט ער מיט אַ שמייכעל געענפערט...

469

ווען דער מינסקער גדול איז אָנגעקומען אויף מינסקער רבנות, האָט דער שריפטשטעלער יוסף בריל געשריבען װעגען איהם אין אַ צייטונג און געגעבין ניט קיין גוטע מיינונג, האָט דער מינסקער גדול דערװיסענדיג זך דערפון געזאָגט — מיינע חסרונות מוזען זיין זעהר קליינע, װייל נאָהר אַ בריל זעהט זיי...

470

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אַלעקסאַנדער האָט געזאָגט, װען איך בין געװען אַ יונגערמאַן ביים רבי'ן ר' בינם ז"ל האָב איך מיר געטייטשט „אני בינה לי גבורה" (משלי ח') אַז איך פאַרשטייא בין איך מיר שאַרף...

471

נאָך האָט דער אַלעקסאַנדער רבי געטייטשט „וידבר משה כו' את דברי השירה הזאת עד תמם" עס האָט דאָך געדאַרפט שטיין „עד תומה"? נאָר משה רבינו האָט אין זיי אריין געלעריגט אַזוי לאַנג ביז ער האָט זייא גאַנץ גימאַכט...

472

נאָך האָט ער געטייטשט „מלך זקן וכסיל" אַז דער „יצר הרע" איז אַ מלך אפילו אויף אַ זקן, אין אַ כסיל, חאָטשע אַ אַנדער מלך לאָזט זיי פריי פון מלחמה...

472

נאָך האָט ער געזאָגט גמרא דאַרף מען לערנען הימעלדיג. עס מאַכט דאָך אַזוי די „ראשי תיבות" פון „גמרא" גבריאל, מיכאל, רפאל, אוריאל. עס איז דאָך מעשה מרכבה...

474

א גאון האָט געטייטשט, „ד׳ לי בעוזרי״ דער אין הימעל זאָל מיר העלפין פון מיינע כלומר׳שטע העלפער, וואָס זיי זענען באמת פערשטעלטע גוטע פריינד, „ואני אראה בשונאי״ אָבער פון מיינע אָפענע שונאים וועל איך אַליין זעהן זיך צו היטען...

475

איינער האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר דעם רבי׳ן ר׳ ברוך ז״ל פון מעזיבוז, אז ער האָט ניט קיין פרנסה, אויך אַז ער דארף חתונה מאַכען די קינדער, — האָט דער רבי ז״ל געענפערט — עס שטייט אין פסוק „ויעש להם משתה״ אַז מען מאַכט אַ חתונה, „ויאכלו וישתו״ האָט מען פרנסה...

476

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געטייטשט „את ד׳ אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים״ (ב״ק מ״א) אַז די תלמידי חכמים מעהרען „יראה״...

477

ר׳ שלמה קאַרלינער ז״ל האָט געטייטש „שוחה עמוקה פי זרות״ עס איז ניט דאָ קיין ערגערע „שוחה עמוקה״ ווי אַז דער מויל איז פרעמד פון די רייד וואָס ער רעדט...

478

דער רבי ר׳ משה ז״ל פון לודמיר, פלעגט ניט זאָגען קיין תורה ביים טיש, האָבען אַמאָל די חסידים איהם געבעטען ער זאָל זאָגען תורה, — רופט ער זיך אָן — „אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל״ זאָגט רש״י „לא פחות ולא יותר״ (יתרו) צו יעדער יוד דאַרף מען רעדען לויט זיין מדרגה, ניט מער, ניט וועניגער, נאָר אַזעלכער קען זאָגען תורה..:

479

ר׳ שלמה קאַרלינער ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס שטייט אין יוצר פאַר מוסף פון יום טוב „דק על דק״ די ווילסט דינען דעם אויבערשטען, דין זיך, די זאָלסט דיך דין מאַכען פון פאַר גרעבקייט, השי״ת דארפט מען ניט דינען, דין זיך אַליין די ביסט זייער פער גרעבט...

480

ר' שלמה קארלינער ז"ל האָט געזאָגט, פאַר וואָס האָט המן געוואָלט פאַרלירען אַלע יודען דוקא אין איין טאָג, ווייל ער האָט מורא געהאַט, טאָמער וועט עס דאָס ניט גראָטען, וועלין דאָך יודען מאַכען אַ יום טוב, זאָלין זיי חאָטשע ניט האָבען מער ווי איין טאָג יום טוב...

48

ר' שלמה קאַרלינער ז"ל האָט געטייטשט, „פניך יחלו עשירי עם" (תהלים מ"ה) „פניך" די וואָס קערין זיך צום אייבערשטען (פון לשון „ויפן") דאָס זענען די צדיקים, טוהן אויס בעטין, עשירות פאַר דעם פאָלק יודען...

482

ר' אשר ז"ל פון סטאָלין האָט געזאָגט צו די חסידים עס שטייט „וראה הכהן את הנגע" ליימענע פוערים, אַז איהר קומט צום רבי'ן ווייזט איהר אַרויס דאָס גוטע, און דאָס שלעכטע באַהאַלט איהר, אַז איך בין געקומען צו מיין רבי'ן פון קאַרלין, האָב איך דאָס גוטע באַהאַלטען פאַר עהם, און דאָס שלעכטע האָב איך עהם געוויזען וואָרום מען דאַרף צו ווייזען דעם כהן די נגע...

483

ר' שלמה קאַרלינער ז"ל פלעגט זאָגען איך וואָלט מיר געווינטשען ליב צו האָבען דעם גרעסטין צדיק אַזוי ווי השי"ת האָט ליב דעם גרעסטין רשע שבישראל...

484

א צדיק האָט געזאָגט „וירד מצרימה אנוס", אַלע ענגשאַפטין און אַלע נויטען, איז אַלץ „על פי הדיבור" פון דעם וואָס מען איז פוגם מיט דעם דיבור...

485

א חסיד איז געקומען צום קאָזיניצער מגיד ז"ל, און האָט זיך געקלאָגט פאַר איהם, אַז ער איז אַ מכניס אורחים, און צום סוף איז איהם פערברענט געוואָרען דאָס גאַנצע פערמעגען, — האָט ער איהם געענטפערט — עס שטייט „ויטע אשל" „אשל" מאַכט „אכילה שתיה לינה" און די האָסט נאָר מקיים געווען „אש" „אכילה שתיה" אָהן „לינה" דעריבער האָט אין דיר שולט געווען אַ אש...

486

דער רבי פון אלעקסאנדער ז״ל האט געטייטשט דעם פסוק „ולא תעלה במעלות על מזבחי, אשר לא תגלה ערותך עליו״ (סוף יתרו) „מעלות״ איז טייטש פעלטשינג, פון דעם לשון „מעילה״ דער צדיק הייסט „מזבח״ ווייל ער שעכט דעם יצר הרע, די זאלסט ניט שפעטין פון צדיק, ווייל ער וועט אנטפלעקין דיין שאנד ער וועט אויסזאגען דיינע באהאלטענע עבירות...

487

די חז״ל זאגען „האי בר בי רב דיתיב בתעניתא ליכול כלבא לשירותיה״ (תענית י״א) האט א גאון געזאגט א ווערטיל, ווייל די חז״ל זאגען „לית עניא מכלבא״ ווייל ער איז זאט מיט איין סעודה אויף 3 טאג (שבת קנ״ה) אין א „בר בי רב״ דארף דאך עסין שטענדיג, כדי ער זאל קענען עוסק זיין אין לערנען, דעריבער אז א „בר בי רב״ האט געביטען זיין טבע אין ער איז א יושב בתענית, האט ער זיך דאך געטוישט מיט די טבע פון כלב, דארף מען דעם כלב אוועק געבין אין טויש זיין סעודה...

488

די גמרא זאגט אביי איז געווען זעהר פרייליך „אמר אנא תפילין מנחנא״ (ברכות ל׳) איך לייג תפילין — וואס איז דאס פאר א רבותא? האט א גאון געזאגט, ווייל די חז״ל זאגען אז אביי איז געווען א „חולה מעיים״ (חולין קל״ג.) אין א חולי מעיים איז דאך פטור פון תפילין לייגען (חולין ק״י) ווייל ער קען זיך ניט אבהיטען, נאר „אביי״ האט זיך שטארק געהיטען, אז ער זאל לייגען תפילין בטהרה, האט ער זיך שטארק געפרייט אז ער לייגט תפילין חאטשע ער איז א חולי מעיים...

489

דער רבי ר׳ בער ז״ל פון מעזריטש האט געזאגט „וכל בניך לימודי ד׳״ די חז״ל זאגען „הקב״ה גוזר והצדיק מבטל״ (מו״ק ט״ז. ב״מ פ״ה.) דאס מיינט מען, „וכל בניך״ דאס זענען די צדיקים וואס זיי הייסען „בנים״ ניט „עבדים״ (זעה ב״ב י׳) „לימודי ד׳״ זיי לערנען השי״ת ער זאל טוהן אזוי ווי זיי ווילען...

490

נאך האט ער געזאגט א מענטש זאל זיך אבלערנען אין יודישקייט 3 זאכען

פון א קינד, און 7) זאכען פון א גנב, — פון א קינד. 1). אז ער איז שטענדיג פרייליך. 2). אז ער זיצט ניט קיין רגע ליידיג. 3). אז אויף אלעס וואס ער בעהט וויינט ער. און פון א גנב. 1). אז ער ארבעט אפילו באנאכט. 2). אז ער האט ניט אויסגעטוען אין איין נאכט, שטייט ער ניט אפ, און פרווט נאך א מאל אויף די 2'טע נאכט. 3). אלע גנבים האבען זיך ליב איינער דעם אנדערין. 4). אז צוליעב א קלייניקייט איז ער זיך אויך מוסר נפש. 5). אז קיין שום זאך האט דאך ניט בא איהם קיין חשיבות ווייל ער פערקויפט די בעסטע זאך פאר א קלייניקייט. 6). ער קריגט קלעפ אז ער זאל אפגעבין, און ער טענה'ט אלעס אז ער ווייסט פון גאר ניט. 7) אז ער האלט זיך ביי דאס זייניגע, און ער טוישט ניט זייו פאר (זעה נומער 368)...

491

נאך האט ער געזאגט „הסתרת פניך הייתי נבהל" אז א מענטש איז מבוהל ניט מיושב, איז א סימן אז דער אייבערשטער פירט זיך מיט עם בהסתרת פנים...

492

ר' פנחס'ל קארצער ז"ל האט פערענטפערט די וועלט'ס קשיא אין זמירות פון פרייטאג צו נאכט'ס „המאחרים לצאת וממהרים לבא" עס האט דאך פריער געדארפט שטיין „וממהרים לבא" ? נאר די חז"ל זאגען אז דער עמוד הענן איז געווען מיט די יודען כל זמן משה רבינו האט געלעבט (תענית ט') קומט אויס אז מען האט ניט געדארפט האלין זיך צו מאכען שבת פריער צוליב „תוספות שבת", ווייל מען האט דאך געוויסט פון דעם עמוד הענן ווען עס ווערט נאכט, און מיר געפונען אז משה רבינו איז נפטר געווארען אין שבת ביי מנחה צייט, (זעה תוספות מנחות דף ל' אין רא"ש פרק ערבי פסחים, און ט"ז אורח חיים סי' רצ"ב ס"ק ב' אז צוליעב דעם זאגט מען צדקתך). קומט דאך אויס אז פריער איז געווען „מאחרים לצאת", ווייל זיי האבען מוצאי שבת שוין ניט געהאט דעם עמוד הענן, נאך משה רבינו'ס פטירה, אבער ערב שבת, האבין זיי ניט געדארפט דעמאלט צו האלען זיך מוסיף צו זיין מחול על הקודש, נאר דעם אנדערין שבת האבען זיי ערשט געדארפט מוסיף זיין, איז טאקע פריער געווען „המאחרים לצאת" נאכער וממהרים לבא...

493

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אלעקסאנדער האט געזאגט, השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם" צו מאכען פון הימעל א הימעל דאס איז לד', אבער צו מאכען

פון ארץ א שמים, אז דער עולם הזה זאָל אויך זיין הימעלדיג דאָס איז געגעבין געוואָרין לבני אדם...

494

נאָך האָט ער געזאָגט, אויף דעם מאמר חז״ל „שבת וינפש״ „כיון ששבת ווי אבדה נפש״, (ביצה ט״ז:) אייגענטליך האָט מען דאָך געדאַרפט דאָס צו זאָגען מוצאי שבת קודש, ווען עס גייט אַוועק די נשמה יתירה, וואָס דענסטמאָל איז „אבדה נפש״ — האָט ער געזאָגט, אז דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, ווען עס קומט שבת ווערט דער מענטש נתעורר אין תשובה, זיפצט ער אויף דעם וואָס א גאַנצע וואָך האָט ער נישט עוסק געווען אין תורה ועבודה, גיט זיך מיט פערביטערונג א קרעכץ אַרויס פון מענטש, „ווי״ וויי געשריגען „אבדה נפש״ דאָס נפש איז א גאַנצע וואָך גאָר פערלוירען... און איך טייטש — האָט דער אַלעקסאַנדער ז״ל פערענדיגט — „כיון ששבת ווי אבדה נפש״ אז עס קומט שבת פערלירט דאָס נפש דעם וויי. אַז דער נפש האָט שוין ניט קיין וויי און צער, נאָר מען פרייט זיך מיט׳ן שבת, ווייל דער וואָס היט שבת איז מען מוחל אלע עוונות (שבת קי״ח)...

495

ווען דער גאון ר׳ דוד אויפענהיים ז״ל איז געווען א גוסס, האָט מען געוואָלט געבין דאָס כתב רבנות פון זיין שטאָט דעם „נודע ביהודה״ ז״ל, האָט דער נודע ביהודה ז״ל זיך אָנגערופען! „ודילמא ר׳ מאיר הוא״? אויף דער פראַגע וואָס ער האָט דער מיט געמיינט? האָט ער געענטפערט: די חז״ל זאָגען טאַקע „רוב גוססים למיתה״ (גיטין כ״ח.) אָבער ר׳ מאיר חייש למיעוטא (גיטין ב׳) איז נאָך דאָ א בטחון, ער זאָל מאריך ימים זיין און ווייטער זיין רב...

496

ווען דער רבי ר׳ ברוך ז״ל פון מעזיבוז, איז געווען א קינד צוריקקומענדיג פון חדר, פרעגט איהם דער בעל שם טוב, וועלכע מסכת לערינסטו? האָט ער געענטפערט: „בבא קמא״ פרעגט עם דער „בעל שם״ וואָס עפעס דוקא „בבא קמא״? האָט ער געענטפערט: ווייל די „ראשי תיבות״ איז „ב׳רוך ב׳ן א׳דיל ק׳דוש מ׳בטן אמו״...

497

ר׳ שלמה קארלינער ז״ל האָט געזאָגט „עבד אברהם אנכי״ דאָס גאַנצע עבדות

פון אברהם איז געווען וואָס ער האט געשריגען אומעטום דעם „אנכי ד׳ אלקיך״...

498

א גרופע יודישע סטודענטען האָבען גיסטראַשעט ר׳ חיים בריסקער ז״ל, אַז אויב ער וועט ניט מתיר מאַכען צו פאַלמעסען יודישע מתים, וועלין זיי זיך שמד׳ן — האָט ער געענטפערט — וואָס קען דאָ זיין, וועל איך האָבען אַ גרעסער שטיק לויתן...

499

א דאָקטער האָט אַ מאָל באַטראַכט אַ גרויסען צדיק בשעת ער איז קראַנק געווען, האָט דער דאָקטער עם געהייסען ווייזין די צונג, זאָגט דער דאָקטער, אייער צונג איז ניט ריין, — האָט געענטפערט דער צדיק, — ווער האָט דען היינט בעוונותינו הרבים אַ ריינע צונג

500

ר׳ וועלוועלע זבאַריזער ז״ל האָט אַ מאָל געדאַווינט „שמנה עשרה״ זייענדיג אליין אין שטוב, דערוויל איז אַריין אַ גנב, און צוגענומען די לייכטער פון טיש, איז אַריין געקומען דער משמש און דער זעהן אַז די לייכטער זענען נישטאָ, זאָגט ער רבי! ווי אַזוי האָט איהר דערלאָזט אַ יוד עובר זיין אויף „לא תגנוב״ איהר וואָלט גלייכער געדאַרפט זיך אומצוקוקען און ניט ברענגען אַ יוד צו אַ איסור, — ענטפערט איהם ר׳ וועלוועלע ז״ל — איך האָב די לייכטער מפקיר געווען פאַר שמונה עשרה, איז אויס עבירה...

באַמערקונג! הגם די חז״ל זאָגען „הפקר בפני שלשה״ (נדרים מ״ג) נאָר זעה תוס׳ שבת (דף י״ח) ד״ה אפקורי אפקיר לחו, אַז צוליב אַ איסור איז ניחא ליה...

501

א משכיל האָט געפרעגט ר׳ שלום רוקח ז״ל בעלזער רבי, פאַרוואָס זענען די קורצע געקליידיטע יודען, מער מצליח אין מסחר, און לעבין זיך ברייט? — האָט ר׳ שלום ז״ל געענטפערט: דאָס איז דערפאַר ווייל יצחק ווען ער האָט געבענטשט יעקב׳ן, איז יעקב גיווען גיקליידט ווי אַ „דייטש״ אין די „בגדי עשו״...

502

א גאון האָט געזאָגט, פונוואַנען איז געדרונגען אַז די יודען זענען נאָך אפילו

אין מצרים געגאַנגען לאַנגע מלבושים, ווייל עס שטייט „ושאלה אשה משכנתה כלי כסף כו׳ ושמלות ושמתם על בניכם״ (שמות ג׳ כ״ב) יעדער יודישע פרוי זאָל באָרגען ביי איר מצרי׳שע שכנ׳טע קליידער און עס אָנטוען די זוהן מיט די טעכטער, פאַר וואָס עפעס די זוהן אָנטוען, און ניט זיך אַליין? – נאָר די מצריים זענען געגאַנגען קורץ געקליידט, האָבען די יודען דעריבער נישט געקענט נוצען די קליידער פאַר עלטערע, אָבער פאַר די קינדער האָט מען עס געקענט נוצען...

503

אַ מחבר איז געקומען צום קאָזשניצער מגיד ז״ל מיט אַ ספר אויף אַ הסכמה, אויך וואָסער נאָמען ער זאָל געבען דאָס ספר. ער האָט אַריין געקוקט אין ספר, איז עם ניט געפעלען, ווייל ער האָט דערקענט אַז עס איז געשריבען מיט ווייניג ערענסקייט, און ווייניג קדושה, – רופט זיך אָהן דער מגיד ז״ל, – גיב אַ נאָמען דאָס ספר „שפה ברורה״ ווייל – באַ ניעמאַ קדושה״, ד. ה. אויף פויליש עס איז ניט דאָ אין דעם ספר קיין קדושה (געמיינט דעם לשון פון דאַוונען בשפה ברורה בנעימה קדושה בנעימה״ מאַכט „באַ ניעמאַ״)...

504

מען האָט געפרעגט ר׳ חיים בריסקער ז״ל, וואָס איז דער חילוק צווישען אייך און אַנדערע גדולים, וואָס זיי זענען אויך „ראשי ישיבות״ און זאָגען שיעורים, גרעסערע און ברייטערע פון אייערע, און דאָך רוהמט מען אייערע שיעורים האָטשע איהר זאָגט ווייניגער, ווי זיי, – האָט ער געענטפערט – איך טראַכט פריער 23 שעה אין מעת לעת, נאָכהער זאָג איך איין שעה תורה. און אַנדערע טראַכטען איין שעה, און זאָגען 23 שעה...

505

אַ „משכיל״ איז אַריין געקומען צו ר׳ מאיר פרימישלאַנער ז״ל, ער האָט געטראָגען אַ גרויסע גזשיבע האָר אוים׳ן קאָפּ מיט לאָקען, עס איז פּונקט געוועזען „פרשת בלק״ – האָט ער זיך אָנגערופען – „וירא״ ער האָט געזעהן „באַלק״ ער איז געקומען מיט לאָקען „כו״ האָט ער פערשטאַנען „צפור״ אַז דאָס איז שוין איינמאָל אַ פויגעל...

506

דער באַוואוסטער קעלעמער מגיד ז״ל איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט אַריין,

וואו ער האָט געהאַט צו שאַפען אַ געוויסע סומע געלד, דער עולם איז געקומען צו די דרשות, אָבער קיין פרוטה האָבען זיי נישט געגעבין, — האָט דער מגיד אויסגערופען — אַז אין אייער שטאָדט קען מען מתיר מאַכען גויאישע מילך, ווייל דער גאַנצער איסור איז דאָך נאָר, ווייל מען האָט מורא אַז ער האָט אויסגעמישט מיט מילך פון אַ חזיר, אָבער לויט ווי איך זעה לאָזין זיך די היגע חזירים ניט מעלקען קיין טראָפען מילך, איז דאָך שוין ניטאָ דער חשש...

507

דער רבי ר' ברוך ז"ל האָט געזאָגט, „טעמו וראו כי טוב ד'" (תהלים ל"ד ט), די חז"ל זאָגען „כי משמש בד' לשונות" אי, דילמא, אלא, דהא, (ר"ה ג') איז דער טייטש „כי" נאָר! זעהט, אַז נאָר ניט איז „ד'"...

508

נאָך האָט ער געטייטשט „ורב יעבוד צעיר" (תולדות) „ורב יעבוד" מען דאַרף אַ סאַך אַריין אַרבעטין אין זיך, „צעיר" אַז מען זאָל זיך האַלטען קליין, נידעריג...

509

ר' אורי אוסטרעלסקער ז"ל איז געווען אַ אָרימאַן, די רעבעצין איז געווען אַ משרתת ביי דעם צדיק ר' נפתלי הירץ ז"ל פון סאַחיסטאוו, — האָט ר' נפתלי געפרעגט אַ מאָל ר' אורילען ז"ל, די האָסט געשריבען אין די כתובה „ואנא איזון ואפרנס" אַז די וועסט איהר שפייזין, און צום סוף פאָרסטו גאָר צום רבי'ן אויף לאַנגע חדשים? — האָט ער געענטפערט — זעה וואָס שטייט דאָרט אין די כתובה „כהלכות גובראין יהודאין דמפרנסין נשיהון בקושטא". ד. ה. זיי שפייזין מיט „אמת" דעריבער פאָהר איך פריהער צום רבין זיך לערנען דעם אמת...

510

דער גאון ר' חיים צאַנזער ז"ל האָט געזאָגט, דעם טעם וואָס חסידים זאָגען ניט קיין תחנון ווען זיי פאָרען אין וועג? ווייל די חז"ל האָבען מתקן געווען אַ „תפלה קצרה" פאַר די „הולכי דרכים" (ברכות כ"ח-ל) אַז אין וועג זאָל מען דאַווענען אַ קורצע תפלה, (זעה תוס' ברכות ג') נאָר מיר דאַווענען היינט, אפילו אונטער וועגיג'ס, דאס גאַנצע דאַווענען? ווייל היינט זענין מיר סיי ווי ניט אַזוי גיט מכוין ביי דעם דאַווענען, ווי ס'געהער צו זיין, (זעה תוספות ברכות י"ז ע"ב ד"ה רב, אויך רש"י ברכות ט"ז ע"א, וכ"ה ע"א) אָבער חסידים ווילען

דאָך מקיים זיין די דברי חז״ל, אַז אונטער וועגינ׳ס זאָל מען דאַווענען קורצער ווי געוועהנליך, דעריבער פערפעלין זיי „תחנון״, ווייל דאָס איז ניט קיין תפלה קבועה, ווייל עס ווערט „נדחה״ אין א יומא דפגרא, ווען עס איז דאָ אַ ברית, אָדער אַ חתן, דעריבער איז געפאַלען דער גורל אויף די תפלה פון תחנון, אַז עס זאָל נדחה ווערין אין וועג, אַבי מקיים צו זיין מיט עפּיס די דברי חז״ל, אַז המתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה, (ברכות ג׳)...

511

א מתנגד האָט געפרעגט ר׳ יחזקאל׳ע קוזמער ז״ל, פאַר וואָס מאַכען די חסידים ראש-חודש סעודות, עס איז דאָך גלייכער צוצוטיילען דאָס געלד אויף צדקה? — האָט ר׳ יחזקאל׳ע ז״ל געענפערט — דער דין איז, אַז דאָס ערשטע און צווייטע יאָר פון שמטה שיידט מען אָפּ „מעשר שני״, דאָס דריטע יאָר „מעשר עני״ דאָס פערטע און פיפטע יאָר ווידער „מעשר שני״ דאָס זעקסטע יאָר „מעשר עני״, וואָס טוט מען מיט מעשר שני? מ׳ברענגט עס קיין ירושלים און מען עסט און מען טרינקט פאַר דעם געלד מיט נאָך יודען צוזאַמען, זעהען מיר אַז מעשר שני איז חשוב׳ער ווי מעשר עני, ווייל דאָס גיט מען אַלע צוויי יאָהר און מעשר עני נאָר דאָס דריטע און זעקסטע, זעהען מיר אַז עס איז חשוב׳ער דאָס עסין און טרינקען פון יודען צוזאַמען, ווי דאָס געבין צדקה...

512

די חז״ל זאָגען „במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד״ (ברכות ל״ד:) פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? איז ר׳ יוסף ענגיל ז״ל דאָס מסביר מיט דעם בעל שם טוב׳ס אַ משל, אויף דעם פסוק „אל נקמות ד׳ אל נקמות הופיע״ (תהלים צ״ד) אַ פויער האָט זיך אַ מאָל פאַרזינדיגט פאַר אַ קיסר, אויף וועלכען עס איז איהם געקומען טויט שטראָף, (קידושין מ״ג) האָט דער קיסר געזאָגט, ער איז דאָך אַ פויער ווייסט ער דאָך ניט די גרויסקייט פון מלכות, זאָלט איהר איהם קיין מיתה ניט געבען, נאָהר איהר זאָלט איהם ווייזען מיין גרויסקייט מיינע מדינות און פאַלאַצען, וועט ער זיך אָנהייבען צו שעמען פאַר זיך אַליין, אַנטקעגען וועמין האָב איך געזינדיגט, דאָס אַליין וועט זיין דער עונש זיינער. דאָס איז דער מיינונג די נקמה איז „הופיע״ וואָס ער אַנטפּלעקט זיין גרויסקייט, הייבט זיך אָהן דער חוטא שטאַרק צו שעמען, דאָס איז די נקמה. דאָס איז אויך דער מיינונג פון די זמירות וואָס מען זינגט פרייטאָג צו נאַכט׳ס „משוך חסדך ליודעיך אל קנא ונוקם״ אייגענטליך איז עס דאָך אַ סתירה, אויב אַז „חסד״ איז דאָך ניט קיין „נקמה״, און אויב אַז ער איז אַ נוקם, איז דאָך ניט קיין חסד? נאָר דער פשט איז, אַז די וועסט ווייזען דיינע חסדים, וועט מען זיך שעמען פאַר זיך פאַר וואָס מען האָט אַזוי

געזינדיגט, צו אזא באשעפער וואס ער טוט בלויז חסדים, דאס אליין וועט זיין די נקמה, דעריבער – פירט אויס ר׳ יוסף ענגיל ז״ל – פירט מען דעם בעל תשובה אויף אזא הויך ארט וואס אפילו צדיקים זענען דארטין נישטא, כדי ער זאל זעהן דאס גרויסקייט פון השי״ת, וועט ער זיך אנהייבין מיישב זיין און זיך שעמען, אנטקייגען וועמין האב איך געזינדיגט, דאס וועט זיין, זיין עונש...

513

דער ריזשינער ז״ל פלעגט האבען אייגענע פערד און וועגין אזוי ווי די גרעסטע פריצים, האט איהם איינמאל געפרעגט א מתנגד – פאר וואס האבען די פארצייטישע צדיקים געלעבט ארים, און היינט לעבין די צדיקים ברייט? – האט דער ריזשינער ז״ל געענטפערט, עס איז דא דריי ערליי חסידים וואס קומען צום רבי׳ן מקבל פנים זיין. 1). גרויסע ערליכע יודען. 2). בעלי בתים. 3). פראסטע מענטשן, און יעדער פון זיי גיבען פדיונים, וואס טוט דער צדיק – דאס געלד פון די ערליכע יודען, נוצט ער אויס אויף מצות, דאס געלד פון די בעלי בתים, נוצט ער אויף צו שפייזין דאס בני בית, דאס געלד פון די פראסטע מענטשען, קויפט ער דער פון פערד און וועגין, איז פערצייטענ׳ס אז עס איז געווען ווייניג פראסטע מענטשין, איז ניט געווען קיין געלד אויף צו קויפען פערד, אבער היינט איז דא מעהר פראסטע מענטשען איז דא אסך געלד צו קויפען דערפאר פערד און וואגען...

514

די חז״ל דערצעהלען אז „רב פפא„ איז ארויף געגאנגען אויף א לייטער, האט זיך ארוק געטאהן די פוס זיינע און ער האט שיעור געקענט אראפ פאלין, האט ער געזאגט, פאר וואס קומט מיר דאס? האט רב חייא בר רב געזאגט צו איהם, טאמער איז געקומען צו דיר א ארימאן און די האסט איהם גאר ניט געגעבין! אייגענטליך פונוואנען האט ער זיך געדרינגען אז מען גיט קיין צדקה ווערט די לייטער צובראכען און מען פאלט פון איהר אראפ? האט דער ווילנער גאון ז״ל געזאגט, א רמז, אז אויף דעם פסוק „פתוח תפתח את ידך״ איז דער טראפ א „דרגא תביר״ ד. ה. אז אויב די וועסט ניט עפענען דיין האנד צו געבין צדקה וועט די לייטער צובראכען ווערין גייענדיג אויף איהר...

515

דער בעל שם טוב האט א מאל געגעבין א קמיע, איז געווען אויף געשריבען

דער בזויזער נאָמען זיינער, און דאָס אליין האָט שוין געהאָלפען דעם מענטש, האָט דער טשאָרטקאָבער רבי ר' דוד משה ז"ל געזאָגט, אַז מיט דעם איז פערענטפערט די וועלט'ס קשיא, אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען אַז אײנער רופט אָן דעם נאָמען פון זיין רבי'ן, הייסט ער אַ אפיקורוס, און ער ווערט נענש, (סנהדרין ק'.) פאַרוואָס קומט עס אַזאַ עונש? נאָר אַז מען זעהט אַז דער נאָמען פון רבי'ן אליין פועלט אַזוי ווי אַ שם פון אַ קמיע, קומט דאָך אויס, אַז אײנער רופט אָן דעם נאָמען פון רבי'ן, הייסט ער „ההוגה את השם באותיותיו", אַז אײנער רעדט אַרויס אַ שם, „אין לו חלק לעולם הבא" (סנהדרין ק')...

516

ר' אײזיקעל זדיטשובער ז"ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַר וואָס די חז"ל זאָגען „יאוש קונה" (ב"ק ס"ה) ד. ה. אַז אײנער האָט זיך מייאש געווען פון די זאַך וואָס מען האָט ביי איהם צוגעגאַנבעט, איז דער גנב דאָס קונה, פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? ווייל מען קנס'עט עהם, ווייל ער האָט געדאַרפט האָבען בטחון, אַז ער וועט געפונען דעם גנב, אַזוי ווי די חז"ל זאָגען, אַז אפילו אַ שאַרפע שווערד ליגט אויף זיין האַלדז, זאָל ער האָבען בטחון אַז דער אייבערשטער וועט עם העלפען, ער וועט ניצול ווערין, (ברכות י') דעריבער האָבען די רבנן עהם גי'קנס'עט, אַז דער גנב איז דאָס קונה...

517

דער „נודע ביהודה" ז"ל איז אַ מאָהל געגאַנגען פרייטאָג פאַרי נאַכט צו אַ גביר נאָך אַ נדבה, אַריינקומענדיג צום גביר האָט ער איהם געטראָפען זיצען און עסין אַ גרויסע סעודה פיש און פלייש. א. ד. ג. — זאָגט צו איהם דער גאון, — מען טאָר דאָך על פי דין ניט עסין קיין סעודה פרייטיג נאָך האַלבען טאָג? (פסחים צ"ט:) — האָט דער גביר געענטפערט: דער טעם איז דאָך נאָר, ווייל טאָמער וועט ער ניט קענען עסין בּאַנאַכט די סעודה לתיאבון, (מיט אַפּעטיט) אָבער איהר קענט זיך איבער צייגין: אַז איך וועל עסין די סעודה פרייטיג בּאַנאַכט אויך מיט אַ גוטען אַ פּעטיט, — האָט זיך דער גאון אָנגערופען צו איהם, — יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען דער באַוואוסטער מדרש, אין פרשת בראשית, אויף דעם וואָס השי"ת האָט געפרעגט אדם הראשון פאַר וואָס ער האָט געגעסין פון דעם עץ הדעת, האָט ער געענטפערט: איך האָב געגעסין און איך וועל נאָך עסין, היתכן, ער זאָל אַזוי ענטפערין? נאָר ער האָט געמיינט אַזוי, ווייל די חז"ל זאָגען אַז דער עונש איז געווען פון אדם הראשון, ווייל ער האָט געגעסין פון עץ הדעת פרייטיג פאַרין נאַכט, (סנהדרין ל"ח) האָט ער דאָך ניט געגעסין שבת לתיאבון, האָט ער דערויף געענטפערט, איך קאָן נאָך עסין

מיט אפעטיט האָטשע איך האָב שוין געגעסין, דאָך איז ער גענש געוואָרען ווייל קיין טעמים אויף קיין מצות טאָר מען ניט אליין זאָגען, אזוי איז ביי דיר אויך — פירט אויס דער גודע ביהודה — אז דאָס איז גערעכענט פאַר א עבירה...

518

א מתנגד האָט געפרעגט דעם „קדושת לוי" פונוואנען נעמט זיך דאָס וואָס חסידים טרינקען משקה, פאר א חולה'ס וועגין, האָטשע דער חולה געפינט זיך ניט אין דעם זעלבען אָרט ווי זיי טרינקען, אין דאָך פועלט זייער תפלה, וואָס זיי ווינטשען אָן דעם חולה אז ער זאָל געהאָלפען ווערין? האָט ער געענטפערט — מיר געפינען דאָס ביי א סוטה, זאָגען די חז"ל, אין מסכת סוטה „כשם שהמים בודקין את האשה כך בודקין את האיש" אזוי ווי דאָס טרינקען איז בודק די אשה אזוי איז דאָס בודק דעם איש, זעהען מיר אז די משקה פועלט אפילו אונטער זייגע אויגען, האָטש דער מאַן האָט דאָך ניט געטרינקען, אין „מדה טובה מרובה ממדת פורעניות" (סוטה י"א. יומא ע"ו) דעריבער פועלט דאָס אפילו מען טרינקט ניט אויפ'ן אָרט פון חולה...

519

א גאון האָט א מאָל געזאָגט שבת תשובה אין א דרשה „נחפשה דרכינו ונחקורה" די חז"ל זאָגען אז די „קורות" די בעלקעס, פון שטוב, זאָגין עדות אויף די חטאים פון מענטש, בשעת ווען ער שטייט פאַר'ן ב"ד של מעלה, (ערכין ט"ז) דאָס איז דער טייטש „נחפשה דרכינו" מיר זאָלין תשובה טוהן, „ונח-קורה" כדי מיר זאָלין צו רוה לאָזין דעם בעלעק, ער זאָל ניט עדות זאָגען אויף די חטאים...

520

די חז"ל זאָגען „אלהא דידן מיהב יהיב, משקיל לא שקיל", (חולין ס') ד. ה. דער אייבערשטער גיט, און ער נעמט ניט צו, האָט א גאון געטייטשט „משקיל" איז דער טייטש וועגין, דער אייבערשטער גיט כל טוב, אין ער וועגט ניט, צו דער מענטש איז ווערט דערצו, אזוי ווי די חז"ל זאָגען „ורחמתי את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון" (ברכות ז')...

521

דער שינאווער גאון ז"ל האָט געזאָגט, דעם טעם פאר וואָס מען לערינט ניט אום ניטיל, ווען עס גיפאלט די תקופה פון חודש טבת? ווייל „עת לעשות

לד׳ הפרו תורתך (תהלים קי״ט) ד. ה. אז עס איז דאָ אַ צייט ווען מען דאַרף ניט לערנען, ווען איז דאָס, — האָט דער גאון ז״ל אויסגעפירט — דאָס איז די תקופת טבת, ווייל דער פסוק עת לעשות וכו׳ בעטרעפט אַזוי פיעל ווי די ווערטער „זו שעה שתקופת טבת נופלת בו״...

522

דער אַפּטער רב ז״ל האָט געטייטשט, „הדעה והדיבור לחי עולמים״ יעדער דעה, און יעדער דיבור פון מענטש איז אַלעס פון אייבערשטען, אַ מענטש זאָל זיך ניט איינרעדין, אז ער רעד עפּיס וואָס נאכהער האָט ער הרטה דערויף, און טראַכט, ווען ער זאָל אַנדערש רעדין, וואָלט בעסער געוועזן דאָס איז אַ טעות, ווייל אַלעס וואָס אַ מענטש רעד און טוט, איז אַלעס מיט דעם באַשעפערס רצון...

523

אַ עם הארץ האָט אַ מאָל זייער באַליידיגט אַ רב, זאָגט דער רב צו איהם — ביזט אַ גראָבער יונג אַזוי ווי אַ לאָבין ברויט, — רבי, חידושט זיך דער עם הארץ, וואָס פאַר אַ דמיון איז דאָס? — אָט דאָס מיין איך טאַקע, — זאָגט דער רב ביזט אַזא גראָבער יונג, אַז ס׳איז צו דיר קיין דמיון נישטאָ...

524

ר׳ אייזיל ז״ל סלאָנימער איז אַ מאָל געקומען צו אַ גביר אַ קמצן נאָך אַ נדבה, דער גביר דערוויסענדיג זיך אַז דער רב גייט צו איהם נאָך אַ נדבה, האָט ער זיך באַהאַלטין אין אַ שאַנק, דער רב האָט דאָס באַמערקט, — רופט ער זיך אָב צו די שטיב מענטשען, יעצט איז מיר רעכטיג דאָס וואָס די חז״ל זאָגען „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה״ (שבת קכ״ז) ד. ה. עס איז גרעסער דאָס אויפנעמען אורחים, ווי אויפנעמען די שכינה, פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? ווייל ווען משה רבינו האָט געזעהען דעם ברענענדיקן סנה, שטייט אין פסוק „ויסתר משה פניו״ (שמות) דאָס בלויז פנים האָט ער באַהאַלטען, און ביי אויפנעהמען אורחים באַהאַלסט די זיך אינגאַנצען...

525

ר׳ דוד׳ל דינובער ז״ל האָט אַ מאָל געזאָגט אַ ווערטיל, האָט אַ חסיד איהם געפרעגט, דער רבי זאָגט אַ ווערטיל? — האָט ער געענטפערט חלילה, איך האָב נאָך קיינמאָל נישט געזאָגט קיין ווערטיל, עס שטייט „ויברך דוד את ד׳

לעיני כל הקהל ויאמר דוד" איז דער טייטש דוד האָט געלויבט דעם אייבערשטען, נאָר „לעיני כל הקהל" דער עולם האָט געמיינט אַז „ויאמר דוד", אַז דוד האָט נאָר בלויז געזאָגט אַ ווערטיל אָבער באמת האָט ער געלויבט דעמאָלט השי"ת...

526

דער „קדושת לוי" האָט געטייטש [אויף דעם זעלבען אויבער דערמאהנטען פשט] „רב לא שח שיחות חולין מימיו" (יומא י"ח) וואָס ער האָט גערעדט מעג זיין אַ ווערטיל, האָט ער דערמיט אויך מייחד יחודים געווען, אין פאַרשטעלטע הייט האָט ער דעמאָלט געלויבט השי"ת... (זעה נומער 525)

527

צום „חות דעת" ליסער רב ז"ל, איז אַ מאָהל געקומען אַ פראָסטער מענטש פרייטיג פאַרי נאַכט, צו קבלת שבת אָנגעטוען מיט אַ רבי'שען טלית, אין רבנישע קליידער, דער גאון האָט איהם אָבער געקענט, אַז ער איז ניט ראוי צו דעם, – רופט ער זיך אָהן, אַז ער האָט טאַקע געטוען על פי דין, ווייל די חז"ל זאָגען, אַז איינער טוט זיך אָן מיט רבנישע קליידער וואָס ער איז ניט ראוי דער צו, איז דער טלית וואָס ער גייט אָנגעטוען אזוי ווי אַ זאָטעל פון אַ אייזעל, (ירושלמי ביכורים פרק ג' הלכה ג') און די חז"ל זאָגען, אַז אַ אייזעל טאָר ניט אַרויס גיין אין שבת מיט אַ זאָטעל נאָר אַז דער זאָטעל איז געווען צו געבינדען אויף איהם פון פרייטיג פאַר'ן נאַכט, (שבת נ"ג.)...

528

דער „קדושת לוי" באַרדיטשובער רב, ז"ל, איז אַ מאָהל געקומען שפעט ביי נאַכט קיין לעמבערג, איז ער אַריין געגאַנגען צו אַ געוויסען גביר, און געבעטען פאַר זיך אַ נאַכט לעגער, דער גביר – נישט וויסענדיג ווער דאָס איז, – האָט איהם אָבגעשיקט צו אַ געוויסען „מלמד", ער זאָל דאָרטין נעכטיגען, צו מאָרגענ'ס, דערוויסענדיג זיך אין שטאָדט, אַז דער באַרדיטשובער רב איז דאָ, זענען אַלע געקומען צום מלמד'ס וואוינונג שלום נעמען, דער גביר איז אויך געקומען, און ער האָט זיך גאָר ניט וויסענדיג געמאַכט, און האָט ביים שלום נעמען געבעטען דעם באַרדיטשובער רב ז"ל, ער זאָל ביי איהם איינשטיין, – האָט דער באַרדיטשובער ז"ל איהם דערויף געענטפערט: די רבותא פון „אברהם אבינו" מיט זיין הכנסת אורחים, איז דערפאַר ווייל ער האָט געגעבין צו עסין די דריי מלאכים, וועלכע זענען געקומען און געשטאַלט פון מענטשען, און ער האָט גאָר ניט געוואוסט אַז זיי זענען מלאכים, דאַגעגען „לוט" האָט

ערשט מקיים געווען הכנסת אורחים נאכדעם ווען ער האט שוין געוואוסט אז זיי זענען מלאכים, — דאס זעלבע איז מיט אייך, אלס איינפאכער יוד האט איהר מיך געשיקט ערגעץ אנדערש וואו נאר הערענדיג אז עס איז דער בערדיטשובער רב ווילט איהר מיך אלס גאסט ? דאס איז דער הכנסת אורחים פון לוט'ן...

529

דער „שפאלער זיידע" ז"ל האט געפלעגט זאגען „עוזר לשובתים בשביעי בחריש" (זמירות של שבת) העלף די וועלכע רוהען אום שבת מיט שווייגען פון וואכענדיגע רייד — ובקציר — אבער מקצר זיין און דיבור, נישט רעדין וואס ס'איז ניט נוטיג היטען דאס מויל „עולמים" דאס דארף מען אייביג טוהן, אפילו אין דערוואכענ'ס אויך..

530

דער טשארטקאווער רבי האט געזאגט „ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ד' לעשות אותם", אין ד'ער השגה פון די מצות, און דעם „נשמע" זענען דא פערשידענע מדריגות, יעדער לויט זיין כח התורה, דעריבער זענען ביי לערנען תורה אריינגעגאנגען צוערשט משה, דערנאך אהרן, דערנאך די קינדער, און נאכהער דער גאנצער כלל ישראל, אבער ביי עשיית המצות זענען אלע גלייך. את כל עדת ישראל, אלע צוזאמען מען דארף קיינעם נישט אויסשליסען...

531

דער גערער רבי שליט"א האט געזאגט, ביי א נביא שקר, א מסית ומדיח, שטעהט אינמיטען פון דער פרשה, „אחרי ד' אלקיכם תלכו ואותו תיראו, ואת מצותיו תשמורו, ובקולו תשמעו, ואותו תעבודו, ובו תדבקון" (דברים י"ג ה') א לשון רבים, דערנאך שטעהט, והנביא ההוא יומת, אין פרשת עקב שטעהט בלשון יחיד, „את ד' אלקיך תירא ואותו תעבוד" ווייל וואו עס איז דא א מסית ומדית, מוז זיין דער כח הרבים, מען זאל זיך צו זאמען האלטען...

532

ר' נפתלי ראפשיצער ז"ל האט א מאהל געהערט ווי א פראסטער מענטש זאגט אין בית המדרש ביי תחנון מיט כוונה: „אם עוננו ענו בנו" — ענדיגענדיג דעם זאץ ביי — „בנו — האט ער איהם געפרעגט דעם פשט דערפון, — האט דער

מענטש געענטפערט, „אם עוננו" כאָטשע מיר האָבען געזינדיגט — „ענו בנו" — זענען מיר דאָך אָבער דיינע קינדער, דאַרפסטו אונז דאָך מוחל זיין, דער ראָפשיצער ז״ל האָט שטאַרק נהנה געווען פון דעם פשט...

533

דער טריסקער מגיד ז״ל פלעגט טייטשען דעם מאמר חז״ל „האי מומר היכי דמי" (חולין ד׳.) וואָס מיינט ער דאָס מיט זיך דער מומר?...

534

ר׳ ישראל׳טשע רוזינער ז״ל האָט געזאָגט, „כי עוני אגיד אדאג מחטאתי" — אַז עס געהט אַרויף אויף דעם, וואָס עס טרעפט זיך אַ מענטש וואָס זאָרגט אויף פרנסה, און בעת דער צווייטער פרעגט איהם וואָס זאָרגסטו? ענטפערט ער, — כ׳זאָרג אויף מיינע עבירות, וואָס כ׳דין נישט דעם אויבערשטען ווי געהעריג, דאָס איז דער טייטש — „כי עוני" ווייל מיין זינד איז „אַגיד" דאָס וואָס איך טוה זאָגען — „אדאג מחטאתי" אַז איך זאָרג אויף מיינע זינד, און דער אמת׳ן זאָרג איך אויף פרנסה...

535

דער רוזינער ז״ל האָט נאָך זיין אַרויס גיין פון דער תפיסה, ווי ער איז געזעסין צוליעב אַ מסירה. געזאָגט צו זיינע מקורבים: כ׳האָב קיינמאָל נישט פאַרשטאַנען פאַר וואָס הייסט דער יצר הרע, „מלך זקן וכסיל" — מילא — „מלך" ווייל ער קיניגט אויפ׳ן מענטש, „זקן" — ווייל ער קומט צום מענטש פון געבוירען אהן, אָבער „כסיל" פאַרוואָס? אדרבה ער גענאַרט דאָך דעם מענטש מיט כל-ערליי שפיצלעך, נאָר זיצענדיג אין תפיסה, אין דער יצר הרע איז אויך דאָרט צו מיר געקומען, האָב איך שוין פערשטאַנען, פאַר וואָס ער איז אַ נאַר, ווייל מילא, מיך האָט מען מיט געוואַלט איינגעזעצט, וואָס האָב איך געקענט טוהן? אָבער פרייוויליג קומען אין דער תפיסה אַריין, צו דעם מוז מען שוין זיין א נאַר...

536

איינער וואָס האָט פערקויפט דעם זוהר הקדוש פון שטוב האָט דערצעהלט פאַר אַ גיטען יוד, אַז ער האָט געזעהן אין חלום דאָס וואָרט „בהמה" — האָט ער איהם געזאָגט — „בהמה" איז ראשי תיבות ביערתי הקודש מן הבית". (זעה אין ס׳ בני יששכר)...

537

איינער איז געקומען צו ר׳ מאיר׳ל פרימישלאנער ז״ל און זיך פערקלאָגט אויף אַ צווייטען אַז יענער האָט איהם אויסגעדונגען אַ געשעפט. — האָט דער פרימישלאַנער ז״ל צו איהם געזאָגט! — הער וואָס איך וועל דיר זאָגען, עס איז דאָ געוווג פאַר אַלע און יעדער האט וואָס איהם איז באַשערט נאָר אַ פערד האָט מורא, אַז ס׳צווייטע וועט עס אויסכאַפּען און עס וועט נישט האָבען פאַר זיך, ווייל אַ פערד טרינקענדיג וואַסער אינ׳ם טייך, קלאַפּט ער אַריין מיט די פוס אין וואַסער, — פאַרוואָס? ווייל אָפּשפּיגלענדיג זיך אינ׳ם וואַסער און זעהענדיג ווי נאָך א פערד געגענאיבער טרינקט אויך. — האָט עס מורא אַז ער וועט נישט גענוג האָבען פאַר זיך וואַסער צום טרינקען, דעריבער קלאַפּט עס מיט די פוס וועלענדיג קלאפּען ס׳צווייטע פערד...

538

דער רבי ר׳ אלימלך מיט׳ן ברידער דער רבי ר׳ זושא, בעת׳ן אָפּריכטען גלות, האָבען ווילענדיג אין לודמיר געפּלעגט איינשטיין ביי אַ געוויסען חסיד ר׳ ארון, נאַכהער ווען זיי זענען נתגלה געוואָרען און זענען געקומען קיין לודמיר שוין נישט אזוי ווי פריהער געהענדיג צו פוס, נאָר פאָהרענדיג אין אַ פּרעכטיגע קאָטש געשפּאַנט אין צוויי פערד, איז אַ גביר פון שטאָדט זיי אַ קייגענגעפאָהרען אין איינגעלאַדען איינצושטיין ביי איהם, די הייליגע ברידער האָבען איהם גלייך ענטזאגט, זאָגענדיג דערביי דעם מאָטיוו! מיר זענען דאָך די זעלבע מענטשען וואָס פריהער, וועלכע אייך איז קיינמאָל נישט איינגעפאַלען איינצולאַדען, נאָר וואָס באַוועגט אייך דערצו? די קאָטש מיט די פערד? אויב איהר ווילט קענען זיי איינשטיין ביי אייך...

539

א יוד האָט זיך אַ מאָל בעקלאָגט פאַר ר׳ פנחס׳ל קאָרצער ז״ל אַז ער וואוינט אין אַ סביבה פון פרייע מענשען וועלכע שפּעטען אָב פון איהם און פון זיין פיהרונג, — האָט דער רבי איהם געענפערט: עס איז דאָך פערהאַן אַ עצה דערויף אין שלחן ערוך אורח חיים (סימן אָ׳) — „ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים״ — (ער זאָל זיך ניט שעמען פאַר די מענשען וואָס שפּעטען). איז דער מיינונג אַזוי — „ולא ישבייש״ ער זאָל זיך ניט שעמען, ווייסטו פון וועמען דו קאָנסט זיך עס אָפּלערנען, — „מפני בני אדם המלעיגים״ פון די אָבשפּעטער זעלבסט, זיי דאַרפען זיך דאָך געוויס שעמען פאַר׳ן וועלט׳ס באַשעפער, און דאָך זענען זיי עובר אויף זיינע געבאָטען, און שעמען זיך גאָר ניט, מכל שכן דו, וואָס די ערפילסט דעם באַשעפער׳ס געבאָטען, דאַרפסטו זיך דאָך פאַר מענשען און דערצו נאָך פאַר אומווירדיגע מענשען אוודאי נישט שעמען...

540

דער אלעקסאנדער רבי ר׳ העניך ז״ל האָט געפרעגט אויף דעם מאמר חז״ל „האי עלמא כבי הלולא דמיא״ (עירובין נ״ד) די וועלט איז אזוי ווי אַ חתונה, פאַר וואָס שטייט עפּעס „כבי״ הלולא. און ניט „כהילולא״? – האָט ער געענטפערט – „כבי הלולא״ איז טייטש אזוי ווי אַ חתונה זאָל, ער האָט עס פערגלייכט צו אַ קליינשטעטעלדיגען יוד, וועלכער איז קומענדיג אַ מאָל אין אַ גרויסע שטאָדט אדורכגעגאַנגען דורך אַ שטוב ווי מען האָט געטאַנצט און געשפּילט, פרעגט ער זיך וואָס איז דאָ, האָט מען עם געענטפערט. דאָ קומט פאָר אַ חתונה, דעם צווייטען טאָג איז ער ווידער אדורכגעגאַנגען דורך די זעלבע שטוב ווי מען האָט ווידער געטאַנצט, האָט מען איהם ווידער געזאָגט אַז דאָ איז אַ חתונה, אזוי איז געווען עטליכע טעג, פרעגט ער מיט פערוואונדערונג, היתכן, איין בעל הבית מאַכט אזוי פיעל טעג דורכאַנאַנד חתונה, יעדען טאָג אַ אַנדער קינד, האָט מען איהם געענטפערט: אַז דאָס איז אַ חתונה זאָל, איינער טאַנצט היינט, אַ צווייטער מאָרגען. אַ דריטער איבער מאָרגען, אזוי איז אויך די וועלט...

541

ר׳ יצחק׳ל ווארקער ז״ל איז אַ מאָהל איינגעשטאַנען אין אַ אכסניא וועלכעס דער בעל הבית האָט זיך זייער בעמיהט פאַר דעם רבי׳ן, דער רבי האָט שטאַרק געריהמט זיין הכנסת אורחים, אויף דער פראַגע פון אַ חסיד, פאַרוואָס ער ריהמט איהם אזוי, ער טהוט עס דאָך פאַר געלד, ער קריגט דאָך דערפאַר בעצאָהלט? האָט דער רבי געענפערט: דער יוד מיינט לעולם מקיים צו זיין בלויז די מצוה פון הכנסת אורחים אין דאָס געלד, וואָס ער נעמט, איז כדי ער זאָל קענען שטענדיג האָבען די מעגליכקייט מקיים צו זיין די מצוה...

542

דער קיידאַנאווער רבי ז״ל פלעגט זאָגען, אַז דעריבער ווערט אַ יוד אָנגערופען עברי״ פון לשון „עובר אורח״ ווייל ער באַטראַכט זיך אויף דער וועלט נאָר אַלעס אַן׳אדורכרייזענדער...

543

נאָך האָט ער געזאָגט, אויף דעם מאמר חז״ל פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם״ (שבת קי״ג) אַז אַ טריט אין גאות דאָס מינערט די ליכטיקייט פון מענש...

544

דער רבי ר׳ ברוך ז״ל פון מעזיבוז האט ערב פסח בשעת בטול חמץ געזאגט „כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי״ ס׳גאנצע שלעכטס וואס געפינט זיך אין מיר (חמץ הייסט די שלעכטע מעשים) — „דחזיתי״ — וואס עס דוכט זיך מיר אז איך האב זיך ארומגעזעהען, אבער ווירקליך — „ודלא חזיתי״ — איך האב זיך גישט ארומגעזעהען, — „דביערתי״ עס דוכט זיך מיר אז איך האב עס אוועק גערוימט, אבער ווירקליך „ודלא ביערתי״ — בעט איך דיך רבונו של עולם! ליבטל וליהוי הפקר כעפרא דארעא...

545

דער רבי ר׳ ישראל רוזינער ז״ל האט געטייטשט דעם פסוק, „אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו״ אויב א מענש איז רייך אין האט א עקזיסטענץ, אז ער שטייט אויף די פוס, (אזוי ווי דער מדרש זאגט „ואת כל היקום אשר ברגליהם״ זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו) „והתהלך בחוץ״ און ער געהט אוועק פון יודישען וועג, איז עס דערפאר ווייל „על משענתו״ ער לעהנט זיך אהן אויף זיין פערמעגען און זאגט „כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה״ די עצה דערצו איז, „ונקה המכה״ אויב ער וויל ריין ווערין דערפון „רק שבתו״ איז נאר זיין תשובה „יתן״ ער זאל געבין צדקה, „ורפא ירפא״ וועט ער סוג׳ם שלעכטען וועג געהיילט ווערין...

546

ר׳, נפתלי ראפשיצער ז״ל איז א מאל געקומען אין א קליין שטעדטעל אריין האבען זיך די איינוואוינער פאר איהם בעקלאגט, אז עס געהט שוין דארט א רעגען א לענגערע צייט, וועלכער שאדענט זעהר די תבואות, קומענדיג אין בית-המדרש אריין, האט ער געזעהן אז עס רעגענט אריין אין בית המדרש דורכ׳ן דאך — האט ער געזאגט: „איצט ווייס איך שוין פארוואס דער רעגען דויערט ביי אייך אזוי לאנג, ווייל די חז״ל זאגען, אז מען קומט אין דער פארנאכט אין בית המדרש אריין איז מען מאריך ימים, (ברכות ח׳) און דער רעגען קומט אויך אין בית המדרש אריין דעריבער איז ער מאריך ימים...

547

ר׳ משה קאברינער ז״ל פלעגט טייטשען „רבבה כצמח השדה נתתיך״ אויב א מענש ווערט געמעהרט, רייך מיט מעלות, „כצמח השדה״ זאל ער זיין אזוי ווי די געוויקסען פון פעלד, אז וואס העכער זיי וואקסען אלץ מעהר

ביגען זיי זיך איין, און געגענטייל ווען דער מענש איז אין די מדרגה, אז „ותרבי" דאס וואס די האסט זיך געמעהרט מיט מעלות, „ותגדלי" האסטו געקריגען דערפון גאות, דאן „ואת עירום ועריה" ביסטו נאקעט פון יעדער מעלה...

548

דער דובנער מגיד ז"ל איידער ער איז געווען מפורסם, איז א מאהל געקומען אין א קליין ארים שטעדטעל און געוואלט האלטען א דרשה, די גבאים פון בית המדרש, האבען איהם ניט ערלויבט, נאר נאך לאנגע געבעהטין האבען זיי איהם ערלויבט נאר עטליכע ווערטער צו זאגען איז ער ארויף אויפ'ן בלעמער און געזאגט, „רבותי! שלמה המלך זאגט אין משלי, „תחנונים ידבר רש, ועשיר יענה עזות", — איז דאך נישט קיין מניעה פון אייער זייט, אז עס זאל מקויים ווערין דער פסוק „ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן" און איז אראפ פון בעלעמער, ווען מען האט איהם געבעהטען ער זאל ערקלערען, וואס ער האט געמיינט, האט ער ערקלערט, דער רייכער קריגט זיך שטענדיג מיט'ן ארימאן אז יעדער איינער פון זיי איז מעכב די גאולה, דער ארימאן טענה'ט צום גביר עס שטייט דאך „אז משיח וועט ניט פריהער קומען ביז עס וועט זיך אויסלאזען דאס געלד פון בייטעל", (סנהדרין צ"ז) איז דאך דער גאנצער אויפהאלטונג, נאר פון דיר, וואס די האסט א פולען בייטעל געלד, דער גביר טענה'ט צום ארימאן, אז די ביסט מעכב די גאולה, ווייל די חז"ל זאגען „בעוקבתא דמשיחא חוצפא יסגא" (סוטה מ"ט) ווען משיח וועט קומען וועט זיין אסך חוצפה, און מיר פעהלט דאס ניט, דאס האב איך געמיינט פירט אויס דער דובנער ז"ל, „בתחנונים ידבר רש", דער ארימאן טענה'ט צום גביר איך מוז בעטען א גראשען ביי דיר, איז דאך פון מיר ניט קיין מניעה, צו ביאת משיח, „ועשיר יענה" ער ענטפערט „עזות" איך האב דאך אבער „עזות" — אבער אין אייער שטעדטעל וואס עס איז דא ביידע מעלות, איהר זענט גרויסע ארימעלייט, און גרויסע מחוצפים, איז דאך אודאי נישט קיין מניעה, עס זאל מקויים ווערען דער פסוק ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן...

549

א משכיל האט געפרעגט דעם רוזינער ז"ל, ווי אזוי קען מען גלויבען און ביאת המשיח, אז עס שטעהט אין פסוק „נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל" (עמוס ה') זי איז געפאלען און וועט שוין מער ניט אויפשטעהן די בתולת ישראל? — האט דער ריזינער ז"ל געענטפערט, די גמרא ערקלערט דאך דעם פשט אזוי, נפלה זי איז געפאלען, „לא תוסיף" אבער זי וועט שוין ניט מעהרין צו פאלען, „קום בתולת ישראל" שטעה אויף די בתולת ישראל! (ברכות ד) דער אפיקורוס האט אבער איהם ערקלערט, אז ער גלויבט ניט (רחמנא לצלן) אין

דעם דרש פון די חז״ל נאָר וויל וויסען אַ ראיה פון אַ פסוק, האָט ער איהם געענטפערט: דוד המלך זאָגט אין תהלים „שוא לכם משכימי קום״ — פאַלש זענען ביי אייך די וועלכע פעדערין דעם קום. צו „לא תוסיף״, נאָר „מאחרי שבת״ שפּעטער דאַרף מען זעצען דעם „קום״ דאָס הייסט, „קום בתולת ישראל״.

550

דער ש״ך זייענדיג אויף קעסט ביי זיין רייכען שווער, האָט דער שווער איהם געבעטען אין אַ גרויסען יריד טאָג, ער זאָל פּרובען האנדלען, און אום געגעבין אַ סומע געלד, דער ש״ך האָט געקויפט אַ געוויסע סחורה, פון וועלכען ער האָט פערדינט אַסאַך געלד, אַ צווייט מאָל אָנשלאָגענדיג איהם דאָס זעלבע צו טוהן, האָט דער ש״ך שוין ניט געוואָלט, זאָגענדיג אַז דאָס איז מעשה יצר הרע, דאָס וואָס ער האָט דענסטמאָל פאַרדינט, כדי איך זאָל מיך איינגעוויינען אין מסחר און ניט דאַרפען לערנען, אָבער סוף כל סוף, וועל איך פערשפּילען דאָס געלד אויך, אויב איך וועל אָנהייבען האנדלען, און ער האָט געטייטשט דעם פסוק „אמר אויב״ עס זאָגט דער פיינד, ס׳הייסט דער יצר-הרע „ארדוף אשיג״ אויב וויל איך יאָגען דעם מענש אין איהם גרייכען, „אחלק שלל״, וועל איך איהם צוערשט טיילען עשירות, אַז ער זאָל פערדינען פיעל געלד, און דאַן ווען עס וועט זיין — „תמלאמו נפשי״ — ער וועט שוין זיין אָנגעפולט מיט מיין גייסט — „תורישמו ידי״ — דעמאָלט וועל איך איהם צוריק אָרים מאַכען, איהם דאָס געלד צונעמען...

551

דער רבי ר׳ ברוך פון מעזיבוז ז״ל האָט געזאָגט: „כף אחת עשרה״ איין בויג פון אַ יוד לשם שמים, (עשרה איז „יוד״) — „זהב מלאה״ — איז ווערט פיעל גאָלד, (במדבר ז׳)...

552

דער קאָזניצער מגיד ז״ל פלעגט טייטשען דעם פסוק — באין מליץ יושר מול מגיד פשע״ — „באין״ אַז אַ יוד איז ביי זיך גאָרנישט, „מליץ יושר״ — איז עס פאַר איהם אַ ריכטיגער פערטיידיגער „מול״ עס פערשניידט, „מגיד פשע״ דעם בעשולדיגער...

553

דער גאון ר׳ זונדיל סאלאנטער ז״ל איז אַ מאָל געפאָהרען אונטערוועגנ׳ס

מיט א יודישען בעל עגלה, דורכפאָהרענדיג דורך א פעלד, האָט זיך דעם בעל עגלה פערגליסט צונעמען היי פאַר דעם פערד, און האָט געבעטען ר׳ זינדיל, ער זאָל אכטונג געבען צו עמיצער זעהט, דער בעל עגלה איז אראָב געגאַנגען נעמען היי, האָט ר׳ זינדיל אָנגעהויבען שרייען, מען זעהט! דער בעל עגלה איז גלייך ארויף אויף דעם וואָגען און אָנגעהויבען פאָרען, אָבפאָהרענדיג א שטיקעל וועג, דרעהט ער זיך אויס, און זעהט ניט קיינעם פרעגט ער ר׳ זינדיל, ווער זעהט, האָט ר׳ זינדיל געענטפערט, אין הימעל זעהט מען...

554

דער רבי ר׳ אלימלך ז״ל פון ליזענסק דער בעל „נועם אלימלך״ האָט געפלעגט צו זאָגען, אז ער האָט זיך און יודישקייט פיעל געלערענט פון זיינ׳ס א שכן א אָרימער קירזשנער מיט׳ן זעלבען נאָמען, אלימלך דער קירזשנער האָט שפעט ביי נאכט געארבייט ביי א צאַנקענדיג ליכטעל, ביי וועלכען דאָס וייב האָט איהם כסדר געמוטיגט מיט די ווערטער: „מלך! מלך! פערריכט דאָס פעלצעל כל זמן ס׳ליכטעל ברענט נאָך, ווייל ווען עס וועט אויסגעהן וועסטו די דאָך גאָרנישט האָבען״. און דער רבי ר׳ אלימלך ז״ל האָט געפלעגט צו זיך זאָגען, מלך! מלך! פערריכט דאָס פעלצעל (חומר) כל זמן ס׳ליכטעל (נשמה) ברענט נאָך, ווייל ווען עס וועט אויסגעהן, וועסטו דאָך גאָרנישט האָבען...

555

דער רבי ר׳ משה ז״ל פון קאָברין האָט געטייטשט, „הצילני מדמים אלקים״ (תהלים ל״ד) בעשירעם מיך, אז דאָס געלט זאָל נישט זיין ביי מיר קיין גאָט...

556

א דאָרפסמאַן וואָס האָט געהאַט א דין תורה מיט א צווייטען יוד, — וועלכעס מען האָט דעם צווייטען צו געפּאסקנ׳ט א העלפט פון די תביעה, — האָט ער בשום אופן ניט געוואָלט מקיים פסק זיין, נאָר סיידען אז דער דיין וועט איהם ווייזען א בפירוש׳ען פסוק אין דער תורה — דער דיין האָט גענומען א גרויס חומש, אויפגעמישט אויף צוויי ערטער אין סוף סדרה, ווי עס שטייט דריי פאַי׳ן, און דריי סמכ׳ן, און ווייזענדיג דעם דאָרפסמאַן זאָגט ער צו איהם צו ווייסטו ווי עס מאַכט? — ניין — האָט ער געענטפערט, אויב אַזוי וועל איך דיר זאָגען ווי עס מאַכט: „סאָנדזיש סאַם סאָביע פלאַטשיש פרוינאַימניע פאָלאָווע״ — זאָגאַר ווען זאָלסט דיר אליין פסקענען, דאַרפסטו אויך על כל פנים העלפט בעצאָהלען, אַך, טאַקע! האָט דער דאָרפסמאַן מיט איבערראַשונג אויסגערופען און

מקיים פסק געווען, א צופריעדענער, אז ער האט בפירוש געזעהען דעם פסק אין די תורה...

557

דער „בעל שם טוב" ז"ל פלעגט זאגען, „סור מרע ועשה טוב" זאלסט ארויסנעמען דאס שלעכטע פון דעם שלעכטען מענטש, און דאן מאכען פון איהם גוט...

558

דער רבי ר' זושא ז"ל האט געזאגט „כי הלל רשע על תאות נפשו" דער רשע וועט זיך זאגער נידעריג האלטען ווי „הלל" וואס איז געווען א גרויסער „עניו" (שבת ל"א) אויב עס איז נאר מעגליך דורך דעם צו ערפילען זיינע תאוות...

559

איך פלעגט ער זאגען „מדבר שקר תרחק" (שמות כ"ג) דורך רעדען שקר טוהסטו זיך דערווייטערען פון אייבערשטען...

560

דער סאדיגורער רבי ז"ל האט געטייטשט די רש"י „אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים" (ויקרא כ"א) צו ווארענען די וועלכע זענען גרויס אין לערנען, „על הקטנים" זיי זאלען זיין ביי זיך קליין...

561

דער רבי ר' הירש מלך דינאווער ז"ל דער מחבר פון בני יששכר איז געווען א ארימאן, איינמאל האט איינער איהם איבער געלאזט 2 גראשען, האט די רעבעצין געגעבין א שכנ'טע א גראשען, זי זאל קויפען 2 בייגעל, די שכנ'טע איז געווען טויבליך, האט זי אנשטאט בייגעל געקויפט פאפיער צום שרייבען, האט די רעבעצין דאן איהר אוועקגעגעבין דעם צווייטען גראשען און נאכאמאל געשיקט נאך בייגעל, האט די שכנ'טע ווידער געברענגט טונט און פעדער, האט דער רבי געזאגט צו די רעבעצין, „די זעהסט דאך אז מען הייסט פון אויבען שרייבען", און ער האט זיך גענומען אויפשרייבען זיינע חידושים אויף תורה...

562

דער רבי ר' זושא ז"ל האָט געטייטשט „רם ד' ושפל יראה" דאָס רוממות פון באַשעפער קען נאָר זעהן דער וואָס איז ביי זיך שפל'דיג...

563

דער „שרף" האָט געזאָגט דעם טייטש פון דעם מאמר חז"ל. „ראיתי בני עליה והמה מועטים" (ב"ב י') כ'האָב געקלערט און געזוכט – פאַרוואָס האָבען זיי זוכה געווען צו קומען צו דער מדריגה, פון „בני עליה" – האָב איך געזעהן והמה מועטים, ווייל זיי זענען ביי זיך מועטים ווייניג און נידעריג ביי זיך זעלבסט...

564

צום רבי'ן ר' מאיר פרימישלאַנער ז"ל. איז אַמאָל געקומען אַ יוד אַ פעל הענדלער, און זיך פאַר איהם בעקלאָגט אַז דער פרייז פון פעל איז זעהר געפאַלען, און ער האָט גראָד ליגען אַ גרויסען, קוואַנטום סחורה, אַזוי אַז עס שטעהט איהם צו פערלירען, כמעט ס'גאַנצע פערמעגען, האָט דער פרימישלאַנער ז"ל געענטפערט: „עס שטעהט דאָך – ליהודים היתה אורה" – אַז אַ יוד האָט ליגען פעל... (עור) „ושמחה וששון" – זאָל ער זיין פרעהליך און לוסטיג „ויקר" – ווייל עס וועט טייערער ווערין, און דער פרייז איז טאַקע פיעל געשטיגען, אַזוי אַז ער האָט פערקויפט די סחורה מיט אַ גרויסען רווח...

565

א דאָרפסמאַנ'ס אַנ'איידעם, איז געקומען צו ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל, זיך פערקלאָגען אויפ'ן שווער, דעם דאָרפסמאַן, אַז ער האָט איהם צוגעזאָגט קעסט און וויל נישט געבען, און מאָהנענדיג איהם די קעסט האָט ער איהם נאָך גוט אָנגעקלאַפּט די ביינער, און אַ קוה וועלכע ער האָט איהם געגעבען אַלס נדן האָט ער איהם אויך צוגענומען. האָט דער פרימישלאַנער ז"ל געפסק'ענט אַז דער שוועהר זאָל איהם פאַר דעם אַלעם געבין 24 רענדלעך, ווייל ס'שטייט „הקשת, פאַר די קעסט „שנים עשר" 12 רענדלעך, „וקליפה" פאַר די קלעפּ „שלשה" 3. „וקנמון" פאַר די קוה נעמען „תשעה" 9. ס"ה 24...

566

דער דובנער מגיד ז"ל – פאָהרענדיג אַ מאָל אין אַ געוויסע שטאָדט אריין אויף שבת, איז ער אָהן געקומען פרייטאָג אין אַ דערבייאיגען דאָרף, ווי עס

האָט געוואוינט א יודישער ארענדאר, וועלכער האָט געהאַלטען ביי זיך א איידעם א לערנער, אויף דעם דובנער'ס פראַגע ווי ווייט עס איז נאָך אין שטאָדט אריין האָט דער יונגערמאַן געענטפערט: עס איז נאָך זעהר ווייט, מעהר ווי א מייל, און איהם גלייכצייטיג געבעטען, אז ער זאָל דאָרטין האַלטען שבת, וואָס דער מגיד האָט טאַקע ערפילט אין א גאַנצען שבת מיט איהם פערבראַכט אין לערנען. א לאַנגע צייט שפּעטער איז דעם דובנער מגיד נאָך א מאָל אויסגעקומען צו זיין אין זעלבען דאָרף פרייטאָג דער זעלבער איידעם איז שוין דאַמאָל'ס געוועזען סוחר, אויף די פראַגע ווי ווייט עס איז אין שטאָדט אריין – האָט דער יונגערמאַן געענטפערט: „זעהר נאָנט לערך א תחום שבת", איהר קענט נאָך גיין אין שטאָדט אריין, האָט דער דובנער מגיד ז"ל זיך אָנגערופען צו איהם, דער נביא טרויערט, „על מה אבדה הארץ" (ירמיה ט') צוליעב וואָס איז פערלוירען געוואָרען די ערד, דער וועג איז קלענער געוואָרען, פריהער איז געווען אין שטאָדט אריין א מייל, און יעצט איז קוים א תחום שבת? – „על עזבם את תורתי" – ווייל דער יונגערמאַן האָט פערלאָזט די תורה, און נישט וועלענדיג שמועסען אין לערנען שיקט ער דעם מגיד, אוועק אין שטאָדט אריין...

567

א חסיד האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר דעם רבי'ן ר' יצחק פון סקווערא ז"ל, אז ער האָט גיט קיין שום קוועלע אויף פרנסה, האָט דער רבי געענטפערט, דוד המלך זאָגט „מאין יבא עזרי" פון גאָר נישט קען קומען מיין הילף „עזרי מעם ד'" אויב דער אייבערשטער וועט מיר העלפען „עושה שמים וארץ" אזוי ווי דער אייבערשטער האָט באַשאַפען הימעל פון גאָרנישט, אזוי קען ער דאָך אויך ביי מיר פון גאָר נישט מאַכען ממשות'דיגעס, אין עס זאָל זיין אויף פרנסה...

568

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האָט געטייטשט אין סליחות, „בראותי כל עיר על תלה בנויי" דאָס וואָרט „עיר" מיינט מען התעוררות ערוואַכונג, צו אַלע זאַכען איז דאָ התעוררות, נאָר „ועיר אלקים" התעוררות צו א יודישע זאַך וואָס השי"ת האָט געבאָטען, דאָס איז ליידער „מושפלת עד שאול תחתי"...

569

פאַר וואָס ווען מען בעהט אויף א רפואה, זאָגט מען „רפואה שלימה מן השמים" אַב'אויסנאַהם נוסח פון אַלע אַנדערע בקשות? נאָר דער מענטש איז באַשאַפען

געוואָרען פון פיער געגענשטאַנדען, ערד, ווינט, פייער, וואַסער, און אַ שלאַפקייט מאַכט זיך דערפון, וואָס איין געגענשטאַנד שטאַרקט זיך אופ'ן צווייטען, דעריבער בעט מען, אַז דער אייבערשטער זאָל שיקען אַ רפואה „שלמה" ער זאָל שלום מאַכען צווישען די געגענשטאַנדען „מן השמים" אַזוי וויא ער האָט געטוהן ביי די הימלען וואָס די חז"ל זאָגען „שמים אש ומים" (זה רש"י פ' בראשית) ער האָט שלום געמאַכט צווישען פייער און וואַסער אַזוי ווי עס שטייט „עושה שלום במרומיו"...

570

דער דובנער מגיד ז"ל האָט געזאָגט פאַרוואָס הייסט דער יצר הרע „כסיל"? ווייל יעדערין סוחר רופט מען אָן לויט די סחורה מיט וועלכע ער האַנדילט, דעריבער הייכט ער „כסיל" ווייל ער האַנדיל מיט נאַרישקייטען...

571

צום רבי'ן ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל איז געקומען אַ יוד און זיך בעקלאָגט אויף אַ צווייטען אַז ער וויל איהם אויסדינגען אַ געשעפט, האָט איהם ר' מאיר'ל געזאָגט, עס מוז דען זיין דוקא דאָס געשעפט, דינג דיר אַ צווייט געשעפט, — זאָגט יענער איך בעט דעם רבי'ן ער זאָל מיר געבין אַ ברכה דערויף, — האָט ר' מאיר'ל ז"ל געזאָגט צו איהם, — „דברים" דו האָסט מיט איינעם אַ „דין ודברים" אַ סכסוך, ווייל ער וויל דיר אויסדינגען אַ געשעפט, „ואתחנן" איך וועל בעטען דעם אייבערשטען, דו זאָלסט מצליח זיין, אָבער „עקב" דערווייל איידער וואָס-ווען, „ראה" זעה דוך אַרום, און דינג דיר אַ אַנדער געשעפט און „שופטים" נאָכהער זאָלסטו דיך מיט יענעם משפט'ן ביים בית-דין, „תצא" די וועסט אַרויס פון דעם געשעפט, און „תבא" וועסט אריין קומען, אין דעם נייעם געשעפט, נצבים דו וועסט גוט שטיין „וילך" עס וועט דיר גוט געהן „האזינו" האָסטו פערשטאַנען, „וזאת הברכה" דאָס איז מיין ברכה...

572

דער רבי ר' שמעלקע ניקלשבורגער ז"ל איז אַ מאָל געווען אונטער וועגינ'ס אין אַ דאָרף, האָט איהם אַ אומבעקאַנטער קצב געפרעגט, אויב ער איז אַ שוחט, ווייל איך האָב אַ בהמה צום שעכטין, און דער שוחט וואוינט זייער ווייט, — ענטפערט איהם דער רבי, יאָ! נאָר איך בעט פון דיר אַ קלייניגקייט, די זאָלסט מיר באָרגען אויף אַ פּאָר טאָג 20 קראָנען, זאָגט צו איהם דער קצב, קען איך דען באָרגען געלד אַ מענטש וואָס איך קען איהם ניט, האָט דער רבי

ר׳ שמעלקע געענטפערט, הער זשע אליין צו, וואס די זאגסט, 20 קראן. אזא קלייניגקייט האסטו מורא צו בארגען, טא ווי אזוי ווילסטו מיר גלייבען, אז איך בין א שוחט, און די האסט ניט קיין מורא פאר קיין נבילות וטריפות, — דער קצב האט זיך פארשעמט, און צו געזאגט אז ער וועט שוין נזהר זיין...

573

ר׳ הערשעלע זדיטשובער ז״ל פלעגט זאגען, אז א יוד דארף אין זיך האבען די סימנים פון א בהמה טהורה! „מעלה גרה" פון לשון — „עשרים גרה השקל" ד. ה. ער זאל מעלה זיין געלד אויף צדקה, און „מפריס פרסה" פון לשון „פרוס לרעב לחמך" ער זאל אויך ארימע געבין צו עסין...

574

צו ר׳ נח לעכעוויטשער ז״ל איז אמאל אריינגעקומען א חסיד אין געבעטען א עצה אויף איינערלעכע התעוררות אין הכנעה, דער זייגער האט גראד געקלינגען א געוויסע שעה, האט דער רבי צו איהם געזאגט, מען בעדארף ניט קיין בעסער מיטעל ווי עס איז אט דאס קלינגען פון זייגער, בערעכענדיג זיך: עס איז שוין אדורכגעגאנגען, נאך א שעה פון מיין לעבען, און וואס האב איך אויפגעטוהן אין אט די שעה, פון דעם אליין קען מען קריגען הכנעה, — דעם זעלבען טעם זאגט אויך די וועלט, פאר וואס מען גיט דעם חתן א מתנה א גאלדענעם זייגער, צו וויסען אז די צייט איז גאלד, — אויך פלעגט זאגען דער חי׳ הרי״ם „ואם לא עכשיו אימתי" אז ניט „עכשיו" ווען וועסט די קענען צוריק מתקן זיין דעם „עכשיו" דער עכשיו און דעם זמן וואס די רעדסט דער וועט דאך שוין קיינמאל ניט זיין, יעדער זמן האט א באזונדערען עכשיו...

575

ר׳ מרדכי לעכעוויטשער ז״ל האט געפלעגט טייטשען, דאס וואס מען בעהט אויף פרנסה „בהיתר ולא באיסור" אזוי: „בהיתר" מ׳זאל זיין אויפגעבינדען פונ׳ם געשעפט, „ולא באיסור" — און נישט מ׳זאל זיין דערין אנגעבינדען...

576

דער מאהליבער רב ז״ל איז אמאל, געהענדיג נאך קמחא דפסחא, אריינגעקומען צו א אויפגעקומענעם גביר, בעת ווען ער האט טאקע בעמערקט די פערשענערטע וואוינונג און דאס פריש איינגעקויפטע מעבעל, האט ער זיך געריכט אויף א פיעל גרעסערע סומע געלד, זצהענדיג אבער אז ער גיט דאס

זעלבע ווי פאר א יאהרען, האט ער דערויף געזאגט דעם פסוק אין (תהלים ק״י) „הון ועושר בביתו״, דאס רייכטום דערקענט מען אין זיין וואוינונג ס׳ווערט יעדעס מאל גרעסער, — „וצדקתו עומדת לעד״ — דאגעגען די צדקה בלייבט שטעהען אויף איין ארט, אויף אייביג...

577

דער רבי ר׳ יונתן ז״ל האט א מאהל-גייענדיג אין בית המדרש אריין, — זיך געטראפען מיט׳ן פירשט פין שטאדט, וועלכער האט איהם געפרעגט וואוהין ער געהט, כ׳וויים נישט ? — האט ער געענטפערט, דער פירשט האט אנגענומען די תשובה פאר א גרינגשעצונג, און האט געהייסען איהם איינזעצען אין תפיסה אריין, האט דער רבי ר׳ יונתן ז״ל צו איהם געזאגט, ווען איהר וואלט מיך געפרעגט וואוהין איך רעכען צו גיין וואלט איך אייך געזאגט, אבער וואוהין איך געה ? פונוואנען וואלט איך עס געוואלט וויסען ? אט האב איך טאקע גערעכענט צו געהן אין בית המדרש אריין, און בין גאר געגאנגען אין תפיסה אריין, דעם פירשט איז די תשובה שטארק געפעלען געווארען, און האט זיך טיעף ענטשולדיגט פאר איהם, און איהם פריי געלאזט פון תפיסה...

578

דער דובנער מגיד ז״ל האט געזאגט, אין תהלים געפינט זיך פיער מאל „אשרי״, : „אשרי האיש אשר לא הלך״, „אשרי העם יודעי תרועה״, „אשרי תמימי דרך״, „אשרי יושבי ביתך״ — דאס איז מרומז אויף די וועגען וואס א מענטש מאכט אדורך בכדי צו פערדינען די פרנסה, דאס בעסטע איז „אשרי יושבי ביתך״ צו זיצען אין דער היים און צו האבען פרנסה בכבוד, ווייטער איז פערהאן איינער וואס פאהרט ארום אין די פרעמד האנדלען, אבער ער פאהרט און א קאטש מיט גלעקלעך מיט רעש, און געפילדער, דאס איז „אשרי העם יודעי תרועה״, דאס דריטע איז איינער וואס פאהרט אונטער וועגענ׳ס מיט א איינפאכען וואגען, נאר על כל פנים גייהט ער ניט צו פיס, ס איז „אשרי האיש אשר לא הלך״ אין אויב ער קען צו דעם אויך ניט יכען, זאל ער האטשע בעטען אז ער זאל האבען גאנצע שיך אויפ׳ן וועג. איז „אשרי תמימי דרך״...

דער יודישער אוצר

ועקסטער העפט.

579

פאר'ן גאון ר' ישראל סאלאנטער ז"ל האט מען זיך אמאהל בעקלאגט אויף א געוויסע שטאדט, אז דארט גיט מען נישט קיין צדקה די ארימע לייט וואס קומען אין די שטובען, און אין רוב שטיבען, אפילו ביי פרומע יודען, ענטפערט מען זיי! האט נישט קיין פעראיבעל וואס מ'גיט אייך נישט, — האט ר' ישראל סאלאנטער ז"ל דערויף גענפערט! אז אפילו א יוד, וועלכער איז אנגעזאפט מיט תורה ומצות נאר ער פיהרט זיך אזוי מיט צדקה, איז זיין עונש אויף יענער וועלט, אז מען שטעלט איהם אוועק ביי די טיהר פון גן עדן און מען זאגט צו איהם! האט נישט קיין פעראיבעל וואס מ'לאזט אייך נישט אריין...

580

דער רבי ר' אברהם יעקב ז"ל פון סאדיגורע האט געפלעגט טייטשען, „ודורשי ד' לא יחסרו" אז די צדיקים פעלט גאר נית, ווייל „כל טוב" אלעס איז ביי זיי גיט, וואס דער אייבערשטער מאכט מיט זיי, זענען זיי מקבל באהבה...

581

צו ר' יחזקאל'ע קוזמיר ז"ל איז א מאהל געקומען אייגער פרעגען א עצה אין מסחר, — האט ער איהם גאר נית געענטפערט: דער מענש האט אבער געזעהען ווי עס גייט צו א חסיד נאך איהם, און פרעגט אויך א עצה אין מסחר, און איהם האט ער יא געענפערט א קלארע תשובה. גייט דער מענש נאך א מאהל צו צום רבי'ן, און פרעגט פאר וואס האט איהר מיר גאר נית געענטפערט, און יענעם, יא? האט ר' יחזקאל'ע ז"ל געזאגט, איך וועל דיר געבין צו פערשטעהען מיט א משל, א סוחר וואס האט אגאנצע טאג איינגעקויפט סחורה אויף א יריד, ווען ס'איז שוין געווען שפעט ביי נאכט, ווען ס'איז שוין געווען שפעט ביי נאכט, וועלענדיג א היים פארען, האט ער זיך דערמאנט, אז ער האט נית קיין סמאלע צושמירען די רעדער, און אלע געוועלבער זענען שוין געשלאסען, האט איהם דער סוחר פון יריד בארוהיגט. און איהם

בעגעבין אַ ביסעל סמאַלע וואָס ער האָט געהאַט פאַר זיין אייגענעם וואָגען, דערוויל האָט איינער וואָס האָט אויך בּאַדאַרפט סמאַלע געזעהען דאָס, לויפט ער צו צום סוחר ער זאָל איהם פערקויפען סמאַלע, זאָגט דער סוחר, צו בין איך דען אַ סמאַלע הענדלער, יענער האט ביי מיר געקויפט סחורה, טוה איך איהם אויך די טובה און גיב איהם צו אַ ביסעל סמאַלע, וויל די געוועלבער זענען שוין צו געשלאָססען, אָבער דו ווילסט נאָר בלויז סמאַלע, צו בין איך דען אַ סמאַלע סוחר?, — אַזוי איז מיט דיר דער חסיד, וואָס איך האָב בעגעגעפערט אין מסחר, ער איז עוסק אין חסידות, און שטענדיג פרעגט ער מיך עצות אין חסידות, ממילא אַז עס טרעפט אַ מאָהל ער פרעגט מיך אין מילי דעלמא ענטפער איך איהם אויך, אָבער דו קומסט דאָך נאָר בלויז פרעגען אין מסחר זאַכען און גשמיות זאַכען, טאָ ווילסטו דאָך בלויז סמאַלע, צו בין איך דען אַ סמאַלע סוחר...

582

דער גאון ר׳ יצחק אייזיק הלוי ז״ל מחבר פון „דורות הראשונים", איז אַ מאָהל זייענדיג אין קראָקע, בעצהרט געוואָרען מיט אַ ספר פון אַ באַקאַנטען גאון אין גאַליציען, דאָס ספר איז געווען געווידמעט צו פערענטפערין 80 תירוצים אויף איין וועלט׳ס קשיא, האָט ר׳ יצחק אייזיק זיך אָנגערופען, דער מחבר זוכט אויף איין קושיא 80 תירוצים, דאַגעגען איך בעמיה זיך, פאַר 80 קשיות — איין תירוץ צו געפונען...

583

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פלעגט זאָגען „וירא מנוחה כי טוב — ויט שכמו לסבול" אַז אַ מענש וויל האָבען מנוחה, זאָל ער זיך צו געוויינען סובל צו זיין אַלע זאַכען וואָס עס גייט אויף איהם אַדורך...

584

דער רבי ר׳ יחיאל מאיר ז״ל פון גאסטענין האָט געטייטשט דעם מאמר חז״ל, „קשין מזונותיו „של אדם" כקריעת ים סוף" (פסחים קי״ח) עס איז נאָר שווער די מזונות וואָס קומען פון אַ מענש, אַ „בשר ודם", — אַזוי ווי קריעת ים סוף...

585

אַ פרייער וואָס האָט שטאַרק דערקוטשעט דעם רבין ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער

ז"ל, האָט געזאָגט צום משמש ער זאָל צוברעכען דעם אויוּוען, באַלד נאָכדעם איז יענער געשטאָרבען, האָט דער משמש געפרעגט! רבי וואָסער שייכות האָט דאָס געהאַט מיט דעם אויוּוען? האָט ר' מאיר'ל ז"ל געענטפערט מיט אַ שמייכעל: עס שטעהט דאָך בפירוש, „שובר אויבים ומכניע זדים", אַז מען צוברעכט דעם אויוּוען, האָבען די רשעים אַ מפלה... [אין אמת'ן איז דאָס געווען עפ"י סוד].

586

דער רבי ר' משה ז"ל פון קאָברין, האָט געטייטשט, „כי אני ד'" — אַז איהר וועט וויסען אַז איך בין ג–ט „רופאיך" דאָס אַליין וועט אייך היילען...

587

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האָט געטייטשט דעם מאמר חז"ל „בפני נכתב ובפני נחתם" (גיטין ב') אין פנים פון מענטש איז אַלצדינג אויפגעשריבען און אויפגעחתמנ'ט...

588

נאָך האָט ער געזאָגט „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ד' אלקיך נותן לך" — זאָלסט מאַכען אַזעלכע „רבנים" וואָס זיי זאָלען אין דיר אַריינגעבען דעם „ד' אלקיך"...

589

דער רבי ר' אברהם סלאָנימער ז"ל האָט געטייטשט, דעם מאמר חז"ל „עד ארבעין שנין מיכלא מעלי, מכאן ואילך משתי מעלי" (ביז פערציג יאָהר איז עסין בעסער, — פון פערציג יאָהר, איז טרינקען בעסער), ביז 40 יאָהר ווען מ'הייסט נאָך אַ יונגערמאַן, זאָגט דער יצר הרע צו איהם לעב צו אַ גוטען טאָג, און יודישקייט וועסט די עוסק זיין אויף די עלטער, זאָלסטו איהם ענטפערין: „מיכלא מעלי" אַז ביי עסין איז וואָס פרישער איז בעסער, אַזוי אויך איז גלייכער אין די יונגע יאָהרען עוסק צו זיין אין יודישקייט, „מכאן ואילך" אַז דער יצר הרע קומט ווייטער אויף די עלטער, און זאָגט ווי אַזוי קענסטו אויף די עלטער דאַוונען, לערנען, די ביסט דאָך אַ צובראָכענער מענש, אַ שוואַכער, גלייכער אויף די עלטער צופערברענגען מיט גוטע עסין און טרינקען. זאָלסטו איהם ווייזען אַביישפיל. „משתי מעלי" אַז ווײַן וואָס עלטער איז דאָס בעסער — אַזוי ווי די חז"ל זאָגען „יין ישן דעת זקנים נוחה הימנו" (עירובין ס"ה) אַלטער ווײַן באַרוהיגט דעם דעת פון די אַלטע לייט, ווײַל וואָס עלטער איז דאָס בעסער...

590

נאָך האָט ער געזאָגט, „נחמו נחמו" די גאַנצע טרייסט איז וואָס דער אייבערשטער רופט אונז „עמי" נישט „עם" נאָר „עמי יאמר אלקיכם"...

591

נאָך האָט ער געזאָגט. „שש אנכי" — דער „אנכי" אַליין האָט זיך געפרייט ווייל — „על אמרתיך" ווייל דו אַליין האָסט איהם געזאָגט, ווייל „אנכי וכו' מפי הגבורה נאמרו" (מכות כ"ג)...

592

נאָך האָט ער געזאָגט. „הקורא את המגילה למפרע לא יצא" (מגילה י"ז) אין יעדען דור, דאַרף דעם מענש זיין גלייך ווי בײַ איהם אַליין וואָלט געווען דאָס נס פון פורים, אָבער אַז ער לייענט די מגילה „למפרע" אַז אַמאָהל איז אַזוי געווען דאַן „לא יצא"...

593

נאָך האָט ער געזאָגט. „איזהו חכם הלומד מכל אדם", דער נאַר לערינט נישט פון יענעם, ער האָט נאָר „זיין שכל" אַזוי ווי די וועלט זאָגט יעדער נאַר האָט זיין שכל, ניט יענעמ'ס, אָבער אַ חכם לערינט פון יעדען מענש, האָט ער דאָך יענעמ'ס שכל אויך...

594

דער רבי ר' שלום בעלזער ז"ל האָט געטייטשט, „ישא ברכה מאת ד'" אַז אַ מענש קריגט אַ ברכה און אַ טובה, ער ווערט געהאָלפען, זאָל ער ניט זאָגען „כחי ועוצם ידי", נאָר ער זאָל וויסען „מאת ד'" אַז דאָס איז פון אייבערשטען, „וצדקה מאלקי ישעו" אויך אַז עס איז נאָר אַ צדקה פון באַשעפער אָבער ניט ער האָט זיך דאָס פערדינט...

595

דער רבי ר' ישראל'טשע ריזינער ז"ל האָט געטייטשט דעם פסוק „כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, ומגיד לאדם מה שיחו" (עמוס ד') אויב אַ מענש רעדט אַ וואָרט וואָס מ'דאַרף ניט, זאָל ער ניט זאָגען, וואָס האָב איך דען

געטוהן, רייד זענען דאָך נאָר אַ בלויזער ווינט פון מויל, עס האָט ניט אין זיך קיין ממש, דערויף זאָגט דער פסוק, השי"ת האָט באַשאַפען בערג, וואָס זיי האָבען אַ ממש, און האָט באַשאַפען ווינט וואָס דאָס האָט ניט קיין ממש, פונדעסטוועגען האָט דער ווינט אַ כח איינצווּלייגען גאַנצע בערג, "ומגיד לאדם" דאָס זאָגט דעם מענטש "מה שיחו" וואָסער פעולה דער בלויזער דיבור קען ברענגען...

596

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געפרעגט, עס שטייט "אמת מארץ תצמח" (תהלים פ"ה) וואָס פאַר זייעט מען אַז עס זאָל אַרויס וואַקסען דער אמת? האָט ער געענטפערט: אַז מען באַגראָבט דעם שקר אין דער ערד, וואַקסט אַרויס דער אמת...

597

דער "חוזה" ז"ל פון לובלין האָט געטייטשט "אוהב שלום ורודף שלום" (אבות) "אוהב שלום" גייט אַרויף אויף די צדיקים עס זאָל זיין ביי זיי שלום, "ורודף שלום" גייט אַרויף אויף די רשעים, אַז אהרן הכהן האָט פון זיי אַוועק געיאָגט דעם שלום, ווייל די חז"ל זאָגען "פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם" (סנהדרין ע"ב)...

598

נאָך האָט ער געזאָגט: אויף דעם מאמר חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו, הבא לטמא פותחין לו" (יומא ל"ח) פאַרוואָס ביי טהרה איז דאָ אַ סיוע, און ביי טומאה איז נאָהר פותחין? ווייל "הבא לטהר" ווילל ער זיך דאָך מתחבר זיין צום אמת, און "אמת יש לו רגלים", קען דער אמת קומען צום מענש איהם מסייע זיין, אָבער "הבא לטמא", וויל ער זיך דאָך מקרב זיין צום שקר, און "שקר אין לו רגלים" (שבת ק"ד) קען ער איהם ניט מסייע זיין...

599

דער גאון ר' חיים וואָלאָזינער ז"ל פלעגט זיין אַ געוואַלדיגער "רודף שלום" ער פלעגט זאָגאר זיך אַריינמישען אפילו אין אַ מחלוקת צווישען פּראָסטע מענטשען, צו מאַכען שלום, איינמאָל האָט איהם אַ מקורב געפרעגט: רבי! עס איז דאָך ניט לויט אייער כבוד? — האָט דער גאון געענטפערט, ווען עס האַלט ביי שלום מאַכען, דאַרף מען אפילו זיך אַראָב לאָזען, נידעריג האַלטען, אַ טריט אונטער זיך, אַבי צו מאַכען שלום, אַ ראיה צו דעם פון די גמרא, "צריך

שיפסע ג׳ פסיעות לאחוריו, ואח״כ יתן שלום״ (יומא נ״ג) איידער מען זאָגט עושה שלום ביי ענדע „שמנה עשרה״ זאָל מען צוריק גיין דריי טריט אונטער זיך, דאָס איז א רמז אַז צו שלום מאַכען, דאַרף מען אפילו דריי טריט אונטער זיך צוריק גיין, זיך נידעריג האַלטען, אונטער דעם כבוד זיינעם, אַבי עס זאָל ארויס קומען דערפון שלום.

600

ר׳ מענדיל קאסובער ז״ל פלעגט זאָגען אויף דעם וואָס חסידים טרינקען „לחיים״ און דורך דעם ווערט מען געהאָלפען פון אַלעם שלעכט׳ס (זעה נומער. 150 218) ווייל „לחיים״ בעטרעפט ווי דאָס וואָרט „מנהג״ און א „מנהג״ צוברעכט א „דין״ אַזוי ווי די חז״ל זאָגען „מנהג מבטל הלכה״ אַ מנהג איז מבטל אַ דין, (ירושלמי בבא מציעא פרק השוכר את הפועלים, ומסכת סופרים פי״ד–י״ח) די שלעכטע דינים וואָס איז נגזר געוואָרען אויף דעם מענש.

601

דער גאון ר׳ פנחס הורוויץ ז״ל דער מחבר פון „הפלאה״ האָט אַ מאָל געזאָגט, צו אַ עושר וואָס איז געוועז א „עשיר מכחש״ – עס שטייט „איש דמים ומרמה יתעב ד׳״ (תהלים ה׳) די חז״ל זאָגען „ארבעה אין הדעת סובלתן״ איינער פון זיי איז „עשיר מכחש״ (פסחים קי״ג) דאָס מיינט מען „איש דמים״ אַ מענש וואָס האָט געלד, „ומרמה״ און דאָך איז ער אַ „רמאי״ יתעב ד׳...

602

ר׳ מאיר׳ל ז״ל פון פרימישלאַן האָט געטייטשט דעם פסוק אין תהלים קאַפיטעל ב׳ „אספרה אל חוק״ אַז איך טו רעדין און זאָרגען וועגען פרנסה, („חוק״ איז פרנסה, אַזוי ווי עס שטייט „הטריפני לחם חוקי״ משלי ל׳), „ד׳ אמר אלי בני אתה״ זאָגט דער אייבערשטער די ביסט דאָך מיין זיהן, צו פערמיידט דען אַ פאָטער די פרנסה פון זיהן, „אני היום ילדתיך״ ביסטו דען היינט געבוירען געוואָרען איך שפייז דאָך דיר פון דיין געבוירען אָן ביז היינט, „שאל ממני״ נאָר בעהט פון מיר, טו תפלה, „ואתנה״ וועל איך דיר אַלעס געבען...

603

דער רבי ר׳ יצחק׳ל ראדווילער ז״ל האָט געזאָגט: „לך יום אף לך לילה״ (תהלים ע״ד) „לך״ אַז אַ מענטש טוט אַ מצוה נאָר בלויז פאַר דעם אייבערשטען וועגין „לשם שמים״ „יום״ דאָס לייכט אַזוי ווי דער טאָג „אף לך״

אבער אז ס'איז נאר בלויז „אויך" פאר דיר, און פאר זיך מיינט ער אויך, ער האט זיין אייגענע נגיעה אויך דערביי „לילה" דאס איז פינסטער אזוי ווי די נאכט...

604

א גאון האט געטייטשט „איש צדיק תמים היה בדורותיו" ער האט זיך געפירט מיט זיין דור, מיט צדק, און תמימות...

605

ר' יצחק'ל ווארקער ז"ל, האט געזאגט „אין מחזיקין במחלוקת" (סנהדרין ק"י) מחלוקת האט נים קיין חזקה...

606

איינער א „קל שבקלים" פערשטעלענדיג זיך פאר א חסיד, און א „ירא שמים" איז אריינגעקומען צום אלעקסאנדער רבי'ן ז"ל, האט דער רבי זיך אנגערופען עס שטייט „ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך" איז דער טייטש אזוי, די זאלסט נים נארען דיין חבר מיט דעם, אז די ביסט א „ירא שמים"...

607

דער גאון ר' עקיבא איגר ז"ל איז א מאהל געקומען קיין ווארשא, זענען איהם אקייגען געגאנגען די דאוערעס, איהם מקבל פנים זיין, צווישען זיי איז געוועזען א זעלכע וואס זענען געגאנגען קורץ געקליידט, האט ר' עקיבא איגר ז"ל צו זיי געזאגט: מיר געפונען אז די יודען זענען געגליכען צו פייער אזוי ווי עס שטייט „והיה בית יעקב אש" (עובדיה א') די אומות זענען געגליכען צו וואסער, (שיר השירים ח') אייגענטליך וואסער איז דאך שטארקער ווי פייער, ווייל וואסער פערלעשט פייער? נאר ווען איז וואסער שטארקער ווי פייער אז דאס וואסער רירט אהן דאס פייער, אבער אז עס איז דא א צווישענשייד, צוםביישפיעל א טאפ וואסער שטייט אויפ'ן פייער, דענסטמאל איז פארקעהרט מאכט דאס פייער הייס דאס וואסער, אבער נים דאס וואסער מאכט קאלט דאס פייער, — דער צווישענשייד ענדיגט ר' עקיבא איגר ז"ל — איז דער יודישער לבוש, אבער אז איהר נעמט אראב דאס צווישענשייד, איז טאקע דאס וואסער שטארקער ווי דאס פייער...

608

דער אלטער קאצקער רבי ז"ל האט געזאגט, „אשרי אדם לא יחשוב ד' — לו

עון" (תהלים ל"ב) וואויל איז דעם מענטש, וואָס אז אויב ער טראַכט ניט נאָר איין רגע אין עבודת ד', איז דאָס שוין ביי איהם גערעכענט פאַר אַ עון...

609

א יונגערמאַן איז אַ מאָהל אַריין געגאַנגען זיך געזעגענען מיט דעם אַלטען קאָצקער רבי'ן ז"ל, דער יונגערמאַן איז געווען זעהר אַ שאַרפער, האָט דער קאָצקער רבי ז"ל געזאָגט צו איהם, עס שטייט אין קהלת, „ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים, „דבר" איז טייטש אַ ענין, יונגערמאַן מען זאָגט דיר דרייא דיך ניט שאַרף אַרויף אין אַראָפּ, אויף צו געבין נייע ענינים, „כי אלקים בשמים ואתה על הארץ" שייגאַץ מיט ווענען האַנדילס די, „ע"כ יהיו דבריך מועטים"...

610

נאָך האָט ער געטייטשט „והבל הביא גם הוא" הבל האָט זיך אַליין אויך מיט געגעבענגט פאַר אַ קרבן...

611

נאָך האָט ער געטייטשט, לא יהיה בך אל זר" „לא יהיה" עס זאָל ניט זיין „בך" אין דיר, „אל" גאָט „זר" פרעמד...

612

דער רבי ר' מאיר'ל אפּטער ז"ל האָט געזאָגט, „הכל מודים דבעצרת נמי בעינן לכם" (פסחים דף ס"ח) אז שבועות צו קבלת התורה האָט מען אייך יודען באַדאַרפט, וואָס איהר האָט מקבל געווען די תורה, ווען ניט דאָס וואָלט די וועלט צוריק חרוב געוואָרען, (זעה שבת פ"ז)...

613

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האָט געזאָגט, „יעלזו חסידים בכבוד" עס וועט קומען אַ צייט וואָס חסידים וועלין זיך פרייען מיט כבוד, דאָס האָבען זיי זיך פערדינט דערמיט וואָס „ירננו על משכבותם" וואָס זיי זענען שטענדיג פריילין אפילו ווען זיי זענען איינגעלייגט, ווען זיי זענען בשפל המצב, זענען זיי אויך אויפגערוימט דערום, זענען זיי דאָס ווערט...

דער רבי ר׳ ברוך האָט געטייטשט, „מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי״ (בראשית ל״א) אז א רשע האָט ליעב א צדיק דאַרף דער צדיק „מפשפש במעשיו״ זיין, (ווייל דער שטייגער פון א רשע איז, אז ער האָט פיינד א צדיק, און אז ער האָט איהם ליעב איז דאָך א סימן אַז ער איז ניט קיין צדיק). דאָס האָט יעקב געזאָגט וואָס איז מיין זינד, וואָס די ברענסט נאָך מיר, די האָסט מיך ליעב...

615

א רבי האָט גטייטשט, „את אחי אנכי מבקש״ איך בעט שטענדיג אַז איך זאָל זיין צוזאַמען מיט מיינע ברידער...

616

דער בעל שם טוב ז״ל האָט געזאָגט, „הצילני מדמים אלקים״ זיי מיך מציל, אז איך זאָל ניט מאַכען דאָס געלד פאַר קיין ג–ט, דאָס איז אויך דער מיינונג, – האָט דער קאָצקער רבי ז״ל געזאָגט – „אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם״ איהר זאָל ניט מאַכען דאָס גאָלד און זילבער פאַר קיין ג–ט...

617

נאָך האָט ער געזאָגט „ואנשי קודש תהיו לי״ מענשליך הייליג זאָלט איהר זיין...

618

ר׳ דוד׳ל טאָלנער פלעגט זאָגען, אַנ׳אָרימאַן איז כולל אין זיך אַלע ארבעה בנים, א חכם, ווייל „לא לחכמים לחם״, א רשע, ווייל „לוה רשע ולא ישלם״, א תם, עס איז ביי איהם „תם הכסף״ א „שאינו יודע לשאול״, ווייל ער האָט ניט ביי וועמען צו באָרגען...

619

ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל האָט געפרעגט, דאָס וואָס רש״י זאָגט אין סוף פרשת חוקת, בשעת די עמלקים האָבען מלחמה געהאַלטען מיט די יודען, האָבען זיי משנה געווען זייער שפּראַך, און האָבען גערעדט די כנעני׳ישע שפּראַך, זיי האָבען געוואָלט בעטען צום אייבערשטען אַז ער זאָל איבער ענטפערין די „כנענים״ אין זייערע הענד, אָבער ניט די עמלקים, אָבער די יודען האָבען געזעהען, אַז די מלבושים זייערע זענען עמלקי׳שע, און די שפּראַך

איז כנעני'שי, האָבען זיי געבעטין סתם, „אם נתן תתן את „העם" הזה בידי" אייגענטליך פאר וואס האָבען די עמלקים, זיך טאָקע ניט אָנגעטוהן מיט כנעני'שע מלבושים אויך? אדרבה עס איז דאָך גרונגער צו טוישען א מלבוש ווי א שפראך? נאָר ווייזט אויס אז מען טוישט דעם לבוש ווערט מען טאָקע אזוי, דעריבער האָבען זיי מורא געהאט אז אויב זיי וועלין זיך אָנטוהן כנעני'שע מלבושים, וועלין זיי טאָקע ווערין „כנענים" — פון דעם קען מען זיך ארויס לערנען — האָט פערענדיגט ר' יחזקאל'ע ז"ל — ווי ווייט א מענטש דארף זיין געוואָרינט ניט צו טוישען דעם יודישען לבוש...

620

דער גאון ר' חיים וואָלאָזשינער ז"ל פלעגט זאָגען, אהוב את המלאכה" (אבות פ"א) די זאָלסט ליעב האָבען די מלאכה פון רבנות, דעם שולחן ערוך צו לערנען, די פוסקים, אָבער „ושנא את הרבנות" דאָס רבנות גופא זאָלסטו פיינד האָבען...

621

ר' חיים וואָלאָזשינער ז"ל אין א מאָהל אריינגעקומען אין בית המדרש און געזעהען ווי 2 ישיבה בחורים זיצען און שמועסען דברים בטלים, דערזעהענדיג ר' חיים'ן האָבען זיי זיך פערענטפערט, אז זיי שמועסין וועגין א עצה גובר צו זיין דעם יצר הרע, זאָגט צו זיי ר' חיים, איהר ווייסט וואָס דער יצר הרע זאָגט דערויף: זאָלען זיי זיך פלפל'ען אין דעם ענין ווי אזוי מיך צו באַקעמפען, דערווייל זענען זיי דאָך מבטל פון לערנען, אָט דאָס איז שוין גענוג פאַר מיר..

622

א רב האָט געטייטשט, דאָס וואָס די חז"ל זאָגען „על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחלה" (נדרים פ"א) „ברכו" איז טייטש באַריהמען, „והתברך בלבבו" ווייל זיי האָבען זיך ניט צום ערשטען באַריהמט, אויסגישיינט מיט די תורה, נאָר פריער מיט אַנדערע זאַכען, צוליעב דעם „איז אבדה הארץ"...

623

דער לובלינער רב ז"ל הרב שפירא, האָט געזעהען ווי איינער דרייט זיך ביים דאווענען אין בית המדרש ארויף און אראָב, און שטעהט נישט אויף קיין אָרט, זאָגט צו איהם דער רב, — דו ווייסט, דיר קומט א „מי שפרע"! דער מענטש בלייבט שטעהען דערשראָקען, און פרעגט דעם רב פאַר וואָס?

ענטפערט איהם דער רב, — ווייל דו ביזט „אינו עומד בדיבורו" (ב"מ מ"ד)...

624

אויך האָט ער געזאָגט, אויף דעם פסוק „ויהי כאשר התעו אותי וכו'" (וירא) זאָגט דער תרגום, והוי כד טעו עממיא וכו' יתי קריב ד' לדחלתי — זאָגט רש"י אונקלוס תרגם מה שתרגם, וואָס איז דער מיינונג פון רש"י ז"ל, וואָס דערציילט ער מיר? נאָר דער טייטש איז אונקלוס איז דאָך געוועזען אליין א גר, און איז געוואָרען א יוד, איז דאָך אונקלוס אליין, זעלבסט, א תרגום (א פירוש) אויף דעם וואָס ער זאָגט אין תרגום...

625

דער „הפלאה" טייטשט „ישבעו ויתענגו מטובך" ביי עסען איז שייך „שביעה" זאָט זיין אָבער ניט עונג, ביי געלט איז ווייטער שייך „עונג" אָבער ניט „שביעה" ווייל עס שטייט דאָך „אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת) „מי שיש לו מנה רוצה מאתים" (מדרש קהלת רבה) דערויף זאָגט מען „ישבעו ויתענגו מטובך" אז דער אייבערשטער וויל איינעם גוט'ס טוהן האָט ער ביידע זאַכען „שביעה" מיט „עונג"...

626

דער „בעל שם טוב" ז"ל האָט געטייטשט, „תפלה לעני כי יעטוף ולפני ד' ישפוך שיחו" (תהלים ק"ב) מיט א משל א מלך האָט א מאָהל געלאָזט אויסרופען, צו זיינע בעדינער, אז ווער עס האָט עפּעס א בקשה וועט ער ערפילען, האָט איינער געבעטען געלד, דער אַנדערער, א גוטען פּאָסטען, איז געוועזען איינער צווישען זיי א קלוגער, האָט ער פערלאַנגט אז ער זאָל שטענדיג קענען רעדין מיט'ן מלך, און בעטין וואָס ער וועט פערלאַנגען, דאָס איז דער פשט, „תפלה לעני" זיין תפלה איז, אז „כי יעטוף ולפני ד' ישפוך שיחו" ער זאָל קענען שטענדיג בעטין...

627

נאָך האָט ער געזאָגט „כל רודפיה השיגוה בין המצרים" (איכה א') ווען יודען איז ענג, און דאָך האַלטען זיי זיך פעסט ביי דעם יודישקייט, דענטסמאָהל זענען אַפילו די רודפים פון יודישען פאָלק משיג דאָס גרויסקייט פון די יודישע אומה, דאָס איז דער פשט „כל רודפיה" אלע רודפים, השיגוה זענען משיג דאָס גרויסקייט פון יודען, ווען, „בין המצרים" ווען עס איז זיי ענג...

628

ר' נפתלי ראָפּשיצער ז"ל האָט געזאָגט – אין זיין ערשטע דרשה ווען ער איז געוואָרען רב אין ראָפּשיץ, — „ואנכי תולעת" (תהלים כ"ב) און חסידים האָבען דאָך מורא פאַר אַ וואָרים...

629

דער קאָזיניצער מגיד ז"ל האָט געזאָגט, „אשר אין בה מום" אַז אַ מענטש דאַכט זיך אַז ער האָט ניט קיין שום פעלער, איז אַ סימן, „אשר לא עלה עליה עול" אַז ער האָט ניט קיין עול מלכות שמים...

630

ר' פּנחס'ל קאָריצער ז"ל האָט אַ מאָהל איינעם געגעבען אַ רפואה, וואָס ס'איז איהם געריננען בלוט פון די נאָז, ער זאָל אויסטרינקען אַ כּוס וויין, האָט מען איהם געפרעגט, ווי שטייט ערגעץ אין די תורה די רפואה? האָט ער געענטפערט, עס שטייט „ובדם ענבים סותה" (ויחי) איז דער טייטש, „ובדם" אַז עס רינט איינעם בלוט, „ענבים" וויין, „סותה" איז זיין רפואה (אסותא אויף גמרא לשון איז טייטש רפואה...

631

דער „חוזה" ז"ל פון לובלין, האָט געטייטשט דעם מאמר חז"ל, „יאה עניותא ליהודאי כברזא סומקא לסוסיא חיוורא" (חגיגה ט') (אָרימקייט איז שיין פאַר יודען, אַזוי ווי אַ רויט צאַמעל צו אַ ווייס פערד), אַ פערד צירט מען נאָר אויס, ווען ער גייט אַרויס אין גאַס אָבער ניט אין שטאַל, אַזוי איז אָרימקייט איז נאָר שיין פאַר יודען, אין גאַס, אָבער אין שטוב איז שיין אַז זיי זאָלען האָבען כל טוב...

632

ר' יצחק אלחנן ז"ל קאָוונער רב פלעגט רופען ר' אייזיל חריף ז"ל – צוליעב זיין טשעפּען די גדולי הדור מיט ווערטליך – איהם גערופען דער ווילדער חריף, אַ מאָהל האָט ר' אייזיל ז"ל דערזעהען ביי איינעם, אַז זיין ספר „עמק יהושע" איז געבונדען צו זאַמען מיט ר' יצחק אלחנן'ס „עין יצחק" נאָר דער „עין יצחק" איז געווען געבונדען פון פאָרענט, רופט זיך אָהן ר' אייזיל מענטשען האַלטען מיך פאַר אַ ווילדען און דאָך האָט מען ר' יצחק אלחנן געבונדען פאַר מיר...

633

ר' משה ליב סאסובער ז"ל האָט געזאָגט, „וקראת לשבת עונג" צו דיין עונג פון שבת וואָס די עסט גוטע מאכלים זאָלסטו דעם שבת אויך מיט רופען צו די סעודה, די זאָלסט רעדין דברי תורה ביים טיש לכבוד השבת, אָבער ניט די זאָלסט בלויז האָבען עונג, צום בייספיעל, איינער גרייט אָהן אַ שיינע סעודה פאַר אַ חשובען אורח, און צום סוף גייט ער גאָהר אַליין עסין, און בעהט ניט מיט דעם אורח צו די סעודה, אזוי איז אויך, אז איינער עסט די סעודת שבת בלויז פאַר זיין תענוג, רופט ער דאָך גאָר ניט דעם אורח — וואָס צוליעב איהם איז די גאַנצע סעודה — צו די סעודה. דאָס איז דער פשט „וקראת לשבת עונג" די זאָלסט מיט רופען דעם שבת צו דיין עונג...

634

דער ריזינער ז"ל פלעגט טייטשען, „ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" (תהלים ל"ז) אַז אַ מענטש איז עובר אַ עבירה, איז די סיבה דערפון, ווייל ער האָט זיך ניט באַרעכענט מיט ישוב הדעת וואָס ער גייט טוהן, נאָהר די תאוה האָט איהם איבער גענומען, אָבער נאָכהער אַז ער איז זיך מיישב, האָט ער חרטה, דאָס איז דער מיינונג, „ועוד מעט" ווען דער מענש וואָלט ניט געוועהן האַלטען זיך, נאָהר ער וואָלט אַ ביסעלע געוואַרט, און זיך מיישב געוועהן, „ואין רשע" וואָלט ער דאָך קיין שלעכט'ס ניט געטוהן, „והתבוננת על מקומו" די וואָלסט זיך גלייכער געדאַרפט איבער רעכענען, זיך פערשטענדיגען פריער צי די דאַרפסט דאָס טוהן, צי ניט, „ואיננו" וואָלסט די דאָך ניט געטוהן די עבירה...

635

דער דובנער מגיד ז"ל פלעגט זאָגען אויף דעם זעלבען אופן, דעם פשט אין די גמרא, „פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם", (שבת קי"ג) אַ איילידיגען טריט, ד. ה. דער וואָס ער טוט אַלעס געשווינד אָהן ישוב הדעת, דאָס מינערט דעם שכל פון מענטש, (דער שכל איז דער ליכטיגקייט פון מענטש)...

636

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האָט אַ מאָהל געמאַכט אַ סעודת הודאה ווען ער איז געזונד געוואָרען האָט ער געזאָגט ביי די סעודה, עס שטייט אין תהלים „אודך ד' אלקי בכל לבבי ואכבדה שמך לעולם" די חז"ל זאָגען

„חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" (ברכות נ"ד) א מענטש דארף לויבען דעם אייבערשטען אויף שלעכט'ס אזוי ווי אויף גוט'ס, אז ער דארף מקבל זיין אלעס בשמחה, דאס איז נאהר געזאגט געווארען ביי איהם אליין, אבער ביי די ארומיגע, זיינע גוטע פריינד פרייען זיך נאהר אויף זיין גוט'ס, אבער ניט אויף זיין שלעכט'ס, דאס מיינט דער פסוק, „אודך ד' אלקי בכל לבבי" „אלקי" דאס איז מדת הדין, איך טוה דיך לובען פון מיין זייט אפילו ווען די פירסט זיך מיט מיר מיט מדת הדין, אבער „ואכבדה שמך לעולם" איך וויל אבער דער פרייען מיט דיין נאמען דעם „עולם" וואס קומט צו מיר, מיינע גוטע פריינד, זיי קען איך דאך ניט דער פרייען, נאהר אז די ווערסט זיך מיט מיר פירען מיט „מדת הרחמים", אז די ווערסט מיט מיר טוהן בלויז גוט'ס...

637

אן עם-הארץ האט געפרעגט ר' אייזיל חריף ז"ל עס שטעהט אין דאווענען „ברוך שאמר" ברוך איז דאך דער טייטש „אנטלאפען" (ברח) „שאמר" איז דער טייטש „געהיטען" (שמר) איז דאך די קשיא אויב מ'האט איהם געהיטען ווי אזוי איז ער אנטלאפען. ר' אייזיל דערזעהענדיג וואס פאר א תכשיט דאס איז, האט ער געענטפערט, עס שטעהט דאך דערנאך „והיה העולם" די גאנצע וועלט איז דאך טאקע אויף געווען מיט די קשיא. און די גאנצע וועלט חדוש'ט זיך טאקע, ווי אזוי דאס איז מיגליך, דער עם הארץ איז זעהר נתפעל געווארען, פון דעם גוטען תירוץ...

638

ר' חיים וואלאזשינער ז"ל פלעגט זאגען „אז יודען מאכען ניט ביי זיך קיין „קידוש", (קדושים תהיו) דאן מאכען איבער זיי די גויים „הבדלה" (זיי דערוויטערין זיי פון די יודישע פרנסות)...

639

דער דובנער מגיד ז"ל איז אריינגעקומען צו א גביר נאך א נדבה, טרעפענדיג פונקט אויפ'ן טיש ליגענדיג גאלדענע רענדלעך, — רופט זיך אהן דער דובנער מגיד ז"ל — „הלעיטני נא מן האדום האדום הזה" (אדום איז טייטש א רענדעל) דער גביר געפעלענדיג דאס געלונגענע ווארט גיט איהם א רענדעל, רופט זיך אהן ווייטער דער דובנער מגיד ז"ל — „לא טוב היות „האדם" לבדו" גיט ער איהם נאך א רענדעל, רופט ער זיך ווייטער אהן „לא נתקררה דעתו של „אדם" עד שמצא את מינו" (יבמות ס"ג), האט איהם דער גביר צוגעגעבין נאך א רענדיל...

640

דער היינטיגער אָסטראָווצער רבי שליט"א האָט געזאָגט „ויהי לי לישועה" עס איז אַ כלל ווי עס שטייט „ויהי" איז אַ לשון פון „צער" (מגילה י') דאָס איז דער פשט, „ויהי" דעם צער מיט די יסורים וואָס איך האָב געליטען, דאָס האָט מיר גורם געווען די ישועה, אַזוי ווי די וועלט זאָגט, לויט דעם צער אַזוי איז די ישועה, „ולפום צערא אגרא" (אבות)...

641

דער אַלעקסאַנדער רבי ז"ל האָט געזאָגט, „ולגדלתו אין חקר" אין „גדלות השם" זאָל מען ניט גיין מיט חקירות, נאָהר מיט אמונה...

642

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט, „וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" (יתרו) חאָטשע מ'זעהט, חאָטשע מען שאָקלט זיך הייס ביים דאַווענען, פונדעסטוועגין, קען זיין „ויעמדו מרחוק" אַז מ'שטעהט פון דער ווייטענס...

643

איינער האָט געפרעגט ר' אייזיל ז"ל פאַר וואָס רופט מען אַ ע"ה עם הארץ, גראָבער יונג? — האָט ר' אייזיל געענטפערט, ווייל ער ווייסט נישט קיין דין...

644

דער ריזינער ז"ל פלעגט זאָגען „מפני שיבה" איידער די ווערסט אַלט „תקום" שטיי אויף צו עבודת הבורא...

645

א גאון האָט געטייטשט די גמרא „מלה בסלע משתוקא בתרין" (מגילה י"ח) (אַ וואָרט איז ווערט אַ טאַלער, שטיל שווייגען איז ווערט 2 טאַלער) „מלה בסלע" ווען משה רבינו זאָל געווען רעדין צום שטיין, און ניט שלאָגען, (מילה, איז טייטש רעדין, סלע אַ שטיין) „משתוקא בתרין" וואָלטין די 2, — אלדד ומידד — (וואָס האָבען נבואות געזאָגט „משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ ישראל", ד. ה. אַז יהושע וועט אַריין ברענגען די יודען קיין ארץ ישראל), שטיל געשוויגען, און ניט נביאות געזאָגט, ווייל משה רבינו אַליין וואָלט זיי

אריין געברענגט קיין ארץ ישראל, ווען ער זאָל ניט שלאָגען דעם שטיין...

646

איינער א פרייער איז געקומען צו ר׳ ישראל׳טשע ריזינער ז״ל און האָט געזאָגט, אז ער איז אַ גרויסער „מיוחס״ און האָט פערלאַנגט פון איהם אַ טובה, — האָט דער ריזינער ז״ל זיך אָנגערופען צו איהם, — עס איז אַ מאָהל געווען אַ מלך וואָס ער האָט זיך געבויעט אַ שיינעם פאַלאַץ, און האָט באַשטעלט פּיער פון די גרעסטע מאַלער פון די וועלט, אז יעדער זאָל מאַלעווען אַ וואַנט, צווישען זיי איז געווען אַ קלוגער מאַלער. האָט ער געוואַרט ביז די דריי וועלין אָב מאַלעווען זייערע ווענט, נאָכהער האָט ער געמאַכט אַ שפּיגעל פאַרב, וועלכעס ער האָט אָנגעשמירט די פערדע וואַנד, האָט זיך אָנגעשפּיגעלט די קאָליר פון אַלע דריי ווענט, דעם מלך איז דאָס זייער געפאַלען, און האָט איהם געגעבין דעם פרייז. אזוי איז מיט דיר אויך — פירט אויס דער ריזינער ז״ל — אז אַ בן גדולים לייטערט זיך אויס מיט גוטע מדות אין יודישקייט, שפּיגעלט זיך אָב אַלע קאָלערין פון די עלטערין, אַלע כחות פון זיינע זיידעס, די צדיקים, נאָהר אַ זעלכער הייסט אַ „מיוחס״...

647

דער „חתם סופר״ ז״ל האָט פערענטפערט דעם מאמר חז״ל „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה״ (שבת קכ״ז) מ׳לערינט דאָס אַרויס פון אברהם אבינו, ווייל ער איז אַ קייגען געלאָפען די אורחים חאָטשע די שכינה איז ביי איהם געווען, אייגענטליך פונוואַנען האָט אברהם אבינו אַליין דאָס געוואוסט אז מען מעג אַזוי טוהן? נאָהר די חז״ל זאָגען „אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה״, (פסחים קי״ז) און אברהם איז דאָך געווען בצער פון די מילה, אויך דעם צער וואָס עס קומען ניט קיין אורחים, האָט ער דאָך ניט געקענט מקבל זיין די שכינה, דעריבער אז ער האָט דערזעהען די אורחים, האָט ער צוריק געקריגען די שמחה של מצוה, האָט ער יעצט מקבל פנים געווען די שכינה דעריבער איז דער הכנסת אורחים פון אברהם אבינו געווען גרעסער ווי קבלת פני השכינה, איז עס שוין אַזוי געבליגען לדורות אויך צו ווייזען אז מ׳קען ניט האָבען אַנדערש קיין שמחה של מצוה נאָהר אז מ׳איז אַ מכניס אורחים...

648

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם מאמר חז״ל „בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה, בני אם חכם לבך ישמח

לבי גם אני״, „עירובין״ מיינט מען, מ׳זאָל זיין אויסגעמישט מיט די וועלט „מעורב בין הבריות״ (כתובות י״ז) צו האַנדלען מיט זיי, „ונטילת ידים״ פון דעסטוועגין זאָל ער זיין אָבגעוואַשען, ריין, פון די וועלט...

649

ר׳ מאיר׳ל ז״ל פון פרימישלאַן האָט געזאָגט, „ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים״ יעדער יוד דאַרף געדענקען דעם טאָג וואָס מ׳וועט איהם אויסטוהן זיינע בגדים, און מען וועט איהם אָנטוהן אַנדערע בגדים... „והוציא אל הדשן אל מחוץ למחנה״ מען וועט אַרויספירען דעם קערפער אויף דעם בית הקברות...

650

דער מגיד פון מעזריטש ז״ל, האָט געטייטשט „צדיק״ דער וואָס איז אַ צדיק, „ד׳ בכל דרכיו״ איז דער אייבערשטער אין אַלע זיינע וועגין...

651

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט „שנה של שחרית״ אַז מען פאַרשלאָפט די יונגע יאָהרען, „מוציאין את האדם מן העולם״ (אבות) ווייל דער עיקר איז איז די יוגענד...

652

דער „אוהב ישראל״ אַפּטער רבי ז״ל פלעגט זאָגען, דעם טעם, פאַר וואָס מ׳וואַרט אין הימעל מיט די גאולה אויף היינטיגע צייטען, וואָס די וועלט איז אַזוי קאַלע? ווייל פערצייטענ׳ס איז ניט געוועזן אַזוי פיעל בחירה ווי היינט, ווייל עס איז געוועזן אַ יודישער בית-דין און מ׳האָט מעניש געוועזן יעדערין וואָס האָט געטוהן אַ עבירה, ממילא האָט יעדער מורא געהאַט צו זינדיגען. אָבער היינט וואָס איז הפקר אַ וועלט, איז זייער חשוב ביי השי״ת, די יודען וועלכע דאַוועגען און לערנען, פון דעם וועט טאַקע קומען די גאולה...

653

דער מלבי״ם ז״ל פלעגט זאָגען, אויף די מענטשען וועלכעס אַז ס׳קומט אויף זיי אַ צרה רחמנא ליצלן, זאָגען זיי אַז עס איז אַ נאַטירליכע זאַך, אָבער ניט אַז עס איז אַ אָנזאָג פון הימעל אַז ער זאָל תשובה טוהן, אַז אויף זיי האָט ישעיה הנביא געזאָגט, „על מה תכו״ אויף וויפיעל מען זאָל אייך שלאָגען,

„עוד תוסיפו סרה" מערט איהר נאָך שלעכט צו זיין, און איהר זאָגט „כל ראש לחלי וכל לבב דוי" עס איז אַ מכת מדינה די קרענק גייט אַרום אויף אַלע מענטשען עס איז אַזאַ אונטער גאַנג אויף יעדען, אפילו עס איז שוין אַזוי ווייט די מחלה אַז „מכף רגל עד ראש אין בו מתום" פונדעסטוועגען זאָגען זיי אַז „לא זרו ולא חבשו ולא רככה בשמן" בכן מען האָט ניט געטוהן די געהעריגע רפואות וואָס מען דאַרף טוהן...

654

ווען דער „חי' הרי"ם" ז"ל איז געווען אַ קליין יונגעל איז ער שוין געווען אַ גרויסער חריף, איינמאָל האָט ער זיך אין דערהיים אַריינגעכאַפּט אין קיך, ווי עס איז געשטאַנען אָנגעקאָכט גוטע זאַכען, דער פאָטער האָט דאָס באַמערקט, פרעגט ער איהם, וואָס טוסטו? — ענטפערט ער — איך טוה דאָס וואָס דער תרגום מאַכט אויף „ויקהל" „וכנש" (איך נאַש)...

655

א גאון האָט געזאָגט „עין ד' אל יראיו להציל ממות נפשם" דער אייבערשטער גיט אַריין דעם אות „עין" אין מיטען דעם וואָרט „מות" מאַכט עס גאָר „מעות" געלט...

656

א גאון פלעגט זאָגען „אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך" אויב די האָסט אסאך תורה געלערענט, זאָלסטו דאָס גיט'ס ניט האַלטען אַלעס פאַר דיר אַליין, נאָהר לערען מיט אַנדערע אויך...

657

דער לובלינער רב ז"ל האָט געזאָגט „פרע" האָטשע ווען יודען קוקען אויס ווי איינגעבויגען, דאָך איז ער „רבץ כארי" און ביי זיך שטאָלץ אין יודישקייט ווי אַ לייב...

658

דער אלעקסאַנדער רבי ז"ל האָט געטייטשט „פתית למאור ולא פתית למנחות" (מנחות פ"ו) דאָס צושטויסענקייט, עניוות, זאָל זיין צולייכטען פאַר די וועלט. אָבער, ניט עניוות „למנחות" זיך אויפצו צולייגען, און צו קומען ח"ו צו עצבות...

659

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטש „לא תשנא את אחיך בלבבך״ זאָלסט ניט פיינד האָבען דיין ברידער, צוליב דעם ווייל ער האָט ניט קיין גוט הארץ אַזוי ווי די, דאָס מיינט מען „בלבבך״ די האָסט איהם פיינד צוליעב דיין הארץ וואָס ער האָט אויך ניט אַזאַ גיט הארץ ווי די...

660

איך האָט ער געזאָגט, „ובאו עליך כל הברכות והשיגוך״ אַז איינער ציליוועט אַ קויל, ער זאָל אַריין טרעפען אין אַ זאַך, איז אַז מען בייגט אַוועק די זאַך אָן אַ זייט, טרעפט ניט די קויל אַריין, ווייל די קויל גייט גלייך איהר וועג, נאָהר שולדיג איז די זאַך וואָס איז אַוועק געבויגען געוואָרען אָן אַ זייט, אַזוי אויך די גאַנצע השפעה פון הימעל גייט כסדר גלייך איהר וועג, נאָהר אַז דער מענטש גייט אַוועק פון גלייכען וועג, טרעפט ניט צו איהם די השפעה, און די הצלחה, דאָס זאָגט דער פסוק „ובאו עליך כל הברכות והשיגוך״ זיי זאָלין דיך טרעפען, די זאָלסט ניט גיין אָן אַ זייט, דענסטמאָל, וועט די השפעה גלייך טרעפען צו דיר...

661

אין סלאָנימער שוהל, האָט אמאָל געדאַווענט פאַר׳ן עמוד אַ חזן אַ „עם-הארץ״ ער האָט ניט געקענט זאָגען די עברי, פרעגט איהם ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל נאָכ׳ן דאַווענען, צי האָט איהר געהאַט יאָהר-צייט, דעריבער האָט איהר געמוזט דאַווענען פאַר׳ן עמוד, אָדער עס איז געווען אַ „נדבה״ איהר האָט געוואָלט מהנה זיין די מתפללים מיט אייער גיט קול, — ענטפערט דער חזן — איך האָב געדאַווענט אַ תפלת-נדבה, ניט קיין חובה, אויב אַזוי זאָגט צו איהם ר׳ אייזיל, זענט איהר דאָך דער גרעסטער נדבן ביי אונז אין שטאָדט, ווייל דאָ אין סלאָנים איז דאָך אַ מנהג, אַז מ׳קען ניט געט מען ניט קיין נדבה, און די חאַטשע די קענסט ניט געסט די אויך...

662

ר׳ מאָטעלע ז״ל פון נעשכיז האָט אַ מאָהל געזאָגט צו איינעם וואָס האָט זיך קונה שם געווען, אַז ער קוקט ווי מ׳דאַרף נישט, „והרע בעיניך עשיתי״ (תהלים נ״א) איך האָב געטוהן שלעכט׳ס מיט דיינע אויגען, וואָס די האָסט זיי מיר געגעבין איך זאָל דיך מיט זיי דינען, אַריין קוקען אין די גמרא, צום סוף האָב איך זיי אויסגענוצט אויף שלעכטע זאַכען...

663

דער רבי פון לובלין ז״ל האט געזאגט: א צדיק דארף זיך ניט ליעב האבען, און א בעל תשובה דארף זיך פיינד האבען...

664

א מאהל האבען א פאר „בעלי-מחלוקת" פון א שטאדט מוציא שם רע געווען אויפ׳ן שוחט אז ער האט נאך די שחיטה ניט בודק געווען די ריאה, האט זיך דער רב אנגערופען צו זיי, אפילו עס זאל אזוי זיין האט דאך דער שוחט נאהר עובר געווען אויף א איסור דרבנן ווייל בדיקת הריאה איז נאהר מדרבנן, אבער מחלוקת איז דאך א איסור דאורייתא, און אפילו עס זאל זיין א מחלוקת לשם שמים, זאגען דאך אבער די חז״ל אין אבות אז נאהר הלל ושמאי האבען געמעגט פירען מחלוקת, אבער ניט א זעלכע קליינע מענטשען ווי איהר זענט...

665

דער דובנער מגיד ז״ל איז א מאהל געקומען אין א שטאדט, האבען די וואוילע יונגען פארלאנגט פון איהם ער זאל זאגען א דרשה צווישען מנחה און מעריב, און דעם בעל תפלה, האבען זיי שטילע הייט אנגעזאגט, אז אזוי ווי דער מגיד וועט אנהייבען זאגען די דרשה, זאל ער אנהייבען צו זאגען „והוא רחום" דער מגיד האט אבער דאס דער שנאפט, האט ער געגעבען א קלאפ אין בלעמער און געזאגט, עס שטייט אין תהלים „ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו", אצינד קענט איהר שוין זאגען „והוא רחום" (אין תהלים ע״ח שטייט אזוי דער סדר, נאך דעם פסוק ויפתוהו בפיהם, שטייט „והוא רחום יכפר") עס איז געווען זעהר א געלונגענער איינפאל זיי זענען זייער פערשעמט געווארען, זיי האבען איהם מפייס געווען...

666

ר׳ מרדכי לעכעביטשער פלעגט זאגען, „אהללה ד׳ בחיי" איך טוה לויבען דעם אייבערשטען מיט מיין גאנץ לעבין...

667

דער הייטיגער פיאסעצנער רבי שליט״א האט געזאגט „אם אין גדיים", אז עס זענען ניט דא קיין יונגווארג וואס זאלין זיך פירין בדרך הישר, איז א סימן אז „אין תיישים", אז די עלטערע זענען אויך בבחינת „אין" גארניט

וויל עס איז אַ כּ״ל אַזוי ווי עס שטייט אין פּסוק „להזהיר גדולים על הקטנים״...

668

ר׳ יצחק אלחנן ז״ל קאָוונער רב, האָט געטייטשט, דעם פּסוק אין בלק, „כּעת יאמר״ עס וועט קומען אַ צייט, וואָס מ׳וועט זאָגען „ליעקב וישראל מה פּעל אל״ צו וואָס האָט ג—ט באַשאַפען אַ יעקב מיט ישראל, די אומות וועלין טענה׳ן, נאָך וואָס דאַרף מען אַזאַ פאָלק ווי יודען, דענסטמאָהל וועט זיין „הן עם כּלבי יקום״ וועט ווערין אויפגעריכט דאָס יודישע פאָלק...

669

דער גאון ר׳ שמעון סופר ז״ל האָט געטייטשט דעם פּסוק „אז יאמרו בגוים הגדיל ד׳ לעשות עם אלה הגדיל ד׳ לעשות עמנו היינו שמחים״ (תהלים קכ״ו) דער שטייגער איז פון אַ אָרימאַן, אַז ער קריגט אַ פּאָר גראָשין פרייט ער זיך, חאָטשע ביי דעם גביר איז עס ניט קיין חשיבות, אַזוי יודען וועלכע זענען שטענדיג געדריקט אין גלות, איז ביי זיי אַ קליינע הילף אויך אַ גרויס חשיבות, חאָטש ביי די אומות איז עס אַ קלייניגקייט, זאָגט אָבער דער פּסוק „אז יאמרו בגוים״ אפילו צווישען די אומות וועט מען זאָגען, „הגדיל ד׳ לעשות עם אלה״ עס וועט זיין אַזאַ גרויסע הילף, אַז ביי זיי וועט דאָס אויך זיין אַ נייעס, און די אומות וועלין זאָגען „הגדיל ד׳ לעשות עמנו״ ווען מיר האָבען די ישועה, וואָס די יודען האָבען „היינו שמחים״ וואָלטען מיר זיך געוועזן פרייען...

670

ר׳ חיים וואָלאָזשינער ז״ל איז אַריינגעקומען אין בית המדרש דאַוועגען שחרית בציבור, די ישיבה לייט דערזעהענדיג ר׳ חיים׳ן האָבען אָנגעהויבען לערנען אויפ׳ן קול, און האָבען געשטערט דאָס דאַוועגען — האָט ר׳ חיים זיך אָנגערופען, יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען, וואָס די חז״ל זאָגען „הלואי שיתפלל אדם כּל היום כּולו״ (ברכות כ״א) (הלואי זאָל אַ מענטש דאַוועגען אַ גאַנצען טאָג), אייגענטליך אַז מען וועט דאַוונען אַ גאַנצען טאָג, ווען וועט מען לערנען? נאָהר דער תירוץ איז, אַז אויב די ישיבה בחורים לערנען, נאָהר דאַן ווען מען דאַוונט דעריבער האָבען די חז״ל געזאָגט הלואי וואָלטען יודען געדאַוונט אַ גאַנצען טאָג, וואָלטען דאָך ממילא די ישיבה בחורים געלערינט אַ גאַנצען טאָג...

671

דער דובנער מגיד ז״ל איז אַ מאָהל געגאַנגען אין גאַס אָנגעטוהן זייער שיינע

מלבושים. האָבען איהם די שטאָדט מענטשען געפרעגט דערויף? האָט ער געענטפערט: די חז״ל זאָגען „מפני מה תלמידי חכמים שבבבל מצויינים, מפני שאינם בני תורה״ (שבת קמ״ה) אייגענטליך אַז זיי זענען ניט קיין בני תורה פאַר וואָס רופט מען זיי אָהן „תלמידי חכמים? נאָהר — זאָגט צו זיי דער דובנער מגיד ז״ל — עס איז זעהר ריכטיג, ווייל די חז״ל זאָגען (דאָרטען) „במתא שמאי״ אין שטאָדט ווי מ׳קען מיך איז דער בלויזער נאָמען מיינער גענוג, „בלא מתא״ אין אַ אַנדערי שטאָדט ווי מ׳קען מיך ניט פאַר קיין תלמיד חכם „תותבאי״ זאָגען מיינע מלבושים עדות אַז איך בין אַ תלמיד חכם, דאָס איז דער מיינונג פון די חז״ל, „מפני מה ת״ח שבבבל מצויינים״ זיי גייען געצייכענט מיט שיינע קליידער „מפני שאינם בני תורה״ ווייל די בני בבל זענען ניט קיין בני תורה זיי ווייסען ניט טייער צו האַלטען דעם תלמיד חכם, דעריבער דאַרפען זיי זיך אָנטוהן שיינע מלבושים, וועט מען זיי האַלטען בכבוד צוליעב די מלבושים. אַזוי — ענדיגט דער דובנער מגיד ז״ל — איז מיט אונזער שטאָדט, מ׳אַנערקענט ניט קיין ת״ח, מוז מען זיך אָנטוהן שיינע מלבושים...

672

דער רבי ר׳ ברוך ז״ל פון מעזיבוז האָט געזאָגט „חם לבי בקרבי, בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני״ (תהלים ל״ט) מיר בעטין דעם אייבערשטען „ונשלמה פרים שפתינו״ אַז דאָס זאָגען די פרשת פון קרבנות זאָל זיין גערעכענט אַזוי ווי מען וואָלט מקריב געווען קרבנות אין בית המקדש, אויף דעם טוט זיך דערוואָרימען, און ווייטיגען מיין האַרץ „בהגיגי״ אַז איך טו זיך דערמאַנען, אַז אויף דעם אָרט פון „תבער אש״ ווי עס האָט געבערענט די קרבנות, „דברתי בלשוני״ זענען מיר יעצט געצוואונגען זיך צו באַניגענען בלויז מיט דעם זאָגען די פרשת הקרבנות...

673

דער „אייזערנער קאָפּ״ פון לובלין ז״ל דער גאון ר׳ עזריאל הורוויץ ז״ל צו זעהענדיג דאָס ענוות פון דעם רבי׳ן פון לובלין ז״ל, האָט ער איהם אַ מאָהל געפרעגט? אויב איהר האַלט אייך אַזוי קליין פאַר וואָס דען פירט איהר אַ רבי׳סטווא, דאַרפט איהר אַרויף גיין אין בית המדרש אויס׳ן בלעמער און אויסרופען, אַז איך בין ניט קיין רבי, און איהר זאָלט צו מיר ניט קומען, האָט ער איהם צוגעזאָגט אַז ער וועט אַזוי טוהן, די חסידים צוהערענדיג דעם רבינ׳ס הכרזה, זענען נאָך געוואָרען מעהר אָנגעקלעבט אין רבי׳ן, דער גאון ז״ל צו זעהענדיג דאָס, רופט ער זיך אָן צום רבי׳ן ז״ל, אַזוי ווי איך זעה אַז דאָס האָט ניט געהאָלפען, די חסידים האָבען גאָר ליעב אַ ענִיו, איז מיין עצה, אַז איהר זאָלט יעצט אויסרופען. אַז איהר זענט אַ גרויסער צדיק, וועלין

די חסידים אנטלויפען פון אייך הערענדיג אז איהר האלט זיך גרויס, האט דער רבי ז״ל געענטפערט, איך בין טאקע ניט קיין רבי, אבער קיין ליגנער בין איך דאך אויך נישט, אז איך זאל זאגען אז איך ביז א גרויסער צדיק...

674

מ'האט א מאהל אנגעגעבען א מסירה צום קיסר אויפ'ן קאוונער רב ז״ל, אז פאר דעם „מי שבירך״ פאר'ן קיסר טוהט ער אויס די תפילין, דאס איז א גרינגשעצונג פאר'ן קיסר, פארשענדיג איהם האט ער זיך פערענטפערט, די חז״ל זאגען „שבת ויו״ט לאו זמן תפילין״ תפילין לייגט מען נאהר אין דער וואכען, ווייל תפילין גיבען צו פייערליכקייט, אבער שבת יו״ט זענען אליין הייליגע פייערדיגע טעג, דארף מען ניט קיין תפילין (מנחות ל״ו) אזוי אויך דעם פייער טאג פון קיסר איז ביי מיר א יו״ט דארף איך ניט קיין תפילין, איך טוה זיי עקסטרע אויס, צו ווייזען דאס עס איז ביי מיר א יו״ט...

675

דער גאון ר' אלעזר פון קעלין ז״ל האט געזאגט, אז א מענטש וואס איז א בעל גאוה און א בעל קנאה, ער האט שוין ניט קיין רפואה, ווייל א בלויזער בעל גאה וואס האלט זיך גרויס, איז דאך זיין רפואה, אז מען זאל איהם ווייזען אז עס זענען דא גרעסערע און בעסערע מענטשען פאר איהם, מיט מער חכמה, און עשירות, און אויב ער איז א בעל קנאה אויך, האט ער דאך ווייטער קנאה אויף די מענטשען, — ווייטער א בלויזער בעל קנאה, איז זיין רפואה מ'זאל איהם ווייזען אז עס זענען נאך דא קנאפערע מענטשען פאר איהם, און אויב ער איז א בעל גאה אויך, וועט ער זיך דאך ווייטער גרויס האלטען א קייגען די מענטשען, האט ער דאך קיין שום רפואה ניט. דאס איז דער פשט אין פסוק (תהלים ק״א) „גבה עינים״ א בעל גאה, און דרצו אויך „ורחב לבב״ א בעל קנאה „אותו לא אוכל״ צו איהם קען איך קיין רפואה ניט האבען...

676

א יונגערמאן האט זיך געזשאלעוועט פאר דעם „שפת אמת״ ז״ל אז זיין פאטער וויל איהם ניט צושטייער געבין צו די פרנסה, האט דער „שפת אמת״ געפרעגט דעם פאטער, פאר וואס ער איז ניט מסייע זיין זוהן, האט ער געענטפערט א תירוץ אז ער קען איהם ניט צוהעלפען, דענסטמאל איז געווען פרשת „בהעלותך״, האט דער „שפת אמת״ געזאגט צו איהם, אז פאר א טאטען איז קיין תירוץ נישטא אז ער קען ניט, דאס איז געדרונגען פון די היינטיגע סדרה, עס שטייט „מאין לי בשר וכו' האנכי הריתי״ אייגענטליך וואס איז דאס

פאר א נפקא מינה צי „אנכי הריתי" אז אויב ער האט ניט קיין פלייש, העלפט דאך ניט ווען עס וואלט יאָ געווען „אנכי הריתי" ווייזט דאך אויס, אז פאר קיין טאטען איז קיין תירוץ ניט דא, נאָהר ער דארף טוהן אלע מעגליכקייטען אז דער נוהג זאל האבען...

677

א יונגערמאן האט זיך געזעגעלעוועט פאר דעם „שפת אמת" ז"ל, אז דער שווער קען איהם ניט געבין קיין קעסט, און ער מוז אנהייבען צו האנדלען, וועט ער ניט קענען זיצען אין לערנען אזוי ווי פריער, דער שווער זיינער איז געווען א פראסטער מענטש, — האט דער „שפת אמת" ז"ל איהם געענטפערט: אז די וועסט זיצען און לערנען, וועט דער אייבערשטער העלפען דיין שווער אז ער וועט דיר קענען געבין קעסט, עס שטייט דאך אזוי „תלי תניא בדלא תניא", (כתובות ב')...

678

ר' וואלף סטריקובער ז"ל האט געטייטשט, „ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות" דער תרגום זאגט אויף „כבדו" „מקירין" זיי זענען געוואָרען טייער פון עלטערקייט ער האט ניט געקענט זעהען אין די „הבלי עולם הזה" אויך איז דער מיינונג פראסט, עס איז איהם געווען שווער צו זעהן די נארישע וועלט...

679

א גביר האט געברענגט זיין זוהן צום בריסקער רב, ער זאל איהם פערהערין אין לערנען, דער פאטער מיט'ן זוהן זענען ביידע געווען עמי-הארצים, נאָהר דער פאטער איז געווען מעהר עם-הארץ ווי דער זוהן, נאכ'ן פערהערין רופט זיך אפ דער רב צום פאטער, הלואי זאלען מיינע קינדער האלטען אזוי, ווי אייער זוהן, דער פאטער האט זיך שטארק געפרעהט, נאך זייער אוועק גיין פון רב, האט דער רב געזאגט צו די פער'חידוש'טע אנוועזענדע, איך האב געמיינט מיט מיין וואונשען, אז אויך מיינע קינדער זאלען קענען לערנען בעסער פון מיר, פונקט אזוי ווי דאס יונגעל איז א גרעסערער ידען ווי זיין עם הארצישען פאטער...

680

א מגיד האט געזאגט פאר וואס איז דער מנהג, אז ווען א מגיד קלויבט צוזאמען געלד, שטעהט ער ביי די טיהר מיט א אנגעצונדען ליכט אין דער

האנד? ווייל איירער דער גביר נעמט זיך צו דער קעשענע — גייט איהם די נשמה ארויס, און ביי יציאת נשמה דארף ברענען ליכט...

681

אין סלאָנים איז געווען א גרויסער בעל מחלוקת, מיט אלעם האָט ער זיך ארומגעקריגט, האָט איהם ר׳ אייזיל חריף ז״ל געפרעגט, היתכן? האָט ער געענטפערט, אז ער טוט דאָס לשם שמים, צוליב יושר און אמת, האָט איהם ר׳ אייזיל געזאָגט, אין „חד גדיא״ זעהען מיר אז דער סדר איז, אז דער גדי איז אונשולדיג, די „שונרא״ איז שולדיג, פאר וואָס זי האָט אויפגעגעסין דעם גדי, דער „כלב״ איז אונשולדיג, ווייל ער האָט געקעמפט פאר׳ן יושר, דער „חוטרא״ איז ווייטער שולדיג, אזוי כסדר, קומט דאָך אויס לויט׳ן סדר אז דער מלאך המות איז אונשולדיג, וואָס דען האָט דער רבינו של עולם צו איהם? נאָהר דער תירוץ איז, די מלאך המות, זיי ניט קיין בעל יושר און טו ניט קיין רשעותן...

682

צום „ישמח ישראל״ ז״ל, איז געקומען א מחלל שבת, און זיך געזשאלעוועט אז די געשעפטען געהען איהם שוואך, — האָט דער רבי איהם פארגעשלאָגען ער זאָל איהם צונעמען פאר א שותף צום געשעפט אויף 15 פראָצענט, וועט ער מצליח זיין, יענער האָט גלייך איינגעשטימט. און סאיז געוואָרען געמאכט א כתב, נאכהער רופט זיך אָן דער „ישמח ישראל״ אזוי ווי יעצט איז שוין מיינ׳ס 15 פראָצענט, קומט דאָך אויס אויף מיין חלק א זיבעטיל, דאָס הייסט דאָס פערדינסט פון 1 טאָג אין דער וואָך, וויל איך אז דער שבת זאָל זיין פאר מיר! דער מחלל שבת האָט געמוזט איינשטימען צו האלטען געשלאָסען דאָס געשעפט אום שבת...

683

א גרויס בייכיגער גביר איז געקומען א מאָהל צו גאַסט צום גאון ר׳ נפתלי הירש בערלין ז״ל וואָלאָזשינער ראש ישיבה האָט מ׳איהם דערלאַנגט א שטוהל צו זיצען, דאָס געזעס פון די שטוהל איז געווען געפלאָכטען מיט לעכערליך אזוי ווי דער גאַסט האָט זיך ארויף געזעצט איז דאָס געפלאָכטענע געזעס געפּלאַצט, רופט זיך אָן דער גאון, וועלענדיג איהם אביסעל גלייכשטעלין, עס האָט מיט אייך פאסירט דאָס זעלבע, ווי מיט יעקב אבינו, ווען די שטיינער האָבען זיך געקריגט, דער שטיין האָט געזאָגט „עלי יניח צדיק את ראשו (רש״י ויצא) און דער שטיין, האָט אויך דאָס זעלבע געזאָגט, האָט דער אייבערשטער געמאכט פון אלע שטיינער איין שטיין, אויך דאָ ביי אייך האָבען זיך די

לעכערליך פון די שטוהל געקריגט יעדעס האָט געוואָלט, אז נאָהר אויף איהם זאָלט איהר זיך זעצען, דעריבער איז פון אלע לעכערליך געוואָרען איין גרויס לאַך...

684

מ'האָט געפרעגט ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל פאַר וואָס יעדער קאַמף צווישען די פרומע יודען מיט פרייע, געווינען די פרייע? האָט ר' ישראל ז"ל געענטפערט: ווייל די פרייע קעמפען פאַר'ן שקר מיט'ן אמת, דאַגעגען די פרומע קעמפען פאַר'ן אמת מיט'ן שקר, ניט מיט דעם רעכטען מסירת נפש...

685

ר' יהושע בורשטיין ז"ל ביאַליסטאָקער רב האָט געהאַט מחלוקת אין שטאָדט אי מיט חסידים אי מיט מתנגדים, האָט ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל איהם געבעטען ער זאָל האָטש שלום מאַכען מיט איין צד האָט דער רב געענטפערט, איך בין א איש אמת און איך קאָן ניט פאַרטראָגען קיין שקר, האָט ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל געזאָגט צו איהם מיט א שמייכעל ס'איז דאָ א שפּריכוואָרט „מיט אמת געהט מען דורך די וועלט" איז דער טייטש אזוי, דער איש אמת מוז נעביך פון אומעטום אוועק גיין, ער געפונט ניט אין ערגעץ קיין מקום מנוחה, און מוז דורכגעהן כסדר די וועלט, דער ביאַליסטאָקער רב איז טאַקע און א קורצע צייט אוועק פון ביאַליסטאָק...

686

דער גאון ר' יהושעלע קוטנער ז"ל האָט פערענטפערט דעם הארבען מדרש אין „פרשת בהעלותך" אויף דעם פסוק „וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" אז די „זקנים" האָבען געוויינט פאַר וואָס מען האָט ניט מתיר געווען אז א ברידער זאָל מעגין נעמען א שוועסטער, א. ד. ג. פאַר וואָס האָבען נאָהר די „זקנים" געוויינט? נאָהר דער תירוץ איז, אז א פאָטער ברויכט אויף די עלטער אָנקומען צו א קינד, איז אָדער די שנוהר קריגט זיך ארום מיט איהם, אָדער דער איידעם קריגט זיך ארום מיט איהם, אָבער אז א שוועסטער וואָלט גענומען א ברידער, וואָלט דאָך דאָס פאַר פאָלק געווען זיינע קינדער, וואָלט דאָך זיך קיינער ניט מיט איהם ארום געקריגט...

687

ר' יצחק אלחנן ז"ל קאָוונער רב, איז געזוען א מתנגד, א מאָהל איז ער געקומען אין א חסידישע שטאָדט, וואָס איז געווען טיעל מיט חסידים שטיבלעך,

דער גאון גייט אריין אין דער פרי אָפּדאַוונען אין בית המדרש, און טרעפט ניט קיין מנין, זאָגט מען איהם, בכן אז זיי דאַוונען און די שטיבלעך. רופט זיך אָן דער גאון, יעצט איז מיר רעכט, וואָס שטעהט אין תהלים „אספו לי חסידי” דער רבש”ע זאָגט, יעדער איז אַ אנדער רבינ׳ס אַ חסיד, טאָ ווער זשע איז מייז חסיד...

688

אַ משכיל האָט געפרעגט ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז”ל, פאַר וואָס ער איז אַ מתנגד אויף די השכלה, וועלכעס וויל מאַכען אַז יעדער׳ס מויל זאָל רעדין די העברעאישע שפּראַך? האָט ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז”ל געענטפערט: — שלמה המלך האָט אָנגערופען די העברעאישע שפּראַך „וחכו כיין הטוב” אַז עס איז גלייך צו גוטען וויין, ווייל וויין איז הייליג, מען מאַכט דערפון קידוש און הבדלה, און נסכים אויפ׳ן מזבח, דאָך אַז אַגוי ריהרט דאָס אָן איז עס אסור, דאָס זעלבע איז מיט די העברעאישע שפּראַך, זי איז טאַקי הייליג, אָבער נאָהר אַזוי לאַנג ווי אַ גוי ריהרט זיך צו איהר ניט צו...

689

דער קעלעמער מגיד ז”ל איז אַ מאָהל אַריין געקומען צו אַ גביר נאָך אַ נויטיגע נדבה, — האָט דער גביר אויסגערופען בייזער הייט, — איהר זענט שוין געקומען? געהט ווייטער! איך גיב ניט! רופט זיך אָן צו איהם דער קעלעמער מגיד, מילא אַז „תזריע” און „מצורע” געהן אַמאָהל צוזאַמען טרעפט זיך, אָבער אַז „בא” (קומען) און „בשלח” (אַוועק געהן) זאָלען געהן צוזאַמען, הער איך דאָס ערשטע מאָהל איז מיין לעבין...

690

אַ משכיל האָט געפרעגט ר׳ אייזיל סלאָנימער ז”ל פאַרוואָס האָט מען ניט געמאַכט אַז „ניטעל” זאָל מען נישט טאָרען לערנען 2 טעג „משום ספיקא דיומא”? — האָט ער געענטפערט: עס איז שוין ממילא 2 טעג, ווייל „אם תעזבני יום יומים אעזבך” (ירושלמי סוף ברכות, וספרי עקב)...

691

אַין קוטנע איז געווען אַ שוחט אַ פרומער יוד מיט אַלע מעלות, נאָהר ווייל ער איז ניט געפאָרען צו קיין רבי׳ן האָבען די חסידים, ניט געוואָלט עסין פון זיין שחיטה, האָט ר׳ יהושעל׳ע קוטנער ז”ל געזאָגט, יעצט איז מיר רעכטיג

פאַרוואָס גרייט אָן דער רבש״ע לעתיד לבא אַ שור הבר מיט אַ לויתן עס וואָלט דאָך געגוג געווען דער שור הבר אַליין? נאָהר טאָמער וועט דער שוחט זיין אַ מתנגד וועלין די חסידים ניט וועלין עסין פון זיין שחיטה, און טאָמער פערקעהרט וועלין די מתנגדים ניט וועלין עסין, דעריבער וועט זיין אַ לויתן, אַז דער וואָס וועט ניט וועלין עסין, זאָלין זיי חאָטש האָבען אַשטיקעל פיש וואָס ברויכט ניט קיין שחיטה...

692

ר׳ ישראל סאלאַנטער ז״ל פלעגט ערב פסח אַליין צו שטעהען ביים באַקען די מצות, איינמאָהל איז ער קראַנק געווען ערב פסח, האָבען די תלמידים פערטרעטין זיין אָרט, איידער זיי זענען געגאַנגען האָבען זיי איהם געפרעגט, — רבי, וואָס זאָלען מיר אין זינען האָבען ביים באַקען? — איהר זאָלט דער עיקר דעמאָלט געדענקען, נישט מצער זיין די אָרימע קנעטערין, זי איז נעבּיך אַנ׳אַלמנה...

693

א רבי האָט געזאָגט אַמאָהל צו ר׳ יהושעל׳ע קוטנער ז״ל אַז דער רבי ר׳ אלימלך ז״ל פון ליזענסק האָט געזאָגט, אַז פאַר משיח וועט יעדער יוד זיין אַזוי ווי אַ רבי, דערביי האָט ער געזאָגט דעם פסוק „ומי יתן והיה כל עם ד׳ נביאים״ (בהעלותך) האָט דער קוטנער רב געזאָגט, מיט אַ תמיה, ומי יתן? ווער וועט געבין אַ פדיון, אויב „והיה כל עם ד׳ נביאים״ אַז אַלע וועלין זיין רבי׳ס..

694

צו ראָטשילדן אין פאַריז איז געקומען צו פאָהרען אַן אָרימער יוד און זיך פאָרגעשטעלט אַלס זיינס אַ ווייטער קרוב, ער האָט איהם בעוויזען מיט יחוס בריף. אַז ער געהער זיך איהם אָן אַ גלידדגלידדגעשוועסטער קינד, אַ חמשי־בששי, היות ער האָט אַזא רייכען מענש אין דער משפחה, על־כן זאָל ער איהם צושטייער געבען אויף אַ נדן פאַר זיין טאָכטער אַ בוגרת, וואָס איז שוין לאַנג ראוי׳ לחופה, האָט ראָטשילד אַרויסגענומען טויזענד פראַנק און איהם געגעבען, אָבער דער אָרימער יוד שטעהט ווייטער און זאָגט נאָך אַלץ נישט אַ גוטען טאָג, — איך האָב דאָך אייך שוין געגעבען — פרעגט איהם ראָטשילד, — אויף וואָס וואַרט איהר נאָך? ענטפערט דער יוד: — דאָס האָט איהר מיר געגעבען אַלס קרוב, יעצט בין איך דאָך סתם אַ שנאָרער, וואָס פאָהרט אַרום צונויפנעמען אויף הכנסת־כלה, גוטזשע מיר בעזונדער אַ פראָסטע נדבה גלייך איך וואָלט אייך גאָרנישט אָנגעקעהרט!...

695

פאר׳ן אָסטראָווצער רבי׳ן זצ״ל האָט זיך אַ חסיד בעקלאָגט, אַז ער האָט נישט קיין פרנסה, אַ גאַנצען טאָג שטעהט ער אין געוועלב, אָבער קיין קונה זעהט מען נישט, דער פאָטער זיינער האָט פון זעלבען געוועלב געהאַט פרנסה בריוח און ער נישט, פרעגט איהם דער רבי: — וואָס טהוסטו אַ גאַנצען טאָג? איך שטעה אין געוועלב! — אָבער וואָס טהוסטו אין געוועלב, ווען קיין קונים זענען נישטאָ? כ׳לייען אַ ציימונג! אויב אַזוי איז שוין ריכטיג — האָט דער רבי זצ״ל געזאָגט — דיין טאַטע ז״ל האָט זיך אַנדערש נוהג געווען, טאָמער האָט ער זיך אָבגעפערטיגט מיט אַ קונה און געהאַט אַ רגע צייט, האָט ער דערווייל אַריינגעכאַפט אַ קאַפּיטעל תהלים, אַ פרשה חומש, אַ בלאַט גמרא, אַז דער בעל דבר (יצר הרע) האָט דאָס געזעהן, האָט ער דאָך געוואָלט איהם מבטל זיין פון עבודת הבורא, האָט ער איהם צוגעשיקט אַ קונה, דאַמאָלס האָט דער אַלטער געמוזט מפסיק זיין און ענטפערען דעם קונה! מיט דיר אָבער, האָט דער בעל דבר קיין שום דאגה נישט, די לערענסט סיי ווי סיי נישט, נאָהר לייענסט ציימונגען, דער בעל דבר איז פון דיר העכסט צופרידען, נאָכוואָס זאָל ער דיר לאָזען מפסיק זיין און צושיקען קונים?...

696

ויטן סדר פון די עשר מכות אין דער תורה, איז צוערשט געווען מכת כנים און דערנאָך מכת ערוב, דאַגעגען אין תהלים (ק״ה, ל״א) שטעהט: „אמר ויבא ערוב, כנים בכל גבולם״ ערוב שטעהט דערמאָנהט פריהער? נאָר — האָט אַ בעוואוסטער מגיד געזאָגט — מען קען דאָס פערענטפערען מיט אַ משל. אַ גרויסער גביר האָט חתונה געמאַכט זיינס אַ קינד, האָט ער עטליכע טעג פאַר דער חתונה געמאַכט כסדר סעודות פאַר די מענשען וועלכע וועלען נישט זיין אויף דער חתונה, ער האָט דאָס איינגעאָרדענט מיט אַ סדר, דעם ערשטען טאָג האָט ער געמאַכט אַ סעודה פאַר בכבודע אָרימצלייט, געגעבען זיי אַ גוטע סעודה, דעם צווייטען טאָג פאַר פּראָסטע אָרימע לייט, בעטלער, דעם דריטען טאָג פאַר אָרימע פרויען, דעם פערטען טאָג פאַר זיינע ווייטע קרובים, כדי איינער זאָל נישט קומען עטליכע מאָל, האָט ער אויסגעשטעלט מענשען, וועלכע האָבען געדאָרפען יעדען גאַסט האָבען אויפ׳ן זכרון און געדענקען צו ער איז שוין געווען. דעם פערטען טאָג ביי דער סעודה פאַר די ווייטע קרובים, האָט איין אויפזעהער דערקענט אַ גאַסט, וואָס איז געווען דעם ערשטען טאָג און געוואָלט איהם בעזייטיגען, אמת אַז איך בין שוין איינמאָל געווען — האָט יענער זיך נישט געלאָזט אַרויסוואַרפען — אָבער איך בין אַ בכבוד׳ער אָרימאַן און אויך אַ ווייטער קרוב פון דעם מחותן, קומט מיר ביידע מאָל. דאָס זעלבע איז געווען מיט די „כנים״. פריהער זענען זיי געקומען אַליין, דערנאָך, צוזאַמען מיט׳ן „ערוב״ זענען זיי אויך געקומען, זיי זענען דאָך אויך בייזע חיות און ממילא דאָפּעלטע מחותנים...

697

די טאָכטער פון רבי שמואל קאַמינקער איז געווען יאָהרען-לאַנג אַנ׳עקרת. איינמאָל, בשעת דער פאָטער איז נישט געווען אין דער היים, איז געקומען צו פאָהרען קיין קאַמינקא דער בערשאַדער צדיק, רבי רפאל, און זי איז אַוועק צו איהם זיך מתנצל זיין און בעטען, אַז ער זאָל פאַר איהר מתפלל זיין און איהר בענשען, זי זאָל האָבען קינדער, רבי רפאל האָט אויסגעהערט איהר בקשה און געענפערט, אַז אַ סגולה צו האָבען קינדער איז – שמחה... בעת איהר פאָטער רבי שמואל, איז צוריקגעקומען, און זי האָט דאָס איהם דערצעהלט, האט ער זיך אָנגערופען, אַז דער בערשאַדער צדיק האָט די דאָזיגע סגולה גענומען מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים, אין דער תורה שטעהט. „ותצחק שרה״, שרה האָט געלאַכט און זיך געפרעהט און בזכות זה איז זי טאַקי אויפגעריכט געוואָרען מיט אַ זוהן, אין די נביאים. „רני עקרה לא ילדה״, אויב זו איז אַנ׳עקרה און האָט קיין קינדער נישט, זאָל זי זינגען און זיין פרעהליך, וועט זי געהאָלפען ווערען, און אין כתובים. „מושיבי עקרת הבית – אם הבנים שמחה״. פרעגט איהם די טאָכטער, אויב שרה האָט געלאַכט צוליעב אַ סגולה, טאָ פאַרוואָס האָט השי״ת אויף איהר מתרעם געווען און געפרעגט. „למה זה צחקה שרה״? – האָט ער איהר דערויף געענטפערט – מיט אַ סגולה דאַרף מען זיך בענוצען נאָך דער הבטחה פון צדיק, אָבער ווען השי״ת אַליין איז מבטיח, דאַן זענען קיין סגולות נישט נויטיג, און דאָס איז געווען איהר חטא...

698

אויף די שבע ברכות פון ר׳ חיים בריסקער זצ״ל אין סמאַרגאָן (ר׳ חיים ז״ל איז געווען אַן איידעם פון סמאַרגאָנער רב ר׳ רפאל שפירא זצ״ל) האָט מען אָנגעוויזען דעם חתנ׳ס פאָטער ר׳ יאָשע בער זצ״ל אויף אַן אָרטיגען עושר, וואָס קען זיך ריהמען, אַז ער האָט נאָך נישט געגעבען ווי לאַנג ער לעבט קיין געהעריגע נדבה, געווען איז עס ווינטער-צייט, מען האָט דאַן געזאַמעלט אויף האָלץ פאַר אָרימע לייט, האָט ר׳ יאָשע זיך אונטערגענומען מוציא צו זיין פון דעם קמצן געלד אויף דעם צוועק, האָט ער געהייסען איהם פערבעטען אויף די שבע ברכות, נאָך דער סעודה האָט דער עושר געכאַפּט אַ שמועס מיט ר׳ יאָשען, אויסגעפרעגט זיך אויף זיינע בריסקער קרובים, פערענטפערט זיך פאַר וואָס ער העלפט זיי נישט, ומענין לענין איז דער שמועס אַרויף אויף די חרטומים פון מצרים, דער עושר האָט דוקא געוואָלט וויסען אין וואָס עס איז בעשטאַנען דער כח פון די חרטומים, ווי אַזוי זיי האָבען געקענט בעוויזען אַזעלכע קונצען, האָט ר׳ יאָשע געענטפערט, איך אַליין קען אויך בעווייזען אַ טייל קונצען! כ׳קען למשל אַזאַ מין קונץ. מען שטעלט אַנידער אין מיטען טיש אַן ערדענע כלי, מען טהוט אַריין דערין אַ דריטעל וואַסער אַ דריטעל אַש, און

א דריטעל בוימאייל, נאכהער לעגט מען אנידער פיער געלד-באנקנאטען אין די פיער עקען פון טיש, איך וועל זאגען איין ווארט, וועלען די פיער באנקנאטען זיך געפונען אין דער ערדענער כלי. דער עושר האט אויסגעשטעלט א פאר אויגען, ער גלויבט עס נישט — ווייסט איהר וואס — האט ר׳ יהושע געזאגט, איך גיב הונדערט גילדען אויף א דבר טוב, אויב איך וועל דאס נישט בעווייזען בעלד דא אויפן ארט, גאר טאמער וועל איך עס יא בעווייזען, מוזט איהר געבען הונדערט גילדען. דעם עושר האט נישט געפאסט, פאר די אויגען פון אלע רבנים און גדולים, צוריקצוציהען זיך פון דעם פארשלאג און ער האט מסכים געווען. ער האט תיכף ארויסגענומען פיער פינף-און-צוואנציגערס, צולעגט זיי אויף אלע פיער עקען טיש, די שטוב מענשען האבען געבראכט אן ערדענע כלי, מיט די אנגעגעבענע מינים און אוועקגעשטעלט אין מיטען טיש, אלע געסט האבען זיך ארומגעשטעלט שטילשווייגענד, אין דער גרעסטער ערווארטונג. ר׳ יאשע האט א זאג געטהון, חיימ׳קע! ר׳ חיים, דער חתן איז צוגעגאנגען, גענומען די פיער באנקנאטען און אריינגעלעגט אין דער ערדענער כלי, ר׳ יאשע האט זיי תיכף ארויסגענומען, אבגעווישט און אוועקגעגעבען דעם גבאי צדקה. — וואס הייסט דאס? — איז דער עושר טינקעל געווארען פאר די אויגען. ווי זאל עס הייסען, איך האב געזאגט בלויז איין ווארט און די באנקנאטען האבען זיך געפונען איז דער ערדענער כלי. איך האב אבער געמיינט אז דא וועט פארקומען עפעס אויסערגעוועהנליכעס, עפעס א קונץ, טא וואס פאר א קונץ איז דאס? א קליינע קונץ איז דאס האט ר׳ יאשע געשמייכעלט פון איך מוציא צו זיין א הונדערטער?...

699

ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים (רש״י) נאך וואס האט ג—ט געמאכט פינסטער? ווייל ס׳זענען געווען רשעים אין דאזיגען דור, זענען זיי אויס געשטארבען אין די דריי טעג פונסטערניש. מען האט דערצעהלט דעם צאנזער רב ז״ל, אז איין יוד האט דעם צווייטען אויסגעדיגען די ארענדע, האט ער יענעם געשיקט רופען און געפרעגט. היתכן!, ווי מעג מען א צווייטען יוד משיג גבול זיין? אבער דעם וואס איך האב אויסגעדינגען האט יענער זיך פערענפערט איז דאך א פושעי ישראל, אזעלכען איז א מצוה צו באגראבען, ווי פאלסטו אויס אזוינס צו זאגען — האט דער צאנזער רב זיך אויף דעם יוד געבייזערט — איך וועל דיר אויפווייזען פון דער תורה אז אפילו א רשע איז אויך נישט קיין מצוה צו באגראבען, ביי די מכה פון חושך זאגט רש״י, אז דעריבער האט מען געברענגט די מכה, כדי די מצריים זאלען נישט זעהן ווי עס שטארבען אויס די רשעים פון דעם דור, ווייטער זאגט רש״י אויפן פסוק (י״ב, ו׳) „והיה לכם למשמרת" אז איצט איז געקומען די צייט זיי אויסצולייזען, „ולא הי׳ בידם מצוות להתעסק בהם, ונתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה", טא אויב עס זאל זיין ווי די

זאָגסט, אז צו בעגראָבען א רשע איז א מצוה, האָט מען דאָך נישט געדאַרפט אויסזוכען קיין אנדערע זכותים, נאָר זיי וואָלטען געקענט אויסגעלייזט ווערין אין זכות פון דער מצוה, וואָס זיי האָבען בעגראָבען די רשעים? אלזאָ, איך הייס דיך אוועקגעבען יענעם יוד די ארענדע און דאָס וואָס יענער איז א פושעי־ישראל, וועט זיך השי"ת אליין משפט'ן מיט איהם...

700

א מחבר האָט געברענגט זיין ספר צו ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל אויף א הסכמה, דער חיבור איז געווען אויף תורה צו געשריבען צו די גליונות אויפ'ן חומש האָט ר' אייזיל אָנגעשריבען אין זיין הסכמה „פירושך קרוב לאמת"...

701

א מחבר איז געקומען צו ר' אייזלען סלאָנימער ז"ל נאָך א הסכמה, האָט ר' אייזעלע א ביסעל מעיין געווען, און אָנגעשריבען בזה הלשון, „החזרת את העטרה ליושנה" איז דער מחבר אוועק מלא שמחה, דערנאָך האָט מען געפרעגט ר' אייזלען, וואָס ער האָט געמיינט, האָט ער געענטפערט „ער האָט דאָס פּאַפּיער אומגעקערט ליושנה — צו שמאַטעס, ווייל דאָס פּאַפּיער איז דאָך געמאַכט געוואָרען פון שמאַטעס, און ער האָט דאָס פּאַפּיער צוריק אומגעקערט צו שמאַטעס...

702

בעלי בתים האָבען זיך אמאָל פערקלאָגט פאַר ר' ישראל סאלאַנטער ז"ל אויף זייער שוחט, א פרומער יוד, אז ער איז א קנאַפּער מומחה אין שחיטה, האָט ר' ישראל בעענטפערט איך וויל גלייכער א שוחט וואָס זאָל זיין 99 פּראָצענט יוד, און איין פּראָצענט שוחט, איידער ער זאָל זיין 99 פּראָצענט שוחט, און איינ'ס פּראָצענט יוד...

דער יודישער אוצר

זיבעטער העפט

703

אַ גוטער יוד האָט געזאָגט, אַז בײַ אַ מענטש מאַכט זיך ניט ווי עס ווילט זיך, מוז ער ווע‌לן ווי עס מאַכט זיך...

704

דער רבי ר׳ „עוזיאל ז״ל פון נײַ שטאָדט, האָט געזאָגט דעם פשט פון דעם פסוק „במצותיו חפץ מאד", (תהלים קי״ב) מאד איז דער טײַטש „טויט", אזוי ווי דער מדרש זאָגט „מאד זה המות" (בראשית רבה פרשה ט׳) אַז אַ צדיק, איז זיך מוסר נפש בשעת ער וויל טוען אַ מצוה..

705

דאָס זעלבע האָט ער אויך געטײַטשט „אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט" אַז אַ מענטש וויל זאָגען אַ דברי תורה אָדער אַ תפלה פאַר׳ן אייבערשטען, זאָל עס זײַן מיט מסירת נפש...

706

אַ בעל-גאוה אַ עם הארץ האָט זיך באַרוהמט פאַר דעם שעדליצער רב, אַז ער האָט אַליין געפּסקנ׳ט אַ שווערע שאלה אין די הלכות פון שבת, די שאלה איז געווען מ׳האָט געמאַכט דעם קוגעל אין אַ מילכיגען טאָפּ, און אַרײַנגעשטעלט איהם אזוי, אין טשאָלענט אַרײַן, האָב איך גע׳פסק׳נט „כשר" ווײַל איך האָב נאָכגעזוכט אין גאַנצען „חיי אדם" הלכות שבת און האָב ניט געפונען, אַז אזאַ קוגעל זאָל זײַן טריף, דער רב דערזעהענדיג וואָסער תכשיט דאָס איז, רופט זיך אָב, איך זעה אַז ניט בלויז קיין „חכמת אדם" האָסטו ניט, נור אפילו קיין „בינת אדם" האָסטו אויך ניט, אַ שאָד וואָס דער „חיי אדם" מיט דעם „נשמת אדם" געפונען זיך בײַ דיר...

707

מ׳האָט געפרעגט דעם בריסקער רב ר׳ „יאָשע בער״ ז״ל, פאַרוואָס אין די גרויסע שטעדט איז דאָ איין רב, און אין די קליינע שטעדלעך נעמט מען אויף 2 רבנים? האָט ער געענטפערט, אַ נגיד קויפט זיך איין קוה אַ פעטע און האָט דערפון גענוג מילך, דאַגעגען אַ אָרימאַן קויפט זיך 2 קאָזעס, און האָט פון זיי ביידע גאָרנישט...

708

אום ראש השנה איז אין אַ שוהל צוגעגאַנגען דער שטענדיגער בעל-תוקע אַ פרומער יוד בלאָזען שופר, און בשום אופן האָט ער ניט געקענט בלאָזען, איז צוגעגאַנגען איינער אַ קל שבקלים, און האָט לייכט געבלאָזען, — רופט זיך אָן דער רב אין שוהל, עס איז ניט קיין שום חידוש, ווייל עס איז באַוואוסט אז דער שטן פערלייגט זיך אַז די תקיעות זאָלין ניט גוט אדורך גיין, נאָר דער צווייטער בעל תוקע האָט זיך אויסגערעדט מיט׳ן שטן, הער נאַר, איך האָרך וואָס די הייסט מיך, אַ גאַנץ יאָהר, הער זשע מיך אויך כאָטשע איין מאָל אין יאָהר, און שטער מיך ניט פון בלאָזען...

709

א משכיל האָט אַ מאָל געזאָגט צום מלבי״ם, אַז ער האָט געפונען גרייזין און תנ״ך, דער רב זעהענדיג מיט וואָס פאַר אַ שוטה ער האָט צוטוהן רופט ער זיך אָן, איך מוז דיר מודה זיין אַז עס איז דאָ אַ גרייז, ווייל אין מגילת אסתר שטעהט אַז מען האָט „ויזתאן״ אויפגעהאָנגען און צום סוף זעה איך אַז ער דרעהט זיך גאָר אַרום אַ לעבעדיגער...

710

א גאון האָט געזאָגט פאַרוואָס איז אַ נבילה בעסער ווי אַ תלמיד חכם שאין בו דעת, (ויק״ר פ״א) ווייל פון פון אַ נבילה קען מען חאָטשע נהנה זיין פון די פעל, אָבער פון עהם קען מען גאָר ניט נהנה זיין...

711

ר׳ אייזיק סלאָנימער ז״ל האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ רב וואָס האָט אַנגעקויפט דאָס רבנות פאַר געלד, וואָס עס איז אַ איסור, (זעה ירושלמי סוף ביכורים),

אויף דיר זאָגען די חז״ל „כל תלמיד חכם שאין בו דיעה נבילה טובה הימנו״ (ויקרא רבה פ״א, ותנא דב״א רבא פ״ו). ד. ה. א תלמיד חכם וואָס האָט ניט קיין דעת, איז א נבילה בעסער פאַר איהם, ווייל אז איינער קויפט א נבילה צוליעב די פעל, מוז דאָך אויך באצאָהלען געלד, און דאָ צאָלסט גאָר צו געלד, איז א סימן אז די ביסט נאָך ווייניגער חשוב ווי א נבילה...

712

א גאון האָט געזאָגט דעם טייטש „חכם שמת הכל קרוביו״ (שבת ק״ה) אז א חכם שטאַרבט זענען אַלע זיינע קרובים, ווייל עס שטייט „לא לחכמים לחם״ (קהלת ט׳) איז ביי זיין לעבען, זענען די קרובים זיינע דערוויטערט פון איהם, כדי זיי זאָלין איהם ניט דאַרפען געבין קיין געלד, נאָר נאָך זיין שטאַרבען יחוס׳ן זיי זיך מיט איהם אז ער איז געווען זייער׳ס א קרוב...

713

דער רבי ר׳ ברוך ז״ל האָט אמאָל געזאָגט, צו איינעם וואָס איז אַרום געגאַנגען שטאַרק פערזאָרגט, „כי עוני אגיד״ (תהלים ל״ח) אז איך גיי זאָגען, זיך מתודה זיין אויף די עוונות, „אדאג״ דאָס וואָס איך זאָרג, „מחטאתי״ רעכען איך אויך דאָס פון א טייל פון די זינד, ווייל דער אמת׳ער מאמין וואָס גלייבט אז אַלעס פירט זיך פון הימעל, דער זאָרגט ניט...

714

דער רבי ר׳ משה ז״ל פון קאָברין איז אמאָל געווען ביי דעם טריסקער מגיד ז״ל האָט איהם דער מגיד געפרעגט צי איז עפּיס געבליבען ספרים פון אייער רבין בכתב־יד? האָט ער געענטפערט: יאָ עס איז געבליבען אויף די יודישע הערצער, אזוי ווי עס שטייט, „כתבם על לוח לבך״ (משלי ג׳ ג׳).

715

א רב וואָס פלעגט נעמען שוחד איז געוואָרען פלוצלינג לאָם האָט מען געפרעגט ר׳ איזלין ז״ל עס שטייט דאָך נאָר „כי השוחד יעור״ עס מאַכט בלינד אָבער ניט לאָם? האָט ער געענטפערט, די חז״ל זאָגען „פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם״, אז מ׳גייט געשווינד ווערט מען בלינד, דעריבער מוז ער צום ערשטין לאָמען, כדי מ׳זאָל ניט זאָגען אז ער איז בלינד געוואָרען פון אטאָך גיין אָבער ניט צוליעב דעם שוחד, אָבער אצינד אז ער לאָמט שוין, און נאָכהער ווען ער בלינד ווערין וועלין אַלע זעהען אז עס איז געווען צוליעב דעם שוחד...

716

דער רבי ר' נח לעכעוויטשער ז"ל. האָט געפרעגט דעם פאָטער ר' מאָטילע ז"ל, די וועלט זאָגט אַז די ל"ו צדיקים זענען באהאַלטען (עיין חולין צ"ב), קומט דאָך אויס אַז די צדיקים מפורסמים זענען ניט פון די ל"ו צדיקים? האָט ער געענטפערט, אַשיינער תכלית וואָלט געווען אַז צדיקי הדור זאָלען זיין צדיקים בנסתר, אַזוי ווי בנגלה..

717

דער „חי' הרי"ם" איז אַמאָל געזעסען אין סוכה, חאָטשע עס איז געווען אַ רעגען, איז מען דאָך פטור פון זיצען אין סוכה, (סוכה כ"ח) האָט מען איהם געפרעגט, עס שטייט דאָך „נקרא הדיוט" האָט ער געענטפערט, הלואי וואָלט איך געווען דער הדיוט פון די משנה...

718

א מחבר וואָס האָט געהייסען „יעקב" איז געקומען צו אַ גאון מיט זיין חיבור „ויאמר יעקב" אויף אַ הסכמה, דער גאון האָט געזעהען אַז עס איז אַ גאַנץ קנאַפּ ספר, ער זאָגט גאָר ניט, רופט ער זיך אָן, ביסט געוועבט וואָס די האָסט אַ נאָמען געגעבען דיין ספר „ויאמר יעקב" ווייל אין תורה שטייט „ויאמר יעקב" (בראשית ל"ב פסוק כ"ה) און עס שטייט גאָרנישט דערנאָך וואָס ער האָט געזאָגט..

719

א מחבר איז געקומען אויף אַ הסכמה צו ר' יאָשע בער ז"ל, האָט ער געשריבען „אז ירננו כל עצי יער על חיבור הזה" האָט מ'איהם געפרעגט וואָס ער האָט געמיינט? האָט ער געזאָגט, עס שטייט אין ספרים, אַז משיח וועט קומען, וועט מען פערברענען אַלע אומנוצליכע ספרים, וועלין זיך דעריבער די ביימער פרייען, וואָס אַנשטאָט זיי, וועט מען פערברענען אומלכע ספרים, ווי דאָס ספר פון דעם מחבר...

720

ר' אייזיל חריף ז"ל איז אַ מאָל אַהיים געגאַנגען שבת פון שוהל איז געשטאַנען אַ קאָרגער גביר אויפ'ן באַלקאָן און אַראָפּ געשריגען רבי'! וועלכע סדרה איז היינט, האָט ר' אייזיל געענטפערט, איך בין שוין ניט קיין

יונגערמאַן, דערזעה איך ניט די קליינע אותיות אין חומש, נאָר „אויבען״ (געמיינט די גרויסע אותיות) האָב איך אָבער געזעהען שטעהען „קרח״...

721

ר׳ אורי ז״ל פון אוסטרעלסק, האָט געזאָגט דעם טייטש פון די גמרא „ראיתי בני עליה והמה מועטים״ (סוכה מ״ה) איך האָב איינגעזעהן פאר וואָס זענען זיי בני עליה ווייל זיי זענען ביי זיך נידעריג...

722

א מחבר איז געקומען צו אַ רב מיט׳ן חיבור אויף אַ הסכמה, רופט זיך אָן דער רב, היינטיגע צייט, ווען עס איז אַ קריזיס אויף דער וועלט, און אַלע מאַכען בלויז „חיסור״ מאַכט איהר גאָר אַ חיבור, — נאָר האָט ניט קיין עגמת נפש, אויך פון אייער חיבור, וועט איהר האָבען חיסור, ווייל איהר וועט ניט צוריק האָבען דעם קרן...

723

דער רבי פון לובלין ז״ל דער „חוזה״ האָט געטייטשט דעם פסוק „ודרשת״ אויב די ווילסט זאָגען אַ דרוש, „וחקרת״ אָדער אַ חקירה, „ושאלת״ אָדער אַ שאלה, אַ קשיא, „והנה אמת״ האָטשע עס איז אַ אמת׳ע תורה, אָבער אויב „נכון הדבר״ אַז עס איז אַ צוגעגרייטע תורה, אָבער ניט וואָס מען האָט דיר בשעת זאָגען תורה אַראָב געגעבין פון הימעל, זאָלסטו וויסען, אַז „נעשתה התועבה״ אַז עס איז ניט אנגענעהם ביי די צוהערער׳ס, און עס גייט זיי ניט אריין אין הארצין...

724

א משכיל האָט זיך בערוהמט פאַר ר׳ יאָשע בער ז״ל אַז ער קען רעדען אויף פיר שפראַכען, — האָט ר׳ יאָשע בער ז״ל עם געזאָגט, ביסטו דאָך אַ קוה, ווייל די חז״ל זאָגען „כי משמש בד׳ לשונות״ (ר״ה ג׳)...

725

מ׳האָט אַ מאָל געפונען אין בריסק ביי אַ אָרימאַן אַ גרויסע סומע געלד, האָבען די נגידים שוין ניט געוואָלט געבין קיין צדקה, טענה׳דיג אַז אַלע אָרימלייט זענען נגידים, האָט ר׳ יאָשע בער ז״ל געזאָגט, זעהט נאָר ווי דער

אָרימאַן איז נעבּיך אָנגליקלעך אַז אַזויפיעל אָרימעלייט פערשטעלין זיך אין בּריסק פאַר נגידים, הארט דאָס ניט קיינעם, און אויב, נאָר איין נגיד האָט זיך פערשטעלט פאַר אַן אָרימאַן איז אַזאַ רעש...

726

דער „מלבּים" איז אַמאָל געזעסען בּיי אַ שמחה מיט פינף רעפאָרעם רבּנים, האָט דער מלבּי"ם זיך אָנגערופען, די 5 רבּנים זענען „כּנגד" די חמשה חומשי תּורה, ד. ה. קעגען די תּורה...

727

א גאון האָט געטייטשט „הנפטר מחבירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה" (בּרכות ל"א.) אַז עס קומט צו דיר אַ חבר און די ווילסט עם פּטור ווערין, וואָלסטו אָנהויבּען צו לערנען, וועט ער שוין אַליין אַנטלויפען...

728

א מתנגד האָט געפרעגט אַ קאָצקער חסיד וואָס האָט געדאַווענט שפּעט, פאַר וואָס ווערט איהר אַזוי שפּעט פאַרטיג מיט'ן דאַווענען? האָט ער געענטפערט ווייל איך לערן אַ גאַנצע נאַכט, האָט דער מתנגד געפרעגט, עס איז דאָך גלייכער זיך צו לייגען פריה שלאָפען, און אויפשטעהען פריה לערנען? האָט דער קאָצקער חסיד איהם געענטפערט, ווען איך וואָלט זיכער געווען אַז איך וועל אויפשטעהען אין דער פריה וואָלט איך אַזוי געטוהען, אָבּער ווען איך לייג מיך שלאָפען זאָג איך „בּידך אפקיד רוחי" (בּרכות ה') ווייס איך דאָך ניט צו איך וועל צוריק אויפשטעהן, האָב איך אַריין בּאַנאַכט דאָס לערנען...

729

קיין בּיאַליסטאָק איז געקומען אַ בּעל דרשן אַ קנאַפּער ירא-שמים, ער האָט נאָר געמיינט די פאַר גראָשען, האָט זיך דער רב ר' שמואל מאָהליווער ז"ל צו איהם אָנגערופען, אַ דרשן ווערט אָנגערופען בּבחינת „זכר" ווייל ער איז משפּיע אויף די צוהערער'ס, די צוהערער'ס זענען בּבחינת „נקיבה" ווייל זיי זענען מקבּלים, זיי ווערין בּאַיינפלוסט פון דעם דרשן, דאָס איז נאָר, אַז דער דרשן מיינט טאַקע משפּיע צו זיין, אָבּער דער וואָס מיינט נאָר געלד, אויף איהם זאָגט דוד המלך, „כּי דורש דמים אותם זכר" ווען דער דרשן מיינט געלד, מאַכט ער זיי (די צוהערער'ס) פאַר בּחינת זכר, ווייל זיי זענען אין דעם הינזיכט די משפּיעים ווייל זיי געבּען דאָס געלד, און דער דרשן איז דער מקבּל...

730

אײנער וואָס האָט געענדיגט די גימינאַזיום, האָט געפרעגט דעם „מלבי״ם" צו מעג ער „לפנים" זיך שמד'ן כדי ער זאָל קענען אַרײן אין אוניווערזיטעט ווײל קײן יודען לאָזט מען ניט אַרײן, ווײל וואָס וועט מיר שאָדען דאָס ביסעל שמד וואַסער וואָס דער גלח וועט אויף מיר אַרויף שפריצען, אינערליך וועל איך דאָך זײן דער זעלבער יוד, האָט דער מלבי״ם געענטפערט, יודען זענען דאָך געגליכען צו ערד, [„ושמתי את זרעך כעפר הארץ"], אַז מ'גיסט אַרויף אויף די ערד אַ ביסעל איבעריג וואַסער, ווערט אַ בלאָטע...

731

דער „לחמי תודה" זאָגט, פאַרוואָס מען האָט די יודען געהײסין זאָלין זיך אַלץ נעמען געבאָרגט פון די מצריים? אַזוי ווי עס שטײט „דבר נא באזני העם וישאלו", (בא) ווײל דאָס איז געווען אַ טובה פאַר די יודען, ווײל ווען די יודישע פרויען וואָלטען געוויסט, אַז דאָס פערמעגען'ס איז זײער אײגענטום, וואָלטען זײ דאָס באַלד אויסגעגעבין אויף פערשידענע לוקסוס, אַזוי, אַז דער גאַנצער „רכוש" וואָלט ווידער געבליבען בײ די מצרי'שע קרעמער...

732

א גאון האָט געזאָגט אויף די משכילים און פילױזאָפען, אַז דאָס מײנען די חז״ל „הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו" (ירושלמי חגיגה פ״א ופתיחתא דאיכה) דער אײבערשטער זאָגט, הלואי וואָלטען די פילױזאָפען מיך אָבגעלאָזט און ניט אַרײן חקר'נען אין מיר, און גלײכער די תורה אָבהיטען...

733

אַז מען האָט געפרעגט ר' יאָשע בער ז״ל בריסקער רב, פאַרוואָס דער אין דער רב פון אַ שטעדטעל וואָס איז אַלע באַקאַנט אַז ער נעמט שוחד, און עס ווערט ניט מקויים דער פסוק „כי השוחד יעור פקחים" (שמות כ״ג) האָט ר' יאָשע בער געענטפערט, דער רב פון יענעם שטעדטעל איז מיר באַקאַנט פאַר ניט קײן קלוגער, אין די תורה שטעהט דאָך נאָר „כי השוחד יעור פקחים" אַז שוחד מאַכט נאָר בלינד קלוגע רבנים אָבער ניט קײן נאַרישע רבנים...

734

א מחבר וואָס האָט כסדר געלאָזט דרוקען ספרים נאָר ער האָט געהאַט אַ גאַנץ

קליין קעפיל, האָט אַ גאון אויף איהם געזאָגט „והיה ראשיתך מצער", ואחריתך ישגא מאד", (איוב ח') אַ קעפעלע האָסטו אַ קליינס. און צום סוף גרייסט די זיך מיט אַ ׳סך חיבורים...

735

אַ צדיק האָט געזאָגט, דאגה'ן טאָר מען ניט, נאָר מען מעג נאָר דאגה'ן אויף דעם אליין, פאַר וואָס ער דאגה'ט...

736

מען האָט אמאָל געזאָגט אַ רבי'ן אַז די מתנגדים זאָגען אויף אייך, אַז איהר זענט אַ עם הארץ, האָט ער געענטפערט, — אמת! די חז"ל זאָגען „עם הארץ אימת שבת עליו" (ירושלמי דמאי פרק ד') איך האָב אויך זייער מורא פאַר'ן שבת. — רבי! מזאָגט אויף אייך, אַז איהר זענט אַ מכשף, האָט ער געענטפערט: יאָ, איך בין מחשב דעם „הפסד מצוה כנגד שכרה" (אבות)...

737

אין בוקאַרעשט וואו דער „מלבים" איז געווען רב, איז געווען אַ דאָזאָר מיט'ן ביינאָמען „שטערין" זייער אַ „פרייער" אמאָל זענען זיי צוזאַמען געווען אויף אַ זיצונג, וואָס האָט זיך געצויגען ביז שפעט אין דער נאַכט, נאָך די זיצונג האָט דער עולם געוואָלט דאַווענען מעריב בציבור, האָט זיך דער „שטערין" אָבגעטראָגען, דעם עולם האָט זעהר פערדראָסען פאַרוואָס ער האָט ניט מיט געדאַווענט מיט זיי, האָט זיך דער מלבי"ם אָנגערופען, דער פרנס האָט געטוען כדין, ווייל מעריב טאָר מען דאָך ניט פריער דאַווענען ביז „צאת הכוכבים" (ברכות ב') ביז „שטערין" געהען אַרויס...

738

ר' אורי ז"ל פון אוסטרעלסק האָט אמאָל געזאָגט אויף זיך „אורי" האָט ניט קיין מורא אַז מען וועט איהם מעניש זיין, פאַרוואָס אורי איז ניט אַזוי גרויס ווי אברהם אבינו, נאָר אורי האָט מורא אַז מ'וועט איהם מעניש זיין פאַרוואָס ער איז ניט אַזוי גרויס ווי אורי וואָלט געקענט זיין...

739

ר' אורי ז"ל פון אוסטרעלסק ווען ער איז געווען אַ קינד לערענדיג נאָך ביי

אַ דרדקי-מלמד, האָט ער געזאָגט, אַ פּינטעלע איז אַ יוד... — 2 יודען אַז זיי שטייען איינער לעבּען אַנדערין איז דאָס אַ שם, אָבער אַז זיי שטייען איינער אויפ'ן אַנדערין אַזוי ווי אין אַ סוף פּסוק, איז דאָס ניט קיין שם...

740

ר' שלמה קאַרלינער ז"ל, האָט געטייטש „עבד אברהם אנכי" (חיי שרה) דאָס גאַנצע עבדות פון אברהם איז געווען וואָס ער האָט געשריגען „אנכי ד' אלקיך"...

741

ר' אורי ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט צו ר' בעריש אָלעסקער רב, זאָגט אַ דברי תורה נאָר אום געקלערט, האָט ער געזאָגט, „ואתחנן אל ד' בעת ההוא לאמר" איז דער טייטש אויב „בעת ההוא לאמר" צו קענען באַלד זאָגען אום געקלערט, אויף דעם איז „ואתחנן אל ד'" דאַרף מען בעטין צום אייבערשטען...

742

ר' אורי ז"ל האָט מאַריך געווען ביים דאַווענען אפילו ווען ער האָט געדאַווענט בציבור, האָט מען איהם געפרעגט די חז"ל זאָגען דאָך אַז ר' עקיבא ווען ער האָט געדאַווענט ביחידות האָט ער מאַריך געווען, אָבער ווען ער האָט געדאַווענט „עם הציבור" האָט ער מקצר געווען, (ברכות ל"א). האָט ער געענטפערט: „עם הציבור" מיינט מען אַז דער ציבור האָט אויך געדאַווענט מיט כוונה אַזוי ווי ער, האָט ער מקצר געווען, ווייל די תפלה איז באַלד געוואָרען אָנגענומען, האָט ער ניט געדאַרפט מאַריך זיין, אָבער ווען ער האָט געדאַווענט „ביחידות" מיינט מען אַז אפילו דאַווענדיג מיט'ן ציבור איז ער געווען אַ יחיד מיט זיין דאַווענען בכוונה, האָט ער געדאַרפט מאַריך זיין...

743

ר' מאיר'ל פּרימישלאַנער ז"ל האָט געזאָגט צו ר' יצחק אייזיק זידיטשובער ז"ל אַז עס איז גלייכער צו זיין אַ רבּי ווי אַ רב, ווייל די חז"ל זאָגען, „אהוב את המלאכה", (אבות) מיינט מען מלאכת שמים, אַ רבּי, „ושנא את הרבנות" ניט קיין רב, האָט דער זידיטשובער ז"ל געענטפערט, פאַרקעהרט, די חז"ל זאָגען „פשוט נבילתא בשוקא" די זאָלסט פּסקענען פּושט זיין די הלכות פון נבילה צו דעם רבים וואָס קומען פרעגען אַ שאלה, „ושקול אגרא" די זאָלסט נעמין שכר פון דעם ציבור „ולא תימא גברא רבא אנא" (ב"ב ק"י פּסחים קי"ג) זאָלסט ניט זאָגען אַז איך בין אַ רבּי...

744

דער רבי ר' ברוך ז"ל ז"ל האָט געטייטשט „ואתה עיף ויגע" אז די ווערסט מיד פון עבודה, איז א סימן „ולא ירא אלקים" אז די ביסט ניט קיין ירא שמים...

745

דער „בעל שם טוב" ז"ל האָט געטייטשט, די גמרא, „אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה ואחד", (חגיגה ט':) אז בשעת ער לערינט געדענקט ער אויך אין דעם „אחד" אין אייבערשטען, און עמלק האָט דאָס געוואָלט מבטל זיין, „עמלק" מאכט „עמל" „ק'" ער האָט זיך באַמיהט, אז מ'זאָל נאָר לערנען „מאה פעמים" אָהן דעם אחד...

746

דער „בעש"ט" ז"ל האָט געפרעגט, די משנה זאָגט אין אבות „כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר", וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני", דער מענטש וואָס איז מבטל מעושר, איז דאָך דער ביטול קיין שום עונש ביי איהם, ווייל ער האָט מיט'ן גאַנצען ווילען מבטל געוועזן, נאָר דער עיקר עונש איז דאָס „עניות" האָט דאָך נאָר געדאַרפט שטיין „סופו להיות עני" אָבער ניט „לבטלה"? האָט ער געענטפערט, אז דער ביטול איז אויך א עונש, ווייל בשעת ער איז אַן אָרימאַן האָט ער דאָך א ברירה זיך צו זעצען לערנין, וועט ער דאָך זיין „המקיים את התורה מעוני" וועט דאָך זיין „סופו לקיימה מעושר" וועט ער דאָך צוריק רייך ווערין, דערויף זאָגט די משנה „סופו לבטלה מעוני" ניט גענוג וואָס ער וועט זיין א אָרימאַן, נאָר ער וועט אויך מבטל זיין די תורה, כדי ער זאָל ניט קענען רייך ווערין...

747

א גביר איז אמאָל געקומען צום מעזריטשער מגיד ז"ל, האָט איהם דער מגיד געפרעגט וואָס עסט די אַלע טאָג, האָט ער געענטפערט איך עס ווי א אָרימאַן ברויט מיט זאַלץ, האָט דער מגיד זיך אויף איהם געבייזערט ביז ער האָט איהם געמוזט צו זאָגען אז ער וועט עסין אַלע טאָג פלייש, נאָך דעם ווי דער גביר איז אוועק געגאַנגען, האָבען די חסידים געפרעגט דעם מגיד פאַרוואָס ער האָט געהייסען דעם גביר ער זאָל עסין אַלע טאָג פלייש, האָט ער געענפערט, אז ער וועט עסין פלייש וועט ער האָטשע פערשטיין דעם אָרימאַן צו געבין ברויט מיט זאַלץ, אָבער אז ער וועט אַליין עסין ברויט

מיט זאלץ, וועט ער טראכטען אז דער אָרימאַן דאַרף עסין שטיינער...

748

דער „קדושת לוי" ז"ל האָט פערענטפערט דעם מאמר חז"ל אויף דעם פסוק „כבד את ד' מהונך" „אל תקרי מהונך אלא מגרונך" (פסיקתא דרב כהנא ומובא ברש"י משלי ג') אייגענטליך אַז עס שטייט "מהונך" ווי אַזוי מאַכען זיי אַ גרייז אַז עס דאַרף שטיין מגרונך? נאָר די חז"ל זאָגען, אַז איידער דער מענטש עסט און מאַכט אַ ברכה קערט אַלעס צום אייבערשטען, אָבער נאָך די ברכה, איז דאָס דעם מענטש'ס, (ברכות ל"ה) דאָס איז דער מיינונג „אל תקרי מהונך" עס הייסט ניט פריער דיין פערמעגען נאָר מגרונך, אַז די האָסט שוין געמאַכט אַ ברכה מיט דיין מול דענסטמאָל ווערט דאָס דיינס קענסט די שוין זאָגען מהונך אַז עס איז דיין פערמעגען...

749

דער קעלעמער מגיד איז געקומען אין אַ דייטשעשע שטאָדט האַלטען אַ דרשה אום שבועות, צו די דרשה איז געקומען אַ קליינער עולם, ווייל זיי זענען געוועזן פערנומען אום יום טוב איינצוקאַסירען די חובות פון אַ גאַנצע וואָך, האָט דער קעלעמער מגיד אָנגעהויבען די דרשה, מיט די ווערטער. עס קוקט אויס אַז די יודען האָבען אַ טעות געהאַט, און האָבען איינגעטוישט דעם „חג השבועות", אויף „חג האסיף", דעם יום טוב פון איינזאַמלען געלד...

750

אין אַ שטעדטעל פלעגט מ'זיך נוהג זיין אַז מ'האָט געמאַכט שבת ביי די קריאה „הוספות" כדי עס זאָל געפאַלען מעהר „נדרים" — האָט זיך דער רב אַמאָל אָנגערופען, עס שטייט אַזוי בפירוש „למען צדקו" צוליעב צדקה, „יגדיל תורה" פערגרעסערט מען די תורה מען מאַכט „הוספות", „ויאדיר" און מען מאַכט מעהר נדרים...

751

איינער האָט זיך געזעגענט פאר דעם פּאַריסובער רבין ר' יעקב הירש ז"ל, אַז ער קען ניט לערנען אַ גאַנצע טאָג ער איז אַ טרוד, דורך דעם פערגעסט ער דאָס לערנען. האָט ער געענטפערט די חז"ל זאָגען אַז אַ אשה וואָס האָט ניט 10 יאָהר קיין קינדער, קען זיא שוין ניט האָבען קיין קינדער, אָבער אַז זי האָט נאָך געהאַט בדיעה חתונה צו האָבען קען זי נאָך האָבען

קינדער, אזוי אויך אז א מענטש טראַכט צו לערנען אויב ער וועט נאָר האָבען צייט, ווערט שוין די תורה פון איהם ניט פערגעסען...

752

א רב וואָס האָט געהאַט א שלעכט ווייב, א מאָל האָט דער רב נאָכ'ן מיטאָג עסין געפּרעגט דאָס ווייב, וואָס איז די מעשה וואָס הייגט האָט מיר ניט אזוי געשמעקט דאָס עסין האָט זי ווי געוועהנליך איהם אָנגעהויבען שעלטען, — רופט דיך אָן דער רב, רביצען! נאָכ'ן עסין דאַרף מען בענטשין, און צום סוף שעלט'ס דו גאָר...

753

דער מאָגלעניצער רבי ז"ל ר' חיים מאיר יחיאל, דעם קאָזעניצער מגיד'ס א אייניקעל, האָט געזאָגט „וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם" בלויז אז ער האָט נאָר אויפגעהויבען די הענד, האָט ער שוין ממשיך געווען א ברכה פאַר'ן פאָלק, פונדעסטוועגען, „וירד" דאָס איז געווען פאַר עם א ירידה, א נידעריגע מדריגה, נאָר דער עיקר איז געווען ביי איהם, „מעשות החטאת" אז א יוד האָט געטוען א חטא, „העולה והשלמים" האָט ער איהם מעלה געווען דערהויבען, און משלים געווען, גאַנץ געמאַכט אָהן א חסרון...

754

דער ביאַלער רבי ר' יעקילע ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם מאמר חז"ל „לפי שמיעט הלבנה הרבה צבאיה" (רש"י בראשית) מייגט מען צו עסין א סעודת ראש חודש מיט א חברה, א סך מענטשען...

755

דער ריקער מגיד ז"ל האָט געטייטשט „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה", אייגענטליך וואָס איז דער מיינונג פון דעם וואָרט „אנכי" און „היום"? נאָר די חז"ל זאָגען „היום לעשותם ומחר לקבל שכרם", (עירובין כ"ב) אייגענטליך איז דאָך דאָ „בל תלין"? איז דער תירוץ ווייל די תורה איז געגעבען געוואָרען דורך א סירסור, איז ניט דאָ קיין בל תלין, אָבער „אנכי" איז דאָך געווען „מפי הגבורה" (מכות כ"ד) קומט דאָך דער שכר אויף די וועלט פאַר „אנכי" דאָס איז דער פשט, „ראה „אנכי" אז פאַר די מצוה פון אנכי נותן לפניכם „היום" ברכה" אויף די וועלט, ניט נאָר בלויז „היום לעשותם ומחר לקבל שכרם...

756

אַ רב האָט געהאַט אַ שלעכט ווייב, איז אַרויס אַ קול אַז זי איז געשטאָרבען, האָט אַ שדכן פון אַ דערבייאיגען שטעדטעל געשריבען אַ בריעף צו איהם, אַז ער האָט אַ גוטען שידוך פאַר איהם, האָט דער רב צוריק געענטפערט, מיט אַ פסוק אין תהלים, „אני לצלע נכון" צלע א ז טייטש אַ ווייב, איך וואָלט גרייט געווען צו נעמען אַ ווייב, וואָס זאָל איך אָבער טוען, אַז „ומכאובי נגדי תמיד" מיין צרה שטייט מיר פאַר די אויגען שטענדיג...

757

דער רבי ר' יוחנן ז"ל פון ראחמיסטריווקע, האָט געזאָגט ביי די הגדה אום פסח, „קדש ורחץ" הייליג זיך און וואַש זיך אָב פון די זינד, „כרפס" איז ראשי תיבות, „כלל ראשון פה סתום" דער ערשטער כלל איז אַז מען דאַרף פערמאַכען דאָס מויל פון אַסאַך צו רעדין, „יחץ מגיד" אַפילו דאָס וואָס מען דאַרף זאָגען זאָל מען אויך נאָר זאָגען אַ העלפט...

758

ר' יחזקאל'ע קוזמיר ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט צו ר' נתן דוד שידלאָווצער ז"ל ער זאָל זאָגען תורה, האָט ער געזאָגט, עס שטייט „וישמע משה וייטב בעיניו" וויזט אויס אַז עס איז בעסער צו הערין תורה, איידער צו זאָגען...

759

ר' יאָקילע ביאַלער ז"ל האָט געטייטשט „צרות לבבי הרחיבו" די צרות האָבען מיין האַרץ דער בּרייטערט, נאָר בכדי איך זאָל ניט אַריין פאַלען אין ניאות, אַז דאָס איז יסורי צדיקים, יסורין של אהבה, (ברכות ה') דעריבער ממצוקותי הוציאני...

760

דער שידלאָווצער רבי ז"ל האָט געטייטשט דעם פסוק „פשענו אתה תכפרם" מיר האָבען געזינדיגט, בעטין מיר אַז דו אַליין זאָלסט אונז אָבווישען פון דעם חטא, ווייל דער שטייגער איז אַז אַ קינד רעכט זיך איין, איז אויב די דינסט ווישט עס אָב נעמט זי אַ בראָבע סמאַטע, און זי זאָרגט ניט אַז דאָס קינד וועט ווי טוהן, אָבער אַז די מוטער אַליין ווישט עס אָב, קלויבט זי אויס אַ דינע סמאַטע און ווישט עס אָב אויך לייכט, עס זאָל ניט האָבען קיין צער...

761

ר' אשר ז"ל פון סטאלין האָט געזעהען ווי אַ יונגערמאַן האָט זיך געשאָקעלט ביים דאַווענען, דערקענענדיג אין איהם, אַז ער איז ניט קיין ירא שמים, האָט ער געזאָגט, „שאָקיל ישקל השור ואינו יודע שהוא נבילה" (ב"ק מ"א)...

762

ר' ירחמיאל ז"ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט דעם פסוק „הבא נתחכמה פן ירבה" (שמות) גיט אַ עצה אַז יודען זאָלען ווערין קלוג „משכילים" ממילא וועט זיין „פן ירבה" עס וועט זיך מערען ביי זיי ספיקות אין אמונה, „פן" איז פון לשון „ספק"...

763

דער קאָזעניצער מגיד ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט תורה, נאָכהער האָט ער געוויסען געבין לעקיך מיט בראָנפען, האָט מען איהם געפרעגט פאַרוואָס ער הייסט געבין לעקיך מיט בראָנפין? האָט ער געענטפערט, איך וויס אַז אַ סאַך מענטשין האָבען געהאַט אַ הרהור תשובה פון מיין תורה זאָגען, האָבען זיי דאָך מקיים געוועזן „ומלתם את ערלת לבבכם" וממילא איז דאָך דאָס געוועזן אַ ברית מילה דאַרף מען דאָך טרינקען בראָנפין...

764

ווען דער שידלאָווצער רבי ז"ל איז שלאַף געוועזן האָט ער געשריגען רבונו של עולם! איך בעט דיך איך זאָל ניט קרענקען אַ לאַנגע צייט, כדי איך זאָל ניט איינצערין און עסין פון גרייטען, ניט פון ריווח, האָבען די חסידים איהם געפרעגט, רבי! וואָס מיינט איהר, האָט ער געענטפערט, בשעת איך בין קראַנק קען איך דאָך קיין מצות ניט טוען, עס איך דאָך אין זכות פון די מצות וואָס איך האָב שוין לאַנג געטוען, צעהר איך דאָך איין אַ סך מצות...

765

ווען דער שעדלעצער רב איז נאָך געוועזן אַ ישיבה בחור און פלעגט עסין טעג, האָט ער געפרעגט זיינ'ס אַ חבר, צו ער האָט עפעס גוטע „טעג", האָט דער חבר איהם געענטפערט, מיין „בעל הבית" געט מיר נאָר קאַשע צו עסין, קאַשע מיט פוטער, קאַשע מיט צובעלעס, שטענדיג נאָר קאַשע, האָט ער איהם געענטפערט, דיר איז וואויל, וואָס מ'גיט דיר חאַטשע קאַשע, מיין בעל הבית

שפייזט מיך בלויז מיט א תירוץ, קום איך אין דער פרי עסין זאָגט ער עס איז צו פרי, קום איך שפּעטער, איז צו שפּעט, א גאַנצע טאָג זאָגט ער מיר בלויז תירוצים...

766

ערב יום כיפור ביינאַכט האָבען די קינדער פון רבי'ן ר' ירחמיאל משה ז"ל פון קאָזעניץ געזאָגט צו איהם אַז די מאַמעשי האָט געזאָגט אַז זי דאַרף געלד אויף כפּרות, האָט ער געזאָגט, זייער גוט אַז זי ווייסט אַז דאָס געלד דאַרף מען אויף כפּרות...

767

א חסיד האָט געבעטין דעם טריסקער מגיד ז"ל אַז ער זאָל אום בענטשין, דער מגיד פלעגט נעמין געלד, פאַר אַ ברכה, האָט דער חסיד געזאָגט איך האָב ניט קיין געלד, האָט דער מגיד געזאָגט צו איהם „יברכך ד'" אַז השי"ת זאָל דיך בענטשען, האָט דער חסיד געפרעגט, פאַרוואָס דער וואָס גיט אייך געלד בענטשט איהר איהם, און מיר זאָגט איהר אַז השי"ת זאָל מיך בענטשען, האָט דער מגיד געענטפערט עס שטייט דאָך אַזוי אין פסוק, כה תברכו את בני ישראל" אויב איהר גייט בענטשין די יודען „אַזוי" אָהן געלד, „אמור להם" זאָלסט די זיי זאָגען „יברכך ד'"...

768

דער רבי ר' ברוך ז"ל האָט געזאָגט „צידה ברך" פון וואָס וועט ברוך האָבען פרנסה, „אברך אביוניה" אַז איך וועל בענטשין די אביונים אַז זיי זאָלין האָבען פרנסה מיט דעם „אשביע לחם" וועל איך אויך האָבען פרנסה...

769

ר' מאָטילע טשערנאָבלער ז"ל האָט געטייטשט „טוב מעט בכוונה, מהרבות שלא בכוונה" פון אַסאַך לערנען אַפילו שלא בכוונה, קען פון דעם ווערין דאָס ביסעל גוטע בכוונה...

770

דער ריזינער ז"ל האָט געטייטשט די משנה אין יומא „בתחלה רצין ועולין בכבש" פריער האט מען כובש געווען דעם יצר הרע מיט פאַסטען, „וכשראו

שבאו לידי סכנה" צוליעב שוואכקייט, „התקינו פייס" האבען זיי מתקן געווען אז מען זאל מפייס זיין און בעטין דעם אייבערשטען...

771

דער סטאלינער רבי ז"ל האט געטייטשט „רפאינו ד' ונרפא רבונו" של עולם, הייל אונז וועלין מיר קענען היילין אנדערע, „הושיענו ונושעה" אנדערע...

772

דער קאזיניצער מגיד ז"ל האט געזאגט, „גוף" מאכט, גוף וויל פרעסין, גוף וויל שלאפין, גוף וויל פיצן, גוף וועט פאלען...

773

נאך האט ער געזאגט, פארוואס מען עסט האניג אום חודש תשרי? ווייל דבש (האניג) איז ראשי-תיבות דיי באזיס, שצענשצי, אז דער אייבערשטער זאל געבין מזל...

774

ר' אלעזר ז"ל פון קאזעניץ האט געטייטשט „כי מחה אמחה את זכר עמלק" אייגענטליך איז דאך „כי מחה אמחה" א טאפעלט לשון? נאר ווייל נאך יעדער אויסגעמעקטע זאך דערקענט זיך נאך א צייכען, און דא ביי עמלק דארף מען אויסמעקען אויך דאס אויסגימעקטע דעם צייכען...

775

ר' יחיאל מאיר ז"ל פון קאזעניץ האט געטייטשט „וירעו לנו המצריים" אז דער עיקר צעקה פון יודען איז געווען וואס די מצריים ווילען זיין זייערע חברים, („וירעו" איז פון לשון „ריעות" גוט פריינד שאפט)...

776

דער פאריסובער רבי ר' יעקב הירש ז"ל, האט פערענטפערט דעם שווערען מאמר חז"ל, „אמר ר' יוסף אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" (פסחים ס"ח) ר' יוסף האט געהייסין מאכען א גוטע סעודה אויף שבועות, ווייל ווען ניט דער היינטיגער טאג וואס אין איהם איז געגעבין

געווארען די תורה, וואס וואלט דען געווען דער אונטערשייד פון מיר צו אלע אנדערע מענטשען, וויפיל יוסף זענען דא אין גאס, נאר דורך די תורה וואס איך האב געלערענט האב איך כבוד מיין פון אלע מענטשען, אייגענטליך קוקט דאך אויס, אזוי ווי ער וואלט זיך בארהרומט? און די חז״ל זאגען אין סוף סוטה אז ר׳ יוסף איז געווען א ענוו? נאר דער תירוץ איז, די אבות האבען מקיים געווען די גאנצע תורה נאך איידער מ׳האט זי געגעבין זיי האבען זיך אזוי אויסגעלייטערט און געהייליגט אז זיי האבען משיג געווען די גאנצע תורה אום געלערינט, האט ר׳ יוסף טאקע זיך קליין געמאכט, ווען ניט מ׳זאל געבין די תורה וואלט איך געווען גלייך מיט אלע יוסף׳ס פון גאס, איך וואלט ניט משיג געווען די תורה אום געלערינט אזוי ווי די אבות...

777

ר׳ ירחמיאל משה ז״ל פון קאזניץ האט געטייטשט „לא אמות כי אחיה״ אז איך לעב, זאל איך ניט זיין געשטארבען...

778

דער טריסקער מגיד ז״ל האט א מאל געזאגט אום פורים, רבונו של עולם, „אם החרש תחרישי בעת הזאת״ וועסט אונז ניט אויסלייזען פון גלות, „רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר״ איינער וועט ווערין א אינזשינער, איינער א דאקטאר א. א. וו. „ואת״ די תורה, וואס זי איז פון א׳, ביז ת׳ די אותיות א״ת, „ובית אביך״ דאס דאווענן וואס די אבות האבען מתקן געווען (ברכות כ״ו) „תאבדו״ וועט חלילה פערלוירען גיין, ומי יודע, אם לעת כזאת, ווען די וועסט שוין ווערין אויסלייזען, „הגעת למלכות״ ווייל „אין מלך בלא עם״...

779

ר׳ אלעזר ז״ל פון קאזעניץ האט געטייטשט דעם מאמר „כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו״, דער וואס יאגט נאך כבוד, דאכט זיך איהם שטענדיג אז דער כבוד אנטלויפט פון איהם, ווייל וויפיעל כבוד מען גיט איהם, איז דאס פאר איהם ווייניג, וכל הבורח מן הכבוד״ דאכט זיך איהם, אז „הכבוד רודף אחריו״ ער האט שטענדיג צופיעל כבוד...

780

ר׳ „נתן דוד שידלאווצער״ ז״ל האט געזאגט דעם טעם פארוואס מיר בעטין „ולמלשינים אל תהי תקוה״ עס שטייט דאך „יתמו חטאים״ ניט חוטאים?

(ברכות י׳) נאָר דער תירוץ איז אַז אויף מלשינים קען מען ניט בעטין אַז זיי זאָלין תשובה טוהן, ווייל וואָרטענדיג ביז זיי וועלין תשובה טוהן, קענען זיי דערווייל מסר׳ן הונדערטער יודען, דעריבער בעהט מען אַז זיי זאָלין ניט האָבען קיין תקוה...

781

נאָך האָט ער געזאָגט „וקדשתם היום ומחר״ (יתרו) די חז״ל זאָגען, „יש מחר שהוא לאחר זמן״...

782

איינער האָט זיך מזכיר געווען פאַר׳ן טריסקער מגיד אויף ציין ווייטיג, האָט ער געזאָגט צו איהם, „שיני רשעים״ די שלעכטע ציין, „סברת״ דאַרפסט די האָפען, לד׳ הישועה, אַז השי״ת וועט דיר העלפען...

783

אין סלאָנים איז געווען אַ גרויסער בעל מחלוקת מיט׳ן נאָמען „ברוך״, אויך איז ער געווען אַ גרויסער עם הארץ, איינמאָל אויף אַ אַסיפה ווי עס איז אַנוועזענד געווען דער סלאָנימער רב, ר׳ אייזעל ז״ל, האָט זיך דער „ברוך״ געזעצט אויבען אָן און געזאָגט דיעות, — רופט זיך אָן דער רב, — עס שטעהט אין אבות „שנו הכמ׳ם בלשון המשנה ברוך״ אייגענטליך ווי קומט „ברוך״ צו די חכמים? נאָר דער תירוץ איז, — גיט אַ געשריי דער רב — ברוך געהט אַראָב!...

784

ר׳ ירחמיאל משה ז״ל פון קאָזעניץ האָט געטייטשט „כל ישראל ערבים זה לזה״ (שבועות ל״ט) זיי זענען זיס איינער צום אַנדערין, „ערבים״ איז טייטש זיס פון לשון „וערבה לד׳ מנחת יהודה״...

785

נאָך האָט ער געזאָגט, די חסידים וואָס האָבען אמונה אין רבי׳ן אָהן שום ספיקות, איז אויף יענע וועלט ווען מען פירט אַדורך דעם רבי׳ן דורך דעם וועג פון גהינם, חאַפען זיך די חסידים אָהן אין איהם, דורך דעם נעמט ער זיי אַרויס פון דאָרטן, אָבער די חסידים וואָס זיי האָבען ספיקות אויף זייער

רבי׳ן קומט דאָך אויס אַז איידער זיי זעגען מציין צו ער איז אַ רבי צו ניט, גייט ער דערווייל אַדורך דעם גהינם, און זיי בלייבען דאָרט איבער...

786

א רב האָט געזאָגט פאַר וואָס רופט מען אַ קאַרגען נגיד „חזיר״? ווייל אַ חזיר איז „מפריס פרסה״ ער וועט באַדיי געהן גאַנצע מיילען וועג צו זאַמלען נדבות פאַר אַנ׳אָרימאַן. אָבער אַליין איז ער נישט „מעלה גרה״ אַרויס נעמען אַ פינעפעריל פון קעשענע דאָס וועט ער ניט טוהן...

787

דער שעדלעצער רב ר׳ ברוך מרדכי ז״ל האָט געזאָגט צו איינעם אַ בכבודיגער יוד וואָס האָט געוואָלט מאַכען אַ שווינדעל, אין אַ שותפות געשעפט. אין איין אָרט שטעהט „לא תגנוב אַ לשון יחיד (יתרו) אין אַ צווייט אָרט שטייט „לא תגנובו״ אַ לשון רבים, (קדושים), נאָר „לא תגנוב״ גייט דאָך אַרויף אויף „גונב נפשות״ אַז ער גנב׳ט אַ מענטש דאָס טוט נאָר אַ פּראָסטער מענטש, זאָגט מען איהם בלשון אתה, מען דוהצט עם, הער נאָר דוא, זאָלסט ניט גנבנ׳ן, אָבער „לא תגנובו״ גייט דאָך אַרויף אַז איינער גנבה׳ט געלט, (זעה רש״י) דאָס קען זיך שוין טרעפען אויך ביי אַ שענעם יוד, זאָגט מען איהם בלשון רבים, מען איהר׳צט עם, זייט מוחל גנבה׳ט נישט...

788

דער מאגלעניצער רבי ז״ל האָט געזאָגט „ושמתי פדות בין עמי ובין עמך״ אַז דער שר פון מצרים האָט דאָך געטענה׳ט „הללו עובדי ע״ז והללו עובדי ע״ז״, האָט דער אייבערשטער געזאָגט „ושמתי פדות״, איך וועל זיי אויסלייזען, „בין עמי״ סיי זיי וועלין זיין מיין פאָלק, „ובין עמך״ סיי זיי וועלין זיין חס ושלום דיין פאָלק, דאָך וועל איך זיי אויסלייזען...

789

ר׳ נתן דוד שידלאָווצער ז״ל האָט געזאָגט „אנא ד׳ הושיעה נא, אנא ד׳ הצליחה נא״, אַז צו די ישועה אַליין, דאַרף מען אויך האָבען הצלחה...

790

א רב מיט׳ן נאָמען „ברוך״ וואָס ער פלעגט נעמען שוחד, האָט זיך באַרוהמט

פאַר אַ גאון אַז ער איז אַ ערליכער „דיין" ווייל עס שטייט בפירוש „ברוך דיין אמת" אַז ברוך איז אַן אמת'ער דיין, האָט זיך דער גאון אָנגערופען צו איהם, — וויסענדיג אַז ער נעמט שוחד, — די ברכה איז נאָר גוט, ווען אַ צווייטער מענטש וואָלט זי געזאָגט אויף דיר...

791

ארב האָט געהאַט אַ שלעכט ווייב, האָט זי איהם געגעבין צום מיטאָג פלייש פון אַ האָהן, איז עס געווען זייער מאָגער און הארט, צומאָרגענ'ס האָט זי געקאָכט אַ היין אַ פעטע, האָט דאָס דעם רב געשמעקט, רופט זיך אָן צו איהם די רעבעצין, זעה'סט אַז אַ זי איז בעסער ווי אַ ער, האָט דער רב געענטפערט, אמת טאַקע, אָבער נאָר נאָכ'ן טויט!...

792

דער ווילנער גאון האָט פערענטפערט דעם שווערין מאמר חז"ל „תלמוד חכם צריך שיהא בו אחד משמנה שבשמינית" — פון גאות, — (סוטה ה') וואָס עפּיס „שמונה שבשמינית"? נאָר מען מיינט דער אַכטער פסוק פון די אַכטער פרשה פון חומש, דאָס איז דער פסוק „קטנתי" אַז ביי גאוה דאַרף מען זיך צוריק ציהען „עד קצה האחרון" צו זיין אַ גרויסער עניו, אַזוי ווי עס שטייט „והאיש משה עניו מאוד מכל האדם" (זעה אין רמב"ם פ"א מהלכות דיעות)...

793

א געוויסער משכיל האָט זיך אַ מאָל געפירט אום שבועות אַזוי ווי דער מנהג איז צו עסין מילכיג'ס, אויך אויס צולייגען גראָז אויפ'ן פענסטער, איבער אַ יאָהר האָט ער שוין דעם מנהג מבטל געווען, האָט דער רב געזאָגט ער איז געוועכט, פאַריאָהרען איז ער נאָך געווען אַ „מודה במקצת", איז אָן געגאַנגען ביי איהם שבועות, (אַזוי ווי דער דין איז אַז אַ מודה במקצת איז מחויב אַ שבועה), אָבער היינט איז ער שוין אַ „כופר הכל" גייט שוין ביי איהם ניט אָהן קיין שבועה...

794

איינער האָט געפרעגט דעם בריסקער רב ז"ל, פאַר וואָס מאַכען מיר נאָר אַ זכר פון מצה און מרור אום פסח, און פון דעם (רכוש) פאַרמעגען וואָס מ'האָט גענומען פון די מצריים מאַכען מיר ניט קיין זכר, — האָט ער געענטפערט, ווייל פון דעם געלד איז שוין ניטאָ קיין שום זכר...

795

אַ גאון האָט געזאָגט דעם טייטש פון דעם מאמר, „כל הנותן בכוס עינו כל העולם דומה עליו כמישור" (יומא ע"ד) דער שיכור זעהט ניט די גריבער וואָס איז דאָ אויף די גאַס, נאָר ער גייט גלייך, פאַלט ער דאָך אַריין אין די גריבער דאָס איז טייטש „כמישור" אַזוי ווי עס וואָלט געווען גלייך...

796

אַ מחבר האָט געבערענגט זיין חיבור אויף מסכת „דמאי" פאַר אַ ליטווישען גאון אויף אַ הסכמה, האָט ער איהם געזאָגט (אויף ליטוויש אַנשטאַט אַ „שין" אַ תיו) „פירותך פירות דמאי" אַנשטאַט „פירושך פירוש דמאי"...

797

דער רבי ר' בונם ז"ל האָט געטייטשט „אתה חונן לאדם דעת" די השם יתברך טוסט לייטועליגען, ווען, אַז דער מענטש האָט פערשטאַנד, אַז ער קאָן זיך אויף דעם...

798

דאָך האָט ער געזאָגט „אתה הראת לדעת" די האָסט זיי געוויזען אַ דרך פון דעת צו וויסען זיך ווי אַזוי צו פיהרען...

799

אַ גוטער יוד האָט געטייטשט „הכל מודים בעצרת בעינן נמי לכם" (פסחים ס"ח) אַז יודען קומען זיך צוזאַמען דאָס הייסט „עצרת" איינגעזאַמעלט, קען אַרויס קומען עס זאָל זיין „לכם" פרנסה...

800

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געטייטשט „וכל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות) דער שם שמים זאָל אויך זיין לשם שמים...

801

אַ רבי האָט געטייטשט „קול רנה וישועה באהלי צדיקים" (תהלים) אַז מ'גייט

אויף דעם אוהל פון אַ צדיק מתפלל צו זיין, קריגט מען אַ ישועה, און מען ווערט פריילין...

802

א רבי האָט געזאָגט „מקוה ישראל מושיע בעת צרה״ אַ מקוה העלפט פון אַלע צרות...

803

א משכיל האָט געפרעגט ר׳ אייזלען ז״ל סלאָנימער רב, פאַרוואָס שטייט אין פרק „שבעה דברים בחכם וחילופיהן בגולם״ לאָז שטיין פערקעהרט „שבעה דברים בגולם וחילופיהן בחכם״? האָט דער רב געענטפערט — פון דיר אַליין קענסטו פערשטיין דעם תירוץ, ווייל ווי אַזוי עס זאָל שטעהן, וועט אַלץ דער גולם פרעגען די זעלבע קשיא, פאַר וואָס שטעהט ניט פערקעהרט...

804

דער לובלינער רב ז״ל האָט געזאָגט, איינער האָט ש״ס אין קאָפּ, דער צווייטער — אין שאַנק, דער חילוק צווישען זיי איז, דער וואָס האָט ש״ס אין שאַנק, איז אַ שומר חנם, איז ער פטור בגניבה ואבידה, דער אַנדערער איז אַ שומר שכר איז ער חייב בגניבה ואבידה ווייל ער קריגט דאָך שכר פאַר׳ן לערנען אויף יענע וועלט, דאַרף ער זעהען אַז ער זאָל ניט פערגעסין...

805

א צווייט מאָל האָט ער דאָס זעלבע געזאָגט אויף די לומדישע בחורים וואָס דאַרפען היטען די געוועלבער פאַר אַ פּאָר גילדען, אַז דער גביר וואָס האָט נאָר ש״ס אין שאַנק איז ער דאָך נאָר אַ שומר חנם איז ער פטור אויף גניבה ואבידה, אין דער בחור וואָס האָט ש״ס אין קאָפּ, און מוז נעבעך היטען די געוועלבער, איז ער דאָך אַ שומר שכר, איז ער חייב אויף גניבה ואבידה...

806

דער לובלינער רב ז״ל האָט געזאָגט „ידו של אדם״ אַז אַ יוד גיט געלד אויף מחזיק צו זיין ישיבות, אויסצוהאַלטען בני תורה מיט פרנסה. „חשובה לו כד׳ על ד׳״ (שבת ה׳) איז גלייך ווי ער וואָלט אַליין געלערינט און פערבראַכט אין די ד׳ אמות של הלכה...

807

דער לובלינער רב ז״ל האָט געזאָגט יודען זענען גלייך צו וואסער ווען מ׳וועט קען פערפלייצען וועלטען, בערגער און טאָהלען, און דערגרייכען צום ציעל, אָבער ווען דאָס וואסער איז געפרוירען, איז עס אַ שטיק אייז, און קען גאָר ניט אויפטוהען, יודען זענען אויך אַזוי, ווען זיי זענען הייס, פייערדיג, קענען זיי אַלעס דערגרייכען, אָבער אַז מ׳איז קאַלט געפרוירען, איז מען אַ שטיק אייז און מ׳קען גאָר ניט אויפטוהען, — צו אַ יודישע זאַך דאַרף מען צו גיין מיט התלהבות...

808

דער לובלינער רב איז געווען אין אַמעריקא, איז איהם אויסגעקומען צו זיין יום כיפור אין אַ קליין שטעדטעל, איז ער געוואָרען פאַרבעטען צו דאַוונען פאַר׳ן עמוד „נעילה״, מוצאי יום כיפור האָט דער שוהל-קאָמיטעט געגעבען דעם רב אַ מתנה אַ גאָלדענעם שטעקען, האָט דער רב צו זיי געזאָגט, אין אַ שמייכעל. עס זעהט אויס, אַז איך בין פאַר מיין דאַוונען נישט מעהר ווערט געווען ווי אַ שטעקען...

809

דער לובלינער רב האָט אַמאָל געבעטען ביי אַ גביר אַ נדבה פאַר דער לובלינער ישיבה, האָט איהם יענער אָבגעזאָגט מיט׳ן מ׳כלומר׳שטען תירוץ, אַז ער האָט נישט, האָט דער לובלינער רב ז״ל זיך אָנגערופען צו איהם, איך האָב גאָר ניט געוואוסט, אַז איהר זענט אַ קדשי קדשים, די גמרא זאָגט אַז יודען זענען קדושים ווייל טייל פון זיי ווילען געבען און האָבען ניט, און טייל האָבען, און ווילען ניט געבען, אָבער איהר וואָס האָט נישט, און ווילט נישט געבען, זענט איהר דאָך אַ גאַנצער קדשי קדשים...

810

א גוטער יוד האָט געטייטשט דעם פסוק „השליך משמים״ דאָס הימעלשקייט האָבען די יודען אַוועק געוואָרפען, נאָר ליידער „ארץ תפארת ישראל״ דאָס ארצות׳קייט גשמיות דאָס איז זייער שיינקייט...

811

אין לעמבערגער שוהל האָט מען אַ מאָהל אין שמחת תורה אויפגערופען אַל׳ס

חתן תורה אַ גרויסען „עם הארץ" האָט דאָס זעהר פערדראָסען דעם לעמבערגער רב ר' יוסף שאול נאטאנזאָהן ז"ל (דער מחבר פון שו"ת שואל ומשיב) נאָכ'ן ליינען זאָגט ער צו די גבאים, היינט בין איך געוואָהר געוואָרען אַז לעמבערג איז אַ חסידישע שטאָדט, ווייל איך זעה אַז התנים שליסען שידוכים אָן דעם באַקאַנטשאַפט מיט די כלה...

812

דער רבי ר' יאָקילע ז"ל פון ראַדזימין האָט געזאָגט אויף דעם פסוק „ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני" איז די טראָפּען, „קדמאָ ואזלאָ, רביעי, זארקאָ, מנח סגול", יהודה האָט גע'טענה'ט צו יוספ'ן „קדמאָ ואזלאָ רביעי"? די וואונדערסט זיך, וואָס איך כאַפּ איך בין דער פערטער, שטעל איך זיך אַרויס מעהר פאַר אַלע ברידער? זאָלסטו וויסען, דאָס „זרקאָ מנח סגול" איך האָב אַ שבועה געטוען צו זיין פערוואָגעלט דורך די דריי אותיות (חרם) אויב איך וועל בנימין ניט צוריק ברענגען... (סגל איז דריי פינטעלעך).

813

א גוטער יוד האָט געטייטשט דעם מאמר „חבל על דאבדין ולא משתכחין" (סנהדרין קי"א) עס איז אַ געוואַלד געשריי אויף די מענטשען וואָס זאָגען אַז דער צדיק איז פערלוירען, דער צדיק איז באמת וויטער דאָ, ווייל „גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהן" (חולין ז')...

814

דער גאון ר' שלמה שטענצעל, וועלכער האָט נאָך אַל'ס יונגעל גע'שמ'ט מיט זיין ע"לוי'שען קאָפּ, האָט געלערענט ביי אַ מלמד אַ בייזער, איינמאָל האָט זיך דער מלמד שטאַרק צובייזערט, און אויסגעשריגען צו די תלמידים — איך וועל דאָך ביי אייך די גאַל אויסשפּייען! דער קליינער שלמה'לע האָט מניה וביה געענטפערט, די גמרא הייסט דאָך אייך אַזוי טוען, „זרוק מרה בתלמידים" (כתובות ק"ג)...

815

דער „ישמח ישראל" ז"ל אַלעקסאַנדער רבי האָט אַמאָל געזעהען ווי אַ חסיד האָט פערלוירען אַ גאַרטעל און מ'האָט זי איהם צוריק אָבגעברענגט, האָט ער געזאָגט, אַצינד קען מען שוין טאַקי זאָגען אויף איהם „איזהו שוטה המאבד כל מה שנותנים לו" (חגיגה ג') ווייל אייגענטליך פאַר וואָס שטייט נישט

„המאבד כל מה שיש לו״ נאָר „כל מה שנותנים לו״? ווייל אויב מען פערלירט עפּעס, איז נאָך ניט קיין סימן אז ער איז אַ שוטה, ווייל די חז״ל זאָגען דאָך „כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו קצובין לו מר״ה״ (ב״ב י׳) קען דאָך זיין, אז ס׳איז איהם בעשערט צו האָבען אַ שאָדען פון הימעל, נאָר אז מ׳גיט איהם צוריק אָב, הייסט דאָס „כל מה שנותנים לו״ דאַן איז טאַקי אַ סימן, אז ער איז אַ שוטה, און פערלירט אַלץ, ווייל ער האָט דאָך קיין שאָדען נישט געהאַט...

816

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם מאמר חז״ל „בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמר אם חכם בני ישמח לבי גם אני״ (שבת י״ד) וואָס איז געווען די חכמה? נאָר דאָס איז געווען די חכמה, „עירובין״ מ׳קען זיין אויסגעמישט מיט די וועלט, „ונטילת ידים״ און אין איין רגע אָבצוואַשען זיך פון די וועלט...

817

א גאון האָט געפרעגט אויף דעם מאמר חז״ל „כל תלמיד חכם שאין בו דיעה נבלה טובה ממנו״ (מדרש ויקרא רבה פ״א–ט״ו ותד״א רבא פ״ו) עס האָט דאָך געדאַרפט שטיין „שאין לו דיעה״, ניט „שאין בו דיעה״ נאָר מען מיינט אז עס איז ניט „תוכו כברו״...

818

ר׳ טעוועלי מינסקער ז״ל האָט געזאָגט: — „ימי שנותנו שבעים שנה״, אַ מענש לעבט 70 יאָהר, נור „אשרי יושבי ביתך עוד״, דער וואָס זיצט אין דערהיים, ווערט פון די 70 יאהר 80 (כמנין „עוד״) דאַגעגען „ענה בדרך כחי קצר ימי״, אז מען פאָהרט שטענדיג אונטערוועגענס, ווערט פון די 70 יאָהר 60, כמנין „ימי״.

819

צום „אוהב ישראל״ זצ״ל אין אַפּט, איז אַמאָל געקומען איינער און זיך פערקלאָגט אַז מען האָט איהם בע׳גנב׳ט, האָט דער אַפּטער רב זצ״ל איהם געפרעגט צו ער האָט עפּעס אַ חשד אויף ווימען, האָט ער געזאָגט אז יאָ, האָט ער איהם געהייסען ברענגען אַ רשימה פון די וועלכע ער איז חושד, אַזוי ווי ער האָט נור אַריינגעקוקט, האָט ער געזעהן אַ נאָמען חיים צווישען

זיי, האָט ער געזאָגט עס שטייט דאָך אין די היינטיגע סדרה, „ובחרת בחיים" (עס איז פונקט געווען פ' נצבים) און עס האָט זיך טאַקי אַרויס געוויזען אַז דער חיים איז געווען דער גנב...

820

דער חוזה פון לובלין זצ"ל האָט אַמאָל געזאָגט צו מרדכי ראַקאָווער, וועלכער פלעגט איהם אָפט משמח זיין: מרדכי, וואָס כאַפּסטו אַזוי ס'דאַווענען? — ווייל ס'איז גוט — האָט מרדכי געענטפערט. — פאַרוואָס כאַפּ איך נישט? — האָט דער חוזה צוריק געענטפערט פאַר מיר איז עס דאָך אויך גוט? ווייל אייך, הייליגער רבי, בריהט עס! האָט מרדכי מיני' ובי' צוריק געענטפערט מיט גרויס יראַת הכבוד...

821

א געוויסער היינטיגער רבי איז געווען אין ארץ ישראל. צוריקקומענדיג האָט איהם אַ רב געפרעגט, „אוירא דארץ ישראל מחכים", זענט איהר דאָרט געוואָרען קלוגער? „סייג לחכמה — שתיקה"! — איז געווען דעם רבינ'ס שווייגענדיגער ענטפער.

822

א יודענע איז געקומען צום רב פרעגען אַ שאלה, זי האָט אויסגעמישט אַ פליישיגען טאָפּ מיט אַ מילכיגען לעפעל, — ווען איז דער לעפעל דאָס לעצטע מאָל געוואָרען גענוצט? — פרעגט דער רב, נעכטען אַ גאַנצע נאַכט ביז טאָג! — אַ גאַנצע נאַכט האָט מען מיט'ן לעפעל געגעסען? — האָט זיך דער רב געוואונדערט, — מ'האָט מיטן לעפעל פערשטעקט דעם לאָדען! — האָט די יודענע געענטפערט...

823

צוויי מענשען זענען געקומען צו אַ דין תורה, וועגען אַ סכסוך צוליב אַ שטיקעל ערד, — די ערד איז מיין! — האָט געשריגען איין בעל־דין, — די ערד איז מיין! — האָט געשריגען דער צווייטער בעל־דין, דער רב האָט זיך אַראָב געבויגען צו דער פאָדלאָגע און זיך צוריק אויפגעהויבען מיט אַ שמייכעל, איהר הערט וואָס די ערד זאָגט? — וואָס? — האָבען ביידע בעלי־דינים אויסגעשטעלט אַ פּאָר אויגען די ערד זאָגט, אַז איהר ביידע געהערט צו איהר!

824

אפוילישער רב איז געקומען אין א אויסלענדישער שוהל און דערזעהען נאָכ'ן דאַוונען, ווי אַלע מתפּללים זאָגען קדיש. האָט ער געפרעגט דעם שמש, צו איז חלילה געווען אַ מגפה אין שטאָט, וואָס אַלע זענען געבליבען יתומים? חלילה! — האָט דער שמש געענטפערט — ס'איז פשוט: נישט קדיש-זאָגערס קומען לגמרי נישט אין שוהל אַריין! יאָ! — האָט דער רב געזאָגט מיט אַ קרעכץ — ס'איז „כל העדה כולם קדושים", אַלע זענען בלויז קדיש־זאָגערס!

825

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט, צו די חסידים, איך ווייס נישט וואָס זיי ווילען פון מיר האָבען, אַ גאַנצע וואָך טוט יעדער וואָס ער וויל, און אַז עס קומט שבת קודש טוט ער זיך אָן די שוואַרצע קאַפּיטע און די שוואַרצע גאַרטעל און דאָס שוואַרצע שטריימיל און איז שוין אַ מחותן מיט דעם „לכה דודי" איך זאָג „כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת" — אויף דעם האָט דער חי' הרי"ם געזאָגט, מיט דעם לשון, איך זאָג „אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו", אַז מען גייט פריער מיט אַ התלהבות און מען פערברענט אַלע געמיינקייטען, איז דער נאָך „האירו ברקיו תבל" שאַהנט דער שבת אין עם אַריין, און אַז מ'שעמט זיך מען זאָגט וואָס פאַר אַ מחותן בין איך מיט דעם שבת, נעמט דער שבת עהם צו מיט די בושה, — דערויף האָט דער פּאָרסובער רב ז"ל געענדיגט, מיט דעם לשון, איך זאָג אַז עס קומט שבת אָין אַ יוד בערעכענט זיך פון אַ גאַנצע וואָך און ער זעהט אַז עס איז ניט ווי ס'בעדאַרף זיין פונדעסטוועגען, זאָל ער נישט ווערען אָבגעפאלען, נאָר ער זאָל זאָגען מה דהוה הוה, נאָר פון אַ ציבד אָהן וועל איך מיך נעמען צו דינען דעם אייבערשטען, דאָס איז דער טייטש „שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל" אַזוי ווי ביי מתן תורה, זענען פריער די יודען געווען אויף אַ נידעריגע מדריגה, און נאַכהער האָבען זיי געזאָגט וואָס איז געווען איז געווען, נאָר פון יעצט וועלין מיר מקבל זיין עול מלכות שמים אַזוי דאַרף אויך זיין אום שבת...

826

צוים נצי"ב ז"ל איז אינמיטען שיעור אַריינגעקומען אַ וואָלאָזשינער בעל־הבית מיט אַזאַ שאלה: רבי! איך האָב אמאָל זיך שאַרף צוקריגט מיט מיין שותף און האָב געטוהן אַ פייערליכען נדר, אַז מער זאָל איך זיין פּנים נישט אָנקוקען! יעצט איז דער שותף ל"ע געשטאָרבען און איך וויל געהן איהם מחילה־בעטען, ווייס איך נישט צו איך מעג אָנקוקען זיין פּנים? כ'האָב דאָך געטוהן אַ נדר? די אַנוועזענדע לומדים אין גאונ'ס הויז, דערהערענדיג די

אויסטערלישע שאלה, האָבען אָנגעהויבען צווישען זיך פירען אַ שקלא־וטריא, זיי האָבען אַדורכגעוואָרפען גאַנץ נדרים מיט׳ן ר״ן און אַלע מפרשים, טייל האָבען געפּסק׳ענט להיתר, אַנדערע לאיסור. אָבער דער נצי״ב האָט שמייכלענדיג געזאָגט צום שאלה־פרעגער, — איהר מעגט! איהר מעגט! עס איז אַ בפירוש׳ער פסוק אין דער תורה! משה רבנו האָט געזאָגט צו די יודען: „כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם“. פונדעסטוועגען שטעהט דערנאָך: ״וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים“, איז דאָך אַ ראי׳ אַז נאָכ׳ן טויט האָבען זיי געמעגט זעהען...

827

אַ גאון האָט געזאָגט פאַר וואָס עפּעס שטייט די פרשה פון ערכין לעבין די תוכחה? ווייל אַז אַ יוד לייענענדיג די תוכחה, קען ער דאָך זיין ביי זיך געפאַלען און מיינען אַז דער יוד האָט ניט קיין ווערט, האָט איהם די תורה באַלד געוויזען, אַז יעדער יוד קוים איז ער עלטער פון אַ חודש, איז ער שטענדיג נאָך עפּעס ווערט...

828

דער קעלעמער מגיד ז״ל האָט אַ מאָל געהאַלטען אַ דרשה אין אַ שוהל נאָכהער האָט ער געבעטען דער עולם זאָל געבען געלד, אויף אַ צוועק, רופט זיך אָן אַ קאַרגער גביר, רבי! מען מעג דען נעמען געלד פאַר זאָגען תורה? האָט דער מגיד געענטפערט, איך נעם ניט געלד פאַר תורה זאָגען, נאָר פאַר דעם מוסר זאָגען פאַר שטראָפען, דער אייבערשטער שטראָפט אויך ניט אומזיסט...

829

אין אַ מסיבה פון רבנים, האָט איינער זיך געווענדעט צו אַ רב, וואָס איז שוין געזעסען אויף כסא רבנות׳ן אין אַ סך שטעדט. — איהר רבי, וואָס זענט שוין געווען אין אַזוי פיעל שטעדט, דאַרפט וויסען אַ סך גוטע ווערטער נאָכצוזאָגען, אומעטום וואו איהר קומט, זאָגט איהר דאָך מסתמא עפּעס נייעס! — האָט דער רב צוריקגעענטפערט פונקט פערקעהרט — זיצענדיג שוין אויף אַזוי פיעל כסא־רבנות׳ן, איז פאַר מיר גענוג געווען צונויפצושטעלען בלויז איין דרשה און אין יעדע שטאָדט וואו כ׳בין געקומען האָב איך איבערגעזאָגט די זעלבע דרשה, דאַגעגען ווען כ׳וואָלט געזיצען בלויז אין איין שטאָדט, וואָלט איך געמוזט יעדעס מאָל צונויפשטעלען אַ נייע דרשה. און דאָס איז דער טייטש „מרבה ישיבה — מרבה חכמה“, אַז מ׳זיצט לאַנג אויף איין אָרט, מעהרט מען חכמה, ווייל מ׳מוז פון צייט צו צייט פערפאַסען נייע דרשות, דען די אַלטע קען מען שוין...

830

דער לאָדזער רב, ר׳ אלי׳ חיים מייזעל ז״ל, איז אַמאָל געווען מיט אַ שתדלנות ביים פּירשט „פּלעווע״ פרעגט ער דעם רב — צי געפונט מען נאָך ערגיץ ביי אַנ׳אומה ולשון מ׳זאָל אַזוי אַכזריותדיק אַכזרייסען איינער ביים צווייטען דעם ביסען פון מויל, ווי עס טוהן עס די יודען, זאָגאַר צווישען אייגענע? איך וועל זיין עקסעלענץ דערויף ענטפערן — האָט געזאָגט צו איהם ר׳ אלי׳ חיים ז״ל. — עס איז אַ בעוואוסטע זאַך, אַז אַלע חיות, אַפילו די געפעהרליכסטע, פערצוקען נור חיות פון אַ צווייטען מין. דאַגעגען די חיות פון אייגענעם מין לאָזען זיי צורוה און טוהן זיי נישט קיין שלעכטס! דאַגעגען ווייסען מיר, אַז דער פיש, וואָס איז דאָס שטילסטע און רוהיגסטע בעשעפעניש גראָד ער שלינגט איין נור זיין מין, אַ צווייטען פיש, מיט וואָס ערקלערט זיך דאָס? דאָס איז דערפאַר, — האָט דער רב געזאָגט — ווייל די חיות לעבען אויף אַ פרייע אָפענע וועלט מוזען זיי נישט אָנקומען שלעכטס צו טוהן אייגענע, דאַגעגען דער פיש איז איינגעשפאַרט אין וואַסער און קען זיין הונגער נישט שטילען מיט קיין אַנדער מין, מוז ער דאָס אַכזריות אויספיהרען אויפ׳ן אייגענעם ברידער, דאָס זעלבע איז מיט די יודען זייענדיג איינגעשפאַרט אין אַנ׳ענגען קרייז, אַרומגעצוימט מיט פערשידענע ווירטשאַפטליכע בעגרעניצען, מוזען זיי טיילמאָל שטילען דעם הונגער נור מיט׳ן ביסען ברויט פונם אייגענעם ברודער.

831

דער גאון ר׳ שבתי יפה ז״ל, דער וועקסנער רב, איז געפאָהרען מיט זיין דיין ר׳ נטע און נאָך אנשים מכובדים. ביינאַכט איז מען אָנגעקומען צו אַ אַראָבגעלאָזטען שלאַבאַן און עמיץ האָט געמוזט אַראָפּגעהן פון וואָגען עפענען דעם וועג. — ווער פון אונז דאַרף אַראָבקריכען פון וואָגען עפענען? — האָט מען געפרעגט דעם גאון, ער זאָל פסק׳ענען. דער גאון האָט מיני וביי׳ געזאָגט בדרך הלצה: — נטע בתוכנו — הוא יפתח״!

832

איינער האָט זיך מל געווען צו דרייסיג יאָהר, ווייל ס׳איז געווען, „מתו אחיו מחמת מילה״. האָט ער דערנאָך בעקומען אַ בריוועל פון זיינס אַ קרעדיטאָר אַ רב אַז ער זאָל איהם אָבשיקען דעם חוב, ווייל „מל ולא פרע כאילו לא מל״ (שבת קל״ז)...

833

צו אַ בעוואוסטען רב איז געקומען אַ יוד בעטען אַ רעקאָמענדאַציע-בריף, מ׳זאָ

איהם אַרויסהעלפען, ווייל ר׳דאַרף טעכטער חתונה צו מאַכען. דער רב איז געווען אַ מזג טוב. האָט ער איהם נישט געקענט אָבזאָגען, האָט ער איהם געגעבען אַזאַ בריף, מיט פערשידענע שבחים און צווישען אַנדערס געשריבען: „אילו הי׳ בימי אלישע, לא הי׳ השמן נפסק״ (ווען ער וואָלט זיין אין אלישע׳ס צייטען, וואָלט דער בוימאייל נישט אויפגעהערט). פערשטעהט זיך, אז האָבענדיג אַזאַ המלצה-בריף, האָט ער געמאַכט היבשע נדבות, איינמאָל איז ער געקומען אין אַ שטעדטעל און געגאַנגען צום רב. האָט דער רב מיט איהם פערפיהרט אַ שמועס אין לערנען און באַלד האָט זיך אַרויסגעוויזען, אז דער בכבודער אורח איז ל״ע אַ גרויסער עם־הארץ. האָט דער רב זיך אָנגערופען: — יעצט פערשטעה איך שוין, וואָס דער רב שרייבט אין המלצה־בריף „אילו הי׳ בימי אלישע, לא הי׳ השמן נפסק״. ווארום פאַרוואָס האָט דאָרט אויפגעהערט צו גיסען זיך דער בוימעל? ווייל עס זענען מעהר נישט געווען קיין כלים ריקים, דער יוד איז אָבער אַ כלי ריק... ממילא וואָלט נישט געווען שמן נפסק...

834

דער רבי ר׳ בונם זצ״ל מפרשיסחא, פלעגט חנוכה שפּילען אין שאָך און זיך צוזינגען „אז מ׳געהט אַ גאַנג, דאַרף מען זעהען, אז דער נאָך זאָל נישט טוהן באַנג!״

835

ר׳ ישעי׳לע פּראַגער זצ״ל האָט אַמאָל געטראָפען שעהנע יודען שפילען אין קאָרטען מיט פּראָסטע מענשען. האָט ער צו זיי געזאָגט — „כי הלל רשע על תאות נפשו״ ווען ווערט דער רשע אַ „הלל״, אַ עניו „הלל איז געווען אַ עניו״ (שבת ל׳) — „על תאות נפשו״, ווען ער געהט נאָכגעבען זיין תאוה קאָרטען צו שפילען, ער זעצט זיך דאַן צום קאָרטען־טיש מיט אַזעלכע פּאַרשוינען וואָס ר׳שעהמ׳ט זיך מיט זיי צו רעדען.

836

אין דער ישיבה פון „נודע ביהודה״ איז געווען אַ מנהג, אז יעדער בחור וואָס האָט געגעסען טעג האָט איבערגעלאָזט שיריים און ביים בעל־הבית איז געווען אַ זכי׳ צו עסין שיריים פון אַ ישיבה בחור. איינמאָל איז געקומען אַ בחור, וועלכער האָט נישט געוואוסט פון דאָזיגען מנהג און האָט קיין שיריים נישט איבערגעלאָזט. איז דער בעל־הבית אוועק מיט פּרעטענציע צום רב. — דער בחור לאָזט גאָרנישט איבער! האָט דער נודע ביהודה בערוהיגט דעם בעל־הבית פּרעגט מאָרגען דעם בחור די קשיא, וועט ער אייך זאָגען אַ תירץ, וועט אייך

דערפון פערצענטפערט ווערען, פאר וואס ער לאזט נישט איבער קיין שיריים! פרעגט איהם אזוי: די גמרא זאגט אין חולין (דף ז' ע"ב), אז ר' פנחס בן יאיר'ס אייזעל האט נישט געגעסען קיין נישט־גע'מעשר'טע תבואה, הייסט עס דאך, אז דאס אייזעל האט געקענט לערנען. אויב אזוי האט דאך ס'אייזעל בעדארפט וויסען די הלכה פון ר' מאיר: „נותן עינו בצד זה ואוכל בצד אחר". קוקען דא און עסען דארט? דער בעל־הבית איז אוועק אהיים און ווען דער בחור איז ווידער אמאל געקומען עסען, האט ער איהם געפרעגט די אויבען דערמאנטע קשיא, דער בחור האט נישט געוואוסט צו ענטפערן קיין תירוץ. 3 טעג איז דער בחור ארומגעגאנגען פערטראכט און געקלערט א תירוץ אויף דער דאזיגער קשיא. פון שאנדע וואס ער ווייסט נישט צו ענטפערן זיין בעל־הבית'ס קשיא, האט ער זיך געשעהמט צו ווייזען פאר'ן בעלהבית און איז נישט געגאנגען עסען אויפ'ן טאג, ער האט דעריבער זעהר שלעכט אויסגעזעהען און איז געווען זעהר אומטיג. דער נודע ביהודה האט דאס בעמערקט אויפ'ן בחור'ס פנים. האט ער איהם צוגערופען און געפרעגט, פארוואס ער איז אזוי פער'צער'ט, און ווען דער בחור האט איהם דערצעהלט דעם בעל־הבית'ס קשיא. אויף וואס ער ווייסט נישט קיין תירוץ, האט איהם דער נודע ביהודה געהייסען אזוי ענטפערין. דאס אייזעל האט געוואוסט, ר' מאיר'ס הלכה, עסען דא און קוקען דארט. עס האט אבער מורא געהאט איבערצולאזען, ווייל דער בעל־הבית, רבי פנחס בן יאיר, קען מיינען, אז עס האט געגוג וועניגער תבואה און וועט דעריבער דאס צווייטע מאל שוין געבען וועניגער, וועט עס פונ'ם וועניגער אויך מוזען איבערלאזען, וועט ר' פנחס בן יאיר געבען דערנאך נאך וועניגער, וועט עס ווייטער מוזען איבערלאזען, וועט עס ווידער בעקומען נאך וועניגער און אזוי ווייטער און אזוי ווייטער, האט עס ליבערשט איינגאנצען נישט געוואלט עסען, (דאס זעלבע איז אויך ביי די שיריים פון בחור)...

837

ר' אייזיל סלאנימער האט געזאגט אויף דעם פסוק „ויקח מאבני המקום" זאגען די חז"ל אז די שטיינער האבען זיך געקריגט אט דאס האט יעקב אבינו געזאגט אז „אין זה כי אם בית אלקים" ווארים אויב די מחלוקת דער גרייכט אז אפילו די שטיינער קריגען זיך איז נישט אנדערש אז דא מוז זיין א שוהל אדער א בית המדרש...

838

דער הייליגער רבי פון לובלין איז אמאהל געקומען קיין ליזענסק צום רבי'ן ר' אלימלך און האט איהם גיטראפען שטארק וויינען און מען האט איהם נישט געקענט בשום אופן איינהאלטען פון געוויין האט איהם דער רבי פון

לובלין זכרונו לברכה גיפרעגט וואָס ער וויינט אַזוי שטאַרק האָט איהם דער רבי ר׳ אלימלך געזאָגט וואָס זאָל איך נישט וויינען אַז איך האָב געטוהן אַ עבירה וואָס דאָס גיהנם וועט פאַר מיר אַליין ווייניג זיין, האָט איהם דער רבי פון לובלין גיפרעגט וואָס דער חטא איז גיוועזין האָט איהם דער רבי ר׳ אלימלך געזאָגט אַז ער האָט אויס גירעדט צווישען פסוקי דזמרה, האָט איהם דער רבי פון לובלין גיפרעגט מיט וואָס פאַר אַ עסק האָט איהר אויס גירעדט, האָט דער רבי ר׳ אלימלך געזאָגט אַז מען איז געקומען מזכיר זיין אַ חולה האָט ער איבער גיפרעגט נאָך אַ מאָהל דעם נאָמען, האָט איהם דער רבי פון לובלין געזאָגט אַז דאָס הייסט נישט אויסגירעדט דען דאָס איז דאָך אַ תפלה. האָט ער אויפגיהערט צו וויינען...

839

עס האָט אַמאָהל אַ רב געזאָגט צו אַפּיקורס אַלע איסורים וואָס דער מענטש טוהט אַז ער קומט אויף די עלטער ווערין פון איהם אָפּגעטוען אַלע תאות „בטלים בששים" אין זעכציגער יאָהרין אָבער „מין במינו" אַפּיקורסות „אַפילו באלף לא בטל" אַז ער זאָל אַפילו לעבין טויזינד יאָהר וועט ער שוין נישט אַנדערש ווערין...

דער יודישער אוצר

אכטער העפט.

840

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט „ונקרב בעל הבית אל האלקים" אפילו א פראסטער בעל-הבית קען אויך ווערען נאהענט צום אייבערשטען, „אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" אויב ער קריכט ניט אריין און זיין חבר'ס געשעפטען, און ער טוט ניט יענעם קיין שלעכט'ס אין מסחר...

841

דער מדרש זאגט, אז לעתיד וועט פון די גאנצע תוכחה ווערין בלויז ברכות. אייגענטליך ווי אזוי וועט פון „ואכלתם בשר בניכם" קענען ווערין א ברכה? האט א רב געזאגט — אז א פאטער וועט קענען עסין פלייש ביי א קינד, ער וועט ניט דארפען קלערין אויף כשרות...

842

דער רבי פון לובלין ז"ל, האט געזאגט א רמז אז „פרשת וארא" מוז די פראסט פלאצען, ווייל עס שטייט דארטין, „קרח" דאס אייז, „ונפג" צוגעהט „וזכרי" דאס איז א זכרון אויף דורות...

843

א קלוגער רב האט געזאגט, אז דרום שטייט „כי יהי' להם דבר, בא אלי" (יתרו,) פריהער „להם" א רבים, נאכהער „בא" א לשון יחיד? ווייל דאס צווייטע מאל קומט נאר צו דעם זעלבען רב, דער וואס האט געווינען די דין-תורה, אבער דער פערשפילטער וויל שוין ניט קומען צו דעם זעלבען רב, איז פון דעם „רבים" צוויי בלייבט נאר א יחיד, דער געווינער...

844

איינער איז געקומען צו א רב ארויס נעמען „היתר הוראה״, דער רב האט איהם געפרובט, און געפרעגט פערשידענע שאלות אין הלכות טריפות, האט ער אויף אלעס געענטפערט „טריפה״, פרעגט איהם דער רב, עס שטייט דאך און „יורה דיעה״ אז עס איז „כשר״, האט ער געענטפערט, איך בין א מחמיר, דער רב דערזעהענדיג אז ער ווייסט טאקע קיין דין ניט, זאגט ער צו איהם, די קומסט מיר פאר, ווי יענער קליין שטעטלדיגער, וואס האט געזאגט צום ווייב, ווען עס איז פארגעקומען א שאלה, נאך וואס דארפסט די זיך מטריח זיין לויפען צום רב אין שטאדט אריין, פרעגען א שאלה. עס שטייט דאך אין די תורה, אז א טריפה זאל מעןווארפען פאר די הינד, גיי זשע ארויס אין ווארף דאס פלייש פאר דעם הינד וועסט די זעהן, אויב ער וועט דאס עסין איז א סימן אז עס איז טריפה און אויב ניט איז עס כשר, דער הינד האט אבער אלעמאל אויפגעגעסין האט זי זיך געבייזערט אויף איהם, זאגט דער מאן פין דעם הינט איז קיין ראי׳ ניט ער איז א מחמיר, מאכט ער אלעס טריפה...

845

א משכיל האט געפרעגט און א חוזק טאן א געוויסען רב, עס שטייט „אדם ובהמה תושיע ד׳״ ווי קומט א בהמה זאל שטיין נעבען א אדם? האט דער רב געענטפערט: מיך אהרט אויך די זעלבע קשיא, ווי קומט א בהמה זאל שטיין נעבין א אדם...

846

אין א שטעדטעל האט מען געוואלט אויף נעמען א רב, דער דאזער א גרויסער עם הארץ האט עס געוואלט פריוועו, פרעגט ער איהם, פונוואנען ווייסט מען אז לבן האט געוואלט ברענגען הבל׳ן, – קין׳ס ברידער – אויף די עקידה? האט דער רב געענטפערט: דאס שטייט און די הגדה, „ולבן ביקש לעקוד את הבל״ – אווא – זאגט דער דאזער מיט פערווינדערונג, ער האט געטראפען...

847

חסידים זאגען אז מ׳דערציילט מעשיות פון צדיקים איז אזוי גיט ווי געלערינט דער מקור דערפון איז, ווייל אין סוף כתובות ווי די גמרא דערציילט די פטירה פון רבינו הקדוש, הייבט זיך אן „תנו רבנן״ אזוי ווי ביי א הלכה זאך איז א ראיה אז דאס איז אויך גלייך אזוי ווי געלערענט...

848

פאר וואס רופט מען די צדקה פושקעס „קופת ר׳ מאיר״ – האט א גאון געזאגט – ווייל די חז״ל זאגען אז טורנוסרופוס האט געפרעגט ר׳ עקיבא׳ן אויב אז דער אייבערשטער האט ליעב אָדימעליט פאר וואס איז ער זיי ניט מפרנס, איז דאך א סימן אז ער האט זיי ניט ליעב, טא ווי אזוי מעג מען געבין צדקה, אז א קיסר ווערט זיין אין כעס אויף זיין קנעכט, און ער ווערט איהם ניט געבין צו עסין איז אויב איינער ווערט געבין דעם קנעכט שפייז, ווערט ער דאך הייסען א „מורד במלכות״? האט ער גענטפערט: יודען הייסען „בנים״ דעם אייבערשטענס קינדער, און אויף א קינד אז דער קיסר איז בייז, און איינער גיט עם צו עסין איז דער קיסר צופרידען, (ב״ב י׳) און עס איז א פלוגתא ר׳ מאיר מיט ר׳ יהודה, אויב יודען טוען ניט דעם ווילען פון אייבערשטען צו זיי הייסען „בנים״ צו „עבדים״ און ר׳ מאיר זאגט אז שטענדיג הייסען זיי „בנים״ (קידושין ל״ו) קומט אויס אז נאך ר׳ מאיר מעג מען שטענדיג געבין צדקה, דרום הייסט דאס „קופת ר׳ מאיר...

849

א גאון האט געזאגט אין א הספד אויף א צווייטען גאון פאר וואס שטייט אין קהלת „עת ספוד ועת רקוד״, ניט „עת לספוד ועת לרקוד״, אזוי ווי ביי די פריערדיגע שטייט „עת לטעת ועת לעקור״, מיט א „למ״ד״ אין אָנהייב ווארט, און דאָ שטייט ניט? נאָר אלע זאכען האבען א באזינדערע צייט, ווען מען פלאנצט רייסט מען ניט, און ווען מ׳רייסט פלאנצט מען ניט, דעריבער שטייט א „למד״ צו ווייזען אז יעדערעס האט א בעזינדערע צייט, אָבער אז א צדיק שטארבט איז אין הימעל א שמחה אז ער קומט ארויף אין דער הייך, אזוי ווי חז״ל זאגען ביי רבי „אראלים ומצוקים אחזו בארון הקודש״ (סוף כתובות) נאָר ביי אונז איז דאָס א קלאָג, דערום שטייט „עת ספוד ועת רקוד אז ס׳קען זיין ביידע זאכען צו זאמען ביי די מלאכים איז דאָס א פרייד, און ביי אונז פארקעהרט...

850

אין לעמבערג האט איינער מספיד געווען א גאון, ארויס זאָגענדיג דעם הספד פון א פאפיער וואס ער האט זיך אויפגעשריבען, – האט דער לעמבערגער רב ז״ל געזאָגט צו איהם, – עס קוקט אויס אז די האלסט ניט דעם נפטר פאר א צדיק, ווייל די חז״ל זאגען אז די פטירה פון צדיקים איז א „מכה אשר לא כתובה״ הייסט אז ביי דיר איז דאָס א „מכה כתובה״ (אויפגעשריבען) איז דאך א סימן אז עס איז ניט קיין מיתת צדיקים...

851

ר׳ שלום בעלזער ז״ל איז נפטר געוואָרען דריי טאָג פאַר ראש השנה, האָט זיין זוהן ר׳ יהושע׳לע ז״ל געזאָגט, דעם טעם דערפון, ווייל עס שטייט אין ספרים אַז דער וואָס איז אַ חזן אויף דער וועלט, איז אויך אַ חזן אויף יענער וועלט, און עס שטייט אין די פוסקים, אַז אַ חזן דאַרף זיך אָבשיידען 3 טאָג פאַר ראש השנה, פון אַלע זאַכען וואָס קען ברענגען צו אַ טומאה, און ער דאַרף לערנען די כוונות פון די תפילות מיט די תקיעות, (מגן אברהם סי׳ תקפ״א ס״ק ט׳ בשם השל״ה) איבער דעם איז ער נפטר געוואָרען 3 טאָג פאַר ראש השנה, ווייל ער איז געוועזען אַ חזן אויף די וועלט, וועט ער דאָך זיין אַ חזן אויף יענער וועלט, דעריבער האָט ער געדאַרפט הכנה 3 טאָג פאַר ראש השנה...

852

צוויי פרויען האָבען אוועק געגעבען וועש צו אַ וועשין, נאָכהער האָט איינע געזאָגט אַז אַלע וועש זענען איהרע, זענען זיי געקומען צו ר׳ בעריש מייזליש ז״ל ווארשעווער רב אויף אַ דין־תורה האָט ער געהייסען צו זיך ברענגען אַלע וועש און האָט זיי געהייסען קומען אויף צו מאָרגען׳ס, נאָך זייער אוועק גיין, האָט ער געזאָגט צו די רבי׳צין אַז זי זאָל נעמען איהר׳ס אַ קלאָהר העמד און אויסמישען צווישען די וועש, צומאָרגען׳ס ווען זיי זענען געקומען צום רב, האָט ער געזאָגט צו די איינע וואָס האָט געזאָגט אַז עס איז אַלע איהרע זי זאָל איבער קוקען די וועש, אפשר וועט זי געפינען אויף עטליכע שטיקלעך אַז עס איז ניט איהרע, נאָכהער האָט זי ווייטער געזאָגט אַז אַלעס איז איהרע, נאָכהער האָט ער געזאָגט צו די צווייטע דאָס זעלבע, האָט זי אויסגעקליבען בלויז איהרע, אויך האָט זי געזאָגט אַז עס איז דאָ אַ העמד וועלכעס זי האָט נעכטען דאָס ניט געזעהען, האָט דער רב גע׳פסק׳נט אַז די צווייטע זאָל זיך נעמען דאָס איהרעגע, אַזוי ווי עס האָט זיך אויסגעוויזען...

853

אַ גאון האט געזאָגט דעם פשט פון „ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים״ די גמרא זאָגט אַז אַ אמורא האָט געזאָגט אַז ער וויל ניט זעהן מיט זיינע אויגען די שלעכטע צייט וואָס וועט זיין איידער משיח וועט קומען, די יודישע צרות און ליידען, וואָס וועט דאַמאָלט זיין, דערויף בעטין מיר, ווען מיר ווילין יאָ זעהען די צייט פון „ביאת המשיח״, זאָל עס זיין מיט „רחמים״ מיר זאָלען קענען סובל זיין די צרות...

854

ווען דער סיגוטער רב איז געווארען חתן האבען זיך די מחותנים געשפארט, ווער עס דארף געבין א בעסערע מתנה, צו דער חתן דער כלה, אדער פארקעהרט, האט זיך דער חתן אנגערופען פון דער תורה ווייזט אויס אז מ׳דארף געבין דעם חתן א בעסערע מתנה וויא צו דער כלה, ווייל מ׳געפינט אין פרשת בחוקותי אז דער „ערך״ (שאצונג) פון א מאנספערשוין איז מעהר וויא דער „ערך״ פון א נקיבה...

855

דער „קדושת לוי״ ז״ל האט געזאגט א טעם פאר וואס חסידים טרינקען „משקה״? ווייל די חז״ל זאגען „מעביר ראשון ראשון״ (ר״ה י״ז) אז דעם ערשטען חטא רעכענט מען ניט אין הימעל, נאר אז דער מענש איז עובר דאס צווייטע מאל רעכענט מען צו דאס ערשטע אויך, און עס איז ידוע דאס די גמרא זאגט אז משקה מאכט פון א „שני״ א „ראשון״ (זעה שבת ט״ו) דערום טרינקען זיי משקה, אז עס זאל זיין א ראשון, וועט דער אייבערשטער מעביר זיין...

856

אין סלאנים האט צוגעפעלט איינער צום מנין, האט דער שמש אריין געברענגט איינעם א קורץ געקליידערטער, פרעגען די מתפללים דעם רב צו מ׳קען עהם מצרף זיין צום מנין, האט דער רב געענטפערט: עס שטייט בפירוש, „העשירי יהי׳ קודש לד׳ לא יבקר בין טוב לרע״...

857

א גיטער יוד וואס פלעגט ניט זאגען קיין תורה ביים טיש, האבען איהם די חסידים געפרעגט, פארוואס ער פיהרט זיך אזוי? האט ער געענטפערט ווייל עס שטייט אין תהלים (קל״א) „אם לא שויתי ודוממתי״ אויב איך בין נאך ניט צו געקומען צו די מדרגה פון „שויתי ד׳ לנגדי תמיד״ דארף איך שווייגען און ניט זאגען קיין תורה...

858

בשעת דער גאון ר׳ דוד האט געוואהנט אין דער שטאדט ביחאווע, האט מען עהם גערופען ר׳ דוד ביחאווער, (ביחאווע איז א קליין שטעדטעל,) האט דער

רב געזאָגט, יעצט איז מיר רעכט וואָס עס שטייט, „איזהו חכם המכיר את מקומו״ (אבות פ״ו). ער מאַכט דער קענען זיין אָרט ווי ער וואָהנט פאַר אַלעמען, צוליעב זיין הכמה רופען איהם אַלע אָהן מיט דעם נאָמען פין דער שטאָדט, כדי מען זאָל וויסען ווער דאָס איז, ממילא ווערט מען דורך איהם געוואָהר אַז עס איז דאָ אַזוי שטעדטעל אויף דער וועלט, ווען נישט ער וואָלט גאָר קיינער ניט געוויסט פון דעם שטעדטעל, קומט אויס אַז ער געט צו דערקענען זיין אָרט, אַזוי אויך איז מיט דעם ר׳ דוד, ווען ניט ער, וואָלט קיינער ניט געוויסט אַז עס איז דאָ אַ שטעטיל ביהאַווע...

859

מ׳האָט געפרעגט דעם ווילנער גאון ווי איז מרומז אין דעם וואָרט „בראשית״ די מצוה פון „פדיון הבן״ (ווייל עס שטייט אין „ספרי קבלה״ אַז אַלע מצות איז מרומז אין וואָרט „בראשית״) האָט ער געענטפערט: „בראשית״ איז ראשי תיבות בן, ראשון, אחר, שלשים, יום, תפדה...

860

ווען די רעפאָרמער האָבען זיך געמאַכט אין האַמבורג אַ באַזונדערע שוהל, און האָבען אַ נאָמען געגעבען די שוהל „היכל הקודש״, האָט דער האַמבורגער רב ז״ל געזאגט, יעצט איז מיר פערענטפערט געוואָרען אַ פסוק אין תהלים קאַפּיטעל ע״ט, „מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתיך טמאו את היכל קדשיך״ פרעגט דער מדרש אין איכה „קינה לאסף מבעי׳ לי״״ עס האָט געדאַרפט שטיין „קינה״ ניט מזמור וואס איז דאָס פאַר אַ געזאַנג אַז גוים זענען געקומען אין היכל הקודש? נאָר דער תירוץ איז, פון זיי איז מען שוין צוגעוואָהנט צופאַרטראָגען די צרות, אַבער פון יודען צו ליידען צרות איז זייער שווער צו פאַרטראַגען, דעריבער „מזמור לאסף״ די פרייד איז, אַז „באו גוים״ אַבער ווען יודען קומען מטמא זיין דעם היכל הקודש דאַרף מען טאַקע קלאָגען...

861

דער גאון ר׳ שלמה קלוגער ז״ל בראָדער רב, האָט אַ מאָל געקריגען אַ בעפעהל פון די רעגירונג אַז ער זאָל זאגען אַ דרשה פאַר די תלמידים פון די בראָדער גימינאַזיום, — האָט ער אָנגעהויבען צו זאגען, צו די תלמידים, — די רעגירונג פאָדערט פון אייך אַז איהר זאָלט זיין געלערענטע יודען: ווייל אַזוי עס איז שוין דאַ געלערענטע גוים אין בראָד, ווייל די רעגירונג אויך אַז עס זאָל זיין געלערענטע יודען, איבער דעם האָט זי מיך דאָ אַ הער

געשיקט איך צו זאָגען אַ ביסעל מוסר, ווייל זי וויל עס זאָל זיין געלערנטע יודען, ווייל געלערנטע גוים האָט זי שוין גענוג, איבער דעם טייערע קינדער, אויב איהר וועט זיין יודען איהר וועט מקיים זיין וואָס עס שטייט אין דער תורה, וועט איהר ערפילען דעם ווילען פון די רעגירונג. אָבער אַז איהר וועט ניט פאָלגען וואָס אין דער תורה שטייט, וועט איהר דאָך זיין אַזוי ווי אַלע גוים, – וועט איהר דאָך זיין אַ „מורד במלכות"...

862

ווען דער סטאַניסלאַבער רב ז"ל האָט מספיד געווען דעם רבי'ן ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל, האָט ער אָנגעהויבען דעם הספד, מיט דעם לשון, „משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים" (סוטה מ"ט) די חז"ל זאָגען אַז דער צדיק איז אַ מושל אויף דעם מושל פון די וועלט, ווייל אַ צדיק איז מבטל די גזירות רעות, (מו"ק ט"ז) אַזוי אויך ר' מאיר'ל ז"ל איז געווען אַ „מושל משלים" ער האָט מושל געווען אויף די גזירות וואָס ווילען געוועלטיגען אויף דעם מענטש, אָבער „משמת ר' מאיר" אַז ר' מאיר'ל ז"ל איז נפטר געוואָרען „בטלו מושלי משלים" ווייל מיר האָבען שוין ניט מעהר קיין זיין צדיק ער זאָל קענען מבטל זיין שלעכטע גזירות...

863

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט געזאָגט צו איינעם וואָס האָט זיך פאַר איהם געזשאַלעוועט אויף פרנסה, און דורך דעם האָט ער ניט אין קאָפּ צום לערנען, עס שטייט פריהער „אם אין קמח אין תורה", נאכהער „אם אין תורה אין קמח" און מיר פסק'נען „תפוס לשון אחרון" (נדרים כ"ו) נאָר תוספות זאָגט אין (תמורה כ"ו) אַז אויב די סיפא איז ניט סותר די רישא, אַז מ'קען אויסטייטשען די סיפא אַזוי ווי די רישא, זאָגט מען „תפוס לשון ראשון", אַזוי קען מען דאָ אויך אויס טייטשען, רבונו של עולם, „אם אין תורה" אַז די זעהסט אַז די יודען לערנען ניט די תורה, איז דאָס ניט חס ושלום פון שלעכטען ווילען, נאָר ווייל „אין קמח" זיי האָבען ניט קיין פרנסה, דרום גיב זיי פרנסה, וועלין זיי לערנען דיין תורה...

864

דער גאון ר' מרדכי זאב ז"ל פון לעמבערג האָט געפרעגט ר' מאיר'ל ז"ל פון פרימישלאַן, די חז"ל דערצעהלען אויף ר' חנינא בן דוסא, אַז ער האָט מתפלל געווען פאַר קראַנקע, נאָכהער האט ער געזאָגט „זה חי וזה מת" אַז דער חולה וועט בלייבען לעבען און דער וועט שטאַרבען. (ברכות ל"ד) נאָך

וואס האט ער באדארפט זאגען אז דער וועט שטארבען ?— האט ר׳ מאיר׳ל ז״ל עהם געענטפערט דער פשט אין דער גמרא איז אזוי, די חז״ל זאגען אז דער אייבערשטער איז גוזר א גזירה, און דער צדיק קען דאס מבטל זיין. (מו״ק ט״ז) אייגענטליך וויא אזוי קען ער פערענדערין דעם ווילען פון אייבערשטען ? נאר די חז״ל זאגען אויף דעם פסוק „ואתן אדם תחתיך״ „אל תקרי אדם אלא אדום״ (ברכות ס״ג) אז עס איז דא א גזירה אויף א ערליכען יוד ער זאל אוועק גיין פין דער וועלט, קען דער צדיק פועל זיין אז מ׳זאל איינטוישען אויף זיין ארט א רשע, און ער זאל איהם אויסלייזען, אבער ניט ער זאל אונגאנצען מבטל זיין די גזירה, איבער דעם האט ער געזאגט „זה חי״ דער וועט בלייבען לעבין „וזה״ דער רשע „מת״ וועט שטארבען אויף זיין ארט...

865

א מחבר וואס האט געמאכט א פירוש אויף קהלת האט געברענגט זיין חיבור אויף הסכמה צו ר׳ אייזיל חריף ז״ל האט ער אריינגעקוקט אין ספר, איז עהם ניט געפאלען דאס חיבור רופט ער זיך אן די האסט געמאכט דאס זעלבע וויא דער מלבי״ם ז״ל האט געמאכט אויף די מגילה, נאר דער חילוק איז, דער מלבי״ם ז״ל האט געמאכט פין אחשורוש וואס ער איז געווען א מלך טפש (מגילה י׳) א חכם שבחכמים, און דיא האסט געמאכט פין דעם חכם שבחכמים, א טפש שבטפשים...

866

ר׳ אייזיל סלאנימער ז״ל האט א מאל געקנס׳ט א שוחט וואס האט עובר געווען א עבירה אז ער זאל שוין ניט שחט׳ן קיין בהמות נאר עופות, האט איהם דער שוחט געפרעגט דעם טעם פאר וואס דוקא בהמות ניט, האט ער געענטפערט, ווייל א חוטא איז דאך א שוטה א בהמה (זעה סוטה ג׳.) טאר ער דאך ניט שחט׳ן א בהמה, ווייל ער איז דאך עובר אויפ׳ן לאו פון „לא תעמוד על דם רעך״ (קדושים י״ט)...

867

דער רבי ר׳ מאיר׳ל פרימישלאנער ז״ל, האט געטייטש דעם פסוק „יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב״, (תהלים ק״ד) „יצא אדם לפעלו ולעבודתו״ פריער דארף א מענטש מתקן זיין זיינע מעשים, נאכהער „עדי ערב״ ווייל „כל ישראל ערבים זה לזה״ (שבועות ל״ט וסוטה ל״ז, ור״ה כ״ט: ברש״י) קען מען זיך נעמען יענעם אויך מתקן צו זיין, אבער איידער דער מענטש האט נאך

זיך זעלבסט ניט מתקן געווען, ווי אזוי קען ער אנדערע מתקן זיין, אזוי ווי די חז"ל זאגען „קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים" (סנהדרין י"ט)...

868

א גאון האט געזאגט פאר וואס אז א שוחט איז עובר א עבירה איז מען אים מעביר פון שחיטה, ווייל די חז"ל זאגען „אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" (סוטה ג') און א שוטה טאר דאך ניט שעכטין (חולין ב')...

869

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט „פשוט נבילתא בשוקא" זיי פשט די דינים פון נבילות וטריפות זאלסט פסק'נען די שאלות פון נבילות, זאלסט גלייכער זיין א רב ניט קיין רבי „ואל תצטרך לבריות" זאלסט ניט דארפען אנקומען צו מענטשען זיי זאלען דיר געבין פדיונים...

870

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געזאגט צו ר' שלמה מונקאטשער ז"ל פאר די חתונה, — א זייגער, צו נעמט מען, און מען פיצט דאס אויס, און מען שטעלט דאס צוריק צוזאמען, דאס איז די כוונה פון תקיעה. שברים, תרועה, מ'צו ברעכט עס, און דער נאך „תקיעה" מ'שטעלט דאס גלייך, נאר „ובהקהיל את העם", אז מען איז א מנהיג איבער יודען „תתקעו ולא תריעו" דארף מען ביי זיך זיין גלייך, ניט צוברעכען, אזוי ווי די חז"ל זאגען „נהוג בשיאתך ברמה" (כתובות ק"ג) נאכהער האט ער איהם געגעבען דרשה געשאנק דאס ספר „תומר דבורה" אין האט געזאגט „תומר" דיא זאלסט זאגען „דבורה" גוטע דיבורים...

871

דער קעלעמער מגיד דערזעהענדיג אום „שבת ראש חודש" אז עס זענען געקומען דייטשען מיט אויס געקעמטע און אויסגעוואשענע קעפ, און שוהל אריין הערין די דרשה, האט ער אנגעהויבען צו זאגען, „ראשי חדשים" נייע קעפלעך „לעמך בתת" „זמן" עס וועט קומען א צייט אז „כפרה" לכל תולדותם...

872

דער קעלעמער מגיד ז"ל האט געזאגט שבת אין א דרשה, (דערזעהענדיג אריינקומען אין שוהל ראזירטע בערד מיט פריש אויסגעוואשענע און

אויסגעקעמטע האָהר פון קאָפּ, אַ האָן האָט אַ קאַם און קעמט זיך ניט אין שבת, איהר האָט ניט קיין קאַם און איהר קעמט זיך יאָ אין שבת, אַ קאָזע לערענט ניט קיין חומש און זי גאָהלט זיך ניט דיא באָרד, און איהר לערענט חומש וואָס עס שטייט און איהר אַז מען טאָר זיך ניט גאָהלען די באָרד, און איהר גאָהלט זי יאָ...

873

אַ גאון האָט געזאָגט, פאַר וואָס זאָגען די חז״ל „כשר שבטבחים שותפו של עמלק״ (קידושין פ״ב)? ווייל די חז״ל זאָגען, דער וואָס ווערט געבוירען און מזל „מאדים״ וועט זיין אָדער אַ „טבח״ אָדער אַ מוהל. (שבת קנ״ו) ביידע זענען „שופכי דמים״ זיי פערגיסען בלוט, נאָר דער חילוק איז, דער מוהל איז עוסק אין אַ מצוה, און „דם ברית קודש״ און דער „טבח״ איז עוסק אין „דם חולין״ בלוט פון בהמות, קומט אויס אַז דער „טבח״ פאַרשעמט די מצוה פון מילה, ווייל ער האָט דאָך געקענט זיך אויסקלויבען צו זיין גלייכער אַ מוהל, איידער אַ טבח, און די חז״ל זאָגען, אַז עמלק האָט גענומען די ערלות פון די מילה און האָט זיי געוואָרפען און דער הייך מבזה צו זיין די מצוה, (רש״י פרשת תצא בשם הפסיקתא) קומט אויס אַז דער טבח איז אַ שותף מיט עמלק, ביידע האָבען מבזה געווען די מצוה פון מילה...

874

איינער וואָס האָט זיך געדרייט ביים דאַווענען אין בית המדרש פון ר׳ העניך ז״ל פון אַלעסק, אין די לענג און אין די ברייט, ער איז ניט איינגעשטאַנען אויף אַ אָרט, האָט דער רבי צו איהם געזאָגט, די חז״ל ציילען צווישען די ס״ו ניסים פון בית המקדש, איז איינס פון זיי, אַז זיי זענען געשטאַנען ענג, און דאָך ווען זיי האָבען זיך געבוקט איז געווען לויז, אַלץ קשה פאַרוואָס איז דאָס שטיין אויך ניט געווען בריווח? נאָר ווען עס וואָלט געווען לויז צו שטיין, וואָלט דאָך איינער ווי דו אַרום שפּאַצירט אין הויף פון בית המקדש, און דאָס איז דאָך ניט קיין כבוד..

875

אַ מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל אויף אַ הסכמה, און דער מחבר האָט איהם געזאָגט אַז ער איז אַ קראַנקער, און מוז אָנקומען צו דאָקטורים, דערום האָט ער געמאַכט אַ ספר. ער זאָל האָבען פון דעם ספר געלד פאַר די דאָקטורים, און אויב איהר וועט מיר געבען אַ הסכמה וועל איך האָבען אַ סאַך קונים, האָט ר׳ אייזיל ז״ל עם געענטפערט, פון די גמרא איז

א ראיה אז עס איז גלייכער קראנק צו זיין איידער צו בעטין א הסכמה אויף א ספר ווייל די גמרא זאגט, אז דער אייבערשטער האט קראנק געמאכט חזקי׳ כדי ישעי׳ זאל איהם קומען מבקר חולה זיין (ברכות י׳) אייגענטליך איז דאך חזקי׳ געוועזן א למדן (זעה אין פרק חלק) האט ער דאך געקענט מאכען א ספר וואלט ער דאך געמוזט גיין צו ישעי׳ נאך א הסכמה, ווייל ישעי׳ איז דאך געוועזן דער גדול הדור, אזוי ארום וואלטען זיי זיך געטראפען? איז דאך א ראיה אז עס איז גלייכער קראנק צו זיין און צו ליידען יסורין איידער צו זיין א מחבר און גיין בעטין א הסכמה...

876

איינער האט זיך פערענטפערט פאר א רב וואס האט איהם געפרעגט פאר וואס ער איז ניט קיין מכניס אורח, ווייל — האט ער געזאגט — דאס ווייב זאל זיך ניט קריגען מיט עהם, ווייל „אשה עיניה צרה באורחים״ (ב״מ פ״ז) און צוליעב שלום-בית וואס די חז״ל זאגען „איש ואשה ששלום ביניהם שכינה שרויה ביניהם״ (סוטה י״ז) דעריבער פערמאד איך צו זיין א מכניס אורח, האט דער רב עהם געזאגט יעצט איז מיר רעכטיג וואס די חז״ל זאגען, „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה״ (שבת קכ״ז) ווייל חאטשע די שכינה וועט ניט זיין צווישען זיי דורך דעם הכנסת אורחים פונדעסטוועגין זאלסטו זיין א מכניס אורח, ווייל הכנסת אורחים איז גרעסער ווי קבלת פני השכינה, דאס איז אויך דער פשט פון די משנה אין אבות, „יהי ביתך פתוח לרוחה״, דיין שטוב זאל זיין אפען פאר אורחים, „ואל תרבה שיחה עם האשה״ זאלסט איהר ניט פרעגין קיין דיעה אין דעם, ווייל זי וועט דיך געוויס ניט לאזען, ווייל „אשה עיניה צרה באורחים״...

877

דער רבי ר׳ ישראל׳טשע ריזינער ז״ל האט געזאגט דעם פשט, פון די הקדמה צום זוהר, אז ר׳ שמעון בן יוחאי האט געהערט א קול אז מען רופט איהם „שמעון שמעון״ האט ער געזאגט ווער קען דאס רופען שמעון מוז זיין אז דער אייבערשטער רופט דאס, אייגענטליך ווי קען דאס זיין אז ער זאל זיך אליין האלטען אזוי גרויס? נאר באמת האט ער זיך געהאלטען זייער קליין, און ווען ער פלעגט הערין אז מען רופט איהם „רבי״ שמעון האט ער געהאט עגמת נפש דערפון וואס דער עולם האט און איהם א טעות אז מען האלט איהם אויף אזא גרויסע מדריגה אז מען רופט איהם „רבי״ נאהר אז ער האט געהערט אז מען רופט עהם בלויז „שמעון״ האט ער געזאגט, ווער קען דאס וויסען דעם אמת אז איך בין נאר א בלויזער „שמעון״ ניט קיין „רבי״, מוז זיין אז דאס איז דער אייבערשטער, ווייל נאר ער ווייסט דאך דעם אמת...

878

דער גאון ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז״ל איז אמאָל איינגעשטאַנען אין אַ אכסניא ביי זיינעם אַ גוטען פריינד, האָבען זיי געזעהען, אַז האַטשע די קעכין האָט עהם אַריין געבראַנגט אַ גאַנצע קריג וואַסער צו וואַשען זיך צום עסין, דאָך האָט ער זיך געוואַשען נאָר מיט אַ ביסעל וואַסער, האָבען די שטוב מענטשען איהם געפרעגט, די חז״ל זאָגען דאָך אַז מען וואַשט זיך מיט אַ פיעל קריגעל וואַסער גיט מען איהם פון הימעל פיעל גוט׳ס, (זעה שבת ס״ב. שבת ק״מ. מו״ק כ״ח.) האָט ער געענטפערט: איך זעה אַז די קיכען ברענגט שטענדיג דאַס וואַסער פון אַ ווייט אָרט, און זי גייט איינגעבויגען אין דרייען, אונטער די שווערע משא פון וואַסער טראָגען, טאָר איך ניט זיין אַ מהדר נאָך אַ סך וואַסער, אויף יענעמ׳ס פלייצעס...

879

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, אַלע מחברים האָבען געמאַכט אַ הקדמה צו זייערע חיבורים, ווייל די וועלט זאָגט אַ ספר אָן אַ הקדמה, איז אזוי ווי אַ גוף אָן נשמה, טא וועלכעס איז די הקדמה פון די תורה וואס דאס איז דעם אייבערשטענ׳ס ספר? האָט ער געזאגט, די הקדמה צו די תורה איז „דרך ארץ״ ווייל דרך ארץ קדמה לתורה, — האָט דערויף געזאָגט ר׳ יהושעלע קוטנער ז״ל אַז דאָס מיינט מען די שבע מצות וואָס זיי זענען געבאָטען געוואָרען פאַר מתן תורה, וואָס דאָס איז בכלל פון „דרך ארץ״. ווייל דאס איז מצות פון מענשליכען שטאַנדפונקט, „מצות שכליות״, דערמיט האָט ער מספיר געווען דאָס וואָס דער אייבערשטער וועט ענטפערין די אומות העולם אויף זייער שאלה „כלום כפית עלינו הר כגיגית״? (ע״ז ב׳.) „שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם״, צו האָט איהר דען מקיים געווען די שבע מצות? אייגענטליך, קענען זיי דאָך אויף דעם אַליין אויך טענה׳ן דאס זעלבע „כלום כפית עלינו״, נאָר דער תירוץ איז, אַז איהר האָט ניט מקיים געווען דעם „דרך ארץ״ וואָס איז פאַר די תורה, האָט איהר דאָך גאָר ניט קיין שייכות צו די תורה...

880

ווען מען האָט געוואָלט אויפנעמען ר׳ הערשעלע ז״ל סאַלאַנטער רב קיין מינסק האָט ער ניט געוואָלט. האָבען די דאַזאָרעס פון מינסק גערעדט מיט די רעבעצין אַז זי זאָל פועלען ביי עהם ער זאָל־אַנגעמען דאס רבנות. האאבען זיי נאָכהער געזאגט ר׳ הערשעלען אַז די רעבעצין איז מסכים צום מינסקער רבנות האט ער געזאגט צו זיי. — אמת טאַקע אַז די רעבעצין איז ראוי צו זיין אַ רעבעצין אפילו אין אַזאַ גרויסע שטאָדט ווי מינסק — אָבער איך בין ניט ראוי צו זיין

קיין רב אפילו אין סאלאנט, מכל שכן אין אזא גרויסע שטאדט ווי מינסק איז...

881

א בריסקער קארגער גביר וואס פלעגט ניט ווע̇לין געבין קיין צדקה איז א מאל יום כיפור ביינאכט אויף געווען א גאנצע נאכט אין שוהל און געלערינט, געזאגט תהלים, גייט צו איהם צו דער בריסקער רב ר׳ יאשע בער ז״ל, און זאגט צו איהם, ביי מיליטער איז פערהאן פערשידענע זעלנער, א טייל זענען פיס גייער׳ס, טייל זענען רייטער׳ס אויף פערד, יעדער איז ממונה אויף א אנדערע זאך לויט דעם באפעהל פון דעם פעלד מארשאל, און אויב דער פיס גייער וועט זיך חאפען אלס רייטער, ווערט ער באשטראפט, אזוי איז אויך ביי אונז יודען, מיר הייסען דעם אייבערשטענ׳ס זעלנער. א תלמיד חכם דארף זעהען צו לערנען און צו פאר שפרייטען תורה פסק׳נען שאלות, דער גביר דארף זעהען צו געבין צדקה, אבער דער וואס געהער צו די פארטיע פון צדקה געבין, וועט זיך גאר חאפען צום לערנען, און וועט ניט היטען זיין אמט צו געבין צדקה, ווערט ער באשטראפט...

882

א גאון האט פערענטפערט דעם מאמר חז״ל, „כלבים בוכים מלאך המות בעיר, כלבים משחקים אליהו בעיר" (ב״ק ס׳) (אז די הינט וויינען איז דער מלאך המות אין שטאדט, אז די הינט לאכען איז אליהו הנביא דא אין שטאדט). וואס פאר א מחותן איז דאס וויינען און לאכען פון די הינט צו אליהו מיט דעם מלאך המות? נאר דאס גייט ארויף אויף דעם שטאדט שוחט, אויב ער שעכט כשר איז „אליהו" אין שטאדט, אבער אויב ער איז מאכיל טריפות איז ער גורם אז דער מלאך המות איז אין שטאדט, — נאר די חז״ל האבען ניט געוואלט ארויס זאגען בפירוש אז עס קען זיך געפונען אזא שוחט ער זאל מאכיל טריפות זיין, האבען זיי געזאגט פערשטעלט, אז די הינט וויינען וויל אין די תורה שטייט אז א טריפה איז „לכלב תשליכון אותו" מ׳דארף עס ווארפען פאר די הינט, און אויב דער שוחט איז מאכיל טריפות, וויינען די הינט וויל זיי האבען דאך ניט וואס צו עסין אבער אז דער שוחט איז א כשר׳ער און אויף די טריפות זאגט ער עס איז טרייף, זענען די הינט פריילעך, וויל מ׳וועט זיי דאך געבין די טריפות צו עסין...

883

דער „אבן עזרא" איז אמאל געגאנגען און וועג, מיט 2 מענטשען, איינער האט געהאט 2 ברויט, און דער אנדערער האט געהאט 3 ברויט, איז

צוגעקומען א דריטער מאַן, וואָס האָט ניט געהאַט צו עסין, האָט ער מיט געגעסין מיט זיי, און צוזאַמען האָבען זיי אויפגעגעסין די 5 ברויט, נאָכ'ן עסין האָט זיי דער דריטער מאַן, געגעבין 5 רענדליך, איז געוואָרען צווישען זיי א מחלוקת, דער וואָס האָט געהאַט די דריי ברויט האָט גע'טענה'ט אז ס'קומט עם 3 רענדליך, און דעם אַנדערין קומט נאָר 2 רענדליך. און דער וואָס האָט געהאַט די 2 ברויט, האָט גע'טענה'ט אז ס'קומט עהם העלפט, ווייל דער דריטער האָט דאָך געגעסין פון מיין ברויט אַזוי פיעל ווי פון דיינעם האָט דער „אבן עזרא" גע'פסק'נט אז דער פון די 3 ברויט זאָל נעמין 4 רענדליך און דער פון די 2 ברויט זאָל נעמין 1 רענדיל. — ווייל יעדער האָט דאָך געגעסין א דריטעל, אז מען צוטיילט 5 ברויט אויף דריטלען, איז דאָ 15 דריטעל, האָט יעדער געגעסין 5 דריטעל, קומט אויס אז דער וואָס האט געהאַט די 2 ברויט איז עם געבליבען נאָך זיין עסין 1 דריטעל, ווייל 5 דריטעל האָט ער דאָך אליין אויפגעגעסען, אָבער דער וואָס האָט געהאַט 3 ברויט ד. ה. 9 דריטעל, איז דאָך עם געבליבען נאך זיין עסין 4 דריטעל, קומט אויס אז דער דריטער מאַן וואָס האט אויפגעגעסין 5 דריטעל, האָט געגעסין 1 דריטעל פון דעם וואָס האט געהאַט 2 ברויט, קומט עם 1 רענדיל (ווייל ער האָט דאך באַצאַהלט 5 רענדליך פאַר 5 דריטעל), און דעם פון די דריי ברויט קומט 4 רענדליך...

884

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט געטייטשט דעם פסוק „על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, לא יומת על פי עד אחד", (שופטים) די חז"ל זאָגען, מ'האָט געפרעגט די חכמה מיט די נבואה אז א מענש זינדיגט צו פויעלט תשובה, האָבען זיי געענטפערט ניין, עס קומט עם טויט שטראָף נאָכהער האָט מען געפרעגט די תורה, האָט זי געענטפערט ער זאָל ברענגען קרבנות וועט דאָס איהם מכפר זיין, נאָר דער אייבערשטער אַליין האָט געזאָגט אז עס פויעלט תשובה (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) קומט אויס, אז „על פי שנים עדים" דורך די צוויי די חכמה און נבואה. „או שלשה" אַפילו דורך דעם דריטען די תורה וואָס זי האָט געזאָגט מען זאָל ברענגען קרבנות. וועט דאָך אויסקומען, אז ווען דאָס בית המקדש איז נישט דאָ, וועט קיין תיקון ניט זיין נאָר „יומת המת" דער זינדיגער וועט מוזען שטאַרבען, אָבער, „לא יומת על פי עד אחד", דער אייבערשטער וואָס ער איז דער „יחידו של עולם" ווייל ער האָט געזאָגט אז עס פויעלט תשובה...

885

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט געטייטשט „נודע בשערים בעלה" (משלי ל') די חז"ל זאָגען „כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה" (שבת נ"ה) אויך

זאָגען די חז״ל „ראוי׳ היתה בת שבע לדוד משׁשׁת ימי בראשית״ (סנהדרין ק״ז) ניט אזוי ווי די שונאים פון דוד האָבען עהם חושד געווען אַז ער איז ח״ו נכשל געוואָרען אין איסור אשת איש, (ב״מ נ״ט) און די חז״ל זאָגען ווען שלמה המלך האָט געוואָלט אריין ברענגען דעם ארון אין קדשי קדשים, האָבען דיא טויערען זיך באַהעפטעט און ניט געלאָזט אריין דעם אָרון אַז ער האָט געזאָגט „זכרה לחסדי דוד״ האָבען זיי באַלד אריין געלאָזט דעם אָרון, וענען די שונאים פון דוד זייער פערשעמט געוואָרען, (שבת ל׳) קומט אויס אַז דורך די טויערען פון בית המקדש איז מען געוואָהר געוואָרען אַז דוד האָט ניט געזינדיגט מיט בת שבע נאָר ער איז געווען באמת איהר מאַן, דאָס איז דער פשט „נודע בשערים״ דורך די טויערען איז געווארען באַוואוסט „בעלה״ אַז ער איז באמת געווען איהר מאַן, און האָט ניט געזינדיגט, ווייל דורך זיין זכות האָט מען אריין געלאָזט דעם ארון...

886

א מחבר האָט געברענגט זיין חיבור מיט׳ן נאָמען „חן טוב״ אויף אַ הסכמה צו ר׳ אייזיל חריף ז״ל, אריינקוקענדיג אין ספר איז עהם ניט געפאַלען, רופט ער זיך אָן צום מחבר, שלמה המלך האָט נאָר געזאָגט „שכל טוב יתן חן״ (משלי י״ג) אָבער אַז „חן טוב״ „יתן שכל״ דאָס האָב איך ניט געהערט...

887

דער קעלעמער מגיד ז״ל האָט מספיד געווען אַ גאון און האָט אַלעמען געריהרט ביז טרעהרען, אפילו די פערגרעבסטע מענטשען האָט ער געזאָגט צום ענדע פון דעם הספד, „הצדיק אבד״ אויב דער צדיק גייט אוועק פון די וועלט, „ואין איש״ אפילו דער וואָס איז ניט קיין מענטש, אפילו אַ פראָסטער מענטש, איז אויך „שם על לב״ ריהרט דאָס איהם אויך ביז טרעהרען...

888

א מחבר האָט געמאַכט אַ פירוש אויף קינות האָט ער דאָס געברענגט צו דעם מלבי״ם אויף אַ הסכמה, האָט ער אריינגעקוקט אין חיבור, איז עהם ניט געפעלין, רופט ער זיך אָן, קיין הסכמה קען איך דיר ניט געבין, אויף דיין פירוש אויף קינות, איך קען דיר נאָר צו געבין אַ קינה אויף דיין פירוש...

889

פאַר וואָס זאָגט די וועלט ער איז אַ געזונטער אָרימאַן? האָט דער שעדלעצער

רב ר׳ ברוך ליבשיץ ז״ל געפלעגט זאָגען, די חז״ל זאָגען, אז איבער דעם איז דעם אָרימאַן שלעכט אפילו אום שבת האָטשע ער עסט דאָך גיטע עסין וויל „שינוי וסת תחילת חולי מעיים״ (ב״ב קמ״ה) ער קריגט בויך ווייטאָג, אָבער אז ער האָט ניט אום שבת אויך צו עסין, איז ער דאָך אַ געזונטער אָרימאַן...

890

צוויי מחברים האָבען געמאַכט בשותפות אַ פירוש אויף „בבא קמא״ האָבען זיי דאָס געבּרענגט צו ר׳ מרדכי מעלצער ז״ל אויף אַ הסכמה אויך ער זאָל צו פּאַסען אַ נאָמען זאָגט ער צו זיי נאָכ׳ן אריינקוקען אין חיבור, קיין הסכמה וועל איך אייך ניט געבען נאָר אַ שיינעם נאָמען האָב איך פאַר אייך „השור והבור״...

891

ר׳ מאיר פרימישלאַנער ז״ל האָט זיך געוואָלט זעהן מיט ר׳ שלמה קלוגער ז״ל בראָדער רב, האָבען זיי זיך באַשטעלט זיי זאָלין זיך טרעפען אין אַ דאָרף וועלכער איז געווען זייער ווייט פין בראָד, ווען זיי זענען געקומען אין דאָרף, האָט ר׳ מאיר׳ל ז״ל געשיקט זיין משמש צו ר׳ שלמה קלוגער ז״ל ווער עס דאַרף פריהער געבין שלום, ווייל זיי זענען דאָך דאָ ביידע גלייכע אורחים, האָט ר׳ שלמה קלוגער ז״ל עהם געענטפערט — אַז על פי דין דאַרף ער קומען צו מיר געבין שלום, ווייל די חז״ל זאָגען אויף דעם פסוק אין פּרשת יתרו „וישאלו איש לרעהו לשלום״ איש זה משה (מכילתא יתרו) משה מיט יתרו זענען דאָך ביידע געווען אין דער פרעמד פאַרוואָס האָט משה געגעבען פריהער שלום, נאָר ווייל משה האָט געטראַכט אמת טאַקע אַז איך בין דאָ אויך אַ פרעמדער, אָבער יתרו איז דאָך געקומען פין אַ וויטען וועג פין מדין ביז אַהער, און איך בין געקומען פון דער נאָהנט, קומט עהם פריער שלום אזוי אויך בין דאָך געקומען אזש פין בראָד אַ הער, קומט מיר פריער שלום...

892

ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער ז״ל האָט געטייטשט דעם פסוק „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו, ואת הקללה אם לא תשמעו״, דעם „אנכי״ דאָס גרויסקייט פין אַ מענטש, וועלכעס ער זאָגט „אנכי״ איך בין, דאָס איז פאַר אייך אַ ברכה אַז איהר נוצט דאָס אויס צו מצות, אזוי ווי עס שטייט „ויגבה לבו בדרכי ד׳״ אַז ביי אַ מצוה מעג מען האָבען גיאות, ווייל דאָס איז לשם שמים, אָבער סתם גיאות, איז אַ קללה פאַר׳ן מענטש, דאָס

איז דער פשט „ראה" זעה, „אנכי" אז דאָס „ישיות" דעם „איך" גיב איך אייך פאַר אַ ברכה און אַ קללה, „את הברכה אם תשמעו" אז איהר וועט דעם אנכי אויסנוצען אויף מצות אויפצוהערען און צו טוהן וואָס דער אייבערשטער האָט געהייסען, איז דער „אנכי" אַ ברכה פאַר אייך, „ואת הקללה אם לא תשמעו", אָבער אַז ער האַלט זיך סתם גרויס, איז דאָס אַ קללה, דאָס איז אויך דער פשט, „אם תטיב שאת" צו אַ גוטע זאַך מעגסט די זיך האַלטען גרויס, אָבער ניט צו קיין גוט'ס „לפתח חטאת רובץ" איז דאָס גיאות אַ חטא...

893

דער קעלעמער מגיד ז"ל האָט געטייטש, „ואהבת לרעך כמוך" ווען אַ מענטש טוט אומגערין זיך זעלבסט שלעכט'ס, וועט ער דאָך זיך געוויס ניט פיינד קריגען דורך דעם, אזוי דאַרף זיין אַז יענער האָט דיר געטון שלעכט'ס אומגערין זאָלסטו איהם אויך ניט פיינד קריגען...

894

אַ מחבר האָט געברענגט זיין חיבור צו אַ קאַרגען גביר אום ערב פסח, האָט דער גביר זיך ניט וויסען געמאַכט און צו גענומען דאָס ספר, און איהם גע'פטר'ט מיט אַ דאַנק, און קיין גראָשען איהם ניט געגעבין, רופט זיך אָן דער מחבר איהר ווייסט פאַר וואָס מען זאָגט ניט ערב פסח דעם „מזמור לתודה" וויל ערב פסח איז דאָ אַסך קרבנות קען מען זיך ניט פטר'ן מיט אַ בלויזע „תודה" (אַ דאַנק) מען דאַרף האָבען אַסך אָנצוגרייטען אויף פסח, קען מען זיך ניט פטר'ן מיט אַ בלויזען ישר כח...

895

מ'האָט געפרעגט אַ רבי'ן וואָס וועט זיין משיח אַ חסיד צו אַ מתנגד, האָט ער געענטפערט, אַ מתנגד, וויל מ'וועט שוין ניט זאָגען דענסטמאָל, „ויצמח פורקני' ויקרב משיחי'"...

896

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט אַ מאָהל געזאָגט, רבונו של עולם! „לא עת האסף המקנה" אויב עס איז נאָך ניט די צייט פון איינזאַמלען די יודען וואָס זענען געגליכען צו שאָף, אויב עס איז נאָך ניט די צייט פון די גאולה, „השקו הצאן ולכו רעו" גיב זיי דער וויל פרנסה ביז צו די גאולה...

897

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט „כי ידור נדר" אז א מענטש וויל באשיינען (פון לשון „הידור") „לד'" זאל ער באשיינען דעם אייבער-שטען אבער „לאסור איסר" אז ער וויל רעדען שלעכט'ס (פון לשון „סרה") „על נפשו" זאל ער רעדין נאר אויף זיך, ניט אויף קיין פרעמדען מענטש...

898

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט, דעם פסוק „תהלת ד' ידבר פי" ווען קען איך וויסען אז איך האב געדאווענט מיט כוונה, אז „ויברך כל בשר שם קדשו", אז דורך מיין תפלה ווערט דערוועקט יעדער מענטש, אז ער ער זאל אויך דאווענען, דענסטמאל ווייס איך אז איך האב געדאווענט מיט כוונה...

899

ר' איציקעל קאלישער ז"ל האט געטייטשט „אוהבי ד' שנאו רע". אז א מענטש וויל וויסען צו ער איז פין די „אוהבי ד'" אויב „שנאו רע" אז ער האט פיינט אלע שלעכטע תאוות פין די וועלט, איז א סימן אז ער איז א אוהב ד'...

900

איינער האט געפרעגט ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל די חז"ל זאגען אז היינט איז ניט דא קיין רוח הקודש (סוטה מ"ח) און איהר ווייסט אלעס דורך רוח הקודש, האט ער געענטפערט אויף דעם פסוק „וישלח יעקב מלאכים" זאגט רש"י „מלאכים ממש" האט דען יעקב'ן געפעהלט אנדערע משרתים? וואס האט ער געדארפט שיקען מלאכים, נאר מען מיינט זיינע אייגענע מלאכים וואס זענען געוואָרען באשאפען פון זיינע מצות, אזוי ווי די חז"ל זאגען, „העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד" (אבות), ביי מיר שטייען אויך שטענדיג מיינע מלאכים און זיי זאגען מיר די אלע זאכען וואס עס דארף פארקומען...

901

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט „אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה אל תהרהר אחריו ודאי עשה תשובה" (ברכות י"ט) אז די זעהסט אז א תלמיד חכם זיצט ליידיג און לערינט ניט, זאלסטו ניט זאגען אז ער איז

עובר די עבירה פון ביטול תורה, ווייל ער טוט תשובה, פאר'ן לערנען, ניט ער זיצט חס ושלום ליידיג און טוט גאר ניט...

902

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געזאגט „הללוהו בתוף ומחול" דער סוף איז דאך אז דו ביזט מוחל, זיי זשע שוין מוחל...

903

ר' איציקעל קאלישער ז"ל איז געווען א גרויסער „מכניס אורחים", א מאל איז א דורך געגאנגען א קריסט און געבעטען ברויט, עס איז אבער געווען אין שטוב גאנצע ברויטען, איז די רעבעצין געווען א שאד אנצוהייבען א גאנץ ברויט האט ר' איציקעל ז"ל זיך אנגערופען, צו איהר — שנייד! עס וועט ניט גיין קיין בלוט, — האט זי אפגעשניטען א שטיק ברויט און איהם געגעבין איינמאל איז ער געפארען אונטערוועגינס זענען איהם באפאלען גזלנים, און ביי איהם צו גענומען אלץ, אויך האבען זיי איהם געוואלט הרג'נען נאר דער עלצטער פון זיי האט דערקענט אז דאס איז דער זעלבער יוד וואס האט איהם געהייסין געבין ברויט, האט מען איהם אלעס צוריק אפגעגעבין, — האט ער נאכהער געזאגט צו די רעבעצין, יעצט פערשטייסטו שוין וואס איך האב געמיינט, שנייד, ס'וועט ניט גיין קיין בלוט, דורך דעם וועט ניט ארויס גיין מיין בלוט...

904

אין קעניגסבורג וויא דער „מלבי"ם" איז געווען רב, איז געווען א סוחר וואס זיין מסחר האט ער געפירט אין קעניגסבורג, און געוואהנט האט ער אין א אנדערע שטאדט, פאר פסח האבען די קעניגסבערגער שטאדט לייט, איהם אויפגפאדערט ער זאל געבען „מעות־חטים" האט ער געזאגט, אז איך בין ניט קיין היגער איינוואהנער דארף איך ניט געבין, האבען זיי איהם גערופען צו דין־תורה פאר'ן „מלבי"ם" ז"ל קעניגסבערגער רב, האט ער גע'פסק'נט אז ער דארף געבין ווייל עס שטייט אין פסוק (שמואל א' כ"ד) ביי „נבל" „איש במעון ומעשהו בכרמל" געוואהנט האט ער אין מעון, און געהאנדילט האט ער אין „כרמל" פונדעסטוועגען רופט עהם דער פסוק „נבל הכרמלי"...

905

דער גאון ר' יוסף חריף ז"ל זבארובער רב און אונגארן, איז א מאל געווען ביי דעם רבי'ן ר' שלום בעלזער ז"ל, נאכדעם געזעגענען זיך, האט דער

בעלזער רבי ז״ל איהם באגלייט ביז אויף די גאס, האט איהם דער זבארובער רב געבעטען אז ער זאל זיך ניט מטריח זיין, האט דער בעלזער רבי ז״ל איהם געזאגט, מיר געפונען אז אברהם אבינו און יצחק אבינו האבען מקיים געווען די מצוה פון הכנסת אורחים מיט „אכילה שתיה לויה״ עסין, טרינקען, באגלייטען, ווייל זיי האבען געהאט די מעגליכקייט מקיים צו זיין די אלע דריי זאכען, אבער יעקב אבינו וואס האט נאר געהאט בלויז א שטעקען, און האט געוואנדערט, האט ער דאך נאר געקענט מקיים זיין בלויז די מצוה פון „לויה״ באגלייטען, דאס איז דער פשט, פון פסוק, „כי יעקב בחר לו — י־״ דאס איז די אותיות „לוי״... איך — פירט אויס דער בעלזער רבי ז״ל, האב אייך אויך ניט מיט וואס מכבד צו זיין, נאר מיט די מצוה פון באגלייטען, טא פאר וואס שטערט איהר מיר די מצוה...

906

אין א שטאדט איז געווען א רב א גרויסער בעל־מופת, אז ער האט גע׳פסק׳נט א דין-תורה, און דער בעל־דין האט ניט געוואלט מקיים זיין, האט ער געהאט א ביטערען סוף, נאכהער אז דער רב איז נפטר געווארען, האט מען אויף גענומען א צווייטען רב, אויך א גרויסער תלמיד חכם, און זעהר א קלוגער, נאר ניט אזא בעל-מופת ווי יענער, האבען די שטאדט מענטשען עם דערציילט די מופתים פון דעם פריערדיגען רב, האט ער געזאגט מיט א שמייכעל, גלויבט מיר אז איך קען אויך דאס זעלבע, נאר די היינטיגע שטאדט מענטשען זענען ניט אזוי ווי די דאמאלסדיגע, זיי זענען געווען גרויסע יראי־שמים זיי האבען געפאלגט וואס דער רב האט געזאגט, אז דער רב האט גוזר געווען אויף דעם בעל-דין אז ער זאל האבען א מיאוסען סוף האט ער מקיים געווען, אבער היינט אז די בעל-בתים מיינע זענען ניט אונטערטעניג זיי פאלגען ניט וואס איך היים זיי, טא וואס זאל איך טוהן, איך הייס זיי האבען א מיאוסען סוף, און זיי פאלגען מיך אבער ניט...

907

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האט געטייטשט, „רצון יראיו יעשה״ א ירא שמים האט מורא צו בעטען פון אייבערשטען, נאר וואס ער דארף, האט ער אין זינען, און האט מורא צו עפענען דאס מויל פאר פחד, נאר דער אייבערשטער טוט דעם רצון פון די יראים, דאס וואס ער האט געהאט אין זינען...

908

א משכיל איז א מאל אריין געקומען צו ר׳ יוסף שאול נאטאנזאהן ז״ל

לעמבערגער רב, און האָט מיט אַ חוזק טאָן געפרעגט אַ שאלה, — רבי ! אַ היהן האָט ביי מיר אָנגעמאַכט אויף אַ מילכיגען טעלער וואָס דאַרף מען טוען. — האָט דער גאון עם געענטפערט : לויף געשווינד אַ היים און עס דאָס אויף, איידער עס ווערט קאַלט, ווייל די חז"ל זאָגען „כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת,, (עירובין כ"א) ד. ה. דער וואָס שפעט פין די חכמים ווערט גע'משפט מיט הייסע צואה..

909

אַ גאון האָט געטייטש דעם מאמר חז"ל „הרוצה שיעשיר יצפין והרוצה להחכים ידרים" (ב"ב כ"ה) דער וואָס וויל ווערין אַ עושר זאָל ער עוסק זיין און מסחר מיט מענטשען ווייל דער ישוב העולם איז אין צפון זייט פון דער וועלט, אָבער אַז ער וויל ווערען אַ תלמיד חכם, זאָל ער זיין אָבגעשיידט פון דער וועלט (ידרים מלשון הרמה) אָבגעשיידט..

910

דער „נציב" פין וואָלאָזין ז"ל (נ'פתלי צ'בי י'הודה ב'ערלין, ר"ת פון נצי"ב) איז אַ מאָל געווען אין ווילנא אויף אַ אסיפה צו זאַמען מיט משכילים, האָבען זיי גערעדט וועגען זייער'ס אַ משכיל וואָס איז געשטאָרבען, און זיי האָבען עהם שטאַרק גערוהמט, אַלעס גרויסער מענטש, האָבען זיי געפרעגט דעם נצי"ב, ער זאָל זאָגען זיין מיינונג וועגען דעם משכיל, האָט ער געענטפערט איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה, אַ גביר האָט געהאַט אַ איינציגע טאָכטער זעהר אַ פרומע, איז זי שלאַף געוואָרען. און די דאָקטורים האָבען איהר געהייסען עסין „חזיר" זי האָט אָבער ניט געוואָלט עסין, האָט זיך די קרענק פערערגערט, איז דער גביר געלאָפען צום רב, ער זאָל איהר זאָגען אַז זי מעג על פי דין עסין, ווייל עס איז פיקוח נפש, האָט זי צו געזאָגט דעם רב אַז זי וועט האָרכען נאָהר זי האט געבעטען דעם רב, אַז ער זאל הייסען דעם שוחט אַז ער זאל שחט'ן דעם חזיר מיט אַ כשר מעסער, דער רב האט איהר צוגעזאגט, נאָכהער האט זי געבעטען דער שוחט ער זאל בודק זיין די „ריאה" (לונג) האט זיך געמאַכט אַ שאלה, איז דער שוחט געלאפען צום רב, מיט די שאלה האט דער רב געזאגט, ווען די שאלה זאל זיך טרעפען ביי אַ כשר'ע בהמה, וואלט איך געפסק'נט „כשר" אבער אויף אַ חזיר ווי אַזוי קען איך דערמאָנען דאס ווארט „כשר" און איהם כשר'ן..

911

צו דעם „הפלאה" ז"ל איז געקומען איינער און האט זיך געזשאָלעוועט אַז

ער האָט אַ ברידער אַ גביר, און וויל עם ניט שטיצען, האָט דער „הפלאה" געשיקט רופען דעם גביר, און איהם געפרעגט היתכן? האָט ער זיך פערענט־פערט, אז ער מוז זעהען ניט אוועק צו געבין דאָס געלד, ווייל טאָמער וועט ער אויף די עלטער ניט האָבען פונוואנען צו לעבין, דערוויל קומט אריין צום „הפלאה" אַ פרוי און זשאלעוועט זיך, אז איהר מאן צוטיילט דאָס גאנצע געלט אָרימע לייט, האָט דער „הפלאה" געשיקט נאָך דעם מאַן, און איהם געפרעגט היתכן? האָט ער גענטפערט, אז ער האָט מורא טאָמער וועט ער מאָרגען שטארבען, וויל ער זיך קויפען מיט דעם, „עולם־הבא", אזוי ווי דער הפלאה האָט אויסגעהערט דיביידע תירוצים, האָט ער ארויס געגעבין אַ פסק־דין, אז יעדען פון די ביידע זאָל דער אייבערשטער אָבהיטען פאר די זאך וואָס ער האָט מורא, דער קארגער גביר האָט מורא טאָמער וועט ער לאנג לעבין, זאָל איהם דער אייבערשטער היטען דערפון, דער מילדער גביר וואָס האָט מורא טאָמער וועט ער אין גיכען שטארבען, זאָל איהם אויך דער אייבערשטער היטען און ער זאָל „מאריך־ימים" זיין

912

דער רבי ר' הירשלי זידיטשובער ז"ל האָט געזאָגט, דעריבער שטייט דער היתר פין „מלאכת אוכל נפש" אום יום־טוב נאָר ביי שביעי של פסח, ווייל די חז"ל זאָגען „קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" (פסחים קי"ח)...

913

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט, אַ רבי איז מטהר אזוי ווי אַ מקוה, דאָס איז אלץ אז דער חסיד טאָהרט צום רבי'ן, אָבער אז דער רבי קומט צום חסיד איז עס גלייך ווי די חז"ל זאָגען „גל שנתלש" אַ פאלע פאלט ארויף אויף אַ מענטש, עס איז אויך מטהר, אָבער דאָך איז דאָ אַ חילוק מ'דארף זיין אַ „יושב ומצפה אימתי נתלש הגל", מ'דארף האָבען מעהר כוונה, (זעה חולין ל"א)...

914

דער רבי ז"ל פון לובלין, האָט געטייטשט „ברוך אומר ועושה" געלויבט איז דער וואָס ער זאָגט תורה, אין טוט עפיס אַ פעולה מיט זיין תורה אויף אנדערע, אויך ער איז מקיים וואָס ער זאָגט...

915

דער רבי ר' בינם ז"ל פין פרשיסחא האָט געזאָגט, דרום ווערען יודען

אָנגערופען דעם אויסדרוק פון אות „יו״ד״ ווייל יעדער אות קען מען שרייבען סיי גרויס סיי קליין סיי אין די ברייט סיי אין די לענג, נאָר דעם אות „יוד״ מוז מען שרייבען קליין, ווייל אז מען וועט שרייבען לאַנג, וועט דאָס דאָך זיין א וואָוו, וועט מען שרייבען ברייט, וועט דאָס זיין א „דלית״, א יוד דאַרף אויך זיין קליין ביי זיך, ווייל דער וואָס האלט זיך גרויס גייט אַרויס פון דעם נאָמען „יוד״...

916

א משכיל האָט געזאָגט צום בעלזער רב ז״ל מ׳דאַרף ניט זיין צופיעל חסיד, נאָר א מענטש דאַרף גיין מיט א מיטעל-מעסיגען וועג, ניט עקסטרע צופיעל אויף איין זייט, האָט דער בעלזער רבי ז״ל געענטפערט, מענטשען גייען אין די זייט פון וועג, און א פערד גייט אין מיטען וועג...

917

מען האָט געפרעגט דעם אָסטראָווצער רבי׳ן ז״ל פאַר וואָס ער פאַסט יעדען טאָג, די חז״ל זאָגען דאָך „כל היושב בתענית נקרא חוטא״ (תענית י״א) האָט ער געענטפערט: עס שטייט „היושב בתענית״ ניט „כל המתענה״ ווייזט אויס אז דער גאַנצער תענית דאַרף זיין מ׳זאָל דורך דעם גיין העכער און העכער ביז מ׳זאָל צוקומען צו די העכסטע מדריגה אין יודישקייט, אָבער דער וואָס ער איז א „יושב בתענית״ ער בלייבט זיצען, אָבגעשטאַנען, שוואַכער אזא מענטש טאָר ניט פאַסטען, דאָס איז דער מיינונג פון די חז״ל...

918

א אָרימאַן האָט דער ציילט פאַר דעם „חי׳ הרי״ם״ ז״ל אז דערווירט זיינער א חסיד, ווייל עהם אַרויס וואַרפען פון די דירה, האָט ער געשיקט נאָך דעם ווירט, האָט דער ווירט געטענה׳ט ער צאָהלט מיר ניט קיין דירה געלד, זאָל דער רבי זעהן אז מ׳זאָל איהם שאַפען געלד, ער זאָל קענען באַצאָהלען דירה געלד, האָט דער „חי׳ הרי״ם״ געענטפערט: די חז״ל זאָגען אז איינער האט א האַלבען קנעכט דאס הייסט אז איין טאג איז ער א קנעכט אין איין טאג איז ער פריי, צווינגט מען דעם האר זיינעם ער זאל איהם בעפרייען. (גיטין מ״א) אייגענטליך פאר וואס קומט דאס דעם האר ער זאל היזק האבען דאס גאַנצע געלד, עס קענען דאך גיין צוויי מענטשען צוזאַמען נעמען פאר דעם קנעכט ער זאל זיך אויסלייזען? ווייזט דאך אויס פונדעם. אז אויב דער אייבערשטער האט מזמין געווען אז ער זאל זיין ביי איהם א קנעכט, דאַרף ער ליידען, אַזוי אויך אז דער ארימאַן האט פונקט געטראָפען צו וואהנען ביי

דיר איז א סימן אז מ'וויל אין הימעל אז די זאָלסט ליידען אין גאנצען, (זעה ב"מ קי"ג)...

919

ר' אייזיק סלאָנימער ז"ל איז א מאָל געגאנגען מבקר חולה זיין א רבי'ן, האָט איהם די רעבעצין ניט אריין געלאָזט, זאָגענדיג אז די דאָקטורים האָבען ניט געהייסען צו איהם אריין לאָזען, האָט ער איבער געלאָזט ביי איהר א קוויטעלע, וועלכעס איז געווען אָנגעשריבען יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא אין (ברכות דף י') פאר וואָס ישעי' האָט געמוזט גיין מבקר חולה זיין צו חזקי', די רעבעצין האָט דאָס געוויזען דעם רבי'ן, האָט ער געהייסען זי זאָל אריין רופען דעם רב, זעהענדיג אז דאָס איז ר' אייזיל האָט ער איהם שטארק איבער געבעטין, און האָט זיך שטארק פערענטפערט פאר איהם, און דער רבי האָט איהם געבעטין ער זאָל איהם זאָגען פשט וואָס ער מיינט מיט דעם קוויטעלע, האָט ער איהם געזאָגט: עס האָט מיך שטענדיג געאהרט פאר וואָס האָט דער אייבערשטער קראנק געמאכט חזקי' כדי ישעי' זאָל מוזען קומען צו איהם מבקר חולה זיין, האָט דאָך געקענט זיין פערקעהרט, חזקי' זאָל קומען צו ישעי' מבקר חולה זיין? נאָר ווען חזקי' וואָלט געקומען צו ישעי' וואָלט איהם די רעבעצין ניט אריין געלאָזט, דערום האָט דער אייבערשטער געמאכט אז חזקי' זאָל קראנק זיין, און חזקי' איז דאָך געווען א „פנוי" ער האָט ניט געהאַט קיין ווייב, (זעה ברכות י') האָט דאָך ישעי' ניט קיין מורא געהאַט, אז די רעבעצין וועט איהם ניט אריין לאָזען...

920

דער גאון ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב, האָט געזאָגט, פאר וואָס היינט איז מען מעניש אין הימעל פון 20 יאָהר, און פאר דעם מבול האָט מען מעניש געווען צו 100 יאָהר, (זעה אין מדרש און רש"י פ' בראשית ביי נח'ן), ווייל היינט איז מען מוליד צו 13 יאָהר און דענסטמאָל האָט דער מינדסטער מענטש פריהער ניט מוליד געווען ווי צו 65 יאָהר, אזוי ווי עס שטייט ביי „מהללאל" אין בראשית, דאָס איז 5 מאָל אַזוי פיעל אנטקעגין היינט, אזוי קייגען עונש איז אויך 5 מאָל אַזוי פיעל, אז מען איז מעניש היינט צו 20 יאָהר, האָט מען דענסטמאָל מעניש געווען צו הונדערט יאָהר, 5 מאָל אַזוי פיעל...

921

דער גאון ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב, האָט געזאָגט דעם טעם פאַרוואָס

נשים זענען פטור פון די מצות „פריה ורביה" (יבמות ס"ה) ווייל „דרכיה דרכי נועם" אויך שטייט „וחי בהם ולא שימות בהם" (יומא פ"ו) און דאָס רוב נשים בשעת זיי געבוירען זענען זיי אין אַ סכנה (זעה תוספות כתובות דף פ"ג ע"ב) האָט די תורה ניט געקענט גוזר זיין אויף זיי די מצוה...

922

ר' מאיר שמחה ז"ל האָט געזאָגט, אויף דעם פסוק „ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו" (וירא) אייגענטליך וואָס האָט ער געזאָגט „אחר תעבורו"? ווייל דער „יראים" זאָגט אַז בלויז עסין אום געטרינקען דאַרף מען ניט בענטשען, (מיר פסק'נן ניט אַזוי) דאָס האָט ער זיי געזאָגט אַז איך וועל ניט געבען נאָר ברויט צו עסין, ניט צו טרינקען, דעריבער „אחר תעבורו" וועט איהר קענען באַלד אַוועק גיין, איהר וועט ניט דאַרפען בענטשין, (אחר איז טייטש באַלד, אַזוי ווי די חז"ל זאָגען „אחר סמוך")...

923

דער גאון ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב האָט געטייטש „לא תעשו עול במשפט במדה ובמשקל" (פרשת קדושים) וואָס מיינט מען „במשפט"? (זעה רש"י שהמודד קרוי דיין) נאָר אויב איינער איז דיר שולדיג אַ חוב וואָס די קענסט ניט אָבנעמען, און ער קומט צו דיר עפּיס קויפען זאָלסט די איהם ניט נאַרען מיט די וואָג, און די מאָס, כדי די זאָלסט דיר אַזוי אַרום אָבנעמען דיין חוב, טאָרסט די ניט אַזוי טוען, חאָטשע עס איז „במשפט" „על פי דין" עס קומט דאָך דיר דאָס געלד, דאָך זאָלסט די זיך צו אַזעלכע זאַכען ניט צו געוואָהנען...

924

ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב, האָט געזאָגט דער ירושלמי זאָגט אין סוף קידושין אַז אַ מענטש וועט אָבגעבין דין וחשבון אויף די זאַכען וואָס ער האָט געקענט הנאה האָבען בהיתר אויף די וועלט און ער האָט ניט הנאה געהאַט אַז דער מקור פון דעם ירושלמי איז פון פסוק אין בראשית „מכל עץ הגן אכול תאכל" דאָס איז אַ מצוה אַז מ'זאָל הנאה האָבען פון די פּירות וואָס עס וואַקסט...

925

אויך האָט ער געזאָגט אַז פון דעם ווארט „לאמור מכל עץ הגן אכול תאכל"

דרשנ'ט די גמרא זו גילוי עריות (סנהדרין נ"ו) פונוואנען איז דאָס די ראי' ? נאָר די חז"ל זאָגען, אַז זנות איז גורם אַז די פירות זאָלען ניט וואַקסען ווי געהעריג אַז מען זאָל זיי ניט קענען עסין, (וזה אין תורת כהנים פרשת קדושים אויף דעם פסוק ולא תזנה הארץ, שהפירות מזנין ואין ראויים לאכול, אויך אין מדרש בראשית פרשה כ"ח און ירושלמי כלאים, אַז ביי דעם דור המבול „חטים נעשו זונין" אַויך ביי יוסף הצדיק שטייט „ומיוסף מבורכת ארצו שלא זן עיניו מהערוה") טאָ ווי אַזוי וועט קענען זיין „אכול תאכל" אַז די זאָלסט קענען עסין נאָר אַז די וועסט נזהר פון עריות...

926

אויך האָט ער געזאָגט, אויף דעם פסוק „ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם" די חז"ל זאָגען אַז דער פאַר האָט דער אייבערשטער געוואַרט מיט יצחק אבינו'ס געבוירען ווערין ביז אברהם האָט זיך מל'ע געוועזן, כדי די קינדער זאָלען זיין טהורים. און נח האָט געלעבט 950 יאָהר, איז אַ העלפט 475 און די חז"ל זאָגען אַז עס גייט אַדורך דאָס רוב יאָהרען פון מענטש און זינדיגט ניט, וועט ער שוין ניט זינדיגען, (יומא ל"ב) דערום אַז נח איז אַלט געוועזן 500 יאָהר האָט ער געבוירען קינדער...

927

א רב פלעגט אַרום גיין פרייטאָג פאַר'ן נאַכט צו אַלע געוועלבער אַז מען זאָל פאַרמאַכען פאַר דעם זמן פון ליכט צינדען, זאָגענדיג דערביי, שבת איז דאָך אַ מלך, אַזוי ווי עס שטייט „שבת מלכתא" און אויב אַז אַ מלך דאַרף קומען און אַ שטאָדט, איז דער דרך ארץ, אַז מ'זאָל אַקעגען גיין דעם מלך, און וואַרטען אויף איהם ביז ער וועט קומען, ניט ער זאָל פריער קומען און וואַרטען אויף די שטאָדט מענטשען, אַזוי איז אויך ביי שבת, מ'דאַרף אַקייגען גיין און וואַרטען אויף דעם שבת ניט ער זאָל פריער קומען און וואַרטען אויף אונז...

928

ר' מאיר פרימישלאַנער ז"ל האָט געטייטשט, דעם פסוק אין תהלים „ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי" וואָס שערסט די זיך אָב די באָרד און מען דערקענט ניט אַז די ביסט אַ יוד, גאָר בלויז „ותשא בריתי עלי פיך" וואָס מען זאָגט אַז די ביסט גע'מל'עט מיט דעם ביסט די אַ יוד, גלייכער אַז מען זאָל דערקענען אויפ'ן פנים, אַז די ביסט אַ יוד...

929

ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער ז״ל האָט געטייטשט „קדקד ראש מתהלך באשמיו״ אַז אַ מענש גייט מיט גרויסע האָר אויפ׳ן קאָפּ, פערפּיצט מיט אַ גזשיבּע, איז אַ סימן אַז ער גייט אַרום מיט חטאים...

930

דער קעלעמער מגיד האָט אַ מאָהל געזאָגט אַ דרשה, זעהענדיג אַז דער עולם פערשטעהט נישט וואָס ער האָט געזאָגט, רופט ער זיך אָב, איהר זענט גרעסער ווי די מלאכים, וויילל די מאלכים האָבען קעלבערנע פיס, און איהר האָט קעלבערנע קעפּ...

931

א סוחר אַ תקיף פון ניט כשר׳ע קעז האָט געוואָלט אויסנאַרען פין „נודע ביהודה״ אַ הכשר אויפ׳ן קעז, האָט דער „נודע ביהודה״ אָנגעשריבען דעם פּרט פון די סדרה „פרשת בא״ [וואָס עס איז דענסטמאָל פּונקט געווען], „מתניכם חגורים״ לויט׳ן תרגום, דער מיינונג איז געווען, ווייל דער תרגום זאָגט אויף דעם „חרציכון יהון אסורין״ אייערע קעזען זענען אסור, (פון לשון חריצי חלב, שמואל א׳, י״ז)...

932

ר׳ איטשעלע וואָלאָזינער ז״ל האָט נאָך געזאָגט פאַר די תלמידים פון די ישיבה אַ קשיא פון זיין פאָטער ר׳ חיים ז״ל, און ער האָט געזאָגט דערויף זיינעם אַ אייגענעם תירוץ, די קשיא האָט ער געזאָגט בקיצור, און זיין אייגענעם תירוץ האָט ער שטאַרק מאַריך געווען, האָט מען נאָך דערציילט דאָס ר׳ חיים׳ן, האָט ער געזאָגט, איך וועל אייך דערציילן אַ מעשה איך בין אַ מאָהל געווען פרייטאָג פאַר נאַכט אונטערוועגינ׳ס בין איך איינגעשטאַנען אין אַ אכסניא, האָב איך געזעהען, ווי די בעל־הבית׳טע האָט אויסגעוואַשען די קעפּ פון איהרע 2 טעכטער איינע האָט זי אַ לאַנגע צייט געוואַשען, און איינע האָט זי געוואַשען סך הכל איניגע מינוט, האָב איך פערשטאַנען, אַז איינע איז איהרע אַ אייגענע טאָכטער, דערפאַר האָט זי איהר לאַנג געוואַשען, און די אַנדערע, איז געווען דעם מאַנ׳ס אַ טאָכטער פון אַ אַנדער ווייב, דערפאַר האָט זי ניט געמאַכט קיין לאַנגע שהיות, אַזוי דאָ אויך, ביי זיין אייגענעם חידוש האָט ער מאַריך געווען אָבער ביי מיינעם ניט, האָט ר׳ איטשעלע ז״ל דערויף געענטפערט, — ניט איבער דעם איז דאָס געווען, וואָס זי האָט געוואַשען איינע לענגער ווי די אַנדערע נאָר

גאָר פשוט. איינע האָט געהאַט אַ ריינעם קאָפּ האָט זי דעריבער ניט געדאַרפט איהר לאַנג וואַשען, און די 2טע האָט געהאַט ניט קיין ריינעם קאָפּ, האָט זי געמוזט איהר לאַנג וואַשען, אַזוי אויך איז דאָ, דעם טאַטענ'ס איז קלאָר אין ריינע אמת'ע תורה. דאַרף מען ניט לאַנג מאריך זיין, אָבער מיינע האָב איך געמוזט לאַנג רייניקען עס זאָל קיין שום פעלער ניט זיין אין מיין חידוש...

933

אַ סוחר וואָס איז געקומען קיין וואַרשאַ, איז איינגעשטאַנען אויף שבת אין אַ אכסניא. האָט ער דעם בעל הבית געגעבין געלד, צובאַהאַלטען איבער שבת. נאָכהער האָט ער געלייקענט אַז ער האָט גאָר ניט גענומען ביי עהם קיין געלד צו היטען, זענען זיי געגאַנגען צו ר' בעריש מייזליש ז"ל צו האָבען פאַר עם אַ דין תורה, האָט דער בעל אכסניא פאַר עם אויך געלייקינט. האָט ער געפרעגט צו ער וועט שווערין האָט ער געזאָגט אַז יאָ, דער סוחר האָט אָבער געשריגען אַז ער האָט איהם געגעבין צו באַהאַלטען אַז עס איז קענטיג געוועזען, אַז ער זאָגט אמת, האָט דער רב עקסטרע אָנגעהויבען צו רעדין וועגין אנדערע זאַכען, דערווייל זעהענדיג ווי דער בעל אכסניא גייט אָנגעטוען אַ גאָלדענעם זייגער, פרעגט איהם דער רב, וויפיעל ער האָט באַצאָהלט פאַר דעם זייגער, ווייל איך וויל אויך קויפען זיך אַזאַ זייגער, האָט ער אים געזאָגט, רופט זיך אָן דער רב, ווייזט מיר דעם זייגער אויף אַ פּאָר מינוט וועל איך ווייזען די רבי'צין צו עס געפעהלט איהר אַזאַ זייגער, דער רב איז אריין געגאַנגען אין די צווייטע שטיב מיט דעם זייגער, און האָט געזאָגט שטילע-הייד צום משמש, אַז ער זאָל געשווינד גיין צו דעם בעל אכסניא'ס ווייב און זאָגען אַז דער מאַן האָט געהייסען אַרויס געבין דאָס געלד וואָס דער סוחר האָט געגעבין עהם צו באַהאַלטען, און אויף אַ סימן האָט ער געשיקט זיין זייגער, דאָס ווייב האָט איהם באַלד געגעבען דאָס געלד, און האָט דאָס געלד געברענגט צום רב, האָט דער רב גענומען דאָס געלד און איז אריין געגאַנגען צו זיי אין בית-דין שטוב, פרעגט איהם דער רב די וועסט שווערין, זאָגט ער יאָ, נעמט דער רב אַרויס דעם בייטעל מיט געלד, און זאָגט זעה די האָסט געוואָלט שווערין פאַלש און צו נעמין זיין געלד, איך וועל דיך איבער געבין צו די פּאָליציי, איז ער איהם געפאַלען צו די פיס, האָט זיך דער רב מיט איהם אויסגענומען אַז ער זאָל ניט דערציילין זיין ווייב פון גאַנצען עסק אין האָט אָב געגעבין דעם סוחר דאָס געלד...

934

אַ רבי האָט געזאָגט, „מקשה אחת זהב טהור" דאָס שווערסטע איז, ריין געלד אָהן שווינדעל...

935

דער רבי ר' משה ז"ל פון קאָברין, האָט געטייטשט, „כתית למאור" (תצוה) פריהער זאָלסטו צו שטויסען אַלע „מדות רעות" נאָכהער „למאור" וועסט די מרגיש זיין אַ „אור"...

936

אויך האָט ער געטייטשט, „עשה לך רב — והסתלק מן הספק" (אבות) זאָלסט דיר אויסקלויבען אַ ריכטיגען רבי'ן זאָלסט און איהם קיין שום ספק האָבען, צו ער איז ראוי פאַר דיר, צו ניט, נאָר עס זאָל זיין בייַ דיר אַ „ודאי"...

937

א גיטער יוד האָט געזאָגט, „ומעלה מעל בד' וכחש בעמיתו" אַז דאָס ווענד זיך אייַנ'ס און אַנדערין, אַז מען איז שלעכט צו גאָט איז מען שלעכט צו מענטשען, פערקעהרט אויך דאָס זעלבע...

938

ר' הערשעלע רימינאָווער ז"ל, האָט געטייטשט, „אל נא אחי תרעו" (וירא) „אל נא" אויב איהר קענט נישט דאַווענען (נא — איז טייטש בעטען, זעה ברכות ט') „אחי תרעו" זאָלט איהר זיך צונויף נעמען עטליכע חברים און דאַוונען מיט מנין, וועט איהר שוין קענען דאַוונען, („תרעו" — איז פון לשון „ריעות", חבר'שאַפט)...

939

א גאון וואָס האָט געהאַט אַ ווייב אַ הויקערין, איז ווען עס איז צו איהם אַריין געקומען אין שטוב אַ הויקערין, פלעגט ער זיך פאַר איהר אויפצושטעלין האָט מען איהם געפרעגט, פאַר וואָס קומט איהר אַזאַ כבוד ? האָט ער געענטפערט: ווייל מסתמא איז זיא אַ „אשת — חבר" (אַ גאונ'ס אַ ווייב, ווי דער שטייגער איז)...

940

דער „חי' הרים" ז"ל האָט געזאָגט „צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי"

אויב געלעכטער קען קומען פון מדת הדין (אלקים — איז מדת הדין) איז טאקע דא וואס צו לאכען...

941

דריי משפילים האבען געטראפען גיין אין גאס דעם גאון ר׳ יאשע בער ז״ל בריסקער רב, זאגט איינער צו איהם גוט מארגען ר׳ אברהם דער צווייטער רופט זיך אן, גוט מארגען ר׳ יצחק, דער דריטער גוט מארגען ר׳ יעקב, זיי האבען דאס געזאגט אין א חוזק-טאן. רופט זיך אן צו זיי דער רב, — איהר האט א טעות, מיין נאמען איז נאר „שאול״ דער זוהן פון „קיש״ וועלכער איז געגאנגען זוכען די דריי אייזלען, און יעצט האב איך זיי טאקע געפונען...

942

ר׳ ישראל סאלאנטער ז״ל האט געטייטשט, דעם מאמר חז״ל „בינונים תלויים ועומדים (ר״ה ט״ז) דער שטייגער איז ווער עס ווערט געהאנגען, שטעלט מען איהם ארויף אויף א בענקעל און די שטריק נעמט מען דורך זיין האלז, דאן נעמט מען אפויהר דאס בענקעל פון אונטער זיינע פיס בלייבט ער הענגען, דאס איז דער פשט „תלויים״ זיי הענגען, נאר „ועומדים״ זיי שטייען נאך אויפ׳ן בענקעל, די עשרת ימי תשובה, זעהט מען אויב ער טוט תשובה נעמט מען אראב די שטריק אויב ניט נעמט מען אפויהר דאס בענקעל...

943

א גאון האט געטייטשט, „איש כי יפליא נדר בערכך נפשות״ (בחוקותי) די חז״ל זאגען דער וואס איז מנדר און איז ניט מקיים, ער באצאלט ניט דעם נדר, שטארבען זיינע קינדער, (שבת ל״ב) דאס זאגט דער פסוק „איש כי יפליא נדר״, ער האט צוגעזאגט צו געבען א נדבה אויב ער גיט אפ איז גוט, אז ניט, איז „בערכך נפשות״ וועט ער דארפען באצאהלען מיט נפשות...

944

דער ווילנער גאון ז״ל האט געזאגט, דער טראפ אויף דעם ווארט „ונתנו״ (פרשת תשא) איז א „קדמא ואזלא״ ווייל ביי צדקה געבין זאל מען ניט ווארטען ביז די ארימלייט זאלען צו איהם קומען אין שטוב אריין נאר מען דארף זיך פעדערין און גיין צו זיי „קדמא״ פעדערין „ואזלא״ און גיין, מקיים צו זיין דעם „ונתנו״ אזוי ווי די חז״ל זאגען, „דרכן של גומלי חסדים לרוץ אחר דלים״ דער שטייגער איז פון די גומלי חסדים אז זייא לויפען

נאָך דיא אָרימעלייט, צו זיכען זיי און צו געבין זיי זייער הצטרכות...

945

דער קעלעמער מגיד ז״ל פלעגט זאָגען, „הקול קול יעקב והידים ידי עשו״ (תולדות) דער קארגער גביר האָט אַ טבע, צו זוכען חסרונות אויף דעם אָרימאַן, ער זאָגט אויף דעם אָרימאַן, ער איז אַ בלאָפער, ער איז אַ בעל עבירה, מען טאָר עם ניט געבין קיין צדקה, ווייל מען טאָר ניט זיין קיין „מסייע ידי עוברי – עבירה״, מען טאָר ניט זיין קיין „נותן יד לפושעים״, דערווייל ווייזט דער גביר אַרויס זיין פרומקייט, ער מאַכט אַ פנים׳על פון אַ ירא־שמים, אָבער דער אמת איז ער האָט אַ שטייגערין האַרץ, מיט אכזרי׳שע הענד, דאָס איז דער פשט „הקול קול יעקב״ ער שרייט אויף דעם אָרימאַן מיט אַ „קול יעקב״ אַ קול פון יראת שמים, אָבער דער אמת איז „והידים ידי עשו״ זיינע הענטלעך זענען עשו׳ס הענד, פול מיט אַכזריות, ער וויל ניט געבין קיין גראָשען, רעדט ער אויס אויף דעם אָרימאַן אַלעס בייז, דאָס איז אויך דער טייטש, „ותשחת הארץ״ זיי טוען אַלעס בייז, און זאָגען גאָר, „לפני האלקים״ אַז זיי טוען דאָס לשם שמים, ביז עס קומט דערצו אַז „ותמלא הארץ חמס״, און אַלץ זאָגט ער אַז דאָס איז „לשם שמים״...

946

א מגיד האָט געזאָגט, „פעמון זהב ורמון״ (תצוה) דאָס רוב מענטשען אַז זיי ווערין רייך קלינגען זיי מיט זייער רייכקייט, דאָס הייסט דער „פעמון זהב״ דאָס גאָלדענע גלעקעל דאָס זענען די גבירים, זאָגט אָבער די תורה, פאַר דיר גביר איז אַ מורא, פאַר דעם „וישמן ישורון ויבעט״ דעריבער דאַרף זיין „ורמון״ דער רמון ווייזט אויף מצות, אַזוי ווי די חז״ל זאָגען אין סוף חגיגה... „אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון״ דאָס מיינט מען, „פעמון זהב ורמון״...

947

א מגיד האָט געזאָגט אין אַ הספד אויף איינעם וואָס איז פלוצלינג געשטאָרבען, „אל תבכו למת בכו בכה להולך״ (ירמיה כ״ב) ער הייבט אָן „אל תבכו״, נאַכהער „בכו בכה״ איז עס דאָך אַ סתירה ? נאָר אַז איינער שטאַרבט ווי געוועהנליך ער קרענקט פריהער, איז ניט אַזאַ ווייטאָג, אָבער דער וואָס געהט און גאַס אין שטאַרבט פלוצלינג, דאָס איז מעהר שרייענדיג, „אל תבכו״ ווען „למת״ דער וואָס שטאַרבט געוועהנליך, אָבער בכו בכה״ להולך, וויינט אַ סאַך אויף דעם וואָס איז געגאַנגען מיט אַ פאָר מינוט פריהער אַ געזונטער...

948

א רבי האָט געטייטשט „אם כסף תלוה את עמי את העני עמך" (משפטים) אויב די וועסט העלפען דעם אָרימאַן די וועסט איהם לייען געלד, זאָלסט די וויסען, „את העני" דער וואָס איז שטענדיג מיט דעם אָרימאַן, דאָס איז דער אייבערשטער אזוי ווי עס שטייט, „כי יעמוד לימין אביון" דער אייבערשטער שטעהט אין דער רעכטער זייט צום אָרימאַן, „עמך" וועט זיין שטענדיג מיט דיר — דיר אַרויס צו העלפין אין אַ עת צרה...

949

א גאון האָט געטייטשט, „ויקרבו ימי דוד למות. ויצו את שלמה בנו לאמור אנכי הולך בדרך כל הארץ, וחזקת והיית לאיש", די חז"ל זאָגען אַז דאָס וואָרט „לאמור" מאַכט לא - אמור - זאָג דאָס ניט (פסחים מ"ב) „ויצו את שלמה בנו" ער האָט געלאָזט אַ צוואה זיין זון שלמה, „לאמור" אַז די זאָלסט ניט זאָגען דאָס „אנכי הולך בדרך כל הארץ" אַז איך וויל גיין אין דעם וועג פון די היינטיגע יוגענד, אין זייערע מנהגים אַז די ווילסט מיט גיין מיט'ן שטראָם, ניט געגען שטראָם, זאָג איך דיר אַז „וחזקת והיית לאיש" שטאַרק זיך און זיי אַ מענטש ווייל דער שטייגער איז לעבעדיגער פיש געהט געגען שטראָם, אַ טויטער גייט מיט'ן שטראָם און די חז"ל זאָגען, „ישראל נמשלו לדגים"...

950

ר' משה'לי קאָזעניצער ז"ל האָט געטייטשט, „וירא את ענינו זו פרישות דרך ארץ" (יומא ע"ד) „ענינו" דאָס אָרימקייט דער „עני בדעת" (נדרים מ"א) נעמט זיך פון „פרישות דרך ארץ" ווייל „דרך ארץ קדמה לתורה" אָן דרך ארץ קען מען ניט קריגען דעם דעת התורה הייסט מען אַ עני, ווייל די חז"ל זאָגען „מאי עניות דתורה" (קידושין מ"ט).

951

אַ גאון האָט געטייטשט, „ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ד׳״ — אַז איינער פערלירט הונדערט זלאָטעס, און נאָכהער געפינט ער אַ מציאה 200 זלאָטעס, דאָך איז ער ניט און גאַנצען געטרייסט, ווייל ער וואָלט דאָך איצטער געהאַט דריי הונדערט, ווען ער פערלירט ניט. ווי איז אָבער אַז איינער האָט געפיהרט 10 זעק ווייץ, און די ווייץ האָט זיך אויסגעשיט פאָהרענדיג אויפ׳ן פעלד זיינעם, און ער קומט אַ היים אָהן די ווייץ, אין אַ יאהר אַרום קומט ער צוריק אויף יענעם וועג זעהט ער ווי אויף זיין אייגען פעלד, וואו ער איז געפאָהרען איז אָנגעוואַקסען אַ פעלד ווייץ, קען ער דאָך שוין ניט זאָגען אַז ווען ער וואָלט ניט פערלוירען די זעק ווייץ, וואָלט ער איצט געהאַט מעהר, אַזוי אויך זאָל דער מענטש ניט זאָגען אַז ווען ער זאָל ניט געבען צדקה, וואָלט ער געהאַט מעהר, ניין, „ולא ירע לבבך בתתך לו״ עס זאָל דיר ניט פאַרדריסען ווען די גיסט צדקה, חייל „כי בגלל הדבר הזה יברכך ד׳״ צוליעב דער זאך טאַקע וואָס די גיסט צדקה בענטשט דיך דער אייבערשטער, דאָס איז גלייך צו פאַרזייאונג, אַזוי ווי עס שטייט „וזרעו לכם לצדקה״ (הושע י׳) עס וואַקסט דערפון אַ סאַך לעולם הבא, און אַ ברכה בעולם הזה: דאַרף דיך ניט פאַרדריסען, אדרבה, די דאַרפסט נאָך זיין צופרידען...

952

דער גאון ר׳ מאיר שמחה ז״ל, דווינסקער רב האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די חז״ל זאָגען „חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן״ (ע״ז ל״ט) פונוואַנען איז דאָס די ראיה אַז אויך די שטוב מענטשען זענען „בחזקת חבר״? נאָר דאָס איז אַ בפירושער פסוק ביי אברהם אבינו „כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו — ושמרו דרך ד׳ לעשות צדקה ומשפט״ (וירא) און די חז״ל זאָגען „ביתו זו אשתו״ (יומא ב׳, זעה אויך תוס׳ ברכות כ״ד) אַז זיי זענען

אויך בכלל „ושמרו" און עס שטייט דאך „אחריו" אפילו נאך די פטירה וועט זיין „ושמרו"...

953

א גיטער יוד האט געזאגט דעם פשט פון דעם פסוק „וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם על שכמם", (בא) פאר פסח רוימט מען, מען וואשט, און מען קראצט, עס זאל קיין משהו חמץ ניט בלייבען, און דעם אמת'ן חמץ, דער „יצר הרע" דאס ווארפט מען ניט אוועק, — „וישא העם את בצקו טרם יחמץ" מען טראגט אוועק אזעלכע חמץ וועלכע עס איז נאך ניט אפילו קיין חמץ געווארען, אבער, „משארותם" זייער אייגענעם שטענדיגען „שאור שבעיסה" דאס איז דער יצר הרע (זעה ברכות י"ז, „שאור שבעיסה מעכב"), די שאור איז „צרורות בשמלותם" איינגעבינדען אין זייערע קליידער, די חצופה קליידער פון דעם היינטיגען דור, „על שכמם" וועלכע גרייכט ביז צום אקסיל...

954

א גיטער יוד האט געזאגט פסח ביי נאכט, „קדש" אז די ווילסט זיין א קדוש א הייליגער מאן, „ורחץ" וואש די הענד, רייניג זיי פון גזילה, גיב צדקה, ווייל „כרפס" עס איז דא ארימעלייט וואס האבען ניט מער ווי א שטיקעל קארטאפעל מיט געזאלצענע וואסער, אויף פסח, „יחץ" זאלסט זיך טיילען מיט דעם ארימאן, דאן „מגיד" קענסטו זאגען נאכהער „כל דיכפין ייתי ויכול" „רחצה" מיט א ברכה, קענסט שוין נאכהער זאגען „שאו ידיכם קודש"...

955

א מחבר האט געברענגט זיין חיבור אויף א הסכמה צו א גאון, רופט ער זיך אן צום מחבר, — נאכ'ן א דורך קוקען דאס חיבור, וואס איז איהם גאר ניט געפאלען, — דיין חיבור איז „הפלא ופלא" איינמאל איז א פלא, ווי אזוי מען מאכט פון סמאטעס פאפיער, נאך א פלא איז, ווי אזוי דיא האסט געמאכט פון דעם פאפיער צוריק סמאטעס... (ענדליך זעה נומער 701)

956

דער גערער רבי שליט"א האט געזאגט א ראיה אז די הכנה פון די מצוה איז גרעסער ווי די מצוה אליין, ווייל די חז"ל זאגען, אז די לוויים האבען זיך געלערינט זייער עבודה 5 יאהר ווייל „תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בה'

שנים שוב אינו רואה" (חולין כ"ד, ומובא ברש"י בהעלותך ח' כ"ד) פארוואס האבען די כהנים זיך ניט געלערינט אויף די הקטרה 5 יאהר, ווֶעלכעס איז געווען מעהר עבודה? איז א ראיה דערפון אז די הכנה פון א מצוה איז גרעסער ווי די מצוה אליין די לוויים האבען דאך נאר געמאכט א הכנה צו די עבודה דעריבער איז דאס גרעסער ווי די עבודה אליין...

957

צום לובלינער רב ז"ל ר' זלמן אשכנזי זענען געקומען 2 בעלי־דינים, וואס איינער איז געווען א געלער, האט יענער בעל־דין געזאגט צום געלען בעל־דין א געלער איז א גנב, (זעה אין ספר התשבי אות צ') מיט דעם ווארט האט ער פ'גם געווען אין כבוד פון רב, ווייל דער רב איז אויך געווען א געלער, רופט זיך אן דער רב, פערצייטענ'ס איז דאס רוב מענטשען געווען ערליכע לייט האט מען געמאכט א סימן אויף דעם מינדערהייט ניט ערליכע, אז זיי זאלען זיין געלע, ווען מען וויסען אז דאס זענען די גנבים, (זעה חולין ס"ג, אז מען ציילט דעם מינדערהייט), אבער היינטיגע צייט אז מעהרסטענ'ס זענען גנבים, מאכט מען דעם סימן אויף דעם מינדערהייט ערליכע לייט אז זיי זאלען זיין דיא געלע...

958

א רבי האט א מאל געהאט א חסיד וואס איז נאכהער אליין געווארען רבי, ווייל ער איז געווען א גרויסער צדיק און א עובד ד', האט א חסיד פון א צווייטען רבי'ן, געפרעגט זיין רבי'ן, פארוואס האט איהר ניט אזא חסיד ווי יענער רבי, האטשע איהר האט א גרעסערען עולם חסידים, — האט ער געענטפערט: מיר געפינען אז ר' פנחס בן יאיר'ס אייזיל האט ניט געגעסין פון קיין איהם געמעשר'טע זאך, און ביי די קעמלען פון אברהם אבינו שטייט אז ער האט זיי געמוזט שליסען די מאלער אז זיי זאלין זיך ניט פאשען אין פרעמדע פעלדער, אייגענטליך איז דען אברהם אבינו ניט אזוי גרויס געווען ווי ר' פנחס בן יאיר, אז זיינע קעמלען זאלען אליין ניט ווערין עסין, פון גזל. נאר דער תירוץ איז ר' פנחס בן יאיר האט געהאט נאר איין אייזיל, האט ער עם געקענט אויסארבייטין, אבער אברהם האט געהאט אסאך קעמלען...

959

דער ווילנער גאון ז"ל האט געזאגט א ראיה צום מאמר חז"ל, אז "לעתיד לבא הכל יתרפאו חוץ מנחש" (מדרש בראשית פרשה כ"ב) ווען משיח וועט קומען וועלין אלע געהיילט ווערין חוץ דער נחש (שלאנג) דען ביים נחש

שטעהט „ועפר תאכל כל ימי חייך" און די חז"ל זאָגען „כל ימי חייך להביא לימות המשיח" (ברכות י"ב).

960

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט פערענטפערט דעם שווערין מאמר חז"ל, אויף דעם פסוק „כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאיך" אז די רפואה איז באַשאַפין געוואָרען פאַר די מכה, אייגענטליך וואָס איז מיר דאָס א נפקא מינה? נאָר דער דין איז א „קרום שעלה מחמת מכה איז ניט קיין קרום, הייסט דאָס יאָ א מכה, אָבער א „סתימה מעיקרא" איז כשר הייסט ניט קיין מכה, דאָס איז די נפקא מינה, אויב די רפואה איז פאַר די מכה, איז דאָס א „סתימה מעיקרא", איז דאָס גאָר ניט קיין מכה...

961

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט ר' אשי וואָס זאָגט „אגרא דבי הלולא מילי" (ברכות ו') גייט לשיטתו, וואָס זאָגט, אז מען טאָר ניט הולען אויף א חתונה (ברכות ל"א) דרום זאָגט ער, אז מען דאַרף משמח זיין דעם חתן מיט רייד...

962

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט דאָס וואָס ר' פפא זאָגט „אגרא דבי טמיא שתיקותא" דער שכר וואָס מען קומט מנחם אבל זיין איז דאָס שווייגען (ברכות ו') ווייל ר' פפא איז געוואָהנט געווען צו רעדין א סאַך פאַר זיינע רבי'ס, (נדה כ"ג) דרום האָט ער געזאָגט אז ביי א אבל דאַרף מען שווייגען...

963

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס ר' ששת זאָגט „אגרא דהספידא דלויי" (ברכות ו') אז דער שכר פון א הספד איז דאָס הויכע קויל, ווייל ר' ששת איז געווען א סגי נהור האָט ער דאָך ניט געזעהען דאָס געוויין, נאָר ער האָט מרגיש געווען פון קול פון די יללות, דרום איז דער שכר פון הספד דאָס הויכע קול כדי אז אפילו א בלינדער זאָל אויך וויינען...

964

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס אביי האָט געזאָגט,

„אגרא דכלה דוחקא״ (ברכות ו׳), ווייל די גמרא זאָגט „אביי חש בהדרוקן״ (שבת ל״ב) פונדעסטוועגען איז ער געזעסען אין ענגשאַפט אין די ישיבה, דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דכלה דוחקא״...

965

ר׳ יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס ר׳ זירא האָט געזאָגט אגרא דפרקא רהטא״ (ברכות ו׳) וואָטשע ר׳ זירא איז געווען א „קטינא חריך שקי״ (ב״מ פ״ה) איז דאָך איהם געווען שווער צו גיין, דאָך איז ער נעלאָפען צו די דרשה מקבל צו זיין שכר דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דפרקא רהטא״...

966

ר׳ יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס רבא האָט געזאָגט „אגרא דשמעתא סברא״ (ברכות ק׳) ווייל רבא איז געווען א „עמקן בסברא״ אזוי ווייט אז ער האָט ניט מרגיש געווען אז עס רינט עם בלוט פון די פינגער (שבת פ״ח) דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דשמעתא סברא״...

967

ר׳ יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס מר זוטרא האָט געזאָגט „אגרא דתעניתא צדקתא״ (ברכות ו׳) ווייל ער איז ניט געווען קיין עסער (זעה ברכות נ׳ און ב״מ כ״ב) עס האָט איהם סיי ווי ניט געאַהרט דער תענית דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דתעניתא צדקתא״, — און עס איז דאָ א גירסא אז ר׳ ששת האָט דאָס געזאָגט, איז אויך ריכטיג, ווייל ר׳ ששת איז געווען א איסטניס (פסחים ק״ח) איז איהם ניט שווער געווען דער תענית...

968

א גאון האָט געזאָגט דאָס וואָס די וועלט זאָגט א ווערטיל, — וואָס עס איז דיר באַשערט דאָס וועט ניט אַוועק קומען, — דאָס איז א גמרא מפורשת „אי חזאי לך לא אזלי מינך״ (מו״ק י״ח)...

969

א גאון האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די מפורשים פרעגען וואָס שטייט אין פרשת בא „כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה״ — וואָס עפּיס א טאָפּעלט

לשון, „גרש יגרש״? נאָר מען מיינט אַזוי ווי אַ גרושה ממש איז דאָך „משולחת ואינה חוזרת״ אַזוי וועלין זיי אויך ניט טאָרען צוריק קערין זיך קיין מצרים אַזוי ווי די תורה זאָגט „לא תוסיפו לראותה״...

970

די חז״ל זאָגען ווער הייסט אַ עושר „השמח בחלקו״ (אבות פ״ד), ר׳ מאיר זאָגט „כל שיש לו נחת רוח בעשרו״ (שבת כ״ה) ווייל ר׳ מאיר איז געווען אַ סופר (עירובין י״ג) אין סופרים זעגען דאָך אָרימעלייט, (פסחים נ׳), און אויב זיי טוען לשמה זעהען זיי אַ סימן ברכה אין זייער אַרבייט, דרום האָט ער געזאָגט „כל שיש לו נחת רוח בעשרו״ דאָס הייסט אַז ער טוט „לשמה״. — ר׳ טרפון וואָס איז געווען אַ עושר, (נדרים ס״ב) דרום זאָגט ער „איזהו עשיר כל שיש לו ק׳ שדות״ — ר׳ עקיבא וואָס האָט געהאַט רדיפות פון שווער זיינעם (כתובות ס״ב) דרום זאָגט ער „כל שיש לו אשה נאה במעשים״ אַזוי ווי זיין ווייב, — ר׳ יוסי איז געווען אַ חולי מעיים (ע״ז מ׳) דרום זאָגט ער כל שיש לו בית הכסא סמוך לשלחנו...

971

די חז״ל זאָגען „כל ימי חייך להביא לימות המשיח״ (ברכות י״ב) האָט ר׳ אברהם ז״ל פון טשעכענאָוו געזאָגט דעם טייטש, אַלע דיינע שטרעבונג אין דיין גאַנצען לעבען דאַרפסטו נאָר זיין „להביא לימות המשיח״...

972

דער גאון ר׳ יהושע בעלזער ז״ל האָט געזאָגט, פאַר וואָס איז די אכילה פון ערב יום כיפור אַ מצוה, אַזוי ווי די חז״ל זאָגען, „כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי״ (ברכות ח׳) ווייל דער דין איז אַ בהמה וואָס האָט געגעסין שטענדיג נאָר „מאכלות אסורות״ טאָר מען איהר ניט עסין, (זעה יורה דיעה סימן ס׳). דרום, טאָמער זענען מיר אויך נכשל געוואָרען חס ושלום, אַ גאַנץ יאָהר מיט מאכלות אסורות, אָדער די אכילה איז נאָר געווען לשם תאוה, הייסט דאָך דאָס אויך מאכלות אסורות, וועט דאָך דאָס פאַסטין ניט עולה זיין לגבוה, ווייל דאָס פאַסטען הייסט דאָך „כאילו נתמעט חלבו ודמו״ (ברכות י״ז) אַזוי ווי אַ קרבן, איז דאָך דאָס ניט „מן המותר לישראל״ (מנחות ו׳) דעריבער האָט מען געמאַכט די אַכילה פון ערב יום כפור פאַר אַ מצוה, וועט דער תענית שוין גיט זיין — דעריבער הייסט דאָס „כאילו התענה תשיעי ועשירי״ ווייל דורך דעם ערב יום כיפור וואָס די אכילה איז אַ מצוה, מאַכט דאָס אַז דער תענית זאָל זיין אַ גיטער...

973

דער „חתם סופר" ז"ל זעהענדיג וויא דער גאנצער עולם בלייבט איבער יום כיפור ביינאכט נאך מעריב א גאנצע נאכט אין בית המדרש און מען זאגט תהלים און מען לערינט, האט ער געזאגט יעצט איז מיר רעכט דער טייטש אין די גמרא „מה לו לאב שהגלה את בניו" (ברכות ג׳) וואס פעהלט דען דעם טאטין אין הימעל מיט דעם וואס ער האט פערטריבען די יודען אין גלות וייל אפילו אין גלות דינען זיי עם, זיי דאווענען און לערנען, נאר „אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם"...

974

א מגיד איז א מאל געקומען קיין סלאנים האלטען א דרשה, האט איהם ר׳ אייזיק׳ל סלאנימער ז"ל ניט געוואלט געבין קיין רשות צו זאגען. דערקענענדיג אין איהם אז ער איז א קנאפער יראת־שמים, האבען די בעלי בתים איהם געפרעגט, היתכן ? אז ער איז א מגיד, מסתם איז ער דאך א ירא שמים, טא פארוואס לאזט איהר איהם ניט זאגען, — האט ר׳ אייזיק׳ל ז"ל געענטפערט ; עס איז גאר קיין ראי׳ נישט, וויל אויפ׳ן פסוק „ויאמר ליוסף הנה אביך חולה" (ויחי) זאגט רש"י „אחד מן המגידים" ווי קומען אידישע מגידים אין מצרים ? איז דאך א ראיה דערפון, אז עס קען זיין א מגיד, א פושע ישראל — א גוי...

975

ר׳ מענדעלע פילצער ז"ל האט געזאגט א ראיה אז די הכנה פון די מצוה איז גרעסער ווי די מצוה אליין, וויל „הטבת המנורה" איז „פסול" דורך א „זר", און „הדלקת המנורה" איז „כשר בזר" (רמב"ם ה׳ ביאת מקדש פ"ט ה"ז) זעהען מיר אז די הכנה איז גרעסער ווי די מצוה זעלבסט...

976

דער גערער רבי שליט"א האט געזאגט, אויף דעם וואס דער בעל חטורים זאגט אין פרשת „וישב" אויף דעםווארט „בן זקנים" אז זקנים לייגט זיך אויס די ראשי תיבות זרעים, קדשים, נשים, ישועות (דאס איז נזיקין, זה שבת ל׳) מועד, דאס האט יעקב געלערינט מיט יוסף׳ן, אייגענטליך פארוואס ניט קיין „טהרות" ?, איז דער תירוץ, אז טהרות מוז מען אליין לערנען דאס קען מען ניט מיט יענעם לערנען און „הבא לטהר מסייעין אותו" (שבת ק"ד, יומא ל"ח)...

977

א רבי האָט אַמאָל געפרעגט אַ חסיד, זיצענדיג ביי די שבת׳דיגע סעודה ביים טיש, צו ער האָט שוין געגעסין האָט איהם געענטפערט דער חסיד, איך בין נישט אַהער געקומען עסין, האָט דער רבי געזאָגט צו איהם, און אַ שמייכעל: די נשמה קומט אויך נישט אַהער אויף די וועלט עסין, פונדעסטוועגין אַז מען גיט איהר נישט קיין עסין אַנטלויפט זי אַוועק...

978

ר׳ ישראל סאלאנטער ז״ל איז אַמאָל געקומען צו אַ גביר נאָך מעות-חטים, דער גביר איז במשך פונ׳ם יאָהר שטאַרק רייך געוואָרען, דאָך האָט ער איהם ניט געוואָלט געבין קיין גרעסערע נדבה, ווי מיט אַ יאָהר פריהער — רופט זיך אָן ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז״ל — יעצט פערשטיי איך דעם פשט, „הון ועושר בביתו, וצדקתו עומדת לעד״ (תהלים) פאַראַן אַזעלכע גבירים וואָס כאָטש דער „הון ועושר״ וואַקסט ביי זיי, פונדעסטוועגען „וצדקתו עומדת לעד״ די צדקה זייערע שטעהט אַלץ אויפ׳ן זעלבען אָרט...

979

דער קאָזעניצער מגיד ז״ל פלעגט זאָגען אויף די וואָס פאַסטען אַסאַך תעניתים, עס איז גלייכער נישט צו פאַסטען, און אָבצונאַרען מענטשען אַז ער פאַסט יאָ, איידער יאָ צו פאַסטען, און זיך אַליין אָבצונאַרען...

980

א גאון האָט געזאָגט — אויף דעם פסוק „לא תקח שוחד״ (שופטים) זאָגט די גמרא „מאי שוחד שהוא חד״ (כתובות ק״ה) איז דער פשט, — לויט ווי די חז״ל זאָגען „הדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית״ (שבת י׳) אָבער אַז ער נעמט שוחד איז ער דאָך ניט קיין שותף, בלייבט ער דאָך איינער אַליין, ניט מיט קיין שותף — דאָס איז דער מיינונג „שהוא חד״ ער בלייבט נאָר איינער...

981

א גאון האָט געזאָגט, „כי כעס בחיק כסילים ינוח״ (קהלת ו׳) אַז אַ חכם איז אין כעס, האָט ער דער נאָך חרטה, אָבער אַ כסיל נאָכ׳ן כעס באַרוהיגט ער זיך, און האָט מנוחה דערפון דאָס מיינט מען „ינוח״ נאָכ׳ן כעס האָט ער מנוחה.

982

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, אַז דעריבער שטייט ביי יעדערין נשיא באַזונדער „זה קרבן" ווייל איין נשיא האָט ניט נאָכגעטועטן דעם אַנדערין, נאָר יעדער נשיא האָט געהאַט זיין אייגענעם רצון...

983

דער רבי ר' יצחק פון באיאן ז"ל דעם סאדיגורער רבינ'ס אַ זון, האָט געטייטש, „קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" (סוטה ב') דער אייבערשטער וויל געבין יודען כל טוב, נאָר מען דאַרף צו זיין ראוי, מקבל צו זיין, — „קשין" ס'איז קשה פאַר דעם אייבערשטין, וואָס „מזונותיו של אדם" זענען „כקריעת ים סוף" ווייל דער אייבערשטער וויל אַז יודען זאָלין זוכה זיין, און זיי זאָלין האָבען פרנסה בריוות...

984

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט, די גמרא זאָגט ר' ישמעאל קרא והטה" (שבת י"ב), דעריבער האָט דער זעלבער ר' ישמעאל געזאָגט „אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי עשה תשובה" (ברכות י"ט) געמיינט אויף זיך, ווייל „והטה" איז דאָך געווען ביי נאַכט...

985

דער גאון ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס תוספות פרעגט אין (סנהדרין דף פ"ט) וויא געפינט זיך אַ אזהרה אַז „הכובש נבואתו לוקה"? אַז דאָס איז אַ בפירושער פסוק ביי בלעם „את אשר ישים ד' בפי אותו אשמור לדבר" (בלק) און די חז"ל זאָגען דאָך „כל מקום שנאמר השמר אינו אלא לא תעשה" (מכות י"ג)...

986

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געטייטשט, „ויבא הביתה לעשות מלאכתו" זאָגט רש"י „שנראה לו דמות דיוקנו של אביו" פריהער איז דאָך יוסף געווען אַ מסלסל בשערו, דאָס האָט פרעה געזאָגט „הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו" אַזאַ מענטש וואָס איז מסלסל בשערו און דאָך איז דאַ אין איהם אַ „רוח אלקים" דאָס איז זייער אַ וואונדער, ווי יוסף האָט געזעהען אַז דאָס האָט גורם געווען צו דעם, אַז פוטיפר'ס ווייב זאָל זיך טשעפען אין איהם, „נראה לו דמות

דיוקנו של אביו" איז איהם געפעלען געוואָרין דעם פּאָטער'ס גאַנג, דעם חסידישען גאַנג, ניט צו זיין אַ „מסלסל בשערו" דורך דעם וועט ממילא ניט צו קומען צו קיין שום זאַך...

987

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל האָט געזאָגט „אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי עשה תשובה", (ברכות י"ט) מן הסתם האָט ער געשריבען אַ תשובה להלכה, אז ער מעג דאָס טוען, עס איז געוועזן געוויס אויף אַזאַ אויפן וואָס מען מעג דאָס...

988

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט דעם פסוק „לך נא ראה את שלום אחיך" (וישב) „שלום" איז טייטש גאַנצקייט, שלימות, יעקב האָט געזאָגט צו יוסף'ן, די זאָלסט ניט זעהען אויף זיי קיין שלעכט'ס, נאָר בלויז די גוטע מדות, וואָס איז דאָ אין זיי, דאָס וועט פויעלען אַז די וועסט ניט אויף זיי רעדין קיין שלעכט'ס...

989

ר' פנחס'ל קאָריצער ז"ל האָט געטייטשט „את קרבני לחמי לאשי" (פנחס) דער אייבערשטער זאָגט „את קרבני" מיין עיקר קרבן איז „לחמי לאשי" אַז מיין ברויט זאָלט איהר געבין צו מיינע מענטשען, צדקה טוהן...

990

צום בריסקער רב זענען אַ מאָל געקומען די אָרימעלייט פון שטאָדט, אין אַ הונגער יאָהר און איהם דערציילט, אַז דער פּרנס פון שטאָדט, איז אַ גרויסער רשע, און וויל ניט געבין אַ גראָשען פון די קהלה, מיט זאָלין האָבען, זיך צו שטילען דעם הונגער, האָט דער בריסקער רב, געשיקט נאָך דעם פּרנס, און ער האָט געזאָגט די חז"ל דערצעהלען (אין בבא בתרא ח') אַז אין אַ הונגער יאָהר איז איינער יונתן בן עמרם געקומען צו רבי, און געבעטין „רבי פרנסני" גיב מיר עסין, פרעגט ער איהם די קאָנסט עפּיס לערנין, זאָגט ער ניין, אויב אַזוי פאַרוואָס זאָל איך דיר געבין עסין, האָט איהם יענער געענטפערט: „פרנסני ככלב וכעורב" אייגענטליך פאַרוואָס האָט איהם רבי פריער ניט געוואָלט געבין צו עסין, מיר וויסען דאָך „אין בודקין למזונות"? נאָר לעולם האָט מען אַלע געגעבין צו עסין, נאָר כדי די תלמידי חכמים זאָלען ניט דאַרפען שטיין אין

איין רייהע מיט די עמי הארצים נאָך שטיצע, האָט מען געמאַכט אַז מיט די תלמידי חכמים זאָל זיך רבי אַליין בעשעפטיגען, און מיט די עמי הארצים, זאָלין זיך פערנעמען די פרנסים, אַז יונתן בן עמרם, איז געקומען צו רבי, האָט ער געוואָלט וויסען צו וועלכע כתה ער געהער און אַז ער האָט געענטפערט אַז ער קען ניט לערנען, האָט רבי געזאָגט: „במה אפרנסך" די געהערסט דאָך גאָר צו די פרנסים ניט צו מיר, האָט יונתן געענטפערט „פרנסני ככלב" מיין פרנס איז אַ גרויסער כלב ער גיט ניט קיין גראָשען...

991

די חז"ל זאָגען אויף דעם כלי זמר וואָס הייסט „נבל" אַז דעריבער הייסט ער „נבל" שמנבל אחרים בנגינתו" אויב אַזוי האָט עס דאָך געדאַרפט הייסען „מנבל" האָט דער „חידושי הרי"ם" ז"ל דערויף געענטפערט, אַז דער וואָס איז מנבל אַנדערע, איז אַליין אַ „נבל"...

992

א קלוגער רב האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ חברה משכילים, אַ פרומען יוד קען אַ מאָל טרעפען, ער זאָל עסין פאַר'ן דאַווענען, אָבער אייך קען דאָס קיינמאָל ניט טרעפען, אַז איהר זאָלט עסין פאַר'ן דאַווענען ווייל איהר דאַווענט דאָך ניט...

993

א מגיד האָט געזאָגט אַז דערום מאַכט מען יום כיפור ביינאַכט אַ „שהחיינו" ווייל עס קומען דאַמאָלט די ספּעציעלע יום כיפור יודלעך וועלכעס אַ גאַנץ יאָהר זעהט מען זיי נישט, אין שוהל, אָדער אין בית־המדרש, און זיי באַווייזען זיך נאָר אייבמאָל אין יאָהר...

994

ווען דער „נודע ביהודה" האָט געזאָלט ווערין פּראָגער רב, האָט קאַנדידירט אויף דעם רבנות אויך ר' זרח איידליץ, די לומדים האָבען געהאַלטען פאַר ר' זרח, און דער המון האָט געהאַלטען פאַר'ן „נודע ביהודה" ווען ער איז געוואָרען רב, האָט ער מקרב געווען די לומדים, האָבען די פּראָסטע איהם געפרעגט היתכן ? מיר האָבען פאַר אייך געאַרבייט ווענט איהר אונז מרחק, און זיי די שונאים אייערע ווענט איהר מקרב ? האָט ער געענטפערט ? משה רבינו האָט געזאָגט „לא חמור אחד מהם נשאתי" קיין אייזעל קאָפּ פון זיי האָב איך

נישט דערהויבען, האטשע ער איז געווען פון מיינע אָנהענגער, ולא הרעותי את אחד מהם" (קרח) און דעם „אחד מהם" דעם חשוב, (זעה מגילה כ"ז) האָב איך קיין שלעכט'ס נישט געטוהן, האטשע ער איז געווען פון מיינע מתנגדים, ווייל דער אדם חשוב בלייבט א אדם חשוב, און דער אייזעל קאָפּ בלייבט א אייזעל...

995

דוד המלך האט געזאָגט „אני עבדך בן אמתך" (תהלים) נאָך וואָס האָט ער זיך מייחס געווען נאָך א נקיבה? האט א גאון געזאָגט: דוד המלך האט אזוי געזאָגט, האטשע איך קום דאָך אַרויס פון רות המואביה, פון דעסטוועגין בין איך ניט פסול לבא בקהל, ווייל „מואבי ולא מואבית" (יבמות ס"ט)...

996

דער חי' הרי"ם ז"ל האט געזאָגט, „הבל הבלים אמר קהלת" דורך די קהלה, וואָס יודען קומען זיך צוזאמען, ווערט נתגלה אז די גאנצע וועלט איז נאַרישקייטען...

997

א מגיד האט א מאָל געזאָגט אין די דרשה, — נאָכדעם ווי ער האָט אויס־געמוסר'ט דעם גאַנצען עולם, — איהר זאָלט נישט מיינען אז איך זאָג מוסר בלויז פאר אייך, באמת זאָג איך דאָס אַלעס פאר מיר זעלבסט, נאָר אזוי ווי איך ווייס דאָך אז איהר זענט אויך ניט בעסער פון מיר, זאָג איך מיר דעם מוסר אויפ'ן קול, כדי איהר זאָלט אונאייגנוועגס אויך הערין...

998

א גאון איז א מאָל נאָכגעגאַנגען נאָך דער לויה פון א גרויסען מלוכה מאן, דער גאון איז געווען א כהן, אַדורכפּאַרענדיג דורך דעם יודישען בית עולם, האָט דער גאון אויסגעמיטען, און איז געגאַנגען אַרום און אַרום, ביז ער איז צו געקומען צום קריסטליכען בית הקברות, און האָט בייגעוואוינט די קבורה, — איינער פון די מיניסטאָרען, מיט וועלכען ער איז פערזענליך בּעקאַנט געווען, האָט איהם א פרעג געטוהן, פאַרוואָס האָט איהר אויסגעמיטען דעם יודישען בית עולם? האָט ער געענטפערט, ווייל איך בין א כהן, און א כהן טאָר נישט געהן אויפ'ן בית הקברות, — טאָ פאַרוואָס זענט איהר דאָ אויפ'ן קריסטליכען בית הקברות יאָ געקומען, פרעגט ער איהם צוריק — האָט דער גאון איהם

געענטפערט – אייער רבי האָט אייך ערקלערט אַז ער וועט נישט שטאַרבען און אַז אַלע וואָס גלויבען אין איהם שטאַרבען נישט, – זענען דעריבער זייערע קברים נישט מטמא... אָבער אונזער רבי „משה״ האָט געזאָגט בפירוש אַרויס אַז ער וועט שטאַרבען און מיר יודען שטאַרבען אויך, דערפאַר זענען די יודישע קברים יאָ מטמא...

999

דער מלבי״ם זאָגט אַז דרום זאָגען די חז״ל „כל האוכל ושותה בתשיעי כאלו התענה תשיעי ועשירי״ (ברכות ח׳) ווייל עסין לשם שמים איז שווערער ווי צו פאַסטען לשם שמים, דערפאַר איז די אכילה גרעסער, און טאָפּעלט ווי אַ תענית...

1000

א גביר האָט געזאָגט צו ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל, איהר זעהט אַז אַ גביר איז גרעסער ווי אַ רב, ווייל די רבנים קומען צו די גבירים נאָך געלד, אָבער די גבירים קומען ניט צו די רבנים ; האָט ר׳ אייזיל געענטפערט : געהט דען דער קראַנקער צום דאָקטער נאָר דער דאָקטאָר געהט צום קראַנקען...

1001

א קלוגער רב האָט אַ מאָהל געזאָגט צו אַ שאַרפזיניגען סוחר, וואָס פלעגט מסחר׳ן מיט פערשידענע קאָמבינאַציעס און האָט דעם גאַנצען חוש אַריינגעלעהגט אין מסחר, זעה דעם חילוק פון דיר ביז אדם הראשון, אדם הראשון האָט געגעסין פון עץ הדעת כדי צו קריגען דעת, און די גיסט אַוועק דעם גאַנצען דעת כדי צו קריגען עסין...

1002

מ׳ האָט געפרעגט אַ שאלה דעם „כתב סופר״ צו עס איז גלייך צו וואַרטען מיט דעם ברית מילה אויף אַ אדם השוב בכדי איהם מכבד צו זיין מיט סנדקאות, חאָטשע דורך דעם וועט אויסקומען דער ברית זייער שפּעט, ווייל דער אדם חשוב, איז אַ רבי וועלכער ער דאַווענט שפּעט, און ווערט פערטיג שפּעט, צו מעג מען צוליעב איהם עובר זיין אויף „זריזין מקדימין למצות״ (פסחים ד׳)? האָט ער געענטפערט : די חז״ל זאָגען, ווער האָט מל׳ע געווען די ששים רבוא יודען? „משה מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה״ (מ׳רבה נשא פי״א) אייגענטליך, אַז זיי אַליין זאָלען מל׳ע זיין, „ששים רבוא״ האָט דאָך

גדויערט לאנג, האָט מען דאָך געקענט נעמען צו הילף דעם שבט לוי וואָס זיי זענען געווען גע'מל'עט אין מצרים, האָבען זיי דאָך שוין געמעגט מל'ע זיין, (וצה ע"ז כ"ז המל ימול) וואָלט דאָך די מצוה געווען בזריזות? איז דאָך א ראיה, אז עס איז גלייכער צו וואַרטען, אבי די מצוה זאָל ווערין געטוהן דורך א אדם חשוב...

1003

אין פוזנא איז געשטאָרבען א פראַצענטניק א גרויסער קאַרגער, האָבען די חברה קדישא פערלאַנגט א סאך קבורה געלד פון די יורשים, זענען זיי געקומען צום ר' עקיבא איגר ער זאָל זיי געבין א ערקלערונג פאַר וואָס די חברה קדישא ווילען פון זיי מעהר געלד ווי ביי אנדערע גבירים, האָט ר' עקיבא איגר געענטפערט: אנדערע ווערין דאָך אויפשטעהען צו תחית המתים, ממילא איז דאָך דער קבר נאָר גילטיג אויף א קליינע צייט, קומט נישט צו נעמין אזוי פיעל קבורה געלד, אָבער א פראַצענטניק וועט דאָך נישט אויף שטיין צו תחית המתים, איז דאָך זיין קבר אנ'אייביגער, קומט טאַקע צו באַצאָהלען אסאך קבורה געלד...

1004

דער רב ז"ל דער מחבר פון „ליקוטי תורה ותניא" איז א מאָל אריין געקומען צו א מתנגד, האָט ער דערזעהען ווי דער „מדרש פנחס" פון ר' פנחס'ל קאָריצער ז"ל ליגט אונטער די שאַנק, האָט דער רב ז"ל אויף געהויבען דאָס ספר און עס א קוש געטאָהן, פרעגט דער מתנגד, ווער איז דער מחבר פון דעם ספר? — האָט דער רב געענטפערט: דאָס איז אזא יוד, אז אפילו ווען איהר זאָלט איהם אליין ארונטער לייגען אונטער די שאַנק, וואָלט ער אויך געשוויגען און גאָר ניט געמאַכט דערפון קיין עסק...

1005

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געטייטש, „ומשמע ודומה ומשא" (חיי שרה) א מענטש דאַרף הערין זיין חרפה, און שווייגען, און פערטראָגען...

1006

א גאון האָט געטייטשט, „אל תגזול דל כי דל הוא" זאָלסט ניט גזל'נען דעם דל, זאָגענדיג צו א צווייטען וואָס וויל איהם באָרגין געלד, אז ער איז א דל, און וועט דיר ניט א וועק געבין, טאָרסט די ניט, אויך „אל תגזול דל כי

דל הוא" זאָלסט ניט גזל'ען דעם דל, אויף די קאַנטע וואָס די ווייסט אַז ער איז שוואַך זיך אַקייגען צו שטעלין, ער האָט ניט אין זיך דעם „עשיר יענה עזות" צוליעב דעם ביסט די זיכער אַז די ווערסט איהם קענען בייקומען, זאָלסט די דאָס ניט טוהן...

1007

ר' הירש בער גראַבאָוויצער ז"ל האָט געטייטשט, „אם במחתרת ימצא הגנב" אַז אַ מענטש גראַבט אין זיך אריין, ביז ער געפינט דעם יצר הרע, אַז דאָס איז מעשה יצר הרע, וואָס ער וויל איהם אָנרעדין צו שלעכט'ס „חיים שנים ישלם" וועט איהם דער לעבעדיגער גאָט אין הימעל באַצאָלען אַ גיטאָפּפּעלטען שכר...

1008

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט. „תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה" (תבא) זיי זענען נענש געוואָרען צוליעב דעם, וואָס נישט געגוג וואָס זיי האָבען ניט געדינט דעם אייבערשטען, זענען זיי נאָך געווען דערפון בשמחה דאָס וואָס זיי דינען ניט, דאָס איז געווען דער עיקר עונש, וואָס על כל פנים האָבען זיי דאָך געדאַרפט זיין געפאַלען ביי זיך, ניט זיך צו פרייען...

1009

אייגער האָט געפרעגט דעם רבי'ן ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא, אויב ער זאָל אוועק לייגען דאָס מסחר, און זיך נעמין בלויז צום לערנין — האָט ער געענטפערט: „אל תאמר לכשאפנה אשנה" (אבות) זאָלסט ניט זאָגען אַז ווען איך וועל אוועק געלייגט דאָס מסחר, וועל איך קענען זיצען און לערנען, ווייל „שמא לא תפנה" טאָמער וויל מען אין הימעל אַז די זאָלסט זיך ניט אוועק קערין פון מסחר, און דאָך זאָלסט די עוסק זיין אין תורה...

1010

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געטייטשט, „מי בכם ירא ד' אשר הלך חשכים ואין נוגה לו" (ישעי' נ') ווער הייסט אַ ירא שמים, — אַז האָטשע דאָס פינסטערניש, דאָס פערשטעלעכץ, איז אוועק געגאַנגען פון איהם, און דאָך איז איהם ניט לעכטיג, ער איז ביי זיך נידעריג, ער האַלט זיך גלייך מיט אַנדערע מענטשען, דער איז אַ אמת'ער ירא שמים...

1011

דער חי' הרי"ם ז"ל פון גור, האט געזאגט, „אגרא דכלה דוחקא" (ברכות ו') דער שכר וואס מען קומט הערין תורה, איז „דוחקא" וואס דאס איז מציל פון דעם דחקות הפרנסה...

1012

אויך האט ער נעטייטשט „יום תרועה יהיה לכם" מען זאל צוברעכען דעם „לכם" דאס גשמיות, דעריבער דארף מען שבת ניט בלאזען שופר ווייל ביי שבת שטייט „קודש יהי' לכם" אז דער לכם איז אויך קודש, דארף מען ניט בלאזען, וואס דאס ווייזט אויף צו צוברעכען אזוי ווי א „תרועה", — ווייל שבת דארף מען דאס ניט...

1013

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אלעקסאנדער האט געטייטשט, „ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, ויאמר הנני בני" עס שטייט ניט וואס ער האט געזאגט? נאר ס'איז ידוע אז אברהם איז געווען חסד, יצחק איז גבורה, דאס האט יצחק געזאגט צו אברהם „אבי" דיין מדה איז דאך חסד, ווי אזוי קענסטו מיך שעכטען, האט ער געענטפערט, יעצט „הנני בני" בין איך די מדה פון דיר מיין קינד, מדת הגבורה, צוליעב די ציווי פון אייבערשטען...

1014

א גאון איז א מאל געקומען קיין אויסלאנד אין א שטאדט האט דער דאזאר איהם ארום געפיהרט וויזען די אלע שוהלען פון שטאדט, דיא שוהל איז א רומענישע, די שוהל איז א רוסישע, די א ליטווישע, די א פולישע, — זעהענדיג אז די אלע שוהלען זענען געשטעלט אויפ'ן רעפאמירטען אופן, פרעגט איהם דער גאון, וואס איז די מעשה וואס איהר ווייזט מיר בלויז גוי'שע שוהלען ווייזט מיר א יודישע שוהל אויך...

1015

מען האט געפרעגט ר' אייזיל סלאנימער ז"ל, וויפיעל פראצענט חכמים איז דא צווישען יודען, האט ער געענטפערט, צעהן פראצענט, ווייל משה רבינו האט געזאגט אז ער האט אויס דערוויילט בלויז חכמים און זיי געמאכט פאר „שרי עשרות" קומט אויס אויף ידערע צעהן יודען א חכם, האט מען איהם

ווייטער געפרעגט, וויפיעל פראַצענט נאַראָנים איז דאָ צווישען יודען, האָט ער געענטפערט: אויך צעהן! אַ ראיה, אַז יעדער מנין האָט אַ חזן...

1016

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט געלד פאַרלאָרין איז גאָר ניט פערלוירען, מוט פערלוירען, איז אַלעס פערלוירען...

1017

דער לאָסקער רב ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס מיר זאָגען שבת אין די זמירות „יונה מצאה בו מנוח״ ווי שטייט דאָס אַז די טויב האָט גערוהט אין שבת? נאָר ר׳ יעקב עמדין ז״ל ברענגט אין ספר מגדול עוז (אין בית המדות עליות הטבע) אַז חוץ דעם סמבטיון איז דאָ אַ מופת חותך אויף דעם שבת, פון די טויב, וואָס זי רייסט ניט אויס קיין שום געוויקס אום שבת, דאָס מיינט מען יונה מצאה בו מנוח, עס גייט אַרויף אויף אַלע טויבען, (ניט ווי טייל טייטשען, אַז עס גייט אַרויף אויף נח׳ס טויב ביי די תיבה)...

1018

מען האָט געפרעגט ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל, די חז״ל זאָגען „שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה אחד מת ואחד גולה״ (סוטה מ״ט) אויב איינער שטאַרבט, איז דאָך שוין גענוג, ווייל עס וועט דאָך שוין ניט זיין צווישען זיי קיין שנאה, טאָ נאָך וואָס דאַרף דער אַנדערער פערטריבען צו ווערין אין גלות אַריין? האָט ער געענטפערט: עס טרעפט אַז אַ שטאָדט נעמט צו עקסטרא צוויי רבנים, חאָטשע זי האָט גענוג איין רב, נאָר אַזוי ווי עס איז דאָ מחלוקת, פון 2 צדדים, דער וויל דעם רב, און דער 2-טער וויל דעם רב, ממילא איז דאָ 2 רבנים, אָבער אַז איינער פון זיי שטאַרבט, בלייבט דאָך איין צייט אָן אַ רב, ממילא ווערט דער אַנדערער רב — וואָס איז געבליבען לעבען געפּאַניגט פון דעם 2-טען צד, ביז ער מוז אַנטלויפען פון שטאָדט, און ליידען גלות...

1019

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט דעם מאמר חז״ל, „המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה״ (ב״ק צ״ב) (ד. ה. אַז איינער בעהט פאַר זיין חבר, און ער אַליין דאַרף צו די זאַך, ווערט ער פריער געענטפערט פון הימעל), אַז ער בעהט אויף זיין חבר׳ס אַ צרה, חאָטשע ער

דארף דאָס, — דאָס וואָס זיין חבר איז און אַ צרה איז אַ טובה פאַר דעם מתפלל, פון דעסט וועגין קוקט ער ניט דערויף און בעט פאַר יענעם, ווערט ער געענטפערט פריער פון הימעל אויף זיינע צרות, דאָס ברענגען טאַקע די חז״ל אַ ראיה פון אברהם אבינו, חאָטש עס איז דאָך פאַר איהם געווען אַ טובה דאָס וואָס אבימלך איז אַ עקר, כדי די ליצני הדור זאָלען ניט זאָגען „מאבימלך נתעברה שרה" דאָך האָט ער געבעטין, אין עס איז טאַקע געווען „הוא נענה תחילה" „וד' פקד את שרה"...

1020

דער רבי ר' העניך ז״ל פון אַלעקסאַנדער האָט פערענטפערט די שווערע רש״י אין פרשת פנחס, „שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שהרג נשיא שבט מישראל בא הכתוב ויחסו אחר אהרן" אייגענטליך, האָבען דען זיי ניט געוויסט דעם דין אַז עס קומט איהם מיתה, טאָ וואָס האָבען זיי געפרעגט, פאַר וואָס ער האָט איהם געהרג'ט? אויך דער תירוץ פון רש״י איז ניט פערשטענדליך „ויחסו אחר אהרן" וואָס איז שוין פערענטפערט זייער קשיא? נאָר באמת האָבען זיי יאָ געוויסט, אַז עס קומט איהם מיתה נאָר זיי האָבען געזאָגט, אַז פנחס האָט ניט געמיינט צו הרג'נן צוליעב ערליכקייט, פאַר'ן כבוד פונם אייבערשטען, נאָר ווייל ער איז פון אַ משפחה פון קצבים און רוצחים דערפאַר האָט ער איהם גע'הרג'עט, אָבער ניט צוליעב נקמה פאַר'ן אייבערשטען, דערויף איז דער פסוק איהם מייחס נאָך אהר'ן, וואָס ער איז געווען אַ רודף שלום, אַ איש חסד, קען דאָך ניט זיין ער זאָל האָבין די מדה פון רציחה, מוז זיין אַז עס איז געווען בלויז פאַר'ן אייבערשטען...

1021

דער קעלעמער מגיד איז אַ מאָל געקומען אין אַ קור־אָרט, ווי די בעלי־בתים פלעגין קומען צו פאָהרען פון די דער בייאיגע שטעדטלעך, אריינקומענדיג שבת אין שוהל האָט ער געזעהן, אַז זיי קומען דאווגען אָן די טליתים, ווייל בשעת זיי זענען אוועק געפאָרען פון דער היים האָבען זיי פערגעסין מיט צו נעמין די טליתים, איז דער קעלעמער מגיד ארויף געגאַנגען אויפ'ן בעלעמער, און זאָגט צום עולם: איך בין די וואָך געווען אין אַ שטאָדט, געה איך אַריין צו אַ בעל־הבית, זאָגט מען מיר אַז ער איז אויף דאַטשע, טאַקע אין דעם היגען קור־אָרט, אַזוי ווי איך שטיי ביי יענעם אין שטוב, הער איך אַ געוויין, איך גיב אַקוק, קיינער איז נישטאָ אין שטוב, נאָר ס'הענגט אויף דער וואַנד אַ טלית זעקיל, און פון דאָרטין הערט זיך דאָס געוויין, פרעג איך טלית, וואָס וויינסטו? ענטפערט מיר דער טלית: פאַרוואָס זאָל איך נישט וויינען, אַלעס האָט דער בעל הבית מיט גענומען מיט זיך, געלד און מלבושים, נאָר בלויז

מיך האָט ער איבער געלאָזט: האָב איך געטרייסט און בארוהיגט דעם טלית, און איהם געזאָגט: וויין נישט, טלית'ל, עס וועט אַ מאָל קומען אַ טאָג, ווען דער בעל הבית וועט אוועק פאָהרען, אַ וייטע נסיעה, און וועט מיט זיך גאָר ניט מיט נעמען, נאָר בלויז דיך אַליין...

1022

איינער האָט זיך געזשאַלעוועט פאר דעם רבי'ן ר' העניך ז"ל פון אלעקסאנדער אז ער האָט שטארקע רדיפות פונ'ם יצר הרע, ער לאָזט איהם ניט דינען דעם אייבערשטען, פערלאַנגט ער אַ עצה, אַז עס זאָל איהם אָנקומען גרינג, דענסטמאָל איז פונקט געגאַנגען פרשת ואתחנן, האָט דער רבי איהם געזאָגט, „ואתם הדביקים בד' אלקיכם" אַז עמץ ווילט זיין דבוק אין אייבערשטען, איז די עצה „חיים כולכם היום" איהר זאָלט אייך פאָרשטעלין אין געדאַנק, אַז איהר לעבט נאָר היינטיגען טאָג, אַז נאָר היינט דאַרף מען דינען דעם אייבערשטען ניט מער, אויפצומאָרגענ'ס זאָלסט די ווייטער אזוי זאָגען, וועט דיר ממילא ניט אָנקומען שווער...

1023

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטשט, „ויקחו לי" אַז איהר' ווילט זיך געמין צו עבודת הבורא, „תרומה" מוזט איהר' זיין אָבגעשיידט פין גשמיות...

1024

דער רבי ר' אלימלך ז"ל פון ליזענסק, האָט געטייטשט, „המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה" (יומא ל"ט) דער וואָס איז מקדש דעם אונטערשטען חלק פון קערפּער, איז איהם מקדש פון הימעל דעם אויבערשטען טייל, ד. ה. דעם קאָפּ מיט'ן מוח מיט'ן הארץ...

1025

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטשט, „האזינו השמים" פארנעמט הימעלדיג...

1026

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט דריי זאכען פערלאַנג איך פון מיינע חסידים, 1) פון זיך נישט ארויס צו קוקען, 2) אין יענעם נישט אריין צו קוקען, 3) אין זיך נישט צו מיינען...

1027

דער חי׳ הרים ז״ל האָט געטייטשט „יוסף היה מסלסל בשערו״ (רש״י וישב) די עבודה פון אַ יוד איז, אַז ווי ער האַלט, און וועלכע מדריגה ער איז, זאָל ער זיך רוקען אַלע טאָג מיט אַ האָר העכער, אין עבודת השם, דאָס איז דער פשט אין די גמרא, (סוכה נ״ב) אַז דער יצר הרע, וועט ביי די צדיקים אויס קוקען ווי אַ באַרג, און ביי די רשעים ווי אַ האָר, און ביידע וועלען וויינען, פאַר וואָס וועלין די צדיקים וויינען ? נאָר די עבודה איז דאָך ניט מעהר ווי אַ האָר, נאָהר פון די אַלע „חוט השערה׳ס״ ווערט אַ גאַנצער באַרג, ממילא איז דאָך דאָס ניט געווען אַ שווערע זאַך, איז דאָך די עבודה ניט געווען אַזאַ גרויסע, אין די רשעים וויינען פאַר וואָס זיי האָבען ניט געטוען אין עבודת השם, מען האָט דאָך ניט געדאַרפט מעהר טוען ווי אַ האָר דאָס איז דער פשט, „יוסף היה מסלסל בשערו״ יוסף האָט זיך שטענדיג געדרייט ביי די האָר...

1028

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האָט געטייטשט „אלה הדברים אשר דיבר משה״ די רייד וואָס משה רבינו האָט גערעדט, דאָס האָט אָן געריהרט, און עס האָט געהאַט אַ שייכות „אל כל ישראל״ צו אַלע יודען...

1029

אויך האָט ער געזאָגט, „ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך ד׳ אלקיך״ רש״י זאָגט „אשר צוך שלא לעשות״ נאָר מען קען זאָגען, אַז עס גייט טאַקע אַרויף אויף אַ מצוה, די זאָלסט ניט לערנען שלא לשמה, אָדער טוען אַ מצוה מיט אַ פנויה, דאָס ווערט גערעכענט אין הימעל אַזוי ווי אַ פסל און אַ תמונה ווייל ער פערשטעלט זיך דאָך, זאָגענדיג אַז ער לערינט לשמה, — דערויף האָט דער שפת אמת ז״ל געזאָגט, אַז דאָס איז דער פשט „ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך למען לא נבוש ולא נכלם לעולם ועד״ מען קען אַ מאָל טוען אַ מצוה, אין הימעל רעכענט מען דאָס גאָר פאַר אַ פסל, בעט מען אַז מען זאָל חס ושלום ניט האָבען קיין חרפות ובושות פון אונזערע מצות...

1030

צום לעמבערגער רב זענען אמאָל געקומען בעלי־בתים פון שטאָדט און איהם דערציילט, וועגין אַ געוויסען בכבוד׳יגען בעל הבית פון שטאָדט, אַז ער שטאַרבט פאַר הונגער ווייל ער איז זעהר אַ בכבודיגער מענטש און ער וויל

זיך נישט פאַר קיינעם וויסענדיג מאכען, האָט דער רב געענטפערט: אויב אזוי שטאַרבט ער דאָך פאַר כבוד, נישט פאַר הונגער.

דאָס זעלבע האָט אויך געזאָגט ר׳ ישראל סאלאנטער, אז מען שטאַרבט נישט פון הונגער נאָר פון גאווה, דאָס פאַסט איהם נישט, יענץ פאַסט איהם נישט, ביז ער שטאַרבט נעביך דורך דעם ג׳אות זיינעם פון הונגער...

1031

ווען עס איז אַרויס אַ גזירה אין פּרייסין, וועגין צוואַנג שולע, האָט דער גאון ר׳ עקיבא איגר ז״ל געמאַכט אַנ׳אסיפה אין פּויזען, אז מען זאָל שיקען אַ שליח צום קייזער מיט אַ בריעף און דער שליח זאָל קענען גוט רעדין די שפראַך, האָבען די שטאָדט מענטשען געוואָלט שיקען נאָך אַ משכיל׳ישען שרייבער און גוטער רעדנער פון שטאָדט, וועלכעס ער איז געווען באַקאַנט פאַר דעם גרעסטען קענער אין די שפראַך, — האָט ר׳ עקיבא איגר ז״ל ניט מסכים געווען אויף דעם, ווייל דעם זעלבען משכיל ריהרט גאָר ניט אָן די גזירה, אדרבה ער איז נאָך אפשר צופרידען דערפון, האָט ר׳ עקיבא איגר ז״ל געענדיגט זיינע ווערטער אז דאָס איז דער פשט אין פסוק „אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמ״ו) מען זאָל זיך ניט פערזיכערען אויף אַ מענטש אויסצופוילען אַ זאך, וואָס ביי איהם אליין איז דאָס גאָר ניט קיין הילף דאָס וואָס די גזירה וועט בטל ווערין...

1032

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ חסיד, וועלכער איז געווען אַ גאַנצער חכם, וועלכעס ער פלעגט נאָר קלערין אויפטוען, ווי אזוי צו פערדינען געלד, און איז געווען נאָך אלעם אַ גרויסער אָרימאַן, — די ווייסט דעם טייטש פון „לא לחכמים לחם" דער אייבערשטער זאָגט, אז די ביסט יאָ אַ חכם, און די ווילסט ניט האָבען קיין בטחון, טאָ זיך דיר אליין פרנסה...

1033

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט עס שטייט „ויתן מסוה על פניו" האָט דען משה רבינו זיך אָנגעטוען אַ מאַסקע ?, נאָר דער טייטש איז ער האָט זיך פאַרשטעלט, מען זאָל ניט דערקענען זיין גרויסקייט...

1034

מען האָט געפרעגט ר׳ יאָשע דענענבורגער ז״ל וואָס איז דער פשט אין פרקי

דר׳ אליעזר, „וכי אברהם אבינו כהן גדול היה״ (איז דען אברהם אבינו געווען א כהן גדול וואָס ער האָט געמעגט שחט׳ן יצחק׳ן אויף דער עקידה), אייגענטליך מיר ווייסען דאָך אז „שחיטה כשירה בזר״ (זבחים ל״א) האָט ער געענטפערט: בשעת ער וועט שעכט׳ן יצחק׳ן וועט ער דאָך ווערין א אונן, טאָר ער דאָך ניט טוען די עבודה, נאָר א כהן גדול מעג מקריב זיין חאָטשע ער איז א אונן (יומא י״ד כהן גדול מקריב אונן), אויף דערויף פרעגט דער פרקי דר׳ אליעזר, „וכי כהן גדול היה״, (ועה שו״ת צפנת פענח סי׳ ע״ב שהוצאתי לאור בשנת תרצ״ה)...

1035

דער קעלעמער מגיד איז א מאָל געווען שבת הגדול אין א אויסלענדישע שטאָדט, ביי די דרשה איז אנוועזענד געווען די דאָרטיגע רעפאָרמירטע רבנים, אזוי ווי ער האָט געזאָגט מוסר אין זיין דרשה אזוי ווי זיין שטייגער, האָבען זיי אָנגעהויבען חוזק צו מאַכען פון איהם, גיט ער א קלאַפּ אין שטענדער, און זאָגט, אזוי ווי מ׳דארף דאָך רעדין מעניגא דיומא, וועל איך אייך פערציילען א מעשה, איינער האָט געזאָגט די הגדה, צוקומענדיג צו די מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע האָט ער געזאָגט לאַנגזאם, באַזונדערע ווערטער, האָט זיין ווייב געמיינט אז ער צעהלט די מכות, האָט זי גענומען טינקען דעם פינגער אין כוס, זאָגט ער צו איהר, דאָס איז „רבנים״ ניט קיין מכות, נאָכהער ווען ער האָט געזאָגט „דם צפרדע״ האָט זי שוין אויך ניט געטינקט, ווייל זי האָט מורא געהאַט טאָמער איז דאָס אויך רבנים, זאָגט זי צו איהם, פיללייכט איז דאָס אויך רבנים? זאָגט ער ניין! די פריהערדיגע זענען טאַקע געווען אלע רבנים, אָבער די איצטיגע זענען ניט קיין רבנים נאָר טאַקע מכות...

1036

אין דער וואָלאָזשינער ישיבה איז געווען א צייט די ראשי ישיבות דער נציב ז״ל, און ר׳ יאָשע בער ז״ל בריסקער רב, זיי זענען געווען מחולק אין דרך הלימוד, ביז עס האָט זיך געשאַפען צוויי לאַגערין פון די תלמידים, האָט מען אראָב געבראַנגט עטליכע גדולים זיי זאָלען שלום מאַכען, צווישען זיי איז געווען ר׳ וועלוועלע דער ווילנער שטאָדט מגיד, אינמיטען רופט זיך אָן ר׳ וועלוועלע איהר ווייסט, ביי מיר געהט איצט די סדרה „וישב״, וואָס מיינט איהר ר׳ וועלוועלע? האָבען זיי איהם געפרעגט — האָט ער זיי געענטפערט: איך בין שטאָדט מגיד, און בעת איך זאָג א דרשה יעדען שבת, איז מיין שטייגער, שטעל איך פאָר דעם צדיק געגען רשע, און דאָס האָב איך כסדר אין אלע סדרות, אויפצווייזען דעהמ׳ס צדקות, און דעהמ׳ס רשעות, למשל, אין פרשת בראשית״ — אדם הראשון, מיט׳ן נחש, אָדער קין מיט הבל, אין „נח״ — נח מיט׳ן דור המבול, אין „לך״ — אברהם מיט פרעה אין „וירא״ — אברהם מיט סדום, אזוי

כסדר האָב איך פון איין זייט אַ צדיק און פון די אַנדערע זייט אַ רשע, ממילא נעם איך זיך אָן פאַר'ן צדיק, און אויף דעם רשע רעד איך אויס אַלעס בייז, אָבער אַז איך קום צו „וישב" צו יוסף מיט די ברידער, דאָ בין איך אין אַ קלעם, איך ווייס ניט פאַר וועמען צו האַלטען, ווייל זיי אַלע זענען דאָך געווען צדיקים, — אָט יעצט בין איך אויך און דער זעלבער פערלעגענהייט...

1037

דער קעלעמער מגיד ז"ל, זייענדיג אין אויסלאַנד און צו זעהענדיג דאָס פריצות און הפקרות, און דאָס ביסעל בעלי־עבירות וואָס געפינען זיך דאָרטין, האָט ער געזאָגט און אַ דרשה, יעצט פערשטיי איך שוין וואָס מיר זאָגען „על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" ווערלכען חטא זינדיגט מען אָן יצר הרע ? נאָר דאָ זעה איך אַז איהר דאַרפט גאָר ניט דעם יצר הרע, אַז ער זאָל אייך אָנרעדין צו אַנ'עבירה, ווייל איידער ער רעדט אייך אָן צו אַנ'עבירה, האָט איהר שוין אָבגעטאָהן הונדערטער עבירות, דרייט זיך דאָך דער יצר הרע אַרום אָן פרנסה, ער האָט ניט קיין שטאָך אַרבייט, דאָס איז דער טייטש „ביצר הרע" מיר האָבען געזינדיגט, וואָס מיר האָבען געמאַכט דעם יצר הרע פאַר אַ ליידיג געהער, איהר זענט איהם מקפח פרנסה...

1038

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט אויף די גמרא, „פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה" (ברכות ה') פאַר וואָס הייסט דאָס לא מצא, צו ביטול תורה איז דען נישט קיין עבירה ? נאָר דער טייטש איז ווייל ער האָט ניט געלערנט, דעריבער איז „לא מצא" ווייל ער ווייסט ניט ווערלכעס עס הייסט אַ חטא, דאָס איז דער פשט, „פשפש ולא מצא יתלה" זאָל ער אָנהענגען אַז דעריבער איז לא מצא, „בביטול תורה" ווען ער זאָל געווען לערנען וואָלט געווען „מצא" וואָלט ער געפינען אויף זיך אַ חטא...

1039

דער קעלעמער מגיד ז"ל האָט געזאָגט אין אַ דרשה, אויף די הפטורה אין ראש השנה, „ויהי איש אחד" דאָס איז דער יוד, „מן הרמתים צופים" וואָס ער איז פון אַ הויכען יחוס, פון אברהם אבינו, „ושמו אלקנה" דער יוד ווערט אָנגערופען „אלקנה" אל־קנה דער אייבערשטער האָט זיי געקויפט, „ולו שתי נשים" דעם יצר הרע מיט דעם יצר טוב, „שם האחת „חנה" פון לשון „חן" דאָס איז דער יצר טוב, „ושם השנית פנינה" די אַנדערע איז נאָר פעריל (פון לשון פנינים יקרים) געלד, און געלד, דאָס רעדט אָן דער יצר הרע דעם מענטש,

„ויהי לפנינה ילדים" די יוגענד איז איבער געגעבין נאָר צום געלד, צום יצר הרע, „ולחנה אין ילדים", אָבער דער יצר טוב האָט פערלוירען די יוגענד, נאָר די אלטע לייט זענען זיינע חברים, ליידער די יוגענד, זענען ניט מיט איהם קיין מחותן „ועלה האיש ההוא מימים ימימה להשתחוות" אַלע יאָהר יום כיפור קומט ער אין שוהל דאוונען, זיך ביקען כורעים...

1040

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט פאר וואָס זאָגט די וועלט אז נאָך א שריפה ווערט מען רייך, און ניט נאָך א גניבה, ווייל דער דין איז אין יורה דיעה, „צמקה הריאה בידי שמים כשר, ובידי אדם טריפה" ווייל בידי שמים קען נאכהער צוריק געזינט ווערין, אָבער די זאך וואָס ווערט דורך מענטשין, ווערט ניט צוריק געזינט...

1041

מ'האָט געפרעגט דעם גאון ר' יאָשע דענענבורגער ז"ל דווינסקער רב, (זעה אין שו"ת צפנת פענח ח"א סי' ע"ב, שהוצאתי לאור בשנת תרצ"ה), אויף דעם פסוק „ויגלח ויחלף שמלותיו" (מקץ) איז אויף דעם וואָרט „ויגלח" זאָגט דער תרגום אונקלוס „וספר" יוסף האָט זיך אָנגעשוירען, מיט א שעריל (לשון „מספריים") סתם „גילוח" איז דאָך מיט א „תער" בריטווע, האָט ער מני' ובי' געענטפערט: עס איז א גמרא אין שבת קל"ט אין א מדרש פ' ויחי, אז יוסף איז געוועזן א נזיר עולם, ווייל עס שטייט „ולקדקד נזיר אחיו" דעריבער האָט ער געמוזט נאָר במספריים, ניט מיט קיין תער (זעה אויך אין שו"ת צפנת פענח ח"ב סי' ק"א שהוצאתי לאור)...

1042

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען „אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו" (כתובות ס"ז) — אז מען דארף געבין דעם אָרימאַן א פערד צו רייטען קען זיין טאָמער איז איהם שווער צו גיין, אָבער א עבד זאָל לויפען פאר איהם, דאָס איז דאָך א נארישקייט, א זאך וואָס מען ברויכט דאָס ניט? ווייזט אויס, אז נאָך צו געבין א נאר זיין נארישקייט איז אויך א גמילות חסד...

1043

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געטייטשט „החלצו מאתכם" אז איהר וועט

אָפּטוען אייער נגיעה, „אנשים לצבא" זענט איהר מענטשען צו די עבודה...

1044

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אַלעקסאַנדער האָט געזאָגט „לעושה השמים בתבונה" ער האָט באַשאַפען דעם הימעל מ'זאָל זיך פון איהם מתבונן זיין דאָס גרויסקייט פון אייבערשטען...

1045

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, אז א מענטש איז בלויז גוט, איז ער א נואף, בלויז פרום איז ער א גנב, בלויז קלוג, איז ער א אפיקורוס, נאָר ס'דאַרף זיין אַלע 3 זאַכען צוזאַמען דאָס איז דער פשט „טוב ויחיל ודומם", (שווייגען איז קלוג ווייל סייג לחכמה שתיקה) (איכה ג')...

1046

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא, האָט געזאָגט „וידעת היום והשבות אל לבבך וכו' אין עוד" (ואתחנן) וואָס איז דער טייטש אין עוד ? אז עס איז ניטאָ מער וואָס צו וויסען, נאָר די ידיעה אז „ד' אלקים איז בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" דאָס איז דער עיקר, — נאָך האָט ער געטייטשט, אז עס גייט אַרויף אויף דעם „וידעת" אז נאָר די יוד קענסט דאָס וויסען די ידיעה גיט קיינער...

1047

אויך האָט ער געזאָגט „לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו" (בא), צוליעב דעם וואָס אייבער דעם אַנדערין קען ניט אנקוקען, קומט עס צו דעם, אז זיי קענען זיך אַליין נישט רירען...

1048

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל איז א מאָהל געקומען אין א שטאָדט ווי מען האָט איהם געוואָלט אויפנעמען פאַר א רב, דער דאָזאָר פון שטאָדט, וועלכער איז געווען א עם הארץ, שמועסענדיג מיט'ן רב, און זעהענדיג אז ער איז אזא געוואַלדיגער גדול, האָט ער ניט מסכים געווען איהם אויפצונעמען אַלס רב, מורא האָבענדיג אז זיין כבוד וועט נתמעט ווערין ביי די שטאָדט מענטשין, ווייל אַנטקעגין אזא רב ווער וועט זיך רעכענען מיט דעם דאָזאָר, — רופט זיך

אַן ר׳ אייזיל צו איהם – לויט ווי איך זעה, זוכט איהר אַ רב. ווּעלכער ער זאָל קענען וויינינער לערנען פאַר אייך און אוא רב איז אָבער נישטאָ צו געפינען אין ערגיץ...

1049

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האָט געזאָגט „לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו״ אז די ווּעסט האָבען אין דיר די אַלע מדות, דענסטמאָל „וישכם ויאמר״ קענסט די דיך פעדערין אַזוי ווי די שטייסט אויף פון שלאָף און גלייך גיין דאַוונען אַן שום הכנות, ווייל מיט די מדות הייסט מען שוין, אַ מוכן צום דאַוונען...

1050

מען האָט געפרעגט ר׳ אייזיל אויף דעם וואָס די חז״ל דערצעהלען, „תא ואחוי לך בלועי דקרח ושמעית דהוו אמרין משה אמת ותורתו אמת והן בדאין״ (ב״ב ע״ד) אז די וואָס זענען איינגעזונקען געוואָרען, פון קרח׳ס מענטשען, זאָגען אַז משה מיט זיין תורה איז אמת, און אויף זיך זאָגען זיי אַז זיי זענען ליגנער׳ס, עס שטייט דאָך אָבער „רשעים אפילו על פתחו של גהינם אינם חוזרים בתשובה״ (עירובין י״ט) האָט ער געענטפערט: פונדאַנען איז טאַקע אַ ראיה אַז אינם חוזרין „בתשובה״ ווייל זיי לייגען צו דאָס וואָרט „והן בדאין״ מען זאָל זיי ניט גלייבען דאָס וואָס זיי זאָגען „משה אמת ותורתו אמת...

1051

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט, „ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים״ (אסתר) המן האָט געזאָגט צו אחשורוש „ישנו״ זייער גאַנץ „ישות״ איז, די איינע זאַך האָבען זיי, וואָס „עם אחד״ וואָס זיי האַלטען זיך צו זאַמען, איז די עצה, „מפוזר ומפורד בין העמים״ זאָלסט זיי צו שפּרייטען צווישען די פעלקער, וועלין זיי שוין ניט האָבען קיין ישות אין זיך...

1052

איינער וואָס איז שטענדיג געווען בעצבות איז געפאָרען צום רבי׳ן ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, אויף אַ שבת, דערווייל האָט זיך געמאַכט אַ סיבה, און ער איז געבליבען שבת אונטער וועגינ׳ס, איז ער אָנגעקומען קיין פרשיסחא שבת צו נאַכט׳ס, האָט איהם דער רבי ר׳ בינם ז״ל געזאָגט: דער הייליגער שבת, אַז עס קומט צו איהם אַ גאַסט, דהיינו ראש חודש געפאַלט אום שבת,

אָדער יום כיפור, געפאַלט אום שבת איז דער שבת איהם מכבד, מיט דעם דאַווענען, אַז מען דאַווענט די תפלות פון יום כיפור, און ראש חודש, אָבער אַז דער טרויריגער תשעה באב געפאַלט אין שבת, דענסטמאָל ווערט ער נדחה אויף נאָך שבת ווייל דער שבת זאָגט, איך וויל ניט האָבען אַזעלכע אורחים וואָס זענען בעצבות ביי מיר, דריבער ביסט די געקומען, נאָך שבת צו מיר...

1053

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, „ודתיהם״ זייער דת איז, „שונות מכל עם״ אז זיי זאָלין זיין פערענדערט פון אַלע פעלקער...

1054

איך האָט ער געטייטשט, „וחכמת המסכן בזוייה״, (קהלת) די חכמה פון אָרימאַן איז אַז „בזוייה״ ער זאָל זיך מבזה זיין, און דורך דעם וועט ער האָבען פרנסה...

1055

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געטייטשט, „רבים מכאובים לרשע והבוטח בה׳ חסד סובבנהו״ דער עיקר טוט ווי דעם רשע, פאַר וואָס דער חסד פון אייבערשטען שאַנד אויף דעם יוד וואָס האָט בטחון...

1056

ווען דער קאָצקער רבי ז״ל איז נפטר געוואָרען, האָט דער חי׳ הרי״ם ביים הספד געזאָגט, „הצדיק אבד ואין איש שם על לב״, עס איז נישט דאָ קיינער זאָל אריין ברענגען אין הארץ אריין...

1057

איינער האָט אַ מאָל געפרעגט דעם קאָצקער רבי׳ן ז״ל, צו ער זאָל פאָהרען קיין ארץ ישראל, — האָט ער געענטפערט: עס איז גלייכער צו טאָרען אַ יוד פון לאַנד, איידער צום לאַנד פון יוד...

1058

אַ בר מצוה יונגעל האָט געזאָגט זיין דרשה אויף פויליש, ווי דער שטייגער

פון הייגטיגען יוגענדליכען דור, די עלטערע יודען וואָס זענען דאָרט געווען, האָבען קיינ'ס ניט פערשטאַנען, ווייל ער האָט גערעדט זעהר מאָדערנע פויליש, פרעגען זיי דעם רב וואָס איז אַנוועזענד געווען ביי די דרשה: רבי, וואָס זאָגט ער? האָט ער געענטפערט, פאַר וואָס פערשטייט איהר ניט וואָס ער זאָגט, ער זאָגט זיך אָפּ פון אידישקייט...

1059

א רב האָט אַמאָל פערלאַנגט אַ ברכה פון אַ רבי'ן, האָט דער רבי איהם געווינשען, אַז ער זאָל געבענטש ווערין ברוחניות ובגשמיות — רופט זיך אָן דער רב: איך וויל אַז דער רבי זאָל מיר אָן ווינשען בלויז רוחניות! פרעגט איהם דער רבי פאַרוואָס ניט אויך גשמיות? — ענטפערט דער רב, — אַ פּראָסטער יוד מאַכט פון גשמיות רוחניות, ער גיט אַוועק דאָס געלד אויף ישיבות, אויף הכנסת כלה, דאַרף מען איהם דעריבער ווינשען וואָס מעהר גשמיות, אָבער מיר רבנים און רביים, פערקויפען אונזער רוחניות פאַר גשמיות, דעריבער דאַרפען מיר מעהר רוחניות, כדי מיר זאָלען האָבען וואָס צו פערקויפען...

1060

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטשט, „ושוא תשועת אדם" (תהלים י"ג) עס איז פאַלש דאָס פאַר גלעטיגקייט פון מענטש, דאָס וואָס ביי איהם איז אַלעס רעכטיג, אפילו אַ עולה פערגלעט ער, און ער מאַכט ניט דערויס קיין וועזען...

1061

אויך האָט ער געטייטשט, „השמר לך" היט דיין גוף, נאָר „ושמור נפשך מאוד" די נשמה זאָלסטו זייער היטען, דאָס איז דער עיקר...

1062

אויך האָט ער געזאָגט, „לא תראו" פאַר וואָס האָבען זיי נישט קיין מורא, „כי לא תבושי" ווייל זיי שעמין זיך נישט, „לא תכלמי" פאַרוואָס שעמין זיי זיך נישט, „כי לא תחפירי" ווייל זיי טוען נישט אין זיך אריין גראָבין...

1063

אויך האָט ער געזאָגט, פאַרוואָס שטייט „ויקחו אליך פרה אדומה תמימה" פריער „אדומה", נאָכהער „תמימה" עס האָט דאָך געדאַרפט שטיין פאַרקעהרט,

ווייל „אדומה" איז דאָך נאָר אַ געשטאַלט, און „תמימה" איז אַ אייגענשאַפט ? ווייזט אויס, אַז אויב דער גוון נעמט אַדורך דעם עצם, ווערט פון גוון אויך אַ עצם...

1064

אײנער וואָס פלעגט פאַסטען אין גיין אָנגעטועֶן אַ זאַק אויפֿן לייב, איז אַ מאָהל אַריינגעקומען צום קאָזעניצער מגיד ז"ל, און האָט זיך עקזטרע אויף געמאַכט די קאַפּאָטע כדי ער זאָל אָנזעהען דעם זאַק, האָט דער מגיד ז"ל זיך אָנגערופען קוקט אויס אַז דער יצר הרע האָט איהם אַריין געחאַפּט אין זאַק אַריין...

1065

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געזאָגט צו אַ חסיד וואָס האָט זיך פאַר איהם געזשאַלעוועט אַז ער איז שטענדיג אַ בעל יסורים, עס שטייט „מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ד'" (תהלים ק"ז) דער מזמור גייט אַרויף אויף די וואָס דאַרפען גומל בענטשין, (ברכות נ"ד) איז אַזוי דער פשט „מי חכם וישמר אלה" דער וואָס איז אַ חכם און וואַרט איבער ביז ער וועט געהיילט ווערין (וישמר איז פון לשון ואביו שמר את הדבר) „ויתבוננו חסדי ד'" וועט ער דער נאָך פערשטיין אַז דאָס איז געוועזן אַ חסד פאַר זיין טובה וועגין...

1066

ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל האָט געטייטשט, דעם מאמר חז"ל „ולא ששתי בתקלת חבירי" (מגילה כ"ח) (איך האָב מיך ניט געפרייד אין דעם שטרויכלונג פון מיין חבר) וואָס איז דאָס פאַר אַ רבותא ? נאָר דער פשט איז אַזוי, „ולא ששתי" איך האָב ניט געקענט זיין בשמחה, און מיינע אייגענע אינטערעסין, האָטשע מיר איז גוט געוועזן, אויב נאָר „בתקלת חברי" אַז מיין חבר איז געוועזן שלעכט אין זיין מצב, ער האָט ניט געהאַט קיין פּרנסה, בין איך שוין אויך ניט געוועזן בשמחה, דאָס איז די רבותא אַז יעדער יוד זאָל שפירען יענעמ'ס צער...

1067

אַ גאון איז אַ מאָהל אַריין געקומען צו אַ רעפאָרמירטען רב אין שטוב, האָט ער איהם געטראָפען שלאָפען אין בלויזען קאָפּ, אָהן היטעל, – רופט זיך אָן דער גאון צום משמש – ער איז גערעכט, ווייל ער איז דאָך יעצט אַ עוסק במצוה ווייל „שינת רשעים הנאה להם והנאה לעולם" (סנהדרין ע"א) טוט ער דאָך

א מצוה וואס ער איז מהנה די וועלט, אין „עוסק במצוה פטור מן המצוה״ (סוכה כ״ה) דרום איז ער פטור פון צו גיין א היטעל ביים שלאף...

1068

אן אפיקורוס פאהרענדיג אין באהן, האט זיך א מאל עקסטרע געזעצט עסין אן א היטעל געגען איבער א רב, — רופט זיך אן דער רב, — איך בין אייך גיט חושד חס ושלום אז איהר עסט עקסטרא אין בלויזען קאפ להכעיס, נאר וייל איהר ווייסט ביי זיך קלאר, אז איהר האט גאר קיין קאפ נישט...

1069

א קיסר האט געפרעגט א גאון לויט ווי מען זאגט זענט איהר א גרויסער חכם, זאגט זשע מיר וואס טהוט ג—ט? האט ער געענטפערט: אויב די וועסט טוהן וואס איך וועל דיר הייסען, וועסט די זעהען אליין מיט דיינע אויגען וואס ג—ט טהוט, — זאגט דער קיסר, — איך וועל טוהן וואס די פערלאנגסט, האט דער גאון געזאגט: איך פערלאנג די זאלסט מיר אויף א ווילע געבען דיינע קליידער און דיין קרוין, און די זאלסט אנטוהן מיינע קליידער, אויך זאלסטו מיר ערלויבען א ווילע צו זיצען אויף דיין שטיהל, ווען ער איז שוין געזעסין אויף די שטיהל, זאגט דער קיסר צו איהם, נו, יעצט ווייסטו וואס ג—ט טהוט? — געוויס ווייס איך — האט דער גאון געענטפערט: אט פאר א ווילע פריהער בין איך געווען א פראסטער מענטש און דו ביסט געווען קעניג, יעצט איז פערקעהרט, און א ווילע ארום וועט ווייטער זיין דאס זעלבע ווי פריהער, אט דאס טוהט טאקע ג—ט, אט דערהויבט ער דעם נידריגען, און דער נידערט דעם הויכען, אזוי ווי עס שטייט „מאשפות ירים אביון״ — „מי ישפל ומי ירום״.

1070

דער ריזינער ז״ל האט געטייטשט „ושני תמידים כהלכתם״ עס איז דא צוויי „תמידין״ איינס, שויתי ד׳ לנגדי תמיד״ דער צווייטער „וחטאתי נגדי תמיד״ דאס דארף א מענטש שטענדיג געדענקען...

1071

ר׳ בעריש מייזליש ז״ל איז א מאהל געפאהרען אין באהן מיט א פויער, האט דער פויער איהם געוויזען א דעקעל וועלכעס אויף איין זייט איז געווען אויסגעמאלט א יוד, און פון די צווייטע זייט א כלב, און האט אזוי געדרייט מיט׳ן דעקעל הין און צוריק, זאגענדיג צו איהם, אז א יוד מיט א כלב איז גלייך,

רופט זיך אָן דער גאון צו איהם, זעהסטו, דאָס ווייזט, אז א יוד דרייט זיך איבער חס ושלום, אויף די אַנדערע זייט, ער שמד'ט זיך, ווערט ער א כלב...

1072

ר' גרשון העניך ז"ל דער ראדזינער רבי האָט א מאָהל געזאָגט צו א רב וואָס האָט גענומען שוחד, עס ווייזט אויס אז געלד איז אזא טייער מיטעל אז אפילו א שונא בצע קען מען אויך אָב קויפען פאַר געלד...

1073

ר' יאָשע בער ז"ל בריסקער רב איז א מאָהל געפאָהרען מיט א גביר צוזאַמען, דערזעהענדיג א גרויסען בארג, רופט זיך אָן דער גביר, רבי! איהר מוזט אוודאי וויסען וויעפיעל מולטער זאַמד דער בארג האָט! רופט זיך אָן דער גאון צו איהם, — איך וויים, איך וויים, נאָהר עס ווענדט זיך, וואָס פאַר א מילטער איהר מיינט, וויעפיעל די גרייס זיינע איז, אויב דער מולטער איז גרויס א צעהנטעל פון'ם בארג, וועט זיין צעהן מולטער'ס, איז ער גרויס ווי א הונדערטעל פון בארג, וועט זיין הונדערט מולטער'ס, אויב א טויזענטעל, וועט זיין טויזענט מילטער'ס...

1074

א גאון האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען אז איינער גייט אויס „שמונה־עשרה" אין גייט צוריק די דריי פסיעות, טאָר מען איהם ניט איבער גיין דעם וועג, (ברכות כ"ז) ווייל בשעת שמונה עשרה האָט ער דאָך אודאי געמאַכט עפּיס א געשעפט, ממילא אז מען גייט איהם איבער דעם וועג, איז מען דאָך עובר אויף „לא תסיג גבול רעך...

1075

א גיטער יוד האָט געזאָגט, צייט די רבנים האָבען זיך אָנגעהויבען צו רופען מיט'ן נאָמען דאָקטורים, דאָקטאָר ראַבינער — ליגט דער אידישער פאָלק קראַנק געפּען...

1076

דער גאון ר' יעקב דוד ז"ל סלוצקער רב האָט א מאָהל געמאַכט א הספד, און דער עולם האָט גאָר ניט געוויינט, האָט איהם איינער געפרעגט, רבי!

איהר וואָס האָט אַזאַ גרויסען כח אין זאָגען דרוש, אין הספדים, פאַר וואָס איז עפּעס דער עולם קנאַפּ געריהרט פון אייער הספד? האָט ער געענטפערט: מיין אומנות איז נאָהער אויפצודרעהען דעם קראַן פון דעם פאַס, עס זאָל אַרויס וואַסער, אָבער אַז אויב די פאַס איז ליידיג, בין איך גאָר ניט שולדיג...

1077

אין בריסקער שוהל האָט מען געמאַכט אַ „סיום הספר" איז געווען אַ גרויסער עולם, און עס איז געווען זעהר הייס, ווען ר' יאָשע בער ז"ל איז אַדורך געגאַנגען דורכ'ן עולם פון טיהר ביז אויבען אָן, האָט ער געזעהען, ווי עטליכע יונגע לייט שטעהען אָן היטעל, פרעגט ער זיי פאַר וואָס האָט איהר אויסגעטוהן די היטלען אין שוהל – האָבען זיי געענטפערט: עס איז זעהר הייס האָט ר' יאָשע בער ז"ל געענטפערט: אָבער איך הייס נישט...

1078

א חסיד איז אַ מאָהל געפאָהרען צום רבי'ן, קומענדיג אין מיטען וועג האָט איהם אויסגעפעהלט אויף די הוצאות האָט ער פאַר זעצט דעם טלית ותפילין, אַז ער איז געקומען צום רבי'ן. האָט ער געזאָגט צדיק כתמר, דער רבי דער צדיק איז גיגלעכ'ן צו תָּמֶרין אַז יהודה איז געווען ביי תמר'ן האָט ער אויך געמוזט געבין אַ משכון דעם טלית ותפילין, אַזוי אַז מען וויל פאָהרען צום רבין, דאַרף מען אויך פאַר זעצין דעם טלית ותפילין...

1079

ר' נפתלי ראָפשיצער ז"ל איז שבת הגדול געקומען זעהר מיעד פון שוהל נאָכ'ן זאָגען די דרשה: פרעגט איהם די רעבעצין, וואָס ביזטו אַזוי מיעד? זאָגט ער, איך האָב געהאַט זעהר אַ שווערע ארבייט מיט די גבירים ארויס צורופען ביי זיי אַ רחמנות געפיהל זיי זאָלען געבען „מעות חטים" — פרעגט זי איהם, די האָסט האַטשע עפּעס געפּועלט: יאָ — רופט ער זיך אָן — אַ העלפט האָב איך געפּועלט, די אָרימע לייט זענען שוין גרייט צו נעמען, צו די רייכע זענען גרייט צו געבין דאָס ווייס איך נאָך נישט...

1080

א מגיד האָט געטייטשט, לכו עבדו את ד' אלקיכם, מי ומי ההולכים (בא) פרעה האָט געזאָגט, געהט דינען ג-ט אָבער זאָגט נאָהר מיר, ווער זענען אייערע געהער אין שוהל, ווייס איך דען נישט ווער עס גייט ביי אייך אין שוהל? עס געהען קראַנקע, אַלטע, קאַליקע'ס, שלעפּער'ס, קדישים זאָגער'ס, אדרבה נעהמט זיי און גייט, זיי זענען מיר סיי ווי ניט נוצליך אָבער דער יוגענד, זיי גייען דאָך ניט אין שוהל, האָט משה געענטפערט דערויף, „בנערינו" מיט דער יוגענד, ניט מיט די טאַבאַק שמעקער, וועלען מיר דאַווענען, נאָהר איבער הויפּט מיט דער יוגענד, נאָכהער מיט די אַלטע וועלען מיר גייען „כי חג ד' לנו" דער יום טוב איז פאַר אונז צוליעב דעם וואָס מיר וועלין דיינע פטור ווערין...

1081

דער מלבי"ם האָט אַמאָל געזאָגט, עס איז אַ פערקעהרטע וועלט, די בעלי בתים אין שוהל זענען זיך נוהג, אז די ספר תורה קושען זיי מיט די הענד,

דאגעגען די נדרים זענען זיי מנדר מיט'ן טויל, און בעצאָהלען נישט – עס האָט דאָך געדאַרפט זיין פונקט פערקעהרט...

1082

א אמעריקאנער מגיד האָט געזאָגט אויף די הגדה „ויהי שם לגוי־מלמד" וואו נאָר אין אמעריקא א מלמד, איז ער על פי רוב א גוי, מקיים צו זיין דעם מאמר פון בעל הגדה, „ויהי שם לגוי" יעדערער וועלכער איז אין רוסלאנד אָדער אין א אנדערע מדינה געווען א גוי, איז ער אין אמעריקא א „מלמד"...

1083

דער דובנער מגיד ז"ל האָט א מאָהל געטראָפען אין גאַס א חברה משכילים, זיי האָבען געלאכט און געשטיפט, האָט זיך איינער פון זיי אָנגערופען צום דובנער מגיד ז"ל אין א חוזק טאָן, ברוך הבא אליהו הנביא איז דאָ! – יאָ, יאָ, איהר זענט גערעכט, – רופט זיך אָן צו זיי דער דובנער מגיד ז"ל, – די גמרא זאָגט „כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר" (ב"ק ס׳:) אז די כלבים שטיפען און לאַכען, איז א סימן, אז אליהו הנביא איז דאָ אין שטאָדט...

1084

א שטער יוד האָט געזאָגט, דעם מענטש'ס לעבען איז גלייך צו א קינדער שפיעל א גאַנצען טאָג שפּיעלט זיך דאָס קינד, מיט פערשידענע שפיעלכלאך, אָבער ווען עס קומט דער אָוונט, ווערט דאָס קינד מיעד, און לאָזט אַלעס איבער, און עס געהט שלאָפען...

1085

דער בריסקער רב ז"ל האָט געזאָגט, אַמאָהל האָבען זיך די רבנים אונטער געשריבען „הקטן" און די וועלט האָט זיי נישט געגלויבט, מ'האָט זיי געהאַלטען פאַר גדולים, הייגט שרייבט זיך יעדער אונטער „הרב" און מען גלויבט זיי אויך ניט, און מען האלט זיי פאַר קטנים...

1086

א פּאַבקראַטניק איז געקומען שבת בראשית אין שוהל מיט א פּאָר נייע שיך, וועלכע זיי האָבען געקוויטשעט הויך, (אזוי ווי געוועהנליך איז דער שטייגער אז נייע שיך לאָזען פון זיך הערין אין גאַנג), האָט דער רב זיך אָנגערופען די

האסט מקיים געווען דעם פסוק „קול דמי אחיך״ די שטימע פון דיין ברידער׳ס געלד, („דמים תרתי משמע״ בלוט און געלד, מגילה י״ד) דאס קול פון די שיך וואס די האסט זיי דיר געמאכט פון דיין ברידער׳ס געלד, וועלכעס די האסט באנקראטירט, און זיי פערארימט) „צועקים אלי״ זיי קוויטשען צו מיר „מן האדמה״ פון די פאדלאגע...

1087

א באנקראטניק, האט א מאל אין סלאבים חוזק געמאכט פון דעם מנהג וואס ראש השנה באשמירט מען די „המוציא״ מיט האניג, רופט זיך אן דער רב צו איהם, אלץ גלייכער המוציא מיט האניג, ווי צו זיין „המוציא מחבירו״...

1088

ר׳ חיים בריסקער ווען ער איז געווען נאך א יונג קינד, איז ער געווען א שטיפער, האט דער דיין פון שטאדט איהם געזאגט מוסר, זצה חיים, דיין טאטע ר׳ יאשע בער, איז געזעסין און געלערינט איז ער אויסגעוואקסען א גאון, אבער וואס וועט פון דיר אויסוואקסען, אז דו לערינסט נישט? האט ר׳ חיים געענטפערט: — א דיין !...

1089

חסידים טייטשען „ומפני חטאינו גלינו מארצינו ונתרחקנו מעל אדמתינו ואין אנו יכולים לעלות״ חטא הייסט א פעלער, ארץ הייסט רצון, (מדרש בראשית רבה פ״ה–ח), אדמה איז ערד, דער מענטש הייסט אדם, ווייל ער איז באשאפען געווארען פון די ערד, דאס איז דער טייטש „ומפני חטאינו״ איבער אונזערע פעלערען און חסרונות, וואס מען איז ניט עוסק אין עבודה אזוי ווי עס געהער צו זיין מיט פנימיות, נאר בלויז מיט א עבודה חיצוניות, איז „גלינו מארצינו״ איז מען פארוואגעלט געווארען אז מען האט גאר פערגעסין דעם טעם פון א אמת׳ן רצון, „ונתרחקנו מעל אדמתינו״ ביז מען ווערט דערווייטערט, פון אונזער אדם, דאס הייסט פון דעם אדם פנימי וואס ליגט אין עבודה פנימית, ביז אז ח״ו „ואין אנו יכולים לעלות״ מען האט זיך אזויפיעל אפגעלאזען אז מען קאן זיך נישט אויפהויבען...

1090

דער מיטעלער רבי ז״ל פון ליבאווישט האט געטייטשט, „עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם״ זייער עצבות נעמט זיך, ווייל זיי מיינען אז כסף וזהב

קריגט דער מענטש דורך מעשה ידי אדם – די פארבלענדקייט פון די בעלי מסחר מאכט זיי, אז הגם „פה להם" זייא האבען מיילער און רעדין חסידות, „ולא ידברו" זיי ברענגען דאס ניט אראפ און א שליטה וממשלה, (פון לשון „ידבר עמים") וממילא האט דאס קיין טעם נישט, „עינים להם ולא יראו" זיי זעהען ניט די השגחה פרטית, „אזנים להם ולא ישמעו" מען דערהערט ניט מעהר ווי די חיצוניות, ממילא איז „ולא יריחון" מען האט ניט קיין חוש הריח, און אזוי ארום ווערט מען ח"ו א עבודה זרה...

1091

דער קאצקער רבי ז"ל האט געזאגט, דער חילוק פון א חסיד ביז א מתנגד איז, א חסיד האט מורא פאר'ן אייבערשטען און א מתנגד האט מורא פאר'ן שלחן־ערוך...

1092

א גאון האט געזאגט דעם שייכות פון די ערשטע מצוה „פרו ורבו" צו די לעצטע מצוה „כתיבת ספר תורה" דאס ווייזט, אז די מצוה פון קינדער האבען, איז נאהר צוליעב לערנען די קינדער תורה! „ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, ולמדה את בני ישראל"...

1093

א גלח האט געפרעגט א רב, פאר וואס האט איהר פיינד די גוים? א ראיה איהר מאכט אלע טאג א ברכה „שלא עשני גוי" האט דער רב געענטפערט: דאס וואס מיר זאגען „שלא עשני גוי" אוז ניט צוליעב פיינדשאפט, א בעוויז האסטו, אז מיר מאכען א ברכה „שלא עשני אשה" האטשע אונזערע ווייבער האבען מיר געוויס ניט פיינד...

1094

ר' הירשלי בערלינער ז"ל האט געזאגט: מיין שטאדט בערלין איז פיעל מיט יראה (מלאה יראה) ווייל ווער עס קומט א הער מיט א שטיקעלע יראה, לאזט ער זי דא איבער...

1095

א מגיד האט געזאגט, אין יעדען דור צוברעכט דער עגל אזהב די לוחות,

וואו דער עגל הזהב, די גאָלד, די געלד עקזעסטירט, דאָרט ווערט צובראָכען די לוחות, עס ווערט אפילו די עשרת הדברות אויך ניט אָבגעהיטען...

1096

אין פרימישלאַן איז די מקוה געווען אונטער אַ באַרג. אז עס פלעגט ווערען גליטשיק פלעגט מען מוזען גיין אַרום דעם באַרג, ווייל צו גיין דורך דעם באַרג וועג איז געווען אַ סכנה מען זאָל ניט צוברעכין הענד און פיס. ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל פלעגט אָבער גיין אויך אין דער גליטשיקער צייט דורך דעם באַרג, און האָט זיך קיינמאָל ניט אויסגעגליטשט. איינמאָל האָבען אַ פּאָר אויפגיקלערטע יונגעלייט, וואָס האָבען ניט געהאַלטען פון קיין מופתים זעהענדיג ווי דער רבי ר' מאיר'ל גייט זיך אַזוי גלאַטיג אויף דעם באַרג, האָבען זיי אויך געוואָלט ווייזען, אז זיי קענען גיין אויף דעם גליטשיגען באַרג, מסתמא האָבען זיי זיך גוט צו'מזיק'ט, אז זיי האָבען געמוזט אָנקומען צו אַ דאָקטאר און בענוצען רפואות, האָט איינער פון זיי געפרעגט דעם רבין ר' מאיר'ל ז"ל, פאַרוואָס קען דער רבי גיין אויף דעם באַרג, אין די צייט וואָס קיינער קען ניט בשום אופ'ן גיין. האָט ר' מאיר'ל ז"ל איהם געענטפערט: „אז מען איז צוגעבינדען אויבען, פאַלט מען אונטען ניט אַראָפּ...

1097

א רבי איז געזעסען מיט חסידים און קיינער האָט ניט געגעבין אַ גראָשען אויף משקה, רופט זיך אָב דער רבי, אויב איהר גיט צוויי רובעל, צאַפּ איך משקה פון דער וואַנט, באַלד איז געוואָרען צוזאַמען געשטעלט צוויי רובעל, זאָגט דער רבי צום משמש נאַ ברענג דערפאַר אַ פלעשעל משקה, זאָגענדיג צו די חסידים, אַז איך קען בעקומען מיט'ן דרך הטבע, דאַרף איך דאָך ניט קיין נסים באַווייזען...

1098

א מגיד האָט געטייטשט „על אלה חשכו עינינו" (איכה) אויף די ימים טובים וואָס זיי ווערין אָנגערופען „אלה" (אלה מועדי ד') „חשכו עינינו" ווערט פינצטער פאַר די אויגין צוקוקענדיג זיך אויף די היינטיגע יוגענד ווי זיי זענען מחלל די ימים טובים בפרהסיא...

1099

א גאון האָט געטייטשט „טוב כלב חי מארי המת" (קהלת) די וואָס זענען ניט

גיט בין אדם למקום, זענען נים גיט אויך בין אדם לחבירו, נאר אויב מען געפינט א זעלבער וואס בין אדם לחבירו איז ער פארט גיט, זאלסטו וויסען אז דאס איז נאר, ווייל ער האט געהאט א טאטען א צדיק „טוב כלב חי" אז מיר זעהן א גיטען כלב חי, זאלסטו די וויסען אז דאס שטאמט „מארי המת" פון זיין טאטען דעם צדיק וואס ער איז געווען „גבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים"...

1100

א משכיל איז אריין אין מיט'ן דעם סדר אבערעכטען, צו א רב, און און א חוזק טאן געזאגט צום רב, רבי! זייט מיך מוציא מיט די עשר מכות, טונקט דער רב איין דעם פינגער אין כוס, און זאגט, דם – דם דיר – צפרדע – צפרדע דיר, כנים – כנים דיר אין אזוי כסדר...

1101

א משכיל א ליטוואק האט געפרעגט אין א חוזק טאן א גאון פונוואנען האט געשטאמט „זרש", המנ'ס ווייב? – האט ער געענטפערט – פון ליטא, ווייל דער תרגום מאכט אויף „ארורה" „ליטא", און עס שטייט דאך „ארורה זרש"...

1102

דער רבי פון לובלין ז"ל האט געזאגט, אז דרום הייבט זיך אן דער יורה-דיעה מיט הלכות שחיטה און ענדיגט זיך מיט הלכות אבילות? אויב איינער איז מבזה שוחטים, זאל ער מורא האבען אז ער זאל חס ושלום נים מסיים זיין מיט די הלכות אבילות, דער חי' הרי"ם ז"ל האט א מאהל געזאגט אז מען זאל נים טשעפען מיט א שוחד, ווייל ער האט א חלף אין דער האנד...

1103

א גיטער יוד האט געזאגט, יודען זענען צו זייעט איבער דער גאנצער וועלט דעריבער שניידט מען זיי...

1104

א מגיד האט געזאגט „ויקח את רבקה ויאהבה" (חיי שרה) די תורה וויזט אונז אז נישט ווי די היינטיגע, וואס זענען זיך אוהבים פאר די חתונה, און נאכאער איז אויס אהבה, ווייל „אהבה התלוי' בדבר בטל דבר בטל

אהבה״ נאָך „ויקח את רבקה״ פריהער „ויקח״ נאָכהער „ויאהבה״ ומכ״לא בלייבט דאָס שוין אויף דעם גאַנצען לעבען, אָבער ביי די היינטיגע איז פריהער „ויאהבה״ און נאָכהער „ויקח״ בלייבט נאָכהער „וישנאה״...

1105

א גאון האָט געטייטשט „עת ללדת״ אפילו ווען „ועת למות״ ווייל ז״י חז״ל זאָגען „היו לו בנים בילדותו, יהיו לו בנים בזקנותו״ ער זאָל אויך האָבען קינדער אויף די עלטער (יבמות ס״ב) נאָך א פשט, אַזוי ווי דער געבאָרען ווערין איז געוועזן ריין פון חטאים, אַזוי זאָל זיין דער „עת למות״, נאָך א פשט, ווען עס וועט זיין „עת ללדת״ ביי תחיית המתים, וועט זיין אַזוי ווי דער „עת למות״ ווייל די חז״ל זאָגען, אַז דער מענטש וועט אויפשטעהען צו תחיית המתים מיט די זעלבע בגדים וואָס מען האָט איהם אָנגעטוען נאָך דער טהרה... נאָך א פשט, די צייט פון „ללדת״ קינדהייט קומט צוריק ווען עס איז „עת למות״ ווייל די חז״ל זאָגען „לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה״...

1106

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געזאָגט אויף די רש״י אין פרשת תרומה, „מטבע של אש״ אַז מען זאָל געבין די מטבע מיט התלהבות פייערדיג...

1107

א גיטער יוד האָט געטייטשט „עוז והדר לבושה״ ביי דעם וואָס די תורה וואָס זי ווערט אָנגערופען עוז והדר) איז ביי איהם א לבוש, — דער מפטש „ותשחק ליום אחרון״ דער יום אחרון איז ביי איהם א גילעכטער...

1108

איינער האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר א גיטען יוד, בכן ער ליידט אויפ׳ן קאָפּ קען ער ניט דאַוונען, האָט ער איהם געענטפערט: דאַוונען איז דאָך א עבודה שבלב, (תענית ב׳) דאָס איז א האַרץ אַרבייט, טאָ וואָסער שייכות האָט דאָס צום קאָפּ...

1109

דער גאון ר׳ איטשעלע פאָניעוויזער ז״ל האָט געזאָגט, קיינמאָל האָט מיך קיינער ניט מנצח געוועזן חוץ איין בעל עגלה, איך בין מיט איהם א מאָל געפאָהרען

אין וועג, האָבען מיר זיך אָבגעשטעלט דאַווענען, האָט דער בעל עגלה געשווינדער אָבגעדאַווענט פאַר מיר, פרעג איך איהם, איהר קענט עברי בעסער פאַר מיר? זאָגט ער צו מיר, אוודאי: איהר האָט געלערינט א פאָר חדשים סך הכל, ווייל נאָכהער האָט איהר שוין געלערינט חומש מיט גמרא, אין איך האָב געלערינט עברי גאַנצע דרייצעהן יאָהר, דרום קען איך עברי בעסער פון אייך...

1110

א משכיל האָט געפרעגט ר׳ אייזלען סלאָנימער ז״ל, פאַרוואָס שלאָגט מען דריי מאָהל אין יאָהר? — המן׳ען — כפרות — הושענות —? האָט ער געענטפערט ווייל עס שטעהט „הכה תכה" „הכה" מאַכט המן, כפרות, הושענות, „תכה" זאָלסטו שלאָגען, האָט ער איהם ווייטער געפרעגט פאַר וואָס עסט מען אין די דריי מאָהל, כרעפלאך, — האָט ער געענטפערט: דאָס איז אויך געדרינגען פון דעם זעלבען, ווען עס איז „הכה" די דריי מאָל אין יאָהר, דאַן איז „תכה" מאַכט „תאכל", „כרעפלאך" „הרבה", דער משכיל איז זייער נתפעל געוואָרען פון דעם מני׳ ובי׳ ענטפער...

1111

א גאון האָט געטייטשט „אחת שאלתי מאת ד׳ אותה אבקש שבתי בבית ד׳ כל ימי חיי" דער דין איז אז א שואל איז חייב באונסין, אָבער „שאילה בבעלים" אז דער בעל הבית פון דעם אָקס איז דערביי ווען דער שואל אַרבייט מיט די בהמה און עס טרעפט א אונס, איז ער פטור, דאָס זאָגט דוד המלך, „אחת שאלתי מאת ד׳" איין זאַך האָב איך געבאָרגט פון דיר, דאָס איז די נשמה, וואָס ווערט אָן גערופען „יחידה" („שאלתי" איז פון לשון „שאילה" באָרגען) בין איך דאָך חייב באונסין דרום „אותה אבקש" בעט איך דיך אז „שבתי בבית ד׳ כל ימי חיי" איך זאָל זוכה זיין שטענדיג צו זיצען ביי דיר, עס זאָל זיין שאילה בבעלים וועל איך דאָך זיין פטור...

1112

דער הייליגער לובאַוויטשער רבי שליט״א האָט געזאָגט אום שמחת תורה אין א שמועס, — שמחת תורה צו הקפות קאָן א יוד אויסבעטען גאָהר גרויסע זאַכען, בא סוחרים איז פעראַן פערשידענע דרכים און אופן המסחר, פעראַן אַזעלכע סוחרים וואָס גיבען סחורה נאָר במזומן, אויף באָרג גיבען זיי ניט, און פעראַן סוחרים וואָס גיבען אויף באָרג, דער אויבערשטער ב״ה איז א סוחר וואָס גיט אויף באָרג און דאָס איז הקפות מלשון „הקפה" (באָרגען) מיט דער שמחה וואָס בעת הקפות, קאָן מען בעמען פול סחורה, און די סחורה גיט מען

בהקפה, אויף באַרג, נאָר אז מען נעמט סחורה אויף באָרג, ווערט מען אַ משועבד, מען דאַרף צאָהלען, און צאָהלען דאַרף מען יעדען טאָג...

1113

דער גאון ר׳ יצחק יעקב ריינעס פלעגט זאָגען, ציוניסטען זאָגען, יעדער יוד וואָס איז ניט קיין ציוניסט, איז ער קיין יוד נישט, און איך זאָג, יעדער ציוניסט וואָס איז קיין יוד נישט, איז קיין ציוניסט נישט...

1114

א רב האָט געזאָגט פאַר וואָס פאַרצייטענס האָט מען גערופען „אסתר תענית" און היינטיגע דייטשען רופען „תענית אסתר" ווייל אין יעדען תענית עסט ער („אסתר" מאַכט — עסט ער)...

1115

א מגיד האָט געזאָגט פאַרוואָס ווען פורים קיינמאָל ניט בטל ווערין, (ירושלמי מגילה) ווייל די המנ׳ס און ווזתא׳ס ווערין קיינמאָל ניט אויס שטאַרבען, נאכמעהר צייט מען האָט המן אויף געהאָנגען אויפ׳ן בוים, האָבען אָנגעהויבען צו וואַקסען אַ סאַך המנ׳ס...

1116

א גאון האָט געזאָגט, דעם טעם וואָס שטייט אין דער מגילה „יעשו עץ גבוה חמשים אמה" וואָס עפּיס פונקט פופציג איילען ? ווייל די חז״ל זאָגען אין מסכת מגילה אַז דעם בוים האָט ער געגרייט פאַר זיך, און די חז״ל זאָגען „מרחיקין את הנבילה חמשים אמה" (ב״ב כ״ב)...

1117

א מגיד האָט געזאָגט „ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים, ולחושך קרא לילה, אלו מעשיהם של רשעים" (מדרש בראשית) עס זעגען פערהאַן גוטע מענטשען, די וועלכע זעהען נאָר די ליכטיגע זייט אויף יעדען איינעם, נאָר גוטעס געפינען זיי אויף יעדען מענטש, די וואָס טוען אַזוי, איז „ויקרא אלקים לאור יום" השי״ת האָט גערופען די מענטשען וועלכע זיי געפינען נאָר די ליכטיגע זייט אויף יעדען, אַז „אלו" די מענטשען זענען „מעשיהם של צדיקים" זיי טוען די אַרבייט פון די צדיקים, עס זענען אָבער

דאָ מענטשען וואָס זיכען אויף יעדען נאָר פינסטערניש, אַזעלכע צבועים, וואָס זעהען אויף קיינעם ניט קיין ליכטיגקייט, „ולחשך" צו די פינסטערע מענטשען, וואָס זעהען נאָר אויף יעדען „לילה" טונקעל, נאַכט, זאָגט אויף זיי דער אייבערשטער דאָס זענען מעשיהם של רשעים...

1118

שבת ראש השנה האָט ר' לוי יצחק באַרדיטשובער ז"ל זיך אויסגע'טענה'ט מיט'ן רבונו של עולם, און געזאָגט, היינט איז דאָך שבת מ'טאָר ניט שרייבען, ווי אַזוי שרייבסטו, נאָר אַז דו וועסט פאַרשרייבען „לאלתר לחיים" צוליעב פיקוח נפש, דאָס מעג מען שרייבען אום שבת...

1119

ר' אייזיל ז"ל איז אַ מאָהל געגאַנגען שאַפען אַ נדבה צו אַ קאַרגען גביר און דערצו אַ גראָבער יונג, האָט דער גביר איהם געזאָגט, איך האָב שוין גענוג מצות, זייט מיך ניט מוכה מיט נאָך מצות — האָט ר' אייזיל ז"ל זיך אָנגערופען צו זיינע באַגלייטער יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען דער מאמר „ריקנין שבך מלאים מצות כרמון" (סנהדרין ל"ז) די גראָבע יונגען זענען שטענדיג פיל מיט מצות, טאָמער פערלאַנגט פון איהם אַ נדבה טענה'ט ער באַלד, אַז ער האָט שון גענוג מצות...

1120

א גאון האָט געטייטשט „שרתי במדינות היתה למס" די חז"ל זאָגען „מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין" (שבת ק"ד) דער מ"ם מיט דעם סמ"ך פון די לוחות, זענען געשטאַנען על פי נס, דאָס זאָגט דער מקונן אין איכה אמאָהל איז ירושלים געווען „שרתי במדינות" און יעצט איז „היתה למס" זי איז גיגלעכין צו מ"ס די מ' מיט די ס' וואָס זענען געווען על פי נס, אַזוי איז זי היינט אויך, זי שטייט על פי נס...

1121

מען האָט געפרעגט ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל, וואָס איז די מעשה אַז די דייטשען, די משכילים, זענען ווייניג געוואָרינט אין יודישקייט, נאָר פון דרך-ארץ האַלטען זיי יאָ? — האָט ער געענטפערט אין אַ שמייכעל, — ווייל ווען מען האָט געגעבען די יודען די תורה, האָט משה רבינו אויסגערופען, יודעלעך גייט'ס צום באַרג סיני, די פרומע יודען האָבען גאָר ניט באַלאַמוטשעט

און גלייך געלאָפען צום באַרג סיני, אָבער די דייטשען האָבען אויף דיעזער אופן, זיך אָנגעהויבען צו פיצען און צו וואַשען, און ביז זיי זענען צוגעקומען צום באַרג סיני, האָט מען שוין געהאלטען נאָך תורה שבכתב, און תורה שבעל פה, און זיי האָבען קוים געדאַנדועט, צו טרעפען צו מסכת דרך ארץ וואָס איז פון די לעצטע מסכתות אין ש״ס...

1122

הפרים טייטשען „וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" דאָס וואָרט אור איז 2 טייטשען ליכט און פינסטער, (פסחים ב׳) אָבער חושך איז נאַר נאַכט, א חכם קען קען ביידע זאַכען, קלוג און נאַריש, ווען ער דאַרף, אַזוי ווי עס שטייט „לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך" אָבער דער נאַר קען ניט זיין א חכם דאָס זאָגט שלמה המלך דער אור האָט א יתרון פון דעם חושך, אַז אור איז כולל ביידע זאכען, אור, און חושך, אָבער חושך איז בלויז נאַכט, אַזוי איז דער יתרון פון חכמה ביז סכלות, דער חכם קען זיך א מאָהל מאַכען נאַריש, אָבער דער נאַר קען קיין חכם נישט ווערין...

1123

ר׳ אייזעלע סלאָנימער ז״ל האָט געזאָגט צו א דאזאר וואָס פלעגט גולג׳ן קהל׳ישע געלטער, — יעצט פערשטיי איך דעם מאמר חז״ל „הראהו הקב״ה דוד דור ושופטיו דור דור וחומסיו" (מדרש ויקרא פכ״ז) דרום האָט דער אייבערשטער געוויזען משה רבינו די שופטים די פיהרער פון יעדען דור צוזאַמען מיט די גזלנים ווייל דאָס איז איינס אין דאָס זעלבע...

1124

א פרוי האָט געפרעגט א שאלה א רעפאָרעם ראַבינער עס איז אויסגעלאָפען א טאָפ מילך אויף א טאָפ פלייש, האָט ער געזאָגט אַז דער מילך טאָפ איז טריפה, און דער פלייש טאָפ איז כשר, ווייל דער מילך טאָפ איז שולדיג ווייל ער האָט דאָך אָנגעהויבען דער ערשטער, דרום איז ער טריפה...

1125

ר׳ יוסילע טאָמישאווער ז״ל איז געווען דעם צאַנזער רב׳ס א תלמיד, און איז געווען א חולק אויף די הנהגה פון קאָצקער רבי׳ן ז״ל, איינמאָהל איז ער איינגעשטאַנען אין אכסניא אין א שטאָדט, נאכהער ווי ער האָט געהערט אַז דער בעל הבית פון די סטאַנציע האָט גענומען פאַר א איידים א יונגערמאַן

וואָס פלעגט פאָהרען קיין קאָצק צום רבי'ן, איז ער שוין מעהר ניט איינגעשטאַנען און די אכסניא, האָט איהם דער יונגערמאַן געפרעגט היתכן? אין גאַנצין וואָס איהר זענט בייז אויף די קאָצקער חסידים איז דאָך נאָר וואָס זיי דאַווענען שפּעט, און תפלה איז דאָך נאָר „מדרבנן", און דאָס וואָס איהר האָט מיך מבייש געווען, איז דאָך נאָך ערגער, ווייל „המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא" (ב"מ נ"ט) האָט ר' יוסילי געענטפערט: איך טוה תשובה דערויף, האָט דער יונגערמאַן געפרעגט: דאָס הייסט תשובה, אין איין רגע? האָט ער געענטפערט: יאָ! ווייל די חז"ל זאָגען „המקדש על מנת שאני צדיק מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו" איז דאָך אַ סימן אַז הרהור תשובה איז שוין גענוג, קומענדיג קיין קאָצק האָט דער רבי צו איהם געזאָגט, פאַרוואָס האָסטו איהם ניט געענטפערט: אַז פון דאָרט איז קיין ראיה נישט, ווייל דאָרט שמיסט דאָך אַז ער האָט מקדש געווען אַ אשה, איז ער דאָך אַ חתן, און אַ חתן איז מען דאָך מוחל אַלע עוונות, (ירושלמי ביכורים פרק הלכה ג') דרום איז גענוג פאַר איהם בלויז אַ הרהור תשובה, אָבער אַ אַנדערע מענטש דאַרף טאַקע תשובה טוהן אַזוי ווי דער דין איז אַ ריכטיגע תשובה...

1126

א פאָר דאָזערעס פין אַ שטעדטעל האָבען געפרעגט אַ גאון צי מעגען זיי צו נעמען אַל'ס חזן אַ זעלכען וואָס האָט זעהר אַ גוטע שטימע נאָר ער גייט געשוירען די באָרד? — האָט דער גאון געענטפערט: עס שטייט אין שיר השירים „הראיני את מראיך" פריהער דאַרף מען זעהען ווי די מראה דיינע קוקט אויס, נאָכהער „השמיעני את קולך"...

1127

א רב איז געגאַנגען שפּאַצירען און אַ גאָרטען, צוקומענדיג צו די טיר פון גאָרטען זאָגט צו איהם אַ קריסט, וואָס האָט אויך געוואָלט אַריין גיין אין גאָרטען, אַז אויף דער שילד ביים אַריינגאַנג פון גאָרטען איז געשריבען, אַז יודען און הינט איז פערבאָטען דער אַריינגאַנג, אויב אַזוי — זאָגט דער רב צו איהם — טאָ לאָמיר זיך טאַקע ביידע צוריק אומקערין...

1128

דער רבי ר' יחיאל מאיר ז"ל פון גאָסטענין האָט געזאָגט: אַז ענִיוות איז ניט קיין עקסטרע מצוה אין די תורה, נאָר די תורה זאָגט נאר בלויז אַלעס שבח פון משה רבינו „והאיש משה עניו מאד" ווייל עס איז דערויף ניט שייך קיין מצוה, וואָרום אַז די תורה זאָל זאָגען אַלעס מצוה, אַז דער מענטש

זאָל זיך, האַלטען נידעריג, וואָלט דאָס ניט געווען קיין אמת'ע ענויות. ווען אפילו אַז אַ מענטש זאָל זיך טאַקע האַלטען נידעריג, וואָלט דאָס געהייסען אַלעס חיוב התורה האַלט ער זיך נידעריג. אָבער בעצם, איז ער טאַקע גרויס ביי זיך. הייסט דאָך דאָס ניט קיין אמת'ע ענויות, אַז ער זאָל טאַקע וויסען ביי זיך, אַז ער איז גאָר נישט...

1129

דער קעלעמער מגיד ז"ל איז אַ מאָהל אדורך געפאָהרען אין אַ דייטשישע שטאָדט, ווי עס איז דאָרטען אין גאַנצען קיין שוהל ניט געווען, האָט ער זיך אויסגעדריקט פאַר עטליכע מענטשען אַ מאָהל האָט יעדער געוואָלט האָבען אין שוהל אַ שטאָדט, הייגטיגע אינטעליגענציע ווילען ניט האָבען אַז אין זייער שטאָדט זאָל זיין אַ שוהל...

1130

צו ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל זענען אריין געקומען 2 מענטשען אויף אַ דין תורה, פרעגט דער רב ביי דעם ערשטען „מה שמך"? פאַרשטעהט ער ניט, וואָס מען רעדט צו איהם, פרעגט ער דעם צווייטען „מה שמך"? ווייסט ער אויך ניט, זאָגט דער רב אויף זשאַרגאָן, ווי רופט מען אייך? זאָגען זיי, מיר הייסען ביידע לייב, זאָגט דער רב, מיר איז ערגער ווי אַ בעל עגלה, ווייל אַ בעל עגלה האָט 2 פערד גוטע ווי די לייבען, און איך האָב צוויי לייבען ווי די פערד...

1131

א משכיל האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר אַ רבי'ן אַז ער איז קראַנק, אויף די פיס, — האָט דער רבי עהם געזאָגט! ווער האָט דיך געהייסען אזוי ווייט פערקריכען, דרום האָסטו שלאַפע פיס ווייל די ביסט צו ווייט אוועקגעגאַנגען אין יודישקייט...

1132

דער קעלעמער מגיד ז"ל האָט געטראָפען 2 רעפאָרמירטע רבנים האָבען גערעדט מיט אַ נקבה, האָט ער צו זיי געזאָגט איך זעה אַז איהר „רע-בנים" זענט נאָך פרומער פאַר רבינו גרשום מאור הגולה, ווייל פאַרצייטען'ס האָט מען געמעגט נעמען 2 ווייבער, און נאָכהער האָט רבינו גרשום ארויף געלייגט אַ חרם אַז מען טאָר ניט מעהר נעמען ווי איין פרוי

און איהר זענט נאָך מעהר מחמיר, אז איהר צווי האָט נאָר איינע..

1133

א גאון האָט געזאָגט דעם פשט פון דער מגילה, „ודתיהם שונות מכל עם, ואת דתי המלך אינם עושים, אם על המלך טוב יכתב לאבדם" המן האָט געזאָגט צו אחשורוש, זייערע אַלע ימים טובים, זענען פון דעם, וואָס ווען א מלכות מאַכט אויף זיי א גזירה, און זיי ווערין ניצול. מאַכען זיי א יום טוב, אזוי ווי פון פרעה מיט זיינע גזירות, האָבען זיי יעצט א פסח, און זיי דער מאָנען פרעה אַלע ווייל, „ודתיהם שונות מכל עם" פון יעדען פאלק האָבען זיי א פערשידענעם יום טוב מיט פערשידענע דינים, „ואת דתי המלך אינם עושים" פון דיר האָבען זיי נאָך ניט קיין יום טוב, „אם המלך טוב יכתב לאבדם" אויב דיר געפעהלט, מאַך א גזירה זיי צו פאַרלירען, וועלין זיי דאָך אוודאי ניצול ווערין, און זיי וועלין אוודאי מאַכען א יום טוב, וועלין זיי דיך כסדר דערמאָנען...

1134

ד"ר' דעמבא איינער פון די גרעסטע פאַרטיידיגער פון די שחיטה, ווען ער האָט זיך אומגעקערט פון די באַזעלער ציוניסטישער.קאָנגרעס, דורכפאָהרענדיג קאָוונע, האָט איהם איינער געפרעגט, וואָס האָט איהר געטוהן אויף דעם קאָנגרעס ? האָט ער געענטפערט : איך בין געפאָהרען בעטען ביי די פיהרער פון ציון, אז ווען זייערע אידעאַלען וועלין פערווירקטליך ווערין און עס וועט זיין א אידישע הערשאַפט אין ארץ ישראל, זאָלען זיי ניט מבטל זיין די שחיטה...

1135

א מגיד האָט געזאָגט אין א הספד אויף איינעם וואָס ער אַליין איז ניט געוועזן אזוי פרום, נאָר ער האָט איבער געלאָזט גיטע קינדער, „ושבח אני את המתים שכבר מתו" איך לויב נאָר דער מיט די טויטע „מן החיים אשר חיים עודנה" פון זיינע לעבעדיגע קינדער וואָס ער האָט איבער געלאָזט אז איך זעה אז די לעבעדיגע קינדער זיינע פירען זיך אין יודישען וועג דאַסטמאָל לויב איך דעם פאָטער ווייל „ברא מזכי אבא" (סנהדרין ק"ד)...

1136

פ(ע)ן האָט געפרעגט דעם ווילנער גאון ז"ל אחשורוש האָט געהאַט 127 מדינות,

וויפיעל האָט ער געהאַט פון זיי אויף דעם ים, און וויפיעל אויף דער יבשה? האָט ער געענטפערט פון דער מגילה אַליין איז דאָס געדרונגען, עס שטייט „וישם המלך מס על הארץ ואיי הים" „מס" באַטרעפט הונדערט, דאָס איז געווען „על הארץ" אויף דער יבשה „ואיי" באַטרעפט 27 „על הים"...

1137

דער דובנער מגיד האָט געטייטשט, „יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת) אַ קאַרגען מיטעל יעהריגער גביר אַז מען פרעגט איהם פאַרוואָס ער גיט ניט קיין נדבה ענטפערט ער, איך קען ניט צוטיילען דאָס געלד, ווייל טאָמער וועל איך קרענקען פאַר מיין טויט טאָ ווער וועט מיר דאַמאָלס געבין, דערויף זאָגט שלמה המלך, די זאָגסט טאָמער וועסטו קרענקען. איך זאָג, אַז מיט דעם ביסטו שוין אַ געפעהרליכער קראַנקער. „יש רעה חולה ראיתי" איך האָב געזעהען אַ געפעהרליכען קראַנקער, דאָס איז „עושר שמור לבעליו לרעתו" אַ רייכקייט וואָס ער היט דאָס אָב און גיט ניט קיינעם דערפון קיין גראָשען ווייל ער באַהאַלט דאָס „לרעתו" ווען ער וועט קרענקען, ער טענה'ט טאָמער וועט ער קרענקען זאָגט שלמה המלך דערויף, אַז דאָס אַליין איז אַ געפעהרליכע קראַנקייט...

1138

דער הייליגער באַרדיטשובער רב ז"ל האָט אַמאָל ראש השנה נאָכ'ן יהי רצון פון תקיעת שופר, האָט עס וועריין אויסגירעכענט די מלאכים היוצאים מן השופר, מן התקיעה שברים תרועה תקיעה, און דערנאָך שטייט ומן קשר"ק, געזאָגט! זיסער טאַטע, דערבאַרימדיגער פאָטער, טאָמער זענען די מלאכים, וועלכע זענען אַרויס פון דעם שופר, וואָס לוי יצחק בן שרה האָט געבלאָזען, שוואַכע מלאכים, זאָלען קומען די מלאכים הקדושים והבריאים וועלכע זענען באַשאַפין געוואָרין פון דער עבודה ויגיעה וואָס עמך בני ישראל האָבען געטוען פאַר פסח, קשר"ק מאַכט קראַצען, שאָבען, רייבען קשר'ן די כלים אויף פסח צוליעב דעם הידור מצוה...

1139

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַר וואָס אַ כלי חרס איז ניט מטמא מגבו נאָר מתוכו? ווייל אַ כלי חרס איז דאָך באמת גאָר ניט קיין ווערט, נאָר דאָס גאַנצע חשיבות דערפון איז וואָס דאָס האָט אַ תוך, און מען קען אין דעם נוצען, אריינטוען עפיס אַ זאַך, קומט דאָך אויס אַז דער עיקר איז נאָר דער תוך פון די כלי, דעריבער איז ער מטמא נאָר מתוכו...

1140

אַ קאַצקער חסיד האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ וואָרקער חסיד, דער הילוק איז פון די תורה וואָס אונזער רבי זאָגט, ביז אייער רבינ'ס, אייער רבי זאָגט תורה וואָס גרייכט ביז צום הימעל, און אונזער רבי זאָגט תורה, ביז אין פּיפּוק אריין...

1141

דער באַוואוסטער חזן ר' ניסן קעשעניאָווער איז געפאָהרען מיט דעם כאָר דאַוונען צום טאַלנער רבי'ן ז"ל אויף אַ שבת, און כדי דער כאָר זאָל אויסזעהען גרעסער פלעגט ער צווישען די יונגער אויך אַוועקשטעלען דעם בעל-עגלה. נאָכ'ן דאַוונען זאָגט צו איהם דער רבי, דער כאָר האָט זייער שיין געזונגען נאָר דער יונגער מאַן (ווייזענדיג אויף דעם בעל עגלה), האָט גאָר ניט מיט געזונגען — וואָס רעדט איהר — זאָגט ניסן — דער יונגער מאַן פיהרט דאָך דעם גאַנצען כאָר...

1142

ר' לוי יצחק באַרדיטשעווער ז"ל פלעגט מלמד זכות זיין אויף יודען, אַ מאָל האָט ער געזאָגט, רבונו של עולם געב אונז אַ גוט יאָהר, וועסט דו זאָגען דאָס מיר זענען ניט גוט, זיי וויסען, די גמרא זאָגט אַז די לייגסט תפילין וואָס אין זיי שטעהט „ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", (ברכות ו') אין אויב די וועסט זאָגען אַז זיי טויגען ניט, קומט דאָך אויס אַז די לייגסט א"ו פסול'ע תפילין...

1143

אַ גוטער יוד האָט געטייטשט. „שקר החן והבל היופי" עס וועט קומען אַ צייט, אַז דער שקר וועט האָבען אַ חן, און צו אַלע נאַרישקייטען וועט מען רופען היופי, אָבער „אשה יראת ד' היא תתהלל" מלשון הוללת פון איהר וועט מען חוזק'ן...

1144

ווען די מתנגדים האָבען פערצייטינ'ס גוזר געווען אַ איסור אויף צולערנען חסידות, ווייל עס איז אַ ביטול תורה, האָט דער רב ר' שניאור זלמן ז"ל פון לאַדי געזאָגט אויף דעם, אַז דער בעל דבר איז געקומען צו די מתנגדים

מיט'ן שכל פון א קלוגען גנב, אז מען חאפט איהם, הויבט ער אן „רחמנא קריא" ער איז מזכיר שם שמים, אבער דער אמת איז אז עס קען זיין „גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא" (ברכות ס"ג).

1145

ווען ר' אברהם בירך סמיליאנער ז"ל איז געקומען דאס ערשטע מאל צום רב ר' שניאור זלמן ז"ל קיין ליאזני, האט ער איהם געזאגט „כי האדם עץ השדה" א אילן ווען ער איז ניט עושה פירות ווערט ער א אילן סרק, מען קען זיין א ש"ס יוד, און מען איז ח"ו א אילן סרק, וואס טויג דיין תורה ועבודה, אז די האסט ניט מאיר אור געווען להכניס אור אין נאך איינעם „אמר רבא דרחים רבנן הוויין לו בנין רבנן", (שבת כ"ג), ווען מען מאכט א יודע תורה פאר א אוהב ד' און מען ווייזט איהם א דרך אין עבודת ד'. הוויין לו בנין רבנן...

1146

ר' יאקילע ראדזימינער ז"ל האט א מאל געוואלט פארדרייכערין די לולקע. פלעגט ער אליין ארייין גיין אין קיך און זיך אנצינדען א שטיקעל פאפיער און צו פארדרייכערין, ער פלעגט ניט לאזען מען זאל איהם משמש זיין, — האט זיך אמאל א חסיד געחאפט ער זאל איהם משמש זיין מיט פארדרייכערין די לולקע, זאגענדיג אז ער וויל משמש זיין א תלמיד חכם! זאגט דער רבי צו איהם א תלמיד חכם וויל איך אליין אויך משמש זיין...

1147

דער יוד הקדוש האט געזאגט א בעל מופת צו זיין איז נישט קיין קונץ א לאדע בעל מדריגה קען פערדרייען שמים וארץ, נור א יוד צו זיין איז שווער...

1148

ר' מוטער פין חי' הרי"ם ז"ל האט אמאל איהם געפרעגט פאר וואס ער שלאפט נישט מעהר ווי 2 שעה אין די נאכט, האט ער איהר געענטפערט, מען זאגט דאך אז איך בין א עילוי, און א עילוי איז דאס וואס איינער דארף לערנען א גאנצע טאג, קען דער עילוי אב לערנען אין 2 שעה, אזוי מיט דעם שלאפען איז אויך דאס זעלבע, וואס איינער דארף שלאפען א גאנצע נאכט, קען ער דאס געניג האבען אין 2 שעה...

1149

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געזאָגט פאַר וואָס איז „מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל״ (שבת כ״ב) ווייל מזוזה איז דאָך „חובת הדר״ (פסחים ד׳) עס איז פאַר דעם בעל הבית, דעריבער איז דאָס פון די רעכטע זייט פון אריינגאַנג אין שטוב, אָבער נר חנוכה איז דאָך פאַר דעם פירסום פון די גאַס, דעריבער איז דאָס „בשמאל״ וואָס איז די רעכטע זייט פון ארויסגאַנג אויף די גאַס...

1150

א חסיד וואָס האָט געהאַט א סיבה רחמנא ליצלן, האָט געפרעגט ר׳ אברהמ׳לי פאַריסובער ז״ל, אַז עס איז זייער שווער דער מאמר חז״ל „כל מה דעבד רחמנא לטב צביד״ (ברכות ס׳) ווייסט דאָך אויס אַז אַלעס איז גוט, אין די חז״ל זאָגען דאָך, „כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה״ (ברכות נ״ד) ווייזט דאָך אויס אַז עס איז דאָ שלעכט׳ס אויך, האָט איהם דער פאַריסובער רבי ז״ל געענטפערט ! דער טייטש איז „כל מה דעביד רחמנא לטב״ — אַלץ וואָס דער אייבערשטער טוט צו אַגוטען מענטש — „עביד״ איז אַב געטוען ער איז ניט קיין מתרעם אויפן רבונו של עולם, ווייל ער גלייבט טאַקע אין דעם מאמר חז״ל „כל מה דעביד רחמנא לטב עביד״ אַזוי ווי דער פראָסטער פשט איז...

1151

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געזאָגט צו אַ יונגערמאַן נאָך די חתונה, די ווייסט דעם טייטש פון „שנה אחת נקי יהי׳ לביתו״ — אַזוי ווי עס שטייט ובעל השור נקי, זאָגט די גמרא (ב״ק מ״א) „כאדם האומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום״, אַז מען זאָל ניט מיינען לשם הנאה...

1152

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געטייטשט „כי לקח טוב נתתי לכם״ דאָס אליין אַז מען זאָל זיך מוהר זיין דעם טוב, דאָס אַליין איז אויך אַ מתנה פון מיר...

1153

דער רבי ר׳ יעקב הירש פאַריסובער ז״ל איידער ער איז אריין געגאַנגען אין די סוכה, האָט ער געזאָגט „אדם יסודו מעפר״ בין איך דאָך אַ כלי חרס, און אַ כלי חרס טאָר מען דאָך ניט אריין ברענגען אין די סוכה, (סוכה כ״ט)

נאכהער האָט ער געזאָגט דער דין איז בײַ אַ כּלי חרס „שבירתן מטהרתן״ (שבת ט״ז) אַז מען האָט שבירת הלב, איז דאָס מטהר, און איז אַרײַן אין סוכּה...

1154

אַ יונגער מאַן האָט זיך געזעגנט פאַר דעם קאָצקער רבי׳ן ז״ל אַז זײַן װײַב איז מושל אויף איהם. האָט ער געענטפערט: עס שטייט „ואל אישך תשוקתך והוא ימשול בך״, און אויב די תשוקה איז בײַ דיר פערקעהרט, איז די ממשלה אויך פאַרקעהרט...

1155

ר׳ װאָלף סטריקובער ז״ל איז אַ מאָל געפאָרען אין װעג מיט חסידים, האָט ער געזעהען אַ שײגעץ פּאַשעט בהמות, דער שײגעץ איז געגאַנגען אָנגעטוהן אַ ברייטען קאַפּעלאַש, האָט ער זיך אָנגערופען, אַז דער שײגעץ איז אַ יתום, דער טאַטע זײַנער איז איהם געשטאָרבען, האָט אַ חסיד געפרעגט דעם שײגעץ צי איז דאָס אמת, אַז דער פאָטער איז איהם געשטאָרבען האָט ער געזאָגט אַז יאָ האָט ר׳ װאָלף ז״ל געזאָגט צו דעם חסיד, איהר מײנט אַז דאָס איז אַ רוח הקודש פון מיר, דאָס איז גאַנץ פּשוט. איך האָב געזעהען אַז ער איז געגאַנגען אָנגעטוהן אַ גרויסען ברייטען קאַפּעלאַש, האָב איך פערשטאַנען, אַז מסתמא איז איהם דער פאָטער געשטאָרבען, האָט ער געיאַרשענט דעם קאַפּעלאַש פון פאָטער...

1156

די נאַכט װען דער „תפארת שלמה״ איז נפטר געװאָרען. איז צו איהם געקומען ר׳ ארון ז״ל דעם „מאור ושמש״ס״ אַ זון װען זײ האָבען זיך געגעבען שלום, האָט דער „תפארת שלמה״ געזאָגט צו ר׳ ארון, — די חז״ל זאָגען „ארון נושא את נושאיו״ (סוטה ל״ה) ער האָט באַלד פאַרשטאַנען זײַן כּוונה אַז ער װעט נפטר װערין...

1157

ר׳ ארון ז״ל דעם „מאור ושמש״ס״ אַ זוהן איז אַ מאָל געקומען אויף אַ יום טוב צום „תפארת שלמה״ ז״ל, װען אַלע חסידים האָבען זיך געשטופּט בײַם טיש, האָט זיך אָבער ר׳ ארון אַװעק געשטעלט אין אַ װינקעל, און ער האָט זיך ניט געשטופּט צװישען עולם, נאָך דעם װי דער „תפארת שלמה״ האָט

אָבגעזאָגט דעם שמוס, האָט ער זיך אָנגערופען צום עולם, די חז״ל זאָגען „מקום ארון אינו מן המדה״ (מגילה י׳) דער אָרון האָט ניט תופס געווען קיין שום מקום. פונדעסטוועגען זענען די לוחות געליגען נאָר אין ארון. ניט אין קיין אַנדער כלי וואָס האָט יאָ תופס מקום געווען, אַזוי דער ר׳ ארון. ווייסט דעם גאַנצען שמוס, האָטשע ער האָט ניט תופס מקום געווען און זיך ניט געשטופּט צום טיש...

1158

דער ט״ז ז״ל אַז ער איז געווען אַ יונגעל האָט ער געלערינט ביי דעם ב״ח ז״ל, אַז דער ב״ח ז״ל האָט געזעהען וואָס פאַר אַ חריף דער ט״ז איז, האָט ער איהם גענומען פאַר אַ חתן, פאַר זיינס אַ טאָכטער, איין מאָל האָט דער ב״ח געזאָגט צו זיין טאָכטער, ביזט דאָך אַזוי שיין ווי די לבנה, האָט דער ט״ז זיך אָנגערופען, עס איז שוין צייט מקדש צו זיין די לבנה...

1 59

דער מלמד פון דעם רבין ר׳ העשיל ז״ל פון קראָקע האָט אַ מאָל געזאָגט מוסר דעם רבין ר׳ העשיל, ווען ער איז נאָך געווען אַ יונגעל, זעה! אַז די יונגלעך וואָס גייען אין שקאָלע אריין הייבען זיך אויף פרי, און גייען מיט זריזות, אין די ביסט אַ פּאָלער און קומסט שפּעט צו גייען אין חדר אריין, האָט ער איהם געענטפערט: זיי גייען דאָך אין שקאָלע אריין העלפט זיי דער יצר הרע צו, און ביי מיר העלפט דער יצר הרע אויף פאַרקעהרט...

1160

אַ גוטער יוד האָט געטייטשט „כל מה דעביד רחמנא לטב עביד״ (ברכות ס׳) אַלץ וואָס דער אייבערשטער טוט צום מענטש, דאָס אַלץ איז כדי דער מענטש זאָל בעסער ווערין...

1161

איינער האָט געפרעגט ר׳ יחזקאל שינאַווער ז״ל די תורה זאָגט „ארבעים יכנו״ אין די רבנן האָבען נאָר געמאַכט 39, פאַר וואָס איז דאָס? האָט ער איהם געענטפערט, ווייל די תורה זאָגט „ונקלה אחיך לעיניך״ דרשנ׳ן די חז״ל „כיון שלקה הרי הוא כאחיך״ (סנהדרין ו׳) וועט דאָך דער מענטש מיינען אַז ער איז שוין אַ צדיק גמור, דעריבער כדי ער זאָל שטענדיג געדענקען אין זיינע חטאים און אַז ער איז נאָך ניט אין גאַנצען פערטיג, האָבען די רבנן

געהייסין אַראָפּ נעמען איין קלאַפּ, כדי ער זאָל וויסען אז עהם פעלט נאָך אַ קלאַפּ אז ער איז נאָך ניט פערטיג, ער איז נאָך ניט גלייך צו אַ צדיק גמור...

1162

ר׳ מענדעלי וואָרקער ז״ל האָט נאָך געזאָגט אַ תורה פון אַ דאָרפ׳ס מאַן, אויף דעם פסוק „הצאן ובקר ישחט להם, אם את כל דגי הים יאסף להם״ משה רבינו האָט געזאָגט צום אייבערשטען אָדער גיב זיי פלייש, אָדער פיש, האָט דער אייבערשטער געענטפערט „היד ד׳ תקצר״ איך זאָל זיי געביןביידע פיש מיט פלייש...

1163

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחאָ האָט געטייטשט „הטוב ומטיב לרעים ולטובים״ צו די דאָזיגע וואָס אַ מאָל זענען זיי גוט און אַ מאָל זענען זיי שלעכט...

1164

דער רבי ר׳ בינ׳ם ז״ל האָט אַ מאָל מכבד געווען אַ חסיד ער זאָל בלאָזען די תקיעות, האָט דער חסיד געמאַכט לאַנגע שהיות, כדי ער זאָל מכוון זיין די כונות פון די תקיעות, האָט דער רבי ר׳ בינם ז״ל געזאָגט צו איהם, זעה וואָס עס שטייט אין סידור ביי די תקיעות, דאָס וואָרט „שב״ דאָס איז ראשי תיבות, „ש׳וטה, ב׳לאָז״, מאַך ניט קיין הכנות, נאָר דער עיקר איז מען זאָל מקיים זיין דעם רצון פון אייבערשטען, וואָס ער האָט געהייסין בלאָזין, אזוי ווי די חז״ל זאָגען, „למה תוקעין? רחמנא אמר תוקעין״ (ר״ה ט״ז)...

1165

דער גאון ר׳ משה שלמה ז״ל פאַרציוועער רב האָט געפרעגט דעם קאָצקער רבי׳ן ז״ל פאַר וואָס האָט די תורה געזאָגט אז אַ עבד כנעני ווערט נידון אין דין פון יום או יומים, אויב ער איז „קנין כספו״ דאַרף דאָך זיין אז אפילו דער עבד שטאַרבט באַלד זאָל דער אדון אויך זיין פטור? האָט ער געענטפערט דער דין איז „המפקיר עבדו יצא לחירות״ (גיטין מ׳) אז ער האָט איהם געגעבין אַ קלאַפּ כדי להמית האָט ער איהם באַלד מפקיר געווען, איז ער דאָך פריי, דעריבער איז ער מחויב מיתה. ווייל ער איז שוין ניט קיין „קנין כספו״...

1166

ר' מענדילי אמשינאָווער ז"ל איז אַמאָל געווען אויף אַ אוהל פון אַ גרויס-צדיק, האָט ער געזעהען וויא אַלע וואַרפין אַריין קוויטלעך אויפ'ן קבר פון צדיק, האָט ער זיך אָנגערופען. יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען וואָס די חז"ל זאָגען, „צדיקים במיתתן קרויין חיים" (ברכות י"ח) עס האָט געדאַרפט שטיין „נקראין חיים" ניט „קרויין" נאָר דער טייטש איז „קרויין חיים" זיי לייענען איבער די קוויטלעך פון די לעבעדיגע...

1167

אין אַלעקסאַנדער האָט מען אַ חסיד אַרויס גע'גנב'ט געלד זייענדיג ביים אַלעקסאַנדער רבי'ן ז"ל, — האָט דער אַלעקסאַנדער רבי ז"ל צו גערופען אַ יונגערמאַן אין געהייסין אָפּגעבין דאָס געלד, אין ער האָט זיך מודה געווען, און האָט צוריק געגעבין דאָס געלד, האָט דער רבי ז"ל זיך אָנגערופען צו די חסידים איהר זאָלט ניט מיינען אַז דאָס איז אַ מופת, נאָר ווען דער יונגערמאַן איז נאָך געווען אַ קינד, האָב איך איהם אַ מאָל פערהערט בבא מציעא די סוגיא פון ד' שומרים, האָב איך עהם געזאָגט, פרעג עפּיס אַ קשיא האָט ער מיך געפרעגט, וויא אַזוי באַשווערט מען אַ שומר אַ „שבועה שאינו ברשותו" אַז ער האָט דאָס ניט באַ זיך אין רשות דער שומר האָט דאָך אַ עצה, ער זאָל אַריין לייגען דאָס חפץ אין אַ אַנדערע שטוב, ווערט ער דאָך גאַנץ גיט קענען שווערען „שאינו ברשותו" און באמת קען ער זיין דער גנב, — האָב איך דענסטמאָל געזעהען, אַז ער האָט אַ גנב'ישען קאָפּ...

1168

דער שפת אמת ז"ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַר וואָס מען האָט גערופען דעם רבי'ן פון פרשיסחא ז"ל „דער יוד" ווייל אַלע טאָג האָט ער זיך גערוקט אין די מדרגות העכער און העכער, אַז אַנטקעגין דעם נעכטיגען טאָג, האָט ער געהייסין אַ נייער יוד...

1169

ר' יעקב דוד אַמשינאָווער ז"ל האָט אַ מאָל געהאַט הקפדה אויף איינעם, און דאָך האָט ער איהם באַלד מוחל געווען, האָטשע ער האָט געקלערט ביי זיך טאָמער טאָר איך על פי דין עהם ניט מוחל זיין, דאָך האָט ער איהם באַלד מוחל געווען, האָט ער געזאָגט דערויף אַ סברא, ווייל אַז איך וועל עהם ניט מוחל זיין און ער וועט זיך בייזערין אויף איהם, טאָמער האָב איך דער

נאָך חרטה, אויף דעם, ווייל איך וועל זעהן אז יענער איז גערעכט געווען, און אַז איך וועל וועלין בעטין פון יענעם מחילה, און איך וועל אָבער יענעם ניט טרעפין, ווייל טאָמער וועט ער אַוועק פאָרען, וועל איך דאָך ניט קענען יענעם איבער בעטין. דרום בין איך באַלד יענעם מוחל, און אויב טאָמער וועל איך דער נאָך געוואָהר ווערין אַז איך האָב עס ניט געטאָרט מוחל זיין על פי דין, וועל איך דאָך נאָר האָבען געזינדיגט קייגען רבונו של עולם, און דער אייבערשטער איז דאָך דאָ אומעטום, וועל איך דאָך עס קענען שטענדיג איבער בעטין...

1170

דער „אבני נזר" ז"ל איז אַמאָל געווען אין אַלעקסאַנדער ביי דעם רבי'ן ר' יחיאל ז"ל עס מבקר חולה זיין ווען ער האָט געוואָלט עפּעס עסין האט ער געזאגט צום עולם חסידים וואס זענען ביי איהם, אַז זיי זאלין ארויס גיין, האט איהם דער „אבני נזר" ז"ל געפרעגט פאַר וואס ער הייסט אַרויס גיין, האט ער געענטפערט אין אַשמייכעל, פרייטיג צו נאַכט'ס זאגט מען צו די מלאכים בואכם לשלום, אין מען פרייד זיך מיט זיי, פונדעסטוועגין זאָגט מען באַלד צאתכם לשלום? נאָר דער תירוץ איז ווען מען דאַרף גיין עסין, זאָגט מען אפילו צו מלאכים אויך זייט מוחל גייט אַרויס אַביסעל ביז איך וועל דער ווייל אָבעסין...

1171

דער רבי ר' יאַקילע ראַדזימינער ז"ל האָט פערענטפערט די גמרא'ס קשיא אין (קידושין ל') פאַר וואָס עס שטייט „תורת ד'" און נאָכהער שטעהט „בתורתו יהגה יומם ולילה", ווייל יעדער מענטש האָט זיינס אַבעזונדערע תורה און אַבאַזונדערען דין, דער מלוה האָט אַדין פון „לא יגוש", ער טאָר ניט מאָהנען דער לוה האָט אויף זיך אַפסוק „לוה רשע ולא ישלם" דאָס שרייט דוד המלך „ובתורתו יהגה" די זאָלסט לערנען דיין תורה ניט יענעמ'ס, די זאָלסט ניט פּאַרדרייען די יוצרות דער מלוה זאָל ניט שרייען „לוה רשע ולא ישלם" נאָהר ער זאָל גלייכער היטען דעם „לא יגוש", און דער לוה זאָל ניט שרייען „לא יגוש" נאָר ער זאָל היטען זיין תורה ער זאָל ניט זיין קיין „לוה רשע ולא ישלם"...

1172

מען האָט דערצעהלט דעם ישועות יעקב ז"ל לעמבערגער רב, אַז עס איז דאָ אַרבי וואָס ער איז אַמבין אויף אַכלי, אַז ער קוקט זי אָהן ווייסט ער צו

עס איז געטובל'ט צי ניט, — האט ער זיך אנגערופען יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא, „עתידה תורה שתשתכח מישראל, עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזר בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מבין אם טהורה היא או טמאה היא, פרעגט די גמרא, הא בהדיא כתיב? אלא לידע אם ראשונה היא או שניה היא", (שבת קל"ח) אייגענטליך געפינט זיך דען ניט קיין ספיקות אין טומאה וטהרה אליין, וואס עפעס נאר דער ספק צי ראשון לטומאה צי שני? נאר דער תירוץ איז, עס שטייט דאך נאר עתידה „תורה" שתשתכח, אבער רביים וועט דאך זיין. אין אויב מען וועט קלערין צי טמא צי טהור וועט מען פרעגין א רבי'ן, אבער אז מען וועט פרעגין אויף א ראשון צי א שני, דא העלפט שוין ניט קיין מבינות פון א רבי'ן ווייל עס איז דאך סיי ווי טמא, דאס איז דער טייטש „ואין מבין" דא העלפט ניט קיין מבינות, נאר מען דארף לערנען צו דעם, — ש"ס מיט פוסקים...

1173

דער אלעקסאנדער רבי ז"ל האט געטייטשט „דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים" (יומא ע"ה) „ישיחנה" איז פון לשון תפלה „ויצא יצחק לשוח בשדה" דאס איז דער פשט „ודאגה בלב איש" אז איינער האט א דאגה, „ישיחנה לאחרים" זאל ער בעטין פאר אנדערע וועט ער פריער געהאלפען ווערין אזוי ווי די חז"ל זאגען „המתפלל בעד חבירו הוא נענה תחלה" (ב"ק צ"ב)...

1174

ר' מענדעלי ווארקער ז"ל האט געטייטש „הנותן ליעף כח" ווייל א גוטען יוד איז זייער שווער סובל צו זיין די צרות ישראל וואס יעדער חסיד זשאלעוועט זיך פאר דעם רבי'ן, דער אויף פרנסה דער אויף א חולה, נאר דער אייבערשטער גיט עם כח ער זאל קענען סובל זיין, דאס איז דער פשט, „ליעף" צו דעם וואס באמיהט זיך פאר יודען דאס איז דער צדיק...

1175

דער סאכאטשובער רבי ז"ל דער מחבר פון „אבני נזר" איז א מאל געווען פארבעטין אויף א סיום פון מסכת שבת, האבען די לומדים עס געבעטען ער זאל זאגען עפעס א הדרן לכבוד דעם סיום, האט ער מני' ובי' געזאגט, די 24 פרקים פון מסכת שבת זענען א קייגען די 24 שעה פון שבת, איז דאך אבער קשה, עס איז דאך דא תוספות שבת פאר שבת און נאך שבת? מוז מען דאך זאגען אז תוספות שבת איז ניט מדאורייתא, און דער הרב המגיד זאגט אין הלכות שבת אז פון די משנה „מי שהחשיך לו בדרך נותן כסו

לגברי" איז געדרונגען אַז תוספות שבת איז ניט מדאורייתא דעריבער זאָגט ער „הדרן עלך מי שהחשיך" וואָס פון דאַנען איז אַ ראיה אַז תוספות שבת איז ניט מדאורייתא, דעריבער „סליקו לה מסכת שבת" ענדיגט זיך מסכת שבת ביי דעם 24'טען פרק. ווייל אויב עס וואָלט געווען דער תוספות שבת מדאורייתא, וואָלט געדאַרפט צו זיין נאָך 2 פרקים אַנטקעגין תוספות שבת, פין פאַר שבת, און נאָך שבת...

1176

א גיטער יוד האָט געטייטשט „ויהי מקץ שנתיים ימים" אַז פאַר דעם קץ איידער משיח וועט קומען וועט זיין שינויים אין די טעג, איין טאָג וועט ניט זיין גלייך צום אַנדערען טאָג...

1177

א רבי האָט געטייטשט „מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקודש" „כסף" איז טייטש גליסטען „מזרק אחד כסף" אַז אַ מענטש וואַרפט אַ וועק איין תאווה און ער גליסט שוין ניט צו דעם קיין מאָל, איז דאָס גלייך אַזוי ווי ער וואָלט מקיים געווען די גאַנצע תורה וואָס זי איז געגעבען געוואָרען מיט 70 לשונות, דאָס איז דער טייטש „שבעים שקל בשקל הקודש" עס איז געוואויגען אַזוי ווי די הייליגע תורה וואָס זי איז געגעבען בשבעים לשון...

1178

א רבי האָט געהאַט אַ שלעכטע פרוי, איז זי אַ מאָל קראַנק געוואָרען, האָבען די חסידים באַמערקט, אַז שטענדיג ווען דער רבי געהט אַרויס פון די קראַנקע, איז ער זעהר פרעהליך, האָבען זיי געפרעגט דעם רבי'ן, פאַר וואָס ער איז אַזוי פרעהליך, נאָכ'ן באַזוכען די קראַנקע, האָט ער געענטפערט: איך פרעה זיך וואָס דער אייבערשטער האָט מיר צו געשיקט מקיים צו זיין די מצוה פון ביקור חולים ביי מיר אין הויז...

1179

דער רבי ר' אלימלך ז"ל פון ליזענסק אַרויס פאָהרענדיג פון שטאָדט, האָט איהם אַגרויסער עולם באַגלייט אַ שטיק וועג'ס אונטער דער שטאָדט, אַרויס קומענדיג אונטער דער שטאָדט, איז דער רבי ר' אלימלך אַראָב פון די פיהר און צו זאַמען געגאַנגען מיט זיינע באַגלייטער, האָבען די חסידים עם געפרעגט פאַר וואָס ער פאָהרט ניט אויפ'ן וואָגען. — האָט ער זיי געענטפערט

מיט א שמייכעל — אויב די מצוה פון באגלייטען איז באמת אזוי גרויס, וויל איך אויך האבען א חלק אין די מצוה...

1180

דער רבי ר' בינם ז"ל האט געזאגט פאר וואס רופט מען א צדיק „גיטער יוד"? אויב ער דאווינט גיט דארף מען דאך עהם אנרופען א גיטער דאוונער, לערינט ער גיט, דארף מען עהם אנרופען א גיטער לערנער, זעהט ער גיט, דארף מען עהם אנרופען א גיטער זעהער, פאר וואס עפעס א גיטער יוד? נאר א גיטער יוד הייסט, ער קלערט גיט, ער עסט גיט, און טרינקט גיט, און שלאפט גיט, און מיינט גיט, און איז בכלל גיט...

1181

ר' יעקב דוד ז"ל פון אמשינאוו האט א מאל געהערט אז חסידים רעדען פון דעם גרויסקייט פון דמא בן נתינא, וואס די גמרא דערצעהלט אז ער האט היזק געהאט א סך געלד וואס די יודען האבען עהם געוואלט געבין פאר א פרה אדומה, צוליעב כיבוד אב, וואס ער האט ניט געוואלט אויפוועקען דעם פאטער פון שלאף, (קידושין ל"א) האט ער זיך אנגערופען וואס שמועסט עטץ פון דעם שייגעץ, אדרבה, פון דעם זעהט מען גאר דאס גדלות פון יודען, זיי האבען עהם געוואלט געבין א סך געלד פאר א מצוה וואס איז נאר א חוקה אן א טעם, און ער האט נאר היזק געהאט געלד פאר א מצוה, וואס האט א טעם, און דער שכל איז דאס מחיב אזוי צו טוען...

1.82

דער רבי ר' אברהמ'לע טשעכאנאווער ז"ל האט געטייטש „כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע" די וועלט איז א חלום א גאנצע וואך איז מען ניט מרגיש, שבת האט יעדער יוד א התעוררות. און עס איז דאך „מעין עולם הבא", איז יעדער יוד מרגיש, אבער אז עס גייט אדורך גאנצע 7 טאג, איז דאך שבת אויך געוועזען אין דער מיט און ער איז ניט מרגיש אז די וועלט איז נאר א חלום „כצל עובר" נקרא רע, איז א סימן אז ער האט ניט אין זיך קיין הרגשה, און קיין התעוררות...

1183

דער רבי ר' בינם ז"ל האט געזאגט פשט אויף דעם שווערין מאמר וואס הלל האט געזאגט אם אני כאן הכל כאן (סוכה נ"א) ווי אזוי האט ער זיך

בארומט? עס איז דאך ידוע אז הלל איז געווען א עניו, (שבת ל׳) נאר ער האט דאס געגעבין צו פערשטיין מיט א משל איינער האט א מאל געזאגט צו זיינ׳ס א חבר פאר וואס פארסט דיא ניט אויף דעם יריד, האט ער איהם געענטפערט מיט דעם בלויזען שטעקען וועל איך פארען? איך האב ניט וואס מיט צו נעמען, האט איהם דער חבר געזאגט, אויב איך פאהר אויפ׳ן יריד, וועלכעס קיין גרעסערער ארימאן וויא איך איז שוין נישט דא — קענען שוין אלע פארין, דאס האט הלל געזאגט. „אם אני כאן״ אזא קליין מענטשעל ווי איך „הכל כאן״ מעגין אלע שוין א הער קומען...

1184

ווען דער רבי ר׳ העשעל איז געווען א יונגעל האט ער ארום ראגירט, האט איהם דער פאטער געפרעגט פאר וואס טוסטו אזוי, ענטפערט ער איך האב דאך א יצר הרע! האט דער פאטער איהם צוריק געפרעגט, אדרבה פון יצר הרע אליין דארפסטו זיך אבלערנען, אז אזוי ווי ער טוט דעם ווילען פון אייבערשטען אזוי זאלסט די אויך טוען — האט ער איהם געענטפערט, דער יצר הרע האט דאך ניט קיין יצר הרע דעריבער טוט ער דעם ווילען פון אייבערשטען, אבער איך האב דאך יא א יצר הרע...

1185

א גיטער יוד האט געטייטשט „קיץ וחורף לא ישבותו״ אז אויב „קיץ וחורף לא״ אז דער זומער מיט דעם ווינטער וועט ניט זיין אין דער צייט, דארך דעם וועט דאך קיין פרנסה ניט זיין, ווייל יעדער פרנסה וועגד זיך לויט אין סעזאן, איז די עצה „ישבותו״ אז מען זאל היטען שבת, ווייל דורך דעם חילול שבת, האט מען ניט קיין פרנסה...

1186

ר׳ עקיבא איגר ז״ל האט געזאגט אז דרום איז שייך א ציווי אויף אהבה, „ואהבת את ד׳ אלקיך״ ווייל עס שטייט פריער „הבוחר בעמו ישראל באהבה״ אז השי״ת האט אונז אויסדערוועהלט אלעס זיין געליעבט פאלק, זענען מיר טאקע געצוואונגען איהם ליעב צו האבען...

1187

א רבי וואס האט געהאט זעהר א פרומע פרוי, וואס פלעגט מדקדק זיין אויף יעדער זאך צו האבען א געלעגענהייט צו מאכען א ברכה, איינמאל ווען

עס האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו רעגענען און עס האָט אָנגעהויבען דונערין, און בליצען, האט דער רבי געזאגט צו די חסידים, איהר קענט מיר געבען א מזל טוב, די רעבעצין מאַכט „שבע ברכות”, האָבען זיי געפרעגט מיט בעראַשונג וואָס עפעס פלוצלינג שבע ברכות? האט דער רבי געזאגט, נאך אזוי פיעל דונערין, האט דען די רעבעצין ניט געמאַכט קיין שבע ברכות...

1188

ר' שלמה ליב לענטשנער ז"ל האָט געטייטשט, „ועשית מעקה לגגך” די זאָלסט דיר מאַכען א שמירה, א צוים, אויפ'ן דאַך, דאָס איז דער קאָפ, ניט מהרהר זיין קיין שלעכטע מחשבות, ווייל טראַכטען אין עבירה איז ערגער ווי די עבירה אַליין, ווי די חז"ל זאָגען, „הרהורי עבירה קשים מעבירה” (יומא כ"ט) דאָס איז אויך מרמז דאָס וואָרט „מ'ע'ק'ה'”, וואָס די ראשי תיבות מאַכט „ה'רהורי ע'בירה ק'שים מ'עבירה”...

1189

צום ריזשינער איז א מאָל געקומען א פרוי מיט א בקשה, האָט איהר דער ריזשינער אָפגעשיקט צו ר' מאיר'ל פרימישלאַנער, און איהר מבטיח געווען, אז ווען זי וועט קומען צום פרימישלאַנער וועט ער וועט טרינקען טיי, וועט זי געוויס געהאָלפען ווערין איז די פרוי ווירקליך געקומען צום פרימישלאַנער בעת ער האָט געטרונקען טיי, האָט זי אינאַיינעם מיט איהר בקשה אויך דערצעהלט איהם, וואָס דער ריזשינער האָט איהר געזאָגט: האָט ר' מאיר'ל צו איהר געזאָגט, די באַדייטונג פונם וואָרט „טיי” איז „תהא השעה הזאת שעת רחמים”...

1190

ר' שלמה ליב ז"ל פון לענטשנע האָט געטייטשט, „וזאת הברכה אשר בירך משה” משה רבינו האָט געבענטשט די יודען אז יעדער יוד זאָל זיין א „איש אלקים”...

1191

נאָך דער פטירה פון ר' הירשעלע זידיטשובער, האָבען געפיהרט די ראַביסטווע די 2 ברידער ר' משה'לע סאמבורער און ר' ישכר בעריש, דער רוב עולם איז געפאָהרען צו ר' ישכר בעריש'ן, נאָך זיין פטירה, איז דער גאַנצער עולם שוין געפאָהרען צו ר' משה'לע, א טייל חסידים האָבען זיך אָנגעהויבען צו

פערענטפערין פאר ר׳ משה׳לען פאר וואס זיי זענען באלד ניט געפאָהרען צו איהם, נאָך ביי ר׳ ישכר בער׳ס לעבען, — יעדער האָט זיך פערענטפערט מיט פערשידענע תירוצים, ר׳ משה׳לע ניט קענענדיג סובל זיין די תירוצים, האָט ער געזאָגט צו די חסידים, — וואָס טויגען אייך די תירוצים, ניט גענוג וואָס עס איז מיר ניט קשה, וואָס איהר זענט יעצט יאָ געקומען צו מיר, זאָל מיר נאָך קשה זיין פאר וואס איהר זענט ביז יעצט ניט געקומען צו מיר...

1192

דער שמש האָט אַ מאָל דערלאַנגט דעם קאָזעניצער מגיד ביים טיש דאָס עסין אין זעהר אַ קינסטליכען מייסטער טעלער, האָט דער מגיד באַמערקט, אַז די חסידים קוקען אויף דעם מיט פארגאַפונג, זאָגט צו זיי דער מגיד ז״ל: אויב איהר טראַכט, אַז עס איז גוט צו זיין אַ רבי, האָט איהר אַ גרויסען טעות אַ רבי האָט גרויסע עגמת נפש, און איך ווינש אַלע רשעים זאָלען זיין צדיקים...

1193

א חסיד האָט זיך געזעגענט פאר דעם „שפת אמת״ ז״ל אַז דער זכרון איז ביי איהם געוואָרען שוואכער, האָט איהם דער שפת אמת ז״ל געענטפערט: מיר דאַרפען דאַנקען דעם איבערשטען, וואָס דער זכרון ווערט אויף די עלטערע יאָהרען אָבגעשוואַכט, מיר זאָלען פערגעסין די צרות וואָס מיר האָבען געליטען במשך די אַלע יאָהרען פון לעבען...

1194

דער סטאָלינער לערענדיג זיין זוהן ר׳ אהרן קאַרלינער דעם ענין פון עבודת הבורא, האָט ער איהם פאַרזאָגט אַז ער זאָל זיין זהיר פון תשובה צו טוהן — ווייל ביטער און זויער איז אַז מען דאַרף אָנקומען צו תשובה...

1195

א גביר, וועלכער איז געווען דער גאַנצער בעל דעה אין שוהל האָט זיך איהם פערגלוסט צו דאווענען פאר׳ן עמוד די ימים נוראים, זאָגענדיג מכלומר׳שט, אַז ער איז אויסען איינצושפּאָרען דעם קהל דאָס געלד וואָס אַ חזן דאַרף קאָסטען, דער שטענדיגער בעל תפלה אַ יוד אַ אָרימאַן האָט זיך געקלאָגט פאר׳ן רב, ער איז איהם מקפח פרנסה, בכן ער האָט פשוט חשק צו דאווענען! האָט דער רב געשיקט רופען דעם גביר, און איהם געזאָגט, עס איז דאָ דריי

סאָרטען תפלות, תפלה למשה, תפלה לדוד, תפלה לעני, מילא די מדות פון די ערשטע צוויי וועסט די דאָך מודה זיין אז די האָסט ניט, בלייבט דאָך נאָר די „תפלה לעני" — אז דער אייבערשטער וועט דיר העלפען אויף איבער א יאָהר, אז די וועסט זיין א אָרימאַן, וועסטו ראוי זיין צו דאַווענען פאַר'ן עמוד ימים נוראים...

1196

ר' אלעזר קאָזעניצער ז"ל פלעגט ניט נעמען קיין קוויטלעך, האָט ר' חיים צאנזער איהם א מאָל געפרעגט: איהר וואָס זענט א בן גדולים, א איניקעל פון היילינען קאָזעניצער מגיד ז"ל, און א זוהן פון ר' משה'לען זאָל זיך אַנדערש נוהג זיין ווי זיינע עלטערין? האָט איהם ר' אלעזר ז"ל געענטפערט: די חז"ל זאָגען „הקורא למפרע לא יצא" (ברכות ט"ו) דער וואָס פאַר רופט זיך אויפ'ן זכות פון זיינע עלטערין, איז נאָך ניט קיין ראיה, אז ער קען נעמען קוויטלעך...

1197

א רב א גרויסער למדן וואָס פלעגט זיך האַלטען גרויס קייגען זיינע חברים, רבנים, איז א מאָהל געפאָהרען צום רבי'ן ר' אלימלך פון ליזענסק, ווען דער רב האָט גענומען שלום, האָט איהם דער רבי ר' אלימלך בייז אָנגעקוקט און צו איהם געזאָגט, איך וויל דער אייבערשטער ניט זעהן, — ביי דעם געזעגענען האָט זיך ווידער דאָס זעלבע איבער געחזר'ט, האָט דער רב געפרעגט פונוואַנעט ווייסט איהר — רבי! אז דער אייבערשטער וויל מיך ניט זעהען, האָט איהם דער רבי געזאָגט עס איז א פירושער פסוק, „אם יסתר איש במסתרים" אז א מענטש האַטשע ער זיצט באַהאַלטען יומם ולילה און לערינט, נאָר ער זאָגט „ואני" איך בין א למדן א גאון ער האַלט זיך גרויס, „לא אראנו נאום ד'"...

1198

ר' נפתלי ראָפשיצער איז א מאָל געווען ערב יום כיפור ביי מנחה אין א שוהל, נאָך שמונה עשרה האָט זיך ניט ווייט פון דעם ראָפשיצער א וועקגעשטעלט א דייטש, און האָט אָנגעהויבען זאָגען די על חטא'ס, מיט אַזא גלייכגילטיגקייט, אַזוי ווי א יוד בענטשט נאָך א גוט מיטאָג, דער ראָפשיצער האָט איהם אָנגעקוקט, פרעגט איהם דער דייטש, וואָס קוקט איהר מיך אַזוי אָן, איהר האָט נאָך קיינמאָל ניט באַגעגענט קיין אַנשטענדיגען מענטשען? האָט דער ראָפשיצער איהם געענטפערט: מיין רבי האָט מיך

געלערינט נאך אל׳ס יונגעל אין חדר, אז אויב איך וועל ניט וויסען קיין פשט אין די עברי זאל איך אריין קוקען און דייטש, יעצט זאגענדיג די על חטא׳ס, האב איך אין א סך על חטא׳ס ניט געוויסט קיין פשט, נאר קוקענדיג יעצט אויף אייך פערשטיי איך שוין די על חטא׳ס, אויף קלאהר...

1:99

קיין באַרדיטשוב איז געקומען אַ באַריהמטער חזן דאַוונען, איז ער נאָכ׳ן דאַוונען אַריין געקומען צום באַרדיטשובער רב ז״ל שלום געהמען, פרעגט איהם דער באַרדיטשובער רב, פאַר וואָס ביזט די הייזעריג, האָט ער געענטפערט: איך האָב זיך צוגעקיהלט, בעת איך האָב געדאַווינט פאַר׳ן עמוד, — האָט דער באַרדיטשובער רב ז״ל געענטפערט וואָלט איהר אָבער געדאַווינט פאַר׳ן רבונו של עולם, ניט פאַר׳ן עמוד, וואָלט איהר ניט הייזעריג געוואָרען...

1200

א יוד האָט זיך געקלאָגט פאַר׳ן טשערנאָבלער, אז דער פריץ וויל עם צו נעמען די ערענדע ער זאָגט איהם אָב, פרעגט איהם דער טשערנאָבלער, עס האָט שוין וועלכער יוד נהגה געוועזען פון דיר — ענטפערט ער, אַ שאלה? צעהנדליגער אָרימעלייט שפייזען זיך פון מיר, — נו, אויב אַזוי פאָהר זשע צום סטריקאָווער רבי׳ן וועסטו געהאָלפען ווערין, בלייבט דער יוד שטיין מיט פערווינדערונג, און פרעגט איהם, וואָס עפּיס שיקט איהר מיך צום סטריקאָווער, — האָט איהם דער טשערנאָבלער געענטפערט, איך וייס דאָך, אַז דאָס וואָס די זאָגסט, אַז צעהנדליגער יודען שפייזט די, איז שקר וכזב, פאָר זשע צום סטריקאָווער, עם וועסט די קענען אָבנאַרען...

1201

א לעכעוויטשער חסיד האָט געהאַט אַ שותף אין מסחר אַ מתנגד, איז זיי אויסגעקומען אַ מאָל צו זיין אין לעכעוויטש, האָט זיך דעם מתנגד פערגלוסט צו זעהען די התנהגות פון רבי׳ן, דער חסיד איז געוועזען מלא שמחה, וואָס זיין שותף איז אַריין צו זיין רבי׳ן, דער מתנגד אַרויסגייענדיג פון רבי׳ן איז געוועזען שטאַרק איבערראַשט. פרעגט איהם דער חסיד וואָס האָסטו אַזוינס געזעהען פון רבי׳ן, וואָס האָט דיך באַלד אַזוי איבערראַשט? זאָגט ער, איך האָב געזעהען, דער רבי האָט געדאַווינט מיט אַזאַ התלהבות, אַזוי ווי דער כהן גדול ביי די עבודה, איז דער חסיד אַריין צום רבי׳ן מיט פערביטערונג, און געזאָגט, איך פאָהר שוין אַ הער אַזאַ צייט, אין איך האָב גאָר ניט זוכה געוועזען צו זעהען, דאָס וואָס מיין שותף האָט דערזעהען מיט דעם ערשטען

מאָל? האָט דער רבי געענטפערט: אַ מתנגד דאַרף זעהן אַ חסיד דאַרף גלייבען...

1202

צו אַ באַוואוסטען גאון איז אַ מאָל צו געגאַנגען אַ פּראָסטער יוד, און בפני כל עם ועדה געזאָגט צו איהם, — רבי! איהר געדענקט ווי מיר זענען געוועזן קליינע קינדער האָבען מיר זיך געשפּילט אין פערדלעך? — אודאי געדענק איך — האָט דער גאון געענטפערט: אַ מאָל בין איך געוועזן אַ פערד, און אַ מאָל ביסטו די געוועזן אַ פערד, אָבער ווער איז לסוף געבליבען אַ פערד?

1203

ווען צופיעל חסידים זענען געקומען צום קאָזעניצער מגיד ז״ל מיט בקשות, און זיי פלעגען איהם שטערען זיין לערנען דעם טעגליכען שיעור, פלעגט ער זאָגען, איך בין אייך מזהיר, אַז אויב איהר וועט כסדר קומען צו מיר, און מיך מבטל זיין פון טעגליכען לערנען, וועט איהר דאָך ניט האָבען צו וועמען צו קומען, ווייל איך וועל קיין רבי ניט זיין אום געלערינט...

דער יודישער אוצר

עלפטער העפט.

1204

א מגיד איז אַמאָל געקומען קיין באַרדיטשוב צום „קדושת לוי“, און איהם געבעטען, אַזוי ווי ער האָט א בוגרת חתונה צו מאַכען, און ער איז א אָרימאַן, זאָל ער איהם ערלויבען צו זאָגען אַ דרשה אין בית המדרש, כדי ער זאָל זיך שאַפען אַ פּאָר גילדען, האָט דער באַרדיטשובער איהם געפרעגט, זאָגסטו מיר צו, אַז די וועסט ניט מוסר'ן דעם עולם, און ניט אויסרעכענען די יודישע חטאים, און ניט זיי שרעקען מיט'ן גהינם. אַזוי ווי דער שטייגער פון מגידים! האָט ער צו געזאָגט, אַז ער וועט ניט מוסר'ן דעם עולם! אינמיטען די דרשה האָט ער פאַרגעסען, און אָנגעהויבען צו זאָגען מוסר דעם עולם מיט זלזולים, איז דער באַרדיטשובער, וואָס איז אויך אַנוועזענד געוועזען ביי די דרשה, צוגעלאָפען צום ארון קודש, און אַריין געשריגען, רבונו של עולם, גלויב ניט דעם מגיד, דיינע יודעלעך זענען דאָס שענסטע פאָלק, העלף דעם מגיד ער זאָל חתונה מאַכען די בוגרת, וועט ער ניט אויסרעדען אויף דיינע קינדער...

1205

שבת פרשת תולדות, ווען די חסידים זענען געזעסען אַרום דעם קאָזעניצער מגיד'ס טיש, ערוואַרטענדיג צו הערין פון מגיד וועגין די ברכות, וואָס יצחק האָט געבענטשט יעקב'ן, האָט דער מגיד ז"ל מיט אַ שמייכעל געזאָגט צו די חסידים, זעהט איהר די היינטיגע סדרה באַשטעטיגט דאָס פּוילישע ווערטיל „גדזשע זשאָנאַ זשאָנדזשי, טאַם מאָנזש בלאָנדזשי“ (וואו די פרוי רעגירט ווערט דער מאַן פאַרפיהרט) צוליעב רבקה'ס איינפאַל - אַוועקצונעמען די ברכות פון עשו'ן פאַר יעקב'ן האָט יצחק געבענטשט יעקב'ן — „ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ“ און עשו'ן האָט ער געבענטשט, „והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צואריך“ וועט דאָך עשו האָבען אַלע ברכות, וואָלט אָבער

יצחק געבענטש עשו'ן מיט'ן ויתן לך, און יעקב'ן מיט'ן והיה כאשר תריד, וואלט יעקב געהאט אלע ברכות, ווייל עשו, וואלט אפילו קיין איין רגע ניט געהיטען די תורה...

1206

צוי ר׳ אשר ז״ל פון סטאלין פלעגען קומען צופאהרען אויף שבת רבנים און רביים, געקליידעט אין ווייסע מלבושים. א מאל ווען די רביים זענען געזעסען שבת ביים טיש, עס איז געווען פרשת שמות, האט דער סטאלינער געזאגט צו זיי, „תבן" פארשטאנד, אין ניתן לעבדיך" האסטו נישט געגעבען דיינע קנעכט, „ולבנים" ווייסע קליידער „אומרים להם עשו" הייסטו זיי מאכען...

1207

די פרוי פון א באוואוסטען רבי'ן האט זיך א מאל צוקריגט מיט דער דינסט. באשר זי האט צובראכען עטליכע כלים, האט די רעבעצין גערופען די דינסט צו א דין תורה צום רב, גייענדיג מיט איהר, זעהט די רעבעצין אז דער רבי גייט אויך מיט, צו די דין תורה, פרעגט איהם די רעבעצין, נאך וואס גייסט די מיט, איך קען מיך אליין אויך פערטיידיגען עס איז דאך ניט שיין פאר דיר אז די זאלסט מיט גיין, צוליעב א מחלוקת מיט א דינסט, ענטפערט דער רבי! די האסט א טעות וואס די מיינסט אז איך געה דיר צו העלפען איך גיי גאר פערטיידיגען דאס דינסט מיידעל ווייל זי איז אן ארימע יתומה, און זי וועט ניט וויסען וואס צו טענה'ן ביים רב, דעריבער מוז איך גיין טענה'ן פאר איהר...

1208

ר׳ גרשון העניך ראדזינער רבי פלעגט זיך אפט צו זינגען בעת שפאצירענדיג אין שטוב מיט דעם טאן, באם — באם — באם. אן אפיקורוס וואס פלעגט האבען דיסקוסיעס מיט'ן רבי'ן, האט איינמאל דאס באמערקט, האט ער געלאכט, רופט זיך אן ר׳ גרשון העניך ז״ל, עס איז דאך א בפירושער פסוק „ודברת בם", אין א צייט ארום, נאך וויער א דיסקוסיע, האט דער אפיקורוס מפרטיפענדיג זיך אויך זיך צו געזינגען באם — באם — באם, פרעגט איהם דער רבי, וואס פאר א באדייטונג האט פאר דיר דער טאן, — זאגט ער, דער רבי האט דאך געזאגט אז עס איז א בפירושער פסוק ודברת בם, — יא! ענטפערט איהם דער רבי, — ס'שטעהט אבער „צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" עס ווענדט זיך ווי די כוונה איז...

1209

א חסיד האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר דעם רבי'ן ר' אלימלך ז"ל אזוי ווי ער האָט ניט קיין גדן פאַר זיין טאָכטער א בוגרת, און ער וועט מוזען ארומפאָהרען קלייבען נדבות, און דורך דעם וועט ער ניט קענען לערנען, און ער וועט מבטל זיין עבודת הבורא צו זאָל ער דאָס טוהן? האָט דער רבי ר' אלימלך ז"ל איהם אָבגעענטפערט: עס איז דאך א בפירושע גמרא, „בתך בגרה שחרר עבדך" (פסחים קי"ג) ווען דיין טאָכטער איז ראוי לחופה זאָלסטו זיך באפרייען פון עבודת הבורא, און חתונה מאַכען דיין טאָכטער...

1210

דער אלעקסאנדער רבי ז"ל האָט א מאָל געזאָגט צו זיינע חסידים, ווייסט איהר וואָס קאָרטען זענען? קאָרטען זענען אָפגעמאָלטע נאָך געמאַכטע מענטשען...

1211

דער „תוזה" האָט געזאָגט צו ר' נפתלי ראָפשיצער ז"ל, וועלכער איז געווען בארוהמט פאַר א גרויסער חכם, אין דער תורה שטעהט ניט „חכם תהיה עם ד' אלקיך", נאָר „תמים תהיה"? האָט דער ראָפשיצער געענטפערט: צו זיין א תמים דארף מען טאַקע באַנוצען גרויס חכמה...

1212

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט, אויב א מענטש גרייכט צו דער מדריגה אז ער קען זיך אליין ווייזען א פייג, מעג ער די גאַנצע וועלט ווייזען א פייג...

1213

א גאון האָט א מאָל געפרעגט דעם רבי'ן פון לובלין ז"ל, פאַר וואָס פאָהרען צו אייך אזוי פיעל יודען, איך קען דאָך בעסער לערנען פאַר אייך? האָט איהם דער רבי פון לובלין ז"ל געענטפערט: עס אָהרט מיך אויך דאָס זעלבע, לויט ווי איך ווייס ווער איך בין, און וואָס איך בין, פאַר וואָס קומען זיי טאַקע צו מיר און ניט צו אייך, עס קען אָבער זיין, אז זיי קומען צו מיר וויל איך ווייס ווער איך בין, און קומען ניט צו אייך וויל איהר ווייסט ניט ווער איהר זענט...

1214

דער רבי ר׳ בער ז״ל האט געזאגט, יעדער מענטש פארמאגט א העכסט אונשעצבאר ארטיקעל און דאס איינציגע זיכערע פלאץ צו באהאלטען דאס ארטיקעל איז צווישען מיסט, — דאס ארטיקעל איז גיאות...

1215

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האט געזאגט דעריבער שטייט „זכור אשר עשה לך עמלק" ניט לכם, א לשון רבים, נאר „לך" א לשון יחיד? ווייל די יודען וואס האבען זיך געהאלטען צו זאמען האט זיי עמלק קיין שלעכט׳ס ניט געקענט טוהן, נאר „לך" דער יחיד וואס איז געווען א פורש מן הצבור האט עמלק געקענט אין איהם שולט זיין...

1216

א חסיד האט געבראכט א חיבור אויף חסידות צום גאסטענינער רבי׳ן ז״ל אויף א הסכמה, האט דער רבי איהם געפרעגט, איהר זענט דאך א למדן, טא פאר וואס האט איהר ניט געמאכט דאס חיבור אויף פלפול, וואלט דאך די וועלט געזעהען אז אויך א חסיד לערינט, און קאן לערנען...

1217

ווען דער „בעל המאור" איז נאך געווען א קינד, האט ער שוין געלערינט מיט תלמידים עלטערע מענטשען, איינמאהל האט ער דערזעהען א קאזע האט ער זיך ארויף געזעצט רייטען אויף איהר, האט דאס זיינע תלמידים פערדראסין ווייל ער האט זיי פערשעהמט דערמיט, האט ער זיך פערענטפערט, יעדער מענטש ווען ער איז יונג מוז ער פראווען ווילדע שטוקעס, אויב ער נוצט דאס ניט אויס אין דער יוגענד פראוועט ער עס אויף די עלטער, ווייל איך בעסער פראווען די שטוקעס אין דער יוגענד, איידער איך זאל זיי פראווען אויף די עלטער...

1218

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האט א מאל געגעבען א בכבודיגען ארימאן א נדבה, נאכ׳ן ארויס גייען פון ארימאן, רופט איהם דער רבי ר׳ בינם ז״ל נאך א מאל, און גיט איהם א גרעסערע נדבה, האט איהם א מקורב געפרעגט

פאר וואס האט איהר עפעס אזוי געטוען, האט ער געענטפערט, די ערשטע נדבה וואס איך האב געגעבין, איז געווען מצד רחמנות, די צווייטע נדבה איז צוליעב די מצוה פון „נתון תתן"...

1219

א חסיד האט דערצעהלט דעם קאצקער רבי'ן ז"ל אז ער פאהרט קיין ארץ ישראל, כדי ער זאל שטארבען און באגראבען ווערין אין ארץ ישראל, אויסצומיידען צער גלגול מחילות — האט דער קאצקער רבי ז"ל זיך אנגערופען אט דאס הייסט דער אמת'ער בעל גוף, אפילו נאכ'ן טויט, האט ער מורא אז דער גוף זיינער זאל ליידען יסורים...

1220

צו א גאון איז אריין געקומען א משכיל און געזאגט, רבי! איך בין א אפיקורוס גלויב ניט אין יודישקייט, דאך איז מיר קשה א געוויסער יודישער ענין, וויל איך בעטין דעם רב, איהר זאלט מיר דאס ערקלערין, פרעגט איהם דער גאון צו האט איהר אמאהל געלערינט ש"ס ופוסקים? ענפערט ער ניין, דאס איז א בטלנישער לימוד, האט איהר געלערינט תנ"ך? ניין, איך לייען נאר וויסענשאפטליכע ביכער, — אויב אזוי — זאגט דער גאון צו איהם, האב איך ניט מיט אייך וואס צו רעדין, ווייל איהר זענט ניט קיין אפיקורוס נאר א פשוט'ער גוי...

1221

ר' יחיאל מאיר גאסטענינער ז"ל האט געטייטשט, „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" עס איז א חוב אויף יעדען יוד ער זאל אפט אריינקוקען אין זיך, און זעהן ווי ער קוקט אויס אין יודישקייט...

1222

צום קאזעניצער מגיד ז"ל איז געקומען א יוד מיט א בקשה אז ער זאל איהם געבען א סגולה, ער זאל געפונען דאס בייטעלע געלד וואס ער האט פערלוירען, האט דער מגיד איהם געהייסען א היים גיין און ער זאל זאגען „איזהו" — דער יוד האט געזאגט „איזהו" מקומן של זבחים" — עס זענען אריבער עטליכע טעג און מען הערט ניט און מען זעהט ניט, קומט ער צוריק צום מגיד ז"ל און דערצעהלט איהם אז עס העלפט ניט, פרעגט איהם דער מגיד ז"ל, וועלכען „איזהו" האסטו געזאגט, — האט דער יוד געענטפערט: „איזהו" מקומן של

זבחים" — זאָגט דער קאָזעניצער מגיד ז"ל צו איהם — ניט דעם „איזהו" האָב איך געמיינט, — איך האָב געמיינט דעם מאמר חז"ל „איזהו שוטה המאבד מה שנותנין לו" (חגיגה ד')...

1223

ר' הלל ראַדאָשיצער ז"ל האָט געטייטשט, „צור ילדך תשי" דאָס שטאַרקייט פון דער יוגענד האָסטו שלאַף געמאַכט, דורך דעם „ותשכח" האָסטו געפונען „אל מהוללך" דעם גאָט וואָס האָט דיך געמאַכט...

1224

א רב א פשיסחער חסיד איז געקומען צום רבי'ן ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא. און געקלאָגט זיך פאַר איהם אַז ער איז אַ אָרימאַן, ווייל ער האָט וויי ניג פּענסיע פון רבנות דרום ליידט ער דחקות, האָט דער רבי ר' בינם ז"ל איהם געענטפערט: וואָס זאָל איך דיר טוהן, גלויב מיר אַז עס וואָלט מעגליך געוועזן צו גנב'ענען א ווערטפולען חפץ פון הימעל, וואָלט איך דאָס פאַר דיר גע'גנב'ט, שטעהט אָבער „והעושר והכבוד מלפניך" טאָ ווי אַזוי קען איך גנב'נען, אַז דער באַשעפער זעהט!

1225

תשעה באב בעת קינות זאָגען אין קאָזעניצער מגיד'ס בית-המדרש זענען אריין געקומען א חברה יונגעלייט און האָבען אָנגעהויבען צו וואַרפען זיך מיט קאָלטאָנעס אַזוי ווי דער מנהג איז, א טייל עולם זענען זייער אין כעס געוואָרען און האָבען זיי געוואָלט אַרויסוואַרפען, האָט זיך דער קאָזיניצער מגיד ז"ל אויפגעשטעלט, און זיך אָנגעבייזערט אויף די וואָס האָבען די יונגוואַרג געוואָלט אַרויסוואַרפען, און געזאָגט צו זיי, — אויב דעם רבונו של עולם איז ניט ניחא אונזער התנהגות פון תשעה באב, האָט ער א ברירה, ער זאָל איהם איינגאַנצען צו נעהמען פון אונז...

1226

א גאון האָט געפרעגט דעם „חוזה" פון לובלין, פאַר וואָס נעמט איהר פדיונים, צו תאָלט איהר זיך א חשוב'ער ביים איבערשטען ווי כל ישראל? האָט ער געענטפערט איך נעם אַ פדיון, כדי שטיל צו מאַכען דעם מקטרג, אַז די כוונה פון מיין מתפלל זיין פאַר א חולה, איז ווייל ער האָט מיך געדונגען ווי א פשוט'ען עבד..

1227

צום קאָזעניצער מגיד ז״ל איז געקומען א פּריץ מיט א קוויטעל. געבעטען דעם מגיד ער זאָל איהם בענטשען אַז זיי פרוי זאָל געבוירען א יונגעל, און האָט איהם א נידער געלייגט א פדיון. האָט דער מגיד ז״ל אַרויפגעלייגט זיינע הענד אויפ׳ן פּריצ׳ס קאָפּ און איהם אַזוי געבענטש: רבונו של עולם פאַרמאָגסט אַזוי פיעל גויים אויף די וועלט זאָל זיין נאָך א גוי...

1228

דער קדושת לוי ז״ל פלעגט זאָגען, אַז דער וואָס טרינקט וואַסער צו שטילען זיין דורשט, — ער לערינט תורה, „אין מים אלא תורה״ (ב״ק י״ז) זאָגט דער אייבערשטער „שהכל נהיה בדברו, אַז אַלעס וואָס ער וועט וועלין און בעטין, וועט ער בעקומען...

1229

דער רבי ר׳ בונם ז״ל האָט געזאָגט: א סוד הייסט, אַז אַלע זאָלין הערין, און קיינער זאָל ניט וויסען...

1230

אמאָל אינמיטען דאַוונען האָט דער קאָזעניצער מגיד אויסגעשריגען, רבונו של עולם! לייז אויס די אידען פון די גויים, אויב ניט, לייז אויס די גויים פון די אידען...

1231

א חסיד האָט געפרעגט דעם „חידושי הרי״ם״ ז״ל א עצה, אַזוי ווי ער איז א אומן־יד צו שרייבען ספרי תורות, אויך איז ער פעהיג צו זיין א מלמד, צו וועלכען פון די צוויי מלאכות זאָל ער זיך נעמין? האָט איהם דער חידושי הרי״ם געענטפערט נעם דיך צו מלומדות, ווייל אַז עס וועט זיך דיר טרעפען א גוטער תלמיד וועסטו אַליין אויך זיך עפּיס פון איהם לערנען...

1232

א סטאָלינער חסיד א מקורב, איז קראַנק געוואָרען פאַר פסח, האָט ער געבעטען א צווייטען חסיד ער זאָל בעטין דעם רבי׳ן, אַז דער רבי זאָל איהם שיקען

א ביסעל פון זיין קמח שמורה, ער זאל האטשע עפיס נהנה זיין פון דערוויטנ׳ס פון רבי׳ן, ווען דער חסיד איז געקומען צום רבי׳ן און איהם איבערגעגעבין די בקשה פון זיין מקורב, האט דער סטאלינער רבי א מינוט באטראכט דעם חסיד, און איהם געענטפערט: — איך וואלט זעהער גערין געשיקט מיין קמח שמורה צו מיין מקורב, ווי אזוי שיקט מען אבער דאס, אז די כלי וואס איז מרוצה צו האלטען עס, איז א חמצ׳דיגע...

1233

א חסיד וואס האט קיין קינדער ניט געהאט, האט זיך פערקלאגט פאר׳ן קאזיניצער מגיד ז״ל, בכן איך האב מיך שוין פאר אייך אזוי פיעל מאהל מזכיר געווען אויף א בן זכר, און איך ווער ניט געהאלפען, און דער מתנגד פון שטעדטעל איז געווען א עקר פופציג יאהר, און איז קיינמאהל צו אייך ניט געפאהרען, האט ער לעצטענ׳ס געהאט א בן-זכר? — האט איהם דער מגיד געענטפערט, ווייל אלע וועלכע ווילען געהאלפען ווערין מיט א בן-זכר, קומען צו מיר אדער צום רבי׳ן פון לובלין, — האט דער אייבערשטער געוויזען אז אויך ער קען העלפין מיט א בן-זכר...

1234

דער רבי ר׳ אלימלך האט געזאגט אויף זיך, אז ער איז בטוח אז ער וועט האבען עולם הבא, — אז מען וועט מיך פרעגין צו האסטו געלערינט און געטוהן מצוות, וועל איך זאגען דעם אמת אז ניין, וועט דאס בית דין של מעלה פסקנ׳ן, ווייל איך זאג דעם אמת, קומט מיר עולם הבא...

1235

דער קאצקער רבי ז״ל האט געזאגט, דער חילוק פון א חסיד ביז א מתנגד איז, דער חסיד ווייסט אליין ביי זיך אז ער איז א גאר ניט, און דער מתנגד איז ממילא א גאר ניט...

1236

דער קאזיניצער מגיד ז״ל האט געפרעגט, די תורה דערצעהלט ווען יעקב׳ס קינדער האבען איהם געזאגט אז יוסף לעבט און רעגירט איבער מצרים ״ויפג לבו כי לא האמין להם״ היתכן? יעקב זאל ניט גלייבען זיינע קינדער, זיי צו האלטען ח״ו פאר ליגנער? האט ער דערויף געענטפערט: ווען די קינדער האבען דערצעהלט זייער טאטען יעקב, אז יוסף לעבט און איז א צדיק, האט

פר טאַקע געגלויבט: אַז זיי האָבען אָבער געזאָגט, אַז ער איז אַ מושל איבער גאַנץ מצרים האָט ער ניט געגלויבט, ווייל אַ איד וועלכער איז אַ מושל אין אַ לאַנד, מעג ער האָבען אפילו יעקב׳ן פאַר אַ טאַטען, איז שווער צו גלייבען אַז ער זאָל ניט פאַרלייקענען דאָס אידישקייט...

1237

ווען דער גאון ר׳ אַבישעל ז״ל איז געוואָרען רב אין פראַנקפורט, איז ער אַרויף שבת אויף די בימה און געזאָגט, — רבותי! איך האָב צו פרעגין דריי קשיות. 1) היתכן, אַז אין אַזאַ גרויסע שטאָדט זאָלין זיך געפונען אַזעלכע שוטים מיך אויפצונעמען פאַר אַ רב? 2) ווי נעמט זיך אַ חוצפה צו אַבישעל צו וועלין זיין אַ רב אין אַזאַ גרויסע שטאָדט? 3) ווי קומט דאָס אַז פון הימעל זאָל מען מסכים זיין אַז אַבישעל זאָל זיין פראַנקפורטער רב? — נאָר מען קען דאָס פערענטפערין מיט איין תירוץ, אויב זיי זענען טאַקע אַזעלכע שוטים און גלויבען אַז אַבישעל איז ראוי צו זיין פראַנקפורטער רב. ממילא איז דאָך שוין ניט קיין חוצפה פון אַביש׳ל פאַר וואָס ער וויל אָננעמין דאָס רבנות, ווייל די בעלי בתים ווילען דאָך דאָס, און אויב ווייטער אַז די קהלה מיט אַבישלען ווילען זיך איינער דעם אַנדערין פאַר וואָס זאָל מען דען אין הימעל ניט מסכים זיין, — אויב אַזוי — איז דאָס טאַקע פון הימעל אַז אַבישעל זאָל פערבלייבען פראַנקפורטער רב...

1238

פאַר וואָס ענטפערט מען אָב, אַז מען זאָגט „לחיים״ — „לחיים טובים ולשלום״ — פאַר וואָס ניט בלויז לחיים טובים״? האָט דער רבי ר׳ אֶלימלך ז״ל געזאָגט, ווייל „לחיים טובים״ באַטרעפט 165 דאָס זעלבע וואָס „קללה״...

1239

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט די ת׳ פון „תמים תהיה עם ד׳ אלקיך״ איז אין דער ספר תורה געשריבען גרויס, אַז זי קען אריינגעמען די גאַנצע וועלט, חוץ אַ בעל גאַוה, ווייל ער האַלט זיך נאָך גרעסער...

1240

א יונגערמאַן נאָך דער חתונה האָט זיך געקלאָגט פאַר׳ן קאָצקער רבי׳ן ז״ל אַז דער שווער האָט איהם ניט געגעבין קיין טלית, האָט דער רבי צו איהם געזאָגט, טאָ וויקעל זיך אַרום באַרבע כנפות הארץ...

1241

א רבי האָט געטייטשט, „כי אתה שומע תפלת כל פה" ווען אַ מענטש רעדט מיאוסע רייד, שרייט מען אויף איהם פע! דערויף זאָגען מיר, „כי אתה שומע" אַז די רבונו של עולם, הערסט צו די תפלות פון אַזעלכע מענטשען, וואָס אַפילו אין דער געזעלשאַפט ווען זיי רעדען, שרייט מען צו זיי — פע!...

1242

דער רבי ר' שמעלקע ניקעלשבורגער ז"ל האָט געטייטשט „יהי כבוד חבירך חביב עליך כש־ך" דער כבוד וואָס דיין חבר געט דיר, זאָל ביי דיר האָבען אַזאַ ווערדע, פונקט ווי די אַליין וואָלסט דיך מכבד געווען זאָגענדיג צו זיך אַליין פערשידענע כיבודים, האָט דאָס דען אַ ווערדע,? אַזוי זאָלסטו דיך ניט גרויס האַלטען מיט דעם כבוד וואָס יענער איז דיך מכבד...

1243

דער חידושי הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, צוויי אידען טרינקען לחיים און גיבען זיך איינער דעם אַנדערין די הענט, איז גלייך ווי זיי וואָלטען זיך געגעבען תקיעת־כף אַז זיי ווילען זיך בלייבען שטענדיגע גוטע פריינד...

1244

דער „אוהב ישראל" פון אַפט האָט געזאָגט, ווען איך וואָלט אַפילו געקענט מבטל זיין אַלע תעניתים, וואָלט איך יום כיפור און תשעה באָב ניט מבטל געמאַכט, ווייל אום תשעה באב ווער קען דען עסין, און יום כיפור ווער דאַרף דען עסין...

1245

דער יוד הקדוש האָט געזאָגט פאַראַן צדיקים וואָס זאָגען ברמיזה אַז זיי ווייסען דעם קץ, ווען משיח וועט קומען, דער אמת איז, אַז דער וואָס ווייסט זאָגט נישט, און דער וואָס זאָגט ווייסט נישט...

1246

צום רבי'ן ר' בינם ז"ל פון פשיסחא איז אַמאָל געקומען אַ חסיד און דערצעהלט, אַז דער טאַטע איז איהם געקומען צום חלום, און איהם געזאָגט

אז ער איז ראוי צו זיין א רבי, און איהם געווארענט אז ער זאל באלד זעהען אנצוהויבען צו פירען ראביסטווע, — בין איך געקומען צו אייך — רבי ז איהר זאלט מיר געבין א עצה וואס אנצוהויבען צו טאהן, — ענטפערט איהם דער רבי ר׳ בינם ז״ל, — די ביסט טאקע מוכן צו פיהרען די וועלט, ווען דער טאטע וועט דיר נאכאמאל קומען צום חלום, זאג איהם אז די ביסט גרייט צו פיהרען, נאר זאל ער קומען צום חלום צו דער וועלט אז זיי זאלין דיך אנערקענען אלעס מנהיג, און אנהויבען פאהרען צו דיר...

1247

דער וואַרקער רבי ר׳ יצחק׳ל ז״ל האט געטייטשט, „שנים שיושבים״ צוויי אידען זיצען צו זאמען, „ואין ביניהם״ און צווישען זיי איז נישטא גארנישט, ניט קיין שנאה ניט קיין קנאה, און ניט קיין שום מחלוקת, „דברי תורה״ דאס אליין איז שוין דברי תורה...

1248

א קאצקער חסיד האט גענומען א איידעם אויף קעסט, נאך די חתונה האט דער יונגערמאן אויפגעהערט צו לערנען, ער האט דוקא געוואלט ווערין א סוחר, איז ער געפארען דאס דערציילען דעם קאצקער רבי׳ן אז דער רבי זאל איבער שמועס׳ן מיט׳ן איידעם און משפיע זיין אויף איהם ער זאל ניט אויפהערען צו לערנין, האט דער רבי גערעדט מיט׳ן איידעם, רופט זיך נאכהער דער קאצקער רבי אב צו דעם שוועהר — שמועסענדיג מיט דיין איידעם האב איך דערקענט, אז ניט בלויז וואס ער איז ניט פעהיג צום לערנען, נאר אפילו צום מסחר אויך ניט...

1249

א משכיל האט א מאל געפרעגט אין א חוזק טאן א רב, די חז״ל זאגען „איזהו עשיר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשלחנו״ (שבת כ״ה) צו קען מען פון אזא עשירות, אנקלויבען נדן פאר א טאכטער, אדער געבען אן איידעם קעסט? — א ודאי — האט דער רב איהם געענטפערט: אזא איידעם ווי דו ביסט קאן מען דערפון געבען קעסט!...

1250

א חסיד איז געקומען צום רבי׳ן ר׳ בינם ז״ל פרעגען א עצה, אזוי ווי ער איז א שוחט און חזן אין א קליין שטעדטעל, קיין פרנסה האט ער נישט

און ער קען זיין אַ סופר, אפשר פון די אַלע דריי מלאכות וועט ער האָבען פרנסה, — האָט איהם דער רבי ר' בינם ז"ל אַזוי געענטפערט, משנים קדמוניות האָט דער יצר הרע געהאַט אַ שווערע אַרבייט, ווייל מענטשען האָבען איהם ניט געוואָלט פאָלגען שלעכט'ס צו טוהן, האָט ער זיך מיישב געווען ער וועט אָנרעדין יחידים, וואָס דורך זיי קען נכשל ווערין אַ רבים, למשל. אַ שוחט. אַ חזן. אַ סופר. שפּעטער האָט דער יצר הרע נאָכמער געוואָלט זיך פערגרינגערין, האָט ער פון שוחט געמאַכט אַ חזן, יעצט ווייזט אויס איז דער יצר הרע געפאַלען אויף אַ דריטע המצאה, נאָך וואָס דאַרף ער אַרבייטען מיט באַזונדערע מענטשען, ער וועט איבערגעבין אַלע דריי מלאכות צו איינעם, וועט ער מכשיל זיין פאַר דריי מענטשען...

1251

דער אַלעקסאַנדער רבי ז"ל האָט געזאָגט, פאַראַן אידען וואָס זענען מקיים דעם „למדו היטב" זיי ווילען נאָר לערנען גוט, אָבער ווילען ניט לערנען צו זיין גוט אַזוי ווי רש"י זאָגט „למדו להיטב"...

1252

דער קאָזעניצער מגיד ז"ל האָט זיך אַ מאָל אויסגעדריקט פאַר זיינע מקורבים, אַז דאָס ענין רעביסקייט איז אַ תאוה גלייך ווי אַלע תאוות, נאָר צו צוגרייכען אָבער צו די תאוה, מוז מען פריער גובר זיין אַלע תאוות...

1253

צום נעשכיזער רבי'ן ז"ל איז אַ מאָל געקומען אַ יוד, און זיך געזשאַלעוועט, אַז ער אַרבייט מיט שוויס אַ גאַנצע טאָג, די פרנסה קומט עם שווער אָהן, — אוודאי! זאָגט דער רבי: עס שטייט דאָך „בזעת אפיך תאכל לחם" — זאָגט דער יוד, — איך האָב דאָך אָבער ניט אפילו קיין ברויט ברווחה, — האָט דער רבי געענטפערט! די וועלט זאָגט דאָך, אַז נאָך אַ שוויסיגען אַרבייט'ס טאָג איז נישט געזונד צופיעל צו עסין...

1254

דער „קדושת לוי" פלעגט קומען אויפ'ן יריד אין באַרדיטשוב, אָנגעטוהן סוחרי'ש און דרעהען זיך צווישען די מעקלערס, האָט איהם אַ מעקלער געפרעגט, רבי, ווי קומט איהר צו דעם פאַך מעקלעריי? וואָסער שייכות האָט איהר צו דעם? האָט דער באַרדיטשובער רב ז"ל געענטפערט! איך בין שוין

א אלטער מעקלער, איך האב א מאהל אויסגעפירט א מעקלעריי, וועלכעס איך האב טאקע געקריגען גוט באצאהלט, איך האב פערהאנדילט א מסחר צווישען דעם רבונו של עולם און די יודען, ער האט געהאט א ארטיקעל מחילה, סליחה, כפרה, און זיי, חטאים, עוונות, ופשעים, האב איך געמעקעלט, אז זיי זאלין זיך בייטען, איך האב טאקע אויסגעפירט דאס מסחר, און איך האב געקריגען שכר פאר מיין מעקלעריי, בני, חיי, ומזוני...

1255

דער קאצקער רבי ז"ל האט געזאגט, פריער דארף מען זיין א סור מרע, נאך דעם א שונא רע, אז מען קומט צום „ועשה טוב" קען מען ערשט קומען צו מיר קיין קאצק...

1256

א איד האט אמאהל דערצעהלט דעם פשיסחער אז ער האט זיך געקויפט א פערד און איז געווארען א בעל-עגלה, —אויב אזוי, — האט איהם דער פשיסחער געזאגט: וועט דאך דאס פערד דיר שטענדיג ליגען אין קאפ, האסטו דאך געמאכט דיין קאפ פאר א שטאל...

1257

דער אלעקסאנדער רבי האט א מאהל געזאגט צו זיינע הסידים שמועסענדיג וועגין קנאה תאוה און כבוד — קנאה נאך וואס? תאוה צו וואס? כבוד פאר וואס...

1258

דער קדושת לוי ז"ל איז א מאהל געקומען צו גאסט צום רבי'ן פון לובלין ז"ל, האט דער משמש אריינגעברענגט קאווע מיט מילך, אין 2 באזונדערע כלים, האט דער רבי פון לובלין גענומען די כלי מיט קאווע און געוואלט אנגיסען פאר'ן בארדיטשובער, האט דער בארדיטשובער אנגעכאפט זיין האנד און מיט א שמייכעל געזאגט צו איהם, — זייט מוחל לובלינער רבי פריער גיסט אריין די מילך נאכהער די קאווע, וועל איך אויסטרינקען א גאנצע מקוה, ווייל חלב באטרעפט, פערציג, וועט זיין מ' מיט „קוה" וועט דאס מאכען „מקוה"...

1259

דער רבי פון לובלין האט אמאהל געזאגט מיט גרויס ענייות, אפילו עס זאל

קומען א מלאך און מיר זאָגען אז איך בין א צדיק, וועל איך איהם ניט גלויבען איב דער רבונו של עולם אליין וועט מיר זאָגען אז איך בין א צדיק, וועל איך איהם נאָר גלויבען בלויז אויף די רגע וואָס ער וועט דאָס מיר זאָגען...

1260

„עֵת רקוד" פאַר וואָס שטייט ניט „לרקוד" האָט דער חידושי הרי"ם געזאָגט, די צייט פון טאַנצען טאַנצט זיך אליין...

1261

דער חידושי הרי"ם ז"ל האָט א מאָל געזאָגט, אויב מען וועט מיר משפט'ן דעם גהינם, וועל איך ארויסקריכען אופ'ן דאַך פון גהינם, און וועל אנהויבען זאָגען תורה, וועלין אלע צדיקים פון גן עדן קומען ארויפצולויפען אופ'ן דאַך הערין די תורה, ממילא וועט דאָרטען ווערין דער גן עדן...

1262

ר' משה ליב סאַסאָווער האָט דערצעהלט אז ער האָט אמאָל געהערט א געשפרעך פון 2 דאָרפס פויערים ביי א גלעזיל משקה, איינער האָט געפרעגט דעם צווייטען, האָסטו מיך ליעב? יאָ — האָט ער געענטפערט: איך האָב דיך זייער ליעב, — אז די האָסט מיך ליעב, ווייסטו וואָס מיר פעהלט? — פונוואַנען זאָל איך וויסען? האָט ער צוריק געענטפערט, אז די ווייסט ווייטער נישט וואָס מיר פעהלט, טאָ ווי אזוי קענסטו זאָגען, אז די האָסט מיך ליעב? אָט פון, דעם געשפרעך, — האָט דער סאַסאָווער.פערענדיגט — קען מען זיך אָבלערנען אז אהבת ישראל הייסט, אז מען זאָל פיהלען און וויסען וואָס דעם חבר פעהלט און מיט צו ליידען זיינע ליידען...

1263

א מתנגד האָט פאַרגעוואָרפען א חסיד אז זיין רבי איז א מעכאַנישער מענטש, — האָט דער חסיד געענטפערט, ביסט גערעכט, דער רבי איז טאַקע א מחיה'נישער מענטש, יעדער יוד וואָס קומט צו איהם, איז זיך מיט איהם מחיה...

1264

דער זדיטשובער האָט געזאָגט, ווען איך וויל אין כעס ווערין באַהאַלט איך דאָס שפעגדיג אויף שפעטער, דעם מסחר וועל איך קיינמאָל ניט פערשפעטיגען...

1265

„ישמח לב מבקשי ד׳״ — האָט דער רבי ר׳ בינם ז״ל געטייטשט, — בשעת אַ מענטש זוכט אַ פאַרלוירענע זאַך, איז דער שטייגער אַז בשעת דעם זוכען איז ער פוהל מיט עגמת נפש, נאָר ווען ער געפינט די אבידה, איז ער פרעהליך, אָבער די „מבקשי ד׳״ זענען פריילעך באַלד בשעת דעם זוכען...

1266

דער וואָרקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס די חז״ל זאָגען „הרבנות מקברת את בעליה״ (יומא פ״ו) ווייל אנדערע מלאכות ווערין פער מיאוסט יעדער בעל מלאכה האָט פיינד זיין אומנות, אַ שניידער וויל ווערין אַ שוסטער, אַ שוסטער וויל ווערין אַ קאָוואַל, און אַזוי ווייטער, נאָר הויז אַ רב אפילו ער האָט ניט קיין פרנסה, וויל ער ניט אַוועק וואַרפען דאָס רבנות, נאָר ער וויל ווערין אַ רב אין אַ גרעסערע שטאָדט, אָבער ניט ער וויל פטור ווערין דאָס רבנות, דאָס איז דער מיינונג „שהרבנות מקברת את בעליה״ עס לעבט איבער דעם רב...

1267

אַ חסיד האָט זיך געקלאָגט פאַרן ראַדזינער רבי׳ן ז״ל אַז ער האָט ניט קיין פרנסה, פרעגט איהם דער רבי, געזינד ביסטו ? — יאָ, אַ פּעטיט צום עסין האָסטו ? — יאָ, אויב אַזוי ביסטו ניט קיין אָרימאַן, ווייל-נעכטען איז געווען ביי מיר אַ יוד, האט ער מיר דער ציילט אַז זיין פרוי קאָסט איהם שוין אָב 600 רובעל פאַר דאָקטורים, אַז זיי זאָלען איהר געבען רפואות אַז זי זאָל האָבען אַ אַפּעטיט צום עסין, און זי האָט נאָך אַלץ ניט קיין אַפּעטיט צום עסין, פאַרמאָגסטו דאָך 600 רובעל וואָס די וואָלסט געדאַרפט אויסגעבין אויף צו זוכען אַ אַפּעטיט...

1268

ווען דר אַלעקסאַנדער רבי ז״ל איז געפאָהרען צום רבי׳ן ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא אַלס יונגערמאַן, האָט ער דאָרט שמועסענדיג מיט אַ יונגערמאַן דערקענט אין איהם אַז ער גייט אַרום מיט אַ איינרעדעניש אַז ער האָט גילוי אליהו, האָט דער אַלעקסאַנדער רבי ז״ל גענומען אַ קוויטעל אין אויפגעשריבען מיט גרויסע אותיות די התנהגות פון אַ צדיק און אונטער געחתמ׳עט זיך „מלאך פילד״ און דאָס אונטער געוואָרפען דעם יונגערמאַן, ער האָט דאָס אויפגעהויבען און אַריינקוקענדיג און קוויטעל איז ער געווען ביי זיך זיכער, אַז פון האָט איהם דאָס אַראָפּגעוואָרפען פון הימעל, איז ער אַריין צום רבי׳ן ר׳ בינם, און פאַר געזעהען דאָס קוויטעל, האָט ער געשמייכעלט און געזאָגט צו איהם, מיר איז דער מלאך באַקאַנט, פיל״ד מיינט „פתי יאמין לכל דבר״...

1269

צום קאָושעניצער מגיד ז"ל איז אַמאָהל געקומען אַ חסיד, אַז דער מגיד זאָל בעטען פאַר זיין פרוי, וועלכע איז געפעהרליך קראַנק, זי זאָל געזינד ווערין, האָט דער מגיד באַטראַכט דעם חסיד, און געזאָגט צו איהם, „רבות מחשבות בלב איש", די טראַכסט אין הארץ אַז זי וועט שטאַרבען, און מיט וועלכע פרוי די זאָלסט חתונה האָבען, איך זאָג דיר אָבער „ועצת ד' היא תקום" דער אייבערשטער וועט העלפען אַז זי, דיין פרוי וועט אויפשטעהן געזונטערהייד...

1270

א מתנגד האָט אַמאָל געפרעגט דעם קאָצקער רבי'ן ז"ל, ווער איז דער אמת'ער צדיק פון היינטיגען דור? — האָט דער קאָצקער רבי ז"ל געענטפערט! מה — דאָך איר ווייסט נישט ווער עס איז דער צדיק הדור, איז ער אייך ווי אַ שפין אין די אויגען, מכל שכן נאָך אַז איהר וואָלט געוואוסט...

1271

א גאון האָט געזאָגט: אויף „עם לבן גרתי" זאָגט רש"י איך בין ניט געוואָרען קיין שר נאָר אַ גר, יעקב האָט אַזוי געזאָגט. דער טאַטע האָט מיך געבענטשט „הוי גביר לאחיך ולא נתקיימה בי" אַז מען נעמט אַראָפּ פון די אותיות „גביר" די אותיות "בי" בלייבט איבער די אותיות „גר" דאָס איז דער טייטש „ולא נתקיימה בי" דער „בי" איז ניט מקויים געוואָרען, בין איך געבליבען אַ "גר"...

1272

דער רבי פון אַלעקסאַנדער ז"ל האָט געטייטשט, „בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך לא יחסר", דער מענטש דאַרף שטענדיג זיך פאָרצושטעלין, אַז ער איז געקליידעט און ווייסע זיידענע טייערע קליידער און אויף זיין קאָפּ שטייט אַ קריגעל מיט בוימאייל, און אויב ער וועט אַוועק בייגען דעם קאָפּ אין אַ זייט, קאָן דער בוימאייל זיך אויסגיסען און פאַראומרייניגען זיינע ווייסע קליידער...

1273

א רבי האָט אַמאָל געזעהען ווי אַרבייטער האָבען געמויערט אַ הויז, איינער פון די אַרבייטער האָט געזוכט אַ עצה ווי אַזוי ער זאָל צוזאַמען פּאַסען צוויי קלעצלעך, און ער האָט ניט געקאָנט, ווייל פון איין קלעציל האָט אַרויס געשטאַרט

אַ סענק, האָט דער אַרבייטער אויסגעשניטען אַ לאָך אין צווייטען קלעצעל עס זאָל זיך אַריין פּאַסען דער סענק, אָט איהר זעהט — האָט דער רבי אויסגערופען צו זיינע באַגלייטער — אַזוי דאַרף מען שליסען שלום צווישען צוויי געגענער, נים צו צווינגען דעם עקשן ער זאָל נאָך געבין, נאָר דער ווייכערער דאַרף זיך אונטער געבין, וועט דאָס בלייבען אַ אייביגער שלום...

1274

א רבי האָט געהאַט אַ זוהן אַ עילוי נאָר אַ חלוש, האָט דער רבי געזוכט אַ שידוך פאַר'ן זוהן מיט 5 טויזענט רובעל נדן, און וועגין יחוס איז בא איהם ניט געווען קיין מניעה, איז געקומען אַ רייכער דאָרפ'ס יוד און מסלק געווען דעם נדן פאַר זיין טאָכטער, וועלכע איז געווען אַ פיזיש געזונטע, זיי האָבען חתונה געהאַט, און האָבען געבוירען אַ קינד וועלכער איז געווען אַ חלוש ווי דער טאַטע, און געהאַט אַ פויערישען קאָפּ אַזוי ווי די מאַמע, האָט דער רבי געזאָגט אַמאָל צום מחותן, איך האָב געמיינט אַז דאָס קינד וועט האָבען דעם כח פון די מאַמע און דעם מוח פון דעם טאַטען, צום סוף האָט ער דעם מוח פון די מאַמין, און דעם כח פון דעם טאַטען...

1275

ר' מענדעלע קאָסיווער ז"ל האָט געטייטשט „נתן תתן לו" (ראה) אַז איינער גיט אַ נדבה און דער אָרימאַן וויל ניט אַזאַ קליינע נדבה און וואַרפט איהם צוריק ער וויל אַ גרעסערע נדבה, „ולא ירע לבבך" און דיך פערדרוסט גאָר ניט דאָס עזות פון דעם אָרימאַן, נאָר די ביסט איהם מוסיף אין די געסט איהם אַ צווייטע גרעסערע נדבה „כי בגלל הדבר הזה יברכך ד'" פאַר אַזאַ האַנדלונג וועט דיך דער אייבערשטער בענטשען מיט כל טוב...

1276

א חסיד האָט אַמאָהל געזאָגט צום קאָצקער רבי'ן ז"ל, איך וואָלט געוואָלט אַז מיינע קינדער זאָלען קענען לערנען, האָט דער קאָצקער ז"ל געענטפערט, ושננתם „לבניך" איז דער טייטש „ושננתם" אַז דו אַליין וועסט פריהער לערנען, „לבניך" וועלין דיינע קינדער אויך קענען לערנען, ווייל זיי וועלין האָבען זיך פון ועמין אָבצולערנען...

1277

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" אייגענטליך פריהער שט'יט אַ

לשון יחיד „ראה" נאכהער א לשון רבים „לפניכם"? האט דער פרימישלאנער ז"ל געטייטשט, אז איינער זאגט „ראה אנכי" זעה ווער איך בין איך בין א איך, ער האלט זיך גרויס, צווישען אזא מענטש און דעם אייבערשטען איז א הבדל א צווישענשייד אזוי ווי פון א ברכה צו א קללה, ווייל „אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד" (סוטה ה')...

1278

דער בעל שם טוב האט געזאגט „תורת ד' תמימה" די תורה איז גאנץ, אזוי ווי מען האט איהר געגעבען, וויפיעל מען זאל אין איהר לערנען, איז זי נאך אלץ גאנץ גלייך ווי קיינער וואלט ניט אנגעהויבען...

1279

דער קאצקער רבי ז"ל האט געטייטשט, „והיה עקב תשמעון" „והיה" איז א לשון שמחה, ס'וועט זיין א שמחה, אז די אידען וועלין זיך צוהערין צו די דאזיגע משפטים...

1280

דער פשיסחער רבי ז"ל האט געטייטשט, „והיה עקב תשמעון" דער סוף וועט דאך זיין אז איהר וועט מוזען צוהערין, איז דאך גלייכער איהר זאלט באלד צוהערין...

1281

דער סאסאווער ז"ל האט געטייטשט „והיה עקב תשמעון" עס איז א חוב אויף יעדען מענטש זיך גוט איינצוהערין אין די טריט וויא ער גייט אויב עס איז א גוטער צוועק אדער נישט...

1282

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האט געזאגט, צו וואס דארף א מענטש די בלינדע קישקע, דאקטורים אפערירען דאך די בלינדע קישקע, טא נאכוואס אייגענטליך האט מען דאס באשאפען? נאר אין מענטש איז דא רמ"ח אברים ושס"ה גידין, אנטקעגין די רמ"ח מצות עשה, ושס"ה מצות לא תעשה, צווישען זיי געפונט זיך מצות מיט טעמים, און מצות אהן טעמים, דרום איז דא אויך אין מענטש אברים, וואס עס איז ניט פערשטענדליך דער טעם נאך וואס מען דארף דאס אבר...

1283

א משפיל א פרייער האט א מאהל געפרעגט ר' אייזיל סלאנימער ז"ל, דער מדרש זאגט אין פרשת וישלח, „ששים רבוא כלבים הי' ליעקב אבינו ששמרו את צאנו", זעקס מאהל הונדערט טויזענט כלבים האט יעקב געהאט וואס האבען געהיטען די שעפסען, איז דאך א פלא, וואו האט ער זיי אריינגענומען? וואו האט ער זיי געגעבען עסען? האט דער גאון געענטפערט! אין מדרש שטייט רבי האט דערצעהלט: א פרוי האט געהאט ששים רבוא קינדער, האט א תנא געפרעגט דעם מיינונג דערפון. האט רבי געענטפערט: איך מין יוכבד האט געהאט משה רבינו וואס ער איז שקול אנטקעגען ששים רבוא אידען, אזוי דא אויך דארט רעדט מען פון מענטשען, איז משה געווען שקול אנטקעגען ששים רבוא, דא ווערט אבער גערעדט פון כלבים, מיינט ער אויך אז ער האט געהאט אט אזא גרויסען כלב ווי דו וואס איז שקול אזוי ווי ששים רבוא כלבים...

1284

דער רבי ר' משה'לע קאברינער ז"ל פלעגט אפט הוסטען, פלעגט ער זאגען, אי, הוס בשם כל ישראל, איך הוס פאר אלע יודען, זיי זאלען ניט דארפען הוסטען...

1285

א פרוי וואס האט קיין קינדער נישט געהאט, איז זי א מאהל אריינגעקומען צו ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל זיך מזכיר זיין אויף קינדער, ער האט זי געפרעגט ווי זי הייסט האט זי געענטפערט „לאה בת זיסעל" דער פרימישלאנער האט גראדע געהאלטען א חומש אין דער האנד האט ער געעפינט דאס חומש, האט זיך אויפגעמישט דער פסוק, וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה", האט ער געזאגט צו די פרוי זעהסטו, האסטו א פסוק אין דער תורה אז די וועסט האבען קינדער, וטפכם אשר אמרתם, קינדער וואס דו בעהטס'ט „לבז" צו „לאה בת זיסעל" „יהיה" וועט זיין, זי וועט האבען קינדער...

1286

א גאון האט געזאגט אויף די רש"י אין פרשת וישלח „ויצר לו שמא יהרוג את אחרים" יעקב האט מורא געהאט טאמער וועט ער הרג'נען עשו'ן וואס פון איהם דארף ארויסקומען ר' מאיר, ווייל די חז"ל זאגען אז פון נירון קיסר איז ארויסגעקומען ר' מאיר (גיטין נ"ו), ווייל ער האט זיך מגייר געווען, און די חז"ל זאגען „מאן אחרים ר' מאיר" (הוריות י"ג) דאס מיינט רש"י, „שמא

יהרוג את אחרים" טאמער וועט ער הרג'נען עפעס וואס פון איהם קומט ארויס ר' מאיר...

1287

דער חידושי הרי"ם ז"ל האט געטייטשט, „נח איש צדיק" וואס מיינט מען „איש צדיק"? נאר מען מיינט אין זיין מענטשליכען אויפפיהרונג, און אין זיין באציהונג צו מענטשען איז ער געווען א צדיק...

1288

דער חידושי הרי"ם ז"ל האט געטייטשט, דעם מאמר חז"ל „אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס" וואס מיינט מען „מן הכיס"? — משיח וועט פריער ניט קומען ביז וואנעט דאס אנגעזאמעלטע געלד אין די ביימלען פון די נגידים וואס גיבען ניט קיין צדקה, און ניט קיין גמילות חסדים נאר זיי האלטען דאס געלד פארמאכט אין ביימעל, וועט זיך אין גאנצען אויסלאזען, זיי וועלין שוין אפילו א פרוטה ניט האבען, דאן וועט משיח קומען...

1289

א קלוגער רב האט גענומען א איידעם א מופלג בתורה, און האט איהם צו געזאגט צו געבין קעסט א לאנגע צייט, דער איידעם איז אבער געווען א גרויסער עסער, אז דער שווער האט אויש געקריצט מיט די צעהן צוקוקענדיג ווי זיין איידעם פרעסט, איינמאהל זאגט דער שווער צום איידעם (געהייסען האט ער ניסן) הערסטו ניסן, איך האב שוין אין מיין לעבען געזעהען געניג פרעסט, כסלו פרעסט, טבת פרעסט, שבט פרעסט, אדר פרעסט, אבער ניסן פרעסט, דאס איז שוין ניט מעגליך איבער צו האלטען האט דער איידעם געענטפערט: אז איר (איהר) פרעסט איז אודאי ניט מעגליך אויס צו האלטען...

1290

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אלעקסאנדער האט געטייטשט „אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים כאנשים אנו כחמורים", (שבת קי"ב: וירושלמי דמאי פרק א' הלכה ג') די וואס פארשטעהען מיט זייער שכל, אז די ראשונים זענען געווען כמלאכים, איז א סימן אז זיי אליין זענען כבני אדם. אבער די וואס געבען צו פארשטעהען מיט זייער שכל אז די ראשנים זענען נישט מעהער געוועזען ווי פשוט'ע מענשען זענען זיי געגליכין כחמורים...

1291

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געטייטשט, „החלצו מאתכם אנשים לצבא״ אויב איהר ווערט באַוויגען די אייגענע שלעכטע מדות, דאַמאָלסט ווערט איהר זיין „אנשים לצבא״...

1292

דער פאַריסובער רבי ז״ל האָט געזאָגט די עצה איז ניט צו האָבען קיין גאות, אז מען זאָל ניט וויסען צו דאָס איז גאָר דאָ אויף דער וועלט, מען האט דאָס לגמרי ניט אין זינען גלייך ווי עס וואָלט גאָר ניט עקזיסטירט, דרום האָט משה רבינו אליין געקענט אויף זיך שרייבען, „והאיש משה ענו מאד מכל האדם״...

1293

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פּשיסחא האָט געטייטשט, „ולא תהיה עדת ד׳ כצאן אשר אין להם רועה״ (פנחס) די יודען זאָלען האָבען אַ מנהיג ער זאָל זיין אזוי ווי אַ פשוט׳ער פּאַסטוך וואָס פּאַשעט די שעפּסין נישט קיין אריסטאָקראַט וואָס גיט זיך ניט אָב מיט קיינעם...

1294

דער קאָזשעניצער מגיד ז״ל האָט געזאָגט אַז יעדער מענטש האָט אין זיך שמעס קנאה תאוה וכבוד, שיריים פון יענע ערשטע צייטען, קנאה, פון קין און הבל, תאוה, פון דור המבול, כבוד, פון דור הפלגה...

1295

דער רבי ר׳ הירשלי זדיטשובער ז״ל האָט געטייטשט, „בראשית״ דאָס ערשטע דאַרף אַ יוד וויסען „ברא אלקים את השמים ואת הארץ״ אַז דער אייבערשטער האָט באַשאַפען הימעל און ערד...

1296

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געטייטשט, „לא תשא את שם ד׳ אלקיך לשוא״ דו זאָלסט ניט טראָגען אויף דיר דעם נאָמען יוד, (אַז דו ביסט מלא יראת שמים) פאַלש...

297

דער הייליגער „קדושת לוי" וואָס איז געוועזן אַ גרויסער מלמד זכות אויף יודען, האָט אַ מאָהל פאַר ראש השנה זיך אויפגעהויבען אין מיטען די נאַכט און מיט גענומען אַ פלאַש בראָנפען, און איז געגאַנגען אין שטאָטעשין הקדש, וואו עס זענען געשלאָפען אָרימע לייט, האָט ער געפרעגט אַ אָרימאַן אפשר ווילט איהר אַ ביסעל בראָנפען, — יאָ, האָט דער אָרימאַן געענטפערט! האָט דער באַרדיטשובער געפרעגט האָסטו וואסער זיך אָב צו גיסען די נעגעל? האָט דער אָרימאַן געזאָגט, אויב איהר ווילט זייט אַזוי גוט און באַהאַלט מיר דעם בראַנפען ביז אין דער פרי, ווייל אָהן נעגיל וואָסער וועל איך ניט טרינקען דעם בראָנפען, נאָכהער איז דער באַרדיטובער צו געגאַנגען צום סטרוזש און געפרעגט אפשר ווילסטו בראָנפען, האָט דער סטרוזש שנעל געזאָגט וואו, וואו, איז דער בראָנפען, און ער האָט איהם אָנגעגאָסין אַ גלעזיל בראָנפין, און מיטין קוק האָט ער שוין געהאַט אויסגעטרינקען, האָט דער באַרדיטשובער אויף געהויבען ביידע הענד צום הימעל און געזאָגט רבונו של עולם זעה נאָר דעם חילוק צווישען דיינע קינדער צו אַנדערע פעלקער...

1298

דער רבי ר' אברהמ'לע פאָריסובער ז"ל האָט פערענטפערט די וועלט'ס קשיא אין פרשת בראשית, ווען דער אייבערשטער האָט געפרעגט צו קין „אי הבל אחיך" האָט קין געענטפערט: „לא ידעתי השומר אחי אנכי," זאָגט רש"י „נעשה כגונב דעת העליונה" האָט דען קין ניט געוואוסט אז עס איז ניט מעגליך צו זיין אַ גונב דעת המקום? נאָר אין מכילתא שטייט אַז די עשרת הדברות זענען געווען געטיילט אין צוויי טיילען 5 אַנטקעגען 5, קומט אויס אַז „לא תרצח" איז געווען אַנטקעגען „אנכי" דאָס הייסט, אַז דער וואָס הרג'עט אַ מענטש, פאַרמינערט ער דעם ציור פון „אנכי" ווייל דער נע'הרג'עטער דיענט דאָך שוין ניט מעהר זעם באַשעפער, דאָס האָט דער אייבערשטער געפרעגט "אי הבל אחיך" וואו איז די עבדות דאָס דינען דעם „אנכי" פון הבל'ן, ווייל די האָסט דאָך איהם גע'הרג'עט, האָט קין געענטפערט, „לא ידעתי" איך האָב ניט געוואוסט „השומר אחי אנכי" אַז איך בין פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם אנכי פון מיין ברודער, צו האָט דען מיין ברודער געהיטען דעם „אנכי"...

1299

דער „קדושת לוי" ז"ל פלעגט אריין בעטין אין סוכה אריין צו די סעודה אַלערליי אורחים וואָס זענען געווען זעהר פראָסטע מנושמ'דיגע מענטשען, האָט מען איינמאָהל געפרעגט דעם באַרדיטשובער ז"ל, וואָס איז זיין מיינונג

דערמיט? האָט ער געענטפערט: לעתיד לבא ווען משיח וועט קומען, וועלען די אבות און אַלע צדיקים און חסידים זיצען אין די סוכה של לויתן, וועל איך לוי יצחק זיך אַריינכאַפּען אין סוכה און זיך זעצען צווישען זיי, וועט קומען אַ מלאך און מיך פרעגען הא ווי קומסטו לוי יצחק, אַזאַ איש מגושם ווי די צו זיצען צו זאַמען מיט זיי? וועל איך ענטפערין, אין מיין סוכה זענען אויך געזיסען פּראָסטע מגושמ'דיגע יודען...

1300

א גאון האָט געזאָגט, דרום שטייט „הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ומנהיגיו דור דור ושופטיו" (מדרש רבה בראשית) אייגענטליך פאַר וואָס האָט דער אייבערשטער ניט פריער געוויזען דעם מנהיג נאָכהער דעם דור? נאָר ווען אדם הראשון וואָלט דערזעהען וואָס פאַר אַ מנהיג דאָס איז, וואָלט ער געהאַט שטאַרקע עגמת נפש, דרום האָט ער פריהער געוויזען דעם דור, וועט אדם שוין זיך גלייכשטעלען אַז דער מנהיג איז טאַקע צוגעפּאַסט צו דעם דור...

1301

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פּרשיסחא האָט געזאָגט דער וואָס פאַרנעמט נישט קיין אָרט, דער האָט שטענדיג אַן אָרט.

1302

א רבי האָט געזאָגט, דרום הייסט אַ מענטש „אדם" ווייל דאָס וואָרט „אדם" איז ראשי־תיבות אכילה, דירה, מלבוש, די 3 זאַכען דאַרף אַ מענטש האָבען, אַז ניט איז ער קיין אדם נישט...

1303

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געזאָגט, „ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה וגו', ואל קין ואל מנחתו לא שעה", דערפאַר האָט דער רבונו של עולם ניט אָנגענומען קין'ס מנחה, ווייל „מקץ ימים" ער האָט זי געבראַכט אויף די עלטערע יאָהרען...

1304

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פּרשיסחא האָט געזאָגט, אויב אַ יוד מיינט אַז ער איז שוין אַ פערטיגער, איז ער אינגאַנצען אַ אָבגעקאָכטער...

1305

א חולה האט זיך מזכיר געווען פאר דעם רבי׳ן ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא אזוי ווי ער דארף זיך מאכען א אפעראציע, האט ער זעהר מורא, האט דער רבי ר׳ בינם ז״ל גענטפערט: „החותך חיים לכל חי״ אז מען שניידט, איזרט מען דער נאך לעבעדיג...

1306

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האט געטייטשט: „חצות לילה אקום להודות לך״ דוד המלך האט אזוי געזאגט, איך בין גרייט אפילו אינמיטען די נאכט אויף צושטעהען דינען דעם אייבערשטען, גלייך ווי אייגער וואס איז שטענדיג גרייט אפילו אין מיטען די נאכט אויף צושטעהען טאהן א טרינק בראנפען מיט זייג׳ס א פריינד (דערמיט איז רעכט די גמרא׳ס קשיא, זעה ברכות דף ג׳ עמוד ב)...

1307

ר׳ משה ליב סאסאווער ז״ל האט געטייטשט, „ד׳ עוז לעמו יתן, ד׳ יברך את עמו בשלום״ דער אייבערשטער זאל געבין יודען געזונד, ממילא וועלין זיי זיין געבענטשט מיט שלום, ווייל די טבע פון א קראנקען איז, אז ער איז אויפגירעגט און איז תמיד אין כעס, אז צוליעב א מינדעסטע קלייניגקייט, איז ער גרייט באלד צו כעסן זיך...

1308

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האט געטייטשט: הבוחר בשירי זמרה „שירי״ איז פון לשון שיריים, בלייבען, דער אייבערשטער איז בוחר אין דעם מענטש, וואס איז ביי איהם שטענדיג דא פלאץ צו זאגען הלל וזמרה פאר׳ן „מלך יחיד אל חי העולמים״, ער פיהלט בא זיך אז ער האט נאך ניט יוצא געזוען, ער איז נאך ניט פערטיג, האטשע ער לערינט און דאווינט א גאנצע טאג, דאך פיהלט ער זיך נאך אלץ אז ער האט נאך גענוג צו דינען דעם באשעפער, אט אין אזא חסיד איז דער אייבערשטער בוחר...

1309

דער אלעקסאנדער רבי ז״ל האט געטייטשט „סור מרע ועשה טוב״ דער סור מרע וועט קומען דורך דעם עשה טוב, אז מען וועט טוען גוט׳ס וועט דאס שלעכטע ממילא בטל ווערין...

1310

ר' נפתלי ראָפּשיצער ז"ל האָט געזאָגט: אז א יוד טוט תשובה, ווערט ער א אנדערער מענטש, פרעגט מען זיך אויף איהם אין הימעל, — ווער איז דער מענטש וואָס מען דערקאָנט איהם נישט?

1311

צום רבי'ן ר' אלימלך ז"ל פון ליזענסק, איז א מאָהל געקומען א חסיד און זיך געשאָלעוועט פאַר איהם, אז ער האָט באַקומען פלוצלינג זעהר א קורצען זכרון, בכן פערלאַנגט ער פון רבי'ן א סגולה, האָט דער רבי ר' אלימלך ז"ל איהם געענטפערט: טוה תשובה וועסטו האָבען זכרון, פרעגט דער חסיד רבי, וואָסער שייכות האָט זכרון צו תשובה? האָט דער רבי ר' אלימלך געענטפערט: די חז"ל זאָגען דאָך „גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד" (יומא פ"ו) תשובה איז אזוי גרויס אז עס גרייכט ביז צום כסא הכבוד, און עס שטעהט דאָך בפירוש „ואין שכחה לפני כסא כבודך" דערפאַר וועסט די דורך תשובה באַקומען דעם זכרון...

1312

א רב וועלכער האָט געהאַלטען אַלע שבת א דרשה אין בית המדרש, האָט ער זיך אמאָהל אַרומגעקוקט, האָט ער געזעהען, אז עס איז ניט דאָ קיין איין בגיר פון שטאָדט ביי די דרשה, בלויז דאָס ביסעל אָרימעלייט זענען געקומען, רופט ער זיך אָהן צום עולם, די חז"ל זאָגען „כשאין הפרוטה מצויה הכל רצין אחר אגדה" (מס' סופרים פרק ט"ז) דרום ווילען די גבירים נישט קומען אין בית המדרש צו די דרשה, כדי מען זאָל ניט פון דעם זיך אַרויפדרינגען. אז עס איז ביי זיי „אין הפרוטה מצויה" וועט זיי דאָס דאָך שאַטען צום קרעדיט, דעריבער קומען זיי ניט דאָ אהער...

1313

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט א מאָל געזאָגט, סיי חסידים סיי מתנגדים דאַווענען נישט קיין „תפלה בזמנה" (דאַווענען אין דער צייט) ווייל ביי חסידים איז בלויז „תפלה" און ביי מתנגדים איז בלויז „בזמנה"...

1314

דער הפלאה פערענטפערט די וועלט'ס קשיא פאַר וואָס די חז"ל זאָגען נישט

אויף דעם פסוק „ובכל מאודך" „אפילו הוא נוטל את ממונך" פונקט אזוי ווי זיי זאָגען אויף דעם „ובכל נפשך"? (זעה ברכות נ"ד אין דער משנה) נאָר דער תירוץ איז, אַז מען האָט נישט קיין געלד איז מען גיכער פרומער ווי דער וואָס האָט יאָ געלד...

1315

ר' מענדילע קאָסיווער ז"ל האָט געטייטשט „המהולל בפה עמו" אַז אַ מענטש היט אָב זיין אייגען מויל, ער רעדט נישט קיין לשון הרע, קיין דברים בטלים, ער מישט זיך ניט אין יענעמס געשעפטען, „משובח ומפואר" אזא מענטש באַשיינט זיך זעלבס'ט, און ווערט פון יענעם געלויבט...

1316

דער „חידושי הרי"ם" איז אַמאָל שבת אין דער פריה אַריינגעקומען אין בית המדרש, האָט ער געזעהן וויא די חסידים זיצען אין לערנען פאַר'ן דאַווענען, האָט ער געזאָגט צו זיי: אויב איהר לערענט לשמה, כדי מקיים צו זיין „ומלתם את ערלת לבבכם", מעגט איהר לערנען פאַר'ן דאַווענען, ווייל מילה איז דוחה שבת, אויב אבער איהר לערענט שלא לשמה, נאר בלויז צו וויזען אז איהר לערענט, איז גלייכער איהר זאָלט דאַווענען פריער און עסין די סעודת שבת מקיים צו זיין די מצוה פון עונג שבת...

1317

דער „רב" ר' שניאור זלמן ז"ל פון לאַדי (מחבר פון רב שלחן ערוך) האָט אַמאָל שבת געשמיסט וועגען דעם ענין פון עסין קוגעל אום שבת, זאָגענדיג דערביי, אַז דער זעלבער מלאך, וואָס איז ממונה אויף שופר בלאָזען, אום ראש השנה, איז אויך ממונה איבעריי'ן קוגעל פון שבת. ממילא האָט אין זיך דאָס עסין קוגעל אום שבת די זעלבע כוונה, ווי דאָס שופר בלאָזען אום ראש השנה: — אַ מתנגד וואָס האָט דאָס געהערט: איז אַוועק צום „רב" און איהם געפרעגט, אויב אַזוי ווי איהר זאָגט, מאַ נאָך וואָס זאָל מען בלאָזען שופר אום ראש השנה. זאָל מען בעססער עסין קוגעל? האָט ר' שניאור זלמן געענטפערט: מהאי טעמא אַז ראש השנה געפאַלט אום שבת בלאָזט מען טאַקע נישט קיין שופר, ווייל דער שבת'דיגער קוגעל איז אויפן אָרט פון שופר בלאָזען...

1318

איינער איז אַמאָל געקומען צום חידושי הרי"ם ז"ל, און געקלאָגט זיך פאַר

איהם, אז ער ליידט גרויס דחקות, דאָס לעבען איז איהם מיאוס, ער וויל אַ וועק ווארפען די וועלט, — האָט דער חידושי הרי"ם ז"ל צו איהם געזאָגט די וועלט איז עפּעס דיינס? וואָס די גייסט איהר אַוועק ווארפען אַזאַ זאַך וואָס איז ניט דיינ'ס קענסטו ניט אַוועק ווארפען...

1319

דער יוד הקדוש טייטש „פן יש בכם שורש פורה" דער „פן" די ספיקות וואָס אַ יוד האָט חס ושלום אין אמונה, אויב „פן יש בכם" אַז עס עקזיסטירט ביי אייך אַ „פן" אַ ספק, דאָס איז דער „שורש פורה ראש ולענה"...

1320

דער באוואוסטער יודישער שתדלן ר' משה מאָנטאפיאָרע האָט געפרעגט דעם „חידושי הרי"ם" פאר וואָס זעהט איהר נישט אַז די חסידים זאָלען זיך לערנען די לאַנד שפּראַך, די סנהדרין האָבען דאָך אויך געמוזט קענען די „שבעים לשונות" און די ישועה אויף יודען איז דאָך אויך נאָר געקומען אַ דאַנק דעם, וואָס מרדכי היהודי האָט פאַרשטאַנען די פּרסיים שפּראַך, [illegible]ן בגתן ותרש? (זעה מגילה דף י"ג ע"ב) האָט דער „חידושי הרי"ם" ז"ל געענטפערט: אדרבה פונדאַנען איז אַ ראיה אַז מען דאַרף ניט לערנען די לאַנד שפּראַך. ווייל בגתן ותרש האָבען זיך דאָך ניט געהיטען צו רעדען זייערע פּלענער געגען אחשורוש'ן ווען מרדכי הערט, איז דאָך אַ ראיה אַז זיי האָבען פאַרשטאַנען קיין יודען לערנען זיך ניט די לאַנד שפּראַך. האָט ר' משה מאָנטאפיאָרע ווידער געפרעגט. אָבער זיי מודה אַז אַ מנהיג ביי יודען דאַרף יאָ קענען, ווייל מרדכי האָט דאָך געקענט, האָט דער „חי' הרי"ם" געענטפערט: אודאי דאַרפט איהר טאַקע קענען די לאַנד'ס שפּראַך, כדי איהר זאָלט זיך קענען משתדל זיין פאַר די יודען אין אַ עת צרה...

1321

ר' מענדעלע קאָסיווער ז"ל האָט געטייטשט, טוב תורה עם דרך ארץ" (אבות) די תורה ביי דעם מענטש איז נאָר גוט, דאַמאָל'ס ווען דער מענטש פיהרט זיך אויף דעם זעלבען וועג ווי די ערד, פון דער ערד קריגען מיר אַלע מיני מאכלים, און פון דעסטוועגין זאָגט ניט די ערד, אויב איך גיב אייך אַלעס, פאַרוואָס טרעט איהר אויף מיר, פאַר וואָס גראָבט איהר מיך אויס, איהר מאַכט פון מיר אַ תל, איהר בעהאַנדילט מיך ניט אָרענטלעך, אַזוי דאַרף זיך אויך פיהרען אַ בן תורה, חאָטשע אַלע לערנען פון איהם, דאָך דאַרף ער אַלע סובל זיין זיך ניט צו האַלטען גרויס, נאָר זיך האַלטען נידעריג אַזוי ווי די ערד...

1322

ר׳ הירש מלך דינובער ז״ל האָט אַ אמאָהל אום ראש השנה אויפגעלייגט זיין מחזור אויפ׳ן עמוד, און האָט געעפענט בלויז דעם פאָדער בלאַט, און האָט ניט אריינגעקוקט אין מחזור, און ניט איבער געמישט דעם מחזור קיין איין בלעטיל, און געזאָגט: רבונו של עולם! איך ווייס ניט וואָס צו בעטין בי דיר, ככן האָסטו דעם גאַנצען מחזור, און קלויב זיך אויס די בעסטע תפלה וואָס דיר געפעלט...

1323

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט קיינמאָל ניט גענומען קיין מתנות, און ניט קיין פדיונים, נאָר איינמאָהל האָט אַ נגיד געפועלט ביי איהם, ער זאָל פון איהם נעמען אַ גאָלדענעם בעכער אַל׳ס מתנה, דער נגיד האָט ספּעציעל געלאָזט ארבייטען אַ שענעם בעכער, ביי אַ מייסטער, ברענגענדיג דעם בעכער צום קאָצקער רבי׳ן ז״ל, האָט ער געזעהן אַז פון אויבען געהט דער בעכער קאַלעכדיג, רופט זיך אָן דער קאָצקער צו איהם, „גלייך האָט מען ליעב אין הימעל״, האָט דער נגיד געלאָזט מאַכען ספּעציעל אַגלייכען בעכער, נאָהר הינטען איז ער געווען שמאָהל, און אויבען ברייטער, ברענגענדיג דעם בעכער, רופט זיך אָן דער קאָצקער, „אַז מען ווערט אַ ביסעל העכער, דאַרף מען שוין ווערין ברייט ביי זיך״ האָט דער נגיד געמוזט באַשטעלין אַ בעכער ער זאָל זיין הינטען און אויבען גליך, ברענגענדיג דעם בעכער האָט ער געזאָגט „גלייך גלייך״...

1324

דער באַוואוסטער וואַרשאַווער גאון און צדיק ר׳ נתקי שפּיגעל גלאַס שליט״א, וועלכער איז אויך באַוואוסט מיט זיין גרויסען נדיבות הלב, איז אַ מאָל קומענדיג קיין אָטוואָצק אַראָב שטייגענדיג פון דעם צוג, צו געגאַנגען צו אַ דראָשקע בכדי צי צו פאָהרען צו זיין וואהנונג, אין דעם איז אויך אָנגעקומען דער בריסקער גאון און צדיק ר׳ חיים הלוי סאָלאָווייטשיק ז״ל זאָגט צו איהם ר׳ חיים ז״ל בתמימות סיי ווי נעמט איהר אַ דראָשקע קען איך דאָך אויך פאָהרען ווייל עס איז דאָך בכלל ״זה נהנה וזה לא חסר״, וואָס די חז״ל זאָגען אין (בבא בתרא דף י״ב ע״ב), „כגון זה כופין על מדת סדום״ האָט ר׳ נתקי שליט״א געענטפערט! איהר באַליידיגט מיך דערמיט, ווייל איך טייטש, אַז די חז״ל׳ס מיינונג איז אַז אויב עס איז נאָר בלויז „זה לא חסר״, ניט אַז ער האָט אויך הנאה פון דעם וואָס יענער האָט הנאה פון איהם, נאָר ער איז נאָר בלויז בבחינת „לא חסר״ עס אהרט איהם ניט, אבער ניט עס איז „זה נהנה וזה נהנה״ נאָר „זה נהנה וזה לא חסר״ אָט דאָס אַליין איז

אַ מדת סדום, קומט אויס אַז דאָס איז גאָר אַ באַליידיגונג פאַר מיר, האָט דער בריסקער רב ז״ל זעהר הנאה געהאַט פון דעם פשט, און איהם געענטפערט: איהר זענט גערעכט...

1325

א חסיד איז אַמאָהל געקומען צו ר׳ יצחק׳ל וואָרקער ז״ל בעטען אַ סגולה פאַר אַ חולה, האָט ער איהם געענטפערט: גלייב מיר אַז איך ווייס נישט פון קיין שום סגולות, איין סגולה איז מיר באַקאַנט, „והייתם לי סגולה״...

1326

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האָט געטייטשט: „לך אמור להם שובו לכם לאהליכם״ (יתרו) דער אייבערשטער האָט געזאָגט צו משה רבינו, לאָמיר זעהן, ווי אַזוי זיי וועלין זיך אויפפיהרען אין דער היים...

1327

דער „חידושי הרי״ם״ ז״ל האָט געטייטשט, „לעשות את השבת לדורותם״ פון לשון דירה, (וואהנונג), דער יוד דאַרף דעם שבת אַרייננעמען אין זיך אינגאַנצען, אַזוי ווי אין אַ דירה וואָס ער וואהנט אין איהר..

1328

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט: די צייט פון עסין זענען די יוגענד יאָהרען, די צייט פון שלאָפען איז אין קבר...

1329

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט, „וההר בוער באש עד לב השמים״ (יתרו) דער באַרג האָט אין זיי אַריין געברענט מיט פייער ביז זיי האָבען געקריגען אַ הימעלדיג האַרץ...

1330

א פרוי האָט אַ מאָל געהאַט אַ קינד 12 חדשים נאָך דער מאַנ׳ס טויט, האָט די גאַנצע שטאָדט איהר חושד געווען אַל׳ס מופקרת, איז זי אַוועק צום רב פון שטאָדט מיט אַ געוויין אַז מען איז איהר בחנם חושד, און אַז דאָס קינד

איז פון איהר געוועזענעם מאַן, דער רב האָט דערקענט אַז עס איז אמת, איז ער אַרויף אין בית המדרש אויף דעם בלעמער, און האָט געזאָגט. עס זאָל קיינער איהר ניט חושד זיין חס ושלום, עס איז מעגליך צו האָבען אַ קינד צו 12 חדשים, ווייל מיר געפינען, אַז די מעשה פון אבימלך מיט שרה איז געווען אום פסח, און שרה האָט געבוירען יצחק'ן אויף אום פסח און אַ יאָהר אַרום, ד. ה. 12 חדשים· טאָ ווי אַזוי האָבען די ליצני הדור געזאָגט „מאבימלך נתעברה" איז דאָך אַ סימן אַז מ'קען האָבען אַ קינד צו די 12 חדשים...

1331

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געטייטשט „לעולם יעשה אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשא" אַזוי דער אַקס און דער אייזיל טראַכטען נישט און קוקען נישט, אויב זייער אַרבייט איז פאַר זיי שעהן און פאַסיג, אַזוי דאַרף דער מענטש ניט קוקען, אויב זיינע התנהגות און ענין עבודת הבורא איז שעהן פאַר מענטשען...

1332

דער רבי ר' העניך פון אלעקסאַנדער ז"ל האָט געטייטשט „ויענו כל העם יחדיו" (יתרו) די אידען האָבען געכאַפּט די תורה יעדער איינער האָט געוואָלט האָבען אַ חלק התורה, פונקט אַזוי ווי עס טרעפט אַ מאָל אַז מענטשען געהן צוזאַמען, און איינער הייבט אויף אַ מציאה, אין די רעשט מענטשען וואָס ווילען אויך האָבען אַ חלק אין די מציאה, שרייען אויס צו דעם געפינער „יחדיו" ד. ה. אַלע זאָלען זיך טיילען...

1333

אַ בתולה אַ בת ת"ח נאָך איהר חופּה האָט זיא געזאָגט „שמחתי באומרים לי" איך האָב זיך זייער גיפרייט אַז איך האָב געהערט דאָס וואָרט לי „הרי את מקודשת לי" וואָרים איך ווייס שוין אַז „בית ה' נלך" איך וועל שון גיין אין שיהל אַריין גלייך מיט אַלי ווייבער וואָרים אַמיידיל גייט דאָך ניט אין שיהל אַריין, דערוּבער האָט זיא געזאָגט דעם פּסוק „שמחתי באומרים לי בית ה' נלך":

1334

איין גרויסער גביר האָט גענומען איין איידים פאַר זיין טאָכטער זייער אַ גרויסער למדן אַז די גאַנצי שטאָדט האָט איהם מקנא גיוועזען מיט דעם איידים, דיא טאָכטער איז אָבער געוועזען זייער אַ מרשעת זיא פלעגט איהם בּעביך טאָהן מער צום טויט ווי צום לעבען דער יונגער מאַן וואָלט געבען געוואָלט פּטור ווערין פון איהר נאָהר

עס איז געווען אוממעגליך, ער האָט נעבעך געזיכט כל התחבולות, עס האָט אלץ ניט געהאָלפען, דער יונגער מאַן האָט זיך בייא קלערט איין אַנדערע עצה ער האָט אָהן געהויבען אלי טאָג אַרויס צו גנב'נין דאָס געלט פון דעם מתן בסתר דער גבאי פונם קלויז האָט זיך אום געקוקט אז מען גנב'ת פון דעם כתן בסתר נאָהר ער האָט ניט געוויסט ווער עס גנב'ת, הכלל מען האָט זיך אָן געהויבען צו צי קוקען, אין גוט נאָך קלערען ביז וואַנין מען האָט דער קלערט אַז דעם גביר'ס איידעם גנב'ת פון דעם מתן בסתר, איז מען געלאָפען צו דעם גביר אין מען האָט איהם דער ציילט אַז זיין איידעם איז אַ גנב, אַזוי האָט דער גביר באַלד אָפ גי'גט דאָס פאָהר פאָלק, נאָך דעם גט איז דער יונגער מאַן געגאַנגען צום גבאי אין האָט איהם אָפ גיגעבען דאָס גאַנצי געלט אין האָט אָהן געשריבען אויף דעם קעסטיל פון מתן בסתר, „אשה רע מר ממות“, וצדקה תציל ממות“, איבער דעם וואָס ער האָט געהאַט איין אשה רע אין האָט פון איהר ניט געקענט פטור ווערין האָט ער געמוזט מקיים זיין „וצדקה תציל ממות“.

1335

אשרכן האָט גערעדט איין שידוך צו אַגרויסען גביר האָט ער איהם געשריבען איין בריף אַז דער אבי החתן פרמאָגט ה' אלף רו"כ אין דעם התנ'ס זיידע פארמאגט ש' אלף רו"כ אין דער חתן איז אַ בן יחיד אין דער אבי החתן איז אויך אַ בן יחיד איבער דעם איז דער חתן אָן געגרייט צו זיין אַ גרויסער גביר, האָט איהם דער גביר געענטפערט אַז אַלי זענין אָן געגרייט צו זיין גרויסי גבירים אָבער ניט אַלע זענין אָן געבערייט צו זיין שיינע אָרימי לייט וואָס שרייבסטו מיר אַז דער חתן איז אָן געבערייט צו זיין איין גרויסער גביר, שרייב מיר צו קען ער זיין איין עני הגון דאָס מיינט מען אויב ער קען לערנען אין איז אַ פרומער וואָרים געלד איז קאָלעכדיג אַז עס איז ניט באַשערט צו האָבען מעג מען ירש'נען מי יודע וויפיעל בלייבט ניט, דער עיקר איז דאָס קרן :

1336

עס שטייט אין דער מגילה אַז אסתר המלכה האָט געזאגט „וצומו עלי ואל תלכו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערותי אצום כן“ וואָרים די חכמים ז"ל האָבען געזאָגט אַז דער וואָס עסט ניט דרייא מעת לעת רצופים דאָס טרעפט אָן צוויי און זיבעציג שעה. פיהלט זיך איהם פון דעם מויל, איבער דעם האָט אסתר גיזאָגט „אני ונערותי אצום כן“, וואָס כן באַטרעפט נאָר זיבעציג מער ניט וואָרים אַז זיא וועט אויך פאַסטען צוויי און זיבעציג שעה עס הייסט דריי מעת לעת וועט זיא דאָך ניט געפונען קיין חן ביי דעם מלכות אָבער דאָס האָט זיא געזאָגט, „וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום“, דאָס איז צוויי און זיבעציג שעה, „גם אני ונערותי אצום כן“ איך וועל אויך פאַסטען זיבעציג שעה

אזוי וויא „כן“ בעטרעפט ווארים ובכן אז איך וועל פאסטען צוויי און זיבעציג שעה „אבוא אל המלך אשר לא כדת“ וועל איך שוין קומען צום מלך ניט אזוי וויא דער דין ווארים איך וועל דאך שוין האבען ריח הפה, „וכאשר אבדתי אבדתי“ אזוי וויא איך בין פאר לארען געווארען פון מיין טאטינס משפחה אזוי וועל איך פון דעם מלך אויך פאר לארען ווערען:

1337

עס איז דא א מדרש, וואס האט אדם הראשון געזעהן וואס ער האט געזונדיגט ענטפערט דער מדרש ער האט געזעהן צוויי האט ער געזונדיגט האט מען דאס געפרעגט דעם שופיטיוזוקער רב ,האט ער געזאגט ווארים עס שטייט אין אבות „הסתכל בשלשה דברים“ ועסטו ניט קומען צו איין עבירה, דאס פרעגט דער מדרש וואס האט אדם הראשון געזעהן וואס ער האט געזונדיגט ענטפערט דער מדרש „ראה שתים“ ער האט געזעהן צוויי ווייל ער האט מער ניט געזעהן ווי צוויי דעריבער האט ער געזונדיגט אבער ווען ער זאל געוועזען זעהן אלי דריי וואלט ער ניט געוועזען געזונדיגט...

דער יודישער אוצר

צוועלפטער העפט.

1338

דער גרויסער גאון ר' קאפיל ליקאווער ז"ל א זיידע פון דעם חוזה פון לובלין, האט געהאט א שענק אין ליקאווע, ווי עס פלעגין אפשטייגען א סך גויים, האט ער דערהאלטין א בריעף פון די אמשטערדאמער קהלה, אז זיי ווילען אהם אויף נעמען פאר א „אב בית דין", האט ער זיי געענטפערט, איך וויל בעסער זיין א „אב המון גויים" און האלטין די שענק, איידער צו זיין א „אב ב"ד"...

1339

איינער האט א מאהל געפרעגט ר' דוד'ל אמשינאווער ז"ל, די תורה זאגט אויף ישמעאל, „ויהי ד' עמו ויגדל, ויהי רבה קשת", אייגענטליך אז דער אייבערשטער איז גווען מיט איהם, ווי קומט דאס ער זאל ווערין א שיסער, א פרא אדם? האט ער געענטפערט: דער פסוק אליין פארענטפערט דאס, „ויהי ד' עמו" דער אייבערשטער איז געווען מיט איהם, „ויגדל" איז ישמעאל ביי זיך גרויס געווארען. ער איז געווארען א בעל גאוה, דרום האט דער אייבערשטער עהם אראב גענידערט, צו אזא נידעריגע מדריגה, און געמאכט פון איהם א מגושמדיגע בריה — א „רבה קשת"! ...

1340

א גאון האט פערענטפערט, די וועלט'ס קשיא, פאר וואס ווען מען האט געגעבין די יודען די תורה, האט ער אנגעהויבען מיט „אנכי" דאגעגען ביי די אומות העולם ווען זיי האבען געפרעגט, „תורה מה כתיב בה" האט ער געענטפערט, „לא תרצח לא תגנוב" דרום האבען זיי ניט געוואלט מקבל זיין, עס קען דאך אבער זיין, ווען ער זאל ביי זיי אויך אנהויבען מיט „אנכי" וואלטען זיי אויך געוועזן מקבל געווען די תורה? נאר דער תירוץ איז, אלע פעלקער לייגען און

שרייבען פון לינק׳ס צו רעכט׳ס, איז דאָך ממילא אויסגעקומען די ערשטע געבאָטען „לא תרצח״ מיט „לא תגנוב״ ווייל עס איז דאָך אויס געשטעלט אין די לוחות 5 דברות אנטקעגען 5 דברות, אָבער די יודען לייגען פון רעכט׳ס צו לינק׳ס קומט אויס אז דער ערשטער דיבור איז „אנכי״...

1341

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, וואו וואוינט דער אייבערשטער? – דאָרט וואו מען לאזט איהם אריין...

1342

דער ריזשינער האָט זיך א מאָהל צוזאמען געטראָפען מיט ר׳ מאָטילע טשערנאָבלער ביי א סעודת מצוה, זיי האָבען צו זאמען פארברענגט אין א שמועס בשעת מען האָט דער לאנגט צום טיש צימעס פון פלומען, האָט דער ריזשינער געזאָגט צום טשערנאָבלער דערלאנגענדיג איהם א קערעלע פון א פלוים, פעטער ר׳ מאָטעלע, אָט האָט איהר א קעהר צו גאָט! האָט ר׳ מאָטילע גענומען א פלוים און דערלאנגט דעם ריזשענער און געזאָגט, אָט האָט איהר א פלאָם צו גאָט...

1343

דער רבי ר׳ הירשלי זידיטשובער ז״ל האָט געזאָגט, חסידים וואָס זאָגען אז זייער רבי איז דער גרעסטער און דער איינציגער, איז דאָס אז סאָרט עבודה זרה ר״ל, נאָר יעדער רבי איז גוט פאַר זיינע חסידים...

1344

דער גאון משה חגיז ז״ל זאָגט, פאַר וואָס הייסט ארץ ישראל „ארץ החיים״? אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים „אתהלך לפני ד׳ בארצות החיים״ דרשנ׳ן די חז״ל אז דאָס מיינט מען „ארץ ישראל״ (סוף כתובות, און ירושלמי מס׳ שביעית) נאָר די חז״ל זאָגען אין מכות דף ז׳, א רוצח וואָס איז מחוייב געוואָרען מיתה, און ער איז אנטלאָפען קיין ארץ ישראל פויעלט דער זכות פון ארץ ישראל אז מען זאָל נאָכאמאָל איבער פסקנען דעם דין, ווייל טאָמער וועט מען געפונען אויף עהם א זכות צו פטר׳ן איהם, צוליעב דעם זכות פון ארץ ישראל, דרום הייסט ארץ ישראל „ארץ החיים״ ווייל עס פויעלט אז מען זאָל דעם רוצח לאָזען לעבען...

1345

דער „חידושי הרי״ם״ האָט אַמאָל געזאָגט צו זיין אייניקעל ר׳ שמעון, זאָלסט זיך ניט גרויס האַלטען מיט דעם יחוס וואָס איך בין דיין זיידע ווייל אַז אַ בן מלך זאָגט אַ חכמה, חאָטשו ווען אַ אַנדערער זאָל דאָס זאָגען וואָלט מען קיין וועזען ניט געמאַכט דערפון, דאָך אַז דער בן מלך האָט דאָס געזאָגט, זאָגען אַלע נאָך זיין חכמה, פערקעהרט, אָבער, ווען ער זאָגט אַ נאַרישקייט, איז דאָס ערגער וויא אַ אַנדערער זאָל דאָס זאָגען, דרום דאַרפסטו זיין מעהר פאָרזיכטיג, מיט דעם וואָס די יחוס׳ט דיך...

1346

ר׳ משה לייב סאַסאַוועך ז״ל, האָט געזאָגט, דאָס לעבען פון דעם מענטש, איז גלייך צו דער שאַרף פון אַ מעסער, פון רעכט׳ס און פון לינק׳ס איז דער שאול דער אָבגרונד, אינמיטען, איז דער דרך החיים...

1347

די וועלט פרעגט פאַר וואָס האָבען ניט די כהנים, די קינדער פון די חשמונאים, געמאַכט אויך אַז חנוכה זאָל זיין „ימי משתה ושמחה״ אַזוי ווי פורים, דאָס איז דאָך געוועזען אַ גרעסערער נס ווי פורים, ווייל דאָס איז דאָך געוועזען ניט כדרך הטבע, „נמסרו רבים ביד מעטים״? דערויף ענטפערט ר׳ אלעזר אַשכנזי ז״ל אין זיין ספר יוסף לקח, — ווייל אין די טעג פון די חשמונאים האָבען יודען ניט געהאַט קיין גאַנצע שמחה, ווייל אַ סך זענען געפאַלען דורך די שווערד, זיי האָבען זיך ניט געקענט פרייען צוקוקענדיג יענעמ׳ס צרות...

1348

אַ משכיל האָט אַ מאָל געפרעגט דעם ראַדזינער רבי׳ן ר׳ גרשון העניך ז״ל, די חז״ל זאָגען, ווען דער אייבערשטער האָט געגעבען די תורה האָט ער פריער געפרעגט די אומות העולם אויב זיי ווילען מקבל זיין די תורה, האָבען זיי געפרעגט „תורה מה כתיב בה״ האָט ער געענטפערט „לא תרצח לא תגנוב״ האָבען זיי ניט געוואָלט מקבל זיין די תורה, (זעה שבת ד׳ פ״ט) שפּעטער אַז ער האָט געגעבען די תורה צו יודען, האָט ער אָנגעהויבען „אנכי״, אפשר ווען ער וואָלט צו די גויים אויך געזאָגט „אנכי״ וואָלטען זיי גלייך מקבל געוועזען די תורה! — האָט דער ראַדזינער רבי גלייך געענטפערט, דער שטייגער איז אַז איינער מאַכט חתונה זיין טאכטער צו אַ חתן וואָס זיינע עלטערין זענען געוועזען גנבים, אָדער רוצחים, זאָגט ער אָן דעם חתן איך גיב דיר מיין

טאַכטער פאַר אַ פרוי בתנאי זה, די זאָלסט ניט טוען אַזעלכע מעשים ווי דיין טאַטע אָבער אַז דעם חתנ׳ס עלטערין זענען אָרענטליכע מענטשען, דאַן איז איבעריג דאס אָנצוזאָגען דעם חתן...

1349

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האָט געזאָגט, אַז פון מענטשליכען האַרץ ביז דעם מויל, איז אַזוי ווייט ווי פון הימעל ביז די ערד...

1350

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האָט געזאָגט, „כי בשמחה תצאו״ מיט שמחה קען מען אַרויס גיין פון אַלע צרות, אויב אַ מענטש איז בשמחה דאָס העלפט אַז ער האָט ניט קיין שום דאגות, און צרות...

1351

אַ מתנגדישער רב האָט אַ מאָל געטראָפען אַ רבי׳ן דאַווענען שפעט, האָט דער רב איהם געפרעגט פאַרוואָס דאַוועגט איהר אַזוי שפעט ? ענטפערט דער רבי ווייל איך האָב מיך געלייגט שלאָפען שפעט, פרעגט דער רב, פאַרוואָס זענט איהר געגאַנגען שלאָפען שפעט, – ווייל איך האָב געגעסען וויעטשערע שפעט, – פאַרוואָס האָט איהר געגעסען שפעט ? – נאַרישער מתנגד, ווייל מען האָט אָבגעקאָכט שפעט...

1352

דער רבי פון לובלין ז״ל האָט געזאָגט אַ מענטש וואָס מאַכט זיך אַ חשבון הנפש פון זיינע מעשים, איז, אַזוי ווי די וועלט זאָגט, אָבגערעכענט איז האַלב באַצאָהלט...

1353

דער „חידושי הרי״ם״ ז״ל האָט געזאָגט, דער וואָס באַשעפטיגט זיך בלויז נאָר אָבצוּוואַשען יעגעמ׳ס בלאָטע, שמירט זיך אַליין איט מיט דיזעלבע בלאָטע...

1354

ר׳ הירש מלך דינובער ז״ל האָט געזאָגט, די חז״ל זאָגען „מלאך המות כולו

מלא עניים" (ע"ז כ') דער מלאך המות איז פיל מיט אויגען היינט וויעפיעל אויגען דארף א מענטש צו האבען בכדי זיך צו פארהיטען פון איהם...

1355

דער רבי פון לובלין ז"ל איז אַ מאָל אַדורך געגאַנגען דורך אַ בית – המדרש האָט ער דערזעהן אַז עס גייט אַרויס פון דאָרט א גרויס ליכטיקייט, האָט ער זיך געטראַכט, אַז מסתמא לערינט מען דאָרטין תורה לשמה, איז ער אַריין דאָרטין, האָט ער געזעהען, ווי צוויי חסידים רעדין צווישען זיך, און לערנין ניט, האָט ער זיי געפרעגט פון וואָס זיי רעדין, האָבען זיי געענטפערט אַז זיי רעדין סיפורים, און גוטע ווערטער פון צדיקים, האָט ער פערשטאַנען אַז דורך דעם גייט אַרויס דער אור, האָט דער רבי פון לובלין צו זיי געזאָגט יעצט איז מיר רעכט דאָס וואָס שטייט אין פרקי אבות, (פרק ג' משנה ב') „שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר אז נדברו יראי ד' איש על רעהו ויקשב ד' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ד' ולחושבי שמו" אייגענטליך האָט דאָך געדאַרפט שטיין „אז ידברו" אָדער „מדברים" ? אויך דער „כפל לשון" „ליראי ד' ולחושבי שמו" ? אויך איז שווער וואָס רש"י און דער ברטנורא זאָגען „איש אל רעהו הרי כאן שנים" דאָס איז דאך זעלבסט פערשטענדליך ? נאָר די חז"ל זאָגען, אַז דער וואָס זאָגט אַ דבר הלכה פון אַ נפטר, „שפתותיו דובבות בקבר" (יבמות צ"ז) דאָס איז דער פשט אין דער משנה אַז צוויי זיצען און זענען עוסק אין סיפורי צדיקים, „שכינה שרוי' ביניהם" און עס גייט אַרויס אַ אור הקדושה אַ ראיה פון דעם פסוק „אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו" נדברו איז אַ לשון נפעל, אַז די „יראה ד'" די צדיקים ווערין גערעדט צווישען מענטשין אַז מענטשין רעדין פון זיי, פון זייערע גוטע מדות, פון זייערע גוטע ווערטער, איז „ויקשב ד' כו'" ווערט פון דעם אַ טובה פאַרביידע, „ליראי ד'" פאַר די צדיקים אליין, ווייל שפתותיהם דובבים בקבר „ולחושבי שמו" פאַר די וואָס רעדין און טראַכטען פון די צדיקים, ווייל „שכינה שרויה ביניהם" דאָס זאָגט דער ברטנורא „הרי כאן שנים" די טובה איז פאַר ביידע, פאַר די צדיקים, און פאַר די וואָס רעדין פון זיי...

1356

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען „שערי דמעות לא ננעלו" (ב"מ נ"ט) אַז די טויערען פון טרערין ווערין אין הימעל נישט פערשלאָסען, אייגענטליך אויב אַזוי, צו וואָס דארף מען זיי איינגאַנצען צו האָבען, ? נאָר מען דארף זיי האָבען, צו פאַרשליסען, אַז עס זאָל זיך ניט אַרויסכאַפּען קיין פאַלשע טרערין און אויסמישען זיך מיט די אמת'דיגע טרערין...

1357

איך האָט דער רבי ר׳ בינם געזאָגט, דאָס וואָס מען זאָגט ראש השנה באַנאַכט „שנהי׳ לראש״ וויל „לראש״ מאַכט ראשי תיבות, „לעשות רצון אבינו שבשמים״...

1358

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, „דרך ארץ קדמה לתורה״ (אבות) אַזוי ווי דורך די הקדמה פון אַ ספר, קריגט מען אַ באַגריף וועגן דעם מהות, אין דעם תוכן פון דעם ספר, אזוי דורך דעם דרך ארץ פון דעם מענטש, דורך זיין פירונג, דער קענט מען דעם תוכן פון זיין תורה...

1359

מען האָט אַ מאָל געפרעגט דעם קאָצקער רבין ז״ל, פונוואַנען ווייסט איהר צו געבין עצות אין מסחרים, אין די צייט ווען איהר זענט אַ פרוש פון אַלע עניני עולם הזה? האָט דער קאָצקער רבי ז״ל געענטפערט: אָט טאַקע דערפאַר ווייס איך, ווייל דער וואָס איז אין דרויסען, קען געבער באַטראַכטען די זאַך, ווי דער וואָס איז פון אינווענינג, אין טאַקע דערפאַר וואָס איך בין אין דרויסען, אויסער דעם עולם הזה׳דיגען לעבען, קען איך דעריבער בעסער אַריינדרינגען, און אַריינבליקען אינ׳ם לעבען פון דער וועלט...

1360

דער באַרדיטשובער רב ז״ל צוקומענדיג ימים נוראים אין די שמונה עשרה, צו די ווערטער „בראש השנה יכתבון״ האָט ער אַזוי געזאָגט, „בראש השנה יכתבון״ אום ראש השנה שרייבען די פעלקער, זיי זענען מחלל יום טוב, „וביום צום כיפור יחתמון״ אום יום כיפור חתמנ׳ען זיי, „כמה יעברון״ וויעפיעל פרויען פאַרבען זיי מעוברת, „וכמה יבראון״ וויעפיעל ממזרים באַשאַפען זיי אין די הייליגע טעג, פרעג איך דיך רבונו של עולם, אַדרבה „מי יחיה״ ווער דאַרף לעבען...

1361

דער רבי ר׳ משהלע סאַמבורער ז״ל איז אַ מאָל צו געגאַנגען צו זיינ׳ס אַ חסיד נאָכ׳ן דאַוונען, זעהענדי׳ג אַז אין מיטען דאַוונען האָט דער חסיד געמאַכט משונה׳דיגע תנועות, און העוויות, און געשרייען וועלכעס עס האָט איהם זעהר געראַזשעט, — רופט זיך אָן צו איהם דער רבי! ווען מען זאָל

האָטשע קענען מיט דיין פייערדיג דאַווענען, אָבקאָכען א טאָפּ עסען, וואָלט מיך נישט געאַהרט דיינע משונה'דיגע תנועות...

1362

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געזאָגט, דערום ווערט א רבי אָנגערופען „גוטער יוד" ווייל אַ רבי האָט ליעב יעדען יוד, און זוכט אויף יעדען יוד אַ זכות צום גוטען...

1363

דעם „חידושי הרי"ם'ס" משמש, האָט א מאָל דערלאַנגט פרייטאָג צו נאכט'ס צום טיש אַ גרויסען קאָפּ פיש, האָט דער רבי געגעסען א שטיקעל, און דאָס איבעריגע איבער געלאָזט, צומאָרגענ'ס שבת אין דער פריא צו דער סעודה, האָט ער ווידער דערלאַנגט דער זעלבען קאָפּ פיש האָט דער רבי וויטער אראָב געגעסין א שטיקעל און דאָס איבעריגע איבער געלאָזט, צו „שלש סעודות" האָט ער ווידער דערלאַנגט דעם זעלבען קאָפּ פיש, האָט דער „חידושי הרי"ם" זיך אָנגערופען צו די חסידים, אויף דעם קאָפּ קען מען זאָגען, אז „חכמתו מרובה ממעשיו"...

1364

דער „חוזה ז"ל פון לובלין האָט געזאָגט, אז ער קען בענטשין די יודען מיט „בני חיי ומזוני" ווייל ער איז א לוי. און עס שטייט אין תהלים (קפיטל ס"ה) „ושנותיך לא יתמו" איז דיא ראשי תיבות „לוי" דאָס איז אנטקעגין „חיי", „וזרעם לפניך יכון" איז ר"ת לוי, דאָס איז אַנטקעגען „בני", „ולחם לבב — אנוש — יסעד" איז אויך ר"ת „לוי" אַנטקעגין „מזוני"...

1365

דער רבי ר' גרשון העניך ז"ל פון ראַדזין האָט א מאָהל געשפּיעלט אין א שאָך מיט אַ משכיל, דער רבי האָט עקסטרע געמאַכט אפעל האַפטיגען גאַנג, האָט דער רבי זיך געבעטין ביי דעם משכיל, ער זאָל איהם מוחל זיין, ווייל ער האָט געהאַט א טעות, און איהם צוריק לאָזין דעם גאַנג, האָט דער משכיל בשום אופן ניט געוואָלט אַנערקענען דעם רבינ'ס טעות, רופט זיך אָהן דער רבי צו איהם יעצט זעהסטו שוין, אז עס איז ווי צו דעם מענטש וואָס פערקריכט אין א שלעכטען וועג, אז עס העלפט איהם ניט קיין געבעט זיך צוריק צוקעהרען צום פריערדיגען וועג...

1366

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געטייטשט, די משנה אין אבות, „האומר שלי שלך״ דער וואָס זאָגט „שלי״ די זאַך וואָס געהערט צו מיר. „יראת שמים״ אַזוי ווי די חז״ל זאָגען „הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים״ (ברכות ל״ג) וואָס דאָס איז אָבהענגיגג אין מענטש, איז „שלך״ פון אייבערשטען, אַז דאָס געט דער אייבערשטער דעם מענטש, „ושלך״ עשירות, רייכקייט, וואָס דאָס ליגט אין אייבערשטענס׳ס האַנד, זאָגט גאָר דער מענטש, אַז „שלי״ דאָס איז מיין כח, „כחי ועוצם ידי״ אַזאַ מענטש איז אַ „עם הארץ״...

1367

דער „חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געטייטשט, „סומך ד׳ לכל הנופלים״ אַז אַ יוד טוט אַ עבירה, און איז נאָכהער ביי זיך געפאַלען, העלפט איהם דער אייבערשטער, ער זאָל ניט איינגאַנצען אומפאַלען, און ער שטעלט איהם צוריק נאָך דעם ווי ער טוט תשובה...

1368

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט אַ מאָהל געהערט, ווי אַ פויער וואָס האָט געהאַט צו פערקויפען תבואה און האָט זיך ניט געקענט פערגלייכען מיט׳ן מקח, מיט דעם קונה, האָט ער געזאָגט צו דעם קונה אויף פויליש „פאָפראַוועטשע״ (פאַרבעסערט) האָט דער רבי ר׳ בינם ז״ל זיך שטאַרק צווויינט, און געזאָגט אַפילו דער פויער שרייט, מען זאָל זיך פאַרבעסערין און תשובה טהון...

1369

מ׳האָט דערצעהלט דעם „חוזה״ פון לובלין, אַז די מתנגדים זאָגען, אַז דעם טאָג ווען דער רבי וועט נפטר ווערן וועלין זיי מאַכען אַ סעודה, האָט דער רבי געענטפערט מיט אַ שמייכעל, זאָגט זיי אַז דעם טאָג ווען איך וועל שטאַרבען, וועלען זיי אַפילו קיין טרינק וואַסער נישט קענען טרינקען, דער „חוזה״ איז טאַקע נפטר געוואָרען אום תשעה באָב...

1370

דער דובנער מגיד ז״ל איז אַ מאָהל געוועזן שבועות ביים רבי׳ן פון לובלין ז״ל, ווי דער שטייגער האָט דער רבי געזאָגט די ערשטע נאַכט „תיקון ליל שבועות״ דאַנגענען דער דובנער מגיד ז״ל האָט זיך געזעצט לערנען, האָט דער

רבי פון לובלין איהם געפרעגט, — דובנער מגיד — פארוואס זאגט איהר נישט קיין תיקון? האט דער דובנער געענטפערט מיט א משל, א שווער האט א מאל אבגעזאגט א איידעם פון די קעסט הייסענדיג איהם נעמען זיך צום מסחר, פרעגט איהם דער איידים, צו וואס פאר א מסחר זאל איך זיך נעהמען? זאגט צו איהם דער שווער, גיי ארויס אין גאס, קוק זיך צו וואס אנדערע טהון וועסטו נאכטהון איז ער ארויס און גאס, האט ער געזעהען, אז אינדרויסין פאר די געשעפטען הענגען שילדען, וואס רעקלאמירען די סחורות. האט דער איידים אויך געדונגען א קראם, מיט א שילד, אבער אן סחורה, שרייט דער שווער — שוטה, די שילד איז דאך נאר צו רעקלאמירען די סחורה פון געוועלב, אבער אן סחורה, ווי אזוי קענסטו האנדלין און פערדינען, דאס זעלבע — זאגט דער דובנער מגיד — תיקון איז נאר די התחלה און דעם סוף פון די פרשיות התורה, דאס איז נאר א שילד וואס זי דערצעהלט וועגען דער סחורה, מיילא — פירט אויס דער דובנער מגיד ז״ל — איהר לובלינער רבי פארמאגט אין זיך די סחורה, איהר קאנט די גאנצע תורה, דארפט איהר אויך האבען די שילד, די סימנים פון דער סחורה, וואס געפינען זיך ביי אייך, איך אבער באזיץ ניט די סחורה, מיין קראם איז א ליידיגע, קאן איך דאך ניט יוצא זיין מיט די בלויזע שילד, דער פאר מוז איך פריער לערנען...

1371

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האט געזאגט „רצון יראיו יעשה״ דער אייבערשטער האט באשאפען דעם רצון, דער מענטש דארף וועלין דעם רצון...

1372

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האט געזאגט, אז דאס וואס די חז״ל זאגען אז א מענטש דארף עסען „פת שחרית״, מיינט מען, אז מען זאל לערנען אלע פרי מארגען א בלאט גמרא, ווייל „פת״ באטרעפט אזוי פיעל ווי „תלמוד״ — 480 — ...

1373

א פויער האט א מאל געזאגט צום רבי׳ן ר׳ זושא גייענדיג אונטער וועגינ׳ס ער זאל איהם העלפען אויפשטעלין זיין וואגען וואס איז איהם אומגעפאלען, האט ער געענטפערט, איך קאן נישט, האט דער פויער איהם געזאגט די קאנסט נאר די ווילסט נישט, האט דער רבי ר׳ זושא זיך צו וויינט אין געזאגט רבונו של עולם, איך קאן, נאר איך וויל נישט...

1374

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען אַז די 2 טעג ראש השנה איז „כיומא אריכתא" ווייל אין די תורה שטייט „ובחודש השביעי באחד לחודש" און דאָרט וואו עס שטעהט „באחד" ניט „בראשון" איז אַ סימן אַז עס איז ניט דאָ קיין צוויי, (זעה רש"י בראשית אויף דעם פסוק „יום אחד")...

1375

דער באַרדיטשובער רב ז"ל האָט געזאָגט, „ויכון בחסד כסאך ותשב עליו באמת" אויב די רבונו של עולם וועסט בשעת דעם משפט'ן די אידען באַנוצען זיך מיט רחמנות. מיט חסד וועסטו טאַקע זיצען אויף די שטוהל מיט אמת, אַלע משפטים וועלין ווערין אויסגעפיהרט, אָבער טאמער חס ושלום אַז די וועסט משפט'ן די אידען מיט דעם מדת הדין, און וועסט גוזר זיין אויף זיי חס ושלום גזירות רעות, דאָס וועט ניט פערווירקליכט ווערין, ווייל דיינע צדיקים וועלין דאָס מבטל זיין אַזוי ווי די חז"ל זאָגען „הקב"ה גוזר וצדיק מבטלה" (מו"ק ט"ז ב"מ פ"ה) ממילא וועט דאָך דער משפט ניט זיין קיין אמת'ר, ער וועט ניט ווערין אויס געפיהרט...

1376

דער קעלעמער מגיד איז אַ מאָהל געקומען אין אַ דייטשישע שטאָדט, האָט ער געבעטען די ראשי קהלה ער זאָל זאָגען אַ דרשה, האָבען זיי זיך מיט איהם אויסגענומען, ער זאָל זייערע חטאים ניט אויסרעכנען, ער זאָל זיי קיין מוסר ניט זאָגען, דער קעלעמער האָט אָבער אין די דרשה שטאַרק געמוסר'ט די קהלה, וועגין חילול שבת, פריצות, האָבען זיי איהם נאָך די דרשה געפרעגט, איהר האָט דאָך צו געזאָגט צו האַלטען די דרשה אָהן מוסר? האָט ער געענטפערט איך וועל אייך עפעס דערצעהלען, אַ רייכער פריץ אַ גבור, זעהר אַדיקער, פלעגט קומען צו זיין יודישען קרעטשמער אין שענק און זיך אָנשיכורען, און אַנידער פאַלען אויף דער ערד, ער האָט אָבער פערנומען אַ האַלבע שטוב, צוליעב זיין דיקקייט, און אַז דער שענקער פלעגט זעהן איבער די שטוב, האָט ער נישט ווילענדיג געמוזט טהון אַ שטויס מיט'ן פוס דעם פריץ צוליעב דעם ענגשאַפט, האָבען דעם קרעטשמער'ס שונאים דערצעהלט דעם פריץ דערפון, האָט דער פריץ איבער געפרעגט דעם יוד צי איז דאָס אמת, אַז די ביסט מיך מבזה? האָט דער יוד געענטפערט, וואָס זאָל איך טהון, אַז די ביסט אַזוי ברייט און דיק און לאַנג, אַז די פערנעמסט

די שטוב, און וואו איך זאָל מיך דרייען מוז איך דיך אומווילענדיג אַ שטויס טהון! דאָס זעלבע – האָט דער קעלעמער פערענדיגט – איז מיט אייך אייערע חטאים זענען אַזוי גרויס, אַז וועגען וואָס איך זאָל נאָר רעדען אין מיין דרשה מוז איך אלץ דערמאַהנען פון אייערע זינד...

1377

א יונגערמאַן וואָס איז דאָס ערשטע מאָהל געפאָהרען צום רבי'ן ר' הירש מלך דינובער ז"ל אויף אַ שבת, מוצאי שבת זאָגט דער יונגער מאַן צו אַ צווייטען חסיד, איך ווייס ניט מיט וואָס איך פאָהר אַ היים, איך האָב גאָר ניט דאָ עפעס געפיהלט, דער דינובער האָט דאָס דער הערט, האָט ער געזאָגט צום יונגערמאַן, זאָרג נישט, אין דער היים וועסטו שוין דערפיהלען...

1378

דער גאון ר' קאָפּיל ליקאָווער ז"ל דעם חוזה'ס אַ זיידע האָט געטייטשט „האם תמנו לגוע" צו האָבען מיר שוין גענדיגט מקיים צו זיין אַלע מצות אויף די וועלט, וואָס מיר זאָלען שוין שטאַרבען, דער מענטש וואָס האָט שוין געענדיגט זיין חוב וואָס ליגט אויף עהם, דער קען שוין אַ וועק גיין פון דער וועלט...

1379

די רביצ'ן פון ר' ישעי'לע פראַגער ז"ל, האָט געהאַט אַ שם פאַר אַ שלעכטע זי פלעגט איהם זידלען, און ער האָט גאָר ניט אָבגעענטפערט, ער האָט אַלעס סובל געווען, האָבען די חסידים איהם געפרעגט, רבי היתכן, איהר לאָזט דאָס צו, עס איז דאָך ניט קיין כבוד פאַר אייך, און ניט פאַר די פראַגער קהלה? האָט ער געענטפערט, די רבי'צין איז איינע פון די 4 הונדערט, – האָבען די חסידים איהם געפרעגט, וואָס מיינט איהר רבי? האָט ער זיי ערקלערט, די חז"ל דערצעהלען אין מסכת (גיטין דף נ"ז), ווען טיטוס האָט חרוב געמאַכט ארץ ישראל, האָט ער געפאַנגען פיער הונדערט יונגלעך מיט מיידלעך, און האָט זיי אַרויפגעזעצט אויף אַ שיף, געפיהרט די שיף אינמיטען ים, זיי האָבען פערשטאַנען אַז ער וועט זיי פייניגען, האָט זיי דער עלסטער געזאָגט, עס שטייט „מבשן אשיב" די דערטרונקענע פון די טיעפעניש'ען פון ים, וועל איך צוריק קערין צו געבין זיי זייער חלק עולם הבא, וויא די מיידלעך האָבען דאָס געהערט, זענען זיי אַלע אַריינגעשפרונגען אין ים אַריין האָבען די יונגלעך זיך אַרויס גענומען א קל וחומר פון די מיידלעך, מה דאָך די נקבות וואָס זענען ניט מצווה אויף

קיין מצות האָבּצן אַזוי מקדש השם געווען, מכל־שכן מיר ראַרפען דאָך אודאי אַזוי טוען, זעבען זיי אויך אַריינגעשפּרינגען אין וואַסער, אַז די מיידלעך זענען געקומען אויפ׳ן עולם העליון, האָט מען זיי גלייך געהייסען פיהרען אין גן עדן אַריין, האָבּען זיי זיך אָבּגעזאָגט דערפון מיט פערדראָס טענה׳נדיג אַז פאַר זיי איז ניט גענוג דאָס אַליין, ווייל מיר זענען פריער אַריינגעשפּרונגען אין ים ווי די זכרים, ווילען מיר אַ גרעסערע זאַך, ווי דאָס צו זיצען אין גן עדן האָט זיי דאָס בית־דין של מעלה געפרעגט, וואָס דען ווילט איהר? האָבּען זיי געענטפערט, אַזוי ווי עס שטייט אין דער תורה „והוא ימשול בה״, דער מאַן זאָל געוועלטיגען איבּער דעם ווייב, ווילען מיר אָבּער, אַז מיר זאָלען נאָך אַ מאָהל געבּוירען ווערין און חתונה האָבּען און מיר זאָלען מושל זיין איבּער דעם מאַן, האָט דאָס בית דין של מעלה געזאָגט מיר מוזען זיך איבּער פרעגען, ווענין דעם משפּט בּיי דעם אייבּערשטען, ווייל מיר אַליין האָבּען ניט קיין רשות צו ענדערען אַ פּסוק אין דער תורה, — דער אייבּערשטער האָט געענטפערט, אַז מען זאָל די מיידלעך נאָכגעבּען זייער פערלאַנג, אַז זיי זאָלען מושל זיין איבּער די מענער, און מיין רבּי׳צין איז טאַקע איינער פון די 4 הונדערט, און דאָס האָט דוד המלך געבּעטען אין תהלים — פיהרט ר׳ ישעי׳לע אויס — „על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא״ (דרשנען די חז״ל אין ברכות ח׳ „לעת מצוא זו אשה״ שנאמר מצא אשה מצא טוב) אויף דעם זאָל בּעטען יעדער חסיד אַז אין דער צייט ווען ער וועט נעמען אַ פרוי „לשטף מים רבים אליו לא יגיעו״ אַז איינע פון יענע פיר הונדערט פון די פאַרפלייצטע אין וואַסער זאָלען צו איהם ניט גרייכען...

1380

א רב איז אַ מאָהל געקומען אויף שבת קיין פּרשיסחא צום רבּי׳ן ר׳ בּינם ז״ל, דער רב איז געווען בּטבע שטענדיג פערדאגה׳ט, אומעטיג, וועלכעס דאָס איז געווען געגען דעם שטייגער פון רבּי׳ן, ער האָט דאָס פיינד געהאַט בּתכלית השנאה, דער רבּי בּאמערקענדיג אַז דער אורח איז פער אומערט בּעצבות, האָט ער זיך צו איהם בּאצויגען גלייכגילטיג ניט אומגעקוקט זיך אויף איהם, מוצאי שבּת האָט דער רב פון גרויס פאַרדראָס זיך גרייט געמאַכט אוועק צופאָהרען, ער איז אַריין צום רבּי׳ן זיך געזעגענען, האָט דער רבּי איהם געזאָגט, זייט מוחל וואַרט צו בּיז מאָרגען נאָך חצות, די הייליגקייט פון שבּת איז נאָך דאָ, פרעגט דער רב וואָס מיינט איהר רבּי דערמיט, אַז איך זאָל וואַרטען בּיז מאָרגען? האָט דער רבּי געענטפערט, דער שבּת איז זהיר מכבּד אַ אורח למשל יום טוב געפאַלט אום שבּת, גיט איהם דער שבּת אוועק, זיינע תפלות, דעם מפטיר, אַז יום כיפור געפאַלט אום שבּת, שטט ער אויך ניט צוליעב דעם אורח, אַז עס געפאַלט אָבּער תשעה בּאב אום שבּת, אַנערקענט איהם נישט דער שבּת, ווייל קיין טרויעריגען אומעטיגען

אורח וויל דער שבת ניט האָבען נאָהר ער הייסט איהם קומען אויף צומאָרגענ'ס און אזוי ווי איך פיהל נאָך דעם שבת, דערום הייס איך אייך אויך קומען צומאָרגענס..

1381

ווען דער „קדושת לוי" איז געווען אין אונגאַרען, האָט ער אַ מאָהל איבער גענעכטיגט ביי אַ יוד אַ קצב, דער קצב האָט איהם ניט געקאָנט, פרעגט איהם דער קצב, — וועלכער האָט באַדאַרפט פונקט שעכטען אַ בהמה, — אויב ער איז אַ שוחט? זאָגט דער „קדושת לוי" איהר האָט טאַקע געטראָפען, האָט דער קצב זיך זייער געפרייט, און געזאָגט צום „קדושת לוי" איך דאַרף נייטיג שעכטען אַ בהמה דער שוחט וואוינט ווייט פון מיר, איך וועל אייך באַצאָהלען שחיטה געלד, און מאַכט גרייט דעם חלף, — האָט דער „קדושת לוי" געזאָגט צו איהם, איך פערלאַנג פריער פון אייך אַ טובה, איך האָב געקריגען אַ טעלעגראַמע פון מיין פרוי, אַז זי מוז האָבען 25 רובעל, בעט איך אייך טוט מיר די טובה באָרגט מיר, און איך בין אייך מבטיח אַז איך וועל אייך אָבגעבין, זאָגט דער קצב, איך קען עפּעס אייך, אַז איך זאָל אייך באָרגען געלד? אויב אזוי — זאָגט צו איהם דער „קדושת לוי" געלד ווילסטו מיר ניט באָרגען, ווייל די קאָנסט מיך ניט, און אַ בהמה שעכטען ווילסטו יאָ ביי מיר, זיי וויסען אַז איך בין ניט קיין שוחט, וואָלסטו אָבער אָנגעטראָפען אויף אַ אַנדערין, וואָלט ער דיר אפשר געווען געשאָכטען צוליעב דער שחיטה געלד, וואָלסטו דאָך מאַכיל טריפות געווען יודען, וואָס דאָס איז ערגער, ווי באָרגען אַ אומבעקאַנטען יוד 25 רובעל...

1382

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטשט, „רבים מכאובים לרשע" דער עיקר וועהטאָג וואָס דער רשע האָט, „והבוטח בד'" חסד יסובבנהו" — וואָס דער אייבערשטער באַהאַנדעלט דעם „בוטח בד'" מיט חסד און גוט'ס, נאָר דאָס, איז דער עיקר פאַרדראָס פון רשע..

1383

א חסיד האָט זיך געקלאָגט פאַר דעם קאָצקער רבי'ן ז"ל, אַז ער ליידט דחקות און האָט גרויס דאגה דערפון, האָט דער קאָצקער רבי ז"ל איהם געזאָגט, בעט דעם אייבערשטען, ער זאָל דיר העלפען, זאָגט דער חסיד, איך וויים אָבער נישט, וויא אזוי צו בעטין, האָט דער קאָצקער רבי ז"ל איהם געענטפערט, אויב אזוי האָסטו דאָך אַ גרעסערע דאגה, ווי דאגת הפרנסה, די ווייסט ניט, וויא אזוי צו בעטין...

1384

דער „יוד הקדוש" האָט אַ מאָהל געהייסען דערלאַנגען צום טיש אום אחרון של פסח ביינאַכט קניידלעך, ווייל עס שטייט „בונס כנד (קנייד) מי הים", דרום איז גלייך צו עסין קניידלעך נאָך קריעת ים סוף...

1385

דער רבי פון לובלין האָט אַ מאָהל געזאָגט, צו אַ יונגערמאַן, וואָס האָט זיך שטאַרק געשטופּט צום טיש, כדי ער זאָל זיין נאָהנט צום רבי'ן — איב דו גלייבסט אַז די ביסט טאַקע צו געקומען צום באַרג סיני מקבל זיין די תורה, דאַרפסטו דאָך אָבער אויך וויסען, אַז עס איז געווען אַ מצות „הגבלה" אַ גאָהר בלויז משה רבינו האָט געמעגט צו געהן, ניט אַזעלכע יונגעלייט ווי די ביסט...

1386

דער באַרדיטשובער רב ז"ל האָט געזאָגט, דרום זאָגען מיר „זמן מתן תורתינו" אום שבועות, ניט „קבלת תורתינו"? ווייל די קבלת התורה איז אַלעמאָהל אין יעדער צייט, ניט דווקא אום שבועות...

1387

ר' נפתלי ראָפּשיצער ז"ל האָט געטייטשט, „ואין לנו שיור רק התורה הזאת" קיין שום זאַך האָלט מען ניט פאַר אַזאַ שיריים, ווי די תורה...

1388

דער „קדוש לוי" פלעגט דאַווענען ימים נוראים פאַר'ן עמוד, איינמאָהל צוקומענדיג ביים סוף זכרונות, צו די פסוקים, „וזכרתי אני את בריתי אתך בימי נעוריך, ונאמר הבן יקיר לי אפרים", האָט ער געזאָגט, דער טאַטע זכרונו לברכה, האָט מיר דערצעהלט, אַז אַ מאָהל איז געקומען צו איהם אַ אידענע מיט אַ געוויין בכן אַז עס געהן אַ זעלכע פאַרכטיגע טעג, און איך האָב אַ איינציג קינד, האָב איך מורא טאָמער וועט דאָס קינד מיינ'ס נישט זוכה זיין בדין, האָט דער טאַטע געענטפערט, אַ טאַטע האָט רחמנות אויף זיין איינציג קינד, ובפרט אויף אַזאַ טייער קינד „הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ד'"...

1389

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, אַז דאָס אמת'ע יראת שמים הייסט, פונקט ווי איינער דערזעהט אַ לעבעדיגען טיגער, איז ער דאָך פון גרויס שרעק אַזוי צוטראָגען, אַז ער טראַכט גאָר ניט וועגען דער שרעק, אַזוי דאַרף אַ מענטש מורא צו האָבען פאַר'ן אייבערשטען, אַז ער זאָל גאָר ניט פיהלען אַז ער האָט מורא...

1390

דער אַלעקסאַנדער רבי ז״ל האָט געזאָגט, אַז דרום זאָגען מיר „סלח לנו אבינו" — ווייל דו ביסט אונזער פאָטער, מיר זענען דייגע קינדער, דרום דאַרפסטו אונז מוחל זיין...

1391

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז״ל האָט געטייטשט „אדם ביקר" אַ מענטש וואָס מען טיילט צו גרויס כבוד, („יקר" איז טייטש „כבוד") „ולא יבין" ער פאַרשטעהט זיך נישט ער מיינט אַז עס קומט איהם דאָס, ער האַלט זיך בגאוה, ער בלאָזט פון זיך, ער מיינט אַז ער איז טאַקע אַזאַ גרויסער מענטש. אַזעלכער, „נמשל כבהמות נדמו" איז גלייך צו אַ בהמה, ער איז גאָר נישט קיין מענטש...

1392

דער יוד הקדוש ז״ל האָט געפרעגט זיין תלמיד דעם רבי'ן ר' בינם ז״ל וואָס וועסטו טוהן אין משיח'ס צייטען? האָט ער געענטפערט: איך וועל לערנען, דאַווענען, עסען צוזאַמען מיט חסידים, נאָכ'ן עסין וועל איך זיך לייגען שלאָפען אויף אַ באַנק מיט אַ טלית צוקאָפענ'ס, ווייל אַז מען וועט געבין אַ געשריי משיח איז דאָ, וועל איך שנעל אויפשטעהען פון שלאָף, און וועל כאַפען דעם טלית און אַנטקעגין לויפען משיח'ן האָט דער יוד הקדוש געענטפערט: איך האָב מורא אַז מען וועט אייך ניט לאָזען שלאָפען...

1393

ביי'ן הרב ר' יונתן מפראָג איז געווען אַ יונגעל האָט מען איהם געריעדט אַ שידוך פאַר אַ גרויסען גביר'ס אַ קינד, און דער גביר האָט זיך מתחייב געווען זעהר פיעל נדן נאָהר עס איז געבליבען אַז מען זאָל פאַר הערען דעם חתן, ביידע מחותנים זענען זיך צונויף געפאָהרען, און מען האָט געבראַכט

אַ למדן מופלג בתורה פר.זאָל פאַרהערען דעם חתן צי קען ער לערנען, די ביידע מחותנים זענען זיך צונויף געפאָהרען אין אַ דאָרף, ווי זיי קומען אין דאָרף האָבען זיי זיך אומגעקוקט אַז זיי האָבען קיין ספרים ניט אויף צו פאַרהערען דעם חתן, דער פאַרהערער האָט דערזעהען אַ סידור אויף דעם טיש, האָט דער פאַרהערער געזאָגט, דאָס קינד וואָס האָט אַ שאַרפען מוח קען זאָגען אומעטום, האָט ער איהם אויף געמושט „רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת", איז צוגעגאַנגען דער חתן און האָט געזאָגט עס איז דאָ פאַרהאַנען דריי קשיות, איין קשיא פאַרוואָס רופט מען אַ יוד מיט דעם נאָמען ישמעאל, ישמעאל איז דאָך גאָהר געווען אַ רשע ווי קומט דאָס אַז מען זאָל אום רופען ישמעאל, און די אַנדערע קשיא וואָס זאָגט ער אומר, עס וואָלט געדאַרפט שטיין אמר ער האָט געזאָגט? וואָרום דאָרט ווי צוויי קריגען איז שייך צו זאָגען דער זאָגט אַזוי, און דער זאָגט אַזוי, אָבער דאָ קריגט זיך קיינער ניט, וואָלט געדאַרפט שטיין אמר, וואָס שטייט אומר. און די דריטע קשיא וואָס זאָגט ער אַז די תורה ווערט גידאַרשענט אין אַ כלל ופרט, דאָס איז נאָהר נאָך דעם מאן דאמר וואָס ער זאָגט אַז עס איז דאָ אין דער תורה אַ מוקדם ומאוחר, אָבער נאָך דעם וואָס ער זאָגט אַז אין דער תורה איז ניט דאָ קיין מוקדם ומאוחר, קען דאָך זיין אַז דאָס וואָס איז געווען פריער שטייט שפּעטער און דאָס וואס איז געווען שפּעטער איז געווען פריער, איז דאָך דאָס גאָר ניט קיין כלל ופרט, עס קען דאָך זיין אַז דער כלל איז געווען נאָך דעם פרט, און דער פרט איז געווען נאָך דעם) כלל. נאהר אונזערע חכמים האָבען געזאָגט אין דער גמרא (בבא בתרא ט"ז) אַז ישמעאל האט געטוהן תשובה וואָרום עס שטייט ביי אַברהם׳ס קבורה ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו, איז דאָך אַ קשיא ווי קומט אַז יצחק זאָל שטיין פאַר ישמעאל׳ן ישמעאל איז דאָך געווען דער עלטערער זוהן. איז געדרונגען אַז ישמעאל האָט תשובה געטוהן און האָט אָפּגעטיילט כבוד יצחק׳ן, דאס איז נאָהר רעכט נאָך דעם וואָס ער זאָגט אַז יש מוקדם ומאוחר בתורה, אָבער נאָך דעם וואס ער זאָגט אַז עס איז ניט פאַרהאַנען מוקדם ומאוחר בתורה, איז דאָך שוין נישט געדרינגען אַז ישמעאל האָט תשובה געטוהן, וואָרום ווי באַלד אַז איך זאָג אין דער תורה איז ניט אַזוי ווי עס שטייט קען דאָך זיין אַז ישמעאל איז טאַקע געגאַנגען פאַר יצחק׳ן. נאָהר אַלע קשיות איז אָהן געהאָנגען איינס אין דעם אַנדערען, וואָרום דאָס וואָרט אומר ווייזט אַז די זאַך זאָגט אַזוי, דהיינו איך לערען דערפון אָפּ אַז אַזוי איז די כוונה, ר׳ ישמעאל ווען ער רופט אָהן אַ יוד ישמעאל און מען טאָהר ניט רופען אַ יוד ישמעאל וואָרום שם רשעים ירקב, מוז איך זאָגען אַז ישמעאל האָט תשובה געטוהן, וואָרום עס שטייט דאָך יצחק וישמעאל בניו. און עס שטייט יצחק פריער מוז איך זאָגען אַז ישמעאל האָט תשובה געטוהן און האָט אָפּ געגעבען כבוד צו יצחק׳ן איז זיך דערפון געדרונגען אַז יש מוקדם ומאוחר בתורה, וואָרום אַז ניט איז דאָך קיין ראיה ניט אַז ער האָט געטוהן תשובה, אומר קומט דאָס

מיר צו זאגען אז התורה, נדרשת בכלל ופרט, ווארום אז יש מוקדם ומאוחר בתורה הייסט דאס שוין אגוטער כלל ופרט...

1394

אגלח האט א מאהל געפרעגט דעם רבי׳ן ר׳ יהונתן איבעשיץ ז״ל, אייערע חכמים זאגען, אז צוליעב די תורה וואס יודען לערנען, עקזיסטירט די וועלט, ווייזט דאך אויס, אז דעם טאג וואס מען לערינט ניט, דארף די וועלט אונטער גיין, טא מיט וואס איז געזיכערט די וועלט זי זאל האבען א קיום, אין די נאכט פון „ניטעל״ ווען ביי אייך יודען איז א מנהג נישט צו לערנען דאמאלס ? — האט דער רבי ר׳ יהונתן ז״ל באלד איהם אפגעענטפערט, אונזערע חכמים זאגען אבער אויך „מנהג ישראל תורה״ (מנחות כ׳ תוס׳ ד״ה נפסל) איז דאס אליין וואס מיר יודען האלטען פון מנהג, נישט צו לערנען אום „ניטעל״, אט דאס אליין איז תורה, אין צוליעב די תורה עקזיסטירט טאקע די וועלט אין דער נאכט פון ניטעל...

1395

אקינדער לאזע פרוי איז א מאהל געקומען צו ר׳ מאיר׳ל פרימישלאנער ז״ל, ער זאל בעטין פאר איהר זי זאל האבען א קינד, אינדעם קומט אריין א טרעגער, שוין א עלטערער יוד, און קלאגט זיך פאר׳ן רבי׳ן, אזוי ווי ער איז אויף די עלטער און האט ניט קיין כח צו טראגען, די שווערע משאות, אפשר קען מען איהם צוזאמען קלויבען א נדבה ער זאל זיך קויפען א פערד און וואגען, ארויפצולייגען די משאות, ער זאל פארשפארען צו שלעפין די משאות אויף זיינע פלייצעס, — האט דער פרימישלאנער געזאגט צו די פרוי, ביז א הער האסטו, געפיהרט (דעם סדר נשים) און ער האט געטראגען, (די משאות) גיב זשע איהם געלט צו קויפען פערד און וואגען, וועט ער פיהרען, און די וועסט טראגען...

1396

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האט געטייטשט, „דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב״ אז דאס הארץ איז איבער געפילט מיט רייד, עס איבערגייט שוין, דאמאלסט, גיסען זיך די רייד איבער אין א אנדער הארץ...

1397

דער קאצקער רבי ז״ל האט געזאגט, דער חסרון פון א פרומען יוד איז

דאָס, וואָס ער מאַכט פון עיקר אַ טפל, און פון טפל אַ עיקר...

1398

דער חי׳ הרי״ם האָט געזאָגט, אַז דרום האָט אברהם אבינו געבעטען, אַז ישמעאל זאָל לעבען, כדי יצחק זאָל ניט בלייבען קיין בן יחיד, וועלכער האָט אַ סך מקטריגים...

1399

דער רבי ז״ל פון אַלעקסאַנדער האָט אַ מאָהל געזאָגט, אויף דעם וואָס שלמה המלך האָט געזאָגט „טוב פת הריבה ושלוה בה״ אייגענטליך פונוואַנען האָט ער דאָס גענימען, זייענדיג אַ מלך, און עס האָט איהם גאָהר נישט געפעהלט פון כל טוב, און קיין פת חריבה האָט ער קיין מאָהל נישט געגעסין טאָ פונוואַנען האָט ער געקריגען, די דערפאַהרונג, צו זאָגען דעם פסוק ? נאָהר נאָך דעם ווי דער אשמדאי האָט איהם פערוואָרפען פון ירושלים און ער איז נע ונד ארומגעגאַנגען פון איין שטאָדט אין דער צווייטע, און געשריגען „אני שלמה״ איז ער אָנגעקומען אין אַ דאָרף צו אַ דאָרפ׳ס מאַן וואָס האָט לכבוד שלמה המלך געמאַכט אַ גרויסע סעודה, און געבעטען די גרעסטע מענטשען, נאָהר פאַר׳ן עסין האָט דער בעל סעודה גערעדט אַ רעדע לכבוד שלמה, אויס זאָגענדיג ווער דער שלמה המלך איז, וואָס פאַר אַ רייכער מאַן דאָס איז געווען און שלמה המלך הערענדיג דאָס, האָט פון גרויס עגמש נפש נישט געקענט טועם זיין, און איז געבליבען הונגעריג, איז ער אַוועק אין אַ צווייטע שטאָדט, און איז אריין צו אַ חסיד, אַ אָרימאַן האט דער חסיד איהם געטרייסט אַז ער וועט צוריק זיין שלמה המלך ווי אַמאהל, און האט איהם מכבד געווען מיט טריקען ברויט וואס ער האט געהאַט אין שטוב, און פון דעם „פת חריבה״ האט שלמה המלך מעהר הנאה געהאַט ווי פון דער גרויסע סעודה...

1400

ר׳ ברוך גארליצער ז״ל אַ זוהן פון ר׳ חיים צאַנזער ז״ל איז אַ מאהל געקומען צום פאטער, און געבעטין ער זאָל איהם אַרויסהעלפען מיט געלד, ער זאל קענען חתונה מאַכען זיין טאכטער, — איך האב גראָדע יעצט נים קיין געלד, — האט ר׳ חיים ז״ל געענטפערט, — מיט אַ פאר טעג שפעטער זענען געקומען קיין צאַנז עטליכע נגידים, און זיי האבען איבערגעלאזט דעם רבי׳ן פדיונים אַ היבשע סומע געלד, האט ר׳ חיים ז״ל געשיקט רופען אַ שטאדטישען ארימאַן און האט איהם אַוועק געגעבין דאָס גאַנצע געלד ער

זאָל חתונה מאַכען זיינע בוגרת׳ן, דער זוהן איז דאָס געוואָהר געוואָרען, איז ער אַריין צום פאָטער אין געפרעגט היתכן? מיר נישט, אין אַ פרעמדען יאָ? האָט ר׳ חיים געזאָגט: מיך און דיך קען יעדער, און ווען די וועסט אַרויס גיין שאַפען געלד וועסט די באַקומען, אָבער דעם אָרימאַן קען דאָך קיינער נישט, און אויב איך זאָל ניט זאָרגען פאַר איהם, ווי אַזוי וועט ער קענען חתונה מאַכען די בוגרת׳ן...

1401

אַ רב איז אַמאָהל געקומען אין אַ שטאָדט איז דאָרט געווען אַ וויינשענקער, און ביי דעם וויינשענקער איז געוועזען אַ משרת, דער משרת האָט נעבעך געהאָרוועט אַ צייט ביז ער האָט זיך צונויף געקליבען הונדערט גילדען, אַז עס איז געקומען ערב שבת האָט ער קיינעם ניט געוואָלט געבען צו באַהאַלטען דאָס געלד, נאָהר ער האָט דאָס באַהאַלטען אונטער די פעסער וויין, אַז עס איז געקומען מוצאי שבת איז ער געגאַנגען זוכען דאָס געלד, ווי ער האָט אַ קוק געטוהן אַז דאָס געלד איז נישטאָ האָט ער זעהער געוויינט, איז דער רב דערפון געוואָהר געוואָרען, האָט ער געשיקט רופען דעם משרת מיט דעם בעל הבית, און האָט געפרעגט דעם בעל הבית אויף דעם געלד, האָט דער בעל הבית געענטפערט אַז ער ווייסט גאָר ניט פון דעם געלד, האָט איהם דער רב געזאָגט, ווי באַלד די ווייסט ניט פון דעם געלד קען דאָך זיין אַז אַ גוי האָט צוגענומען דאָס געלד פון אונטער די פעסער, האָט ער דאָך געאַסערט דיין וויין, זאָלסטו וויסען אַז איך וועל הייסען אויסרופען אין אַלע בתי מדרשים אַז דער וויין איז יין נסך, ווי דער וויינשענקער האָט דאָס דערהערט האָט ער זיך באַלד מודה געווען אַז ער אַליין האָט צוגענומען דאָס געלד האָט מען איהם ניט געוואָלט גלייבען, ביז ער האָט אָבגעבראַכט דאָס געלד אין דער משרת האָט דערקענט די מטבעות...

1402

דער רב ר׳ משה חפץ איז געווען רב אין צאָוויש איז אויף איהם שטענדיג געווען אַ מחלוקת מען האָט איהם ניט געוואָלט פאַר אַ רב מחמת ער האָט קיינעם קיין כבוד ניט אָבגעגעבען און ער אַליין האָט זייער געוואָלט זיין אַ רב אין פינסק נאָהר אין פינסק האָט מען איהם ניט געוואָלט פאַר אַ רב ווייל זיי האָבען געוויסט אַז ער איז אין צאָוויש, און גיט קיינעם קיין כבוד ניט אָפּ, איינמאָהל האָט ער געזאָגט אַז ער האָט אַ קל וחומר אַז ער וועט זיין רב אין פינסק, מאַי דאָך צאָוויש, וואָס זיי ווילען מיך ניט איך זאָל זיין ביי זיי אַ רב, ווילען זיי איך זאָל זיין אין פינסק, פינסק וואָס זיי ווילען אַ וודאי איך זאָל זיין אין צאָוויש, איז שוין אַ קל וחומר אַז זיי ווילען איך זאָל זיין אין פינסק...

1403

דעם קאָצקער רבי'נס משמש ר' פייוויל האָט זיך אַ מאָהל געבייזערט אויף חסידים וואָס זענען אריינגעקומען אין רבי'נס בית המדרש מיט שטויב אויף די שטיוועל, האָט זיך דער קאָצקער רבי אָנגערופען, — פייוויל, וואָס שרייסטו אזוי אויף זיי, עס שטייט דאָך, „אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם"...

1404

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט אַ מאָהל געזאָגט, איידער משיח וועט קומען, וועט זיין ווינטער אָהן קעלט, זומער אָהן היצען, לומדים אָהן תורה, חסידים אָהן חסידות, און נגידים אָהן געלד...

1405

דער דינובער רבי ר' הירש מלך ז"ל האָט זיך אַ מאָהל אויסגעדריקט, דוד המלך האָט גע'טענה'ט פאַר'ן אייבערשטען „אני עבדך בן אמתיך" הגם איך בין טאַקע אַ שוטה, אָבער דער שוטה איז דאָך דיינער, טאָ צי וועמען זאָל איך זיך ווענדין און קערין, אויב ניט צו דיר?...

1406

דער רבי ר' שלמה לייב ז"ל פון לענטשנע האָט געטייטשט „יברך יראי ד' הקטנים עם הגדולים" (תהלים) מיר בעטין ביים אייבערשטען, אז די „יראים" די פרומע יודען, זאָלען זיך ניט גרויס האַלטען, זיי זאָלען נישט געשטרויכעלט ווערין מיט גיאות, זאָלען זיך האַלטען קליין, גלייך ווי די קטנים...

1407

דער אלעקסאַנדער רבי ז"ל האָט געטייטשט דעם מאמר חז"ל, „אין מחזיקין במחלוקת" (סנהדרין ק"י) די זאָלסט קיין קריג נישט האַלטען פאַר קיין מחלוקת, די זאָלסט דאָס צו נישט מאַכען, ווערסטו במילא זיין מיט יעדען מענטש בשלום...

1408

א יונגע פרוי איז אַ מאָהל געקומען צום קאָזשעניצער מגיד ז"ל, מיט אַ געוויי אז דער מאַן האָט זי פיינד געקריגען, און שרייט אַז זי איז מיאוס, און

ווען איך בין געגאַנגען צו דער חופה, האָט ער אַליין געזאָגט צו מיר אז איך בין די שענסטע, פאַרוואָס זאָל איך יעצט ביי איהם נמאס ווערין ? — האָט דער מגיד ז״ל דערהערענדיג די פרוי׳ס ווערטער, אויפגעהויבען די הענד צום הימעל, און אויסגעשריגען, רבונו של עולם ! ווען די אידען האָבען געזאָגט, נעשה ונשמע, האָסטו זיי אָנגעטוען אויף די קעפ קרוינען, האָסט זיי גערופען עם סגולה, און יעצט זיינען מיר נמאס געוואָרען ביי דיר פאַרוואָס ? ...

1409

א קאָצקער חסיד, א גביר איז געוואָרען א יורד, האָבען דעם רבי׳נס מקורבים זיך פאַר איהם משתדל געווען, אז דער רבי זאָל איהם צווינטשען הצלחה, — האָט דער קאָצקער רבי געענטפערט, ער איז דאָך א חסיד, א ירא שמים, פעהלט דאָך איהם גאָר נישט...

1410

דער וואָרקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, „בורא רפואות" א חולה דאַרף דאָס ערשטע נעמען א דאָקטער, — אז עס העלפט ניט, „נורא תהלות" זאָל מען זאָגען תהלים, אז עס העלפט ניט, — „אדון הנפלאות" דאַרף ער האָבען רחמים...

1411

אין ירושלמי תרומות פרק ד׳ איז דאָ א כאַן דאמר אז דער שיעור פון אפשיידען „תרומה גדולה" איז איינ׳ס פון הונדערט, אייגענטליך פונוואַנען נעמט דאָס דער ירושלמי ? (ועה אין ספרי פ׳ שלח אז עס האָט ניט קיין שום שיעור, מדאורייתא), האָט ר׳ יאָשע דענעבבורגער ז״ל דערויף געזאָגט, די חז״ל זאָגען אז ווען עס איז בטל געוואָרען די מעשרות, איז צוגענימען געוואָרען דאָס פעטקייט פון די תבואות, (סוטה מ״ח) זעהען מיר אז מעשר איז דער „שומן הדגן" אין עס איז פאַרהאַן א תוספתא אין ערכין פרק ד׳ אז פון הונדערט קוואָרט מילך גייט אַרויס איין קוואָרט פיטער, זעהען מיר דערפון, אז שומן (פעטקייט) איז איינ׳ס פון הונדערט...

1412

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געטייטשט, „והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים" די אידען האָבען זיך ביסלעכווייז צוגעוואָהנט צו די ארבייט, אז זיי האָבען שוין גאָר נישט געפיהלט, האָט דער אייבערשטער געזאָגט, „והוצאתי

אתכם מתחת סבלות מצרים״ איך וועל אייך אַרויס נעמען פון דעם „סבלות״ פון דעם קענען געדולדיג פאַרטראָגען די מצרי׳שע קנעכשאַכט, אָט פון דעם מוז איך אייך אַרויס נעמען, ווייל אויב ביי אייך איז שוין געוואָרען אַ רגילות דאָן קענט איהר נאָך שטענדיג פערבלייבען אייביגע עבדים...

1413

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געטייטשט „צהר תעשה לתיבה״ (פ׳ נח) זאָלסט אַריינלייכטען מיט׳ן אמת׳ן טייטש, אין דעם וואָרט...

1414

דער רבי ר׳ בינם האָט אויסגעטייטשט דעם מאמר חז״ל „קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף״ (פסחים קי״ח) אייגענטליך וואָס עפּיס דוקא אַזוי ווי קריעת ים סוף? נאָהר ווען די יודען זענען אַרויס פון מצרים, און זענען געקומען צום ים סוף, און האָבען דערזעהען, ווי די מצרים יאָגען זיי נאָך, זענען זיי געוואָרען שטאַרק פערצווייפעלט, און האָפענונג׳ס לאָז, זיי האָבען נישט געקענט באַגרייפען פונוואַנען וועט קומען צו זיי אַ רעטונג, פון די מצרי׳שע הענד, יעדער פון די אידען האָט גערעכענט אַז די ישועה וועט קומען דורך אַ אַנדער אופן, אָבער קיינעם איז ניט אייגעפאַלען אַז עס זאָל זיין אַזאַ נס ווי קריעת ים סוף, אַזוי איז מיט פרנסה, שטענדיג זאָרגט דער מענטש, פונוואַנען וועט ער נעמען פרנסה, און טראַכט אפשר אַזוי, אָדער אַזוי, ער ווערט פאַרצווייפעלט, שיקט איהם אָבער דער אייבערשטער צו די פרנסה פון אַ אומגערעכטען פּלאַץ, וואָס ער האָט זיך אויף דעם גאָר ניט גערעכנט...

1415

ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער ז״ל האָט געטייטשט. „וצרת הכסף בידך״ (ראה) די זאָלסט בינדין און זאָלסט הערשין איבער׳ן געלד, נישט דאָס געלד זאָל דיך בינדען...

1416

דער רבי ר׳ יצחק׳ל וואָרקער ז״ל האָט געטייטשט, „ויאנחו בני ישראל מן העבודה״ (שמות) דער יוד האָט פון זיי אַרויסגעזיפצט, פונקט ווי איינער פערשפעטיגט זיך אין מסחר פרייטיג ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין, און אַז ער כאַפּט זיך אַז עס איז שוין אַזוי שפּעט, לויפט ער געשווינד אַ היים, און ווארפט פון זיך אַראָב די וואָכענדיגע קליידער, און לויפט גלייך אין שוהל דאַווענען, און קומענדיג אין שוהל געט ער אַ ט׳עפען זיפץ מעומק הלב, דאָס

פינטעלע יוד האט פון איהם ארויסגעזיפצט, דאס איז דער פשט, „ויאנחו בני ישראל מן העבודה" דורך דעם „וידע אלקים" האבען זיי אנערקענט דעם רבונו של עולם, און דורך דעם זענען זיי אויסגעלייזט געווארען פון מצרים...

1417

דער רבי ר' בינם ז"ל האט געזאגט, „ואלה תולדות יצחק" ווייל „איזהו חכם הרואה את הנולד" (תמיד ל"ב) פון דעם נולד. פון דעם קינד, דערקענט מען אז „אברהם הוליד את יצחק"...

1418

דער קאצקער רבי ז"ל האט געטייטשט, „שמע בקולי איעצך" (יתרו) אז יתרו האט געזאגט צו משה, די עצה איז אז „שמע בקולי" די זאלסט זיך צו הערין צו מיין קול...

1419

דער יוד הקדוש האט געטייטשט, „ופרעה הקריב ויצעקו בני ישראל אל ד'" (בשלח) פרעה האט דערנעהנטערט די אידען צו אונזער פאטער אין הימעל. פרעה האט גורם געווען אז „ויצעקו אל ד'")...

1420

„ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" האט דער ווארקער רבי ז"ל געזאגט אז יודען קומען זיך צו זאמען צום רבי'ן, „ויאמר אליהם" דארף דער רבי זאגען פאר זיי תורה...

1421

דער קאצקער רבי ז"ל האט געטייטשט „ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו" (וישלח) אז א יוד נעמט אלץ וואס קומט איהם אונטער די האנד, ער איז זיך נישט פריהער מיישב, אויב עס איז גוט אדער שלעכט, אפילו ער מיינט אז דאס איז לשם מצוה, איז דאס א מנחה לעשו...

1422

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האט פערענטפערט דאס וואס די תורה

זאָגט, אַז יצחק האָט ליעב געהאַט עשו'ן „כי ציד בפיו" זאָגט רש"י עשו האָט געוואוסט צו נאַרען דעם פאָטער מיט'ן מויל, ער האָט איהם געפרעגט, „אבא האיך מעשרין את המלח ואת התבן" האָט יצחק געמיינט אַז ער איז אַ מדקדק במצות, איז דאָך שווער, וואָס פאַר אַ באַדייטונג האָט דאָס אנטקעגען יעקב וואָס איז געזעסען יום ולילה און געלערינט? נאָהר דער תירוץ איז, יצחק האָט געמיינט אַז יעקב איז אַ בטלן, ניט קיין סוחר, ממילא איז ניט קיין וואונדער וואָס ער זיצט נאָהר און לערינט, ווייל ער קען ניט עפּיס אַנדערש, דאַגעגען עשו איז אַ איש שדה, אַ סוחר, דאָך איז ער אַ מדקדק במצות, דרום האָט ער איהם מעהר ליעב געהאַט ווי יעקב'ן, אָבער דערנאָך אַז עשו האָט דערצעהלט יצחק'ן, אַז יעקב האָט איהם גענאַרט, האָט יצחק צו איהם געזאָגט, אויב אַזוי, איז ער דאָך אַ גרעסערער סוחר פאַר דיר, און דאָך זיצט ער און לערינט יומם ולילה, דרום קומט איהם די ברכות.

1423

דער רבי ר' בונם ז"ל פון פרשיסחא האָט אמאָל געזאָגט „קרח" זענען די אותיות „חקר", דער עיקר חטא קרח'ס איז געווען וואָס ער האָט אריינגע'חקר'נט אין אַלעס פאַרוואָס איז טלית שכולה תכלת מחויב בציצית? אַ בית שכולה ספרים מחויב במזוזה דערפאַר איז ער געבליבען „קרח מכאן וקרח מכאן"...

1424

דער „חפץ חיים" ז"ל האָט אמאָהל געזאָגט נישט דער עיקר איז צו קלאַפּען זיך אין האַרץ אריין נאָך יעדען „על חטא", נאָר פאַר יעדען „על חטא" — זאָל דאָס האַרץ קלאַפּען און אָבהאַלטען פון דער עבירה...

1425

אַ גאון האָט געזאָגט, „ציפּהו (לשופר) זהב במקום הנחת פה — פסול" (ראש השנה כ"ז ע"ב) אויב דאָס מויל פונ'ם שופר. פונ'ם מוסר זאָגער איז בעדעקט מיט גאָלד, ער איז דער מיט אויסען זיין פריוואַט נוצען, איז ער פסול...

1426

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטשט, „אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך" (אבות) זאָלסט נישט האַלטען די גוטע, די בעקוועמע זאַכען פון דער תורה פאַר זיך, און די חומרות, פאַר אַנדערע...

1427

ר׳ ברוך מרדכי שעדלעצער פלעגט זאָגען, פונוואַנען נעמט זיך עס, וואָס די חברה קדישא לייט זענען אַזעלכע שטאַרקע אָנהענגער פונם „ביטערען טראָפּען״? דען די חז״ל זאָגען, „כתיב לד׳ הארץ ומלואה וכתיב והארץ נתן לבני אדם, כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה״, איז דעריבער איידער זיי מאַכען אַ „ברכה״, האָבען זיי קיין רעכט נישט צו פאָדערען געלד פאַר אַ קרקע, דען די ערד געהער דאָך צום אייבערשטען, דאַגעגען נאָך דער „ברכה״, דעמאָלס איז דאָך שוין די ערד זייערע, מעגען זיי זיך שוין הייסען געבען פאַר איהם וויפיעל זיי ווילען...

1428

ר׳ מרדכי ז״ל פון קרעמעניץ האָט געטייטשט, „לעומת המסגרת תהיין הטבעות״ (תרומה) „לעומת המסגרת״ – ווי אונטער אַ שלאָס, „תהיין הטבעות״, דאַרף זיין די מענשליכע טבעות, די מענשליכע תאוות, וועלכע וועלען מיט דער צייט פערוואַנדעלט און געוואָנהייטען...

1429

דער גאון ר׳ שמואל יוסף העלער ז״ל האָט געטייטשט „ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם״ (ויחי) איהר דאַרפט שוין נישט מורא האָבען פאַר קיין אַנדערע שטראָפען, איך וועל אייך שפייזען און דאָס איז שוין אַ גאַנץ גענוגענדע שטראָף, ווייל המצפה לשלחן אחרים חיו אינם חיים (ביצה ל״ב)...

1430

דער לובלינער רב רבי עזריאל (דער אייזערנער קאָפּ) האָט געפּערגט אַ מאָהל רבי נפתלי׳ן ראָפּשיצער, וואָס זעהט עס די וועלט אין רבי׳ן פון לובלין, וואָס זי קלעבט אַזוי אין איהם ער איז אַ יודע מחשבות האָט רבי נפתלי קורץ געענטפערט, פון וואַנען ווייסט איהר דאָס? ווייל איך דער קלענסטער פון זיינע תלמידים, האָב אויך אַ שטיקעל ידיעה אין איהם...

1431

אַ מגיד האָט געזאָגט, „ויגדל משה ויצא אל אחיו״ (שמות) „ויגדל משה, נתגדל שלא כדרך העולם״ (מדרש) דען עס איז נישט לויט׳ן דרך העולם, אַז אַ אידיש קינד, וואָס ווערט אַזאַ נאָהנטער מקורב למלכות, אַ בן־בית

אין קייזערליכען הויף, זאָל זיך פלוצים געהן פערנעהמען מיט אַזעלכע זאַכען און זיך אינטערעסירען בצרות אחיו...

1432

דער מלבי"ם פלעגט זאָגען, פאַרהאַן אַ דר. „רופא חולים", אַ דאָקטער מעדיצין, און פאַרהאַן אַ דר. „מתיר אסורים", אַ דאָקטער ראַבינער, וועלכער איז מתיר אַלע אסורים פון דער תורה, און „ומקיים אמונתו לישני עפר", זיין גאַנצע אמונה איז געבויט אויף „ישני עפר", אויף די יאָהר־צייטען און הזכרת נשמות...

1433

דער ווילנער גאון ז"ל זאָגט, אַז דרום הייסט דאָס „גט" ווייל דריי פערפליכטונגען האָט דער מאַן אויף זיך בנוגע זיין פרוי (שאר כסות ועונה) און ניין פליכטען האָט די פרוי אויף זיך בנוגע איהר מאַן (באַקען, קאָכען, וואַשען וכו', זעה מס' כתובות), דער דאקומענט בעפרייט דעם מאַן פון זיינע דריי פליכטען און דער פרוי, פון איהרע ניין פליכטען. דאָס ווייזט דער „גימל טית" פון וואָרט „גט" (גימל איז דריי, און טית ניין)...

1434

פון דער גאוה גופא, פלעגט זאָגען רבי וואָלף זשיטאָמירער ז"ל דאַרף זיך דער מענטש אַראָבלערנען די מדה פון עניות, וואָרום זעהט אַדרבה ווי פשוט און איינפאַך די גאוה איז ביי זיך, זי איז אַ כל ולך ביי די סאַמע נידריגסטע און געמיינסטע ברואים, וויא ערגיץ אַ ליידאַק און וואו ערגיץ אַ גראָבער יונג — חבר'ט זי זיך מיט איהם...

1435

אין דער ערשטער דרשה, וואָס ר' שמעלקי ניקעלשבורגער האָט געהאַלטען, ווערענדיג אויפגענומען אַלס רב, האָט ער אַחוץ לומדות און גאונות אויך אַרויסגעוויזען גרויס בעהאַוועגטקייט אין ידיעות העולם, אין פרעמדע ליטעראַטור, בעת מען האָט איהם שפּעטער געפרעגט, צוליב וואָס ער האָט זיך אַזוי בעמיהט אַרויסצוווייזען אין דער דרשה זיינע קענטעניסען אין וועלט זאַכען, האָט ער געענטפערט: „טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים", מוסר איז גוט צו הערען פון אַ זעלכען וואָס איז דערביי אַ „שומע שיר כסילים", וועלכער האָט אַ ידיעה אויך אין די

„נאַרישקייטען", כדי מען זאָל איהם נישט קאָנען פאָרוואַרפען אז ער איז אַ בטלן.

1436

„ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים", (מגלת אסתר) „יודעי העתים" — פלעגט זאָגען רבי בעריש מייזעלש — מיינט מען די דיפּלאָמאַטען, וועלכע בייטען אָפּט זייערע מיינונגען און איבערצייגונגען, צופּאַסענדיג זיך צו דער צייט, לויט ווי דער ווינד בלאָזט...

1437

דער רבי ר' הירש רומאַנאָווער ז"ל איז יונגעלווייז געווען אַ שניידער, איינמאָהל ווען ער איז שוין געווען רבי, איז געקומען צו איהם אַ שניידער און איהם דערמאָהנט, — איהר געדענקט רבי, מיר האָבען ביידע געלערענט די מלאכה, ביי משה שניידער און געשלאָפען אין איין בעט? — יאָ — האָט דער רבי געענטפערט — נור איך האָב מיך איבער געדרעהט אויף דער צווייטער זייט...

1438

דער רבי חיים בריסקער האָט אַ מאָהל בעמערקט אין בית המדרש, ווי אַ יוד מאַכט מורא'דיגע געוואַלדען ביים דאַווענען, האָט ער איהם נאָכ'ן דאַווענען צוגערופען צו זיך און געזאָגט, — איהר ווייסט, ליעבער איד, עס איז מיר שטאַרק קשה, נאָכוואָס מען האָט געדאַרפט האָבען די פעמוני זהב, די תורה האָט אָנגעזאָגט, אַז מען זאָל דעם כהן גדול אָנטוהן פעמונים, גלעקלעך, בכדי אַז ער וועט אַריינקומען אין בית המקדש אַריין זאָל זיין „ונשמע קולו בבואו אל הקדש", זאָל מען הערען, אַז דער כהן גדול איז דאָ, און איז מתפלל, ווען אָבער די כהנים וואָלטען געמאַכט געוואַלדען ביים דאַווענען, נאָכוואָס האָט מען געברויכט צו האָבען די פעמונים?...

1439

א גאון האָט געזאָגט, „ויחי יעקב בארץ מצרים" „למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד". (רש"י). פיעל ערגער פונ'ם שעבוד גופא איז דער „נסתמו עיניהם ולבם" דאָס וואָס די אידישע אויגען און הערצער ווערען פערשטאָפּט, דאָס וואָס מען הערט אויף צו זעהען און צו פיהלען, צוגעוועהנענדיג זיך צום דאָזיגען שפל'דיגען לעבען...

1440

דער רבי ר' הירש מרימנוב ז"ל האָט אַ מאָהל געטייטשט דעם פסוק: — „קדש לי" — ווילסטו זיך הייליגען פאַר מיר, „כל בכור" — זאָלסטו פיהלען אַז יעדער איינער איז גרעסער פאַר דיר, — „פטר כל" — פאַר אַלעם — „רחם בבני ישראל" — זאָלסטו האָבען רחמנות אויף אַ יוד, — „באדם ובבהמה" — די פראַגע צי דאָס איז אַ מענשט בבחינת אדם, צי דאָס איז אַ מענשט בבחינת בהמה, (און ס'לוינט נישט אויף איהם זיך מרחם צו זיין) — „לי הוא" — דאָס איז מיין זאַך, און דיך זאָל עס גאָר נישט אָנגעהן...

1441

אַנ'אָרימאַן אַ קראַנקער, איז געקומען צו הרה"ק רבי יאַנקעלע ראַדזימינער ז"ל און זיך בעקלאָגט דאָס לא די וואָס ער איז אַנ'אָרימאַן איז ער נאָך קראַנק אויך און ער פערמאָגט נישט קיין געלד צו היילען זיך ביי אַ דאָקטאר. אין פסוק שטעהט — האָט דער רבי זצ"ל איהם געזאָגט — „והסיר ד' ממך כל חולי" מען קען אָבער אויף לייענען „והסיר ד' מ-מך כל חולי" און טייטשען, אַז „ג-ט וועט אָבטוהן פון אָרימאַן („מך — איז דער טייטש אָרים „כי ימוך אחיך) — אַלע קרענק, און די וועסט אי"ה געזונד ווערין...

1442

דער טעם — פלעגט זאָגען דער אָסטראָווצער רבי, פאַרוואָס אַ טאַטע האָט מעהר רחמנות אויף זיין קינד, ווי אַ קינד אויף זיין טאַטען איז דערפאַר, מחמת אַלע דורות ציהען זיך דאָך ווי אַנאוּנאויפהערליכע קייט פון אדם הראשון און די מידות פון די עלטערען געהען איבער בירושה פון דור צו דור, איז בנוגע די אַנדערע גוטע מענשליכע מדות, צווישען זיי אויך די מדה פון רחמנות אויף קינדער, זענען זיי אַלע איינגעוואָרצעלט געוואָרען אינ'ם ערשטען מענשט, אין אדם הראשונ'ען, און פון איהם זענען זיי איבערגעגאַנגען צו די ווייטערע דורות. דאַגעגען די מדה פון רחמנות צו עלטערען האָט נישט געקענט אין איהם איינגעוואָרצעלט ווערען וממילא האָבען מיר זי נישט געקענט פון איהם איבערנעמען, מחמת אדם הראשון האָט דאָך קיין טאַטען נישט געהאַט...

1443

דער לאָדזער רב ר' חיים מייזעל ז"ל האָט אַ מאָהל אום פסח געטראָפען אַ לאָדזער גביר שפּאַצירען מיט אַ רעגען שירם אין האַנד, האָט ער זיך

געווענדעט צום גביר מיט פאָלגענדע ווערטער, — מיר האָבען דערפאַר דעם יום טוב פסח, ווייל מיר זענען פטור געוואָרען פון פרעה׳ס עול, געהסטו און געהמסט היינט אויף זיך צוריק פרעה׳ס עול (פּאַראַסאָל) ?...

1444

רבי יאָשע בער בריסקער זצ״ל האָט געפרעגט זיין זוהן חיים ז״ל, ווען ער איז נאָך געווען א יונגעל, — ווער קען בעסער לערנען, דו צי דיין חבר ? האָט ער געענטפערט: — זאָל איך זאָגען, אז איך קען בעסער לערנען, וועל איך זיין א בעריהמער, וועל איך זאָגען, אז ער קען בעסער לערנען, וועל איך זיין א ליגנער ! האָט דער פאָטער צו איהם געזאָגט שמייכלדיג, מיט דיינע ווערטער ביזטו ביידע, אי א בעריהמער, אי א ליגנער !...

1445

„באשר יתן מום באדם״ (אמור) אויב איינער געפונט שטענדיג אויפ׳ן צווייטען חסרונות און פעהלערען, איז דערפון א סימן — „כן ינתן בו״, אז ער אליין איז פול מיט חסרונות. „כל הפוסל — במומו פוסל ! (קידושין ע׳)...

1446

דער מדרש זאָגט, אז לעתיד וועט פון די גאנצע תוכחה ווערין בלויז ברכות, אייגענטליך ווי אזוי וועט פון „ואכלתם בשר בניכם״ קענין ווערין א ברכה ? האָט געזאָגט דערויף ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער ז״ל, אז עס וועט ווערין אויס געטייטשט, „ואכלתם״ איהר וועט עסין, וועט הנאה האָבען, „מבשר״ פון די בשורות טובות, „בניכם ובנותיכם״ וואָס מען וועט אייך איבערגעבען פון אייערע זיהן און טעכטער...

1447

דער רבי ר׳ שלמה קלוגער ז״ל פלעגט זאָגען, אז עפ״י רוב ווערט מחלוקת געפיהרט אָדער דורך גבירים, דען „עשיר יענה עזות״, אָדער דורכן נידריגען המון, דורך די אָרימע לייט, וועלכע האָבען נישט וואָס צו ריזיקירען און וואָס צו פערלירען, דער מיטלסמאַן שטעהט מעהרסטענטייל אין א זעלכע פאַלען פון דערווייטען, און אזוי געפונען מיר אויך ביי מחלוקת קרח ועדתו, די דאָזיגע מחלוקת איז אָנגעפיהרט געוואָרען פון איין זייט דורכ׳ן גביר קרח, און פון דער צווייטער זייט דורך די אָרימע לייט דתן ואבירם, וועגען וועלכע די חז״ל ערקלערען „כי מתו האנשים — שירדו מנכסיהם״ — (נדרים דף ח׳)...

1448

דער רבי ר׳ מענדיל פון קאסובע ז״ל האט געטייטשט, „על חטא שחטאנו לפניך בוידוי פה״, אויף דעם חטא, וואס מען איז יוצא מיט׳ן „ודוי פה״, זאגענדיג בלויז מיט׳ן מויל...

און דאס איז אויך דער פשט, „כי עוני אגיד אדאג מחטאתי״ מיין זינד בעשטעהט אין דעם, וואס „אגיד אדאג מחטאתי״, וואס כ׳זאג בלויז, אז „אדאג מחטאתי״, וואס כ׳בין יוצא מיט׳ן מויל און דאס הארץ איז נישטא דערביי...

1449

דער אזולאי טייטשט, „חדש ימינו כקדם״ א כלל האבען מיר, אז „מדה טובה מרובה ממדת פורעניות״ (סוטה י״א) איז מה־דאך ביי מדת פורעניות (ווי ביים עונש פון די מרגלים) ווערט געזאגט: „יום לשנה יחשב״. אז פאר יעדען טאג וואס זיי האבען געזינדיגט, וועלען זיי בעשטראפט ווערען מיט א יאהר, מכל־שכן ביי מדה טובה האבען מיר דאך אודאי דאס רעכט צו פערלאנגען, אז מען זאל אונז פערגיטיגען און אבצאהלען פאר יעדען טאג גלות און יסורים א יאהר גאולה ומנוחה. מיר זענען אבער בעשיידען אין אונזערע פאדערונגען, און אויסגעמאטערטע פונ׳ם לאנגען צוויי טויזענד־יעהריגען גלות, וועלכען מיר האבען קיין כח נישט מעהר איבערצוטראגען, בעטען מיר זיך „חדש ימינו כקדם״! מיר זענען שוין מוחל דעם פראצענט, בעצאהל אונז כאטש דעם קרן, כאטש א טאג פאר א טאג!...

1450

דער „שפת אמת״ ז״ל זאגט אויף דעם וואס רש״י זאגט, אין פרשת ויחי „בקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו״. דעריבער ווערט נישט דערלאזט, מען זאל מגלה זיין דעם קץ, ווייל אויב מען זאל וויסען ווען דער קץ איז, הערט מען דאן אויף צו פיהלען דעם צער־הגלות, איז דער גלות מעהר קיין גלות נישט...

1451

אויף דער וואנד פון בית־דין שטוב ביי׳ם רבי׳ן רב שמעלקי ז״ל איז געהאנגען א טארבע מיט א שטעקען, דאס האט געזאלט דערמאהנען די אלע שטאדט־תקיפים, אז ער וועט זיי נישט שוינען, ובאם זיי וועלען איהם צונעהמען די רבנות איז איהם נאך געבליבען א טארבע מיט א שטעקען...

1452

דער „לבוש" זאגט, דעריבער זענען אלע מגילות געשריבען אויף פארמעט, אויסער „מגילת איכה", וועלכע ווערט געלייענט פון א חומש, ווייל מיר האפען יעדען טאג צו ווערען אויסגעלייזט פון גלות און צו פערוואנדלען דעם טרויער-טאג אין א יום שמחה, און ווען מען וואלט מגילת איכה געשריבען אויף פארמעט, וואלט עס אויסגעזעהן, ווי מיר וואלטען זיך גרייטען צו בעניצען דערמיט אויף לאנגע יאהרען...

1453

דער לובלינער רב ר' אלי' קלאצקין ז"ל האט געזאגט, אז דעריבער זאגען די חז"ל „המספר לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים" (פסחים קי"ח) אז דער וואס רעד לשון הרע, איז ווערט איהם צו ווארפין פאר די הינד, - דען דער לשון הרע'ניק שטעהט פיהל נידריגער פון די כלבים, ווייל די כלבים האבען געהיטען די צונג, „ולבני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" (בא) ממילא דער וואס היט ניט די צונג איז ער דאך ערגער פון די כלבים, דרום איז ער ווערט מען זאל איהם ווארפען פאר די הינד...

1454

ר' מאיר'ל דזיקובער ז"ל האט געזאגט, „ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש", דער שטייגער איז ווען קומט א יוד אל הקודש, ווען ווערט ער פרום? בשעת עס פאסירט מיט איהם א נגף, עפעס אנאומגליק חלילה, די תורה פארלאנגט אבער אז, „ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש" נישט צוליעב א נגף, זאל ער זיך באווייזען אין בית המדרש, נישט פון צער חס ושלום, נאר מתוך נחת...

1455

ר' יוסף שאול ז"ל לעמבערגער רב האט געזאגט, אויף דעם פסוק „ובחוקותיהם לא תלכו" טייל יודען האבען ליידער א טבע נאכצוטהון די גויים, אפילו אין אזעלכע זאכען וועלכע זענען חוקים, וואס האבען קיין שום זין נישט..

1456

א גאון האט געטייטש, „ובמרבית לא תתן אכלך" (שופטים) מאך דיר נישט קיין פרנסה, פון רבית, ציה נישט דיין חיונה, דיין אכילה, פון פראצענטער...

1457

„קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" (פסחים קי"ח) וואָס פאַר אַ שייכות האָט פרנסה צו קריעת ים סוף? האָט ר' שלום בעלזער ז"ל געזאָגט דען ביי קריעת ים סוף כידוע, האָט דער שר של מצרים געטענה'ט: „הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה", אַז צוליב דעם וואָס אויך די יודען זענען זינדיג, זענען די דעריבער נישט ווערט דעם נס און די זעלבע טענה טענה'ט אויך דער מקטרג ביי פרנסה, אַז די זינדיגע דאַרף מען קיין פרנסה נישט געבען, אָבער אויך דאָ פונקט ווי ביי קריעת ים־סוף, מען דאַרף נישט מאַכן קיין אונטערשיד, וואָרום „אין בודקין למזונות"...

1458

דער לובלינער רב הרב מאיר שפירא ז"ל פלעגט טייטשען: „משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים" (סוטה מ"ט), רבי מאיר איז, ווי בעוואוסט געווען אַ גרויסער משלים זאָגער, ער האָט געקענט דריי הונדערט „משלי שועלים" (סנהדרין ל"ט), איז כל זמן רבי מאיר האָט געלעבט האָבען אַלע געהאַט פון וועמען צו שעפען, פון וועמען צו לקחנען, קוים איז אָבער רבי מאיר נפטר געוואָרען איז „בטלו מושל משלים", זענען מיט אַמאָל אויסגערינען אַלע משלים זאָגער...

1459

אין סלאָנים איז געווען אַ גביר אַ קמצן וועלכער פלעגט קיינמאָל קיין נדבה נישט וועלן געבען, דאַנעגען פלעגט ער זיך שטענדיק שטופען צו דאַוונען פאַרן עמוד, הגם ער האָט ניט געקענט. פלעגט רבי אייזיל סלאָנימער זאָגען אַז דער דאָזיקער יוד איז אַ געוואַלדיגער קדוש, דען די גמרא זאָגט „ישראל קדושים הם, יש שיש לו ואינה רוצה ויש שרוצה ואין לו" (חולין ז'). דער דאָזיגער גביר איז דעריבער אַ דאָפּלטער קדוש, ווייל ביי צדקה איז ער אַ „יש לו ואינו רוצה", און ביים דאַוונען פאַר'ן עמוד, אַ „רוצה ואין לו"...